שו״ת · אחרונים · צמח צדק

צמח צדק (לובאוויטש)
יורה דעה חלק א

רבי מנחם מנדל שניאורסון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

צמח צדק (לובאוויטש) יורה דעה חלק א

רבי מנחם מנדל שניאורסון

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/צמח-צדק-לובאוויטש-יורה-דעה-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 5
סימן ב 17
סימן ג 23
סימן ד 35
סימן ה 36
סימן ו 47
סימן ז 49
סימן ח 51
סימן ט 67
סימן י 67
סימן יא 69
סימן יב 70
סימן יג 77
סימן יד 80
סימן טו 81
סימן טז 85
סימן יז 98
סימן יח 100
סימן יט 104
סימן כ 105
סימן כא 110
סימן כב 116
סימן כג 124
סימן כד 129
סימן כה 144
סימן כו 151
סימן כז 159
סימן כח 162
סימן כט 165
סימן ל 166
סימן לא 167
סימן לב 180
סימן לג 183
סימן לד 184
סימן לה 184
סימן לו 185
סימן לז 198
סימן לח 199
סימן לט 203
סימן מ 203
סימן מא 206
סימן מב 212
סימן מג 216
סימן מד 217
סימן מה 232
סימן מו 236
סימן מז 236
סימן מח 254
סימן מט 261
סימן נ 263
סימן נא 264
סימן נב 266
סימן נג 272
סימן נד 273
סימן נה 274
סימן נו 279
סימן נז 288
סימן נח 290
סימן נט 292
סימן ס 299
סימן סא 311
סימן סב 319

סימן סג 319
סימן סד 336
סימן סה 337
סימן סו 341
סימן סז 356
סימן סח 365
סימן סט 367
סימן ע 369
סימן עא 383
סימן עב 390
סימן עג 392
סימן עד 395
סימן עה 398
סימן עו 399
סימן עז 400
סימן עח 401
סימן עט 402
סימן פ 406
סימן פא 408
סימן פב 410
סימן פג 417
סימן פד 418
סימן פה 422
סימן פו 425
סימן פז 427
סימן פח 432
סימן פט 433
סימן צ 433
סימן צא 437
סימן צב 441
סימן צג 445

מהלכות שחיטה

סימן א

שוחט ובודק שנמצא אחריו סירכא רק שעברה ע"י מיעוך ומשמוש והוא מתרץ א"ע לפי שמיד כשקרע הטרפש ראה סירכא א' על כן לא בדק יותר כי החליט להוציא הריאה ואח"כ כשהוציאו הריאה מיעך בסירכא הנ"ל ואגב דטריד בה לא עלה על דעתו שיש עוד סרכות. והנה ודאי שהשו"ב הזה צריך העברה על חדש א' עם קד"ח אח"כ וסגי בזה כמבואר בסי' ב' מהלכות שחיטה בש"ע של רבינו ז"ל בדין פושע כל שאינו בדרך קלות בשאט נפש כו' ע"ש במה שפי' בדברי הרשב"א וכ"ש לפ"ד הפר"ח דס"ל דבכל פשיעה סגי בקד"ח אם ראינוהו דואג כו' דה"ה דסגי בהעברת חדש א' שזהו במקום דואג ומתאנח כמ"ש רבינו ז"ל אך שאילתינו הוא אם יש להתירו מיד לשחוט עופות כי הוא אביון גדול וטפלא תלוי' בי' והוא זמן שחיטת אווזות סמוך לחנוכה ואם לא ישחוט עופות בחדש זה יאבד סך גדול כי כולם שוחטים האווזות בחדש זה:

שו"ב זה שנכשל בטריפה לכאורה אין לאסור עליו השחיטה שהרי ההפסד בשחיטה הוא איסור נבילה כדאיתא במשנה פ' השוחט (דל"ב סע"א) כלל אמ' ר' ישבב משום רבי יהושע כל שנפסלה בשחיטתה נבלה כל ששחיטתו כראוי ודבר אחר גרם לו לפסול טרפה והודה לו ר"ע עכ"ל וכ"כ הרמב"ם פ"ג מה"ש די"ח שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כראוי כשרה כו' עכ"ל ובפ"א דין כ"ד ביאר שהשוחט בסכין פגומה ה"ז נבלה ע"ש וכ"כ בש"ע רס"י י"ח:

אך יש לעיין אם הוא מוסכם מכל הפוסקים דהוי נבלה דהא בגמ' אמרינן פ"ק (די"ז ע"ב) מניין לבדיקת סכין מן התורה שנאמר ושחטתם בזה ואכלתם פשיטא כיון דכי נקיב טרפה (דאי נקבי לוושט מיטרפא פשיטא דבעינן בדיקה דהא אי איכא פגם נקיב) הרי דאם שחט בסכין פגום טעם האיסור משום דה"ל נקיבת הוושט ולכן לדעת הרמב"ם וש"ע סי' ל"ג ס"ג דנקיבת הוושט הוי נבלה:

וכמו שפירש"י (דף ל"ב ע"ב) לתירוץ אלא אמר רבא אלו אסורות קתני ויש מהן נבלות א"כ לפ"ז ודאי פשוט דהשוחט בסכין פגום ה"ז נבלה אבל אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' ל"ג שם סק"ז כ' וז"ל ועמ"ש ססי' כ"ו די"א דנקובת הוושט עצמו ג"כ אינו אלא טרפה לבדה ולא נבלה אפילו אחר שחיטה ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה לענין אותו ואת בנו עכ"ל ודיעה זו מבואר בהרא"ש פרק השוחט רס"י ו' בשם ר"ת אע"ג דמיטרפא בנקובת הוושט כו' ע"ש להדיא דלא הוי נבלה א"כ לפ"ז י"ל השוחט בסכין פגומה דאיסורו

משום נקובת הוושט ה"ל רק טרפה (ושוב מצאתי סברא זו בפמ"ג בשפ"ד סי' ב' סק"ד בשם הב"ח כמ"ש לקמן סוף אות ב') אך א"א לומר כן משמעתין פ"ק (דף יו"ד ע"א) גבי השוחט בסכין ונמצאת פגומה דאפילו לרב חסדא פרכינן ה"נ העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה:

ומתרץ סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי וע"ש הפי' ברש"י ותוספת מה שנתחבטו בזה ואי איתא דבשוחט בסכין פגום אינה אלא טרפה ולא נבלה א"כ לא שייך לומר כלל ואימא לא נשחטה שהרי השחיטה היא כשרה ודאי והתירתה מידי נבלה. ורק הספק שמא נטרפה ואינו ענין כלל לטבל ועלה כו' ואפשר לדחות לפמ"ש בחידושי הרשב"א פ"ג דיבמות (דל"א ע"א) ד"ה אשה זו וז"ל דכוותה אשכחן בעלמא דמחזיקין מאיסור לאיסור כו' דמשעה שנשחטה נסתלק אבר מן החי אפ"ה חוששין לה משום נבלה כו' והתירוץ שנראה לו דהתם גבי בהמה כו' כיון שאתה בא להתירה דנעשה בה מעשה שהכשירה עליך הראי' עכ"ל א"כ גם אם היא רק טרפה י"ל דמ"מ עליך הראי' שנעשה בה מעשה שהכשירה כיון שיש לספק שאין שחיטה זו מעשה המכשירה שאף שהכשירה מידי נבלה הרי עשה בה מעשה טרפה ומיהו לא דמי דאם הוא נבלה היינו שלא הכשירה כלל וכאילו לא שחטה כ"א הרגה או שמתה מאיליה וא"כ שפיר שייך לומר עליך הראי' לא כן כשת"ל שהיא שחיטה גמורה אף שיש לומר שמא היא טרפה אין שייך לומר עליך הראי' וכ"ש לפמ"ש התוספות פ"ג דביצה (דכ"ה סע"א) וז"ל לכן נ"ל דחזקת איסור ר"ל בחזקת שלא נשחטה עד שיודע לך כו' ומשום איסור שאינה זבוחה דרחמנא אמר תזבח ואכלת שחוט ואכול כו'. וא"כ לא שייך לומר כן אלא אם השוחט בסכין פגומה ה"ל נבלה וא"כ אינה זבוחה משא"כ את"ל דהוי זבוחה רק דהוי טרפה לכן צ"ל דאף להרא"ש בשם ר"ת דנקובת הוושט אינה אלא טרפה זהו כשניקב הוושט קודם שחיטה ולכן אין זה נפסלה בשחיטתה אבל כשניקב ע"י השחיטה נק' נפסלה בשחיטה וסברא וחילוק זה מבואר בגמרא להדיא דף ל"ב תחלת ע"ב לענין פסוקת הגרגרת ואף שאח"כ נדחה סברא זו היינו משום דמצינו בברייתא שפסוקת הגרגרת לעולם ה"ל נבלה כיון דנפסק רוב הסימן אבל עכ"ז הסברא י"ל אמיתית לענין נקובת הוושט לפ"ד הרא"ש וכה"ג מצינו לפ"ד הר"ן בשם הרמב"ן בפ"ק דחולין (ד"ט) בענין פי' עיקור סימנים דעיקור סימנין היינו שנתדלדלו כולן או רובן בדבר שאין עושה אותה טרפה והלמ"מ שאם אירע לו כן בשעת שחיטה משהתחיל בסימנים שתהא נבלה לפי שכיון שנשמטה באותה שעה אי אפשר שתשחט בהכשר שמחמת העיקר מתנדנדין הסימנין עכ"ל הובא ב"י סי' כ"ד והבין הב"י דלהרמב"ן שבר"ן אם נעקרו הסימנין קודם שחיטה ואח"כ נשחטו הוי טרפה אא"כ

נעקרו בשעת שחיטה דאז הוי נבלה ולפ"ז צריך לפרש בדבר שאין עושה טרפה דקאמר הר"ן דכוונתו כמ"ש התוספות והרא"ש והרשב"א בחידושיו ובתה"א לבאר דעת בה"ג דמחייה היא כשרה וכמ"ש רמ"א ססע"י ט"ו בהג"ה אך הרי התוס' והרשב"א מפרשים דאין שחיטה מועלת בסימן השמוט והיינו אפילו נשמט קודם שחיטה וע' בבד"ה ובמ"ה והר"ן אומר דדוקא אם אירע לו כן בשעת שחיטה כו' שכיון שנשמטה באותה שעה כו' וא"כ אם נשמט מקודם מנלן דהוי טרפה ותמיהני על הט"ז ס"ק י"א שהעתיק בדברי הר"ן דעיקור היינו שנעקרו סימנים כולם או רובם בדבר שעושה אותה טרפה וזהו הפך ממ"ש הר"ן בדבר שאין עושה אותה טרפה גם הש"ך ס"ק כ"ד זיווג דברי הר"ן והרמב"ן עם דעת התוספות והרשב"א וזה אינו לפע"ד שוב ראיתי שבתפל"מ השיג על הש"ך בזה אבל עכ"ז ס"ל בפשיטות דלהר"ן בשם הרמב"ן אם נעקרו מקודם שחיטה הוי ג"כ טרפה. שוב ראיתי שכן מפורש בהדיא בחידושי הר"ן פא"ט דף מ"ד בשם הרמב"ן וז"ל וא"ת דהכא משמע דעיקור סימנים טרפה ואילו בפ"ק מני לה גבי הלכות שחיטה וכ"ת כל פסול שבסימנין מהלכות שחיטה הוי אי הכי ליחשב נמי נקיבת הוושט ופסוקת הגרגרת תירץ הרמב"ן ז"ל דסימנין שנעקרו שלא בשעת שחיטה טרפה והיינו סוגיין אבל נעקרו בשעת שחיטה הויא לה נבילה וטעמא דמלתא דכל שהן עקורין מתחלה אפשר לאוחזם בידו בשעת שחיטה ולישחט כראוי ומ"ה מהני שחיטה לטהר מידי נבלה אבל נעקרו בשעת שחיטה אי אפשר שתשחט כראוי ומש"ה ה"ל נבלה שאין השחיטה מטהרתה וכבר כתבתי זה בפ"ק בס"ד עכ"ל ומ"ש הר"ן (שאצל הרי"ף בפ"ק) בדבר שאין עושה אותה טרפה ביאר זה אאזמו"ר הגאון נ"ע בסי' כ"ד ס"ק ל"ה דף ל"ה סע"ד בשם הארוך מש"ך דהיינו אפילו נעקרו הסימנים בדבר שאין עושה אותה טרפה כגון שנקלף רובו במקום אחד כו' אפ"ה אין השחיטה מועלת בו כשאירע כן בשעת שחיטה וזה לכאורה הפך ממ"ש הט"ז ס"ק י"א בכוונת הר"ן עכ"פ נמצינו למידי' להרמב"ן והר"ן סימנין שנעקרו שלא בשעת שחיטה הוי טרפה לבד עכ"ז כשנעקרו בשעת שחיטה הוי לה נבלה ואם כן כמ"כ י"ל אף למ"ד דנקובת הוושט אינה אלא טרפה זהו כשניקב הוושט קודם השחיטה אבל אם ניקב בשעת שחיטה ע"י סכין פגום דשחיטה ה"ל נבלה ג"כ מה"ט דכיון דהסכין פגום ועוקר אי אפשר שתשחט כראוי:

קיצור) ההפסד בשחיטה הוא נבלה כמ"ש במשנה דל"ב סע"א וה"ה השוחט בסכין פגומה כמ"ש הרמב"ם והטוש"ע רס"י י"ח אך לר"ת דס"ל דנקובת הוושט אינה נבלה כ"א טרפה כמ"ש הרא"ש פ"ב ס"ו י"ל דהשוחט בסכין פגומה אינה טרפה כיון בגמרא די"ז ע"ב משמע דטעם איסור הפגימה הוא מפני דה"ל נקובת הוושט אך מהסוגיא פ"ק

ד"י ע"ב העמד בהמה על חזקתה ואימא לא נשחטה משמע דהשוחט בסכין פגומה חשוב אינה זבוחה כלל לכן צ"ל דכשניקב הוושט ע"י הסכין פגום בשעת שחיטה גרע טפי דה"ל נפסלה בשחיטה וה"ל נבלה לכ"ע וכעין חילוק זה נמצא בגמרא (דל"ב רע"ב) וכה"ג נמצא להר"ן בשם הרמב"ם בענין עיקור סימנים שכשנעקרו שלא בשעת שחיטה הוי טרפה לבדו וכשנעקרו כן בשעת שחיטה ה"ל נבלה והטעם שלו שייך גם כאן ביתר שאת):

ב והנה לכאורה דין זה מפורש עוד בפוסקים ומקורם מהתוספות פ"ק ד"ט ע"א גבי עיקור שבהלכות שחיטה שפירשו דעת רש"י דאיירי ששחט בסכין פגומה דאין שוחט אלא חונק וה"ל פסק הגרגרת ומבואר מדבריהם דאף לדעת בה"ג דמפרש דעיקור היינו עיקור סימנים שנעקרו הסימן מהלחי עכ"ז דינו דרש"י ג"כ ה"ל נבלה שהרי הקשו לפ"ד בה"ג וא"ת ולמה אינו מונה בהלכות שחיטה פסק הגרגרת בסכין פגומה כמו שמונה לפי' הקונטרס וי"ל דהתם אין כאן שחיטה שאינו אלא חונק עכ"ל ובפסקי תוספת סעיף ל"א עיקור דרש"י ששחט בסכין פגומה ודהלכות גדולות שנעקרו ממקומן ושוב שחטן עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם (סי' י"ג) אמנם אאזמו"ר הגאון סס"ק ל"ח משמע דפי' התוספות בעיקור דפירש"י לא ס"ל כן לרוב הפוסקים והביא כן מתשובת הרשב"א (סי' שס"ז) ולפ"ז מאחר שזה אינו עיקור שבהלכות שחיטה כ"א שבאנו לדון ע"ז מפני שאין הבהמה זבוחה כדין א"כ הרי בגמרא (די"ז ע"ב) משמע דהטעם כיון דכי נקיב טריפה דהיינו נקובת הוושט וא"כ מנלן לומר דהוי כמו אינה זבוחה כלל שמא ה"ל כזבוחה וניקב הוושט דהוי רק טריפה לפי' ר"ת ומ"ש התוס' דהוי כמו פסק הגרגרת לא משמע כן מהגמרא הנ"ל וצ"ל משום דאפשר שאחר שישחוט חצי הקנה תזדמן הפגימה ותיקרע המיעוט להשלימו לרוב דה"ל נבלה כמ"ש בגמרא פ"ק דחולין (די"ט) נעשה כמו ששחט ישראל וגמר עובד כוכבים כו' ע"ש ומיהו זה אינו רק ספק רחוק שיזדמן כן ומה שדימו למגל קציר והמגרה דתנן (דט"ו ע"ב) שהם חונקים היינו מפני שיש שם ריבוי פגימות משא"כ בפגימה אחת ונראה דאף את"ל דלא כהתוספות בפי' עיקור לדעת רש"י מ"מ כיון ששחט בסכין פגומה לא גרע מדין שהה במיעוט קמא דוושט דלר"ת ה"ל בעיא (ד"ל ע"ב) בגמרא אם הוי נבלה משום די"ל דהוי רק טרפה כדין ניקב הוושט כמ"ש הרא"ש פ' השוחט סי' ו' ואעפ"כ נשאר בתיקו דשמא ה"ל נבלה אף שאפילו ניקב מיעוט הוושט פשיטא לי' דהוי רק טרפה והכא כששהה במיעוט מדוע יגרע מנקב וע"כ צ"ל הסברא כיון בשעת שחיטה היא גרע טפי א"כ כמו כן כשקרע מיעוט הוושט בשעת השחיטה ה"ל ג"כ פסול בשחיטה וה"ל ודאי טרפה וספק נבלה עכ"פ וגם י"ל דגרע טפי משהה

במיעוט שהרי אפשר ג"כ שהפגימה נזדמנה לפסוק רוב הקנה כנ"ל או רוב הוושט גם י"ל הטעם הנז' בר"ן בשם הרמב"ן גבי עיקור הסימנים בשעת שחיטה שא"א שתשחט בהכשר כמ"כ אפ"ל מחמת קרע הפגימה א"א גם במה שנשחט אח"כ שישחט בטוב וכ"ז לפר"ת אמנם לפרש"י (ד"ל ע"ב) דבשהה והחליד במיעוט קמא דוושט פשיטא דה"ל נבלה וכ"נ מסקנת התוספ' והרא"ש שם בשם ה"ר אושעיא וכ"כ הרשב"א בפשיטות בתשו' סי') שס"ז ושם ג"כ מבואר וז"ל ולא תהא חלדה ושהייה פוסלת יותר מפגימתו בקוץ עכ"ל א"כ כיון חלדה ושהייה במיעוט קמא דוושט ה"ל נבלה כמ"כ פגם דסכין פגומה:

ועיין בדברי הגאון אאזמו"ר ז"ל (סי' כ"ד ס"ק י"ח) דגם להרמב"ם הדין כן. הרי יצא לנו דלפ"ד רוב הפוסקים רובם ככולם השוחט בסכין פגומה ה"ל נבלה ודאית ואף לפר"ת דס"ל נקובת הוושט הוי רק טרפה ולפירושו בבעיא דהחליד במיעוט סימנים ג"כ יש ספק גמור דבשוחט בסכין פגום ה"ל נבלה ואפשר הוי גם שני ספיקות להחמיר לפר"ת וא"כ יש לתפוס דה"ל נבלה ובהיות כן הנה שו"ב זה שנחשד על שפשע ונמצא אחריו סירכא שהוא איסור טרפות י"ל שאינו נחשד כלל על השחיטה בסכין פגום דה"ל איסור נבלה וכמ"ש בנקה"כ סי' כ"ז וז"ל עוד נ"ל דנפ"מ לענין החשוד לאכול טרפות דאינו חשוד לאכול נבלות שחמור ממנו וכדלקמן סי' קי"ט ע"ש ודו"ק עכ"ל:

וז"ל הפמ"ג בפתיחה מה' שחיטה החשוד לאכול טרפות אינו חשוד לאכול נבלות שזה חמור לו דמטמאה עכ"ל וכ"כ הפר"ח (סי' ל"ג סק"ה) ואדמו"ר שם סק"ז וכ"כ בשמ"ח סי' כ' ס"ו וכ"כ הפמ"ג בשפ"ד (סי' ב' סק"ד) וז"ל עוד נראה לי דוקא מומר לאכול נבלות אפי' פעם א' בודק סכין ונותן לו הא מומר לטרפות בפעם א' א"צ בדיקת סכין אף להר"ם ז"ל דאם לא יבדוק הסכין הוה ודאי נבלה וחשוד על דבר הקל על טרפה לא הוה חשוד על נבלה החמור והנה חזות קשה ראיתי בב"ח ס"ו (נראה שהוא ט"ס וצ"ל סי' ב' ס"ג) וז"ל ועוד נראה בישראל צריך בדיקת הסכין קודם שחיטה שמא ישחט במקום הפגימה ויהיה נבלה ואפילו רק ינקוב משהו במקום הפגימה בוושט וישחוט אח"כ בשאר הסכין שלא במקום הפגימה טרפה הוי כו' עכ"ל ואני תמה דהא קיי"ל נקובת הוושט במקום שחיטה נבלה ודאית הוה עכ"ד ותמי' זו אינה תמיה כ"כ דהא ר"ת ס"ל דהוי טרפה אלא דמ"מ כבר נתבאר כמ"ש הפמ"ג דנקובת הוושט בשעת שחיטה אפילו לר"ת יש פנים קרובים לומר דה"ל נבלה כ"ש לפ"ד שא"פ כולם:

קיצור (ועוד מבואר בתוס' והרא"ש ד"ט דעיקור שבהלכות שחיטה שמפסיד השחיטה היינו לפרש"י השוחט בסכין פגומה ואף להפוסקים שאין מפרשים כן י"ל לא גרע

משהייה במיעוט קמא דווקא דהוה נבלה ודאי לפ"ד כל הפוסקים וגם לפר"ת ה"ל ספק נבלה וא"כ ה"נ ה"ל לדידיה טרפה ודאית וספק נבלה וקיי"ל שהחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה. לכן י"ל שו"ב זה שנחשד פושע באיסור טרפות אינו חשוד לשחוט בסכין פגום ח"ו):

ג מיהו נראה דאע"פ שהחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה היינו נבלה האסורה מדאורייתא אבל על נבלה האסורה מדרבנן ודאי יש לחושדו אם חשוד על טרפות דאורייתא אע"פ שנבלה חמורה מטרפה מ"מ כיון שזה דאוריי' וזה דרבנן יש לדמותו להא דתנן פ"ד דבכורות (ד"ל ע"א) החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות כו' החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ומפרש הטעם בגמרא כיון דחשוד אדאורייתא כ"ש אדרבנן ופרש"י הטהרות דרבנן נינהו שיהא אדם אוכל חולין בטהרה ופסק כן הרמב"ם ספ"י מה' מטמאי משכב ומושב. הרי אף שהחשוד על איסור אחד דאורייתא אינו חשוד על איסור אחר דאורייתא כמו שביעית ומעשרות וכמ"ש הרמב"ם פ"ח מהל' שמיטה ויובל הט"ו מ"מ חשוד אאיסור דרבנן אף שהוא איסור אחר כענין שביעית וטהרות וא"כ הרי בשחיטות נמצא כמה איסורים שי"ל שהן רק מדרבנן כמ"ש בתשו' בית אפרים סי' ד' ה' ועיין בדברי הגאאזמו"ר ז"ל סי' כ"ה ססק"א בשם הת"ש ואין להאמינו על זה ולכאורה י"ל דתליא בפלוגתא דהנה הפר"ח בק"א סי' ב' כתב שבספר בית הלל הביא מ"ש בשו"ע א"ח סי' שפ"ה ס"ג ישראל מומר לעבודת כוכבים או לחלל שבתות בפרהסיא אפי' אינו מחללו אלא באיסור דרבנן הרי הוא כעובד כוכבים כו' וכ' דלפ"ז נראה דגם כאן לגבי שחיטה הדין כך דמי שהוא מחלל שבתות בפרהסיא אפי' בא' מן האיסורין דרבנן הוא פסול לשחיטה כעובד כוכבים והוא מהסוגיא דעירובין (דס"ט ע"ב) והוא ז"ל נחלק עליו דדוקא לענין ביטול רשות הוא דמדרבנן עשאוהו כעובד כוכבים אבל לא לענין שחיטה ושאר איסורין שאם הוא חשוד לאיסורין דרבנן אינו חשוד לאיסורין דאורייתא וכדלקמן סי' קי"ט עכ"ד וכ"ד השמ"ח שם סעיף ט"ז ובתשו' שם ס"ק כ"ח הביא גמרא מפורשת פ"ג דהוריות (די"א סע"א) לענין הלובש כלאים דרבנן ת"ק סבר מדאורייתא הוי מומר מדרבנן לא הוי מומר ומר סבר כלאים כיון דמפרסם איסוריה אפי' בדרבנן הוי מומר **(בכל הסימן הזה ענין מומר הוא הפושע לעבור בתמידיות על איזה איסור או איסורים רבים)** וקיי"ל כת"ק דדאורייתא בעינן וכ"כ שם הגאאזמו"ר ז"ל סק"ה. ובחידושי הריטב"א בעירובין שם כ' וז"ל ושמעינן מהכא מומר לחלל שבתות מקרי אפי' עבר על איסורא דרבנן דהכא דרך מלבוש הוציאם כדמשמע לישנא דנפיק בחומרתא הלכך אפי' הוציאם לר"ה עכ"ל ולשון זה נוטה כדעת הבה"י. ועיין בגמ' פ"ק דסוכה

(דט"ז ע"ב) דשבת חמירא הדרבנן שבו מעשה דסוכה להקס"ד. א"כ לפ"ז אפשר להוציא מזה לנ"ד דכמו שלדעת הבה"י כיון דשבת חמירא אין חילוק בין איסור דאורייתא שבו לאיסור דרבנן וכמ"ש בשו"ע א"ח סי' שפ"ה ס"ג לפ"ז י"ל ג"כ כיון דנבלה חמירא מטרפה לכן אפי' האיסור דרבנן שבנבלה חמירא ליה ואינו חשוד עליו והא דחשוד על השביעית חשוד על הטהרות היינו משום דטהרות כל כללות האיסור הוא רק מדרבנן שהוא שיאכל חולין בטהרה אבל הכא השחיטה היא דאורייתא וחמירא טובא וכמ"ש בא"ח סי' שכ"ח סי"ד לענין חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול בשר שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו נבלה כו' (ע"ש בב"י ב' הר"ן ובבאה"ט סק"ז). א"כ אף איסורי דרבנן שבו חמירא ליה טובא ועוד דאינו מבחין כ"כ מהו דרבנן וסובר שהכל דאורייתא אבל להפר"ח וסייעתו אינו כן וכמ"ש בהדיא שאם הוא חשוד לאיסורין דרבנן אפילו בשבת החמורה אינו חשוד לאיסורא דאורייתא דשחיטה וטרפות א"כ כמ"כ להפך כשחשוד על איסור דאורייתא דטרפות ודאי חשוד לאיסור דרבנן דשחיטה מיהו ראייתו דהפר"ח מסי' קי"ט אינו מובן דהא שם ס"ז כ' חוץ מעבודת כוכבים וחלול שבת בפרהסיא כו'. ומ"מ אפשר דגם להבה"י אין ראיה שי"ל דלא הושוו איסור דרבנן דשבת לדאורייתא אלא לענין פרהסיא דטעמיה משום חוצפא ואפיקרותא וזהו שייך אפי' באיסור דרבנן וכ"מ בהוריות די"א סע"א ומ"ס כיון דמפרסם איסוריה כו' כנ"ל אבל לענין עצם החומרא וקולא יודה דכל איסור דאורייתא חמור מאיסור דרבנן בעיני הבריות:

קיצור (אך מ"מ הרי החשוד על השביעית דאורייתא חשוד אטהרות דחשיד אדאורייתא חשיד אדרבנן א"כ ה"נ כמה איסורי דרבנן יש בשחיטה לכן אף דשחיטה חמירא מ"מ חשוד אטרפה דאורייתא חשיד אדרבנן שבשחיטה ואפשר תלוי בפלוגתא דבה"י עם הפר"ח והתשו' בדין המחלל שבת באיסור דרבנן אם שחיטתו פסולה וי"ל אף להבה"י אין ללמוד קולא מחומרא ועוד דשם עיקר הטעם משום פרהסיא שאני):

ד אך מ"מ יש להקל מצד אחר משום שי"ל שגם שו"ב זה לא נחשד רק על איסור דרבנן שהוא התרשלות בבדיקת הריאה והבדיקה היא מדרבנן כמבואר בסי' ל"ט סעיף א' וכ"כ בשו"ע סי' קי"ט סעיף י"ד אף שהב"ח. והט"ז והפר"ח שם הסכימו דהמוכר בהמה שיש בה סירכא שצריכה בדיקה ד"ת הוי כמוכר דברים האסורים ד"ת מ"מ היינו לענין מכירה שהלוקח אין אכילתו נחשב לו הנאה לפי שעבר על איסור דאורייתא כו' כמ"ש בסמ"ע סי' רל"ד סק"ד וה"ט שייך נמי בסירכא שצריכה בדיקה מדאורייתא וגם לפי טעם הראשון דשם דבאיסורא דאורייתא דווקא קנסוהו היינו דוקא לגבי מוכר שיש לו חימוד ממון ודייניו לי' כמזיד גם בפעם הראשון כמבואר בפוסקים סי' קי"ט גבי שוחט ששוחט

לעצמו ומוכר לאחרים וכ"ה בסי' ב' בת"ש ורבינו ז"ל וכיון שאנו אומרים שידע מהסירכא ומכרה ודאי יש לו דין עובר על איסור דאורייתא מאחר שבהמה זו אסורה מספק ד"ת וידע מזה ומכרה (ועש"ך שם ס"ק כ"ט שחולק על הב"ח ובסה"ת סי' ע"ו גבי ומורי רבינו מפרש דנתערבה אסורה קאי אספיקה דכיון דמן התורה אסורה ושייך ביה אשם תלוי בודאי אי הוה ביה כרת כו' משמע כדעת הב"ח והט"ז והפר"ח ועפר"ח ואין כאן מקומו) משא"כ בשו"ב זה שנוטל שכר מטרפות וכשירות בשוה ואין לו חי"מ דמש"ה דייניין ליה בשוגג ופושע ולא במזיד ור"ל שאנו אומרים שלא ידע שיש סירכא אלא שנתרשל בבדיקה ולא בדק שפיר בפשיעתו וכיון שהבדיקה היא רק ד"ס נמצא שנתרשל באיסור דרבנן לבד ואע"פ שהתרשלות הבדיקה עם היותה רק מדרבנן מ"מ יוכל ליצא ולצמח מזה איסור דאורייתא וא"כ עם ע"י התרשלות זו יצא טריפות דאוריי' מת"י יש לומר שיש לו דין חשוד על טרפות דאורייתא וכמו שמצינו בפ"ק דשבועות (די"ח ע"א) דמחייבין קרבן במשמש עם הטהורה סמוך לוסתה ואמרה לו נטמאתי וחייב אכניסה משום דהיה לו לפרוש מאשתו סמוך לוסתה ואע"פ שפרישה סמוך לוסתה הוא רק ד"ס. מ"מ חייב עי"ז קרבן מדאורייתא וחשבי' לי' שוגג בדאורייתא ולא אנוס בדאורייתא ועובר אדרבנן. ופי' שוגג הוא מבואר ברמב"ם פ"ה מהל' שגגות ה"ו וז"ל שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואח"כ יעשה צריך כפרה עכ"ל אלמא דצריך כפרה מדאורייתא וחשבינן ליה כלא טורח גם באיסורי תורה וא"כ אף גם בנ"ד אף שהבדיקה היא מד"ס מ"מ כיון שיצא עי"ז מתחת ידו איסור תורה דייניין לי' כלא טורח באיסורי תורה וכיון שכן י"ל שאין להאמינו באיסורי דרבנן שבנבלה כנ"ל בדרך כש"כ אך באמת יש לדחות זה דהא מלבד שיש פוסקים ס"ל שפרישה סמוך לוסתה היא דאורייתא והמה התוס' ס"פ הבע"י (דס"ד ע"ב) והרא"ש לשם סי' יו"ד וסה"ת סי' צ"ג ואע"פ שפסק בפרק קמא דנדה סי' א' דוסתות דרבנן מ"מ יש לומר דהיינו לענין אם לא בדקה אחר וסתה ולא הרגישה שאינו אסורה מדאורייתא כיון דלא הרגישה לא חיישינן שמא ראתה ולאו אדעתה מדאורייתא אבל בפרישה שסמוך לוסתה חיישינן מדאורייתא שמא תראה ותרגיש וכמ"ש בתשו' אחרת וכן מצאתי אח"כ בס' תפארת ישראל בקו"א בסי' קפ"ד וגם דעת הרא"ה בבד"ה (בית שביעי שער ב') דלמ"ד וסתות דרבנן מיתוקמא ההיא דשבועות בשעות שאחר עונות הוסת וס"ל שזהו לכו"ע דאורייתא ע"ש אך גם לרוב הפוסקים החולקים וכן קיי"ל לדינא דפרישה שסמוך לוסתה הוא רק מדרבנן בכל ענין וכמ"ש רז"ל בסי' קפ"ד סק"ה מ"מ הא אנן לא מחשבינן ליה אלא לשוגג במילי דאורייתא וחייב חטאת ולא לפושע וכמבואר

להדיא במ"ה שם וז"ל דה"ל לאסוקי אדעתי' שמא תראה בשעת תשמיש ואי דאורייתא לא שייך למימר ביה דה"ל לאסוקי אדעתי' אלא פושע גמור הוא כו' עכ"ל הנה מבואר מזה דעכשיו לא מחשבינן ליה בפושע במילי דאורייתא אלא כשוגג בהם שאילו הי' פושע לא היה מתכפר בחטאת וע' בפ"ב דמכות (ד"ח ע"א) שהפושע אינו מתכפר בגלות אלא השוגג ואף על פי שהפושע אינו מזיד ג"כ וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות רוצח דין ב' ד' ע"ש ועמ"ש רז"ל סי' ב') וכיון שכן אף אם נדמה ג"כ נ"ד כהתרשלות בבדיקתו ונמצא אח"כ סירכא למשמש סמוך לוסתה ואמרה לו נטמאתי ששם ג"כ עבר על ד"ס במזיד ובא עי"ז לאיסור דאורייתא ומ"מ חשבינן ליה לשוגג במילי דאורייתא לפי שהי' סבור שיספיק לבעול עד שלא יצא הדם וה"נ אף אם היינו אומרים שעבר על הבדיקה ולא בדק יפה במזיד (מלבד שי"ל שמכשול הוא שאירע לו בפשיעותו שלא בדק יפה ולא במזיד גמור) עכ"ז לגבי הסירכא שאח"כ האסורה מד"ת מספק לא נחשב רק שוגג שהיה סבור שלא ימצא שם סירכא דהרי פשיטא ופשיטא שאין לחושדו שראה הסירכא והניחה במזיד חדא דבפעם א' לא דיינינן ליה כמזיד ובר מן דין אם היה מזיד ורשע היה לו לנתק הסירכא ולא להניחה שימצאוהו אחרים ויכירו רשעתו ויעבירוהו מאומנתו דאומדנא טובה היא דבודאי לא ראה אותה וכמ"ש ביש"ש פג"ה סי' ט"ז וכיון דדיינינן ליה כשוגג לגבי איסורי דאורייתא הרי השוגג סגי ליה בקד"ח לחוד בלי העברה כלל כמו שהאריך בזה רבינו ז"ל בסי' ב' שם וכ"מ בסי' קי"ט סי"ז ובש"ך שם סקל"ג וכן מצאתי באגודה פג"ה סי' צ"א טבח שנמצא אחריו חלב כו' ואין תקנה להחזירו אם יראו אותו צעור ומתאנח כדאמרי' פז"ב כו' ונ"ל דה"מ שהזיד לעשות כן כו' אבל אם יודע ושגג יקבל עליו תשובה ולא יעבירוהו ולא ילקוהו עכ"ל יצא לנו מזה דכשקיבל עליו ד"ח בפני שלשה סגי על ענין החטא מחמת הסירכא שיצאה מתח"י שהרי שוגג באיסור דאורייתא וא"כ אף שמ"מ אין להאמינו עדיין על הבדיקה משום שהרי הוא פושע באיסורי דרבנן עכ"פ שהוא בבדיקת הריאה שלפושע לא סגי לי' קד"ח ובעינן ג"כ העברה כמש"ל מ"מ לגבי שחיטת עופות שהחשש שם משום נבלה יש להאמינו מיד ולא חשדינן לי' גם לאיסורי דרבנן שבשחיטה דהא כשם שהחשוד על הטרפה האסורה ד"ת אינו חשוד על הנבלה האסורה ד"ת כך החשוד על טרפה דרבנן אינו חשוד על נבלה האסורה מדרבנן רק שהחשוד על איסור דאורי' בטרפות י"ל דחשוד גם אנבלה באיסור דרבנן כנ"ל וזה אינו חשוד על איסור דאורייתא בטרפות שהוא רק שוגג וסגי ליה לזה בקד"ח לבד כנ"ל: קיצור (מ"מ יש להקל מצד שגם שו"ב זה פשע רק בבדיקת הריאה שהבדיקה הוא מד"ס ואף שעי"ז נמשך שיצא סירכא מתח"י לגבי הסירכא ה"ל שוגג נמצא ה"ל שוגג

בדאורייתא לכן אינו חשוב חשוד בדאורייתא כ"א בדרבנן וא"כ חזר הדין שהחשוד בדרבנן דאיסור טרפה אינו חשוד אדרבנן באיסור נבלה דחמירא מטרפה):

ה ועדיין יש לחוש עפמ"ש בש"ע סי' קי"ט סעי' ה' דאם האיסור חמור בעיני בני אדם יש לו דין חמור ונחלקו שם הש"ך ס"ק י"ב ס"ל שי"ל דחשוד על דבר החמור בעיני הבריות אינו חשוד על דבר הקל ממנו בעיני הבריות אם הוא חמור בעונש כו' והפר"ח ס"ק י"ב נחלק עליו בזה והביא ראי' מהרא"ש בבכורות פרק עד כמה סי' ח' שכתב דמעשר ודאי חמור משביעית דשביעית לאו הבא מכלל עשה הוא כו' ואעפ"כ באתריה דר' יהודה דחמירא לי' שביעית החשוד על השביעית חשוד על המעשר וא"כ לפ"ז אפשר כיון האידנא דרכן של בנ"א לא לחלק בין אם נפסלה בשחיטה לנטרפה ע"פ בדיקת הריאה ושניהם קורים להן טרפה הרי דחומרתן שוה בעיניהם וכיון דשוו להו יש להחמיר לפי מ"ש הרמב"ם בפי' המשניות בפ"ד דבכורות שהחשוד על שום דבר כו' הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו או פחות ממנו עכ"ל הרי דגם על איסור ששוה לו הוא חשוד הן אמת שבפ"ת סי' קי"ט סק"ה האריך להוכיח דהחשוד על איסור אחד אינו חשוד על איסור אחר ששוה אליו ע"ש ונ"ל שלא היה לפניו בפי' המשניות להרמב"ם שלו מש"ל ע"ש פי' המשניות להרמב"ם דאל"כ היה מביאו עכ"פ וכן ראיתי בתוי"ט שם שבנוסחא א"י לא נמצאו דברים הנ"ל וא"כ אם נאמר שבעיני הבריות חומרתן שוה אפשר אף אם באמת הפסול בשחיטה חמור יותר אינו נפ"מ כלל והחשוד על הטרפה יהי' חשוד על השחיטה כיון הפר"ח הוכיח מהרא"ש דהעיקר תלוי בחומר שבעיני הבריות מיהו זה אינו דע"כ לא נחלק הפר"ח על הש"ך אלא בענין אם הוא קל בעיני הבריות אבל בששניהן שוין בעיני הבריות דכ' הש"ך בסק"ק הנ"ל דאז אזלינן בתר הקל וחמור בעונש בזה מודה הפר"ח כמש"ש בהדיא ולא משגיחנן כלל בחומר דעונש זולתי היכא ששניהן שוין בעיני הבריות דאז אזלינן בתר קל וחמור דעונש כו' ועוד שי"ל גם בעיני הבריות שחיטה חמירא שידוע לכל שהוא נבלה וכ"ש לשו"ב והרי הש"ך והשמ"ח ושאר אחרונים כ' בפשיטות דהחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה שנפסלה בשחיטה כו' ובהיות כן יש לתמוה קצת על תשובת נודע ביהודה מ"ת והובא בתשו' הגאון מהר"ז נר"ו בתשו' בית אפרים חי"ד סי' ד"ה שהתיר שו"ב שנכשל בבדיקת הריאה לשחיטת עופות משום דלא נחשד על איסור תורה כו' והגאון מהר"ז שם הקשה עליו דגם בשחיטת עופות איכא איסורי דרבנן כמו שהייה במיעוט בתרא וכיוצא בו גם בבדיקת הסכין כו' ונדחק שם מאד להקל בשעת הדחק בזה. איך לא שתו לבם לדברי הש"ך והפר"ח והת"ש שהסכימו כולם דחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה והפסד בשחיטה היא נבלה כנ"ל וא"כ לא היה

צריך הנ"ב לומר משום דהוה איסור תורה כו' וגם קושי' הגאון מהר"ז שי' לק"מ משום שהחשוד בטרפות דרבנן אינו חשוד באיסור דרבנן דנבלה כנ"ל וסבור הייתי לתרץ דברי הגאונים ע"פ מ"ש הרמב"ם פ"ד מה' מאכלות אסורות הי"ז וז"ל זה הכלל כל שאיסורן בלאו אחד מצטרפין בב' לאוין אין מצטרפין חוץ מנבלה וטרפה הואיל והטרפה תחלת נבלה היא עכ"ל וכיון שמצטרפין לכזית והיו מחייבין עליהן מלקות א"כ נראה כאילו הם איסור א' וכיון שכן י"ל לכאורה דחשוד לזה חשוד לזה ועד כאן לא שמעינן דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור אלא בשני איסורין אלא שהם ממין א' ה"ל איסור מאכלות כמעשרות ושביעית שאין מצטרפין זל"ז אבל באיסור א' ר"ל שמצטרפין זל"ז י"ל דחשוד לזה חשוד לזה בכל ענין אך באמת אין זה מוכרח כי הנה מ"ש שהטרפה תחלת נבלה היא ר"ל כיון שטרפה אינה חיה וסופה למות ולהיות נבלה וא"כ כמו שבכלל מאתים מנה כך בכלל נבלה יש טרפה אע"פ שאין בכלל בפ"מ מ"מ כ"ה בחומר הענין ולפיכך ע"ד שמצטרפין אוכל שנטמא באב הטומאה עם אוכל שנטמא בולד הטומאה לטמא כקל שבשניהם אבל לעולם נבלה חמירא לענין שהחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה כמ"ש הש"ך וסיעתו כנ"ל ואין לדחות דבריהם המפורשים בשביל משמעות כ"ש שאפשר לומר שאינו ענין כלל לדבריהם ועוד ראי' מהש"ס פ"ק דחולין (דף ה' ע"ב) גבי מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם וכ' התוס' שנאמרו בלאו אחד כל חלב וכל דם לא תאכלו וגם הם שוין שיש בשניהם כרת ובהוריות (די"א ע"א) אמרינן דלכ"ע מומר מחלב לא הוי מומר לדם וכ"ש בטרפה ונבלה דנבלה חמירא כו':

קיצור (לכ"ע יש היכא שחומרתן שוה בעיני הבריות אזלינן בתר קל וחומר דעונש קושי' על הנ"ב והבית אפרים בתשו'):

' אך לכאורה יש להחמיר מטעם אחר שי"ל דשחיטה דעופות לא חמור כלל בעונש מאיסור טרפה ואדרבה אפשר קיל מיניה משום דאיכא למ"ד דאין שחיטה לעוף מן התורה בפ"ב דחולין (דכ"ז ע"ב ודכ"ח ע"א) וע"ש בתוס' ד"ה רבי הוא ובפ"ק (ד"כ ע"ב) ובפ"ד דנזיר (דכ"ט ע"א) וז"ל סה"ת סי' א' ואילו בעופות פליגי תנאי אם הם טעונים שחיטה ר' אליעזר הקפר ורבי פנחס סברי אין שחיטה לעוף מן התורה אלא מדברי סופרים אבל בר קפרא סבר מן התורה כו' וכן ר' אומר דתניא ר' אומר וזבחת כו' ולא הכריע בסה"ת וא"כ י"ל טרפה חמירא דהוי ודאי דאורייתא ואין בזה פלוגתא דתנאי אך הרמב"ם פ"א מה' שחיטה פסק בפשיטות כמ"ד דיש שחיטה לעוף מן התורה ובכנסת הגדולה סי' י"ג בהגהת ב"י אות ב' האריך בזה דכן משמע כמה סתמי משניות מתניתן פרק כסוי הדם השוחט ונתנבלה בידו הנוחר והמעקר פטור מלכסות ומתניתן דמלק

בסכין כו' וכ"מ בגמ' רפ"ק דחולין ד"ד ע"א גבי ודלמא קסברי כותים אין שחיטה לעוף מה"ת ובפרש"י שם וכ"פ הסמ"ג והרשב"א בת"ה בית ב' ראש שער ב' ורש"ל ביש"ש פרק השוחט סי' א' ודמש"א ומ"ש הרא"ש בפב"ת דיומא סי' י"ד בשם הר"מ דאין שחיטה לעוף מה"ת איתא בתשו' הרא"ש כלל כ"ז סי' ה' דמהר"מ לפ"ד השואל השיב כן ועוד דגם איסור הסירכות אינו ודאי טרפה כ"א י"ל שהן ספק טרפה וא"כ סוף סוף שחיטה דעוף חמירא ועוד דעכשיו פשוט בפי כל דשחיטה דעוף דאורייתא וא"כ שחיטה חמירא מטרפה בעיני הבריות עכ"פ:

ועוד דאף אם היינו אומרים שאיסורן שוה משום דלא ראי זה כראי זה שיש בשחיטת עופות חומרא מבטרפות דהוא איסור נבלה וחמירא טפי בעיני הבריות שהרי לא עולה על דעתם הסברא דאין שחיטה לעוף מה"ת ולעומת זה מדינא י"ל דטרפה חמירא דהא ודאי דאורייתא וכאן ה"ל פלוגתא דתנאי אזי ג"כ היינו באים לפלוגתא דהנה לפמ"ש הרמב"ם בפי' המשניות ספ"ד דבכורות שהחשוד על שום דבר כו' הרי הוא חשוד ג"כ על איסור אחר שהוא כמותו או פחות ממנו עכ"ל הרי דגם על איסור ששוה לו הוא חשוד אך בפ"ת סי' קי"ט סק"ה האריך להוכיח דהחשוד על איסור אחד כו' ששוה אליו ע"ש וא"כ להפ"ת אף אם הם שוים אין חשוד ואף להרמב"ם באמת נראה דודאי שחיטת עופות ג"כ חמירא טפי מאיסור הסירכא כנ"ל ועוד דבתוי"ט שם ספ"ד דבכורות כ' שבנוסחת א"י מפי' המשניות להרמב"ם לא נמצא מש"ל בשמו:

אמנם לכאורה יש להחמיר בשוחט דמתא שכ' הב"י בסימנים המחודשים סי' א' צריך שיהי' השוחט נאמן עכ"ל וכמו שהביא בשמו הש"ך סי' קי"ט סק"א והוא ממ"ש בב"י סי' א' כ' המרדכי בפא"ט בשם ר"ח כו' ומדברי הרמב"ם כו' ע"ש והד"מ שם ס"ק י"ב כ' ואינו דהרמב"ם לא קאמר אלא בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל בשאר שוחט לא קאמר:

ואאזמו"ר נ"ע סי' א' סס"ק א' נתן טעם לדברי ר"ח והב"י בשם הרמב"ם דגם בשוחט דמתא כו' וכ"מ בש"ך סי' קי"ט ססק"א. וא"כ זה שנחשד למיקל ופושע קצת באיסור טרפה אע"ג דמדינא אינו חשוד על הנבלה י"ל דעכ"פ אינו נקרא אדם נאמן דהיינו שיש לו חזקת כשרות מיוחדת אך הנה נראה דאין להחמיר בהרמב"ם יותר ממה שהבין בו הרמ"א בד"מ:

כיון דמקור דברי הרמב"ם מהסוגיא פרק אין מעמידין (דל"ט ע"ב) בענין אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא דס"ל דה"ה לכל ח"ל והראב"ד ס"פ י"א מהמ"א חולק ע"ז וכ' הש"ך ופר"ח רס"י קי"ט שגם דעת רש"י הוא כהראב"ד וכן משמע בהדיא בחידושי הרמב"ן

שם (דף ל"ט ע"א) שהקשה וכי נחשדו עמי הארץ בכל שאסרו חכמים וא"ת בסוריא הוה אין סוריא מקומו של לוי וה"ל לפרש כו' עכ"ל נראה מדבריו בפשיטות דלא אמרו אלא בסוריא שידוע שהחנונים הי' חשודים בזה אלפני עור וכ"נ מדברי הר"ן שם אך מ"מ הרי גם הרמ"א בד"מ שם סיים וז"ל אמנם מ"מ נ"ל דבזמן הזה דכל אחד בודק הסכין לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהי' אדם כשר כמ"ש הרא"ש לקמן סי' י"ח עכ"ל וא"כ לפ"ז צ"ע אם זה נקרא אדם כשר:

אך באמת נראה דמפני השגגה והקצת פשיעה בהסירכא לא אבד חזקת כשרותו הידוע לגמרי ולא דמי כלל לשאר אדם שאינו ידוע כלל אם הוא מוחזק באדם כשר דגרע טפי טובא כיון הכא ידוע שמוחזק באדם כשר רק שאירע לו מכשול פעם א' א"כ לדבר שלא נחשד כלל י"ל דה"ל בחזקת כשרותו הידוע לכל:

סימן ב

ע"ד השו"ב מו' משה ממחניכם שהוא אצליכם שו"ב זה שלשים שנה ולא נשמע עליו שום ריעותא אך כעת בזה השנה יצא ממנו איזו מכשולים והעיקר הוא ענין הסירכא אשר היתה על הורדא שלאחר שהסיר הסירכא כמנהג השו"ב ובדקה בפושרין והכשירה העידו שלשה אנשים אז עש האט מבצבץ גיווען ושאמרו לו כמדומה שהוא מבצבץ ובדק פעם שנית ולא ראו עוד איך הי' בפעם השנית ויש הרבה עדים שבפעם השנית ודאי לא הי' מבצבץ אך שבינתיים קרע השו"ב מעט את הריאה אך הוא אומר שהקרע הי' שלא במקום הסירכא גם יש שני עדים שמעידים שגם בפעם הראשון ראו שלא בצבץ כלל. היינו ר' חיים דוב בן גרשון ור' בן ציון:

והנה אם היה מתברר שהקרע או החתך שחתך בהריאה הי' שלא כנגד הסרכא כלל אזי ודאי היה נראה שאין בזה שום חשש עליו כיון שהרבה עדים מעידים שאז לא היתה מבצבץ ואין שום מי שיכחישם ע"ז, א"כ הם נאמנים יותר מהעדים הראשונים כיון שהוזמנו לראות המעשה במתכוין הם דייקי טפי מהראשונים שראו דרך ראי' בעלמא כמ"ש בתשו' הריב"ש סס"י קכ"ז וז"ל ועוד שאפי' יש הכחשה בין עדות הראשונים לעדות האחרונים שאלו אומרים שבטל והאחרונים אומרים שלא בטל יש לנו להאמין לראשונים לפי שהם הוזמנו להעיד על כתיבת הגט ונתינתו וכל הצריך בו ודייקי בעדותן טפי אבל האחרונים לא הוזמנו להעיד בזה עכ"ל ובנ"ד הוא להפך שהראשונים ראו דרך ראי' בעלמא אבל האחרונים הוזמנו להעיד דהיינו אחר שערערו השלשה עדים שהוא מבצבץ נקראו הם לראות אם כן הוא או לא ודאי דייקי טפי וזכר לדבר מהא דפ"ב

דכתובות (ד"כ ע"א) גבי שטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד דעדיף טפי כו' ע"ש וה"נ כיון שהיה ערער שהוא מבצבץ ודאי דייקי טפי ויש להאמינם לפ"ד הריב"ש ועוד דנ"ד עדיף מנדון דהריב"ש שבלא"ה יש הכחשה בין העדים גם על פעם הראשון עצמו לכן יש יותר להאמין להרבה עדים האחרונים שהוזמנו להעיד בפעם השני ועוד כיון שאז הי' דבר שיכול להתברר בלא"ה האחרונים נאמנים כמ"ש התוס' פ"ג דקדושין (דס"ו ע"ב) בד"ה שלח ואחוי ועיין בש"ע י"ד סי' קכ"ז ס"ג בהג"ה ובש"ך שם ס"ק כ"ד ובמנ"י כלל כ' ס"ק י"ט:

אך אם אי אפשר להתברר שהקרע או החתך הי' שלא מצד הסירכא הגם שהשו"ב אומר כן אזי באנו לדין שתי כתי עדות המכחישות זו את זו ע"ד הסירכא והשו"ב אם יצתה טרפה מתח"י או לא ומצינו שנחלקו בזה התוס' עם רש"י בפ"ב דכתובות (דכ"ב רע"א) ד"ה תרי ותרי נינהו דלהתוס' לא מיפסיל דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה משא"כ לפרש"י לא מתכשר בהכי (ועיין עוד בפרש"י ותוס' שם (דכ"ו ע"ב) גבי ואנן מסקינן ליה דלכאורה החליפו שיטתם ועיין במהרש"ל ובמהרש"א שם שיישבו דעת התוס' והתימה שלא יישבו דעת רש"י ובאמת יש ליישב ומתוך זה יצא קולא בנ"ד לשטת רש"י) ודעת הרי"ף שם כפרש"י וכ"ד הרמב"ן במלחמות שם ובעל המאור ס"ל כהתוס' והר"ן כ' שזהו דעת רבינו חננאל ומ"מ הסכמת הר"ן והרא"ש סי' כ"א כהרי"ף וכ"מ בש"ע ח"מ סי' מ"ו סכ"ו וכ"כ הסמ"ע שם ס"ק ס"ב והש"ך שם ס"ק ס"ה וא"כ לכאורה בנ"ד ג"כ יש להחמיר ולא להכשירו כשטת רש"י והרי"ף שם אך הנה התוספות שם הביאו לכאורה ראי' חזקה לדבריהם מדין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו דקיי"ל כרב הונא בשבועות (דמ"ז ע"ב) ובפרק חזקת (דל"א ע"ב) דזו באה בפני עצמה ומעידה משום דאמרינן אוקי גברא אחזקתיה וכמ"ש בש"ע ח"מ רס"י ל"א ובסמ"ע שם סק"ג ותירץ הרא"ש בכתובות שם דהתם פסולי דידהו הוי משום דמכחישין זא"ז בעדות כו' אבל הכא דקא מסהדי לפסול את אחד בגזלנות כו' לא מוקמינן ליה אחזקתיה ולכאורה אין התירוץ מובן כלל דמאי נפקותא אם פיסולו משום גזלנות או משום שהעיד בשקר וראיתי בפנ"י שהקשה כן על הרא"ש ותירוצו דוחק גדול וצ"ל שכוונתו דהרא"ש הוא כמ"ש בשט"מ בשם הרמב"ן שאין הכחשתן פסול ברור כו' אבל שתי כתי עדות הבאות לפנינו על אחד ודאי פסלינן ליה אפומייהו עכ"ל והפירוש הוא דהכא הפסול ברור שכת אחת מעידים שהוא גזלן הרי לדבריהם פסולו ברור משא"כ התם אפי' לדברי המעידין שפלוני לוה מפלוני אין המעידין שלא לוה פסולים פסול ברור כגזלנים שהרי אפשר אינן מעידין במתכוין בשקר כ"א טועים הם ונדמה להם בבירור שלא לוה וכמו שמצינו כה"ג

בגמרא פ"ג דשבועות (דכ"ו ע"א) מר אמר שבועתא דהכי אמר רב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב כו' ע"ש ואף שאנו אין דנין אותן כן כ"א כמשקרים שלכן אחד מכת זו ואחד מכת זו אינן מצטרפין כמ"ש בש"ע רס"י ל"א הנ"ל ובגמר' שם:

מ"מ אין פסולו ברור כגזלן ממש כך צ"ל בכוונת הרמב"ן והרא"ש וא"כ לפ"ז בנ"ד י"ל ג"כ שאפי' לדברי הכת האומרים שהסירכא הי' מבצק אין פסולו ברור כגזלן ממש שי"ל שהוא היה טועה וקסבר שאינו מבצק כמו שע"כ צריכין אנו לומר כן על שתי הכתי עדים עצמן המכחישים זו את זו בענין הסירכא אם היתה מבצבצת או לא שנקרא אין פסולו ברור לפ"ד הרמב"ן. וכן השו"ב עצמו ה"ל כאחד מהכת עדים שמעידין שלא היתה מבצק וכיון שכן שאפי' לדבריהם אין פסולו ברור בהחלט כגזלן ממש הרי בכה"ג כיון שיש עוד כת עדים המעידים כדבריו מודים הרמב"ן והרא"ש להתוס' וסיעתם דאמרינן אוקי גברא אחזקתיה כדין שתי כתי עדים המכחישות זו את זו דכל אחת באה בפ"ע ומעידה כנ"ל:

קיצור להתוס' פ"ב דכתובות (דכ"ב ע"א) ולבעל המאור ור"ח בתרי ותרי מוקמינן גברא אחזקתי' אך הרי"ף ורש"י והרא"ש והרמב"ן והר"ן וטוש"ע ח"מ סי' מ"ו סק"ו ס"ל דלא מוקמינן אחזקתיה וה"ל פסול מספק והחילוק שבין דין זה לדין הנזכר בש"ע שם סי' ל"א סעי' א' דמוקמינן אחזקתיה תירץ הרמב"ן משום דהתם אין פסולו ברור שאין מעידין על פסולו ממש כ"א אדבר אחר ומתוך כך נמשך הפסול וא"כ לפ"ז גם בנ"ד כן שאין מעידין שהשו"ב פסול כ"א על הסירכא ומתוך כך באנו לפוסלו וכיון שיש ג"כ כת עדות המסייע להשו"ב ה"ל כשתי כתי עדים המכחישים זו את זו דמוקמינן כל כת בפ"ע אחזקות כשרות):

ג אך הר"ן שם חלק בענין אחר ע"ש וכן פי' בהק"נ דברי הרא"ש גם בשט"מ שם נזכר חילוק דהתם הספק נולד להם בשעה אחת ולא באה שעה אחת לפסול לאחת קודם חברתה ומ"ה לא פסלינן להו מספק לשאר עדות דעלמא אבל הכא שעדי הפסול באו תחלה ונפסלו אלו ע"י הראשונים מן הדין כשבאין אחרים אח"כ ומעידין עליהן דכשרים אמרינן הואיל וכבר נתקיימה עדות הראשונים ואמרו ועמדו בפיסול לא נסמוך על אלו האחרונים דמאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ויהיו בפיסולם כמו שעמדו בתחלה עכ"ל ועל חילוק דהשט"מ לכאורה ישאר קושיות התוס' פ"ב דכתובות (ד"כ ע"א) ד"ה אלא אמר רב נחמן מיהו שני התירוצים דתוס' שם שייכים גם לחילוק דהשט"מ ומעתה לפי חילוקו דהר"ן יש להחמיר בנד"ז גם המעיין בשט"מ בשם הרמב"ן יראה דהצריך ג"כ חילוקו דהר"ן על כן נראה להקל מטעם אחר אף להר"ן דהא הרי"ף שם סיים ולא מפקינן

ממונא אפומיה ופי' הר"ן משום דמוקמינן חזקה דהעמד ממון על חזקתו נגד חזקת כשרות לכן אמרינן היכא דקאים ממונא ליקום והוא מדברי הרמב"ן במלחמות שם וז"ל דאע"ג דאיכא לאוקמי אחזקה חזקה דממונא עדיפא דאי נמי שקולין הן לא עבדינן עובדא לאפוקי ממונא מחזקת מאריה כו' עכ"ל וא"כ בנדון זה ליכא שום חזקה לנגד שהרי הספק עליו בבדיקת הריאה ומשום זה באנו לפוסלו ולא להאמינו על בדיקת הריאה וא"כ שם ליכא חזקה דאיסורא לנגד חזקת כשרות דהא קיי"ל נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיוודע לך במה נטרפה וא"כ אדרבה חזקת היתר דהבהמה מסייע ג"כ לחזקת כשרות דגברא ואיכא תרתי חזקה לקולא ומבואר בהדיא בש"ס פ"ג דערובין (דל"ו ריש ע"א) דבתרתי חזקה לקולא אפילו בתרי ותרי מוקמינן גברא אחזקתי' ע"ש גבי רבא אמר הכא תרתי חזקה לקולא ובפרש"י שם ובחידושי הריטב"א שם ובכנה"ג בח"מ סי' ל"א בהגהות הטור סעיף ו' בשם תשוב' משפטי שמואל סי' קי"ז שהאריך הרבה בזה וכ"כ עוד הכנה"ג בח"מ סי' מ"ז ואם משום דבשחיטה יש חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אך על השחיטה לא אתרעי כלל כ"א בבדיקת הריאה ובודאי שהחשוד על הטרפה אין חשוד על הנבלה דחמירא טפי וכמ"ש הש"ך בנקה"כ סי' כ"ז והפר"ח סי' ל"ג סק"ה והשמ"ח סי' כ' ס"ו ואאזמו"ר הגאון נ"ע סי' ל"ג סק"ז והפסול בשחיטה הוא איסור נבלה כמ"ש בש"ע רס"י י"ח. א"כ כיון על השחיטה אין לפקפק עליו רק על הבדיקה של הריאה. ובהא איכא תרתי חזקה לקולא ואף שעדיין יש לפקפק משום שי"ל דמיד כשנודע לנו שיש סרכא שלא כסדרן אזי אתרעי החזקת כשרות דבהמה וא"כ יש לומר דדומה כאילו רק חדא חזקה לקולא רק שאין שום חזקה לנגד. וא"כ ה"ל מחלוקת דרש"י ותוס' דכ"ו ע"ב הנ"ל מ"מ יש טעמים אחרים להקל אף לפ"ד התוס' שם אלא שאין להאריך כיון שכבר [חסר קצת] ואף את"ל דחזקת היתר דהבהמה משנשחטה ג"כ אתרעי מיד כשנודע שיש סירכא מ"מ עכ"פ ליכא חזקת איסור לנגדו וג"כ אין להחמיר לדברי הרי"ף והר"ן רק כשיש חזקה לנגד כנ"ל ועיין בתשוב' גבעת שאול סי' מ"ט שלדבריו אין מוכרח כ"כ דאתרעי החזקות כשרות לגמרי וכאשר כתבתי כן מצאתי בכנה"ג בי"ד סי' א' בהגהת הב"י סוף הסימן סעיף צ"ז שהביא כן בשם תשובת מהרשד"ם וז"ל אם היו שנים מעידין על הריאה שהיתה נקייה ושנים אחרים שהיתה בה סירכא השוחט כשר מכאן ולהבא דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה כו' משום דנשחטה בחזקת היתר עומדת עכ"ד (ונראה שיש לקיים דבריו לכל הדיעות משום כיון שהספק עליו בבדיקת):

קיצור לחילוק דהר"ן יש להחמיר בנ"ד אך יש להקל משום הרי"ף והרמב"ן לא החמירו רק משום דחזקת ממון עומד נגד חזקת כשרות משא"כ בנ"ד אדרבה נשחטה בחזקת היתר עומדת וא"כ יש להעמיד אחזקת כשרות וכ"פ בכנה"ג בשם מהרשד"ם חי"ד סי' נ"ג ועוד כיון שיש תרתי חזקה לקולא ומבואר בערובין (דל"ו ע"א) דבכה"ג מוקמינן אחזקה אף בתרי ותרי אלא שע"ז יש להשיב דמיד שנודע שיש סירכא אתרעי חזקת היתר דבהמה):

ד אך עדיין י"ל דאע"ג דליכא חזקת איסור לנגד מ"מ את"ל דליכא תרתי חזקה לקולא באנו למחלוקת רש"י ותוס' אם מוקמינן גברא אחזקתי' בספיקא דתרי ותרי והוא ג"כ מפ"ב דכתובות (דף כ"ו ע"ב) בפרש"י ד"ה ואנן מסקינן ליה ס"ל דמוקמינן גברא אחזקתו חזקת כשרות וקשה לכאורה מדידיה אדידיה ממ"ש בדכ"ב רע"א גבי תרי ותרי נינהו דלא מתכשר בהכי והמפרשים מהרש"ל ומהרש"א שהוקשו דברי התוס' אהדדי ולא הקשו על רש"י לא הרגישו בזה וצריך לחלק משום דשם יש חזקת ממון לנגד חזקת כשרות משא"כ הכא ליכא חזקת איסור ממש לנגד והתוס' שם הקשו על רש"י מקדושין (דס"ו) וכתבו ונראה לר"י דתרי ותרי ספיקא דרבנן הוא ומדרבנן החמירו דלא מוקמינן לה אחזקה והכא בתרומה דרבנן הקילו עכ"ל ויש להקשות עליהם ג"כ ממ"ש בדף כ"ב ע"א דמוקמינן אחזקה נמצא התוס' ורש"י כאן החליפו שטתם ממ"ש דכ"ב ע"א מההפך אל ההפך ועיין מזה במהרש"א שם שחילק לדברי התוס' בין ממונא לאיסורא נמצא לפרש"י מוקמינן אחזקת כשרות בספיקא דתרי ותרי אף שנסמוך אח"כ על זה לגבי איסורא דאורייתא ולהתוס' לא נסמוך ע"ז רק בתרומה דרבנן וכן מסיק בחידושי הרשב"א בקדושין שם וכן מסיק הר"ן כאן ועיין מדין תרי ותרי בכנה"ג באה"ע סי' מ"ז בהגהת הטור סעיף כ"ה הביא הרבה דיעות בענין תרי ותרי אם הוה ספיקא דאורייתא או דרבנן וכן הביאם בח"מ סי' ל"א בהגהת הטור. ובנדון זה אע"ג דבדיקת הריאה היא רק מדברי סופרים מ"מ אחר שאנו רואים שיש סירכא ה"ל ספיקא דאורייתא וא"כ י"ל דלא סמכינן עליו בזה אך נ"ל לצדד ולומר דהא ודאי אפי' במי שנפסל מדאורייתא מ"מ כשיש עדים שעשה תשובה ודאי חזר לכשרותו מדאורייתא כדאמרינן בכתובות שם (דכ"ב ע"א) ובנד"ז ודאי אף לדברי הכת המעידים שהיתה הסירכא מבצבץ אנן סהדי דכעת כבר לבו נשבר ושב ורפא לו כ"ש אחר שהעבירוהו מאומנתו זה זמן רב אלא מה דבעינן תקנתא דפרק זה בורר דכ"ה זהו רק מדרבנן דלא סמכינן על התשובה הנראה לעין עד שיחזיר אבדה בדבר חשוב כו' ויש ללמוד כן במכ"ש וק"ו מהדין הנז' בפסקי

מהרא"י סס"י ר"ך וכ"מ מלשון הר"ן בחידושיו פז"ב שם החמירו עליו כו' וחששו שהיה מערים כו' משמע דמדרבנן הוא:

ונידון השאלה השנית שעליו שהעיד עליו הקצב מו' יצחק בן זלמן שר' משה שו"ב שחט בהמה (בעת שר' דוב שו"ב עע"ג) של ר"צ הנ"ל ובדק הריאה כשהיתה בפנים במשמוש היד ושאל ממנו ר"ד שו"ב מה נשמע והשיב ר' משה שהריאה נקייה ואח"כ צוה ר"מ שו"ב להקצב לחתוך את הברוסט בקרדום כדי להוציא את הריאה לחוץ וכן עשה הקצב ואח"כ הוציא ר"מ שו"ב הריאה ושאל ממנו ר"ד שו"ב כיון שהיא נקייה למאי נצרך להוציאה מהבהמה והשיב שכשהקצבים מוציאים את הריאה הם קורעים אותה וכשהוציאה ר"מ שו"ב והניחה התחיל ר"ד שו"ב לראותה ומצא בה סירכא בין אונא לאונא וגם ר"מ שו"ב עמד במעמד זה ואמר לו ר"ד שו"ב הרי יש סירכא השיב ר"מ א"כ נצרך לבודקה ע"י מיעוך ומשמוש הנהוג ומיעוך בה ר"מ שו"ב ונטרפה עכ"ל הגב"ע וע"ז מודה ג"כ ר"מ שו"ב והתנצלותו ב' דברים האחד שזה היה אחרי שכבר חברו עליו ורצו להעבירו ומנו עליו עומד ע"ג ע"כ היה לבו בל עמו ומ"מ שגג בזה הב' מתרץ א"ע שהרי עדיין לא אמר שהיא כשרה כי הנהוג אצלם שאין סומכין על בדיקת פנים לבד והרי הוציאה לחוץ והיה בודקה פעם שנית ולא היה יוצאה הטריפה מתח"י למעשה ולכאורה מוכרח שכן היה כוונתו דאל"כ מה השיב שכשהקצבים מוציאים את הריאה קורעים אותה מאי איכפת ליה אם החליט שהיא כשרה בהחלט יקרעו ויקרעו אותה ולמה לו כל הטורח לצוות (צו האקין דיא ברוסט) בכדי להוציא הריאה אעכצ"ל שכוונתו היה לבדוק הריאה פ"ב בחוץ ואולי תצטרך נפיחה ע"כ הקפיד שלא יקרע אותה הקצב וא"כ מחשבתו ניכרת הטיב מתוך מעשיו (עי' בגמ' פ"ק דחולין די"ג ע"א) שלא סמך כלל עדיין להכשירה על סמך בדיקת הפנים:

וא"כ אין זה נקרא כלל יצא טרפה מתחת ידו הנז' בשו"ע סי' קי"ט סעי' י"ז י"ח וכלשון הש"ס בסנהדרין (דכ"ה ע"א) דנפקי טריפתא מתותי ידיה וזו היא עדיין תחת ידו ועדיין היה רוצה לבודקה פעם שנית ואף ששגג בבדיקה ראשונה מ"מ כיון שהיה רוצה לבודקה שנית הכל הולך אחר החיתום. וגדולה מזו איתא בתשובת מהריב"ל ח"ג סי' ל"ט על המעשה דתשובת הרא"ש כלל ב' סי' ז' שפסק דתלינן לקולא וכו' והעמיד הבודק בחזקת צדיק כו' וע"ז כ' מהריב"ל וז"ל ועוד דהתם בההוא נדון דהרא"ש ז"ל עדיין לא יצאת טרפה מתחת ידו דעדיין לא נמכרה הריאה הטרפה ואמרינן דהכל הולך אחר החיתום ובשעת המכירה היה חוזר ומדקדק עכ"ל. אף שהתם יצאת מתח"י לגמרי בחזקות כשרות רק דעדיין לא נמכרה כו'. וק"ו בן בנו של ק"ו לנ"ד דעדיין לא יצתה מתחת ידו כלל לכן אף

דשם צירף הטעם הנ"ל רק לסניף בנ"ד יש לסמוך ע"ז הטעם לבד ודוגמא לדבר ממ"ש בשו"ע יו"ד סי' פ"ד סעי' י"א אשה שנמצא אחר בדיקתה כו' אסור לאכול מבדיקתה דודאי זהו דוקא אם יצא מתחת ידה לגמרי בחזקת בדוקים אבל אם דרכה לבדוק שנים ושלשה פעמים וקודם שגמרה הבדיקה היינו רק אחר פעם ראשון נמצא השרץ פשיטא דמותר לאכול מבדיקתה כמ"כ הכא אין זה נקרא כלל יצא טרפה מתחת ידו ואף שמ"מ זהו ודאי שגגה מה שלא מצא גם בפעם ראשון כי הסירכא הוא דבר הנראה יותר הרבה מהשרץ והתולע מ"מ אין זה נוגע לפסול דיעבד לכן נלע"ד שעומד בחזקת כשרות רק אלהבא יש להחמיר עליו שבכל סוף שנה מהזמן דהאידנא יחזור וינסה את עצמו לפני שו"ב מומחה וישר הסמוך למחניכם על בדיקת הסכין והרגשתו וכמ"כ על ידיעת הל' שחיטה ובדיקה בל ישונה ח"ו:

סימן ג

שו"ב שהעידו עליו בעלי מחלוקתו שיצאו שני טרפות מת"י מתוך עשרה כשרות והוא מכחישם אח"כ שחט בלי קבלת דברי חבירות מה דין הבשר שנשחט אח"כ ויש בזה הפסד גדול והשו"ב מוחזק לירא שמים:

א עיין שו"ת שארית יוסף סי' כ"ב (והובא ג"כ בשו"ת עה"ג סי' נ"ד גם באזמ"ו הגאון ז"ל הזכיר תשובת שא"י זו ביו"ד סי' ב') שנשאל על שוחט קבוע שיצאת מתחת ידו בהמה שנשחטה רק סימן אחד ואחרים מצאו אותה בהמה והטריפו אותה אבל לא דברו בזה כלום כי לא שמו על לבם לדבר בעניני השוחט ואחר חצי שנה אירע שנית שנמצא ששחט בהמה ולא חתך רק סימן אחד וסי' השני רק מעט והשוחט לא הרגיש בזה ואחרים שהפשיטו הבהמה ראו שהיא טרפה ונשאלתי מה משפט על מה ששחט בין שני המעשים האלו כאשר כל הנמצא בכל העיר הוא משחיטתו הן בשר יבש וכל הכלים הנמצאים בכל הק"ק הם בכלל שאילה זו וגם מה משפט השוחט מכאן והלאה עכ"ל השאילה והי' לשם רב אחד שרצה להטריף הכל תשובה לע"ד נראה שכשר כל מה ששחט עד מעשה השני הואיל והבהמות היו של אחרים כו' עד מכל הני נראה ועולה בידינו שאין להטריף מה ששחט בין טעות ראשון לטעות ושוגג שני עכ"ל והאריך שם בראיות עצומות ע"ז יעויין שם. ואין להקשות על פסק זה מהא דאיתא בהגהות אשרי ר"פ ג"ה בסי' י"ו וקודם שישמעו הכרזה זו בבהכ"נ אין לסמוך עליו ואסור ליקח ממנו בשר כו' אבל אם מוכר טריפות בחזקת כשרות מחמירין עליו טפי מפני שהוא מזיד עכ"ל הרי דאפילו כשאינו מזיד כלל מפני שאין שם שום חימוד ממון כלל כמ"ש בתשו' שא"י הנ"ל

דהרי כשעורה חלב אין שייך בו הנאה כי אין תועלת בזה וכ"כ בתשו' מהרי"ט חי"ד סי' ט"ו ואפ"ה אסור ליקח ממנו בשר וא"כ מ"ש מהנדון דתשו' שא"י הנ"ל אך האמת שכבר חילק בין הנושאין בתשו' הנ"ל עפמ"ש הב"י ביו"ד סס"י ס"ד וז"ל כתב בת"ה כל טבח המנקר בשר ומוכר בשר לאחרים בחזקת מנוקר אם נמצא אחריו חלב אפילו כשעורה מעבירין אותו מיד מאומנתו כו' עכ"ל ונראה מדבריו שאם אינו מוכר בשר אלא שבעלי הבשר נותנין אותו לנקר אין מחמירין עליו כ"כ עכ"ל הב"י וא"כ מבואר שיש לחלק בין הנדון שנשאל השא"י שהוא השו"ב לאחרים דומה למנקר שבעלי הבשר נותנין לו לנקר ואין מחמירין עליו כ"כ ול"ד לנדון דת"ה והג"א הנ"ל שמנקר בשר ומוכר בשר לאחרים כו' וע"ש בתשו' הנ"ל שאין להשיב על חילוק זה דהרי כשעורה חלב ג"כ אין שייך בו הנאה כו' דמ"מ עכצ"ל שיש לחלק כמ"ש ת"ה והב"י והטעם משום שעכ"פ יש לו חי"מ בהבשר שימכור וחיישי' דהוא בהול למכור (ור"ל דא"כ צ"ל המוכר י"ש ביותר כו' וצ"ל לו חז"כ מיוחדת. משא"כ בשו"ב לאחרים שאין לא חי"מ כלל ואע"ג דבש"ע רבינו ז"ל סי' א' כ' דכל שו"ב דמתא צ"ל לו ג"כ חז"כ מיוחדת היינו ודאי רק לכתחלה ולא לפסול שחיטתו דיעבד) וכדבריו מצאתי ג"כ בכנה"ג סי' ס"ד בהגהת הטור אות כ"ג שדקדק כן מפרש"י בגמ' וגם כ"כ ב' הדרישה ודמ"א והל"ח פג"ה אות ס"ז שלא נאמר דין טבח שנמצא אחריו חלב אלא בטבח המנקר בשר של עצמו ומוכר לאחרים אבל במנקר בשר של אחרים אף אם יהיה מן המנקרים שסומכין עליו אין מחמירין עליו אף במזיד ממש והנה מתשו' שא"י זו מבואר להדיא דלא ס"ל חומרת הפר"ח שכ' בסי' קי"ט ס"ק ל"א דכל שיצתה טרפה מתח"י אפילו בשוגג בענין דסגי ליה בקבלת דברי חבירות מ"מ אם שחט קודם שקיבל עליו ד"ח שחיטתו פסולה וכ"כ בסס"י א' שהרי בנדון דהשא"י הנ"ל לא שמו על לבם כלל נידון השוחט וא"כ ודאי לא קיבל עליו ד"ח ואעפ"כ לא עלתה על דעתו להחמיר בשחיטתו בדיעבד מחמת זה וכ"ד תשו' עה"ג כדלקמן והפר"ח לא ראה דבריהם כלל:

קיצור (בתשובה שא"י סי' כ"ב בשוחט שיצאת מתח"י בהמה שנשחטה רק סימן אחד ואחרים מצאו אותה בהמה והטריפו אותה ולא שמו על לב נידון השוחט והיה שו"ב כמקדם הכשיר הבשר ששחט ואין להקשות עליו מהג"א ר"פ ג"ה דהתם היינו שמוכר בשר לאחרים ע"כ אף בדבר שאין בו חימוד ממון כלל מחמירין בו טפי מבשו"ב לאחרים אף שממונה לקהל וכ"כ בכנה"ג סי' ס"ד בהגהת הטור אות כ"ג בשם כמה אחרונים וזה דלא כמ"ש הפר"ח סי' קי"ט ס"ק ל"א):

ב הנה השא"י נסתייע שם מתשו' הריב"ש סי' קי"ג שהביאה הב"י ביו"ד סי' קי"ט מדלא הסכים לסלק הטבח רק מפני שמעשיו מוכיחים שהיה רוצה להאכיל בכוונה כו' הא לאו הכי אלא כנ"ד בפעם ראשון לא כי אין כאן הוכחה ואדרבה מובן ששגג עכ"ל וראייתו זו מהריב"ש נכונה וי"ל דהריב"ש ס"ל כרבו הר"ן פג"ה גבי טבח שנמצא אח"כ כשעורה חלב דבקבלת ד"ח לחוד סגי והיינו אפילו במוכר לאחרים לכן בשוחט לאחרים י"ל דס"ל דאין מסלקין אותו בפעם ראשון אבל השא"י הקשה עוד לנפשיה מתשו' הרשב"א סי' כ' וסי' תרל"ב שכ' דטבח שיצתה טרפה מת"י אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי כו' ותירץ לנפשיה דהרשב"א מיירי ג"כ בטבח שהבשר שלו כו' אבל בנ"ד שאין הנאה לשוחט לא עלה על לב הרשב"א עכ"ל והנה לכאורה משמע כן בהרשב"א שם שהרי הרשב"א הביא שם ראי' ע"ז שאם כן טבח שיצתה טרפה מתח"י דמעבירין אותו לא משכחת לה אלא בשהתרו בו עכ"ל וטבח שיצתה טרפה מתחת ידו דמעבירין אותו הנ' בגמ' פז"ב מיירי בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים וכן טבח שנמצא אחריו כשעורה חלב דפרק ג"ה גם פ"ק דחולין בלא הראה סכינו וכו' מיירי הכל בכה"ג ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים כמ"ש בתשו' מהרי"ו סי' צ"ז וע' בש"ע באזמו"ר הגאון ז"ל סי' י"ח סקכ"ד וכיון שכן מדמייתי הרשב"א ראיה מהכא שאין נאמן לומר שוגג הייתי צ"ל דאיהו מיירי ג"כ בכה"ג בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל כששו"ב לאחרים י"ל דנאמן לומר שוגג הייתי וכמ"ש השא"י אמנם הסכמת הפוסקים האחרונים אינו כן בפי' דברי הרשב"א אלא דאפי' בטבח ששו"ב לאחרים אינו נאמן לומר שוגג הייתי כמ"ש הפר"ח סי' קי"ט ס"ק כ"ח דהרשב"א בתשו' הנ"ל מיירי בשו"ב לאחרים וכן פי' בתשו' מהרי"ט חי"ד סי' ט"ו דברי הרשב"א ועיין שם שיישב הקושיא שהקשינו דא"כ מאי מייתי הרשב"א ראיה מטבח שבגמרא כו' וז"ל והא נמי לא קשיא דודאי בההוא טבחא דאיכא חימוד ממון איכא לאחמורי טפי אבל מייתי ראיה דלא תלינן להקל ולומר שוגג היה דא"כ בההוא טבחא אמאי מחמיר כולי האי אימר שוגג הוה אלא ודאי בשוגג לא תלי' דהוה ליה למידק (ע' פ"ג דב"מ דל"ז ע"א רישא נעשה כמי [כו']). אלא או מזיד או פושע התם דאית ליה דררא דממונא כמזיד דיינינן ליה הכא דליכא דררא דממונא ליכא למיחש למזיד אבל חיישינן דפושע ומזלזל באיסורים הוא עכ"ל מהרי"ט שם וא"כ לדבריו לא תלינן בשוגג אפילו ליכא חי"מ רק תלינן דפושע כו' וכ"כ באזמו"ר הגאון ז"ל בשמו ביו"ד רס"י ב' שהפושע אינו לא שוגג ולא מזיד וכ"ד הפרי תואר בי"ד סי' קי"ט ססק"כ דכל היכא דממונה מהצבור הגם דלית ליה דררא דממונא אפ"ה נק' פושע עכ"ל וכיון דכל הגדולים האלו מפרשים דברי הרשב"א בגוונא דליכא חי"מ דלא כהשא"י והדין עמהם דאם היה

שוחט לעצמו ומוכר לאחרים לא הוי מהני ליה תקנתא דדואג ומתאנח כו' שכ' הרשב"א אלא תקנתא דבגמ' פז"ב וכיון שכן הרי לכאורה מדברי תשו' הרשב"א סי' כ' ותרל"ב דאינו נאמן לומר שוגג הייתי וכ"ה בש"ע סי' קי"ט סעי' י"ז יש מזה סתירה לפסק תשו' שא"י סי' כ"ב הנ"ל שהתיר כל מה ששחט אחר שיצתה נבלה מתח"י בחזקת כשרה אע"פ שלא קיבל שום ד"ח כנ"ל ומה שתמך השא"י יסודו להקל על ראייתו מת"ה וב"י סי' ס"ד י"ל דהתם משום שנמצא אחריו חלב רק כשעורה שהוא חצי שיעור ע"כ בכה"ג כ' להקל במנקר לאחרים שאין מעבירין אותו אבל בנדון שיצתה נבלה או טרפה מתח"י י"ל דמעבירין אותו אפילו בשו"ב לאחרים דחמיר טובא מכשעורה חלב אע"ג דחלב הוא איסור כרת ונבלה איסור לאו מ"מ כשעורה חלב שהוא חצי שיעור קיל טפי מכזית נבלה שהיו לוקין עליו משא"כ על חלב כשעורה וגם בכשעורה חלב יוכל להיות הטעות ביותר כו' וכ"ד תשו' צמח צדק סי' ע"ג שהטריף כל הכבשים ששחט אע"פ שלא יצתה טרפה מתח"י רק בא' מהן ולא במזיד ח"ו אלא דהוא ז"ל מיירי בששחט לעצמו ומוכר לאחרים ובכה"ג החמיר גם השארית יוסף אף בגוונא שלא היה מזיד כנ"ל:

מ"מ מוכח שם מהצ"צ דבכל ענין לא תלינן בשוגג רק בפושע כו' איברא דחתנו הגאון תשו' עה"ג סי' נ"ד הביא דבריו ואעפ"כ פסק שם להכשיר הכבשים ששחט אח"כ וז"ל בענין ההוא צ"מ שיצא מכשול מת"י ששחט ד' עגלים ובדקן והכשירן ובעגל שבדק ראשון נמצא אחריו סירכא ע"י בודק אחר וכאשר הראה לו הסירכא הודה ולא בוש ואמר שגגה היא בידי שלא הרגשתי בסירכא עכ"ל השאלה תשובה אין להטריף העגלים האחרים אע"פ שבדקן לאחר שאיתרע חזקתיה וראיותיו דמר מתשו' שארית יוסף ושארי תשו' הם חזקים כראי מוצק וא"צ חיזוק אעפ"כ אמרתי לתקוע יתידות בדברי קדשו לפי שראיתי בתשו' מו"ח נקראי' צ"צ סי' ע"ג וכו' עכ"ל הרי ס"ל להכשיר מה ששחט אח"כ כדעת תשו' שא"י ואף שבסוף התשובה יש לכאורה סתירה להתחלה המעיין שם יראה דהיינו לדעת תשו' הצ"צ דלדידי' יש להחמיר גם בנדון שנשאל העה"ג וע"ז אמר אבל לענין זה כו' אבל דעת העה"ג עצמו ודאי להכשיר כמ"ש בפשיטות אין להטריף כו' כנ"ל ע"ש:

קיצור (אך קשה על השא"י מתשו' הרשב"א סי' כ' וסי' תרל"ב דאפילו בשוחט לאחרים ואין לו חי"מ עכ"ז גם בפ"א לא דיינינן ליה כשוגג אלא כפושע ולכן בתשו' צ"צ סי' ע"ג החמיר שהטריף מה ששחט אחר שיצא טרפה מתח"י פ"א ובעה"ג סי' נ"ד ס"ל כהשא"י):

וכיון דהכי הוא דהשא"י והעה"ג שניהם ס"ל להכשיר מה ששחט אחר שיצתה טרפה מתח"י פעם א' אף שלא קיבל שום ד"ח בינתיים א"כ צ"ל שלא יקשה עליהם מתשו' הרשב"א הנ"ל שהעיר השא"י והיא הלכה פסוקה בש"ע דלא דיינינן לי' כשוגג והנלע"ד בישוב דבריהם הוא בהקדים לבאר הדין באם שדיינינן לי' כפושע ולא כשוגג האם מה ששחט אח"כ אסורה בדיעבד מדינא ממש או לא וע"ז נלענ"ד דאפילו הי' פושע כל שאינו פושע קרוב למזיד כ"א פושע קרוב לשוגג כנז' חילוק זה בין פשיעה לפשיעה בדברי אאזמו"ר הגאון ז"ל רס"י ב' והוא דהנדון שבש"ע סי' י"ח סעי' י"ט נראה לעין שהי' מיקל ופושע בשאט נפש דרך קלות כיון שראה שלא בדקו הסכין כלל כדין ונטלו לשחוט בו ע"ש אבל ביצתה טריפה מת"י כנדון השא"י והעה"ג אף את"ל דדיינינן לי' כפושע אינו פשיעה ע"ד הנ"ל שראה שלא בדקו וכו' (וה"ל) [כי אם] שאירע לו מכשול שלא בדקו יפה ואע"פ שנק' פושע מ"מ נלע"ד פשוט דבכה"ג מדאורייי' אוכלין משחיטתו ולא חיישינן שמא שחיטתו טרפה או נבלה שהרי אפי' במומר אוכל נבלות לתיאבון כל שבדקו הסכין אוכלין משחיטתו אפילו שחט ק' בהמות כמ"ש הב"י סי' ב' בשם תה"א אלא דהתם צריך בדיקת סכין דוקא והיינו דוקא במומר אוכל וכו' או מי שאכל נבלה במזיד פ"א עשמ"ח סי' ב' סעי' ב' ובת"ש שם סק"ו שחלק בזה על הש"ך סק"כ אבל מדברי שניהם נלמוד דמי שיצתה טרפה מת"י בפשיעה ומכשול פ"א ודאי א"צ בדיקת סכין ע"ש שמוכרח הוא מדברי שניהם עכ"פ ועוד דזה שלא יצתה טרפה מתח"י במזיד כ"א שאירע לו מכשול כו' ודאי לא נגרע חזקתו ממי שהוא פסול לעדות בעבירה של תורה שלכל הפוסקים א"צ בדיקת סכין ונאמן בשוחט לאחרים עכ"פ אפי' שוחט ק' בהמות וא"צ להאריך בראיות ע"ז דמדינא ממש ודאי אין לחוש לשחיטתו והא דמבואר בגמ' ופוסקים דמיד שפשע מעבירין אותו ואסור לאכול משחיטתו אע"פ שלא הי' מזיד כלל אלא דבגמ' לא מצינו זה בפי' רק בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל כבר נת' דה"ה בשו"ב לאחרים ס"ל כן להרשב"א צ"ל ודאי דלא משום דשחיטתו יש בזה חששא דאורייתא ממש אלא דרבנן החמירו כן לנהוג מנהג קדושים ולא לסמוך על הפושעים אף שאינן מזידים ח"ו רק שאין נותנין לב כו' ואפשר דאסרו שחיטתו אפי' דיעבד מדרבנן כמשמעות תשו' הרשב"א הנ"ל שכ' ואסור לאכול משחיטתו וכן בהג"א פג"ה ב' ראבי"ה כמש"ל בשמו ואיסור זה עכצ"ל שהוא דרבנן מטעם הנ"ל דכל שאינו מזיד או קלות קרוב למזיד אין לחוש בשחיטתו מדאורייתא ממש כמו שזה מוכרח מהדינים שבשו"ע יו"ד סי' ב' כנ"ל. אלא דמ"מ הוא איסור גמור מדרבנן או יותר נ' שהוא רק איסורא דלכתחלה ולא דיעבד ע"ד שכן הוא גבי חש"ו ואחרים רואין אותו שאין מוסרי' לו לכתחלה לשחוט כו'

וא"ש ל' ראבי"ה בהג"א פג"ה ואין ליקח ממנו בשר דהוי רק איסורא דלכתחלה או כמו דלא סמכי' לכתחלה על רמאשמ"ה ובודקים אותו אם יודע ה"ש ועפ"ז נ' דס"ל להשא"י דהיינו דוקא בידעינן לי' שהטרפה שיצתה מתח"י היה ע"י פשיעה אבל כשיש ספק לנו אם היה בשגגה ממש או בפשיעה דיינינן לי' בשגגה כשהוא שו"ב לאחרים משום דבכל ספק מוקמינן גברא אחזקתיה והוא כ"ש מהדין הנז' בת"ש סי' ב' סק"ז דאפילו גבי רשע מוקמינן אחזקה שאוכל הנבלה לתיאבון ולא שלא לתיאבון וגם משום דהוי ספק בדרבנן ולקולא וכיון דדיינינן ליה כשוגג ממש אין שום מקום להטריף שחיטתו אפי' מדרבנן אף ששחט בלא קבלת ד"ח ואף שהפר"ח סי' קי"ט ס"ק ל"א החמיר גם בזה ודאי ליתנהו לדבריו מקמי' השא"י ועה"ג שלא ראה דבריהם כלל וגם הצ"צ לא החמיר רק משום דס"ל דהוי פושע כו' כנ"ל וגם אין להפר"ח שום ראי' ע"ז ותשו' הרשב"א סי' כ' ותרל"ב דלא דיינינן לי' כשוגג מיירי להשא"י כשאין הספק שקול אם הי' שוגג או פושע אלא קרוב יותר דהוי פושע כגון בשוחט לעצמו ומוכר לאחרים ואין לו חימוד ממון כ"כ כגון בעיר שרובה א"י כו' אבל מהרי"ט ופר"ח וסיעתם ס"ל דבספק לא תלינן להקל ולומר דהוי שוגג אלא תלינן בפושע ואע"ג דקיי"ל דבכל ספק מוקמינן גברא על חזקת כשרות מ"מ צ"ל דכיון שהוא שו"ב לקהל החמירו בו חז"ל לדונו כפושע. משא"כ במי שאינו שו"ב לקהל באמת דיינינן לי' כשוגג ולא כפושע כמבואר בפר"ת סי' קי"ט בסק"כ וכן ביאר אאזמו"ר הגאון ז"ל בי"ד סי' ב' בסק"א כמ"ש וכ"ז בטבח ממונה על הצבור כו' אינו בחזקת פושע כ"כ כממונה על הצבור כו' דיילינן לי' בשוגג ולא בפושע עכ"ל ועיין בשמ"ח סי' ב' סעי' כ' ובת"ש שם ס"ק ל"ו דנראה מדבריו שעומד בשטת השא"י דדיינינן לי' כשוגג ע"ש שכתב וז"ל אם הדבר שקול באין מבין אם עשאו במזיד או בשוגג כו' אם שוחט לאחרים ואין מגיע לו הנאה מעשותו זאת יש לדונו כשוגג עכ"ל הרי לא הזכיר לדונו רק כשוגג ולא כפושע וע"ש שנסתייע ע"ז ממ"ש ביש"ש פג"ה והנה בגופא דעובדא דנדון שנשאל השא"י ושנשאל העה"ג י"ל דהיה כשר לכ"ע משום דהתם היה השו"ב פרקו נאה במעשים הגונים וטובים:

והרי בכה"ג תלינן ודאי שהיה שוגג ולא פושע כמ"ש הש"ך ב' מהרי"ו הביאו אאזמו"ר הגאון ז"ל שם וז"ל הפרי תואר סי' קי"ט סק"כ אי אתחזק לן ביהודי כשר מוקמינן ליה אחזקתיה ומהימן בטענת שוגג אני ודי בקבלת ד"ח עכ"ל אלא שהפר"ח סי' קי"ט סקל"א ודאי פליג אבל כבר נתבאר דלא מצאנו לו ראי' ע"ז והשא"י והעה"ג ע"כ פליגי עליו בזה וכ"מ ממ"ש רבינו ז"ל סי' ב' בשם מהרי"ט ואם לא קיבל ד"ח בינתיים כו' הרי לא אסרינן למפרע אף ששחט בלא קבלת ד"ח אחר פ"א כו' ולא דמי לחבר ונעשה גבאי ספ"ד

דבכורות דגם כשפירש צריך קבלת ד"ח כמ"ש הרמב"ם פ"י מה' מטמאי משכב ומושב ומשמע דקודם שקיבל ד"ח אין נאמן על הטהרות דהתם שאני כמ"ש בתשו' הרא"ש שבב"י סי' קי"ט שענין הטהרות הוא ענין פרישות שלא היו נוהגין בו רוב העם הלכך קודם שקיבל ד"ח חשדינן לי' בזה שמיקל אפי' במזיד אבל הכא הטרפות הוא מעיקרי הד"ת א"כ איך יחשדוהו ע"ז משום שעשה עבירה בשוגג ומי גרע מהפסול לעדות ע"י שעבר ל"ת של תורה במזיד ששחיטתו כשרה וה"נ זה שיצא טרפה מתח"י בשוגג ממש לא נגרע ערכו מהנ"ל. אלא דלכתחלה הצריך הרשב"א וסיעתו שלא ישחוט עד קבלת ד"ח כדי שיהי' זהיר יותר אבל מנ"ל לפסול שחיטתו בדיעבד אם לא קיבל ד"ח וע"כ אין לזה מקום אלא משום קנסא. ולא מצאנו זה בגמ' ופוסקים לקונסו במקום שא"צ העברה ובמקום שהי' שוגג ולא פושע דבפג"ה מיירי שהי' מנקר לעצמו ומוכר לאחרים ע"כ מעברינן לי' כנ"ל ופ"ק דחולין גבי טבח שלא הראה סכינו וכו' עיין מ"ש כאאזמו"ר הגאון ז"ל סי' י"ח סקכ"ד דדינא הוא לחוש לו כו' ולמ"ד קנסא ע"ש הטעם שקנסוהו אפי' למפרע והיינו משום שפקר במזיד לא להראות סכינו וכו' ואינו שוגג כלל וגם נמצאת פגומה משא"כ כשהיה שוגג ומש"ה א"צ העברה רק קד"ח אבל שיחמירו עליו להטריף שחיטתו בלי קד"ח לא נמצא זה להפוסקים לכן נראה ודאי שיש לסמוך בזה להכשיר הבשר הנשחט קודם קבלת ד"ח כפשט שו"ת שא"י והעה"ג דהתורה חסה על ממונן של ישראל ובפרט במידי דרבנן והמקילים הם הרבים וגם כאאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' ב' וכן הת"ש ופמ"ג לא הזכירו חידוש דין זה דהפר"ח סי' קי"ט ס"ק ל"א אע"פ שהאריכו שם בפרטי דינים הנ"ל שבפר"ח שם מכלל דלא שמיעא להו כלומר דלא סבירא להו גם הפר"ת סי' קי"ט לא הזכיר חידוש דין זה זולת הלחה"פ ואחריו הבל"י סי' קי"ט הביאו ד' הפר"ח הנ"ל אבל לא ראו תשו' שא"י ותשו' עה"ג החולקים ע"ז בפשיטות כנ"ל:

קיצור ואפ"ל דאע"פ שנחשב פושע אם הפשיעה קרוב לשוגג אין שחיטתו ששחט אח"כ אסורה מעיקר הדין די"ל דלא גרע מהפסול לעדות בל"ת של תורה ששחיטתו כשרה לדברי הכל רק שי"ל מדרבנן אסרו שחיטתו אח"כ וס"ל להשא"י דזהו כשהוא ודאי בחזקת פושע ולא כשיש לומר שהיה שוגג ומהרי"ט ופר"ח ס"ל דמסתמא הוא בחזקת פושע:

ומ"מ בעצם השאלה של השא"י היה הדין לכ"ע שלא לדונו כפושע כיון שהיה מוחזק לאיש ירא שמים:

ד ומעתה נבואה לנ"ד והנה אפילו יהי' האמת לפי הגב"ע שנתקבל שלא לפני השוחט מ"מ כיון דאתחזק באיש כשר ולומד תמיד ע"כ י"ל דדיינינן לי' כשוגג כמ"ש הרא"ם

והפר"ח והפ"ת סי' קי"ט דעד ג' זימני א"צ לתשובה דפז"ב שהיא התשו' למי שהוא בחזקת מזיד אבל בב' זימני משמע מהרא"ם דדייניגן לי' כשוגג כמ"ש והמין הב' כו' ע"ש בפר"ח סקכ"ח נראה דפעם ב' דינו שוה לפ"א וכ"ד הפר"ח והפר"ת שם ומשמע אפי' קיבל ד"ח בינתיים:

ומהרי"ט בתשו' חי"ד סי' ט"ו הביאו רבינו ז"ל סי' ב' ס"ל דבקיבל ד"ח בינתיים ושוב יצתה טרפה מת"י פ"ב דייניגן ליה כמזיד ואין כן דעת הרא"ם ופר"ח ופר"ת כנ"ל עוד ס"ל למהרי"ט שבאותה טרפות עצמה כו' כמ"ש רבינו ז"ל משמו וג"ז אינו במשמע מהפוסקים הנ"ל ומעתה בנ"ד כיון שלדבריהם אתחזק אצלם ביהודי כשר די לו בקבלת ד"ח וגם למהרי"ט ס"ל כן דמ"ש ובאותה טרפות עצמה כו' היינו כשהי' לו ידיעה בנתיים וה"ל פושע דומי' דעירובי תבשילין דמיירי בכה"ג דאחר שנה כו' משא"כ הכא שהי' הכל בהעלם א' וע' במשנה פ"ג דכריתות גבי השוחט כו' בהעלם א' וכו' דאם הי' פושע לא הי' מביא חטאת שהחטאת רק לשוגג א"ו דנק' שוגג וכיון דהי' די לו בהעברה וקד"ח בלי שום עונש י"ל דעכ"פ הבשר ששחט קודם קד"ח אינו נאסר בדיעבד כלל. ואדרבה כבר ביארתי לעיל דאפילו מי שנידן שיצא טרפה מת"י במכשול בחזקת פשיעה אין שחיטתו אח"כ אסורה כלל שהרי זה לא נגרע ערכו לפע"ד מהפסול לעדות בעברו במזיד אל"ת של תורה אחרת שלא בשחיטה ששחיטתו כשרה (אא"כ הי' פושע קרוב למזיד כהא דבש"ע סי' י"ח סעי' י"ט:

דצריך ג"כ תקנתא דפז"ב. לכן י"ל דשחיטתו אסורה) אלא דלכתחלה אין מחזירין אותו אלא ע"י תקנתא דראבי"ה אבל דיעבד י"ל דשחיטתו כשרה וראבי"ה שכ' דקודם לזה אין לסמוך עליו י"ל היינו לכתחלה או התם שאני כדפי' השא"י משום דהוא מנקר לעצמו ומוכר לאחרים כו' לכן גם למהרי"ט דס"ל דמספק דייניגן לי' כפושע י"ל שאין שחיטתו אסורה וגדולה מזו פסק רש"ל ביש"ש פג"ה סי"ז דעכשיו אין מעבירין ע"י פ"א וכו' ע"ש בשגם שיש לומר דכיון דהוחזק בכשרות דייניגן לי' בשוגג כדעת הפר"ת וגם יש אומדנא שבע"כ שגגה הי' דאל"כ הי' לו להתייירא עכ"פ יראת ב"ו שונאיו שלא להניח מת"י בלתי שחוטי' ובצ"צ סי' ע"ג לא ס"ל אומדנא זו דמ"מ ס"ל דדינו כפושע ואינו מוכרח ועיין יש"ש פג"ה שם הביא אומדנא זו:

ומשום שקיבל ד"ח קודם על חשד דבר שבממון אין לחוש גם למהרי"ט כיון דאינו שייך לשחיטה וגם אח"כ הוחזק בכשרות עיין חמ"ח סי' קט"ו ס"ק י"ח גם בעוברת ע"ד כשתיקנה מעשיה כותבין לה כתובה כ"ש הכא. ענ"ל מדכתב הרא"ם דטבחים שאין ממוני' לצבור אין מעבירין אותן כלל בב"פ עד ג"פ א"כ גם בממוני' י"ל דיעבד אינו

אסור עכ"פ בב"פ. דאילו הכא גם דיעבד שחיטתו אסורה איך מתירין לכתחלה באינו ממונה וכו':

קיצור או י"ל דבדיעבד אין לאסור שחיטתו עי' בפנים. וא"כ בנד"ז שמוחזק לירא שמים אין מה ששחט אח"כ נאסר:

ה והנה בחולין פרק כסוי הדם (דף פ"ו ע"א) תנן לענין אותו ואת בנו חרש שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן) ר' מאיר מתיר לשחוט אחריהן (דר"מ חשיב ליה כנבלה גמורה משום דס"ל דרוב מעשיהן מקולקלים) וחכמים אוסרים (שמא יפה שחטו וה"ל שחיטה מעלייתא) ובתוס' (ד"ה מאי טעמא) איתא הקשה הר"ר שמואל מווארדון ורבנן מאי טעמייהו אם רוב מעשיהם מתוקנים א"כ יהא מותר לאכול משחיטתם כו' וי"ל דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלים אי רוב מעשיהן מתוקנין כו' עכ"ל הרי מבואר דאם הי' רוב מעשיהם מתוקנין אע"פ שמיעוט מעשיהם מקולקלים היו סומכין ארובא והי' מותר לאכול משחיטתם ואע"ג דאיכא חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת נגד הרוב מ"מ רובא וחזקה רובא עדיף ואם תאמר הרי י"ל סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא וכדאמרי' רפב"ת דיבמות (דקי"ט ע"ב) רישא חזקה ליבום ורובא לשוק ואמרינן סמוך מיעוטא לחזקה לכן לא תנשא ולא תתייבם ואע"פ שיש פוסקים דההיא לר' מאיר אתיא אבל לרבנן תנשא ול"ח למיעוטא וחזקה כנגד רובא מ"מ הא אנן קיי"ל כפוסקים המחמירים שם דלרבנן נמי לא תנשא אכן במשמרת הבית להרשב"א דף ח' ע"ב האריך בזה לחלק בטוב טעם בין סוגי' הנ"ל דחיישינן למיעוטא דאיכא חזקה המסייע לו ובין ענין רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם דלא סמכינן מיעוטא דשאינו מומחים לחזקת איסור וע"ש דף ח' ע"א דעיקר הטעם דכיון דנתעסקו לבטל החזקה ושנתעסק בה מתעסק א' וכו' ועוד התם בפב"ת דיבמות איכא תרי מיעוטא נגד הרוב מש"ה מחמרי רבנן ע"ש:

ובחי' הרמב"ן פב"ת דיבמות בשם רב האי גאון שהחמיר במיעוטא דחזקה מסייע לו נ' ג"כ שיסבור סברא זו כמש"ש אי"נ כיון דודאי נגע כו' ע"ש וכ"ה בחי' הרמב"ן בנדה דף י"ח וא"כ לפי דבריהם נ' שמסכימים לד' רבינו שמואל מוורדון דאם היה רוב מעשיהן מתוקנים היה מותר לאכול משחיטתן ולפ"ז הדבר פשוט דמי שיצא טרפה מת"י בשוגג ואפי' בשהיה קרוב לפשיעה כל שלא היה בשאט נפש ובמזיד ח"ו דודאי מדינא מותר לאכול משחיטתו מאחר דאינו חשוד במזיד ח"ו א"כ אפילו תאמר שאינו זהיר כ"כ מ"מ ודאי דרובא דמעשיו הן מתוקנין רק שמיעוט מעשיו מקולקלים וג"ז הוא מיעוטא דלא

שכיחא כלל וכלל שהרי לא נמצא אחריו טרפה רק פ"א או פעמי' והוא שחט פעמי' רבות אין מספר ולמיעוטא דלא שכיח אין לחוש:

לכן אפילו לסברת הרא"ש פ"ק דחולין סי"ד דטעמא דסמכי' ארמאשמ"ה משום דהוא מיעוטא דלא שכיח כלל נ' דזה הנדון במומחה ומוחזק שלפעמים נמצא טרפה אחריו שיצא מתח"י בשגגה הוי ודאי מיעוטא דלא שכיח נגד הרוב כשרות שיוצאי' ממנו תמיד לכן שחיטתו כשרה ומותרת וכמו ברמאשמ"ה רק דהצריכו הפוסקים שם לבודקו אם אפשר והכא דא"א לבדוק שחיטתו שיילינן לי' אם אומר על יהדותו שבלי ספק אצלו שנשחט בטוב אין לחוש יותר וא"צ לומר לסברת רבינו שמואל מוורדון והמ"ה הנ"ל זהו הנראה ברור משורת הדין אפילו מדרבנן וכ"ש מדאורייתא:

קיצור. וראיה דאפילו בחש"ו אם היה רוב מעשיהן מתוקנין לא היה השחיטה אסורה ע"כ ק"ו לנדון זה דרוב מעשהו ודאי מתוקנין ורוב זה י"ל דה"ל כמו הרוב דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים הם:

ו שמא תאמר א"כ מה נעשה ביום שידובר בנו מהא דהסכימו כל הפוסקים ראשונים ואחרונים דבמי שיצתה טרפה מתח"י שלשה פעמים אפילו הוא שו"ב לאחרים שאין לו חימוד ממון מ"מ אסור לאכול משחיטתו ומעבירין אותו ואין לו תקנה אלא ע"ד שנז' פז"ב שילך למקום שאין מכירין אותו וכו' והרי אף אם הוא שוחט אלף פעמים שלא נמצא אחריו טרפות רק בשלשה פעמים בתוך האלף נמצא טרפות וה"ל מיעוטא דלא שכיחא ועכ"ז חיישינן למיעוטא זה ואין סומכין עליו כלל וכלל ומאי שנא מהא דחש"ו שאם הי' רוב מעשיהן מתוקנין אע"פ שמיעוט מעשיהן ודאי מקולקלין היה מותר לאכול משחיטתן אף אם מיעוט זה היה יותר ויותר הרבה משלשה טרפות גבי מאה כשרות ובכאן מחמירים אפילו בשלשה טרפות נגד אלף כשרות שיצאו ממנו שאין סומכין עליו עוד כלל אפי' בתשו' אלא ע"ד הנז' פז"ב כנ"ל אך התירוץ הוא פשוט דאיה"נ אם היה בא אליהו ומגיד לנו שהטרפות השלשה שיצאו ממנו הי' רק בשוגג וכה"ג ודאי היה שחיטתו אח"כ כשרה דאע"ג דיש לחוש שמא ישגה עוד מ"מ כיון דעכ"פ רוב מעשיו מתוקנים ולכל היותר מיעוט מעשיו מקולקלים ומיעוטא דלא שכיחא הוא כיון שברבות הפעמים אתחזק רק ג"פ הרי אין לך מיעוטא דלא שכיחא כזה מש"ה ודאי שחיטתו כשרה במכ"ש מדין חש"ו אילו הי' רוב מעשיהם מתוקנים וגם לא גרע מדין אם שחט איש שאא"י בו אם יודע ה' שחיטה דשחיטתו כשרה דרמאשמ"ה כנ"ל אע"ג דאיכא מיעוטא לנגד וה"נ ודאי איכא רובא מעליא להתיר אלא דטעם החומרא משום דכיון דהוחזק שיצא טרפה מתח"י ג"פ דייניו ליה כמזיד ולא כפושע ושוגג ורשע הוא שאינו חושש לשחוט כהוגן

והטעם י"ל דדיינינן ליה כמזיד משום דחזקה על בן דעת שאין קלקולים יוצאים מתח"י כמ"ש הרשב"א ריש חולין והאי כיון דאיתרע בג"פ דיינינן ליה במזיד והמזיד ודאי א"א לסמוך עליו אפילו הזיד רק פ"א ול"ד כלל לחש"ו דרוצים לשחוט כהוגן וכן מבואר בפר"ח סי' קי"ט סקכ"ח שהביא תשו' הרא"ם וד' הראב"ד וכ"ה בחי' הר"ן פז"ב ובתשו' הרא"ש שבב"י סי' קי"ט אם עשה במזיד או שלא חשש לבדוק ככל הצורך רשע הוא בעיני כו' וכיון שהוא רשע וחשוד על הטרפות אין שייך לומר ע"ז רוב מעשיו מתוקנים משא"כ בשאינו חשוד רק שבשגיאה יצא ממנו טרפות ע"ז שייך לומר רוב או מיעוט כנ"ל. קיצור והא דהסכימו כל הפוסקים שאם יצאה טרפה מתח"י ג"פ שחיטתו שאח"כ אסורה אף שודאי רוב מעשיו מתוקנין י"ל התם משום דדיינינן ליה כמזיד ובמזיד לא מהני הך טענה דרוב ומיעוט:

והנה לפ"ז יבואר טעם למ"ש הרא"ם ומהריב"ל ב' הראב"ד והרשב"א והסכימו עמהם האחרונים הפר"ח ופ"ת דאף בשתי פעמים סגי ליה בקבלת ד"ח רק בג"פ ה"ל מזיד גמור ולא כהב"ח בח"מ סי' ל"ד סעי' י"א דכ' דבתרי זימני חשבינן ליה כמזיד משום דקיי"ל כרבי דבתרי זימני הוי חזקה וכ"ד הת"ש סי' ב' ס"ק ל"ז ובבכ"ש דק"ב האריך בזה דבדאוריי' קיי"ל כרבי רק בוסתות דרבנן קיי"ל כרשב"ג וכ"כ בתשו' ב"ח החדשות סי' י"ג אמנם רוב האחרונים ס"ל בזה כהפר"ח וכמ"ש בתשו' מהרי"ט חי"ד סי' ט"ו וכ"כ בפמ"ג בסי' ב' וכ"פ באזמו"ר הגאון ז"ל והנה ביבמות (דף ס"ה) איתא נשואין ומלקיות כדרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג וכ' חה"ר וז"ל וטעמא דמלתא דנשואין לחומרא ומלקיות כיון דעבר ושנה בחייבי כריתות ובוסתות משום דרבנן נינהו אזלינן בהו להקל כו' עכ"ל ובנ"י שם ביאר הדברים וז"ל דהא מלתא דספיקא היא אי בתרי זימני הוי חזקה או בתלתא כו' ועיין במרדכי פ' הבע"י סי' נ"א משמע ג"כ דבאיסור דאורייי' יש לפסוק כרבי וא"כ לכאורה קשה איך הקילו הפוסקים לפסוק באיסור שו"ב דאורייתא כרשב"ג דבעינן ג' זימני דוקא אשר ע"כ נראה דס"ל דה"נ ה"ל רק חששא דרבנן וכמו בוסתות דאע"ג דאיסור נדה הוא דאורייתא ואיסור כרת ואע"פ שהוחזקה ג"פ לראות מ"מ קיי"ל וסתות דרבנן והיינו משום דאיכא רובא וחזקה נגד חזקה זו שהרי רוב ימיה טהורים ואשה בחזקת טהרה עומדת מש"ה הוי וסתות רק רבנן אע"פ שהוא דבר טבעי שתראה דם. וכש"כ שי"ל כן בנד"ז שהרי רוב מעשיו מתוקנין וגם אוקי גברא אחזקת כשרות לכן אע"ג דאתחזק ג"פ שיצתה טרפה מת"י כיון שאפשר לתלות בטעות ושגיאה לא אמרינן דמזיד הוא ואע"ג דחזקה על בן דעת שאין קלקולים יוצא מתח"י מ"מ כיון דאיכא למימר ששגג ואיכא למימר שהיה מזיד אוקי גברא אחזקתו ולא להחזיקו במזיד שהוא ג"כ נגד

רוב העולם שאינן מזידין ולכן ברואה מחמת תשמיש ל"ח חזקה אא"כ ג"פ רצופים כיון שרוב העולם אין רואים מ"ת ואע"ג שי"ל דהתם משום שיש במה לתלות לומר וסת הוא דלית לה דזה אינו לפמ"ש התוס' רפ"ט דנדה מדלא חזאי קודם כו' ועוד דה"נ יש במה לתלות דהיינו ששוגג הי' ולא מזיד מיהו דברי התוספות אינם מוסכמים. כמ"ש בתשו' דהל' נדה. וע' בא"ע סי' ט' גבי איש שמתו נשיו ל"ח קטלן אלמא לא בכ"מ מהני חזקה אלא במקום שיש סברא ע"ז ע' ספר מקור חיים סי' תס"ז ולפ"ז ה"נ בדליכא שום חימוד ממון אין מסתברא להחזיקו במזיד אלא דמדרבנן הוא שהחמירו להחזיקו במזיד משום דהחמירו הרבה בשו"ב ואין לדמות העניינים זל"ז אך עכ"פ כיון דמדרבנן הוא מש"ה הקילו לפסוק כרשב"ג דבתלתא זימני הוא דהוי חזקה ולא בשני פעמים אך ודאי אין צריך ג"פ רצופים והטעם דלא דמי לרמ"ת יש לחלק בכמה וכמה אופנים ופשוט הוא וגבי שו"ב שנשתטה ונתרפא ג"פ זאח"ז כתבתי סברא דיש לדמותו לרמ"ת:

קיצור. ועפ"ז יש ליתן טוב טעם להסכמת הפוסקים דלא אסרינן שחיטתו ע"י שיצתה טרפה מתח"י ב"פ ובעינן ג"פ:

ח ובהיות כן הנה במי שיצתה טרפה מתח"י רק פ"א או אפי' ב"פ בדליכא חי"מ כיון דלא חשדינן ליה במזיד כלל אפי' מדרבנן א"כ לכאורה אין שום מקום לומר ששחיטתו תהיה אסורה אפילו בדיעבד מדינא דהא כל שאינו מזיד יש לדון ע"ז מדין רוב ומיעוט וא"כ דרוב מעשיו מתוקנין ואתחזק לן האי רובא שפיר שהרי באלף פעמים נמצא רק שני טרפות אחריו ובפרטות בנדון כזה שבשחיטה זו ששחט השו"ב העשרה בב"א נמצאו שנים נבלות א"כ הוחזק ששמונה נשחטו כדין וכיון דרוב מעשיו מתוקנין והמיעוט מקולקלי' הוא מיעוטא דלא שכיחא כלל ודאי לא חיישי' למיעוטא כזה דיעבד וכמו הרוב מציין אצל שחיטה מומחין הנ"ל כמש"ל ואפילו את"ל דלא תלינן בשוגג ממש רק בפושע מ"מ ענין פשיעה זו היינו שאירע לו מכשול שלא ברצונו מחמת שלא נזהר כ"כ כדבעי. שאילו הי' נזהר היטב לא היה אירע לו זה מ"מ כיון שהוא נזהר עכ"פ א"כ ודאי לא יארע לו רק לעתים רחוקים לכן מהכ"ת יהיה שחיטתו אסורה דיעבד לפ"ז צ"ל הא דמשמע מתשובות הרשב"א שיש בזה איסור כמ"ש בפי' ואסור לאכול משחיטתו וכן בהג"א פג"ה בשם ראבי"ה כו' ואין ליקח ממנו בשר צ"ל דהוא רק אסורא דלכתחלה וכה"ג מצינו בגמ' גבי חש"ו ואחרים רואין אותן דאע"ג ששנינו במשנה דשחיטתן כשרה עכ"ז אין מוסרין להן לכתחלה לשחוט נמצא החמירו בגמ' בזה לכתחלה ולא דיעבד ויותר י"ל שהוא איסורא דדיעבד מן התקנה כדי להעמיד הדת על תלה וכהא דאמרינן

פ"ק דחולין (דף י"ח ע"א) ומכריזין אבשרא דטרפה הוא ובנד"ז שמוחזק לי"ש ויש לדונו כשוגג אין להחמיר:

קיצור ע"כ מה דמשמע שאפילו בפ"א או ב' יש איסור לאכול משחיטתו עד שיהיה לו העברה ואח"כ קבלת דברי חבירות צ"ל דזהו אסורא דלכתחלה או בדיעבד מדרבנן ועכ"פ בנ"ד שמוחזק לי"ש ובודאי יש לדונו כשוגג אין לאסור שחיטתו ששחט אח"כ בדיעבד:

סימן ד

הרבני מוהר"י אייזיק שו"ב דקהלתכם המוכ"ז הציע לפני המכשול שאירע לו שנדחה ידו בבדיקת הריאה שהי' קלקול בריאה נגד מקום שבירה בצלעות ולא הרגיש בזה ומתוך כך העבירוהו על שני חדשים וסוף דבר אין ידוע לו מה יעשה בו ומתיירא לנפשו שלא תפול פרוסת פתו המעוטה מפיו ומפי ב"ב ח"ו ובפרט בצוק העתים הללו והראה לפני ג"כ קבלות שיש לו מכמה וכמה מורים ובודקים מומחים גם ידידינו המופלג המפורסם הרב מוהר"י אייזיק מהאמי' העיד לפני עליו שהוא בקי באומנות ולמוד הכל כנכון לזאת נדרשתי לשאלתו להמליץ עבורו שלא להכלימו ולביישו לדחותו בשתי ידים ח"ו כי הנה גלוי וידוע לכל יודעי דת ודין טבח שיצא טרפה מתח"י שאם הוא שוחט לאחרים ונוטל שכר מטרפות וכשרות בשוה אזי בפעם ראשונה לדברי הכל אין דנין אותו כמזיד לומר שאין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בד"ח או יוציא טרפה לעצמו בדבר חשוב כדאיתא בפרק זה בורר דכ"ה ובטוש"ע יו"ד סי' קי"ט סט"ו דהתם מיירי כששוחט לעצמו ומוכר לאחרים דבכולי תלמודא טבח הוא שמוכר הבשר כמ"ש בתשו' מהרי"ו סי' צ"ז וכיון שיש לו הנאת ממון בזה דייניגן לי' כמזיד אפי' בפעם ראשונה כמ"ש הב"ח שם ס"ו והפר"ח שם ס"ק כ"ח ובשמ"ח סי' ב' ס"כ משא"כ כשאין לו חימוד ממון בזה כנ"ד שנוטל שכר מכשרות וטרפות בשוה. לא דייניגן לי' כמזיד וא"צ לתקנתא דפז"ב. אלא די בהעברה זו ובקבלת דברי חבירות כמבואר בשמלה חדשה סי' ב' סעי' כ' וסעי' י"ט יעו"ש ענין קבלת ד"ח וכן האריך והרחיב בזה כאאמור"ז הגאון נ"ע בסי' ב' בשו"ע יו"ד והמתבאר שם מסוף דבריו הק' דאם ידוע שהוא י"ש ומדקדק במעשיו אין צריך להעברה כלל רק בקבלת ד"ח לבד סני וכ"כ הפר"ח להדיא סי' קי"ט ס"ק ל"א ובנדון זה יהיה איך שיהי' אחר שכבר היה לו העברה די בכך ויקבל עליו ד"ח וגם יקבל עליו שיחזור השו"ע מדיני בדיקות הריאה עם באה"ט ויהי' בקי בזה היטב

להיות שגור בפיו וגם ילמוד השמ"ח וגם הסימנים מה' שחיטה הנצרכים כמבואר בשו"ע ואחרונים סי' א' ובכל זאת לא יסמוך על עצמו בשום דבר הצריך שאלת חכם:

סימן ה

בדין שו"ב שיצא טרפה מתחת ידו הנה בתשו' מהרי"ו סי' צ"ז גבי שו"ב שיצא טרפה מתח"י כ' מה שהבאת מטבח שנמצא אחריו טרפה כו' בכולי תלמודא טבח הוא שמוכר הבשר ומש"ה מחמרינן דכיון דמוכר הבשר חיישינן שמא להנאת עצמו קמכוין אבל היכא דאין לו הנאה קיי"ל דאין אדם חוטא ולא לו ובודאי בשוגג בא המעשה לידו עכ"ל וכן משמע מפרש"י בפרק זה בורר (דכ"ה ע"א). דעובדא דההוא טבחא דאשתכח דנפקא טריפתא מתותי ידיה כו' ומאי דאייתי שם הא דאמר רב אידי בר אבין החשוד על הטרפות כו' מיירי שיש בזה חימוד ממון כמ"ש רש"י בד"ה ויחזיר אבידה ודאי הדר ביה מחמדת ממון וכ"כ הרא"ש שם סס"י יו"ד עד שיתברר ע"י ממון אחר כו' וי"ל דפירושם מוכרח בגמ' דאל"כ לא הי' פסול לעדות והרי רב נחמן פסליה מעדות וכ"כ הרמב"ם והטוש"ע ח"מ סל"ד כמו שהקשה הכ"מ ספי"ב מה' עדות איך נפסל לעדות ע"י שמאכיל טרפות דאע"ג דעבר על ולפני עור וכו' הא לא מפסיל בהכי דאינו נפסל אלא כשעבר עבירה שהיו חייבין עליה מלקות וכמ"ש הרמב"ם פ"י ואלפני עור לא לקי ומה שתירץ הכ"מ ודקדק כן מלשון הרמב"ם ספי"ב שטעם הפיסול ביוצא טרפה מתח"י הוא לפי שכיון שהוא מאכיל הטרפות חזקה שגם הוא אוכל וה"ל עובר על לאו דובשר בשדה טרפה כו' י"ל דרש"י ודאי לא ס"ל הכי שהרי בהדיא פרש"י בפרק אין מעמידין (דל"ט ע"ב) ד"ה אין לוקחין דחנוני שבסוריא חשידי דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל דברים שלקחו מן הנכרים מיהו אינהו גופייהו לא אכלי איסורא הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו עכ"ל והוא מבואר בגמ' שם וזה נגד מ"ש הכ"מ שכיון שהוא מאכיל חזקה שגם הוא אוכל אם לא שנדחוק לחלק דבפרק א"מ מיירי באיסורי דרבנן אבל בטרפות דהוא איסור תורה י"ל שכיון שהוא מאכיל איסור תורה חזקה שגם הוא אוכל כו' וצ"ע בי"ד סי' קי"ט ס"ב דמשמע דלא מחלק בהכי לכן נ' דפרש"י דפסולו הוא משום שמאכיל טרפות ואע"ג דאין לוקין על לאו דלפני עור מ"מ כיון דמיירי בטבח ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים וא"כ יש בזה חימוד ממון לכן נפסל אפילו ליכא מלקות כמ"ש הסמ"ע סי' ל"ד סס"ק ט"ז וכ"כ האו"ת שם בתומים סק"ג (ושם סיים שצ"ע) ובאורים סק"י והנה הטור ח"מ סי' ל"ד סי"א פי' דברי הרמב"ם ג"כ כמ"ש רש"י והרא"ש אבל הב"י שם ר"ל דלהרמב"ם אפילו באין לו הנאת ממון נפסל

לעדות כו' אלא דסגי לי' בתשובה במקומו ולא מצרכינן לי' לתקנתא דפז"ב ואח"כ סיים ומיהו אפשר כו' לא מיפסל דכיון דאין לו בה הנאה לא חשדינן ליה במזיד אלא בשוגג עכ"ל וזה כתשו' מהרי"ו הנ"ל שכ' ובודאי בשוגג בא המעשה לידו כנ"ל אמנם בבד"ה שם כ' אבל הרשב"א כ' (ח"א סי' קי"ג) דאי אמר שוגג הייתי אינה טענה דא"כ פושע הוא ועיין בהרמב"ם פ"ח מהמ"א משמע ג"כ כפי' הטור ח"מ הנ"ל והנה אף לד' הרשב"א דפושע הוא מ"מ אין להצריכו תקנתא דפז"ב כמבואר ממ"ש הר"ן פג"ה גבי טבח שנמצא אחריו חלב הובא ב"י סס"י ס"ד וכדלקמן בסמוך:

קיצור מהרי"ו פירש דטבח היינו שמוכר הבשר ויש לו בזה חמדת ממון כדפרש"י פז"ב ותדע שלכן פסול לעדות ולכן צריך לתקנתא דפז"ב אבל כשאין לו בזה חימוד ממון דייניו ליה כשוגג דאין אדם חוטא ולא לו:

ב ואיכא למידק על דברי מהרי"ו דס"ל היכא דאין לו הנאה דייניו לי' כשוגג משום דאין אדם חוטא ולא לו מהא דאיתא פרק גיד הנשה (דצ"ג) טבח שנמצא חלב אחריו רב יהודה אמר בכשעורה ר' יוחנן אמר בכזית אמר רב פפא ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעבירו כו' והלכתא להלקותו בכזית לעברו בכשעורה ופסקו כן כל הפוסקים והרי בכשעורה חלב ודאי ליכא שום הנאת ממון כלל וכמ"ש מהרי"ט בתשו' חי"ד סי' ט"ו דאפילו בכזית לא שייך לומר חימוד ממון וכ"ה בתשו' שארית יוסף סי' כ"ב ואפ"ה מעבירין אותו ובכזית היו מלקין אותו ומעבירין אותו והנה הר"ן שם כ' מיהו אע"ג דמעברינן ליה אין דינו כחשוד שהחשודים חזרתן קשה כדאיתא בסנהדרין (דף כ"ה) מפני שהן מזידים אבל הכא לא חשבינן ליה מזיד אלא פושע הוא וחזרתו קלה ובקבלת חבירות שיתנהג כחבר לענין זה בפני ג' סגי ליה כדמוכח בבכורות (דף ל') גבי חבר ונעשה גבאי וכל הדברים האלה נידונין לפי מה שהם לפי כוונת האנשים ולפי אונסם ופשיעותם עכ"ל ובהג"א שם כ' ב' ראבי"ה שיכריזו עליו בבהכ"נ בה"ב פלוני הטבח העבירוהו מאומנתו כו' כהובא כ"ז בב"י בי"ד סס"י ס"ד והנה הטעם דהכא לא דיינינן לי' כמזיד ואילו בפז"ב דיינינן לי' כמזיד י"ל דהוא משום דהכא ליכא הנאת ממון כנ"ל ועכ"ז בעי העברה מדינא דגמ' והיינו כמ"ש הר"ן דעכ"פ פושע הוא אלא דלהר"ן סגי חזרתו בקבלת חבירות והג"א ב' ראבי"ה מחמרי עליו טפי טובא וכן משמעות הפוסקים שכ' מעבירי' אותו כו' משמע דאין חזרתו קלה בקבלת ד"ח לחוד דהא אפילו בנמצא אחריו קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו דהיינו כעין קבלת חבירות שכ' הר"ן והיינו לפי שהקרום אין איסורו רק מד"ס אבל בנמצא אחריו חלב אפילו כשעורה וכ"ש כזית דמעבירין אותו משמע דאין חזרתו קלה כ"כ והיינו לפחות כמ"ש הג"א ב' ראבי"ה וא"כ תקשי למהרי"ו דאם איתא

דדייניגן לי' כשוגג משום דאין אדם חוטא ולא לו אמאי יחמירו עליו כ"כ ועכ"פ אמאי לא החמיר מהרי"ו כל כך כראבי"ה. והנה לכאורה מזה ג"כ ראי' לסברת הב"י בח"מ סי' ל"ד בהרמב"ם דאפילו ליכא הנאת ממון הוא נפסל כו' כמו בכזית חלב דהיו מלקין אותו אע"ג דליכא הנאת ממון כנ"ל אמנם בתשו' שארית יוסף סי' כ"ב כתב ליישב זה עפמ"ש הב"י בי"ד סס"י ס"ד כתב בת"ה כל טבח המנקר בשר ומוכר לאחרים אם נמצא אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו מאומנתו כו' ונראה מדבריו שאם אינו מוכר אלא שבעלי הבשר נותנין לו לנקר אין מחמירין עליו כל כך עכ"ל הב"י. ולכן כשאין הבהמה שלו יש לדונו לשוגג כו' שכשהוא שלו הוא בהול למכור ממהר ואינו מדקדק לכן יש להעבירו משא"כ כשהבשר של אחרים עכ"ל השא"י וכדבריו מצאתי בכנה"ג סי' ס"ד בהגהת הטור אות כ"ג שכ' שאפשר שרש"י פג"ה שם במ"ש דרך הטבח לנקר הבשר נתכוין לדברי הרשב"א בת"ה הנ"ל וגם כ"כ בשם הדרישה ודמש"א והל"ח פג"ה אות ס"ז והנה השא"י הביא ראי' לדבריו מתשו' הריב"ש סי' קי"ג שהביא הב"י סי' קי"ט שלא הסכים לסלק הטבח רק מפני שמעשיו מוכיחים שהיה רוצה להאכיל בכונה כו' הא לאו הכי לא והיינו מפני שהי' שוחט לאחרים שהי' מבודקי הקהל כו' וזו אינה ראי' די"ל דלולי זאת הי' מהני לו קד"ח דמסתמא ס"ל להריב"ש כרבו הר"ן פג"ה דאע"ג שנדון כפושע מהני ליה קד"ח כמש"ל אבל מפני שמעשיו מוכיחים שבכונה רצה כו' יש לסלקו לחלוטין עוד הקשה השא"י לנפשיה מתשו' הרשב"א סי' כ' וסי' תרל"ב שכתב דטבח שיצתה טרפה מתח"י אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי ותירץ דהרשב"א שם מיירי ג"כ בטבח שהבשר שלו כמו שנראה מדבריו בת"ה הנ"ל שסתם טבח הוא שהבשר שלו וכ"כ התב"ש סי' ב' ס"ק ל"ה דתשו' הרשב"א בהכי מיירי והיינו מדמייתי הרשב"א ראי' מההוא טבחא דנפקא טריפתא מתותי ידיה שבפז"ב דמיירי בכה"ג כמש"ל וכ"פ בשמ"ח שם סעיף כ' שאם שוחט לאחרים ואין מגיע לו הנאה מעשותו זאת יש לדונו כשוגג ובתב"ש שם ס"ק ל"ו כתב שכ"כ הישש"ש פג"ה סי' י"ז ובשם תשו' מהר"ם מ"ץ ובמהרי"ו:

קיצור וקשה על מהרי"ו מהש"ס פג"ה גבי טבח שנמצא אחריו חלב דמבואר בהדיא דאף היכא דליכא חימוד ממון מעבירין אותו ותירץ ע"ז בתשו' שא"י סי' כ"ב:

ג אמנם הפר"ח בי"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ח כ' בשם תשו' הרא"ם ח"ב סי' כ"ד דהרשב"א בתשו' דסי' כ' ותרל"ב מיירי בשוחט ששוחט לאחרים ובאופן דליכא חימוד ממון וכן פי' מהריב"ל ח"א סי' נ"ג וח"ג סי' ל"ט בהרשב"א הרי אפילו בכה"ג אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי (אא"כ נראה שהיה כעין שגגה ושהוא אדם כשר שאז נידון כשוגג וכמ"ש הרשב"א בתשו' דסי' תרי"ט) ונידון כפושע וכן הסכים הפר"ח וכן פי' מהרי"ט בתשו'

חי"ד סי' ט"ו וכן נראה הסכמת אאזמו"ר הגאון ז"ל בי"ד סי' ב' ונ' הטעם דאי איתא דהרשב"א מיירי בטבח דומיא דפ"זב איך כ' דאם ראינוהו דואג ומתאנח מחזירין אותו ע"י קבלת ד"ח הא בפז"ב משמע בהדיא דאין לו תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב כו' וכן הסכמת כל הפוסקים וכמ"ש הרשב"א בתשו' סי' תשפ"ב א"ו דבסי' כ' ותרל"ב מיירי בגוונא דליכא חימוד ממון וע' מהריב"ל ח"ג סי' ל"ט שכ"כ בפירוש ולא ידעתי איך יתרצו זה השא"י והתב"ש. ומה שתמך השא"י יסודו להקל על ראייתו מהת"ה והב"י סס"י ס"ד אפ"ל דהתם משום שנמצא אחריו חלב רק כשעורה ע"כ בכה"ג במנקר לאחרים י"ל דאין מעבירין אותו כיון דהוא רק חצי שיעור ומשהו בעלמא וקרוב לאונס ושוגג גמור כי במשהו יכול ליפול הטעות ביותר משא"כ בשיצתה טרפה גמורה מתח"י י"ל דאפי' בשוחט לאחרים יש להחמיר דנידון כפושע וכן הוא שטת הראב"ד שהביא הר"ן פג"ה דנידון כפושע וכן מבואר יותר בחי' הר"ן פז"ב וז"ל ותירץ הראב"ד בתשובותיו שזה המעשה היה בטבח שהאכיל טרפה במזיד ולפיכך היה חזרתו קשה מפני שהרשיע להאכיל הטרפות אבל כל אותן החשודין דהתם (ר"ל במס' בכורות ספ"ד) אינן מזידין אלא שאינן כחברים להיות מדקדקין בדברים ואינן מזידין אלא פושעין במלאכתן ולפיכך כתב הרב שכל הפושעים חזרתם קלה בפני שלשה עכ"ל אלא דמשמע מדברי הראב"ד והר"ן דאף שנידון כפושע ומעבירים אותו מ"מ מחזירין אותו ע"י קבלת ד"ח לבד וכן מבואר דעת הרא"ם בתשו' שהביא הפר"ח בסי' קי"ט סקכ"ח במ"ש המין הב' הם הטבחים כו' אבל לפ"ד הרשב"א היינו דוקא ג"כ אם ראינוהו דואג ומתאנח ולא שמקבל עליו כדי שלא יעבירוהו מאומנתו וי"ל שיצא לו כן להרשב"א מהא דפנ"ה דצ"ג גבי טבח שנמצא אחריו חלב שמעבירין אותו ולא נז' כלל שמחזירין אותו ש"מ דלא בקל מחזירין אותו לכן ס"ל דאם ראינהו דואג ומתאנח כו' וכ"פ מהריב"ל ח"ג סל"ט דהכל לפי מה שהוא אדם:

והג"א ב' ראבי"ה ג"כ מחמרי טובא בהא כמש"ל ואאזמו"ר הגאון ז"ל סי' ב' עשה שלום בין דעת הרשב"א לדעת ראבי"ה לומר דאע"פ שלא ראינוהו דואג ומתאנח מהני תקנתא דראבי"ה להחזירו יעו"ש ולפ"ז י"ל שלמעשה אין כאן מחלוקת הפוסקים כי אף גם לדעת השא"י והתב"ש דדייניגן לי' כשוגג הרי מ"מ כ' בשמ"ח סי' ב' סעי' י"ט ובתב"ש ס"ק ל"ד דראוי להעבירו על חדש או שתים ולהחזירו אח"כ וא"כ יוצאים בזה קצת סברת ראבי"ה ג"כ אכן לא ידענא אם יוצאים בכה"ג סברת הרשב"א ג"כ דהא בתב"ש שם ס"ק ל"ד משמע דאף אם נראה שהוא כעין שגגה מצריך הרשב"א העברה וכמ"ש בש"ע סי' י"ח סעי' י"ט שהוא מהרשב"א וא"כ בסתם דדייניגן לי' כפושע לא סגי בהכי ויש

ליישב דבאמת בכה"ג לא סגי בהעברה לחוד כ"א גם שיכריזו עליו כמ"ש ראבי"ה ועמ"ש אאזמו"ר נ"ע ובזיון זה לאו דוקא כו' ע"ש וע' ביש"ש פג"ה סס"י ט"ז מש"ש:

והנה יש להבין בלשון הראב"ד שהביא הר"ן פז"ב במ"ש שזה המעשה היה בטבח שהאכיל טרפה במזיד אם וזל שידוע ע"י הוכחות שהיה מזיד או דדיינינן ליה כמזיד מפני שיש לו הנאת ממון שהיה שוחט בשלו ומוכר לאחרים דלכאורה מפשט לשונו משמע דהיה הוכחות שהרשיע במזיד אבל בתשו' הרא"ם ח"ב סי' כ' וכל הבאים אחריו פירשו דכל שיש לו חימוד ממון דיינינן ליה כמזיד אם לא כשיש הוכחה שהיה שוגג וההיא דטבח שנמצא אחריו כזית חלב דפרק ג"ה אף בטבח בשלו ומוכר לאחרים לית בזה חימוד ממון דכזית חלב הוא שוה משהו ולא נחשדו ע"ז שום א' מישראל:

קיצור. אבל לפי' הרא"ם והריב"ל בהרשב"א מוכרח דאפילו אין לו חי"מ אין לו התנצלות לומר שוגג הייתי ודיינינן ליה כפושע אא"כ נראה שהיה כעין שגגה. וכ"ד הראב"ד והר"ן ועיקר ומ"מ הראב"ד ור"ן ס"ל דגם לפושע סגי בקד"ח אכן הרשב"א ס"ל הכל לפי מה שהוא אדם וכ"פ מהריב"ל ח"ג סל"ט והגי"א ב' ראבי"ה מחמרי בהכרזה עם העברה ואאזמו"ר ז"ל די"ל דבכה"ג אף להרשב"א סגי וא"צ לידע אם ראינוהו דואג ומתאנח כו':

ד והנה מהרי"ט בתשו' חי"ד סי' ט"ו פי' דפושע אין לו תקנה אלא ע"י תשובה דפז"ב והכריח כן ממ"ש הרשב"א בתשו' סי' תקצ"ד ואם יראה בעיניכם שהוא כמיקל ופושע ראוי שלא להחזירו אף בקבלת דברי חבירות ומ"ש בתשו' סי' כ' וסי' תרל"ב אם ראינוהו דואג ומתאנח מקבלים אותו ע"י קד"ח לאו אפושע קאי אלא שזהו הוראה שלא הי' פושע כו' והפר"ח סי' קי"ט שם (ד"ה תו איכא למידק) ס"ל דלהרשב"א בפושע ג"כ יש לו תקנה ותקנתא דבפז"ב היינו במזיד ממש:

ומ"ש הרשב"א בסי' תרי"ד. דמיקל ופושע אין להחזירו אפי' בקד"ח היינו לומר דבקד"ח לחוד לא סגי דדלמא איערומי קא מערים אבל אם מיד שנמצאת טרפה ראינוהו דואג ומתאנח באופן דליכא למיחש לאיערומי בודאי דמהני וכמ"ש בסי' תרל"ב. עכ"ל ואאזמו"ר הגאון ז"ל ג"כ מסכים בזה להפר"ח דבסי' כ' ותרל"ב כוונת הרשב"א דאע"פ שהי' פושע מ"מ אם ראינוהו דואג ומתאנח ע"ז מקבלין אותו ע"י קד"ח וכ"מ פשט ל' תשו' הרשב"א דאילו לפי' מהרי"ט הכי הל"ל ולא כל הימנו לומר שוגג הייתי אא"כ ראינוהו דואג ומתאנח שהיה במשמע שעי"ז נאמן לומר שוגג הייתי ושמפני כן מקבלין אותו אבל לפמ"ש הרשב"א ולא עוד אלא שצריך לדקדק אחריו אם ראינוהו דואג כו' משמע שבזה לא נסתר מ"ש תחלה שאינו נאמן לומר שוגג הייתי אלא דאעפ"כ כיון שהוא דואג ומתאנח על פשיעותו ה"ז תשובה מעולה ובודאי לא יוסיף עוד לפשוע לכן

מקבלין אותו וגם בלא"ה נ' כן דהא הר"ן ב' הראב"ד כ' בפי' דלפושע מהני קד"ח ושיצא לו זה מסוגי' דבכורות דל"א ששם נז' קד"ח כמ"ש הר"ן בחי' פז"ב. א"כ הרשב"א ג"כ שהצריך קד"ח משמע דנמשך אחר דעת הראב"ד א"כ משמע ודאי דמיירי ג"כ אפילו בפושע אלא דמחמיר טפי מן הראב"ד דבעינן ג"כ דוקא ראינוהו דואג ומתאנח כו' וטעמו י"ל דס"ל כמ"ש הר"ן פז"ב בשם הרמב"ן לחלק בין טבח שהוא ממונה על הצבור דהוא כמותרה ועומד ובין מי שאינו ממונה מהצבור ובבכורות מיירי בשאינו ממונה לכן מהני לי' קד"ח לבד משא"כ בטבח הממונה על הצבור מחמירין טפי דאף דשאין לו חי"מ ל"מ קד"ח אא"כ ראינוהו דואג כו' א"נ י"ל דס"ל כקושיי' הרא"ש בתשו' שהביא הב"י סי' קי"ט דגבי טרפות שהוא מעיקרי הדת כו' לא שייך תקנתא דקד"ח ולכן ס"ל להרשב"א דבעינן שיהי' דואג ומתאנח כו'. אמנם מ"ש הרשב"א בתשו' בסי' [תקצ"ד[שאם נראה שהוא כמיקל ופושע ראוי שלא להחזירו אפי' בקד"ח לא ניחא ליה לכאזמו"ר נ"ע בישובו דהפר"ח דמיירי דוקא בלא ראינוהו דואג ומתאנח ע"ז דא"כ מדוע לא פי' כן הרשב"א דאם ראינוהו דואג ומתאנח ע"ז מהני לקבלו כמו שפי' בסי' כ' ותרל"ב:

ומדסתם כאן שלא להחזירו משמע דמלתא פסיקא הוא וכמ"ש מהרי"ט דמזה מוכח דפושע אין לו תקנה ולכן פי' רבינו ז"ל לחלק בין פשיעה לפשיעה דמ"ש בסי' כ' דמהני דואג ומתאנח לפושע לקבלו ע"י קד"ח זהו כשאירע לו מכשול מחמת פשיעותו כו' ומ"ש בסי' תקצ"ד] דפושע אין להחזירו היינו כשהי' מיקל ופושע דרך קלות ולא שאירע לו מכשול שלא בדק יפה בפשיעותו כו' דבכה"ג אע"ג שהוא דואג ומתאנח אח"כ איכא למימר איערומי קא מערים כו'. ואפשר לבאר דברי רבינו החילוק בין פשיעה לפשיעה כמו בדיני ממונות השומר חנם חייב בפשיעה אע"ג שאינו מזיק בידים א"כ אינו מזיד ומ"מ חייב ואעפ"כ הוא פטור על האבידה אע"ג דכ' הפוסקים דאבידה קרובה לפשיעה כו' וע' בתוס' דב"ק (דכ"ז ע"ב) ד"ה ושמואל כו' ומ"מ לא באתי לדמות זה ממש דאפשר כאן י"ל דאפי' בפשיעה ממש י"ל דמכשול אירע לו בפשיעותו רק הבאתי דוגמא לחלק בין פשיעה לפשיעה כו' וצ"ע ונמצא דעת רבינו ז"ל הוא דעת מכרעת בין מהרי"ט והפר"ח דלמהרי"ט לשום פושע ל"מ שום תקנה זולת תקנתא דפז"ב ולהפר"ח מהני תקנתא דדואג ומתאנח וקד"ח אפילו כשהי' מיקל ופושע דרך קלות כעובדא דנשאל הרשב"א בסי' [תקצ"ד ורבינו ז"ל ס"ל דבכה"ג דסי' [תקצ"ד[לא מהני וכ"מ בש"ע סי' י"ח סעי' י"ט. וכן משמע שהבין מהרמ"ל בתשו' סי' ע"ו ממש"ש די בזה כו' ע"ש וע' בכנה"ג סי' י"ח בהגב"י אות ס"ד בשם דמש"א:

אמנם לשאר פושע שאירע לו מכשול בפשיעותו מהני אע"ג דלמהרי"ט לא מהני וכמו אפילו ביצא טרפה מת"י ב"פ שהביא מהרי"ט ראי' מעובדא דההוא סמיא בביצה (דף ט"ז ע"ב) לענין עירובי תבשילין ובא"ח סי' תקכ"ז דכששנה בחטא נק' פושע והיינו כשהוא איסור וטרפות אחת דומי' דעירובי תבשילין שהוא ענין א' למהרי"ט ל"מ כלל קד"ח אפילו ראינוהו דואג ומתאנח ורבינו ז"ל הכריע דבכה"ג מהני קד"ח. והנה בחי' הר"ן בסנהדרין (דכ"ה) שם הקשה על תירץ דהראב"ד דמחלק בין מזיד ובין פושע וז"ל ואין זה מחוור שהרי שנינו שם החשוד למכור תרומה לשם חולין ואין מזיד גדול מזה: ותירץ הרמב"ן ז"ל שלפי שהיה טבח זה ממונה לרבים ורבים היו סומכים עליו החמירו עליו שלא למנותו עוד על הדבר וחששו שהיה מערים וראיה לזה מאי דאמרינן בפרק ג"ה טבח שנמצא אחריו חלב כאן להלקותו כאן להעבירו הרי שהחמירו מלקות על הטבח הממונה ולא מצינו כן על שאר החשודין. וכדאמרינן האי שתלא טבחא ואומנא כמותרין ועומדין דמו כלומר שמעבירין אותו על השוגג כמזיד והר"ר דוד תלמידו ז"ל הוסיף טעם אחר דהיינו טעמא שחששו דאערומי קא מערים לפי שהעבירוהו ממנויו וחששו שקבלתו אינה מלב ונפש אלא כדי שיחזירוהו למנויו אבל קבלת החשודין שבמסכת בכורות שהן באין מעצמן לקבל דברי חבירות ולא ענשו אותן בכלום הדבר ברור שכל שבאין לעשות תשובה שפותחין כמו שאמרו מן קרא דשובו בנים שובבים עכ"ל והנה נידון קושיית הר"ן מהא דההחשוד למכור תרומה לשם חולין נמצא ג"כ בתשו' מהריב"ל ח"א כלל ט' סס"י נ"ג הביאו הפר"ח בסי' קי"ט ס"ק כ"ח. שהעתיק תשו' הרשב"א דסי' ס"ד וכ' עליה וז"ל יראה בהדיא מתוך זאת התשובה דדוקא בטבח שהוציא טרפה מתח"י ובמוכרי דברים האסורים מדאורייתא תשובתם קשה עד שילכו למקום שאינם מכירים אותם ויחזרו אבידה בדבר חשוב אבל במוכרי דברים האסורים מדרבנן כגון גבינות העכום"ז וכיוצא בזה סגי להו בקבלת דברי חבירות לבד כו' ולולי כי המוביל הוא נחוץ היה בדעתי להאריך ולכתוב מאין הוציא הרשב"א ז"ל לחלק בין איסור דאורייתא לאסורין דרבנן דסגי להו בקבלת דברי חבירות גם הייתי רוצה לכתוב לתרץ קושיא גדולה היא בעיני למה החמירו בפרק זה בורר בההוא טבחא דנפיק טרפה מתותי ידיה שילך למקום שאין מכירין אותו וישיב אבידה בדבר חשוב ובבכורות על ההוא שהיה חשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וכל הנהו דההוא פרקא אמרי דסגי להו בקבלת דברי חבירות עכ"ל מהריב"ל נראה לכאורה מרמיזותיו דיש לתרץ דההיא דבכורות מיירי בתרומה בזמן הזה דרבנן ולכן סגי לי' בקד"ח. וצ"ע דבתשו' ח"ב סס"י פ"ו כ' אהא דתנן ספ"ב דע"א (דל"ט ע"ב) וכן לתרומה דלכאורה נ' דאין לחלק בין תרומה

לשאר איסורין דאורייתא כו' וע' בפר"ח סי' קי"ט סס"ק ל"ו ועיין בלח"מ פי"ב מה' עדות ה"ט שכ' לתרץ קושיות מהריב"ל מההיא דתרומה דשאני טבח מפני שמערים שלא יעבירוהו מאומנתו אמנם הפר"ח סי' קי"ט סס"ק כ"ח השיג על יסוד קושיא זו דמהריב"ל וס"ל דבההיא דמוכר תרומה לא מהני כלל קד"ח והביא ע"ז ראי' נכונה מהרמב"ם ספ"י מה' מטמאי משכב ומושב ה"י וכ"מ שם אך נעלם ממנו שהר"ן בחי' כ' בהדיא כמ"ש מהריב"ל וע' בתוס' דע"א (ד"ז סע"א) כ' דקד"ח קאי על ע"ה החשודין על המעשרות ושביעית ובתשו' הרא"ש כלל כ' דין כ"ט שהביא הב"י סי' קי"ט שכ' ולא שייך להזכיר כאן קבלת חבירות כי חבירות הוא פרישות דבר שלא היו נוהגין בו רוב המון העם אבל ענין הטרפות הוא מעיקרי הדת כו' אם עשה במזיד כו' רשע הוא כו' עכ"ל משמע ודאי שאינו מפרש ע"ד הר"ן ומהריב"ל דבמוכר תרומה לשם חולין יהיה מהני קד"ח דה"נ הוא איסור ברור מעיקרי הדת כו':

קיצור מהרי"ט והפר"ח מחולקים בפי' תשו' הרשב"א למהרי"ט פושע אין לו תקנה רק ע"י תשו' דפז"ב והפר"ח ס"ל דיש לו תקנה ע"י קד"ח אם ראינוהו דואג וכ"ד אאזמו"ר נ"ע רק שכ' לחלק בין פשיעה דרך מכשול או דרך קלות בשאט נפש דנידון כמזיד ובמוכר תרומה לשם חולין כ' הר"ן ומהריב"ל דמהני קד"ח והשיג ע"ז הפר"ח וכ"מ מהרא"ש והרמב"ם:

ה ועתה נבוא לתירץ הרמב"ן שהביא הר"ן שלפי שטבח זה היה ממונה לרבים כו' וכדאמרינן האי שתלא כו' דלכאורה דבריו צע"ג דהא גבי שתלא טבחא כו' ס"ל להראב"ד והטור סס"י ש"ו דאפילו הוא שתלא דיחיד הדין כן דכך מוכח בהדיא בגמ' פ' המקבל (דק"ט סע"א) גבי רוניא שתלא דרבינא הוה כו' ועוד ק' דהה"מ כ' שם פ"י מה' שכירות בשם הרשב"א דהתראה הוא דלא בעו אלא מיהו בעו חזקה דעד שיהיו מוחזקין או שיתרו בהן לא מסלקינן להו וכ"כ הנ"י פ' המקבל שם דעד שיהיו מוחזקין תלת זימני כו' וצ"ל דהרמב"ן ס"ל כדעת הרמב"ם שם דדוקא בממונה לרבים הדין כן וכ' הב"ח שם דטעמו משום דכל הני דחשיב שם לבד שתלא כולם הוא שהעמידום צבור עליהם א"כ כמ"כ בשתלא מיירי בכה"ג וגם משמע מהרמב"ם וש"ע סס"י ש"ו דא"צ חזקה ג' זימני וכ"מ ממש"ש ב' המרדכי גבי מלמדי תינוקות אפי' ביטל רק יום או יומיים משמע דבפעם א' שפסק מסלקין אותו ולכן כ' רמ"א שם דינו דהרשב"א ב' י"א. משמע שאין כן דעת הש"ע והנה ענין פי' ראיה זו של הרמב"ן הגם דהתם הענין רק שרשאים לסלקו וא"כ מהו ראי' מזה שיהיו חייבים להעביר השו"ב ושאסור לסמוך עליו אך ר"ל כמו שאנו רואים התם גבי שתלא טבחא כו' שאם הפסיד מסלקין אותו אפי' קודם זמנו ונותנים

לו שכרו במה שעשה לבד. הגם שעי"ז מפסיד השכר שהיה לו עד זמנו. ואף שעכשיו אינו מוצא להשתכר וכמו במלמד תינוקות שמסלקין אותו אפילו תוך הזמן ועכשיו אינו מוצא להשתכר נמצא אנו דנין אותו כמזיד ואיהו דאפסיד אנפשיה ואף שבאמת לא הי' מזיד רק כעין פשיעה שמחמת פשיעתו הפסיד הנטיעות ונבל הבהמה וכ' טעיות בהשטר כו' שזה היה רק שגגה או פשיעה. נמצא מעבירין אותו על השוגג כמזיד והיינו מפני שהוא פסידא דלא הדר וגם להיותו ממונה לרבים כמ"כ עד"ז דנו רז"ל בטבח שהוא ממונה לרבים לשחוט והוציא טרפה מתחת ידו בחזקת כשרה שהוא ג"כ פסידא דלא הדר. שהרי מאכיל טרפות לישראל וגם כיון שרבים סומכין עליו לכן עשו בו שוגג כמזיד ודייניו ליה כמזיד שכמו אם הי' מזיד ודאי אסור לאכול משחיטתו כך חייבו רז"ל לדון בזה השוגג כמזיד דלא גרע איסורין מדיני ממונות ואע"ג דהתם הברירה בידם שאם אינן רוצים לסלקו הרשות בידם. שאני ממון דאתיהיב למחילה משא"כ באיסורים אין בידינו למחול נגד חיוב חז"ל לדין השוגג כמזיד עד שלכך החמירו ג"כ להלקותו כמ"ש בגמ' פג"ה ולכאורה משמע מדברי הרמב"ן דאפילו אין לו חימוד ממון כגון שנוטל שכר מטרפות וכשרות בשוה ג"כ יש לדון כן דעיקר טעמו לפי שהוא ממונה לרבים כו' ועוד דהא מביא ראי' מדהחמירו להלקותו ושם ליכא חימוד ממון באותו כזית חלב הגם דכ' לעיל בשם שא"י והב"י סס"י ס"ד דהתם מפני שהוא שוחט ומוכר לאחרים כו' מ"מ אין זה מוכרח דהא עכ"פ אין לו חימוד ממון כלל בהאיסור ועכצ"ל דעשו שוגג כמזיד מפני שהוא ממונה לרבים כו' וגם נת' לעיל שי"ל דהתם היינו לענין להעבירו על כשעורה חלב ע"ז כ' התה"א ומוכר לאחרים כו' אבל בהוציא טרפה ממש או כזית חלב י"ל דדינו כמזיד אף אם אין בזה חי"מ רק שהוא ממונה לרבים ועוד דבשלמא להראב"ד והר"ן פג"ה דטעמא דהחמירו הכא פז"ב משום שהוא מזיד וחשוד ע"כ מוכרח לומר דדוקא כשיש לו חי"מ משום דאל"כ אמאי נדון אותו בחזקת מזיד הא אין אדם חוטא ולא לו ולכן כ' דבפג"ה גבי כזית או כשעורה חלב דאינו רק פושע הדין בע"א והיינו משום דהתם אין שייך חי"מ לכן אינו בחזקת מזיד אבל הרמב"ן הא כ' בפי' שמעבירין אותו על השוגג כמזיד א"כ אף אם אין לו חי"מ בזה ואין לדונו רק כשוגג או פושע מ"מ נידון כמזיד לענין ההעברה כו' ועוד דהא בפ' המקבל גבי שתלא טבחא כו' כ' הנ"י וטבחא מיירי בין שנוטל שכר בין בחנם וכ"כ המגיד ספ"י מה' שכירות דאפילו בחנם קנסינן ליה ולא עביד לא בחנם ולא בשכר הובאו ב"י וסמ"ע סס"י ש"ו וא"כ להרמב"ן דלומד משם טעם לכאן י"ל דאפילו אין לו חי"מ כלל הדין כן דמעבירין אותו על השוגג כמזיד ולכאורה יש קצת ראי' להרמב"ן דהא עכ"פ הסכמת כל הפוסקים דגם בשו"ב שנוטל שכר מכשרות

וטרפות בשוה דאין לו חי"מ מ"מ אם יצתה טרפה מתח"י ג"פ ולפ"ד הב"ח והת"ש אפי' בשני פעמים דיינינן לי' כמזיד בענין ההעברה ואין לו תקנה עד שיעשה התשובה דפז"ב, ובאמת צ"ל הא אם עד"מ בשלש שנים יצאו ממנו ב' או ג' טרפות והרי יצאו ממנו כשרות אלפים או כמה מאות וא"כ השלש טרפות הם מיעוטא דמיעוטא ואיך מחמת זה נחזיקו כרשע גמור איך מצינו חזקה כזו להוציא אדם מחזקת כשרות בחזקה כה"ג שהיא מקרה א' מאלף כו' ורבו כמו רבו הכשרות והרי מצינו בחזקה דרואה מחמת תשמיש דאין מוציאין האשה מחזקת טהרתה כל שאינן ג"פ רצופים הגם דהתם הטעם די"ל וסת הוא דלית לה משא"כ הכא מ"מ זה יספיק דלא בעינן ג"פ רצופים אבל לא יספיק להחזיקו כמזיד בענין כנ"ל דמנלן זה אמנם לפ"ד הרמב"ן דהכא עשו השוגג כמזיד א"ש וא"כ אפילו בפעם א' י"ל כן ואפשר הרשב"א בתשו' סי' תרל"ב דמשמע מיני' דאף בתרי זימני מהני לי' קד"ח כמו שהוכיחו מזה הרא"ם והפר"ח לשיטתי' אזיל דס"ל ג"כ גבי שתלא וטבחא דפרק המקבל עד שיתחזק ג' זימני וא"כ, ס"ל דשם ג"כ לענין דיני ממונות לא עשו השוגג כמזיד עד דאתחזק ג' זימני ולפ"ז לדעת הרמב"ם והש"ע שם דא"צ ג' זימני יש להחמיר כאן ג"כ אפי' בפ"א אלא שי"ל דהרשב"א ס"ל דאין ללמוד משם לכאן כיון דשם רק רשות שיכולים לסלקו כו'. והנה התירוץ שכ' בחי' הר"ן בשם הר"ר דוד ז"ל איתא ג"כ בב"י בח"מ סי' ל"ד סעי' מ"ב בשם רי"ו בשם התוס' ושם סס"י הנ"ל כ' הב"י דלפ"ז לא שנא בודק לעצמו או לאחרים כו' לא מתכשר עד שילך למקום שאין מכירין כו' נמצא לפ"ד הרמב"ן ותלמידו הרר"ד ורי"ו ב' התוס' יש להחמיר אפילו בפ"א שיצתה טרפה מת"י להצריך התשובה דפז"ב אמנם להרשב"א אין מחמירין כן עד דאתחזק אם לא שיש בזה חי"מ כמ"ש הרא"ם ומהריב"ל ח"א כלל ט' סי' נ"ג וכ"מ דעת ראבי"ה שבהג"א פג"ה וכ"ד הראב"ד והר"ן פג"ה וכ"ד מהרי"ו סי' צ"ז ואחריהם נמשכו כל האחרונים הרא"ם והריב"ל ומהרי"ט והפר"ח והפ"ת וגם הב"ח והת"ש ואאזמו"ר הגאון ז"ל. אלא שאפשר לא ראו חי' הר"ן פז"ב ב' הרמב"ן ומ"מ הרי הר"ן אע"פ שהביאו פז"ב בחי' עכ"ז כ' פג"ה כהראב"ד וגם הרמב"ם פ"ח מהמ"א וספ"י מה' שחיטה הביא הדין בשוחט ובודק לעצמו ומוכר לאחרים:

קיצור לשטת הרמב"ן והרר"ד י"ל שאפילו בפ"א שהוציא טרפה מת"י צריך תשו' דפז"ב אף שאין לו חי"מ רק שהוא ממונה לרבים גם הב"י כ"כ בח"מ סס"י ל"ד לדעת התוס' ומיהו רוב הפוסקים לא ס"ל כן כמשנ"ת:

ו והנה הט"ז בי"ד סי' קי"ט סקט"ז הביא בשם מהרש"ל פג"ה סס"י ט"ז שעכשיו שהדור פרוץ ואין כח להעמיד על דין התלמוד אם יראה לחכמים שא"א לו לנוד ממקומו כו'

נותנין לו תשובה במקומו בסיגוף כו' עכ"ל ע"ש. ומלשון הט"ז שהעמיד דבריו על הש"ע שם סט"ו המוכר דברים האסורים כו' משמע דאפילו ביצא טרפה מתח"י במזיד נמי דינא הכי או עכ"פ בטבח שיש לו חי"מ דומיא דמוכר כו' דדיינינן ליה כמזיד דע"ז הצריכו התשו' דפז"ב נמי דינא הכי למהרש"ל דעכשיו כו' נותנין לו תשובה במקומו ובאמת מבואר במהרש"ל דלא הקיל רק בדבר שיש עליו פתחון פה לומר בשוגג עשה כו' להקל בפעם הראשון אם נראה בתקלה כו' ע"ש ומה שהיקל בפ"ק סי' ח' ופג"ה סי' י"ז בהש"ץ שמכר טרפה בחזקת כשרה אף שיש בזה חי"מ היינו משום דהי' שם אומדנא גדולה שבשגגה נעשה כו' אבל בדליכא אומדנא דדיינינן לי' כמזיד וכ"ש במזיד ממש י"ל דמודה דאין מקילין ע"י תשו' במקומו וכן משמע שפי' דבריו הת"ש סי' ב' ס"ק ל"ג ל"ו וממש"ש פג"ה סי"ז ועוד אפי' תאמר שאין לחלק בין זה לטבח שנמצא אחריו חלב כו' אין ראיה להפך דשא"ה דבכזית חלב ג"כ ליכא חי"מ כו' רק ממש"ש סס"י הנ"ל ולא אמרו שאין לו תקנה כלום אלא היכא שאינו רוצה לסגף וא"י לסבול ביסורים כו' משמע כהט"ז אלא שע"ז לא סמך למעשה שהרי כ' אח"כ ועוד אפילו תימא דדוקא קאמר היינו דוקא משום קנס עכ"ל הרי לא סמך כלל ע"ז למעשה. והשתא לפ"ז לא היה צריך מהרש"ל לומר בטעמו דמהר"מ מ"ץ שעכשיו שהדור כו' ואין כח כו' דהא בלאה"נ מבואר בתשו' מהרי"ו וכן הוכיחו הרא"ם ומהריב"ל מתשו' הרשב"א והרא"ש דבשו"ב לאחרים ואין לו חי"מ א"צ לתשו' דפז"ב ולכן מוכרח לומר דמהרש"ל ס"ל שמדינא דגמ' ה"ה גם בשו"ב לאחרים וצ"ל דס"ל כשטת הרמב"ן שנז' למעלה וע"ז כ' שעכשיו יש להקל כו' ולשא"פ א"צ לזה דאף גם מדינא דגמרא אין להחמיר בכה"ג ולכן השמיט אאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' ב' קולא דמהרש"ל וז"ש ג"כ הת"ש סי' ב' ס"ק ל"ו דגם שא"פ מודו למהרש"ל בכה"ג דהיינו בשו"ב לאחרים כו' אלא דלדידהו א"צ לחדש הסברא דמהרש"ל לחלק בין עכשיו לזמן הש"ס וכנ"ל ולכן לדינא עם היות כי נת' למעלה שלהרמב"ן וסיעתו יש להחמיר גם בשו"ב הממונה לצבור אף שאין לו חי"מ נראה דלמעשה אין להחמיר יותר מהסכמת האחרונים ע"פ שטת הראב"ד והרשב"א ושאר פוסקים ראשונים ועוד דהא מהרש"ל אע"ג דס"ל כשטת הרמב"ן כ' להקל עכשיו כו' והנה לכאורה יש ראיה לשטת שא"פ דדוקא מצד חי"מ החמירו דאל"כ אלא דגם בלאה"נ עשו השוגג כמזיד א"כ מאי מהני התשובה דפז"ב שהיא אינה אלא להוכיח דהדר ביה מחמדת ממון. והרי אפילו באין לו חי"מ פסלינן ליה ע"כ אפ"ל דהרמב"ן ג"כ מיירי בגוונא דיש לו חי"מ כו' אלא שהוא ג"כ ממונה על הצבור וא"כ לפ"ז שא"פ מחמירי יותר מהרמב"ן מיהו דוחק לומר בהרמב"ן דמיירי דוקא בשיש לו חי"מ דהא כ' שעשו השוגג כמזיד ואפשר לתרץ להרמב"ן דלא

מחמרינן באין לו חי"מ יותר מהתשו' דסגי למי שיש לו חי"מ דהא גם לשא"פ מוכרח לומר כן דהא כ' דבג"פ דיינינן לי' כמזיד אף שאין לו חי"מ ואעפ"כ מהני לי' התשו' דפז"ב וק' הא הוחזק להזיד אף בלי חי"מ וא"כ מאי מהני הא דהדר מחמדת ממון וצ"ל כיון דהדר בי' אפילו במקום שיש חי"מ כ"ש דהדר ביה במקום דליכא חי"מ וא"כ גם להרמב"ן י"ל כן דהא אפילו הי' מזיד ממש מצד חי"מ הרי מוכח דהדר בי' משום איסור מחמדת ממון, א"כ כ"ש דמהני תשובה זו על השוגג דאף שעשו השוגג כמזיד מ"מ תשו' דמהני למזיד ודאי דמהני לשוגג כו':

קיצור:

מהט"ז משמע דמהרש"ל מיקל עכשיו בתשו' אפילו היכא דדיינינן לי' כמזיד וזה אינו דמהרש"ל מיירי בטבח שאין לו חי"מ ובזה לשא"פ יש להקל מדינא דגמ' ומהרש"ל י"ל ס"ל כהרמב"ן ועת"ש סי' ב' ס"ק ל"ו:

סימן ו

ע"ד שאלתם בנידון הותיק המופלג מ' גבריאל שו"ב שיש לעז שהוציא טרפה מתח"י וז"ל השאלה שהוציאו עליו לעז ג' דברים היינו [חסר לשון השאלה]:

הנה לפי דברי השו"ב ר"ג ועד א' שמעיד כדבריו היינו המסייע להקצב נראה לדמות הדבר לנדון דתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ל"ט המובא בפר"ח סי' קי"ט סס"ק כ"ח קצב א' שהיה מוכר בשר בחנות והיה לו שותף וכו' עד אבל קצב העומד בחנות שהוא המוכר הבשר יש להכשירו עכ"ל וז"ל מהריב"ל שם אבל מה שיש להסתפק בזה הנדון הוא במה שטוען זה הקצב שמכר הבשר ונתן טעם ואמתלאה לדבריו כי אין בו עון אשר חטא דסמכה דעתו על שותפו שהיה יושב מבפנים בחדר ומוציא לו החתיכות של הכשרות ואע"פ שהיה ג"כ באותו החדר חתיכות מהטרפות בחזקת כשר היה השותף אצלו וכו' ואם זה האיש היה מוחזק בכשרות אפשר להקל ובכגון האי הוי אפשר לומר דהכל לפי מה שהוא אדם וקרוב לדבר זה איתא בתשובות הרא"ש כלל עשרים סי' י"ז על בהמות כו' ונמצאת ריאה אחת ביניהם שהיתה סרוכה כו' דתלינן לקולא כו' והעמד הבודק בחזקת צדיק שלא יצאה תקלה מתחת ידו כו' עכ"ל הרא"ש כו' ועוד דבנדון דהרא"ש עדיין לא יצאה טרפה מתחת ידו דעדיין לא נמכרה הטרפה ואמרינן הכל הולך אחר החתום ובשעת המכירה היה חוזר ומדקדק עכ"ל מהריב"ל הנה תוכן פסקו של מהריב"ל הוא דכשיש ספק אם יצאה טרפה מתחת ידו או לא יצאה מתחת ידו כ"א שהוא סמך על שותפו אין פוסלין אותו מספיקא אם הוא מוחזק לאדם כשר והסכים

עמו הפר"ח כנ"ל והבל"י סי' קי"ט סק"כ וא"כ בנד"ז הרי יש ג"כ להשו"ב ר"ג טענה ואמתלאה דסמכה דעתו על הטבח המסייע להקצב היינו שמפשיט העורות לפתוח הלב ואח"כ נותן להשו"ב לבדוק וה"ל מסייע זה לגבי ר"ג שו"ב כמו הקצב היושב בחדר לגבי הקצב שבחנות שבנדון דמהריב"ל וא"כ כיון ששאל ר"ג שו"ב מהקצב והמסייע אם כל הכבשים נתנו לו לבדוק ואמרו שכולם בדוקים הרי י"ל שסמך דעתו עליהם ולא יצתה טרפה מתחת ידו שהרי סמך עליהם ועוד יש כאן לצדד מ"ש מהריב"ל עדיין לא יצתה טרפה מתח"י דעדיין לא נמכרה הטרפה כו' ובשעת המכירה כו' אך זה יש לדחות דעכ"פ יצאו הכבשים מתח"י ר"ג שו"ב ליד הקצבים בחזקת כשרות אך מ"מ י"ל האמתלאה שסמך עליהם דהרי נשחטה בחזקת היתר עומדת ופשיטא שיש לסמוך אפי' על עד אחד וגם י"ל שסמך עליהם שבשעת המכירה ודאי יחזרו וידקדקו עוד:

ועוד יש להקל עפמש"ש הישׁ"ש פג"ה סי' י"ז היכא שיש אומדנא דמוכח וניכר שבשגגה נעשה והוא בפעם הראשון אז אין מעבירין אותו וז"ל האיכא הוכחה דלא במרד ולא במעל עשה שהרי סירכא היתה גדולה ברוחב יד ואם הי' רוצה לגנוב דעת המקום ודעת הבריות ולמכור טרפה בחזקת כשרות ה"ל לנתק ולהפריד כל הסירכא מן הצלעות שלא יהא ניכר ונרגש וכבר ידוע מן התלמוד דסמכינן אאומדנא דמוכח אפילו באיסורא כו' עכ"ל וה"נ הוי אומדנא שהרי לא נפתח הלב כלל והוא דבר הניכר לכל שלא נבדק מיהו נ' שדברי הישׁ"ש אינן מוסכמים כלל דנהי דהוי אומדנא דמוכח שאינו מזיד מ"מ י"ל דהוי פושע דחמור טובא משוגג ומ"מ בנד"ז ששוחט לאחרים ואין לו חימוד ממון וגם ידוע שהוא ירא שמים בלא"ה תלינן בשגגה כמ"ש מהרי"ו והש"ך סי' קי"ט ס"ק ל"ג:

ע"כ בצירוף הטעם דלעיל דסמך דעתו על המסייע פשוט שלא היה צריך שום העברה:

ואף שבכאן יש עוד גב"ע מהקצב שהעיד באופן אחר:

הנה גם לדבריו יש להקל ע"פ דעת מהרי"ו והש"ך דלעיל וכ"ש הכא שהמעשה הי' מכבר עשרים שנה ומאז עד עתה מוחזק בירא שמים ומדקדק במעשיו עדיף טובא מנדון דמהרי"ו והש"ך דתחלתו וסופו בכשרות עדיף טובא מחזקה דתחלתו לבד שבנדון דמהרי"ו ודוגמא לדבר בנדה (דס"ט ע"א) ור' חנינא אמר תחלתן וסופן בעינן וע"ש (דס"ח סע"א כיון דמעיקרא כו' ועכשיו כו' וכ"ש בחזקת כשרות דתחלתן וסופן שנים רבות כ"כ. כ"ש שבלא"ה יש גמגום בהגב"ע כמבואר בשאילתם. גם בלא"ה בדבוקה הריאה לצלעות יש כמה דינים אם טרפה או לא. וע' מהרש"ל שם צידד ג"כ כזה וז"ל בפרט בסירכא כזו במצר החזה דאיכא כמה צדדין להתירה אלא שנהגו להטריף במדינות הללו דאין להעבירו עכ"ל ועוד דבלא"ה עד א' בהכחשה לאו כלום הוא וכ"ש דאיכא עוד עד

המסייע לר"ג ובפרט שההכחשה בבדיקה ומשנשחטה בחזקת היתר עומדת ע"כ לפע"ד אין מחמת זה שום חשש על ר"ג ומ"מ א"א לי כלל לחוות דעתי מרחוק אא"כ יהיו מוסכמים ע"ז כל אנשי העיר ויהיה שלום במחנם:

סימן ז

ז"ל השאלה הן נתקבל כאן מוה' אליעזר ליפמן במוה' אברהם לשו"ב זה קרוב לחמשה שנים:

ובשבוע העברה יצא בעו"ה ג' מכשולים מתח"י בזאח"ז ונראה בעליל שמהשמים ריחמו עלינו להיות לפחד לבנו שהיה לנו עד הלום הן לטוב והן למטיב סוף ותכלה היינו שאשה א' בקיאה בניקור הכנתא שהיתה אשת ר' בן ציון במוהר"א שו"ב מדובראוונא ומצאת אחריו שלא נקר השומן חלחולת שתחת החוט ומאותה הכנתא עצמה מצאה אשה אחרת חתיכה חלב מהחלב שאצל הסני' דיבא הנק' בלשון הטבחים אצבע וכששמע זאת השו"ב הבעיר תבערת במחלוקת לעשות צדדים לחלוק על הדבר ולהשמאיל בזה ולהכחיש את הנשים הנ"ל שדבר זה מהנמנע כי יודע בטיב הניקור היטב ולחושדו עצלות הזהירות לא עלה על דעתינו ולולי הכחשתו הנשים תלינו הדבר אולי משגה הוא וחקרנו הב' מכשולות מהנשים ומצאנו כדבריהן. אחר זאת שחט השו"ב בהמה ולקח הכנתא שלימה עם הדקין ועם החלחולת לברר הדבר שאומן הוא בהניקור. והאצבע הנ"ל הפריד מהכנתא ועזבה בבית המטבחיים והראה לפנינו איך שיודע לנקר מקום האצבע וא' מהחתומים שלנו מצא באותה הכנתא חתיכה קטנה חלב של סוף האצבע דבוק בשומן הכנתא תחת הקרום כאשר מצאת האשה הנ"ל ושאלנו אמתלא ממנו ע"ז איך שסוף מוכיח על תחלתו שהדין עם הנשים הנ"ל והשיב לנו שבהפרידו הקרום מעל הכנתא נשאר החלב להקרום וקבלנו ג"ז האמתלא ושאלנו את פי הנשים איך מחלק שומן הכנתא לנשים אם מנקר הוא או לאו והשיבו לנו שע"פ רוב מחלק הוא הכנתא אינו מנוקר והנשים בעצמם מנקרים הקרום ונתחזק הספק בלבנו שהי' לנו עד הלום. בהעדר ידיעות דיני שו"ב. והעדר ידיעתו בהניקור וביותר שחלק על דברי הנשים להכחישם ולהעמיד מכשוליו לתרצם. אולי נצנץ בו איזה קלות במלאכתו בזה ובפרט שידוע לנו מכבר העדר אמונתו בדרכא דממונא עכ"ל השואל:

מצד שלא נקר השומן חלחולית שתחת החוט כ' בתשו' כנסי"ח סי' כ"ה דל"ד סע"ב וזה רק חומרא בעלמא כו' משום איחלופי כו' ואף שהעיקר כדעת הגאון ר"ד שם דחלב דריש מעיא באמתא כולו אסור היינו באותו אמה של צד הקיבה אבל באמה שבצד הכרכשתא

י"ל כהכני"ח ודעימיה שאינו אסור רק הקרום וע' שו"ת חוט השני סי' ס"ד אך לשון הכלבו סי' ק"ד וז"ל ושל צד הכרכשתא אין גוררין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור אבל מסירים הקרום הארוך עם חלבו שאינו דבוק עם הכרכשא כשאר השומן עכ"ל מדכ' עם חלבו משמע שגוררי' משם חלב ממש מדינא ולא הקרום לבד ואין זה החלב שעל הקרום דא"כ למה הוצרך ליתן סימן שאינו דבוק עם הכרכשא כשאר השומן הל"ל עם חלבו שעל הקרום משא"כ שאר השומן הוא תחת הקרום א"ו אף אם אין שם חלב על הקרום מ"מ גם שתחת הקרום גוררים ונק' חלב טמא לפ"ד הגאונים וההפרש בינו לשומן היינו שהשומן דבוק עם הכרכשא והחלב אינו דבוק להכרכשא רק נמשך אחר הקרום. וכן אמרו לי טבחים כשמניחי' להצטנן שם ניכר הבדל והפרש בין מה שהוא חלב וצריך גרירה ובין מה שהוא שומן שוב מצאתי בתשו' שב יעקב סי' כ"ו דף ל"ב ע"א כדברי ע"ש:

וגם לפי זה י"ל דמה שנוהגים ליטול החלב שאצל החוט אינו דינא אפי' לפ"ד הגאונים רק מנהגא לבד דדינא הוא רק ליטול החלב שאינו דבוק בכרכשתא. גם בלבוש לא נז' נטילת החוט והחלב שאצלו וגם ברמ"א סי' ס"ד סט"ו נז' החוט עם השומן שאצלו ובנד"ז נז' שלא ניקר רק השומן חלחולית שתחת החוט ואפשר השומן שאצלו ניקר גם במכתב הבע"ב מבואר המעשיות הנ"ל דהשו"ב בשינוי קצת למעליותא שגם מהחוט ניקר שומן הדבוק לחוט עד כרוחב אצבע אגודל רק שהאשה אמרה שצריך להסיר יותר משיעור זה. והמעשה השניה כ' שנאבד החלב הספק ולא נתברר מזה פגם על השו"ב והמעשה הג' כ' שהשו"ב אמר שזה מנקר עם הקרום שעל השומן מחמת שהוא דבוק לקרום והוואדצניק אמר שהוא מעט מן הסוף של האצבע והנה אפי' נמצא אחריו קרום מקרומים האסורים מדינא דגמ' מבואר בש"ע סי' ס"ד סכ"א שאין מעבירין אותו רק מלמדין אותו שלא יזלזל באיסורין וע' שו"ת עה"ג סי' ט"ו. כש"כ בנד"ז אין להעבירו ח"ו רק ללמדו שיהי' זהיר בניקור אלהבא היטב:

החלב דאצבע נראה שהוא ג"כ חומרא שלא נז' בכל הפוסקים שהרי אינו לא מחלב הקיבה והמסס וביה"כ. ולא מריש מעיא רק נז' לפי' א' בדברי העיטור שבטור סי' ס"ה עמ"ש והנכלולא כמ"ש בכנה"ג שם בהגב"י והובא בהגה' מהרל"ח אך לגי' הב"י בהעיטור אין לזה שורש:

מכתבם הט' ע"ד השו"ב הגיעני וגם מכתב משאר הבע"ב חשובים וכמעט שני המכתבים מכוונים בסיפור המעשה רק לדברי המכתב השני מבואר שניקר מהשומן הדבוק להחוט

שעל החלחולת הנקרא טבחיא ג"כ כעובי אצבע אגודל רק שאשת מ' יצחק אמרה שצריך להסיר יותר משיעור זה:

כמבואר במכתבם שאני שולח לידם בחזרה כבקשתם והנה אחרי עיוני בשני המכתבים נראה לי שאין לפסול השו"ב לענין שחיטה ובדיקה ח"ו והרי הוא בחזקתו הראשונה ומותר לכם לאכול משחיטתו אך זאת נראה לי שבאם שיתרצה או הרבני מ' מיכל במ' ישכר בער או הרבני מ' שמואל במ' ברוך לראות סכינו של השו"ב מ' ליפמן אזי מחוייב מ' ליפמן הנ"ל להראות להם הסכין ששוחט בו פעם א' בכל יום טרם שהולך לשחוט בכדי שלא יהיה שום מקום לפקפק על שחיטתו וכל זה עד שיעמוד על כור הבחינה באומנות השחיטה ובדיקה לפני איזה שו"ב מומחה שיסמכו עליו כולם כמו במאסקעוי שיש שם כמה שו"ב מומחים וכשיביא מהם עדות על אומנתו בשחיטה היטב וכן בבדיקת הריאה וכן בניקור החלב אזי לא יוכרח עוד להראות סכינו אבל קודם שיביא מהם יראה סכינו לא' משני הנקובים הנ"ל כשיתרצו לראות סכינו:

סימן ח

בנדון שו"ב שנשתטה ואח"כ נתרפא לגמרי. וזה אירע לו כן כמה וכמה פעמים וכעת הוא בריא ופקח. ומוחזק בכשרות אם רשאי להיות שו"ב להקהל ונידון שו"ב נכפה ל"ע: אודות השו"ב המוכ"ז אשר פעם אחת זה מכבר יותר מעשרה שנים נשתגע וחזר ונתרפא והכשירו אאזמו"ר הגאון ז"ל לחזור ולהיות שו"ב כמקדם והי' בריא עשרה שנים ואח"כ חזר ואירע לו חולי השגעון הנ"ל ונתרפא וחזר ואירע לו חולי הנ"ל וחזר ונתרפא וכהיום שהוא בריא שנה תמימה ושאלתם אם מותר להיות שו"ב עוד מאחר דאירע לו ג' זימני והוחזק בזה למיחש מיבעי שמא ח"ו יחזור ויהי' ניעור הסיבה הנ"ל ר"ל:

והנה ביחנו אותו פה ע"י השו"ב המובהק והוא אומן ככל האומנים היטב ומרגיש היטב היטב בבדיקת הסכין וגם בקי בהלכות שו"ב מפי ראשונים ואחרונים בכל אופן היותר מועיל רק שמחמת הסיבה הנ"ל צריך לברר דינו כי הנה זה ידוע שמי שהוא עתים חלים עתים שוטה כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו וכשהוא שוטה הוא כשוטה לכל דבריו כדאיתא בר"ה דכ"ח ע"א והוא הלכה פסוקה כדאיתא בא"ח סי' תע"ה ובח"מ לענין עדות בסי' ל"ה ולענין מכירה בסי' רל"ה וכן אפילו לענין גטין באה"ע סי' קכ"א וכ"כ הש"ך בה' שחיטה סי' א' (סעיף כ"ט) [ס"ק כ"ג] דה"ה לענין שחיטה וא"כ כיון שהוא עכשיו חלים ופקח גמור הוא ככל הפקחים הבריאים ודאי שחיטתו עכשיו כשרה ומותרת לכל אדם כשחיטות שאר כל המומחים אצל שחיטה בלי שום הפרש ביניהם

כלל וכלל וע' ב"י באה"ע סי' קכ"א מ"ש בשם ת' הרשב"א ח"א סי' תשס"ה (ובתשו' הרשב"א שם אין לשונו שוה למה שהועתק בב"י ומ"מ אין נפקותא לנ"ד) וז"ל ומסתברא דאפילו חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי הרי הוא כפקח כו' אלא כשהוא מדבר בעניניו ואינו קורע בגדיו כו' עכ"ל וא"כ כש"כ וק"ו בנ"ד שהוא כא' משאר כל הבריאים ששחיטתו כשרה ואפילו אם ח"ו אח"כ אירע לו חולה הנ"ל אין פסולו אלא מאז ולהבא דהיינו כשהוא שוטה שאז הוא כשוטה לכל דבריו אבל לא למפרע ח"ו שמה ששחט כשהוא חלים שחיטתו כשרה כשאר כל השוחטים ואין זה צריך לבאר רק להוציא מלב ההמון שלא רצו לקבלו להיות שו"ב בשביל זה שמא כשיארע לו ח"ו יהי' שחיטתו למפרע פסולה שזה אינו כנ"ל אך מה שצריך לעיין בדין זה. הוא עפמ"ש הרמב"ם הובא בטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג מי שהוא עת שפוי ועת שוטה כגון הנכפה בעת שהוא שפוי מעשיו קיימין ככל מי שיש בו דעת ובעת שהוא שוטה אין מעשיו קיימין וצריכים העדים לחקור הדבר היטב שמא בסוף עת שפייתו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה עכ"ל וביאר דבריו הסמ"ע ס"ק נ"ב שר"ל שמא בסוף עת שפייתו נעשה המקח ואז היה נראה לעדים כאילו הוא בן דעת וכבר בא עת שפייתו ונכנס לתחלת שטותו ואינו בן דעת ולכך צריכים לדקדק עכ"ל וע"ש דגם לפי הלשון שברמב"ם פכ"ט מה' מכירה הלכה ה' כוונתו לחשש זה במ"ש בתחלת שטותו כו' וא"כ כיון שחששו לענין דיני ממונות לזה וצריכים העדים המעידים על המקח שנעשה בסוף שפייתו לדקדק היטב אם הי' שפוי אז ובאם לאו אין עדותן עדות וא"כ כש"כ לענין איסורא שיש לנו לחוש לזה כשנכשירהו להיות שו"ב הן אמת ששחיטתו כל זמן שהוא שפוי כשרה כנ"ל אבל מי יודע אולי ח"ו יחזור החולי הנ"ל וא"כ מה שישחוט בסוף שפייתו צריכים לדקדק היטיב ע"ז אולי נכנס לתחלת שטותו ואז שחיטתו פסולה וכיון שבלא דקדוק היטב אין להבין זה יש לחוש שישחוט והקהל יאכלו משחיטתו ולא יבינו כלום דבשלמא במקח וממכר העדים המקיימים המקח מעידים ע"ז אבל כאן מי יעיד ע"ז וכי שומרים יהיה לו תמיד זהו שיש לחוש לכאורה עליו ולמנוע מחמת זה מלקבלו להיות שו"ב אא"כ יהי' קבועים עומדים על גבו ע"ד הנ"ל במו"מ אבל כד מעיינינן שפיר במילתא באמת שזה אינו ואין בדברי הרמב"ם והטור אלו ראיה כלל לנד"ד דעד כאן לא קאמרי אלא במי שהוא עת שפוי ועת שוטה כגון הנכפה שהוא ענין חולאת הקבוע וידוע דרכה ומנהגה שפעמים הוא שפוי ופעמים הוא שוטה ע"ד סידור חולי הקדחת שהוא מזמן לזמן לענין החום וכך חולי זה המשגע הנזכר ברמב"ם וטוש"ע שם מיירי ג"כ שידוע דרכו שכך הוא וכידוע בענין הנכפה ר"ל בהא הוא דקאמרי שהעדים צריכים לדקדק היטב כשיבואו להעיד על

שפויו דאל"כ חיישינן דלמא כבר נכנס תחלת שטותו כיון שידוע שדרכו לבוא חיישינן לשמא בא אורח בזמנו אבל בנדון החולי שהי' להשו"ב הזה חולי השגעון שאינו מענין החולי שנזכר ברמב"ם וטוש"ע שם שאין דרכו לקבוע עתים כלל אלא כשבא ח"ו על אדם אז מתמיד תמיד וכשמבריא ומתרפא הוא סר מעליו לגמרי א"כ כשהבריא ונתרפא לא חיישינן כלל לשמא נכנס תחלת שטותו ואין העדים צריכים לדקדק בו יותר משאר כל אדם דכיון דאחזוק בבריא אחזוק והילך ראיה שהרמב"ם מפרש ענין עתים חלים ועתים שוטה שבגמ' על חולי הנכפה לבד ר"ל שידוע שדרכו כן שהרי גם בהלכות חמץ ומצה פ"ו ה"ג כתב כן אכל כזית מצה כשהוא נכפה כו' והוא פי' לעתים חלים ועתים שוטה שנזכר בר"ה דכ"ח וכ"ה בטוש"ע סי' תע"ה סעיף ה' וכן הוא ממש לשונו בפרק כ"ט ממכירה ה"ה הנכפין וכ"ה בטוש"ע סי' רל"ה שם וכ"ה לשונו בה' עדות פ"ט ה"ט ובשו"ע סי' ל"ה ס"ט הנכפה כו' הרי כ"ז ראיה מבוררת שזה פירושו בענין עתים חלים ובכה"ג הוא דקאמרי שצריכים לדקדק היטב כנ"ל משא"כ בחולי השגעון כשנתרפא הוא בחזקת בריא לכל דבר וא"כ הוא הדין לענין נ"ד אין לחוש כלל מלמנוע לקבלו להיות שו"ב שמא לא ידקדקו כיון שאין כאן ראיה כלל לחוש לשמא יארע לו חולי זה: קיצור שהרמב"ם והטוח"מ סימן רל"ה לא כתבו וצריכים העדים לדקדק אלא גבי הנכפה שהחולאת קבוע בו אף בעת שהוא חלים כחולי הקדחת אבל בחולי השגעון כשנתרפא אין לחוש כלל שמא יארע לו עוד:

ב ועיין בג"פ סי' קי"ט ס"ק ל"ח מ"ש אך ק"ל דא"כ ה"ה באשה נכפת כו' וע"ש מה שיישב בדוחק ולתירוצו א"כ לא שייך ג"כ מה שחשש הרמב"ם והטוח"מ לענין מכירה כו' דממ"נ בעת הכפיי' אינו בגדר זה להיות מוכר כו'. וע"כ אפ"ל דחולי הנכפה שפי' הרמב"ם על עתים שוטה זהו"ע מי שאחזו קורדייקוס הנזכר במשנה רפ"ז דגיטין ששם כתב הרמב"ם בפי' המשנה שהוא מין ממיני חולי הכפייה והוא מין שגם בעודו נכפה בחולי הנ"ל הוא עדיין מין אדם מדבר רק שהוא כשוטה וכמש"ש במשנה מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו כו' ואמר אל תכתבו כו' הרי שיכול לומר לכתוב או לא לכתוב ע"כ בזה שייך לומר וצריכים העדים לדקדק כו' וגם שייך שאוכל מצה לא כן בחולי הנופל המפורסם שבשעה שיש לו ח"ו הנפילה אינו לא שומע ולא מדבר א"כ ע"ז לא שייך כלל הענינים שנזכר בגמ' על עתים שוטה לומר שאין ממכרו אז כלום ולא אכילתו מצה כי בח"נ הנ"ל אין ביכולתו לא לאכול ולא למכור אלא הוא כאבן דומם עד שמתרפא ואז הוא חלים וא"כ בזה מתורץ קושית הג"פ הנ"ל דהרא"ש שהתיר זהו בח"נ שהוא ע"ד הנזכר שאין זה שייך לדין עתים חלים ועתים שוטה. ועפ"ז אפ"ל בשו"ב שיש לו ח"נ

ה"י אין שייך החשש של הרמב"ם וטוש"ע ח"מ סי' רל"ה הנ"ל כי זה שייך רק בחולי קורדייקוס שגם כשנחלה הוא עדיין כמו אדם מדבר ושוטה ע"כ יש לחוש שמא גם כשמכר הי' בתחלת שטותו אבל בח"נ הנ"ל ה"י אילו הי' בתחלת שטותו לא היה יכול למכור ולא לשחוט כו' ע"כ י"ל שאין לחוש ומ"מ למעשה אין לסמוך ע"ז:

קיצור שי"ל דהרמב"ם מיירי בחולי קורדייקוס אז יש לחוש שבתחלת שטותו יוכל למכור משא"כ בח"נ שגם בתחלת שטותו הוא כאבן דומם י"ל שאין לחוש לזה ומ"מ צ"ע:

ג ונחזור לענינינו בנידון השו"ב דאע"פ שמדברי הרמב"ם וטוש"ע ח"מ אין להחמיר עליו מטעם הנזכר לעיל אות א' עדיין יש להסתפק אולי בזה האיש כיון שהוחזק כן ג"פ שנשתפה וחזר ונשתגע ר"ל כנ"ל א"כ יש לחוש לכאורה שמא יחזור להיות ניעור ח"ו החולי הנ"ל על ש"י כיון דאתחזק תלתא זימני וחזקה מלתא היא וא"כ יש לדמותו לענין עתים חלים ועתים שוטה הנ"ל שצריך לדקדק היטב עליו בסוף שפייתו כו' ובנד"ד א"א לעמוד על הבירור בלא עומדים ע"ג קבועים כנ"ל (וע' ב"י אה"ע סי' קכ"א בד"ה ואם הוא עתים חלים שכ' בשם רי"ו שכ' בשם הרמ"ה שאם אין אנו יודעים בודאי הזמן שעומד בריא והזמן שהוא שוטה הו"ל כספק ופשוט הוא) ויש לברר ספק זה ממ"ש הב"י באה"ע סי' קי"ט בשם ר' שמשון בר"א וז"ל האי עובדא דאתי לקמן אם עתים חלומה ועתים שוטה אינה מתגרשת (כי אע"פ שכשהוא חלים הוא כפקח לכל דבריו כנ"ל היינו לגבי המגרש כדלעיל בשם השו"ע אה"ע סי' קכ"א אבל לגבי המתגרשת אסור לגרשה מדרבנן מטעם אחר שמא ינהגו בה מנהג הפקר) אבל אם באקראי בעלמא נשטית ונתרפאת ונשטית ושוב נתרפאית הואיל ואין לה וסת אין לחוש שתחזור לשטות מחמת תרי זימני וכה"ג לא מיקרי עתים חלים ועתים שוטה עכ"ל ובט"ז שם סס"ק ט' ביאר דבריו דלשון וסת דנקיט מיירי שנשטית ב"פ בזמן שוה כגון חודש בחודש בסירוגין ואפ"ה לא מחמרינן כיון שלא היה רק ב"פ ומדתלי טעמא בתרי זימני משמע דתרווייהו בעינן שיהיה השטות ג"פ ויהי' בזמנים שוים אבל אם אין שוה אפי' בג"פ או שוין רק ב"פ לא מקרי מוחזקת לעתים חלים ועתים שוטה אלא כ"ז שנתרפאית מחזקינן אנו שתשאר כך עכ"ל וא"כ ה"ה לענין זה אף שנשתגע כבר כמה פעמים מ"מ אם ידוע לאנשים שבעירו שלא היו הזמנים שוים ממש משנה לשנה ומחודש לחודש לא קבע לו וסת ומחזיקין אנו שישאר כך ולא מחזקינן ריעותא שהוא כלל גדול בתורה דריעותא דלא חזינן לא מחזקינן ועדיין יש מקום לבעל דין לחלוק לפי שהט"ז שם סיים וז"ל כן נ"ל לצדד בהאי מלתא שעיקרו אינו אלא חומרא דרבנן עכ"ל ור"ל מה ששוטה אינה מתגרשת וכ"ש עתים חלים עתים שוטה הוא רק חומרא דרבנן שמא ינהגו בה מנהג הפקר וכיון שהוא

רק חומרא מדרבנן בלבד סמך בזה על פי' ברשב"א דתרווייהו בעינן וסת שוה בג"פ אבל באיסור דאורייתא לא היה סומך ע"ז ואפשר היה אוסר כל שהוחזק ג"פ אפילו אין הזמנים שוים וא"כ בנד"ד שהוא איסור דאורייתא ושחיטת השוטה הוא נבלה ודאית ד"ת ומשנה שלימה היא פ"ו דחולין חש"ו ששחטו בינן לבין עצמן פטור מלכסות כו' ומותר לשחוט אחריהן לענין אותו ואת בנו לדברי ר"מ שהלכה כמותו לפי שרוב מעשיהם מקולקלים וא"כ יש לחוש כ"ז שהוחזק כן ג"פ אף שלא בזמנים שוים וכש"כ בנד"ז שהוחזק כן ד' וחמשה פעמים אף שלא היו הזמנים שוים ואע"ג שלכאורה מ"מ אין החששא אלא מדרבנן שהרי אין לך חזקה גדולה מוסתות דנדה ודרכה של אשה לראות דם והוחזקה ג"כ ג"פ וקיי"ל וסתות דרבנן אבל מדאורייתא ל"ח לוסת כלל כי אשה בחזקת טהרה עומדת וא"כ ה"נ גם אם נאמר שחזקתו שהוחזק ג"פ חזקה מלתא היא מ"מ לא חמירא מוסת כנזכר בלשון הרשב"א שבב"י באה"ע סי' קכ"א הואיל ואין לה וסת כו' וא"כ מאחר שזהו"ע וסת י"ל דדינו כוסת דנדה וא"כ אינו אלא חששא דרבנן ובאיסור דרבנן כבר סמך הט"ז על פירושו ברשב"א דתרווייהו בעינן כנ"ל מ"מ כיון שעיקר האיסור דאורייתא בזה לא סמך הט"ז על פירושו אלא באיסור שעיקרו מד"ס דומיא דגירושין דעתים שוטה ועתים חלומה (וגם וסתות דרבנן והוי תרי דרבנן) אבל באיסור שעיקרו מן התורה כשחיטת שוטה אע"פ שהחזקה והוסת דרבנן בזה לא סמך על פירושו כנראה מלשונו בהדיא שכ' כנ"ל לצדד בהאי מלתא שעיקרו אינו אלא מדרבנן עכ"ל בהאי מלתא דוקא וכמו שמצינו בי"ד סי' קפ"ד ס"ב בפירוש שצריך לפרוש מאשתו סמוך לוסת שלא משאר קריבות אלא מתשמיש כו':

קיצור שיש לחוש דהו"ל כעתים חלים ועתים שוטה אך הט"ז באה"ע שם פי' דדוקא כשהוחזק כן ג"פ ובזמנים שוים מיהו י"ל הט"ז לא היקל רק בדבר שעיקר איסורו מדרבנן כגרושי אשה שהיא עתים חלים אבל בשחיטת שוטה דהוא חששא דאורייתא אף שאיסור וסת הוא דרבנן שמא יש לחוש בהוחזק ג"פ אף לא בזמנים שוים:

ד ועוד אני חוכך בזה להחמיר לומר דגם מדאורייתא יש מקום לחזקה זו שהוחזקה בג"פ אבל בוסתות דנדה אעפ"י שאמרו וסתות דרבנן היינו רק מצד א' אבל מצד א' הם דאורייתא ר"ל מ"ש לחוש לזמן הוסת ולבדוק עצמה שמא ראתה זהו דרבנן שהם חשבו זה לחזקה אורח בזמנו בא וכ"כ הוא מוחזק אצלם עד שגם זמנו קבוע אצלם שבא יבוא בזמנו אבל מדאורייתא אין זמנו קבוע כ"כ אע"פ שהוחזק הזמן בג"פ אבל לחשש שיבא בזמן אימתי שיהי' גם מדאורייתא הוחזק כיון דאחזיק ג' זימני ומשמע לי כן ממ"ש הב"י ביו"ד סי' קפ"ז בשם סה"ת והוא מהתוספות פכה"י ברואה דם מחמת מכה שבשעת

וסת טמאה אפילו יודעת שמכתה מוציאה דם דאל"כ וכי לעולם לא תהיה טמאה עכ"ל וכן פסק רמ"א בשו"ע ס"ה וכ"כ האחרונים ומאי קושיא היא זו וכי לעולם לא תהיה טמאה מאחר שמדאורייתא אינה מוחזקת בזה ויכול להיות שלא תהי' טמאה לעולם רק מדרבנן חששו לזה והרי כתמים תולין אפי' במכה שא"י אם מוציאה דם כיון שהם מדרבנן וחששא זו ג"כ מדרבנן לבד ומאי פסיקא להו כ"כ שמחמת זה מוכרחים לטמאה גם במכה שמוציאה דם דמשום עצם הראייה ודאי תולין במכה שמוציאה דם רק משום חששא זו וכי לעולם כו' והוא רק מדרבנן א"ו שמה שוסתות דרבנן היינו רק לענין אורח בזמנו בא אבל שלא תהי' טמאה לעולם הוא נגד החוש והוא מדאורייתא ולכן אין תולין במכה ובהכי ניחא לי מאי דהוה קשיא למ"ד וסתות דרבנן והרי היו סוקלין ושורפין על החזקות מדאורייתא ולפי הנ"ל א"ש שמ"ש וסתות דרבנן היינו רק לענין הזמן אבל הענין הוא מן התורה לכל שהוחזק ג"פ כן נראה לכאורה לשטה זו דסה"ת וסיעתו וכיון דזכינו לדין שכל שהוחזק ג"פ יש לו מקום מדאורייתא על שא"א שלא יזדמן לעולם א"כ ה"ה בנד"ז וכל שאנו חוששים שיארע פ"א הרי יש לנו לחשוש למ"ש הטוח"מ סי' רל"ה סעיף כ"ג הנ"ל וא"כ לא נשאר לנו להקל רק לפי שלא הוחזק בזמנים שוים ולא קבע לו וסת והרי באיסור דאורייתא לא סמך הט"ז על פירושו אף גם אם הוסת דרבנן כנ"ל כש"כ כשנאמר שיש לו מקום מן התורה מיהו לפמ"ש הב"י שם ביו"ד סי' קפ"ז בשם הרשב"א דאפילו כשהגיע וסתה תולה במכה וטהורה היא כו' דמדרבנן הוא ע"כ מבואר עכ"פ שדעת הרשב"א שמדאורייתא לא חיישינן להא כלל גם לעולם אע"פ שהוחזקה ג"פ וא"כ אנו רואים שחזקה זו דג"פ לא אלימא לי' להרשב"א כ"כ מהתורה ואפושי מחלוקת לא מפשינן ולכן י"ל דגם התוס' והסה"ת והשו"ע שנחלקו על הרשב"א מודים בזה דחזקה זו מצד שראתה ג"פ אינה מן התורה ומ"ש וכי לעולם לא תהיה טמאה דמשמע שהוא נגד החוש והתורה היינו משום דדרך כל הנשים שיראו דם עכ"פ יהי' מתי שיהיה וא"א שאשה לא תראה דם לעולם אבל מצד שראתה ג"פ לא היה מחליטין כלל לא"א שלעולם לא תהי' טמאה דודאי אפשר ואפשר הוא מהתורה ואדרבה אפשר לומר שכן הדבר בודאי ממה שכתבו הפוסקים ורמ"א שם ס"ה האי דינא ולא חילקו בין יש לה מכה זו מטבע תולדתה או לא ומשמע שאע"פ שהוא מתולדתה ולא הוחזקה כלל להיות לה וסת ברור מהמקור טמאה מל' יום ללמ"ד יום ע"ש הרי דעיקר טעם דין זה הוא מפני שדרך כל הנשים לראות דם ולא מצד החזקה שראתה ג"פ:

וא"כ בנד"ד שנהפוך הוא שדרך רוב האנשים להיות בריאים א"כ מצד שהוחזק זה ג"פ לא חיישינן מה"ת גם אילו קבע לו וסת שהרי וסתות דרבנן כנ"ל ולק"מ מהא דהיו

סוקלין על החזקות דשא"ה דאוקי גברא בחזקתו ואשה בחזקת טהרה עומדת שהרי כן אנו מוכרחים לומר לפ"ד הרשב"א וא"כ גם לשאר הפוסקים י"ל כן וילמוד הסתום מן המפורש אך גם שהוא רק דרבנן מ"מ כבר נתבאר שאין ללמוד קולא מהט"ז אדרבה יש ללמוד חומרא כיון שהאיסור עיקרו מדאורייתא גם שהוסתות דרבנן כנ"ל:

קיצור. ממ"ש בסה"ת וכי לעולם לא תהיה טמאה משמע דזהו נגד החוש והו"ל כמו דאורייתא וא"כ י"ל דעיקר חזקת וסת הוא דאורייתא ומה שוסתות דרבנן זהו על ענין אורח בזמנו בא אך כיון שהרשב"א פליג ע"ז א"כ גם לסה"ת י"ל דאינו מצד החזקה ג"פ לבד כ"א מחמת שהחזקה הוא בדבר העומד לכך וזהו דרך כל הנשים ממש משא"כ בחזקה כנ"ד שהוא להפך נגד רוב העולם פשיטא דאין כאן שום חששא דאורייתא לכ"ע:

אך באמת אין ראיה מהט"ז להחמיר בנד"ד אעפ"י שהוא חשש איסור תורה שהט"ז בנידון שלו הוא שלא מצא מקום להקל רק לפי שהוא איסור דרבנן כי ענין האיסור דשם הוא חל גם עתה בשעה שהיא חלומה ופקחת ממש כל שתשתטה אח"כ משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר ואילו היה בזה איסור דאורייתא ודאי שאין להקל מטעם שלא הוחזקה בג' זמנים שוים כיון דמ"מ הוחזקה ג' זימני אין להחליט שלא יבוא כן לעולם וכל שיבא מקרה זו באחרית הימים האיסור חל גם עתה ולא מיבעיא לפמש"ל לכאורה בדעת התוס' וסה"ת ורמ"א סי' קפ"ז שכל שהוחזק ג"פ יש לו מקום מדאורייתא על שא"א שלא יזדמן לעולם ואעפ"כ וסתות דרבנן וע"כ הטעם שעל כל שעה פרטית שאני בא לחשוש אולי תזדמן המקרה המוחזקת כגון אולי תראה האשה דם אני אומר לא זוהי השעה כי אוקי אשה בחזקת טהרה וכך אני יכול לומר כן לעולם כשבא לידון על שעה ויום פרטי ומשו"ה לא נזכר שום זמן שהאשה צריכה לחוש מן התורה לוסת אפילו לא ראתה כ' שנים אינה חוששת בשנת הכ"א אע"פ שזמן רב כי על כל שעה אני אומר אוקי בחזקת טהרה כנ"ל והיינו דוקא כשאני בא לדון על כל שעה בפרט אבל להחליט שתהיה טהורה לעולם כברואה מחמת מכה הנ"ל שאם היינו מטהרים אותה מחמת מכה היתה טהורה לעולם זה א"א ולכן א"א לטהר המכה דהוי כאילו טהרתה כל ימי' כולם בב"א וזה א"א גם מהתורה ודוגמא לדבר ממ"ש התוס' פרק האיש מקדש דמ"ה ע"ב בשם הר"ר מנחם דלשמא קידשה אביה ל"ח לשמא יקדש חיישינן דכה"ג אמר פ' כל הגט (דכ"ח ע"ב) לשמא מת לא חיישינן לשמא ימות חיישינן לפ"ד ר' יוסי דהלכה כותיה עכ"ד וטעם החילוק י"ל ע"ד הנ"ל דשנאמר שלא לחוש לשמא ימות זה א"א דהא סוף כל אדם למות וע"כ יש לחוש לשמא ימות לזמן מרובה וא"כ שוב גם לזמן מועט חיישינן אבל כשבא לדון על כל שעה שמא מת י"ל אוקמא אחזקת חיים מיהו

רש"י דגטין (דכ"ח ע"ב) פי' טעם החילוק בענין אחר ובנו"ב חי"ד סי' נ"ה פי' דדברי רש"י ג"כ ע"ד הנ"ל וא"כ גם בנדון של הט"ז שהאיסור לגרשה חל גם בשעה שהיא חלומה אם יזדמן אח"כ השטות וא"כ אילו היתה חזקה זו שהוחזקה בג' זמנים שוים והענין לגרש האשה זו היה ג"כ מדאורייי' ודאי הי' בזה איסור דאורייתא ממש לשטת הפוסקים ר"ל שהרי א"א לומר להעמידה כל שעה אחזקת בריאות כיון שלהחליט שלא יזדמן לעולם א"א מהתורה כנ"ל ובנד"ז אם יזדמן אח"כ השטות האיסור חל עתה וא"כ כשאתה מתיר לגרשה אתה מחליט שלא יזדמן לעולם נגד החזקה שמהתורה כנ"ל והוי' דומיא דרואה מחמת מכה הנ"ל. ולכן אע"ג דלא היתה החזקה בג' זימני שוים וספוקי מספקא ליה אם היה חזקה גמורה לא רצה להקל אילו היה איסור דאורייתא כי ספיקי דאורייתא לחומרא לכן לא הקיל כ"א לפי שהאיסור מצד עצמו הוא דרבנן והו"ל ספיקא דרבנן ולקולא אבל באיסור אחר שאינו דוגמת הנדון של הט"ז כגון בנ"ד שאפילו הוא חשש איסור תורה מ"מ אין כעת איסור דאורייתא לכ"ע גם אם היה חזקתו ברורה ג"כ מהתורה ואפילו בעתים חלים ועתים שוטה ממש שהרי מ"מ כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו ואין עת שטותו גורם עליו שום איסור בעת חלימותו. וא"כ כשתבא לאוסרו מלשחוט בעת חלימותו לא מצינו בזה איסור תורה כלל כי כשאתה דן על כל שעה לומר זו השעה אני אוסרו שמא יזדמן לו המקרה בה ח"ו בזו הרי אמרינן אוקי גברא אחזקתיה שלא יזדמן לו שום רע ח"ו כנ"ל גבי אשה שאנו אומרים על כל שעה בחזקת טהרה עומדת אפילו בזמן שהוקבע ג"פ כי וסתות דרבנן ואע"פ שכל הנשים רואות דם כש"כ שבזה אמרינן שאוקמא גברא אחזקת בריאות וכבר נת"ל שאע"פ שבין כמה שעות יתקבצו שנים רבות ולעולם מ"מ כיון שאני דן על כל שעה בפרט אמרינן אוקי גברא בחזקת בריאות וחזקת טהרה כנ"ל והיינו כמ"ש בתוס' בקדושין שם (דנ"ה ע"ב) וע"ז אמר ר"ת כו' דכל שעה ושעה יש לנו לומר דעדיין לא קידש ואפילו חיישת שמא יקדש הואיל וכל שעה יש לומר עדיין לא קידש מותרת כו' ע"ש וזה פשוט ג"כ שבנ"ד אין לומר שנחוש מהתורה ג"כ בשעה זו אטו אחרת דהיינו שמ"מ כיון שהוחזק ויש לחוש לשיזדמן מתי שיזדמן א"כ לא נתירנו לשחוט גם עתה לא מחמת שמא יזדמן עתה שבזו אינו חושש מדאורייתא כנ"ל אלא מחמת שישחוט כן לעולם ואז אולי יזדמן ולא ניכר כנ"ל שחששו לו הרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג הנ"ל כי ודאי מדאורייתא אין שייך לאוסרו שעה זו אטו אחרת אלא המותר מותר והאסור אסור וגם מדברי ר"ת דקדושין הנ"ל מובן שאין לחוש לזה דאל"כ האיך מתירה להנשא וגם נדה יוכיח שאשה בחזקת טהרה עומדת על כל שעה ולא גזרינן אטו שעה אחרת דהיינו שאם נאמר כן בשעה זו יהי' כן לעולם

וא"א שלא תראה א"ו מדאורייתא לא גזרינן כלל בשביל זמן אחר רק שמד"ס יש לגזור כי הם עשו סייג וגדר והוא ממ"ש הרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה סכ"ג שצריכים לדקדק היטב כמשנת"ל וא"כ זכינו לדון בנ"ד אפילו היה חזקה בזמנים שוים ואיסור עצמו איסור תורה מ"מ לא היה בזה אלא איסור דרבנן ואינו דומה לנדון מ"ש הט"ז א"כ כיון דלא הוחזק בזמנים שוים וספוקי מספקי לו להט"ז דלמא לא הוי חזקה כלל א"כ הו"ל ספק דרבנן ולקולא וא"כ אדרבה יש ללמוד מנדון של הט"ז להקל בנד"ד לפמש"ל לכאורה בשטת התוס' והסה"ת ורמ"א וסייעתם:

קיצור שהט"ז בנדון שלו דוקא הוא שהוכרח שלא להקל רק משום ששרש האיסור דרבנן אבל בנד"ז אף ששרש האיסור חששא דאורייתא יש להקל כי יש לחלק בין נדון גירושי האשה שאם תהיה עתים שוטה חלו איסור הגרושין עתה ממש כשהיא חלומה ע"כ א"א להמלט עתה מהאיסור אא"כ תחליט שלא תהיה עתים שוטה כלל משא"כ הכא שעכ"פ עתה אין שום איסור ועל כל שעה יש לומר אוקמא אחזקה כו':

וגם לשטת הרשב"א שבב"י סי' קפ"ז דלעיל שאין שום חזקה מהתורה וכתבתי לעיל שי"ל שכל הפוסקים מודו לי' בזה ונמצא שלדבריו גם בנדון של הט"ז אין כאן חשש איסור תורה גם אם היה האיסור של הגרושים דעתים חלים ועתים שוטה מהתורה וגם הוחזק בזמנים שוים כיון דמדאורייתא לא חיישינן כלל להוחזקה אפילו בנדה כ"ש בנד"ז של הט"ז שדרך רוב העולם להיות בריאים ואעפ"כ היה הט"ז מחמיר אילו היה האיסור מדאורייתא גם שלא היה הזמנים שוים ולא רצה להקל מטעם ספק דרבנן לקולא כיון שהאיסור מצד עצמו דאורייתא וא"כ י"ל לכאורה דבנ"ד ג"כ כיון שהאיסור מצד עצמו מדאורייתא אע"פ שהחזקה מדרבנן יש להחמיר ומ"מ באמת זה אינו מטעם שנת"ל כי בנידון של הט"ז גם שהחזקה דרבנן מ"מ אם אירע פעם אחת המקרה יהיה ודאי איסור תורה אם היה איסור תורה בנדון שלו מאחר שהאיסור חל גם עתה כשהיא חלומה כל שתשתטה אח"כ משא"כ בנד"ד שאף אם היה מזדמן בודאי ח"ו עדיין אין בזה איסור תורה כי בכל שעה אוקי אחזקתו כנ"ל רק שהיה איסור דרבנן הנלמד ממ"ש הטוח"מ סי' רל"ה סעי' כ"ג הנ"ל וא"כ איסור תורה בנד"ד יש בו תרי דרבנן דומי' דאיסור דרבנן שבנדון הט"ז ויש להקל ג"כ:

קיצור שגם לשיטת הרשב"א יש להקל:

אלא לכאורה עדיין יש לפקפק בזה מטעם אחר שאפשר שעיקר הדין אין נ"ד שוה לנדון של הט"ז שבשם לא אסרו אלא עתים חלים ועתים שוטה ממש וכבר נת"ל שהו"ע חולאת הסדורה בכך וידוע מנהגה שמשמשת לעת וכגון הנכפין שזכר הרמב"ם ושו"ע הענין

שגם בעת חלימתו נשאר בו שרשה של חולאת זו טמונה בקרבה רק שהיא נכסית ואינה משמשת כלום בכחותיו בגלוי ולפיכך הוא כפקח לכל דבריו ולעת ידוע נגלית מההעלם אל הגילוי ומש"ה אסרו לגרשה גם בעת חלימותה כיון שגם אז טמון בקרבה החולי של השטות וגם עתיד להתגלות אבל שאר חולי שאינו ממין זה כגון חולי השגעון כשהוא סר מאדם הוא סר ממנו לגמרי ולא נשאר שרשו טמון כלל אפשר שלא יאסרו שם כלל אע"פ שהוחזק ג"פ ועלול לשגעון גם שנחשוב זה לחזקה גמורה שבודאי יתעורר אח"כ מ"מ כיון שעכשיו לא נשאר ממנו שמץ בגוף והיא בריאה לגמרי אפשר שלא אסרו שם לגרש כלל ולכן לא החמירו שם אלא בהוחזק ג"פ בזמנים קבועים שאז כיון שקבע לו וסת גמור הרי הוא ממש כמו עתים חלים ועתים שוטה ורגלים לדבר שנשאר החולי טמון בקרבו ולפיכך מתעורר בזמן א' לעולם אבל כל שאין הזמנים שוים אפילו שג"כ חזקה שיתעורר אח"כ לא שייך לאסור שם כיון שעתה היא בריאה לגמרי ואינו דומה לעתים חלים ועתים שוטה וא"כ אין משם ראיה להקל בנד"ד שהרי בנד"ד אין נפ"מ אם החולי טמון בקרבו או לא שבין שטמון ובין שאינו טמון עכשיו הוא כפקח לכל דבריו ולעתיד כל שמוחזק לנו שיתעורר יש לנו לחוש למש"ל בשם הרמב"ם והטוח"מ סי' רל"ה סעיף כ"ג הנ"ל אע"פ שעכשיו אינו טמון דזיל בתר טעמא שלא יבינו ויוכלו להכשיר באיסור נבלות כו' מ"מ באמת לא נראה כן דזיל בתר טעמא מ"מ אסרוהו לגרש עתים חלים ועתים שוטה משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר והוא איסור וחששא דרבנן ולא גזה"כ וא"כ גם שם אין נפקותא מאם נשאר החולי טמון בו או לא שמ"מ עכשיו היא כפקחת לכל דברי' וע"ש העתיד אני אוסר וכל שמוחזק לנו חזקה גמורה שתתעורר חולי זה א"כ שייך גזרה זו וכ"מ מלשון פסקי מהרא"י סי' רט"ו הובא בט"ז שם אז הדברים נראים לך דליכא למיחש בהאי דוכתא דאתי לידי תקלה שלפי דעתך תעמוד היא בחלימתה כו'. הרי דבעינן שתעמוד בחלימתה כדי שלא תבוא לידי תקלה וא"כ כל שעלול לשגעון ע"י החזקה דינה כעתים חלים ועתים שוטה וכיון שלא חששו שם בהוחזקה ג"פ שלא בזמנים שוים ש"מ דטעמא הוא שאין זו חזקה כ"כ שיתעורר עוד כיון שלא היו הזמנים שוים וא"כ ה"ה בנ"ד יש להקל ג"כ:

קיצור עוד היה מקום לחלק לחוש כאן לחומרא יותר מבגרושין אך אין ממש בהחילוק דדא ודא אחת היא:

ז ע"כ לדעת הט"ז באה"ע שם יש להקל בנד"ז ג"כ איברא שלכאורה יש להקשות על מסקנת הט"ז באה"ע שם שהחזקה שלא הוחזקה בזמנים שוים כוסת לגמרי אין לחוש לזה באיסור דרבנן מהא דנדה (ד"י ע"א) כתם שבין שני' לשלישית (שנמצא בבגדה של

תנוקת שלא הגיע זמנה לראות שכתמיה טהורים עד שתראה ג"פ) חזקי' אמר טמא כו' ובין שלישית לרביעית לכ"ע טמא ופסק כן בשו"ע י"ד סי' ק"צ סעי' ב' וכתב רבינו הגאון נ"ע בביאוריו סק"ו שאפי' לא ראתה אותן בג' עונות מכונות כדלקמן ס"ג וגם לדעת רש"י והרשב"א שם דבעי' ג' וסתות נ"ל שהדין אמת שהרי כתב הב"י שגם בוסת ההפלגות שאינו נקבע אא"כ ראתה ד"פ מ"מ לענין להחזיקה ברואה דם סגי ג"פ ופסק כן בשו"ע והוא מדברי הרשב"א שאפילו אין לה וסת קבוע מקרי מוחזקת בג' זימני שכתמה טמא ואע"פ שכתמים דרבנן וא"כ ודאי דה"ה בראתה בג"פ שלא בזמנים שוים גם שאינו וסת דחד דינא הוא עם וסת ההפלגות כשראתה ג"פ הרי גם באיסור דרבנן חוששים לחזקה שהוחזקה ג"פ אפילו שלא בזמנים שוים וקשה על הט"ז והיה נראה לתרץ דשאני התם דמצאה כתם ואין לה במה לתלות א"כ יש ריעותא לפניך משא"כ בנ"ד שעדיין אין בה ריעותא אלא שזה לא א"ש לפ"ד הט"ז עצמו בסי' קפ"ט ס"ק מ"ג שקטנה שלא הגיע זמנה לראות וראתה ג"פ שלא בזמנים שוים חוששת לזמן ראייתה כדין שאר הנשים שחוששת לוסת שאינה קבוע והרי שם אין ריעותא עדיין אמת שהש"ך בנה"כ חולק ע"ז ולדבריו יתכן החילוק הנ"ל אבל על הט"ז קשיא דידיה אדידי' בשגם מאדמ"ו נ"ע בסי' קפ"ט ס"ק ק' כתב בשם כו"פ שמהגמרא משמע כהט"ז וגם בס"ט שם ס"ק ל"ד פסק כדעת הט"ז וי"ל דשאני התם משום שדרך כל הנשים לראות דם וסוף קטנה זו ודאי לראות דם כשתגדל ועמש"ל אות ד' בשם סה"ת גבי וכי לעולם לא תהיה טמאה כו' שזהו נגד החוש א"כ אתה מחזיקה בדבר העתיד לבוא בנוהג שבכל העולם ולכך אפילו לא הוחזקה בזמנים שוים הוי חזקה משא"כ בנ"ד ובנידון של הט"ז באה"ע שרוב אנשים בריאים הם ואתה רוצה להוציאו מחזקת רוב אנשים ע"י חזקה זו ע"כ שפיר י"ל שכל שלא הוחזק בזמנים שוים אין כח בחזקה קלושה זו להוציאו מן הרוב והחזקה של כל אנשים:

קיצור שלכאורה יש להקשות על הט"ז מהדין הנזכר בשו"ע י"ד סי' ק"צ סעיף ב' והחילוק פשוט דשם אתה מחזיקה בדבר שהיא עומדת לכך בודאי משא"כ הכא אתה בא להחזיקה נגד כל העולם:

ה ולכאורה יש להעיר עוד ע"ז מתשו' הר"ן סי' ס"ו אם הוחזק להיות מימיו מתמעטין כו' שהחולי מצוי כו' והובא בש"ע י"ד סי' ר"א סס"ה ויש לחלק דהתם שפיר חשוב הוחזק ע"י שנמצא כן איזו פעמים שהרי אין דבר שמעכב החזקה אבל הכא שבאת להחזיקה נגד רובא דעלמא בעינן חזקה מעליא גם יש פוסקים כר' נתן ולא כר' יעקב וגם לר' יעקב לסוגיא (דפ"ט דב"ב דקנ"ג) הטעם משום בהשטר יש ריעותא שלא נכתב לשון מתנת בריא ואין כאן מקומו ואדרבה יש להביא ראי' לט"ז באה"ע ממ"ש הרשב"א

בתשו' הובאה בב"י סס"י קפ"ו דהני ג"פ שראתה בהם מחמת תשמיש דאמרינן תצא בלא כתובה דוקא כשראתה בג"פ רצופים כשור המועד וכחזקת קרקעות אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זה חזקה כלל וסת הוא דלית לה וכ"נ מדברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל הב"י ופסק כן בהגהות שו"ע סי' א' וכן בשו"ע שם ובאה"ע סי' קי"ז סעיף א' שכל שלא ראתה ג"פ רצופים מותרת לבעלה אא"כ קבעה לה וסת שאז חושש לזמן הוסת כמ"ש בשו"ע סי' קפ"ז סע"א ולכאורה קשה מפני מה מותרת לבעלה כיון שהוחזקה בג"פ אפילו בזמנים בלתי שוים הויא חזקה לענינה (דדוחק לומר משום דהתשמיש שבינתיים הוי כבדיקות שפופרת שהרי אין כן לשון הרשב"א שבב"י אין זו חזקה כלל וכו' וכ"כ רבינו אאזמו"ר הגאון ז"ל שם סק"ח ויש נפ"מ טובא בין הטעמים כמו שמובן ממ"ש רבינו ז"ל סקי"ג) וע"כ צ"ל משום דרוב נשים אין רואות מחמת תשמיש ולכן אין כח בחזקה קלושה זו להוציאה מן הרוב ולא דמי לתינוקות הנ"ל שהוא בנוהג שבעולם ואתה מוציאה לדבר העתיד לבוא עלי' בודאי וה"ה בנדון הט"ז שבא"ע ובנד"ד שאתה מוציאו מחזקת רוב האנשים אין כח בחזקה קלושה מלהוציאו מהרוב והחזקה אמת דיש לדחות קצת דשא"ה ברואה מחמת תשמיש שיש במה לתלות כמ"ש הרשב"א וסת הוא דלית לה פי' שנתקלקל וסתה ופורשת נדה בלא עת וא"כ יש לומר דלא אתרעי חזקתה כלל משא"כ בנד"ד שע"כ איתרע ויצא מכלל אנשים מ"מ מלשון הרשב"א כשור המועד וכחזקת קרקעות כו' משמע דבענין אחר אין כאן חזקה כלל וצ"ע היוצא מכ"ז שבנד"ד יש להקל לפי דעת הט"ז באה"ע אפילו היה שוטה כמה פעמים וחזר ונתרפא ולא חיישינן לחזקה זו כיון שלא היה בזמנים שוים אין זה וסת:

קיצור שמתשו' הר"ן סי' ס"ו בש"ע י"ד סי' ר"א סס"ה אין סתירה להט"ז ויש לו ראיה נכונה מדין רמ"ת בשו"ע רס"י קפ"ז:

ועוד יש לסייע דעת הט"ז בנדון שלו אף שאין שייך לנדון שלפנינו כלל רק הואיל ואתי לידן והוא כי הנה בירושלמי יש מ"ד דלא חיישינן לגרירה כלל וכיון דאף למ"ד דחיישינן לגרירה תפסו התוס' והרא"ש ושא"פ כגירסא עבר וגירש מותר והבית מאיר הביא ראי' נכונה לגירסא זו מש"ס דידן גבי ולא יוציא עולמית כו' ע"ש וכיון שכן היה מקום לומר דגבי עתים חלים ועתים שוטה שבירושלמי הו"ל ספק בדרבנן אלא שכל הפוסקים תפסו לחומרא ואין לומר שטעמם משום דסברת המ"ד בירושלמי דלא חייש לגרירה הוא נגד הש"ס דילן דלכ"ע חיישינן למנהג הפקר דהלא בש"ס דילן אין נזכר כלל דעתים חלים לא יוציא כ"א בנשתטית וי"ל דאילו הו"ל ס"ל כן לש"ס דילן הו"ל לפרש שלא נטעה משום דקיי"ל כשהוא חלים הרי הוא כפקח לכל דבריו וכ"מ מהמשנה והגמ' דנשתטה הוא

לא יוציא עולמית משא"כ בדידה לא תנן עולמית משום שהוא חמור ולהנ"ל נהפוך הוא שנשתטה הוא יוציא כשהוא חלים אף שהוחזק כן והיא כה"ג לא יוציא א"כ איך קתני בדידיה עולמית ולא בדידה א"ו י"ל ש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי ואין זה תימא דכבר כתב בסה"ת סי' קל"ב דפליג ש"ס דילן אירושלמי כאן ומצאתי דברי בתשו' משכנות יעקב חאה"ע סי' כ' אך למעשה חלילה להקל נגד כל הפוסקים כהירושלמי וס"ל דש"ס דילן לא פליג אירושלמי ומ"מ עכ"פ יש להקל במקום שהפוסקים מקילים כנדון דהט"ז וכן אם יש טעם שלא לחוש למנהג הפקר כשיש לה אב ואח המשמרה היטב אף שמהרי"ו כתב דלא פלוג בגזירתן הט"ז חלק עליו מב' טעמים הא' דמנ"ל דלא פליג ועוד להירושלמי אב מהני לשמור הגט אמאי לא יועיל לשמור עצמה כשהוא באופן שיכול לשומרה כגון שיש לו עושר ונכסים והוא משמרה והב' משום עכשיו שיש חר"ג והבעל מעוגן כו' שאני גם ראיה לכ"ז מדין הנכפין שהיקל הרא"ש ומהרמ"ל ולא חשו משום עתים חלים כו' וע' מזה בג"פ סי' קי"ט ס"ק ל"ח:

קיצור:

נתבאר עוד טענה לסייע דעת הט"ז בנדון שלו משום שיש איזו סברא דבלא"ה דין הירושלמי בעתים חלים אינו מוסכם כ"כ ואף שחלילה לסמוך ע"ז מ"מ יש להקל בנדון הט"ז אך שאין זה שייך לנ"ד:

ונשוב לנ"ד ונאמר שבנד"ד ג"כ יש להקל לפמש"ל דחששא זו היוצא מדברי הרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה סעיף כ"ג הוא מדרבנן לבד וא"כ כיון שעוד יש כאן ס"ס להקל שמא לא יתקלקל ואף אם ח"ו יתקלקל עדיין יש ספק שמא יבינו מיד וא"כ יש להקל גם בדבר שיש לו חזקת איסור דבהמה בחייה כו' אבל אם היה מדאורייתא לא מהני ס"ס בדבר שיש לו חזקת איסור אף דלכאורה יש כאן עוד ספק גם אם לא יבינו בו דהיינו שמא גם השוטה שוחט כראוי והוי ספק כיון שהוא אומן מובהק לשחיטה א"כ יש לספק שמא יעשה בטוב כרגילותו וטבעו ובצירוף חזקת איסור הוא שעשאוהו כודאי כדמשמע מלשון הר"ן ותוי"ט פ"ו דחולין משנה ג' וא"כ דל מהכא ספק א' וחזקת איסור נשארו ב' ספיקות ומהני לדעת הש"ך בסי' קי"א בדיני ס"ס ס"ק כ"ח מ"מ משמעות הגמ' דחולין (דפ"ו ע"א) רוב מעשיהם מקולקלים משמע דשחיטת השוטה נבלה ודאית היא זולת חזקת איסור וא"כ כשתסיר חזקת איסור וספק אחד נשאר רק ספק אחד ומיעוט דמעשיהם מתוקנים נגד הרוב ואין להקל וגם יש חולקים על הש"ך ואוסרים בחזקת איסור אפילו בכמה ספיקות כשהם נגד החזקה ממש והתוי"ט והר"ן כוונתם ליתן טעם על מה דלא חיישינן לאחמורי' כו' אבל מדינא בלא"ה שחיטתם נבלה כמשמעות הגמ'

שם מחייב היה ר"מ על שחיטתם משום נבלה הואיל ורוב מעשיהם מקולקלים ולא הזכיר חזקת איסור וע' תוס' שם ד"ה מ"ט דלר"מ דחייש למיעוטא בעינן חזקת איסור ולרבנן דלא חיישינן למיעוטא לא בעינן צירוף חזקת איסור ובלעדו הוי נבלה ודאית אלא דרבנן דהכא מספקא להו אי רוב מעשיהם מקולקלים אבל אנן דקיי"ל בהא כר"מ דרוב מעשיהם מקולקלי' וכרבנן דלא חיישינן למיעוטא א"כ בלא צירוף חזקת איסור שחיטתם נבלה ודאית מש"ה אילו היה בחששא זו דהרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה איסור תורה א"א להקל מצד ס"ס אבל לפמ"ש שהוא דרבנן אפשר שיש להקל אם נחשוב החששא דשמא יבינו מיד לספק גמור גם יש לצרף לזה עוד עפמ"ש הב"י באה"ע סי' קכ"א שהבאתי למעלה בשם תשו' הרשב"א דאפילו חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי הרי הוא כפקח לכל דבריו והיינו כל שאינו קורע בגדיו ומדבר בעניניו כו' ואמת שכוונתו כשהוא חלים דהיינו שמתחיל אצלו עת שפייתו ועדיין לא נסתלק ממנו השטות מכל וכל ואינו שפוי לגמרי מ"מ אפשר יש ללמוד משם דה"ה בסוף שפייתו כשמתחיל תחלת שטותו ועדיין לא נשתטה כ"כ עד שקורע אלא מדבר בעניניו לגמרי והוא חלים הגם שאינו שפוי כראוי אין לו דין שוטה וא"כ לדבריו אין לנו לחוש כלל למש"ל ע"פ דעת הרמב"ם וטוח"מ סי' רל"ה סכ"ג שמא לא יבינו בו בסוף שפייתו ובאמת נכנס תחלת שטותו כו' שהרי לדעת הרשב"א כל שמדבר בעניניו יש לו דין פקח לכל דבריו וכשמשתטה אח"כ עד שאינו מדבר כראוי ודאי כל רואיו יכירו אמת שלכתחלה ודאי אין לסמוך ע"ז שאפשר דלא גרע זה המבולבל במקצת מן הפתאים ביותר שהזכיר הש"ח סי' א' סעיף כ"ט אך בדיעבד אפשר שאין לחוש לזה כ"כ ובפרט לענין שחיטה מאחר שהוא אומן מובהק יש לצדד טפי דהא רבנן דרבי מאיר מספקא להו בשחיטת שוטה שמא רוב מעשיו מתוקנים ואע"ג דלא קיי"ל כן מ"מ בנד"ז דאיכא תרתי שהוא אומן מובהק בשחיטה וגם רק בסוף שפייתו ותחלת שטותו שי"ל שעדיין אין לו דין שוטה ממש י"ל דלכ"ע מידי ספיקא לא נפיק שמא רוב מעשיו מתוקנים וא"כ יש כאן שלשה ספיקות להקל היינו בצירוף השני ספיקות דלעיל והרמב"ם שחשש לזה לענין מכירה ואחריו נמשך הטוש"ע ח"מ סי' רל"ה י"ל שחולק על הרשב"א ודעתו דבעינן שישתפה לגמרי כי הרשב"א שם בתשו' סי' תשס"ה כתב שמהירושלמי נראה כרבי יוחנן דחשיב אפילו חלים בעלמא שאינו שפוי לגמרי כפקח כל שאין לו סימני שוטה המפורשים בחגיגה וכתב שם שרבא חולק ע"ז (וראיתי בפר"ח סי' ק' שאינו יודע היכן אמר רבא) ואפשר שהרמב"ם פסק כרבא דבלאה"נ מחמיר הרמב"ם בענין שוטה יותר מהתוס' פ"ק דחגיגה כמ"ש הת"ש בי"ד סי' א' ומ"מ הב"י שפסק באה"ע כהרשב"א ובטוח"מ סי' רל"ה כ' דברי הרמב"ם לדקדק

היטב כו' ש"מ דס"ל דגם לפמ"ש הרשב"א יש לחוש לטעות שלא יבינו בו גם שהוא שוטה ממש וא"כ אין להקל מחמת זה ומ"מ אפשר שחששא הוא כי מיד שמתקלקל יוכלו להעבירו ולא ימתינו עד שמתקלקל ביותר ח"ו היה לא תהי' ועכ"פ יש לצרפו לסניף להתירם הנ"ל וצ"ע שמא בסוף שפייתו כשמתחיל תחלת שטותו יש להחמיר טפי:

עוד נראה לי צד להקל באופן אחר אפילו אם נאמר דחזקה שהוחזק בג"פ שלא בזמנים שוים הוי חזקה מעלייתא דלא כמש"ל לפ"ד הט"ז וע' חמ"ח סי' קי"ט ס"ק ט"ו אעפ"כ כיון שלפי דבריו הנה קודם שחזר וניער אצלו השגעון אשתקד בקיץ תקע"ח היה בריא ושפוי תשעה שנים. א"כ אפשר ע"י הפסקה גדולה זו נעקרה חזקתו הראשונה שהוחזק לפני ההפסקה הגם דאתחזק אז בתלתא זימני ויותר מהמה (והפעם החמישי אירע לו אשתקד אחר הפסקת הט' שנים ואומר שהיה ע"י סבה משתיית משקים המחממים) והטעם מאחר שאנו רואים מדברי ר' שמשון בר' אברהם שבב"י אה"ע סי' קי"ט ההובא לעיל שכ' בלשונו לא קבעה לה וסת דחזקה אורח בזמנו בא וא"כ הרי הוסת יכול להיות נעקר ואף גם וסת הקבוע נעקר בהפסקה שהפסיקה מלראות ג' עונות בוסת ההפלגות או ג' ר"ח בוסת החדש לענין שאינה חוששת לו כמ"ש בסי' קפ"ט סעי' ט"ו ט"ז אלא שאם חזרה וראתה פ"א בר"ח חזר וסת החדש למקומה ונ"ד ודאי הפסק ט' שנים הוא הרבה יותר מג' עונות שהי' למודה להתקלקל בהן הן אם ניזיל בתר סתם עונות ע"ד הנ"ל בנדה שלכאורה נראה ששנה שלימה ודאי חשובה עונה א' ובפרט הקיץ שמחמת החום עלולים חולים המוכנים לזה ח"ו להתקלקל וקצת נראה לי ראיה מפסקי מהרא"י סי' רט"ו להמתין עד סיון הבע"ל כו' והגם שהט"ז באה"ע שם פי' שהאשה היתה מתרפאית ויש חשש שמא תחזור ותשטה ע"כ נתן זמן שתתעכב שם עד סיון ויראה אם לא תשוב לשטותה עכ"ל דמ"מ מהו הצמצום כ"כ עד סיון שע"כ יש לומר דמיירי שנתקלקלה בסיון ונתרפאה אח"כ ולכן אם לא תתקלקל בסיון הבע"ל ראי' שנעקר החשש ואף גם לפי הט"ז נראה שיש סימן אם לא תתקלקל בקיץ כו' וא"כ זה שעברו עליו ט' שנים חשוב יותר מהפסקה ג' עונות ונעקר הוסת אף שחזר ונתקלקל פעם אחת וי"ל שחזר הוסת למקומו מ"מ היינו דוקא בנתקלקל באותה זמן שהי' למוד להתקלקל דוגמת כשחזרה וראתה בר"ח בסי' קפ"ט ססע"י י"ו ועוד שהרי לדבריו גם מתחלה לא היה וסתו קבוע בזמנים שוים כנ"ל והוסת שאינו קבוע נעקר לגמרי בהפסקה א' עד שאינו חושש לו כלל בפחות מג"פ שתחזור ותקבענו כמ"ש בסי' קפ"ט סעי' ב' ואף שי"ל דמה שנעקר היינו הזמן אבל מ"מ לא נעקר החזקה לגמרי שהרי בתולה שלא ראתה מימיה דיה שעתה וזו

שעברה עליה ג' עונות ולא ראתה מטמא למפרע לחכמים שבנדה במשנה פ"ק ד"ז ור"א יחיד הוא אצל רבים הגם דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר וא"כ לא נסתלקה החזקה לגמרי ע"י ההפסקה ג' עונות אליבא דחכמים מ"מ לא דמי לנ"ד דשאני התם כיון שהגיע זמנה לראות וכל הנשים דרכן לראות דם ע"כ בקל אתה מעמידה על חזקתה משא"כ בנ"ד וכמ"ש סברא זו למעלה וראיה לזה ממשנה דנדה הנ"ל ובמה אמרו דיה שעתה בראיה ראשונה אבל בשניה מטמא מעל"ע וקאי אבתולה (וזקנה) הרי שבפעם א' נעשה מוחזקת מה שלא מצינו זה בשום מקום א"ו שאני התם כיון שדרכן לראות משא"כ בנ"ד ויש לדמות נד"ד לתינוקת שלא הגיע זמנה לראות המבואר בסי' קפ"ט סעי' כ"ז שאע"פ שהוחזקה לראות ונעשה לה וסת קבוע אם פסקה ג' עונות בינונית ולא ראתה אינה חוששת לוסת הראשון כלל וחזרה לקדמותה ואפי' חזרה לראות באותן עונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו בג"פ לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמיה הראשון מקרה היה עכ"ל אבל קודם שתחזור ותקבענו ג"פ אינה חוששת כלל אף אם ראתה ב"פ כמ"ש בסי' קפ"ט ס"ג וה"ה בנ"ד כיון שרוב האנשים בריאים הרי גם מי שאירע לו המקרה הזה ח"ו ויצא מכלל רוב האנשים דומה לתינוקת. שלא הגיע זמנה לראות שאע"פ שראתה ג"פ ויצאה מרוב התינוקות אעפ"כ הפסקה דג' עונות שאח"כ מעמידה על חזקתה הראשונה ה"נ הפסקתו ט' שנים הנ"ל מעמידו על חזקתו הראשונה קודם שנתקלקל שהיה בריא ושפוי ואין לנו להחזיק ריעותא כלל ואף שחזר ונתקלקל אשתקד הרי בפעם אחת אינו חושש כלל וכלל דומיא דתינוקת ועמש"ל שי"ל דנ"ד עדיף גם מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות משום שמ"מ עתידה לראות בודאי משא"כ בנ"ד אך עכ"פ לא גרע מינה וא"כ כיון דהפסקה ג' עונות מהני בתינוקת כ"ש בנ"ד (ולא עוד אלא שהקלקול דאשתקד י"ל שנעקר בקיץ הזה לענין שלא יצטרך לחשוש בקיץ הבע"ל) כ"ז נראה לפע"ד מהרשב"א שבב"י באה"ע דמדמי לה לוסת:

ונדון השו"ב נכפה ל"ע אחת לכמה חדשים שדברנו לעיל אות ב' יש עוד לצדד עפמ"ש בגמ' רפ"ק דחולין (ד"ג ע"ב) באוקימתא שני' דרבינא בד"א ששחטו לפנינו ב' וג' פעמים ולא נתעלף כו' ואם שחט ואמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשרה הרי אע"ג דלישנא זה חיישינן לעילוף מדאורייתא עכ"ז כשאמר ברי לי שלא נתעלפתי שחיטתו כשרה וע"כ לא נחלקו על רבינא אלא משום דלעלופי לא חיישינן אבל בדין זה דאילו חיישינן נאמן לומר ברי לי שלא נתעלפתי לא נחלקו עליו דאל"כ הו"ל להגמ' לומר דגם מה"ט כולהו כרבינא לא אמרי א"ו דבזה מודו ליה וא"כ לפ"ז בנד"ז אפילו הי' מקום לחוש לעילוף ל"ע מאחר כששוחט ונותן למי שבא לשחוט בחזקת כשרות ה"ז לכאורה

כאומר ברי לי שלא נתעלפתי וכ"ד הש"ך סי' א' סעי' ג' ס"ק י"ג אלא שהתב"ש מצריך שיאמר ברי לי שלא נתעלפתי ולא די בשותק מיהו כשנותן ואומר כשר יש להקל וע' בדברי הגאון אאזמו"ר נ"ע סי' א' ס"ק כ"ה שלא החמיר כ"כ כהתב"ש וכ"ז במי שדרכו להתעלף אבל בנד"ז שהוא שו"ב מומחה ונבחן זה מקרוב בהרגשה היטב והחולי הנ"ל ח"ו לא אירע לו רק א' לכמה חדשים וגם צדדנו לעיל שי"ל שאין שייך החשש כו' ע"כ מעיקר הדין נראה שאין לחוש כלל על שחיטתו וכשנותן בחז"כ ה"ז כשרה גמורה רק אעפ"כ יש לו להחמיר על עצמו שיהיה לו מי שיראה לו סכיניו ב' פעמים בשבוע וכן לעתות שמשער בנפשו שח"ו יוכל להיות היה לא תהיה מועד החולי אזי לימים הנ"ל יהי' לו איש ריע עומד ע"ג וע' בשו"ע יו"ד סי' קפ"ד ססע"י ב' והוא בעצמו נאמן ע"ז שיהיה זהיר בכל זה:

סימן ט

הנה בעצם הדין דשוחט שידיו מרתתות שהביא הבל"י ולחה"פ הביאו ג"כ אאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' א' ס"ק מ"ח ונ' הטעם פשוט מאחר דדרסה פוסלת אפי' אם משהו מהוושט נשחט בדרסה כמ"ש בש"ע סי' כ"ד ס"ו א"כ כשידיו רותתות בשעת שחיטה יש לחוש שמא משהו נשחט בלא משיכת הסכין דהיינו דרסה ולא גרע מנגע אצבעו על הקתא ושם אינו רק זהירות משא"כ הכא גרע ומ"ש בתשו' נ"ב מה"ת סי' א' דבאומר ברי לי שלא דרסתי נאמן כמו גבי עילוף אין הנדון דומה לראי' דהתם היינו שנאמן לומר שלא נתעלף וה"נ נאמן לומר שלא רתתו ידיו בשעת שחיטה אם אין ידיו רותתות רק באקראי אבל אם היו ידיו רותתות בשעת שחיטה אין נאמן לומר ברי לי שלא דרסתי כמו שם גבי עילוף אם נתעלף אין נאמן לומר שלא שהיתי כמ"ש בשמ"ח ס"א סכ"ב הגם שיש לחלק דשם י"ל שלא הרגיש מחמת העילוף משא"כ הכא מ"מ גם אין ראי' להקל משם ומאחר שכ' ששחיטתן רובן דרסות אין להקל להאמינו דאולי לאו אדעתיה מיהו אם אין ידיו רותתות רק באקראי י"ל שנאמן לומר שבשעת שחיטה לא רתתו ידיו. ועכ"ז להיות שו"ב קבוע יש לפקפק:

סימן י

בהיות שאירע מקרה להשו"ב דמחנינו הרבני מוהר"ר יעקב במוה' אליעזר המוכ"ז מקרוב ששחט בהמה גסה ובדק אותה כד"ת והכשירה והקצב מכר את הריאה ולא ראה שום סירכא אך לאחר שחתכו את הריאה לחתיכות קטנות מצאו בין החתיכות

חתיכה קטנה דבוק לשומן הדבוק על הלב ולא יכולנו לעמוד על הדבר גם השו"ב בעצמו נבהל על המראה באמרו שבודאי בדק כד"ת בפתיחת החזה וראה בכל חלקי הריאה ולא הרגיש שום סירכא ואינו יודע איך נתהווה זאת ולפי ראות עינינו הטרפנו את הבהמה ועוד זאת אמר לפנינו השו"ב שאירע לו שגיאה בסירכא זה משך זמן לערך עשרה שנים אך שאמר אולי לא הרגיש באותו פעם מחמת שבדק בהיות הבהמה מונחת לארץ והיתה מליאה ועל דבר זה אינו יודע איך נתהווה זאת וכאשר יפרש השו"ב בעצמו לפני הדרת כ"ק וזו"ז לפי מראה עינינו לא ראינו בו שום קלות ופר"ע ח"ו. ע"כ הוסכם אצל כל אנשי עירנו לשלוח את השו"ב מוכ"ז לפני הדרת כ"ק שיודיענו משפט האיש:

עיין ת"ש סי' ב' ס"ק ל"ז שפסק דבתרי זימני הוי חזקה כרבי וכמ"ש הב"ח בח"מ סי' ל"ד סי"א והפר"ח סי' קי"ט היקל עד דאתחזק ג' זימני אבל בתרי זימני מהני ליה קבלת ד"ח אם ראינוהו דואג ועמ"ש הגאמו"ז ז"ל סי' ב' מזה לחלק בין הוא אותו הטרפות עצמו שהוציא בפ"א לא מהני לי' קד"ח אא"כ ראינוהו דואג (ובמהרי"ט ח"א סי' ט"ו נ' דבכה"ג ל"מ דואג) ובטרפות אחר מהני קד"ח והשתא בנ"ד שהוא אותה הטרפות שהרי הכל איסור סירכא הנה לפ"ד הת"ש ודאי ל"מ גם למהרי"ט ל"מ ולהפר"ח ורבינו ז"ל מהני אם ראינוהו דואג ומתאנח ויש להסתפק אם העברה על חדש עם הכרזות ובזיונות שבהג"א ב' ראבי"ה עולות במקום דואג ומתאנח כמו שעולות בפעם הא' לפ"ד רבינו ז"ל יעו"ש ובנד"ז אפשר לצדד כיון שהי' כך עשר שנים בין המעשה הראשונה ובין זו וגם שהמעשה הראשונה סיפר הוא בעצמו א"כ ניכר ודאי שאינו חפץ ברמאות כ"א שרצונו שכתורה יעשה ובורח מן העבירה אח"כ אמ"ל השו"ב דק' שאם הי' הדבוק לשומן שעל הלב עצמו (ולא לשומן שעל כיס של הלב) כנ' ממכתבם אזי לדעתו רחוק שיהי' זה סירכא שהרי הכיס של הלב מכסה על זה השומן ואיך יגיע לו הריאה ע"כ קרוב שנחתכה חתיכת הריאה עם חתיכת הלב במקום חבורם אצל אוזני הלב ונראה כאילו הוא סירכא ואף שאין לסמוך ע"ז מ"מ אפשר לומר ע"ז כמ"ש מהרי"ן לב בתשו' ח"ג סי' ל"ט דמספקא לא מפקינן גברא מחזקתי' אמנם שם כ' אם לא אתרעי חזקתו ונ"ד יש לומר דאתרעי חזקתו קצת הואיל וכבר יצא טרפות מתח"י פ"א ותדע דחשוב אתרעי עי"ז שבפ"ב לא מהני לו ד"ח לכמה פוסקי' כנ"ל ולכ"ע דיינינן לי' כפושע וכ"מ במהרי"ק ש' ל"ג דאתרעי חזקתו עי"ז ולכן העברה אחדש א' בעי אלא מיהת לענין זה מהני האי ספיקא דאע"ג שלא ביחנו אותו כ"כ אם ראינוהו דואג ומתאנח אין לחוש:

סימן יא

שו"ב דמתא מוחזק בכשרות ומפני המחלוקת שנחלקו בני העיר קצתם על השו"ב זה מפני שהוא מתגאה במעשיו ואינו נוח לבריות נמלכו בני העיר לבודקו אם הוא אומן בהרגשת הסכין והביאו שו"ב מומחה ומפורסם מעיר אחרת לבדקו ולא הוכשר סכינו להשו"ב מומחה הנ"ל ואמר שמצא בו פגימה גמורה ושו"ב דמתא הודה לו בזה והעמיד אח"כ שנית סכין ולא הוכשר לו ג"כ כנ"ל ושוב נסע לעירו דשו"ב מומחה הנ"ל ונתייגע שם כמה ימים ולא הוכשר כלל העמדתו לשו"ב מומחה הנ"ל אח"כ מצא לו שני שוחטים מומחים שהעידו על שו"ב דמתא הנ"ל שהעמדתו היא טובה כשאר כל השוחטים רק א' משני שוחטים הנ"ל הוא חתנו של שו"ב דמתא הנ"ל והשני ג"כ נטל שכר ממנו עבור העדאתו אי רשאים בני העיר לסמוך עליו מעתה או לא:

הנה תחלה יש מקום עיון אפי' אם השני שו"ב שהעידו עליו שמעמיד הסכין בטוב היו כשרים גמורים והעידו אי מהני דל"ד למ"ש הת"ש והביאו רבינו ז"ל סי' א' אם בני אדם שעמו אומרים שאינן מרגישין והם חכמים וראוים לזה אע"פ שימצא א' אומר שמרגיש אין כולם זקוקים כו' עכ"ל דשאני התם שהרי ב' ב"א חכמים מכחישים את הא' המרגיש הלכך בטלה דעתו ואמרינן שאינו מרגיש כלל פגימה האסורה רק דמי לסאסאה כו' כמ"ש רבינו ז"ל שם משא"כ בנ"ד ששני שו"ב אלו לא הכחישו כלל את השו"ב הראשון לומר שהפגימה שמצא היא אינה פגימה כלל אלא שאומרים שמה שהעמיד אח"כ העמיד יפה א"כ יש לחוש דמ"מ אז היה פגימה גמורה ונמצא יש לו דין שו"ב שנמצא סכינו פגום דמעבירין לי' כמ"ש רמ"א בש"ע סי' י"ח סעיף י"ז בהג"ה אך יש לחלק ולומר דנמצאת פגומה שבגמ' היינו פגימה גמורה שאין לתלות לומר שלא היה מרגיש כ"כ רק שי"ל בקלות עשה הלכך ה"ל כטבח שהוציא טרפה מתח"י במזיד משא"כ בנ"ד א"א לומר כן שהרי זה התאמץ בכל כחו לעמוד הסכין בטוב ולא הוכשר לשו"ב מומחה הנ"ל א"כ אנן סהדי שהשו"ב הנ"ל לא התרשל בהעמדת הסכין אלא שהאמת שלא יוכל להעמידו ולא הוכשר העמדתו כלל לשו"ב מומחה הנ"ל א"כ ממ"נ הואיל ואח"כ הוכשר העמדתו לשני שו"ב הנ"ל א"כ אין הדבר יוצא מן א' משני פנים או שנאמר ששני שו"ב הנ"ל אינן מסכימים עם אותו שו"ב מומחה ומה שהשו"ב מומחה הנ"ל מחזיקו לפגימה הם אומרים שאינו כלום וא"כ חזר הדין לדינו של הת"ש הנ"ל דאין משגיחים על השו"ב הא' מומחה כיון ששני מומחים אחרים מכחישים אותו או שנאמר שמעיקרא לא יכול שו"ב דמתא הנ"ל לעמוד הסכין ואח"כ נתלמד ויכול להעמיד וא"כ הוא ג"כ יש להכשירו ע"פ הדין שבתשו' הרא"ש בטבח שהוציא טרפה מתח"י מחמת שאינו בקי

שיש לו תקנה שילמוד ויחכם והובא להלכה בטוש"ע סי' קי"ט א"כ ה"נ נימא הכי אפס אם מתחלה הודה השו"ב דמתא לשו"ב מומחה הנ"ל שנמצא פגימה בסכינו וא"כ דומה ממש לטבח שנמצא סכינו פגום דהא ע"ז לא יספיקו שום תירוץ משני האופנים הנ"ל ול"ד נמי לתשו' מהרמ"ל סי' ע"ו בשוחט שמצאו שהי' סכינו פגום בלתי שעת שחיטה שהיקל קצת אם מוחזק לאדם כשר דהתם קאמר שאפשר שגם הוא בעצמו אם היה צריך לשחוט באותו סכין היה בודקו והיה מוצאו שהיה פגום כו' אבל בנ"ד בדק והוציא פגימה מתח"י כו' (הג"ה מיהו יש לו אמתלא דהרי הרבה ישוב הדעת צריך לבדיקת הסכין ובנ"ד היה דעתו בלתי מיושב כשביחנו השוחט בהעמדת הסכין בפני אנשים בבהמ"ד) ולענין העדאת שני העדים הנ"ל בתשו' שבו"י ח"א סי' מ"ד מסיק כיון דבלא"ה רמאשמ"ה וגם הוא מלדעל"ג אם הוא בקי או לא לכן מהני קבלה שלוקח השו"ב מאביו. וא"כ בנ"ד דשו"ב זה כבר נפסל ע"י שו"ב מומחה הנ"ל א"כ לא שייך לומר רמאשמ"ה הלכך לא מהני העדאת חתנו וע"ש בתשו' הנ"ל דמשמע דאין חילוק בין קרוב לאביו כו' ולענ"ד ג"כ ראי' לדין זה דהנה בלא"ה הקשו הפוסקים איך עד א' נאמן על השחיטה כיון דאתחזק איסורא והתירוץ העיקרי הוא כיון שבידו לשחוט שחיטה מעלי' ה"ל כבידו לתקנו וא"כ לענין העדאת על השו"ב לא שייך לומר שבידו לעשות שירגיש השו"ב השני והלכך י"ל כיון דדנין על השחיטה שהוא חזקת איסור בעי' ע"ז עדות גמורה ואז אין קרוב נאמן כלל וא"ל מ"מ אנחנו אין דנין על הבהמה רק על השו"ב דהא ליתא דמקוה יוכיח שמבואר בש"ע סי' ר"א ססע"י ד' בהג"ה דעד א' נאמן מפני שבידו לתקנו כו' משמע הא היכא דלא שייך לומר כן אין עד א' נאמן ומקוה דמי לשוחט שהמקוה מטהר את הטמאים ומוציאם מחזקת טומאה וכן השוחט מוציא הבהמות מחזקת שאינו זבוחה ואמ"ה (וצ"ע בקדושין ס"ו ב' בענין מקוה פסולו ביחיד) והעד השני שקבל שכר לד' רז"ל בסי' א' [בק"א סק"ז] י"ל דאין רשאי לקבל שכר שזהו כראיי' בכור ואף אי לא דמי לזה מ"מ כשמקבל שכר יותר גם בעדי הגט פסולי' וגם נ"ל לחלק בין גט דהתם אין חשש רק שמא משקר לגמרי וכולי האי ל"ח אבל הכא שצריכה בדיקה אי מרגיש כחוה"ש או לא וכה"ג א"כ אין כאן שקר כ"כ לכן חיישי' כי השוחד יעור כו' בדבר שיש בו כך וכך הלכך היה נ' דאין להאמין כלל שני שו"ב הנ"ל שבדקוהו:

סימן יב

ע"ד השו"ב שהעיד עליו עד א' בפני ב"ד ובפני השו"ב בתו' עדות כד"ת אשר השו"ב הסיתו שישחטו פרה בשותפות ויעלימו ממחזיק החכירה דז"צ את העור והתשלומין

המגיע לו מבהמה כשרה דהיינו שאף גם אם תכשר בשו"ב יאמר השו"ב להחוכר שנטרפה ויחלקו הבשר ביניהם והעור והתשלומין יהי' לחצאין אך לא עלתה בידו להוציא לאור העלמתו מפני שהעד פרסם הדבר לרבים טרם נעשה ופרסום הדברים הגיע גם לאזני השו"ב וטעם הדבר לפרסומי אמר העד מפני שחשש אולי ע"פ דין יפסל השו"ב מחמת זה ואם יעלים ויסתיר הדבר פן ימצאנו עון והשו"ב הכחישו ואמר אדרבה שהעד הסיתו להעלים דבר מה מהחכירה:

הנה ז"ל הד"מ סי' א' הובא בבאור הגאון אאזמו"ר ז"ל לי"ד סי' א' עמ"ש הב"י שצריך שיהי' השוחט נאמן כו' דהרמב"ם לא קאמר אלא בששוחט לעצמו ומוכר לאחרים אבל בשאר שוחט לא קאמר אמנם מ"מ נ"ל בזמן הזה שכל אחד בודק הסכין לעצמו ואינו מראה לחכם שצריך שיהי' אדם כשר כדלקמן סי' י"ח עכ"ל ור"ל דהרבה י"ש צריך לבדיקת הסכין וע"ד שכ' אאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' י"ח אות ו' ד"ה מנדון כו'. ועפ"ז כ' הוא ז"ל בתשו' [סי' ט'] וז"ל וכ"פ הב"י ורמ"א בד"מ סי' א' דלא די בחזקת כשרות דכל ישראל אלא שיודעים בו שהוא אדם כשר וא"כ איפוא מאחר דתלמוד ערוך הוא דעני המהפך בחררה ובא אחר (היינו שו"ב המשיג גבול רעהו שו"ב מומחה שע"ז היה התשובה) ונטלה ממנו נק' רשע הרי הרשע אינו אדם ירא את ה' ודאי רק שבדבר שלא נחשד בו מוקמינן לי' בחזקת כשרות דכל ישראל אבל לא מקרי אדם כשר וירא שמים לכל מודה על האמת כי הרשע ואדם כשר וי"ש הם שני הפכים עכ"ל והנה מזה נצמח לרומע"ל חומרא עוד ליפסל שו"ב שהסית לא' לשחוט בהמה ולהעלים דמי קאראפקע ז"צ ואף שיש לו קצת התנצלות דאינו מנפשות בני העיר ושנהוג הי' במקומות מכבר שהשוחטי' לא היו נושאים בעול הקאראפקע וגם אף שעדיין לא עשה בפ"מ דנוהו כאילו עשה עפמ"ש בשמ"ח סי' ב' מתשו' הרשב"א סי' תרי"ט ותשו' ריב"ש סי' קי"ג:

ולבבי לא כן ידמה דידוע דבכל מקום אין פוסלין את האדם מחזקת כשרות שלו אא"כ בראי' ברורה כמבואר בש"ע ח"מ סי' ל"ד סכ"ג בהג"ה לענין עדות וגדולה מזו תעיין בתשו' הריב"ש סי' תמ"ז דלא חששו אפי' לרובא נגד חזקת כשרות ואע"ג דהמיעוטא לא שכיח כו' ע"ש ולפי שתלית באילן גדול אילנא דחיי צריך להאריך קצת ולהתבונן בדבריו הק' דלכאורה מאחר דבשטת הרמב"ם ז"ל אמרה שמקור מוצא חומרא זו הוא ע"פ דעת הרמב"ם וסיעתו שבת"ש סי' י"ח ס"ק ל"ה וקשה דלכאורה מדברי הרמב"ם עצמו יש לשמוע דלא נגרע חזקת כשרות מיוחדת שלו ע"י שעבר אאיסור קל ואע"פ שנק' רשע ע"י האיסור קל ג"כ עכ"ז לא נגרע כלל חזקת כשרות מיוחדת שהיה לו בנאמנות איסורין החמורים כטרפות מדכ' ספ"ז מהמ"א וז"ל וטבח שדרכו לנקר הבשר ונמצא אחריו חוט

או קרום מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא יזלזל באיסורין אבל אם נמצא אחריו חלב אם היה כשעורה מעבירין אותו עכ"ל וסתם טבח היינו השוחט לעצמו ומוכר לאחרים ולכן מעבירין אותו אפי' בפעם ראשון כמ"ש בהג"א פג"ה ובתשו' מהרי"ו סי' צ"ז ועכ"ז כשנמצא אחריו חוט או קרום אין מעבירין אותו וכ' הה"מ הטעם לפי שאין איסורן מן התורה והרי טבח השוחט לעצמו ומוכר לאחרים צ"ל לו חזקת כשרות מיוחדת ולא די לו בחזקת כשרות כל ישראל וכמ"ש הרמב"ם שם פ"ח ה"ז וא"כ צ"ל כיון שמזלזל באיסורין דרבנן (דפעם א' דיינינן לי' כפושע ומזיד) א"כ נהי דלא נחשד בדאורייתא נימא דהיינו שיש לו בהם חזקת כשרות דכל ישראל אבל לא מקרי אדם כשר דהא כיון שעבר אדרבנן נק' עבריין ורשע וכדמשמע ביבמות (דף כ' ע"א) אלא עכצ"ל דבדבר דחמירא לי' לא נגרע חזקתו כלל מכמו שהיה תחלה ועיין בתשו' עה"ג סי' ט"ו ממש"ש להקל בהשו"ב שיצא מתח"י בשר ששהה בלא מליחה ג"י כו' (על סמך פסק הרמב"ם הנ"ל) שלא להעבירו מאומנתו עכצ"ל דס"ל כדפרישית וא"כ לכאורה הדברים ק"ו לנ"ד דהתם הוי מין איסור אחד היינו נבלות וטרפות וחלב דהוי איסורי אכילה אין מחזיקין כלל מדרבנן לדאורייתא וכ"ש בנד"ז מאיסור ממון וגזל לאיסור נבלות וטרפות עבב"י סי' קי"ט מיהו י"ל בחוט או קרום ליכא חימוד ממון ולכן לא דיינינן לי' כמזיד כי אפי' בחלב כשעורה ואפי' כזית כ' מהרי"ט בתשו' דלא שייך חימוד ממון:

קיצור מ"ש רבינו דהמסיג גבול רעהו שנק' רשע עם היות שבדברים שלא נחשד עליו מוקמינן לי' בחזקת כשרות דכל ישראל מ"מ אינו נקרא אדם כשר וי"ש ואינו נאמן עכשיו על בדיקת הסכין כיון שאין מראין הסכין לחכם קשה ע"ז ממ"ש הרמב"ם דטבח שנמצא אחריו חוט או קרום מלמדין אותו כו' הרי דלא נגרע עי"ז חזקת כשרות המיוחדת שלו שהרי טבח השוחט לעצמו ומוכר לאחרים צריך שיהיה אדם נאמן כו' וי"ל דשם לא דיינינן לי' כמזיד כיון דליכא חימוד ממון בחוט או קרום:

ב אך עוד יש ראי' וגילוי לסברא זו בהרמב"ם פ"י מה' מטמאי משכב ומושב ה"ט בע"ה שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר א' אינו חשוד אלא לאותו דבר כו' ע"ש. ודברי חבירות משמע דהיינו חזקת כשרות מיוחדת ועדיף וגדול יותר מחזקת כשרות של כל ישראל שאינן נאמני' בטהרות וכ"מ בכמה מקומות בגמ' לא נחשדו חבירים כו' ועכ"ז אע"פ שזה נחשד בדבר א' שראינוהו מזלזל בו לא נחשד לדבר אחר החמור ממנו ויש לו בו החזקת כשרות המיוחדת של שאר חברים וכן משמע בהדיא במשנה שלימה פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות חבר אינו מוכר לע"ה לח ויבש כו' ר' יהודה אומר אף לא יגדל בהמה דקה כו' אמרו לו לא באו אלו לכלל ופי' רבינו שמשון שאין ענינם שייך לטהרות

וקשה מה בכך הרי מגדלי בהמה דקה הם עוברים על דרבנן ששנינו במשנה פ' מרובה אין מגדלין בהמה דקה בא"י ופסולי' לעדות וכמ"ש ג"כ בפי' המשניות בהרמב"ם שם וכמ"ש התוס' במרובה שם מדאסיק רבא בסנהדרין (דכ"ה ע"ב) ההוא במגדלים אתמר ופרש"י שמגדלין אותן בבתיהן ואפ"ה בא"י פסולים מגדלי בהמה דקה משום דעבידא דמשתמטא ורהטא לתוך השדות עכ"ל ובהרמב"ם פ"י מה' עדות ה"ד מבואר שנקראו רשעים וז"ל ועוד יש רשעים שהם פסולים לעדות כו' הואיל ולוקחין ממון שאינו שלהם עד ומגדלי בהמה דקה בא"י עכ"ל [וחבר] שצריך קבלת זהירות יתירה אנפשי' יותר מסתם ישראל וא"כ זה שגידל בהמה דקה אנו רואים בו שאינו מדקדק במצות כלל ונק' רשע מדרבנן ושפיר קאמר ר' יהודה אעכצ"ל דס"ל לרבנן דכיון דהוא מין איסור אחר אע"פ שנגרע חזקתו טובא באיסור ההוא לא מגרעינן חזקתו בטהרות כלל ואפי' חזקתו המיוחדת כדקאי קאי וקיי"ל כרבנן שם. אך צ"ע שהרי רבינו הגאון ז"ל כ' דע"י שמשיג גבול ונק' רשע כו' לא מקרי אדם כשר וירא שמים לגבי שחיטה הגם שלא נגרע חזקתו בשחיטה ולכאורה באמת צ"ל מה בין זה לחבר שמגדל בהמה דקה כו' כנ"ל. ולכאורה יש לחלק כך דנהי שי"ל דעי"ז לא אבד חזקת כשרות המיוחדת ולכן מצד ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים לא הי' מקום להחמיר אבל מצד בדיקת הסכין שיש בזה טורח גדול ואינו נאמן ע"ז מדינא ממש להרמב"ם כו' ה"ז חומר גדול יותר מבטהרות אע"ג דבטהרות ג"כ צריך חזקת כשרות מיוחדת דהרי מדאורייתא כל ישראל ודאי נאמנין לטהרות ולשא"ד ג"כ רק דרבנן החמירו גם כל עיקר טהרות הוא דרבנן כמ"ש במשנה וגמ' ורש"י בכורות פרק עד כמה (דף ל') גבי ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה מיהו יש בענין חבירות דברים שהן מדאורייתא כמו מעשרות אעפ"כ החששא בזה שאינו נאמן הוא רק מדרבנן דהא רוב ע"ה מעשרין וכדאי' בפ' במה מדליקין (דכ"ג ע"א) משא"כ בבדיקת סכין אפשר אין עד אחד נאמן מדינא להרמב"ם וכמ"ש סברא זו במרדכי רפ"ק דחולין סי' תקע"ט תימא איך איש אחד נאמן על השחיטה כו' שהשוחט אחר שנשחטה לא בידו כו' לפירוש רא"ם דפי' פרק הניזקין כל שבידו דבר שבידו עתה לתקן עכ"ל או משום דצריך טורח גדול לבדיקת הסכין והרי כ' התוס' פ"ק דפסחים (ד"ד ע"ב) ד"ה הימנוהו רבנן בדרבנן לענין נשים מ"מ אי הוה דאורייתא לא מהימנינן להו משום דאיכא טרחא יתירה וצריך דקדוק גדול כו' וכ"כ הר"ן שם ובחידושיו פ"ק דחולין (דף י' ע"ב) ד"ה עד אחד נאמן באיסורין אף דמ"מ עד א' נאמן גבי בדיקת חמץ אע"ג דאיכא טרחא יתירה י"ל בשחיטה דאיכא עוד חזקת איסור דבהמה בחייה משא"כ בחמץ שאין שם ודאי איסור וגם הוא בידו עתה ע"כ אפשר מה"ט להרמב"ם אין סתם איש נאמן עד

שיהי' לו חזקת כשרות מיוחדת וכ"ש עכשיו שמחמירים מאד בפגימה דקה מן הדקה יש טורח עצום יותר ומתוך כך יש לחוש יותר שיתעצל דכה"ג כ' מהרש"ל ביש"ש רפ"ק דחולין סי' א' ומתוך זה כו' ואיכא חשש כו' ע"ש ולכן כ' הרא"ש וממנים אנשים ידועים כו' זהירין וזריזין כו' כי הרבה צריך ישוב דעת ויראת שמים כו' די"ש י"ל דעדיף מלשון חז"כ מיוחדת בפרטי הדברים ובכה"ג י"ל דודאי דכשעובר גם על איסור אחר שאין שייך לאיסורים אלו עכ"ז ודאי אינו ירא ה' מרבים ולכן לא האמינוהו על טורח של בדיקת הסכין משא"כ גבי מילי דחבירות אין טורח כ"כ לכן לא החמירו במגדל בהמה דקה אך כ"ז דוחק דכיון דהוא נק' חבר כ"ש שנאמן על בדיקת הסכין:

קיצור אך עוד יש ראי' לזה מהרמב"ם פ"י מה' מטמאי משכב ומושב ה"ט וביותר ממשנה שלמה פרק שני דדמאי מרבנן דפליגי עלי' דר' יהודה ואמרו לא באו אלו לכלל ע"ש ולכאורה יש ליישב דלהאמין על בדיקת הסכין צריך אדם נאמן יותר:

ואילו הי' דין זה מוסכם מרוב הפוסקים דבדיקת הסכין אין ע"א נאמן מדינא אז היינו מחלקים כנ"ל אבל כיון דזה גופא אינו מוסכם מרוב הפוסקים ובפרט שבגמ' (ד"י ע"ב) משמע כן והת"ש ס"ק ל"ה נדחק מאד בזה ליישב דעת הרמב"ם ע"כ י"ל שאף אם ניחוש לדעת הרמב"ם לא נחמיר בזה יותר מדאי היכא דלא אבד חז"כ המיוחדת ע"ד הנ"ל מנ"ל להחמיר כ"כ אשר ע"כ יש לי דרך אחר להעמיד דברי רבינו הגאון ז"ל והוא דגבי טהרות ג"כ גמ' ערוכה היא בכורות (דל"א) ופסקה הרמב"ם פ"י מה' מטמאי משכב ה"ח חבר שנעשה גבאי כו' דוחין אותו מחבירותו כו' והיא תוספתא פ"ג דדמאי והוא ג"כ בירושלמי שם אמתני' פ"ב דדמאי המקבל עליו להיות חבר הרי דאפי' מין עבירה אחרת שאינה שייכה לטהרות כלל כי הוא ג"כ ענין ממון כדאי' בסנהדרין (דכ"ה ע"ב) נעשה פסול לטהרות ואבד חז"כ המיוחדת וזה ממש כד' רבינו ז"ל שכ' ולא מקרי אדם כשר כו' ואדרבה הא איתא שם סתם גבאי כשר עד דשמעי' בי' דשקיל יתירתא וכ"פ בשו"ע חו"מ סי' ל"ד סעי' י"ד ואילו לענין חבירות אפי' סתם גבאי משמע שדוחין אותו מחבירות עד שיפרוש הרי החמירו מאד בענין חבירות ועפ"ז א"ש ד' אזמו"ר ז"ל אך עכ"ז י"ל דהא גבי גבאי אמרו בגמ' בכורות שם פי' הרי הוא ככל אדם וכ"ה בתוספתא וירושלמי שם נמצא באיסור כזה שאינו שייך למילי דחבירות ממש אינו נפסל אלא כשיעבור עליו ועודו מחזיק בו אז נדחה מחבירות אבל מיד שפירש ממנו הוא כשר וכך י"ל לענין שוחט שעבר על איזה איסור אף שאינו שייך לשחיטה אם עודו מחזיק בו ואינו פורש ממנו הוא דנפסל דומיא דגבאי. משא"כ כשעבר על איסור אחר בעבר ואינו מחזיק בו להבא לא נפסל ואמנם הא דפ"ב דדמאי דמגדל בהמה דקה אינו גורע חז"כ הגם דמבואר

בסנהדרין דמגדלי בהמה דקה בא"י פסולין לעדות כמו גבאי ע"ש צ"ע וע"כ צריך לחלק ביניהו ליישב המשנה דפ"ב דדמאי עם התוספתא והירושלמי במקומו והברייתא וגמ' דבכורות דחבר ונעשה גבאי ולכאורה י"ל דהא דנעשה גבאי אפשר הוא איסור דשייך ממש למילי דחבירות כי הגבאי בהכרח שנכנס לבית עמי הארצות למשכנם וא"כ חיישי' דמטמא בבגדי ע"ה וה"ל דומיא דהמתארח אצל ע"ה דומי' דמארחו אצלו בכסותו דזהו ממילי דחבירות וע"ש במשנה פ"ב דדמאי ובירושלמי ועיין במשנה פ"ג דחגיגה הגבאין שנכנסו לתוך הבית ובמשנה פ"ז דטהרות הגבאין שנכנסו כו' דסתם גבאי ע"ה מיהו זהו דוחק קצת מלשון הש"ס בבכורות (דל"א ע"א) זיל לחשיבותי' משמע דמצד עצם הענין הוא נפסל שלכן אע"ג דפירש לא הלך רב יוסף אליו ועוד בירושלמי פ"ב דדמאי גבי חבר שנעשה גבאי דוחין אותו מחבירתו יצא מגבאתו ה"ה כחבר סמכו ענין לו חייא בר בון בשם ר' יוחנן חבר שיצא לחו"ל אין דוחין אותו אע"ג דאסור לצאת מא"י לחו"ל אין מדקדקין עליו כ"כ הרי משמע מצד עצם איסור הי' סברא לדחותו מחבירתו אע"ג שאינו שייך כ"כ לטהרות א"כ גבי גבאי שדוחין אותו היינו מצד עצם האיסור לבד אך י"ל המהלך לחו"ל שייך ג"כ לטהרות דהא על עפר חו"ל שורפין את התרומה וכ"ה בהדיא פרק לפני אידיהן (די"ג ע"א) ובפירש"י ד"ה לציידן. ועוי"ל דגבאי הוא מילי דפרהסיא החמירו בו טפי גם מצד איסור דממון וזהו זיל לחשיבותי' משא"כ מגדלי בהמה דקה ועוד דבגמ' דסנהדרין כ"ה תנא הוסיפו עליהן הרועים והמוכסין והגבאין באר"י הרי גבאי הוא במשקל א' עם רועה ורועה חמור טפי ממגדל דלא מבואר כלל בברייתא במגדלי דנפסל לעדות כ"א מתרצים כן מימרא דרבא ובתוספות פ' מרובה סע"ב כ' שמא לא הוו כ"כ נזהרים על דברי רב שאמר בבל כא"י לבהמה דקה שגם רב הונא לא החמיר עכ"ל א"כ נהי דבא"י היו נזהרים י"ל לא חמור דינו מהיוצא מארץ לחו"ל כו' ואפשר הא דפסול לעדות זה הוסיפו אח"כ בימי האמוראים או שלא נתפשט כ"כ הפסול בימי חכמי המשנה לפוסלו לעדות כמו שבבבל לא נזהרו כלל בזה משא"כ פסול דגבאי שהושוו לרועה שנזכר פסולו לעדות בברייתא חמור טפי וע"כ דוקא גבאי דוחין אותו מחבירות ולא מגדלי בהמה דקה אף שאסור לגדל בהמה דקה בא"י מדין המשנה ובנדון שו"ב המסיג גבול רעהו לפ"ד אזמו"ר ז"ל צריך לומר דדומה לדין גבאי אך עכ"ז דוקא כשעומד במרדו להסיג גבול רעהו ה"ז דומה לגבאי שלא פי' ועומד על עמדו דאבד חז"כ המיוחדת ושפיר עולה פסקו של רבינו ז"ל ולק"מ מהרמב"ם משא"כ בנד"ז אפי' אם עבר בפ"מ פ"א ומתקן את אשר עוות י"ל דאין לפוסלו וכמו גבאי שפירש כו' וכש"כ כשלא עשה כלל דאין שייך תיקון דעדיף מגבאי שפירש:

קיצור. אך הנה נגד זה מצינו ג"כ דחבר שנעשה גבאי כו' דוחין אותו מחבירתו כו' בבכורות (דל"א) וע"כ צריך לחלק דדין המשנה דפ"ב דדמאי יש בו טעם להקל וא"כ עכ"פ שפיר פסקו של רבינו ז"ל דהמסיג גבול י"ל שנדון כגבאי והא דנמצא אחריו חוט או קרום שאני דהוא אקראי ושגגה משא"כ כשמסיג גבול ועומד במרדו:

ד ואפי' לתירוץ הראשון שכתבתי להחמיר בשחיטה משום בדיקת הסכין דהוי טורח גדול כו' יש לחלק בין כשעשה האיסור בפו"מ להסית כו' וע' במהרי"ק שרש ק"ס שהביא מסנהדרין (דס"א) לחלק כן (ובשבועות פ"ז אמרינן עביד אינש דגזים ולא עביד אלא שאינו שייך כ"כ לנד"ז) וגם לזה מהני מה שהוא שתוי דאע"ג דאם עשה בפ"מ ה"ז כפקח לכל דבריו מ"מ אמירתו אינה ענין כ"כ ועיין במ"א סי' תקס"ב סקי"א שחילק בין קיבל בלבו להיה רק בדעתו כו' ועד"ז יש לחלק כאן ועוד דאיתא בירושלמי בשם רב דאמר לשמעי' אימליך בי תנינות כו' הובא בי"ד סי' רנ"ח אלמא דאמירה שאדם אומר אפי' דבר הרשות אינה גמר כ"כ כ"ש הכא די"ל שהי' שב ונחם על הרעה מלעשות ותשו' הרשב"א סי' תרי"ט היה הולך לשחוט ויש כאן מעשה ממש דוגמא לדבר בד' דברים הזבח נפסל בשחיטה ובקבלה ובהילוך כו' ספ"ק דזבחים. ואצ"ל תשו' הריב"ש סי' קי"ז נעשה ונמכר הכבש רק שלא נאכל כו' ואינו ענין לנד"ז ועל הכל י"ל דכ"ז אילו הי' שני עדים מעידין ע"ז אבל בנד"ז שאין כאן רק ע"א אפילו מהימן לי' כבי תרי פשיטא דלאו כלום הוא וכמ"ש בתשו' מהר"מ לובלין סי' פ' דאין לאסור בע"א הנאמן כב"ת אלא באומר שזינתה שנמצא אילו היו כאן שנים אסורה ודאי משא"כ ע"א בכיעור לאו כלום הוא אפי' מהימן כב"ת והובא בב"ש סי' קט"ו ס"ו:

ואף למש"ש בתשו' מהרמ"ל לחלק בין כיעור לכיעור פשיטא דנד"ז כיון שאף אם היו שנים אין פסולו משוה"ד הגמור לכ"ע כנ"ל רק דרך חומרא א"כ אין להחמיר כלל בע"א אפי' מהימן ומ"ש הרמב"ם פ"א מה' שחיטה הלכה ט' הא ע"א כו' אם הוא נאמן כו' אינו מנגד לסברת מהרמ"ל דאילו היו כאן שנים בסתירה חשוב כודאי איסור כדאמרינן בנדה (ד"ג ע"א) סוטה ספק הוא ועשה כודאי כו' וכ"ז לרווחא דמלתא. כללא דמלתא שאיני רואה להחמיר בזה כלל:

קיצור ועוד דעביד אינש דגזים ולא עביד וכ"ש שאין ע"ז רק ע"א אף אם נאמן כבי תרי לא דמי כלל לשני עדים כמ"ש בתשו' מהרמ"ל סי' פ':

ה ועפ"ז י"ל ג"כ נדון שנשאלתי בשו"ב דמתא שהודה שהי' עושה ברצות הקצבים שתהיה טרפה שנצרך להם בשר טרפה אזי היה עושה סירכא למען להטעותם ובעצמו הי' אוכל השומן דהכרכשות בחזקת כשר (ולא הי' בזה גניבה מהחוכר הקאראפקע כי הרשה

להם לשחוט לטרפות ולא לבדוק הריאה כלל כדי שלא ימכרו בכשרות רק שהשו"ב בדק כדי לאכול השומן אך כדי שלא ימכרו לכשרות ויפסיד להחוכר עשה סירכא) ושאלו אותו איך מלאך לבך לעשות כדבר הרע הזה לאכול מדבר שהחזקת בעצמך בחזקת טרפה ואיך לא חששת אולי יעלילו עליך שאתה אוכל טרפות ומה גם אולי יתודע להם ועי"ז ימכרו הבשר בחזקת כשרה ויעלימו חוק הקצוב והשיב שהי' עושה הדבר בצנעא ולפניהם לא הי' אומר לא כשר ולא טרפה רק שהי' אומר להם שיש סירכא והנה ודאי אף שמכוער הדבר ביותר לנהוג קלות ראש כ"כ וגם י"ל דעשה איסור דהא קיי"ל כרב דאמר בשבת (דקמ"ו ע"ב) כל מה שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור וע"ש בהרא"ש דהיינו מקום שאילו יראו יחשדוהו באיסור דאורייתא ובנ"ד אף לדבריו שאמר להם שיש סירכא היינו ודאי שאסורה מספיקא דאוריי' כיון דלא מיעך הסירכא ולא בדקה וא"כ אף שבאמת יודע שהיא כשרה מ"מ היה אסור לו לאוכלה בפניהם דהא כבר שויא חד"א לפניהם וגדולה מזו כ' המל"מ פ"ט מה"א ב' הרשב"א דכששוי' חד"א אפי' עדים מכחישים אותו אסור לו לאכול כ"ש הכא שאין מי שמכחישו וא"כ אפי' בחדרי חדרים אסור לאכול ממנה דיש כאן חשדא בדאורייתא מ"מ י"ל כיון שאין זה שייך כ"כ לדין טבח שמוציא טרפה מתחת ידו אינו נפסל מדינא וא"כ אף שי"ל שאבד עי"ז חזקת כשרות מיוחדת מ"מ כששב ונחם ע"ז וגם היה לו העברה מעירו וגלות מכפרת עון יוכל להתקבל לשו"ב בעיר אחרת עמ"ש כאאזמו"ר הגאון ז"ל בסי' ב' [בקו"א] (סק"א) (סק"ה] (דף י"ד) (וז"ל אבל כשמבזין אותו] כ"כ הוא ירא לנפשו כו' להיות נזהר יפה מכאן ולהלאה כו' ולא דמי למש"ש עמוד ד' אבל בתלתא זימני כו' ע"ש והכא היה מזיד דשאני התם דיצתה טרפה מתח"י משא"כ הכא מלתא אחריתי היא ויש לדמותו למ"ש בתשו' הרשב"א סי' ס"ד ובש"ע סי' קי"ט החשוד בדבר דלא משמע להו לאינשי איסורא כו' דה"נ הרי הי' סבור שאינו איסור כיון שבאמת כשרה היא כו':

קיצור. ועפ"ז יש להקל בשאלה שנשאלתי עוד על השו"ב שעשה איזה דבר במידי דאסור משום מראית העין כיון דלא משמע לאינשי לאיסורא ויש להתירו ע"י תשובה ומ"מ יש ליתן לו העברה זמן רב כו':

סימן יג

שו"ב דמתא שהעידו עליו עדים שלא התפלל כמה פעמים ומחמת זה לא רצו הקהל להאמין עליו השחיטה והעמידו שיהי' עוד שו"ב עומד על גביו אח"כ העבירוהו לגמרי

והשו"ב מכחיש קצת ומתנצל שקיצר בתפלה מצד הלחץ ודוחק קושי הפרנסה ורוצה לקבל עליו להבא שיהי' זהיר וזריז אי רשאי להאמינו או לא:

א לכאורה מדינא אין להעבירו שאפי' לדעת הרמב"ם לא אמר שצריך בדיקת סכין אלא פושע לדבר א' אבל הפסול לעדות בעבירה של תורה א"צ בדיקת סכין והרשב"א ושא"פ ס"ל דאפי' פושע לדבר א' א"צ בדיקת סכין אא"כ הוא חשוד לאותו דבר לאכול נבלות ובנ"ד אינו פסול אפי' לעדות שהרי לא עבר על לאו רק על עשה וגם אפשר שאינו עשה של תורה כי רוב הפוסקים ס"ל דתפלה היא מדרבנן ואף הרמב"ם דס"ל שהיא דאורייתא מ"מ כ' דאין מנין התפלות דאורייתא כמ"ש רפ"א מה' תפלה ואין לומר דנ"ד משמע שעבר על כמה תפלות א"כ חשוב פושע לתפלה מ"מ אף את"ל כן הרי הרמב"ם לא החמיר רק בפושע לעבור על איסור של תורה ומנין לנו להחמיר בפושע לעבור על עשה דד"ס. בשגם דשא"פ פליגי אהרמב"ם אפי' בפושע על ל"ת של תורה גם אפ"ל פושע אפי' אעשה דאוריי' לא נק' פושע אלא כשמבעט במצוה זו כדפירש"י גבי פושע לערלות אך בכ"מ פ"ד מה"ש הי"ד לא פי' כן לדעת הרמב"ם מ"מ אין זה רק בעשה דאוריי' לא בעשה דרבנן וכ"מ קצת בהרא"ש סי' ז' כיון דחזינן שלתאותו עובר א' מן העבירות שבתורה כו' וע' פר"ח בקו"א בהשגתו על הבית הלל בסי' ב' מש"ש וכ"מ בתשו' עה"ג סי' ט"ו שהיקל בטבח שמכר בשר ששהה ג"י בלא מליחה אף שמסתמא מכר לכמה בנ"א וא"כ עבר ע"ז ג' פעמים או יותר ובלא"ה בתפלת ערבית יש לדונו לכ"ז טפי דהא קי"ל תפלת ערבית רשות אע"ג דהאידנא שוויי' עלייהו חובה מ"מ אין לפסול השו"ב מחמת זה (וק"ש י"ל שקרא):

קיצור י"ל הפושע לתפלה דרבנן לא הוי פושע לשחיטה:

אכן לפמ"ש הרמ"א בד"מ סי' א' דהאידנא שאין מראים הסכינים לחכם אין לוקחים בשר מסתם אדם אא"כ הוחזק בחזקת כשרות א"כ זה שעבר אדרבנן אינו י"ש עכ"פ והרי צריך הרבה י"ש לבדיקת הסכין כו' ולפ"ז צ"ע על העה"ג שהיקל בנדון שלו שעבר אדרבנן כנ"ל וראייתו מהרמב"ם י"ל שאינה מוכרחת דשא"ה שנמצא אחריו חוט או קרום ואינו מזיד גמור אלא פושע בדרבנן ובכנה"ג סי' י"ח בהגה' הטור אות כ"ד הוכיח ב' מורו זקנו מהר"י טונצין ז"ל דכל עוד שלא נמצא קלקול בטבח אין להוציא טבח מאומנתו דהא בנמצא סכינו יפה אע"פ שפשע שלא הראה סכינו לחכם לא מעבירין לי' כדאי' בחולין (די"ח ע"א) והתם משמע דהוי מזיד גמור בדרבנן (אע"ג דיש לחלק משום שי"ל דהי' ברור לו שסכינו יפה הלכך לדעתו לא עבר רק על תקנת חז"ל לא על איסור עצמו דד"ס כתפלה וכה"ג מ"מ לעומת זה שם חמור טפי שהרי התקנתא בדרבנן הוא בענין השייך

לשחיטה ממש ועוד דלהני פוסקי' דס"ל דבדיקת הסכין אין סתם ע"א נאמן משמע דהוא דין דאורייתא דאין ע"א נאמן בדאתחזק איסורא כמ"ש במרדכי פ"ק דחולין) אלא שי"ל דלק"מ על רמ"א משם משום דבש"ס מיירי בזמן שהיו מראים סכינים לחכם א"כ מסתמא אח"כ יראה כו' משא"כ עכשיו שאין מראים ומיהו זה אינו מספיק דהרי טבח שבש"ס היינו ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים כמ"ש מהרי"ו סי' צ"ז וא"כ בכה"ג אף בזמן הש"ס שהיו מראים לחכם צריך חזקת כשרות מיוחדת להרמב"ם ורמ"א משום ששוחט לעצמו ומוכר לאחרים ואפ"ה לא פסלינן לי' אלהבא א"כ ה"ה והוא הטעם לענין שו"ב דהאידנא אע"פ שאין מראים סכינים לחכם וצ"ל דמשום פשיעותו בשאר מילי דרבנן לא אתרעי כלל חז"כ מיוחדת שהיה לו בשחיטה כו' כמ"ש בתשו' אחרת ואפשר שי"ל דבבדיקת הסכין יש להחמיר טפי וז"ל הפ"ת סי' י"ח ס"ק ל"א ולדידי חזי לי דבכל בן אדם דמזלזל קצת במצוה א' ממצות התורה קים לי בגוי' דלא רמי אנפשי' למעבד בדיקה הצריכה לסכין כו' עכ"ל:

קיצור אכן י"ל עכ"פ אין לו חזקת כשרות לבדיקת הסכין:

ומ"מ נראה דאם שו"ב זה יראה אח"כ סכינו לחכם מדי יום ודאי שרי שכיון שיבדקנו אחר מדי יום א"כ מוקמי' לי' אחזקתי' כל היום דיעבד אפי' לא בדקו כלל הלכך בכה"ג ודאי סמכינן על בדיקת שו"ב זה אח"כ לפני השחיטה ולאה"ש והרי בזמן הש"ס לא היה צריך ג"כ להראות סכינו רק לפני השחיטה ואם שחט מאה בהמות או חיות במקום אחד א"צ להראות סכינו אח"כ לחכם וסמכי' עלי' א"כ ה"ה עכשיו מדי יום דאע"ג שבזמן הש"ס היו צריכין להראות לפני השחיטה ולא סגי בבדיקה בכל יום היינו ודאי מפני כבודו של חכם דמדינא אין טעם לחלק כ"כ בין פ"א ביום ללפני שחיטה ועכ"פ בנ"ד נראה לסמוך אבדיקה דאחר פ"א ביום וע' דוגמא לזה לענין בדיקת הציצית בא"ח סי' ח' ע"ש בשו"ע רבינו סעי' י"ג אע"ג דהסכין עשוי להתקלקל יותר מהציצית הרי נגד זה יבדקם הוא כד"ת לפני שחיטה ואח"כ:

קיצור מ"מ יש להקל ע"י שיראה סכינו פ"א ביום לחכם:

ועוד נ"ל טעם להקל בזה אם יקבל עליו ד"ח להיות זהיר במצות וביחוד במצות תפלה שפשע בה והעיקר שיהי' זהיר באומנת הסכין והשחיטה אזי כיון שעברו עליו בזיונות טובא יש להקל וכמ"ש רבינו ז"ל בי"ד סי' ב' גבי מי שיצא טרפה מתח"י בפשיעותו וז"ל בפושע שאינו בחזקת רשע לעבור במזיד אלא שאינו נזהר יפה במעשים מהני לי' הבזיון שמבזין אותו בהעברה והכרזות אלו שיהי' נזהר יפה מכאן והלאה כו' עכ"ל וא"כ שו"ב זה אף את"ל שעבר במזיד אתפלה מ"מ לגבי שחיטה אינו ברור אפי' כמיקל ופושע רק

שחשוד כמיקל ופושע א"כ ודאי מהני לי' בזיונות שהי' לו שיהי' נזהר יפה מכאן והלאה כו' וכ"ש בהצטרף לזה שיראה סכינו לשו"ב אחר מדי יום דודאי אין להחמיר כלל יותר: קיצור. בור וגם יש לצדד צירוף קד"ח ובזיונות שעברו עליו:

סימן יד

ע"ד שו"ב שנבדק ונמצא שא"י ה' שחיטה ומתחלה נטל קבלה:

הנה הט"ז ופר"ח בי"ד סי' א' החמירו להטריף למפרע כל מה ששחט וגם שהכלים צריכין הכשר והש"ך ובנקה"כ חלק אהט"ז והכשיר כאגודה ורמ"א ורש"ל וב"ח בתשו' סי' א'. והיינו מתרי טעמי משום דהוי רובא וחזקה לקולא וכ"ד מהר"י הלוי אחי הט"ז בתשו' סי' נ"ג ומשום דהוי ספק ספיקא מעליא וכ"פ התויק"ו סי' י"ח דל"ב להקל מה"ט והיינו ודאי אפי' בהבשר כמבואר מלשון רמ"א וכן הפרי תואר סי' א' וסק"ג פסק לקולא ועיין בכו"פ סי' א' וסקי"ג ג"כ לקולא מטעם שלישי שי"ל כפי שהי' רגיל כו' ע"ש אולם השמ"ח שם סט"ו החמיר וכ"ד השפ"ד ונראין דבריו אך בנ"ד מצד ההפסד הגדול עד בלי די יש לצדד כי לפי המובן ממכתבו ידע סדר מצות שחיטה בלכתחלה עכ"פ שצריך לשחוט כל שני הסימנין או רובן עכ"פ אלא שאדיעבד הוא שאמר דאם אירע שלא שחט רק אחד וחצי בבהמה הוי כמו רוב שנים וכן שני חצאי סימני' בעוף ה"ל כשחט סימן א' בעוף וא"כ אע"ג דלא ידע משנה שלימה עכ"ז לא ידע רק על דיעבד אם אירע כך ובודאי זה הדבר רחוק מאד במציאות שיארע לו כך ויצא טרפה עי"ז מתח"י והיינו משום אפילו באיש דעלמא אמרינן שרוב השחיטות הם עכ"פ רוב שנים ע' תוספות פ"ק דחולין דף ט' ובמרדכי שם ואף שהמרדכי כ' ג"כ שאין מבורר הרוב י"ל דהיינו באיש שאינו אומן יד כ"כ לשחוט. אבל זה הידוע באומן בזה שנים רבות ודאי הוה רובא מעלי' דשחט רוב שני הסימני'. וי"ל בכה"ג כ"ע מודו דהוי רק חששא דרבנן לחוש למיעוטא כסברת התוס' הנ"ל וחה"ר שבשמ"ח סי' כ"ה וא"כ אם נאמר דגם אם לא בדק בסי' הוי רק דרבנן יש לסמוך בדרבנן אש"ך וסיעתו הנ"ל ועוד דגם לת"ש רחוק שיארע שיהי' אחד וחצי ממש דא"א לצמצם וה"ל ודאי א' ורוב בשני ג"כ ול"ד למ"ש השמ"ח ופמ"ג בשוחט שלא ידע שיעור רוב שנים כו' דהתם הפי' שאינו יודע גם בלכתחלה ועוי"ל דמהני עכ"פ כשמעיד ונשבע עכשיו שבלי ספק שחט רוב א' בעוף ורוב שנים בבהמה ולא שייך כ"כ לומר מלתא דלא רמי עלי' דאינש לאו אדעתי' כיון דידע שלכתחלה עכ"פ צריך לעשות כן נק' רמיא עליה וע' שו"ת צ"צ ועה"ג ובמנ"י סי' קצ"ו וס"ט שם ואין לומר דנוגע בעדות ואינו

נאמן כלל עתה עיין י"ד סס"י רמ"ב בט"ז במלדעל"ג נאמן והכא הוי גילוי' מלתא ועדיף ממלדעל"ג כיון שבלא"ה יש כאן רובא מעליא להקל וע' כנה"ג סי' א' בהגהב"י אות ל"ט:

סימן טו

א משנה פ"ק דחולין (די"ד ע"א) השוחט בשבת כו' שחיטתו כשרה וכ' התוס' אפי' במזיד בעי לאוקמא בגמ' תימא אי במזיד היאך מותר לאכול משחיטתו והא מומר. ** (וענין מומר בכל הסימן הוא פושע לעבור בתמידות) לחלל שבתות אסור לאכול משחיטתו כדמוכח לעיל (ד"ה) ועוד דבגמ' בעי לאוקמי במזיד ואתי' כר"מ והא ר"מ אית ליה (בפ' עד כמה ד"ל ובפ' ז"ב דכ"ז) דמומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה כולה וי"ל דהתם (לעיל דף ה') בפרהסי' והכא בצנעא ומיהו למאי דמוקי כר' מאיר קשה (פי' דמשמע דלא קמפליג ולעולם מומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה כולה) ועוד י"ל דמשום פעם א' לא הוה מומר עכ"ל התוס' והאריכו עוד להוכיח דבחדא זימנא לא איתסר שחיטתו ולכאורה הי' אפ"ל דהא דלעיל דף ה' דמומר לחלל שבתות בפרהסיא שחיטתו אסורה ודר' מאיר דאמר מומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה היינו באין עע"ג והטעם דחשוד ודלמא לא שחט שפיר אבל לא אמרינן דנחשד כעע"ז ושחיטתו פסולה ומתניתין מיירי באחרים עע"ג ורואין ששחט שפיר וי"ל דהתוס' מפרשים שחיטתו כשרה דמתניתין אפילו באין אחרים עע"ג:

וכ"כ מהרי"ק שרש ק"ס ענף ב' דע"כ מפרשי' התוס' מתניתין אפילו באין אחרים עע"ג וז"ל וליכא לדחות ולומר דמפרשי' דמתניתין מיירי באחרים עע"ג ועכ"ז הקשו דלהוי שחיטתו פסולה כשחיטת עכו"ם דא"כ מאי מקשו מר' מאיר הא ודאי דר' מאיר לא קאמר דמומר לדבר א' הוה מומר לכל התורה כולה רק לענין דנחשד אבל לא דהוה שחיטתו פסולה כשחיטת עכו"ם אפילו באחרים עע"ג וכ' המהרי"ק דהוכחת התוס' דמתניתין מיירי אפי' באין אחרים עע"ג משום דאי בעע"ג ואין כאן חידוש דשחיטתן כשרה אלא דלא נימא דעע"ז הוא הא פשיטא דלא חשיב כעע"ז דהא אע"פ שחטא ישראל הוא עכ"ל ולכאורה קשה על מהרי"ק דהא הרבה פוסקים ס"ל דבאמת דינו כעכו"ם לענין שחיטה א"כ איך כתב הא ודאי פשיטא כו' ועכ"פ למדנו מדברי מהרי"ק דהתוס' ס"ל דאין דינו כעכו"ם ובאחרים רואין אותו שחיטתו כשרה וזה כדעת ריא"ז בש"ג רפ"ק דחולין שכתב ישראל הפושע לכל התורה כולה אינו כעכו"ם לפי שזה מצווה על כל המצות כישראל גמור רק שהוא פושע ולפיכך אם אחרים עע"ג ורואין ששחט יפה שחיטתו כשרה וכל פלפול התוס' הוא רק על איך שחיטתו כשרה אף באין אחרים עע"ג ולא חשדינן לי' וע"ז

מתרצים שני תירוצים הא' דהתם בפרהסיא והכא בצנעא הב' דמשום פעם א' לא חשוב מומר ולא נחשד אף באין אחרים עע"ג. וכ"מ באגודה רפ"ק דחולין אבל מומר לעכו"ם אסור לאכול משחיטתו דהא איתותב רב ענן והרי רב ענן לא איתותב רק דאמרינן שאינו נאמן ששחט יפה וגם דחמור ממומר אוכל נבלות לתיאבון דבודק סכין ונותן לו וא"צ עע"ג ומומר לעבודת כוכבים לא סגי בכה"ג וכמו בכותי ג"כ לא מהני כה"ג אבל באחרים רואין אותו י"ל דאוכלים משחיטתו דכישראל גמור חשוב רק שהוא פושע וכדעת התוס' לריא"ז הנ"ל. וכתירוץ השני של התוס' פסק האגודה וז"ל ודוקא ברגיל בכך אבל עכו"ם או מחלל שבת פ"א אין שחיטתו פסולה כו' עכ"ל:

קיצור. ממהרי"ק משמע דהתוס' ס"ל דשחיטת מומר לעבודת כוכבים אינה אסורה רק משום חשד שמא לא שחט יפה וכדעת ריא"ז ואם אינו רגיל כשרה אפי' באין אחרים עע"ג לתירוץ שני של התוס' ולתירוץ ראשון אא"כ חילל שבת או עע"ז בצנעא:

אך לפמ"ש מהרי"ק שם ולפ"ד תוס' שאנץ דלא מקשו מהא דמוקי כר' מאיר משום דאפשר לאוקמי מתניתין באחרים עע"ג ור"מ לא קאמר רק בפושע לדבר א' הוה חשוד לכל התורה כולה א"כ כל פלפול התוס' איך כשרה אף באחרים עע"ג ומשמע דברגיל בכך שחיטתו פסולה אפילו אחרים רואין אותו דדינו כעכו"ם ולא ס"ל הטענה דאע"פ שחטא ישראל הוא דלענין שחיטה אינו כן וכן מבואר בהדיא בתוס' ד"ג ד"ה קסבר גבי מומר אוכל נבלות להכעיס דשחיטתו כשחיטת עכו"ם והטעם דאינו בר זביחה ולא אמרינן אע"פ שחטא ישראל הוא ומסתמא ה"ה במומר לעכו"ם:

קיצור לפי התוס' שאנץ שהביא מהרי"ק משמע דברגיל בכך דינו כעכו"ם וכ"מ בגמ' ד"ג סע"ב ב והרשב"א בחידושיו כאן כתב הקושיא בל' אחר וז"ל השוחט בשבת וא"ת והא קיי"ל פושע לחלל שבתות כו' ושחיטתו נבלה כו' וכן בפ' או"ב דף פ"א ע"ב השוחט לעכו"ם כו' ורבנן מחייבין והלא שחיטת מומר הוא ואמאי מחייבי רבנן דהא לאו שחיטה היא כלל אלא נחירה בעלמא כו' א"ו משמע שאין שם פושע עליו אלא מאותה שחיטה ואילך עכ"ל (ויש לדון ע"ז מסוגיא (דכ"ט ע"ב) למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף השוחט מקצת סימנים בחוץ חייב א"כ ה"נ משששחט מקצת סימנים לע"ז נעשה מומר וה"ל גמרו בידי עכו"ם ואפי' למ"ד אינו לשחיטה אלא לבסוף י"ל בששחט סימן א' לע"ז ודאי נעשה מומר שעשה בה מעשה טרפה כו' על"ק דמ' ע"א וב') וכ"כ הרשב"א עוד בתה"א ב"א שע"ד. שמחלל שבתות בפרהסיא כעכו"ם גמור הוא חשוב והביא עוד ראי' מהא דלענין עירוב צריך שישכור את מקומו כמו מעכו"ם (ואפ"ל דאינו ראי' דזהו רק לענין שבת לבד כיון דמחלל שבתות בפרהסיא ה"ל לענין שבת כעכו"ם דוגמא מ"ש

בגיטין פ' השולח (דמ"ה ע"ב) כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה ותדע דבערובין פ' הדר (דס"ט ע"ב) מוקי ר"נ בר יצחק לברייתא זו אף כרבנן דס"ל מומר לחלל שבתות אינו כמומר לעבודת כוכבים דהוה מומר לכל התורה אבל פושע לחלל שבתות ס"ל דה"ל כמומר לדבר א' כמו לאכול נבלות יעו"ש ואעפ"כ לענין שבת חשיב כעכו"ם שצריך שישכור את מקומו ותדע דהא גם במחלל שבתות בפרהסי' באיסור דרבנן הדין כן ולענין שחיטה פי' הפר"ח בק"א סי' ב' סק"ג דאינו כעכו"ם כלל וגם אינו חשוד כלל לשחיטה והיינו מטעם הנ"ל שכתבתי וז"ל דכי היכא דלר"נ ב"ר יצחק חשוד לחלל שבתות בפרהסי' אינו מומר לכל התורה כולה זולתי לענין ביטול רשות כו' והסכים עמו השמ"ח סי' ב' סט"ז ובת"ש שם ס"ק כ"ח וא"כ גם במחלל שבתות בדאורייתא אף לרב אשי שם י"ל דאינו כעכו"ם כלל לענין שחיטה רק דהו"ל מומר לכל התורה) ובתוס' פירשו שאינו נעשה כפושע גמור לאסור שחיטתו אלא מראשונה ואילך כו' ומשניה ואילך שחיטתו פסולה והראי' מדתנן פ' או"ב כו' דמחייבי רבנן (ולכאורה אינו מובן הראי' דא"כ איך כששחט ראשון לעבודת כוכבים ושני לשולחנו לכ"ע חייב משום או"ב הא ע"י ששחט ראשון לעבודת כוכבים נעשה מומר לעכו"ם וא"כ שחיטה הב' ששחט לשולחנו ה"ל כשחיטת עכו"ם דאין זה שחיטה אלא נחירה ולכ"ע פטור ואיך אמרו להפך בזה דלכ"ע חייב וראיתי בב"ה שע"ד די"ח ע"ב בשם הרשב"א דמוקי לה בתרי גברי שהאחד שחט ראשון לעבודת כוכבים והשני שחט השניה לשולחנו והבד"ה כתב שאינו נכון כלל לומר שאינו נעשה כפושע לאסור בשחיטתו הראשונה דהא שחיטתו ואיסורו באין כא').
והטעם דמחייבי רבנן ולא אמרינן דהוה נחירה בעלמא הביא בשם הרמב"ן כמבואר לקמן אות ג' וא"ת משנתנו דהשוחט בשבת כשרה. י"ל דמיירי בצנעא כתירוץ ראשון של התוס':
וצ"ע דבהגמי"י פ"ב מה' עירובין אות ע' כ' ופר"י דבחד זימנא לא הוה מומר ועיין מזה בהג"א בפ"ק דחולין שבהרא"ש סי' ז' בד"ה פעמיים ושלש כו' מבואר שמסתפקים בדין זה:
קיצור. הרשב"א ס"ל דמומר לעכו"ם ולחלל שבת בפרהסי' שחיטתו נבלה אף שאחרים רואין אותו רק דמהא דמחייבי רבנן דפרק או"ב מוכח דבשחיטה ראשונה אינו נעשה כמומר:
ג אך הבד"ה אחר שהעלה סברתו דאף בפעם ראשונה שחיטתו אסורה לתרץ אמאי מחייבי רבנן כ' וז"ל אבל ההוא (דפרק או"ב) כבר תרגמה מורי רבינו משה ז"ל דישראל מומר לעכו"ם אין שחיטתו נבלה דמ"מ ישראל הוא ולא אמרינן נבלה אלא בשחיטת

עכו"ם וכיון דמהני ההוא שחיטה לטהרה מידי נבלה דינא הוא דמחייב באו"ב למ"ד שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מידי דהוה אשור הנסקל דמחייב באו"ב וא"ת משנתנו דשחיטתו כשרה י"ל דמיירי בצנעא עכ"ל הרי הרמב"ן והרא"ה פליגי על הרשב"א וס"ל דשחיטת ישראל מומר לעכו"ם או לחלל שבת בפרהסיא אינו נבלה מדאורייתא כשחיטת עכו"ם ובמה"ב הקשה ע"ז דאם קרי שחיטת ישראל ואינה נבלה מאי פסולה עכ"ל ובחידושי הר"ן פ"ק דחולין (די"ד ע"א) אמתניתין דהשוחט בשבת וז"ל אלא שדוחין עוד ואמרינן דאפשר דשחיטת מומר לעכו"ם נהי דמתסרא באכילה אפשר דלא הוה כשחיטת עכו"ם לטמוייא במשא דהא אינו כותי וקדושיו קדושין ואם איתא דהכי הוא אע"פ שנעשה פושע בשחיטה ראשונה לרבנן חייב משום או"ב כשחיטה שאינה ראויה מקרי כיון שמטהר מידי נבלה הלכך ליכא למילף מההיא דאו"ב עכ"ל וזה כשטת הרא"ה בשם הרמב"ן:

קיצור הרמב"ן והרא"ה והר"ן כ' דשחיטת ישראל מומר אינו נבלה מדאורייתא רק אסורה באכילה והמה"ב הקשה ע"ז:

והריא"ז בש"ג רפ"ק דחולין כתב ישראל המומר לכל התורה כולה אינו כעובד כוכבים לפי שזה מצווה על כל המצות כישראל גמור אלא שהוא פושע לכך אם היה כשר עע"ג וראהו ששחט יפה שחיטתו כשרה כמבואר בקונטריס הראיות עכ"ל והבית מאיר בה' גטין סי' קכ"ט סעיף ה' הקשה ג"כ על הרשב"א וכ' ותימא מנ"ל הא ומ"ש מהא דקיי"ל דקדושיו קדושין וגטו גט הרי דישראל גמור חשבינן ליה אף לקולא ומן הסוגיא שם לא מוכח אלא דמומר לעבודת כוכבים הוי מומר לכל התורה לענין שצריך אחרים רואין אבל באחרים רואים מנ"ל לפסול ולשטת התוס' ניחא מדאינו חושש בזביחה אבל הרשב"א שמומר לאכול נבלות להכעיס מכשיר ע"י אחרים רואים וע"כ דחולק על תוס' ול"ל דרשה דוזבחת דמ"מ מצווה הוא על הזביחה וא"כ איך פוסק דמומר לעכו"ם ולחלל שבת ומכ"ש לכל התורה ששחיטתו כשל עכו"ם ובהדי' ראיתי בהש"ג ריש חולין לשון ריא"ז ישראל המומר לכל התורה כולה אינו כעכו"ם ופשטא דמתניתין השוחט בשבת מסייע להריא"ז וכבר נת"ל שגם סברת מהרי"ק הוא כן ושמדייק כן מל' המשנה ועוד רב ענן אמר שמואל איך יטעה כ"כ דהוא ס"ל דשחיטתו כשרה אף בלי אחרים עע"ג ונהי דאיתותב ע"ז היינו משום דחשוד לכל התורה כולה אבל שיהי' שחיטתו נבלה גמורה אף באחרים רואים ששחט שפיר קשה שיהי' טועה כ"כ והראב"ן ריש חולין סעיף ר"ו כ' חוץ ממומר לעבודת כוכבים ולחלל שבת בפרהסיא דשחיטתו אסורה דהא איתותב רב ענן דאמר ששחיטתו כשרה עכ"ל י"ל דאינה אסורה רק במה שמכשיר רב ענן אף

בלי אחרים רואין אותו כמ"ש הבית מאיר וכן מצאתי סברת הפרי תואר סי' ב' סק"א בד"ה ומה שהביא הרב וז"ל ומינה פריך לרב ענן דמאמין למומר לעכו"ם דשוחט כהלכה ולעולם דוקא בשוחט בינו לבין עצמו אבל בסכין בדוקה ואחרים עע"ג פשיטא דשרי ואין פיסול בשחיטתו כל עיקר כו' אלא כיון דפוסק הרמב"ם אנו מבטלים דעתינו מפני דעתו עכ"ל ותמיהני שלא הביא ד' ריא"ז שפוסק כן:

קיצור ריא"ז בש"ג מכשיר שחיטתו בסכין בדוקה ואחרים עע"ג וכ"מ קצת במהרי"ק ולזה נוטה משורש הדין דעת הפרי תואר:

סימן טז

לברר בדין סכין חד וחלק מהו הקפידא אם שיהי' חלק ביותר אע"פ שאינו חד כ"כ או שיהיה חד יותר. גרסינן בפ"ק דחולין (די"ז ע"ב) ג' פגימות הן כו' ורב חסדא אמר אף פגימת הסכין ואידך בחולין לא קמיירי וכולן פגימתן כדי פגימת המזבח וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בו הצפורן והנה בפי' שתחגור מצאתי בעז"ה ג' פירושים הא' לשון חגורה כדפי' הרשב"א בתה"א והיינו כדפירש"י די"ז גבי אוגרת לשון אסיפה שאוגרת הצפורן לתוכה ובמ"ה שם כתב שכן פי' כל הראשונים ולפ"ז כל פגימה שאין הצפורן נכנס לתוכה מחמת שאינה רחבה כחודו של צפורן היא כשרה לרב חסדא וכ"כ הריטב"א בחידושיו בשם הגאונים וכל המפרשים וכ"כ בסה"ת סי' ב' וז"ל אוגרת כו' כי הצפורן חוגר הפגימה משתי רוחות כו' מסוכסכת הצפורן אין חוגר רק מרוח א' כו' עכ"ל ומשמע דחוגר היינו שנחגר בתוכה ממש דומיא דמסוכסכת שהצפורן מתעכב ממש ברוח האחד עכ"פ וה"נ באוגרת מב' צדדי' דאין לומר דחוגר היינו מרגיש כדפי' הרא"ה דא"כ הרי באוגרת ג"כ אין כאן רק הרגשה אחת לחוד כמו במסוכסכת ולמה כתב דבאוגרת הצפורן חוגר מב' רוחות כו' דהא בשניהם אין כאן רק הרגשה אחת כיון דבאוגרת נמי העוקצין סמוכים זה לזה עד שאין ריוח ביניהם וא"א כלל לומר שבאוגרת מרגיש ב' העוקצין אלא שמרגיש שיש כאן סדק וא"כ לא שייך כלל לומר שבאוגרת מרגיש הפגימה מב' רוחות דהיינו ב' העוקצין ואין לומר דמ"ש שבמסוכסכת אין חוגר רק מרוח אחד היינו שמרגיש רק בהולכה ולא בהובאה או בהובאה ולא בהולכה כדפי' הרא"ש ורי"ו בהרמב"ם דלפ"ז יתכן שפיר מ"ש שבאוגרת חוגר מב' צדדין ר"ל שמרגיש הפגימה בין בהולכה בין בהובאה דא"א לומר כך דא"כ אמאי פסול במסוכסכת בכל ענין כשעומדת באמצע ה"ל להכשיר כששחט בהולכה לבד או בהובאה לבד כמ"ש הרמב"ם אלא ודאי דחוגר מרוח אחד שבמסוכסכת היינו ר"ל מלשון חגורה שהצפורן נחגר בה

מרוח א' אבל מ"מ הוא מרגיש בה בין בהולכה בין בהובאה וא"כ דכוותה חוגר משתי רוחות שבאוגרת היינו נמי מלשון חגורה והוא שחוד הצפורן נכנס ונאסף ממש תוך הפגימה והנה הסמ"ג כתב ג"כ כלשון סה"ת ומבואר מזה דס"ל ג"כ דתחגור בו צפורן הוא מלשון חגורה ממש וכן משמע בסמ"ק שכ' וז"ל וצריך לבדוק הסכין שלא יהא בו פגימה כדי שתחגור בו צפורן וצריך לבודקו בצפורן ובבשרו כו' שמלשון זה ישפוט כל מעיין בצדק דתחגור בו צפורן לאו היינו בדיקת טופרא כדפי' הרא"ה ע' חידושי הריטב"א דאל"כ אלא דתחגור בו צפורן היינו ממש בדיקת טופרא לא הל"ל שנית וצריך לבודקו בצפורנו אלא הל"ל וצריך לבודקו ג"כ בבשרו אלא ודאי דתחגור בו הצפורן היינו שיעור הפגימה והוא לשון חגורה ממש ובר מן דין אין דרך הפוסק לסתום כ"כ ואילו ר"ל דתחגור היינו תרגיש ה"ל לפרש שלא נטעה להקל שהרי הפי' היותר פשוט בתחגור הוא לשון חגורה כמ"ש במ"ה ובריטב"א כנ"ל וכן משמע ג"כ ממ"ש התוס' והרא"ש בשם ר"י הובא בטוש"ע סי' ש"ט בענין צרימת אוזן בבכור שהוא מום מובהק היכא דמינכר שפיר ונראה לעינים שהוא יותר מחגירת צפורן כו' ואילו חגירת צפורן היינו הרגשת צפורן א"כ אם הוא כחוט השערה הוא יותר מהרגשת צפורן ובודאי שזה אינו מום גלוי ונראה לכל רואה דהא פגימה כה"ג צריכה לבדיקת שמשא כו' ואיך יקרא זה מום מובהק כו' א"ו חגירת צפורן דשם היינו לשון חגורה ממש וכן הוא הכא מיהו יש לדחות דהאי שהוא יותר הוא ענין בפ"ע ולא קאי אדלעיל מיני' דמינכר ונראה שהוא יותר אלא ה"פ היכא דמינכר שפיר ונראה הצרימה אז חשוב מום מובהק והיינו משום שהוא יותר מחג"ק כו' וכן משמע בהרא"ש שם אבל בב"י ובב"ח שם סעי' ב' מבואר להדיא דפירשו כמ"ש תחלה ולדבריהם יש ראי' מדברי ר"י לנ"ד כמ"ש ואחר כותבי זה ראיתי לש"ג שפי' דברי סמ"ג כדפרישית וממילא שכ"ד סה"ת שדברי סמ"ג לקוחין מדבריו וכן נראה דעת הרוקח שכ' שיעור הפגימה כדי אחיזת הצפורן בו והיינו כעין פירש"י גבי אוגרת לשון אסיפה שאוגרת הצפורן לתוכה שזהו פי' אחיזה דאילו לפי' הרא"ה אין הצפורן נאחז בהפגימה כלל רק שמרגשת בו דהא לדידי' שייך הרגשת הצפורן אפי' אם הפגימה אין בה כדי חלל עובי הצפורן ואפי' אין בה חלל כלל ופגימה כזו אין בה בית אחיזה לצפורן:

ב הפי' השני בתחגור בה צפורן הוא מה שהביא רש"י בתהלים (ע"ו י"א) ע"פ שארית חמת תחגר דהא תחגר פי' הוא ז"ל לשון עכבה ולא לשון חגורה וכ' שכ"ה בלשון משנה תחגור בה צפורן וששמע משמו ר' אלעזר הגאון ב"ר יצחק שהיה מביא המקרא הזה עדות לאותה משנה ואמנם כ' שם עוד שיש לפותרו ג"כ לשון חגורה ממש (ר"ל במקרא הנ"ל וממילא שי"ל כן במשנה) והנה בבכורות (דל"ז) פירש"י להדיא בתחגור

שתעכב בה צפורן ויש להסתפק בלשון זה אם כוונתו שהצפורן יהיה נאסף ממש לתוך הפגימה כדפי' גבי אוגרת וכנ"ל או אם כוונתו שירגיש בה הצפורן כדפי' הרא"ה. או שהוא ענין ממוצע ביניהם וראיתי בת"ש שכתב דדברי רש"י בבכורות נוטים יותר לפי' הרא"ה ולכאורה מפירושו בתלים יש ראי' לזה דאל"כ אלא דמפרש ג"כ שהצפורן יהי' נאסף לתוך הפגימה א"כ למה הוצרך רבי אלעזר הגאון לפרש תחגור בו צפורן לשון עכבה והביא לו ראי' מפסוק שארית חמת תחגר ומה חסר לו לפרשו לשון חגורה שא"צ ראי' כלל לזה ולכן י"ל לכאורה דכוונתו כדי שנפרש דתחגור בו צפורן לאו היינו שיכנס הצפורן לתוכה ממש וירויח בזה דהני אמוראי דבדקי בשמשא ומיא לא פליגי ארב חסדא אבל קשה לומר כן דא"כ דלא בעינן שיכנס הצפורן לתוכה א"כ כיון שאין בפגימה חלל שיכנס בה הצפורן מדוע יתעכב הצפורן בעברו על הפגימה דמי יעכבנו דבשלמא כשיש בה חלל והצפורן נאסף לתוכה אזי העוקץ חוגר בהצפורן ומעכבו שלא ילך להלן משא"כ כשאין בחללו שיאסף לתוכו הצפורן א"כ הצפורן עוברת עליה מלמעלה ומדוע תתעכב נהי דהרגשה שייך לומר שתרגיש שיש שם פגימה אבל עכבה אין שייך כאן וע' בדברי רז"ל סי' ח"י סס"ק ב' במ"ש בפי' דברי הרא"ש בשם מהר"יט דמשמע שם דעכבה ואסיפה ענין אחד הוא ולפיכך היה נראה לומר דבאמת הכוונה אחת שתאסוף לתוכה צפורן והא דהוצרך לפרש דתחגור הוא לשון עכבה הוא משום דקשיא לי' קושיית הרא"ה בבד"ה דאת"ל דתחגור הוא לשון חגורה הל"ל שתחגור הצפורן שהפגימה היא החוגרת שלכך פי' הרא"ה דתחגור הוא לשון הרגשה שהצפורן מרגשת בפגם ולכן פירש"י דתחגור לשון עכבה שהצפורן מתעכבת בפגם וא"ש הלשון כמו את"ל שהוא לשון הרגשה ומ"מ ענין עכבה היינו אסיפה כמו חגורה אלא שאין זה מספיק דהא רש"י פי' בבכורות שתעכב בו צפורן וא"כ תעכב קאי על הפגימה והיינו תחגור וא"כ כמו"כ יכול לפרש את"ל דתחגור לשון חגורה שהפגימה תחגור בה את הצפורן וכמ"ש במ"ה שם. ואפשר דמשום הכי הוה דחוק לו לפרש שהפגימה. תחגור משום שבאמת אין הפגימה היא החוגרת דהפגימה הוא החסרון והחגורה הוא מהעוקצין משא"כ בתעכב שפיר הפגימה מעכבת ע"י כניסתו לתוכה ואפשר דמש"ה פי' לשון עכבה משום דשיעור חנ"ץ קאי בין אפגימה אוגרת בין אמסוכסכת ובמסוכסכת לא שייך לשון חגורה דאינה חוגרת מב' צדדי' משא"כ את"ל שהוא לשון עכבה שייך ג"כ במסוכסכת ואע"ג דבסה"ת כ' גבי מסוכסכת ג"כ שהצפורן חוגר מרוח א' אלמא דשפיר שייך לשון חגירת צפורן משום חגורה גם במסוכסכת מ"מ י"ל דלרש"י הוה דוחק לפרש כן מהאי טעמא דאינו חוגר מב' צדדים מש"ה פי' דתחגור הוא לשון עיכוב אבל אין לומר דסה"ת מפרש ג"כ חוגר לשון עיכוב דא"כ לא א"ש

מ"ש שהצפורן חוגר הפגימה דמשמע שהצפורן מעכב את הפגימה ובאמת הוא להפך שהפגימה מעכבת משא"כ את"ל דחוגר לשון חגורה לק"מ דבאמת הצפורן חוגר את החגורה והוא הפגימה שהיא חגורתו וכמ"ש בחי' הריטב"א:

ועוד אפ"ל דיש נפקותא לדינא בין אם הפי' לשון עכבה או לשון חגורה והוא דאם הפי' לשון חגורה בעינן שיהי' חלל בפגימה כעובי הצפורן ממש משא"כ אם הוא לשון עכבה י"ל דאם חללה כל שהוא אפי' כחוט השערה נמי שפיר דמי והיינו כל שיכול ליכנס לתוכה חוד מעובי הצפורן אע"פ שאין כל עובי הצפורן נכנסת לתוכה והחוד הוא הקרן עד"מ שעובי הצפורן הוא עובי ד' או ה' שערות משא"כ החוד י"ל שאינו רק כמו שערה או ב' ועובי הצפורן ניכר יותר כשחותכין קצת מהצפורן שחוץ לאצבע וע' בפ"ת סס"ק י"ג ג"כ חילק בין כשבודק בחוד עובי הצפורן ובין כשבודק בעובי הצפורן והנה אם הפגימה כחוה"ש י"ל שחוד הצפורן יכול ליכנס לתוכה כשבודק בחוד ואזי מתעכב כל הצפורן ואפשר גם אם בודק בעובי הצפורן יוכל החוד מהעובי להיות נכנס בתוך הפגימה אם מחזקת כדי חלל החוד (ואזי מתעכב כל הצפורן) ואע"פ שהצפורן כולו א"י לכנוס והולך ביושר מ"מ י"ל שחודו נשפל ונכנס בגומא זו משא"כ אם אין בה חלל כלל ועוקציו סמוכים ממש וה"ז כמין סדק אזי אין החוד יכול ליכנס אע"פ שבודק בחוד מהעובי כיון שאין בה שום חלל כלל ואזי י"ל שאין הצפורן מתעכב בה כלל וכשרה לרש"י משא"כ לפי' הרא"ה דתחגור לשון הרגשה משמע דהוה פגימה כל שהצפורן מרגשת בפגימה בעברה עליה אע"פ שאינה מתעכבת בה כלל ונמצא שלפי' זה א"ש דלא פליגי כלל הני אמוראי דבדקי בשמשא ומיא כו' ארב חסדא דהא אינהו נמי בעי' שיהי' פגימה וחסרון ממש כדמוכח ברש"י שם בגמרא ואפשר דאינהו נמי אי הוה משכחי פגימה הוי בדקי אם מתעכב בה הצפורן או לא דאם אין הצפורן מתעכב בה כלל מפני שהיא מצער מהכיל חודו הוה מכשרי לה וכמ"ש הרשב"א בתה"א לענין חוה"ש.

והמעשה המובא בב"י בשם רש"י יש ליישבה ג"כ לפי' זה דמ"ש שאין צפרנו חוגרת בה היינו שלא נתעכב הצפורן כלל מחמת הפגימה משום שהיא קטנה מהכיל החוד מעובי הצפורן ג"כ אבל מ"ש הת"ש שיש ליישב מעשה כזו לפי' הרא"ה ג"כ ור"ל שלא היתה צפרנו מרגשת בה כלל א"א להעמידו לפמ"ש הרא"ה בבד"ה והרשב"א במ"ה דהצפורן מרגיש אפי' בכ"ש ומש"ה נדחק הרא"ה בדמי' לסאסאה שאע"פ שבודאי צפורן מרגשת בה כשרה שז"א מגוף הסכין כו' אלא כמין חוט כו' והרשב"א השיג עליו כי זה החוט מהו כו' אלמא דמדברי שניהם נלמוד שא"א להיות שוב פגימה שלא ירגיש בה הצפורן דאל"כ הוה מוקמינן ההיא דסאסאה בכה"ג ומכאן מוכח ג"כ דבצפורן מרגיש ג"כ פגימה

שאינה אוגרת שום דבר דהא הרשב"א מוקי ההיא דסאסאה לשטתו בשאינה אוגרת שום דבר ומדלא ניחא לי' להרא"ה להעמידה ג"כ כן והוצרך לידחק משום שהוא כמו חוט כו' אלמא דס"ל דמ"מ מרגשת בה הצפורן ואין להכשירה אם לא שהוא בהחוט שאינו מגוף הסכין כו' וכ"כ רבינו להדיא בדעת הרא"ה שאפי' אינה אוגרת שום דבר כו' וא"כ הוא דוחק לומר במעשה דרש"י שנראה לו פגימה ושלא היתה צפורנו מרגשת בה כלל וע' רש"י גבי בשמשא שרואים בחודה נגד השמש או בצילה כו' ובודאי שפגימה זו נרגשת בצפורן (וע' בב"ח בקו"א דנראה מדבריו שלא ראה כאן דברי הבד"ה והמ"ה דאל"כ האיך כ' פגימה כחוה"ש ואינה נרגשת בצפורן כו') והאיך אפשר לומר שנראה לו ע"י ראי' פגימה קטנה ולא הרגישה בצפורנו זה דוחק עצום כדמוכח מדברי הבד"ה והמ"ה הנ"ל מיהו לקמן אות ד' ית' דבאמת הב"ח והת"ש ס"ל דבהרגשת הצפורן ג"כ אפשר שאינו נרגש פגימה דקה כחוה"ש ע"ש וא"כ ממ"נ לשטתם אין לאסור פגימה שאינה אוגרת כחוה"ש אף גם לדעת הרא"ה והנה דברי הרוקח דלעיל אות א' לכאורה י"ל ג"כ כפי' זה מיהו לשון אחיזת הצפורן אינו לשון עיכוב אלא משמע שנאחז ממש תוך הפגימה ולפי פי' זה אינו נאחז תוך הפגימה רק החוד מעובי הצפורן ולא כל הצפורן ע"כ נלע"ד שדבריו נוטים ומראים יותר כפי' הראשון דתחגור לשון חגורה כדלעיל אות א':

ד הפי' השלישי בתחגור הוא פי' הרא"ה בבד"ה שאינו מלשון חגורה אלא מלשון חגירה כמו ויחגרו ממסגרותם כלומר שתרגיש בה הצפורן כו' והנה הגם כי במ"ה השיג עליו ואמר שהוא בודל מדברי כל הראשונים ושלא לצורך ושלא להועיל שכולם מפרשים תחגור מלשון חגורה מ"מ מצאתי ת"ל בערוך ערך חגר שפי' ממש כד' הרא"ה וז"ל שתחגור בה הצפורן פי' חגירה מלשון פסח שהוא חגר והוא כמו רגל המהלכת במישור כשמגעת בחריץ נחגרת וצריכה בדיקה אטופרא ואבשרא כו' עכ"ל והיינו ממש כדפי' הרא"ה שהוא מלשון ויחגרו ממסגרותיהם דהיינו ג"כ מלשון חגר ופסח כדפירש"י בשמואל כ"ב וכ"ה במצודות ציון שם וכ"כ בחי' הריטב"א להדיא בשם הרא"ה שהוא מלשון חגר (ובת"י שם ויחגרו ויזועון והיינו כדפי' הערוך שם מחגורין דזבין מתנדנדין כו') ואפשר וקרוב לומר שדברי הרא"ה לקוחים מהערוך והנה בדברי הרא"ה ג"כ יש לפרש על שני דרכים הא' דמ"מ צ"ל הפגימה אוגרת כ"ש כחוה"ש עכ"פ ולא פליג לדינא אהרשב"א רק דפליג עלי' במה שדחה דברי ר"ח מהלכה וכ"מ לכאורה שהבין במ"ה כן בדברי הרא"ה ע"ש במ"ש שאילו תחגור כמו תרגיש א"כ חזר לומר דפגימת סכין בכ"ש כו' ור"ל וא"כ מהו החילוק בינו להת"ה לדינא ואי איתא דלהרא"ה אפי' אינה חוגרת כלל שום דבר פסולה כל שהצפורן מרגיש בה א"כ טובא איכא לאיפלוגי

בינייהו א"ו צ"ל דס"ל להרשב"א שא"א כלל שיפסול הרא"ה פגימה שאינה אוגרת שום דבר דהא אוגרת כשמה שאוגרת שום דבר וכ"מ לכאורה מדברי הרא"ה בספר החנוך מצוה תנ"א שהצריכו חכמים לבדוק עם הצפורן כו' ואם נרגיש בו פגימה אפי' כל שהוא השחיטה אסורה ולשון כ"ש י"ל שאוגרת שום דבר עכ"פ ויש לדחות וכ"מ לדברי הב"ח בקו"א שהבין שיכול להיות פגימה כחוה"ש ולא יהי' הצפורן מרגשת בו א"כ נקיט מיהו עכ"פ דפגימה שאינה אוגרת כ"ש דודאי אינה נרגשת בצפורן וכ"מ קצת בחי' הריטב"א שכ' ששלשה דינים בדבר ומשורת הדין צריך לבדוק לכתחלה אבשרא וטופרא כו' וכל שמרגיש בו פגם אין שוחטין בו לכתחלה ודמיא לסאסאה מותרת כיון שאין בו פגם וא"א לומר שלא יש בו פגם כלל. דא"כ מאי קמיבעי' לי' אלא עכצ"ל שאין בה חסרון דהיינו שאינה אוגרת שום דבר כמ"ש הרשב"א וא"כ כיון דשוחטין בה לכתחילה ע"כ צ"ל שאינו נרגש בצפורן דהא לעיל מיני' כתב שכל שמרגיש בו פגם אין שוחטין לכתחילה כו' מיהו זה יש לדחות לפמ"ש רבינו בשם הפר"ח ות"ש שיש הפרש בין הרגשת פגימה כ"ש שהיא אוגרת כחוה"ש ובין הרגשת הסאסאה שאינה אוגרת כלום ואע"פ שרבינו כ' שהוא דוחק עצום מ"מ אפ"ל שאינו דוחק את"ל דהרגשת פגימה אוגרת היינו ע"י שמתעכב הצפורן מחמתה כדלעיל אות ג' משא"כ הרגשת הסאסאה י"ל דהיינו הרגשה בעלמא וא"כ לד' הרא"ה את"ל דפי' הרגשת הצפורן היינו שלא ע"י עיכוב א"כ י"ל דאפילו אינה אוגרת כ"ש נמי מרגשת הצפורן ולכאורה מוכרח דהרגשת דכ' הרא"ה היינו שלא ע"י עיכוב דאל"כ ה"ל להביא מפסוק שארית חמת תחגר כו' ואפשר דהי' מפרש שם לשון חגורה כדפירש"י בלשון שני שם בתהלים. והנה מדברי הדרישה המובאים בכנה"ג בהג"ה הטור אות ז' שכתב דדעת הרא"ש כהרא"ה ולא פליגי לדינא עם הרשב"א וכ"כ הפר"ח מבואר דעכ"פ בעינן אוגרת כ"ש דאל"כ פליגי עם הרשב"א במאי דמחמרי טפי מיני' ודעת הת"ש נראה ג"כ דפגימה שאינה אוגרת כלל כשרה אלא דס"ל בודאי שאין הצפורן מרגיש בה עסק"ו שרצה להכשיר אפי' סדק עמוק בכה"ג אלא שחזר בו משום שאפשר להפתח כו' והיינו דייקא בסדק אבל בפגימה כה"ג ודאי כשרה לדעתו לכ"ע ואפי' להרא"ה משום דאין הצפורן מרגיש בו כו' ע"ש ואזיל לשיטתי' דבסק"ה העלה שא"א לומר להרא"ש דפגימה כ"ש נרגשת בצפורן כו' ע"ש וכן צ"ל לשטתו גם להרא"ה והתם מיירי אפי' אם היא אוגרת משהו א"כ כ"ש באינה אוגרת כלל ודבריו נוטין ממש לדברי הב"ח בקו"א דלעיל וכן בספר הזכרונות שבכנה"ג בהג"ה ב"י סוף אות ח' מבואר ג"כ כן דפגימה שאינה אוגרת כלל אפי' חוט השערה אינה נרגשת בצפורן ע"ש:

ה ויש להסתפק לשטתם אי אירע שהרגיש אחד בפגימה ע"י בדיקת צפורן ואח"כ מצאו שאינה אוגרת כלל אפי' חוה"ש דהיינו שהעבירו עליה חוה"ש ולא נתעכב שם מה דינה לדעת הרא"ה והרא"ש יש בזה פנים לכאן ולכאן דלכאורה י"ל כיון דלשטתם עיקר שיעור הפגימה בהרגשת הצפורן תליא א"כ כיון שהרגיש בה בצפורנו אסורה והא דלא אגרה חוה"ש י"ל דלא בדק שפיר או שי"ל בהפך דמדלא אגרה חוה"ש ודאי אין זו. פגימה האסורה כנ"ל ומה שהרגישה בצפורן הוא משום שחוש הרגשתו מופלג יותר משאר בני אדם ומה שאמרנו שסתם פגימה הנרגשת בצפורן אסורה היינו בסתם בנ"א ומשום דודאי אוגרת חוה"ש או יותר כי סתם הרגשת בנ"א בצפורן בודאי אינו אלא בפגימה האוגרת חוה"ש ובהם דברו חכמים ואולם ימצא ג"כ מופלגים בהרגשה שמרגישים אפי' אינה אוגרת כלל אלא שמהסתם אסרינן כל פגימה הנרגשת בצפורן אבל אי אירע שבדקו ולא אגרה חוה"ש יש להקל (ועל"ק אות ו' דהפ"ת ופ"מ אוסרים בזה וכ"ד הכו"פ כדלקמן אות ח' ובאות יו"ד העליתי שיש להקל בזה) מיהו אם שאר בנ"א מרגישים אותה בצפורן ג"כ אין להכשירה ולומר שהרגשת כולם מופלגת ותלינן יותר דלא בדק שפיר עם חוה"ש ועמ"ש הת"ש סי' י"ח ססקי"ז וביאר דבריו רבינו בסי' א' סק"ב שמי שבודק הסכין בכונת הלב ואינו מרגיש כלום אף שיש מי שמרגיש אחריו בודאי שאינו מרגיש פגימה האוסרת מדינא דהיינו שאוגרת כ"ש כו' ודין זה אמת ג"כ לפ"ד הרא"ש והרא"ה כפי הסברא השנית שכתבתי לדעת הב"ח והת"ש והזכרונות ולדעת הדו"פ והפר"ח בפי' דברי הרא"ש והרא"ה:

ו והפי' השני בדברי הרא"ה הוא מבואר במשבצות זהב סק"ב שכ' וז"ל דאפשר להרא"ה והרא"ש יש יותר חומרא שאף שאינה אוספת שום דבר כל שצפורנו מרגיש פסולה כו' דצפורן ודאי מרגיש קטנה ביותר כו' (הג"ה ואין הפמ"ג והפ"ת והכו"פ דלקמן אות ח' מחולקים במציאות עם הב"ח והת"ש וסיעתם דלכאורה זהו מחלוקת דמציאות דלהכו"פ וסיעתו מורגש בצפורן פגימה קטן שבקטנים ולהב"ח וסיעתו י"ל דאפי' כחוה"ש אינו נרגש בצפורן וא"כ נחזי אנן עם מי האמת ונשאל לשוחטים כו' אבל באמת י"ל שאין כאן מחלוקת במציאות אלא שההרגשה חלוקה בבנ"א יש שמרגישים ביותר ויש שאין מרגישים כ"כ:

כמ"ש הכו"פ עצמו ובסתם בנ"א ימצא ודאי שאין מרגישים אפי' כחוה"ש וימצא ודאי בשוחטים שמרגישים אפי' פחות הרבה מהחוה"ש ובהא מחולקים הב"ח עם הכו"פ דלהב"ח שיעור דכדי שתחגור בצפורן להאומרים דהיינו הרגשה ניתן שיעור זה שיהי' מורגש אפי' לסתם בנ"א משא"כ אם אינו מורגש רק למופלגים לא הוה פגימה ותדע דהא

גבי בכור נמי אמרינן דהוי מום כדי שתחגור בו צפורן וא"כ צ"ל דהיינו נמי שמורגש בצפורן. והתם א"א לומר דכשמורגש למופלגים לבד נמי הוה מום דהא בעינן מומים שבגלוי ועוד דגדולה מזו תנן התם בבכורות (ד"מ) במראה אבל לא במדה אלמא דבעינן שיהא נראה לכל ממש וזה גרע מבמדה דבמדה ניכר עכ"פ לכל ע"י מדה משא"כ הכא ולהכו"פ וסיעתו אפי' מורגש למופלגים לבד נמי נק' חג"צ וס"ל דזה נק' במראה דאפשר יכולים לראות הפגימה ע"י שמשא ומה"ט נמי הוי מומין שבגלוי (וע' רש"י רפ"ו דבכורות נגממו שנחתכו בסכין א"כ א"א לומר שלא יהא נרגש בצפורן וא"כ מה בין זה לנפגמו ומש"ש רש"י ולא חיסרו אינו מיושב את"ל דתחגור היינו הרגשה לבד א"כ יכול להיות בלא חסרון ולכן מזה ראי' קצת דתחגור היינו חגורה ממש. וזהו ודאי חסרון משא"כ בנגממו בלא חסרון יכול להיות שלא תחגור הצפורן) א"נ אפשר ס"ל דבמראה ולא במדה אינו מעכב אלא גבי עינו אחת גדולה כו' ולא גבי שארי מומין תדע דגבי עינו בעינן שיהיה א' כשל עגל כו' ובאזן לפ"ד הרמב"ם וכן בבצים לד"ה אינו מום אפי' אחת גדולה מחברתה הרבה ע"ש) וראיתי לרבינו הגדול ה"ה כאאזמו"ר נ"ע בתשו' שבש"ע סס"י י"ח שהשוה דעת הפ"ת להפמ"ג במשבצות והנה המעיין שם בפ"ת יראה לכאורה דאינן שוים שהרי הפ"ת סק"ג כ' להדיא ומאי דקתני מתניתין אוגרת כ"ש למעלה מסאסא' אוגרת מידי ואח"כ כתב זולת במציאות דאינו נרגש בצפורן דהא נכלל בדדמי' לסאסאה כו' וא"כ מובן ממנו דבעינן אוגרת עכ"פ דלא כהפמ"ג שכ' להדיא דלהרא"ה ורא"ש אפי' אינה אוגרת ואוספת שום דבר פסולה אמנם האמת דכונת רבינו נ"ע שהפ"ת והפמ"ג שוים לדינא בדעת הרא"ה והרא"ש דכל פגימה הנרגשת בצפורן אלא דלמר והוא הפ"ת היינו משום דבודאי אוגרת מידי ואע"ג שאין אוגרת חוה"ש י"ל שאוגרת דבר הדק יותר הרבה מהחוה"ש. שהרי גם גשם החוה"ש יוכל להתחלק באמת לכמה וכמה חלקים כידוע לטבעיי' אלא שא"א לבחון בחוט דק כזה על הסכין ולמר והוא הפמ"ג אע"ג שאינה אוגרת כלל ואפי' הי' בא אליהו הנביא ואמר שאינה אוגרת כלל אסורה מדינא כיון שנרגשת בצפורן ה"ז שיעור פגימה להרא"ה והרא"ש והנה הנדון שנסתפקנו לעיל אות ה' פסולה לדעת הפ"ת ולדעת הפמ"ג בהרא"ה והרא"ש וזה פשוט ומבואר להדיא בדבריהם והנדון שנת' שם סוף אות הנ"ל בשם רבינו נ"ע בסי' א' סק"ב י"ל שיתחלק הדין בזה בין הפ"ת ובין הפמ"ג דלהפ"ת כיון דבעינן אוגרת מידי אלא דכל שנרגשת בצפורן מסתמא אוגרת מידי א"כ י"ל שפיר מ"ש רבינו דכיון שהאחד לא הרגיש בודאי שאינה פגימה האוסרת מדינא כו' ע"ש משא"כ להפמ"ג דלא בעינן אוגרת כלל א"כ לא שייך לומר דבודאי אינה פגימה האוסרת מדינא דהיינו שאינה אוגרת שום דבר דהא לא

תלינן מידי באוגרת וא"כ כל שאחד מרגיש ואחד אינו מרגיש לא נפיק מספקא דאורייי' עכ"פ (ולדעת הכו"פ דלקמן אות ח' נראה ג"כ להחמיר בזה אף שי"ל דבעי אוגרת כי כן מוכח מלשונו להחמיר בזה) אם לא בנדון של הת"ש סי' י"ח סקי"ז שכולם אין מרגישים רק שא' מרגיש שבזה יש להתיר להפמ"ג ג"כ:

מיהו באמת אומר אני שפי' הפמ"ג בהרא"ה ורא"ש א"א להולמו כלל דא"א לומר דשיעור דתחגור הצפורן היינו הנרגשת בצפורן אפי' אינה אוגרת שום דבר דא"כ הוא כנגד הש"ס בבכורות (דל"ז) דתנן התם רפ"ו נפגמה אזנו כו' נסדקה אע"פ שלא חיסרה ופירש"י פגימה אינה בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון ובגמ' שם ע"ב הסדק כ"ש כו' פגימה כדי שתחגור בה צפורן והשתא את"ל דתחגור בה צפורן היינו שתרגיש ואע"פ שאינה אוגרת כלל א"כ כשאינה אוגרת כלל עכצ"ל שאין בה חסרון כלל וא"כ היינו שיעורא דסדק ג"כ א"ו צ"ל שאוגרת עכ"פ שום דבר משום שיש בה חסרון ונכנס הדבר לתוך החסרון ובשלמא להפ"ת י"ל דאם הצפורן מרגשת אמרינן דמסתמא אוגרת וחסרא מידי ובסדק פסול אע"פ שאין הצפורן מרגשת כלל אבל להפמ"ג א"א לומר כן ועוד יפלא להפמ"ג א"כ מ"ט חילקו בין אוגרת למסוכסכת והרי מסוכסכת גריעא טפי מפגימה שהצפורן חוגר בה שאסורה אע"פ שאינה אוגרת) לפמ"ש הרא"ה בבד"ה שמסוכסכת יש לה מורשא זקופה מצד א' ונרגשת בין בהולכה בין בהובאה והרגשה זו עכצ"ל שהוא שגבוה ממש יותר מצד א' והסימן שיורד ממש ממנה ואפ"ה מכשרי בעומדת ארישא דסכינא וא"כ פגימה שהצפורן חוגר בה נמי יש להכשיר כן אם אינה אוגרת כלל דלא שייך כלל לומר מורשא קמא מחליש ובתרא בזע כיון שאין ביניהם ריוח כלל ואין שטחה יותר מהמסוכסכת ולא עוד אלא שהרגשת הצפורן היא הרגשה בעלמא ולא ירידה כבמסוכסכת א"ו אוגרת ממש בעינן להרא"ה ומ"ש הרא"ה שכל שהצפורן מרגשת אסורה היינו שמרגיש איך שהיא אוגרת ור"ל שמרגיש ב' המורשות ממש וכמ"ש להדיא די"ב ב' דאוגרת יש לה שתי מורשות כו' זקופות הן ונרגשות משני צדדין בין בהולכה כו' ולשון ונרגשות היינו שב' המורשות נרגשות ולא שמרגיש הרגשה בעלמא שיש כאן פגימה ע"י דליגת האצבע דא"כ אינו מרגיש ב' המורשות:

ח והאמת אגיד שלפי דברי הרא"ה אלו יש לכוין דבריו כדפרישית לדעת רש"י שתחגור הוא שתתעכב חוד הצפורן עכ"פ וה"נ י"ל שזהו תרגיש דהרא"ה שאז מרגיש ב' המורשות ממש וא"ש נמי מ"ש הרא"ה די"ד שאבשרא הוא בדיקה יפה מטופרא כו' ועינינו הרואות בהפך שאטופרא מרגישי' יותר כמ"ש כל האחרונים ולומר דבדור הרא"ה הוי מרגישי יותר מבדורינו כעין מ"ש הפ"ת על חכמי הגמ' הוא רחוק משמוע בשגם שהדורות

שלפני פנינו כבר כתבו איך שאבשרא איננו מרגישי' ובשלמא להרשב"א א"ש דבדיקה דאטופרא היינו שתחגור הצפורן ממש כדפי' רז"ל וא"כ אבשרא היא בדיקה יותר מעולה משא"כ להרא"ה דאטופרא היינו נמי הרגשה בעלמא א"כ האיך כ' הפך החוש אבל את"ל דהרגשה דאטופרא היינו שמרגיש ב' העוקצין לק"מ שאפשר זה בקל יותר בבשרא כו' והיינו משום דלהרגיש ב' העוקצין א"א אלא ע"י שיכנס חלק מה מהעובי הצפורן עכ"פ תוך הפגימה ואפשר שזה יכול להרגיש בבשר בקל יותר והנה דברי הערוך שמהם מקור דברי הרא"ה נוחים יותר לפי' זה במ"ש שהוא כמו רגל המהלכת במישור וכשמגעת בחריץ נחגרת כו' דלכאורה היינו ע"י שהרגל נכנסת לתוך החריץ שהוא נמוך משאר קרקע המישור שבו עומד רגלו השני' שאז ניכר שהוא כמו חיגר במה שרגלו אחת נמוכה יותר וא"כ דכוותה בהולכת הסכין על הפגימה היינו נמי שהצפורן נאסף לתוך הפגימה אבל אין לפרש דמ"ש וכשמגעת בחריץ נחגרת שאינה נכנסת תוך החריץ כלל אלא שמדלגת את החריץ דא"כ אמאי נראית כחיגר מחמת זה והלא כל מהלך דולג קצת קרקע ואת"ל דאינו מיירי במהלך אלא במעביר רגליו ע"ג הארץ דומי' דהעברת הצפורן על האצבע ומ"ש לשמגיע בחריץ נחגרת היינו שמוכרח לדלג רגלו ולהגביה קצת דאכתי אינו נראה כחיגר מחמת זה אלא את"ל דנחגרת אינו דוגמת חיגר אלא נדנוד כמש"ש גבי מחגירין כו' וא"כ לא א"ש מ"ש ל' פסח כו' הלכך מחוורתא דלהערוך היינו שהצפורן נאסף ממש לתוך הפגימה ומש"ה נק' תחגור דהיינו דומיא דפסח ממש שמנמיך רגלו האחת וככה הוא רגל שבחריץ אם נצייר רגל שני שבמישור וכן יש להוכיח ממש בערך ססא וז"ל דמיא לססא כשרה פי' הענף שבראש השיבולת הנראית כמו מחטין ארוכין עומדין ואינן חלקים אלא בולטות מהן כעין שינים דקות מאד ונק' מלעין עכ"ל הרי דגם בדמיא לסאסאה שהוא כשרה ע"כ יש בה פגימות קטנות ואעפ"כ היא כשרה וא"כ צ"ל דתחגור בה הצפורן דפסולה היינו שנאסף ממש לתוכה ובסאסאה צ"ל שאין בה כדי לאסוף הצפורן לתוכו אבל א"א לומר דתחגור היינו תרגיש דא"כ בסאסאה נמי מרגשת אם לא שנאמר שגם הערוך ס"ל כמ"ש הרא"ה גבי סאסאה שזהו כמין חוט כו' והוא דוחק דכל כה"ג ה"ל לפרש ולא לסתום:

ט וראיתי להכו"פ רס"י י"ח מ"ש אלא ברור לענ"ד כו' כי אין לך פגימה בעולם ממש שלא יורגש ע"י צפורן כו' ולכך היה הקבלה כדי חגירת צפורן כי הם דברו באיש השלם כו' ובטלה כל מחלוקת הפוסקים בזה ויש לתמוה עליו טובא שנראה מדבריו כאילו ראה זה חדש הוא אשר המציא דחגירת צפורן היינו הרגשת הצפורן והלא כתוב הדר הוא להרא"ה בבד"ה ועם כל זה דחה הרשב"א במ"ה פירושו בשתי ידים והאיך כ' שבטלה

מחלוקת הפוסקים בזה והלא מאור עינים הרשב"א חולק ע"ז להדיא ומי הוא שיוכל לבטל דעתו וגם בלא"ה אין דבריו ברורים במ"ש כי הם דברו באיש השלם והלא משנה שלימה שנינו הכל שוחטין ואפי' נשי' ועבדים כו' וכמו שהאריך בזה רבינו ז"ל סי' א' סק"ב ע"ש כי טוב הוא:

ומעתה יש לנו לבאר לענין דינא האיך קיי"ל דהנה כל הפי' שהצגנו לעיל בענין חגירת צפורן הכל הוא לדעת רב חסדא שאמר ששיעור הפגימה כדי שתחגור בה הצפורן אבל הרשב"א ז"ל הבין שהרי"ף (ובה"ג וכ"ה בשאלתות שלא הזכיר מימרא דרב חסדא) דחאו מהלכה משום הני אמוראי דבדקי בשמשא ובמיא ובחוט השערה אלמא דס"ל דשיעור הפגימה בכ"ש וכתב שכ"ד הרמב"ם והרמב"ן אמנם בחי' הריטב"א ראיתי שכתב דכל מה דאמרינן בהני אמוראי אינו אלא בתחלה כו' אבל בדיעבד הכל מודים שאינו נפסל אלא בחגירת צפורן וסיים שזה שטת הגאונים ז"ל ופי' חגירת צפורן הוא מפרשו מלשון חגורה ממש והנה הטעם וההפרש בין לכתחילה לדיעבד נלע"ד פשוט משום דאע"ג דשיעור הפגימה מדאורייתא הוא כדי שתחגור בה הצפורן מ"מ י"ל דחצי שיעור נמי אסור כדאי' ר"פ יוכ"פ ואין לומר דשאני הכא דפחות משיעור זה אינו נוקב בסימנים וטריפות הפגמים הוא משום נקיבת הסימן כדאי' בגמ' (די"ז) פשיטא כיון דכי נקיב טרפה בעינן בדיקה כו' דמ"מ הרי חצי שיעור אסור משום דחזי לאצטרופי וא"כ פגימה דקה נמי חזי לאצטרופי אם יופגם עוד עד שיהי' כדי שתחגור וכה"ג מבואר בר"ן רפ"ג דשבועות בענין הנשבע שלא יאכל דאע"ג דלא נתכוין אלא לכזית וא"כ היה הסברא דפחות מזה מותר לו לאכול כיון דלא נתכוין לזה כלל מ"מ אסור משום דחזו לאצטרופי כו' וה"נ להא דמיא עכ"פ מיהו בתשובת ח"ק סי' פ"ו מבואר דחצי שיעור אינו אסור מדאורייתא אלא במאכלות אסורות משום דמריבוי' דכל חלב נפקא ולכן כ' דלענין בל יראה וב"י אין איסור על חצי שיעור כ"א מדרבנן כו' ע"ש והסכים עמו רבינו ז"ל בקו"א סס"י תמ"ב וא"כ לענין פגימת הסכין כיון שאין האיסור בהמאכל ממש רק בהסכין אין כאן איסור בחצי שיעור רק מדרבנן ולכן כיון דמדרבנן עכ"פ אסור לכן החמירו לבדוק בשמשא ומיא דכל שהיא אוגרת משהו הוא בכלל חצי שיעור דחצי לאו דוקא ואסור מדרבנן מיהו משא"כ דמיא לסאסאה שאינה אוגרת כלל לא הוי אפי' חצי שיעור והנה לפ"ז נסתלקה קושיות הרשב"א מהני אמוראי אדרב חסדא וא"ש דכולהו ס"ל שיעורא דרב חסדא מדאורייתא כמשמעות פשט הגמ' כמ"ש הרא"ש והריטב"א ושא"פ מדאמרינן ואידך כו' אך מ"מ אע"ג דפחות מחג"ק מותר מדאורייתא כיון דאסור מדרבנן עכ"פ כחצי שיעור י"ל דשחיטתו אסורה דיעבד ג"כ כשאר איסור דרבנן וכדאמרינן לענין

תערובות ח"ש בפג"ה (דצ"ח) לא תזלזל בשיעורא דרבנן וכן מוכח לכאורה דהשיב רב אשי אסאסאה מאן יהיב לן מבישרא ואכלינן מכלל דלמעלה מסאסאה לא אכלינן וכמ"ש הריטב"א ואעפ"כ כ' הריטב"א שאין לזוז מקבלת הגאונים שכ' דדיעבד אין אסור הבשר והטעם נ"ל דכיון דהא דחצי שיעור אסור הוא משום דחזי לאצטרופי א"כ נהי דאסרינן לי' אפי' דיעבד היינו לגבי הסכין עצמו אילו הי' שייך בו דיעבד משום דבי' שייך לומר דחזי לאצטרופי שאם יפגם עוד מעט אצל פגימה זו יהיה כחגירת צפורן משא"כ הנשחט בסכין זה שוב לא שייך בו לומר צירוף דגם אם יפגם הסכין עוד מ"מ מה שנשחט בו כבר יהי' מותר הלכך לא שייך בו איסורא דיעבד רק שהאיסור רובץ על הסכין שאסור לשחוט בו ולא דמי לתערובות דחצי שיעור דהתם שייך לומר חזי לאצטרופי אם יתערב עוד חצי שיעור בהתערובות יהי' שיעור שלם בתערובות משא"כ הכא זהו מה שי"ל בטעמן של הגאונים ז"ל ושא"פ שנמשכים אחריהם הנ"ל אות א' להסיר מעליהן קושי' הרשב"א ז"ל:

יא ומעתה יש להפלא קצת על רבותינו האחרונים ז' אשר דחאו דיעה זו בשתי ידים דשיעור הפגימה הוא כדי שתחגור בה צפורן ותאספנו לתוכה ממש והפר"ח כתב עליו שהוא דעת יחיד היינו דעת רש"י שבא"ח שהביא הב"י והת"ש כ' שאין זה להלכה אפי' סברת יחיד כו' והיינו שפי' דברי הרא"ש כהרא"ה ודעת סמ"ג כ' שהיא כדעת הרא"ש שכ"כ הש"ג ובאמת הש"ג כ"כ והיינו לפי שהש"ג פי' דברי הרא"ש ג"כ דבעינן חג"צ לשון חגורה ממש מש"ה כ' שכ"ד הסמ"ג:

אבל למאי דפי' הת"ש דעת הרא"ש א"א כלל לומר שכ"ד הסמ"ג וכמש"ל אות א' ולא עלה מעולם ע"ד הש"ג לפרש כן בהסמ"ג ולבבי לא כן ידמה כי ראיתי חבל נביאים מתנבאים כן ה"ה הגאונים שבריטב"א וסה"ת וסמ"ג והרוקח שפסקו כן למעשה וע"ל אות א' שקרוב לומר שכ"ד הסמ"ק וגם הרשב"א בתה"ק הביא דעה זו (ובאמת דפשטא דסוגי' מראה הכי דאמרינן אבוה דשמואל פגם ושדר פגם ושדר כו' ואי כדעת הרא"ה. א"כ כל פגימה טרפה ואפי' להרשב"א לא א"ש מ"ש פשיטא כיון דכי נקיב טרפה בעי' בדיקה ומהו הפשיטות כ"כ את"ל דשיעור הפגימה כחוה"ש כו'). ואפשר שכ"ד רש"י והגאון ר' אלעזר שהביא רש"י או אפשר דהם ס"ל דסגי כשיש בה כדי לעכב הצפורן כנ"ל אות ג' ומ"מ למעשה ודאי יש להורות כהש"ע אבל מ"מ מידי ספיקא לא נפיק אלא דספק דאורייתא לחומרא וכמ"ש רבינו רס"י ח"י וגם למעשה אין להחמיר אא"כ אוגרת ממש כחוה"ש או שמתעכב בה חוד עובי צפורנו כנ"ל אות ג' וכמדומה שהכל שיעור א' אבל בדליכא לא הא ולא הא אלא שמרגיש שיש שם פגימה וצפורנו דולג עליה אבל

אינה מעכבת אותו ואין רואים שהיא אוגרת גם אינה מעכבת חוה"ש אין לאסור כלל כי בזה רוב הראשונים מקילים ה"ה גם רש"י והגאון ר"א הנ"ל וכן הרשב"א והרמב"ן וסיעתם ואפשר שגם להרא"ה יש להתיר כדלעיל אות ז' וכן לפ"ד הרא"ש י"ל כן כדפי' לעיל אות ז' להרא"ה וכמ"ש רבינו סי' י"ח ב' מהרי"ט ח"א סי' ו' ולא נשאר מי שיחמיר בזה אלא הפמ"ג לדעת הרא"ה וכ"ד הכו"פ וזהו דעת יחידאה נגד כל הפוסקים הנ"ל ואין סתירה על פסק זה מדחלקו הט"ז והש"ך רס"י ח"י על הב"ח דהם הבינו שהב"ח מתיר אפי' אוגרת כחוה"ש ובזה השיגו עליו ע' ש"ך שם מיהו באמת דעת הב"ח בקו"א שלא להתיר אלא בפגימה שאין נרגשת בצפורן אע"פ שאוגרת חוה"ש:

וכן פי' דבריו הת"ש אלא שלא ראה שכ"כ הב"ח להדיא בקו"א ולשיטתייהו אזלי דס"ל שאין הצפורן מרגשת בפגימה דקה כחוה"ש כדלעיל אות ד' ומ"מ לדינא חלק הת"ש אהב"ח בהא דכשאוגרת כחוה"ש פסולה וכן עיקר שכ"ד הש"ע בשגם שי"ל שהצפורן מרגשת פגימה כזו כמ"ש הכו"פ אמנם בשאינה אוגרת חוה"ש רק שנרגשת בצפורן בזה יש להקל מהאי טעמא דאמרן ואע"פ שהב"ח בקו"א כ' דלהרשב"א אפי' אוגרת פחות מחוה"ש פסולה וא"כ ליחוש דלמא אוגרת פחות מחוה"ש י"ל דאין לחוש לזה שמא היא אוגרת כיון דבגמרא לא חזינן דבדקו רק בחוה"ש ועוד כיון דבלאה"נ י"א דבעי' חג"צ כנ"ל מיהו אם רואים בשמש שהיא אוגרת ודאי יש להחמיר אבל אם רואים שיש פגימה וא"י אם היא אוגרת גם אינה אוגרת חוט השערה ואינה מעכבת הצפורן יש להקל כנ"ל:

יב ועתה נבאר בקיצור ממשנת"ל והוא זה בענין הפגימה האוסרת יש ד' שיטות הא' דבדיעבד אין איסור אא"כ הפגימה גדולה עד שאוספת עובי הצפורן בחללה ולכתחילה אסור לשחוט בסכין שיש בו פגימה אוגרת אפי' חוה"ש אבל כל שאינה אוגרת כלל אפי' חוה"ש אע"פ שצפורנו מרגיש שיש שם כמו פגם אך אין הפגם מעכב את הצפורן מותר לשחוט בו אפי' לכתחילה וזה דעת הגאונים שבריטב"א וכ"ד סה"ת וסמ"ג והרוקח ואפשר שכ"ד רש"י ואפשר נמי שכ"ד הרא"ש כמ"ש רבינו סי' ח"י סק"ב ואפשר נמי שכ"ד הערוך כמש"ל אות ז' הב' י"ל שזהו דעת רש"י והוא שאם הפגימה מעכבת הצפורן והיינו שחוד עובי הצפורן נכנס לתוך הפגימה אע"פ שאין כל עובי הצפורן נכנס לשם ה"ז אסורה ודיעה זו קרוב אל הדיעה הג' והוא שאפי' אוגרת חוה"ש לבד נמי אסורה וזה דעת הרשב"א הד' הוא דהשיעור תלוי באם הצפורן מרגשת שיש כאן פגימה נמי אסורה ויש מי שהבינו ששיעור זה גדול יותר מאוגרת חוט השערה ולדבריהם י"ל שאם ביחנו ואינו אוגרת חוה"ש כשרה כמש"ל אות ד' ה' וי"א ששיעור זה פחות מאוגרת חוה"ש ובכל ענין אסורה אם הצפורן מרגשת ולמעשה יש להורות דהוי ספיקא דדינא אם ההלכה

כדיעה הא' או כדיעה הב' והג' ואעפ"כ לכתחילה אין לשחוט בפגימה שנרגשת בצפורן אע"פ שבודאי אין אוגרת חוה"ש דלו יהא זה דמי לסאסאה הא אין נוהגין לשחוט בו ובדיעבד יש להקל אם בודאי אינה אוגרת חוה"ש ואינה מעכבת הצפורן מיהו אם רואים בשמש שהיא אוגרת קצת בודאי אזי אסורה אם א' מרגיש פגם בצפורנו וא' אינו מרגיש אע"פ שלא ביחנו אם אוגרת חוה"ש כל ששניהם מומחי' יש להקל דיעבד להתיר מה ששחטו בו מיהו היינו דווקא כשהמרגיש אינו אומר שנתעכב חוד צפורנו אבל אם אומר שנתעכב צפורנו אסורה אם אחד אומר שמתעכב ורבים אומרים שאינו מתעכב ואינו נרגש כלל אין לחוש לו כלל אם נגע במפרקת ואח"כ מצא פגימה שהוא פחות מעובי הצפורן עמ"ש רבינו רס"י י"ח ועבמ"ש רבינו בתשו' שבסס"י י"ח שחזר בו בכמה ענינים ממ"ש בש"ע וי"ל דבתשו' לא נתכוין אלא שיש טוב טעם למנהג סכינים המלוטשים אבל לא שמעכב לדינא ממש:

סימן יז

שחט בהמה ונשחט הקנה כולו וגם הוושט רק בתחתית הוושט נשאר עור א' שלא נשחט היינו עור החיצון והבהמה הי' שוהה למות ולקח הקצב שאינו שו"ב את סכינו שמקצב בו בשר לשחוט הווירידין שעי"ז תמות מהר והי' נזהר שלא יגע בסימני' שאמר לו השו"ב שיש בזה חשש איסור אעפ"כ לא יכול להזהר ושחט הוושט במקום אחר מהו:

הנה הדין מבואר בש"ע סי' כ"ג ס"ה בהג"ה והנה מקור הדין מפרש"י חולין (דל"ב סע"א) ומדכ' רש"י בתורת שחיטה משמע לכאורה כשאינו מכוין רק לחתיכת ראשה או לשחוט הווירידין אין איסור ואע"ג דקיי"ל כר' נתן דלא בעי כונה לשחיטה מ"מ הכא לפסול משום דכיון דהדר וגמרא כולא חדא שחיטה היא כדפירש"י שם ותפסל השהיי' אינו אא"כ מתכוין לחתוך המיעוט בתורת שחיטה דומיא דאמרי' בר"ה (דכ"ח ע"ב) ובעירובין (דצ"ו א') דאע"ג דלצאת לא בעי כונה לעבור בעי כונה מיהו ק' הא אסיקנא התם דגם לעבור בזמנו לא בעי' כונה וא"ל דנ"ד נק' לא בזמנו דהא כששחט הוכשרה וא"צ לשחוט עוד המיעוט ואדרבה אסור לשוחטו משום שהייה:

דמאי שנא ממש"ש בגמ' אילו מתרמי לי' בוכרא אחרינא כו' זמניה הוא אע"ג דבבכור זה אסור ליתן ממנו יותר ממתנה א' וה"נ כיון דאילו מתרמי לי' בהמה אחרת ישחטנה א"כ זמניה הוא ולא בעי כונה אף לעבור וי"ל דשאני הכא דחתיכת מיעוט הסימנין אחר שכבר סילק ידו מהשחיטה ואזלא לה שחיטה והוכשרה הבהמה גרע טפי ממתן שני דבכור דהא אין שום טרפות פוסל עוד בבהמה אחר שחיטת רוב הסי' וכמ"כ חתי' מיעוט

הסי' הוי כשאר פגימ' הסימני' ולא מיפסלא אא"כ מתכוין לשחיטה ואע"ג דגם לרבנן דר"נ לא בעי כונה לזביחה כמ"ש בגמ' (דל"א ע"ב) י"ל דבכה"ג אינו מצטרף בלי כונה מטעם הנ"ל כמו דאע"ג דלצאת לא בעי כונה לעבור בעי כונה כו':

אמנם מלשון הסמ"ק סי' קצ"ז לפי שלפעמים משייר מיעוט הסי' כו' הרי אע"ג דמכוין לחתוך ראשו ולא בתורת שחיטה כלל יש פיסול כמש"ש ושהיות פוסלת כו' אכן י"ל דכ"ז דוקא אם השוחט חותך ומשום דלעבור בזמנו לא בעי כונה דומיא דבכור אבל בנ"ד שהקצב חתך והוא אינו שוחט וא"י ה' שחיטה כלל א"כ לא דמי כלל לענין בכור דהא לא מתרמי לי' לשחוט כלל גם שחיטתו אסורה וע"ש בגמ' דאפילו כשהוא רק בענין דאי בעי כו' אינו נק' בזמנו לחד מ"ד כ"ש כשאסור לו לשחוט וא"כ כיון דנק' שלא בזמנו ודאי לעבור בעי כונה ובנ"ד ודאי לא נתכוין כלל וגם אין שוחטין כלל בסכין כזה לעולם ואף את"ל דבשחיטה כיון דגם לרבנן לא בעי רק כונה לחתיכה כמ"ש בגמ' (דל"א) א"כ ה"נ גם לעבור שלא בזמנו סגי בכונה כזו דהא מ"מ בעי כונת חתי' סימני' כמ"ש התוס' דל"א סע"ב ודי"ב ע"ב ד"ה זרק וכ"כ הרשב"א שם. והכא אינו מתכוין רק לחתוך הראש ואינו מתכוין כלל לחתי' הסימנים ובאמת שכ"ד הדרישה שהביא הת"ש סי' כ"ג ס"ק י"א וכ"פ בשבו"י ח"ב סי' נ"ד הביאו בבל"י וכ"ש הכא בנד"ז שגם נתכוין שלא ליגע בסימנים דזה עדיף מסתם שלא נתכוין לשחיטת הסימנים וע"ד שמבואר בב"י בא"ח סי' תקפ"ט וכ' רבינו שמואל כו' אבל במתכוין שלא לצאת כו' וה"נ הרי נתכוין שלא יחתוך הסימנים כו':

ובתשו' נ"ב מה"ת סי' ב' השיג על השבו"י וכל דבריו אין מוכרחים כלל וע' בתויק"ו סי' כ"ג סק"ג מיהו למעשה אין להקל דהת"ש ורבינו ז"ל והפמ"ג וכל האחרונים מחמירים בזה אך בנד"ז שלא נשאר אפילו מיעוט סימנין רק מיעוטא דמיעוטא היינו רק עור א' מהוושט הרי אפילו במיעוט קמא דוושט לא הי' פוסל שהיי' בכה"ג אם שחט רק עור א' דוושט ואח"כ שהה כיון דלא מיטרפא בי' ולא עדיף ממיעוט קמא דקנה דאין פוסל בו שהיי' מה"ט וא"כ הפוסקי' שסתמו דבמ"ק דוושט פוסל שהיי' עכצ"ל דפי' מיעוט היינו עכ"פ שנחתכו ב' העורות וא"כ גם פי' שהיי' במיעוט בתרא לפרש"י היינו ג"כ דנשאר כל העור עכ"פ. משא"כ כשנשאר רק עור א' לאו כלום הוא ועוד דלא יהא מ"ב דוושט חמור ממ"ק דוושט דבמ"ק לא פסול שהיי' כה"ג:

ומ"מ אין זה ראי' גמורה דמ"ב דקנה יוכיח דחמור ממ"ק דקנה. ועש"ך סי' ב' סקכ"ז אבל בשהיי' לא נפקא לן מידי במעשה טרפה כו' ומ"מ בצירוף טעם הראשון דלא נתכוין לחתי' הסי' כלל ושחתך קצב כו' אפשר לצדד ועוד דהנה לפ"ד הי"ש פ' השוחט סי'

ט' דכ' דשהיי' במ"ב לפרש"י מדאו' בודאי כשר (וכ"ד הרשב"א בתה"א דכ"ד ע"א אלא מדרבנן הוא דקא מיבעי לי' שלא אתו לאחלופי בין מ"ק למ"ב א"כ לפ"ז י"ל דדוקא במיעוט סימן ממש דהיינו לפחות ב' עורות דוושט וכן בקנה דכיון דבכה"ג במ"ק דוושט הי' שהיי' פוסל מדינא לכך גזרי' מ"ב אטו מ"ק וגם גזרי' מ"ב דקנה אטו מ"ק דוושט משא"כ במיעוטא דמיעוטא כנד"ז שאפי' במ"ק דוושט לא הי' פוסל שהיי' כה"ג י"ל דאין לגזור כלל במ"ב דלא יהא הטפל חמור מעיקר ואף דהת"ש סק"ט האריך להוכיח דהוי ספיקא דאוריי' ולא משום גזרה וע' בדברי הגאזמ"ו ז"ל ס"ק י"ו מ"מ בנד"ז שנת' עוד כמה טעמים להקל יש להקל בהפ"מ בצירוף כבוד שבת:

סימן יח

בענין מ"ש התב"ש סי' כ"ד סעיף י"ג גבי חלדה דיש לאסור אפילו אם חוט השערה כסה קצת מהסכין במקום שחיטה:

בפ"ק דחולין (ד"כ ע"ב) רב הונא אמר מפני שהוא מחליד. ובפרש"י ננעץ הסכין תחת העצם לפי שאין העצם מתפשט לכאן ולכאן כדרך שאר בית השחיטה כשחותכי' אותו אלא עומד במקומו וכשחותך הסכין תחת העצם ה"ל חלדה עכ"ל וטעם זה אינו מספיק שיהיה הסכין תחת העצם ממש דהא ע"י החתך שחתך בעצם נעשה חלל וריוח מועט בין ב' פרקי העצם א"כ י"ל שעובי הסכין יהיה נגד החלל הנ"ל ולא תחת העצם ממש וצ"ל דאעפ"כ כיון שהחלל מועט מאד ואינו נראה כ"כ הסכין וכ"ש בית השחיטה ע"כ נחשב זה חלדה כאילו הוא מכוסה אף שבאמת אינו מכוסה וכמ"ש לקמן שכן הבין הרשב"א ואפשר היינו מה שהשיב ע"ז רבה הכא הא מיגליא דרש"י פי' הסכין נראה ומגולה וז"ל רש"י הא מיגליא דאע"פ שאין העצם מתפשט כ"כ לגלות בית השחיטה מיהו הסכין נראה ומגולה כל זמן חתיכתו עכ"ל והתוספות ד"ה מפני כתבו ולפירושו לא איירי בסכין רחבה עכ"ל ור"ל כיון דהוא רחב ע"כ בולט למעלה מפרקי העצם ובסה"ת רס"י ה' מצאתי פי' אחר טוב בזה וז"ל פרש"י במליקה מחליד לפי שפעמים שהסכין אינו רחב ולאחר שחתך המפרקת ורוצה לחתוך הסימנים אז חתיכה המפרקת מתחברת למעלה מן הסכין ומכוסה הסכין שאין החתך של המפרקת מרווח רווח כמו חתך סימנים שהם רכים ורבה סבר האי לאו חלדה כיון שעל הסכין אין שום דבר שלם כי בחבור המפרקת אין בכך כלום מפני שחתוכה עכ"ל וז"ל האגודה פ"ק דחולין סי' נ"ה מפני שמחליד פירש המפרקת מחבר (ר"ל אף אחר שחתכו) לפיכך השוחט לא יחוס על העור לעשות נקב קטן שיהא הסכין מכוסה מקום ששחט בו עכ"ל לפ"ז אף שמתכסה עובי הסכין

תחת העצם ממש כיון שהמפרקת מתחברת למעלה אף לאחר שחתכוה עכ"ז ס"ל לרבה שאין זה חלדה מפני שהעצם חתוכה ויכולים לראות הסכין ורב הונא דס"ל דהוי חלדה היינו משום שקצת עובי הסכין מתכסה ממש מהעצם אך בחי' הרשב"א פ' השוחט ד"ל ע"ב לא משמע כן וז"ל גבי בי רב אמרי תחת העור איני יודע תמיה לי דבי רב אמרי מנו רב הונא ורב הונא האמר בפרקין קמא גבי מלק בסכין מטמא בגדים אבית הבליעה מ"ט מפני שהוא מחליד אלמא החליד בין עצמות דמיפרקא ואע"פ שנגלה קרי ליה חלדה וכ"ש תחת העור שהסכין נכסה כחולדה עכ"ל משמע דס"ל כמ"ש שהסכין אין העצם מכסה על גביו ולא כמשמעות סה"ת והאגודה אלא דאף שהעצם אינו מתחבר למעלה והסכין נגד החלל של החתך שבעצם עכ"ז חשוב חלדה כאילו היה מכוסה וע' בתוספות פ' השוחט ד"ל ע"ב ד"ה החליד במיעוט סימנים לפי שהוא שלם כו' כאילו נחתך כו' ולכאורה כיון עכ"פ הסכין מכוסה ממיעוט הסימן א"כ אף דהמיעוט הוה כאילו נחתך היינו עכ"פ כאילו נחתך ממש והסכין מכוסה תחת חתיכת הסימן הא' דזה שנאמר דה"ל כאילו נחתך וכאילו הסכין מגולה ממש במקום החתך זהו כענין תרי רואין אע"כ צ"ל כיון שהמיעוט כחתוך א"כ אף שהסכין מכוסה ממנו דהיינו שהוא תחת א' מחתיכת הסימן לאו כלום הוא וז"ש גבי עור לפי שהוא שלם אך בסה"ת סי' ר"ה כתב והוי מיעוט כחתוך ולא מקרי סכין מכוסה מיניה עכ"ל משמע דכיון שחשוב כחתוך א"כ הסכין כאילו תחת מקום החתך המגולה:

והנה התוס' בזבחים (דס"ח סע"א) כ' ולפ"ז לא איירי בסכין רחבה ר"ל רחבה היינו קומתה מהחוד עד גב הסכין שאם היא רחבה היינו שהיא רחבה יותר מעובי צואר העוף א"כ אין כולה נכסה שבהכרח קצת ממנה ממעל לגמרי מחתך העצם אבל אין ר"ל רחבה היינו עביה שהיא עבה עד שנעשה חלל גדול בין פרקי העצם שעי"ז לעולם נראה הסכין דזהו דוחק דלא שייך סכין עב כל כך ועד"ז של התוספות דזבחים אפ"ל ג"כ בפירוש דברי סה"ת כמ"ש שפעמים שהסכין אינו רחב:

והנה התוספות בזבחים שם פרק חטאת העוף (דס"ח סע"א) ד"ה מלק בסכין כ' בשם רש"י טעם אחר דה"ל חלדה וז"ל פי' בקונט' דמחליד לפי שנועץ ראשו של סכין משום דאינו רוצה לחתוך רוב בשר קודם הסימנין וא"א לומר כן בפ"ק דחולין (דף כ' ע"ב) דהתם קרי ליה מחליד אע"פ שס"ד שחותך רוב בשר כו' וכ"כ בפ"ק דחולין (ד"ך ע"ב) סד"ה מפני ובסה"ת סי' ה' כ' וז"ל אבל פרק חטאת העוף פי' לפי שצריך לחתוך מפרקת בלא רוב בשר קודם הסימנין כדאיתא פרק הכל שוחטין לפי שהסכין ארוך וצריך ליזהר שלא יחתוך רוב בשר צריך לו לחתוך בראש הסכין שקורין פונטא ובשעת חתך המפרקת

והסימנין מתכסה אותו רוב (נ"ל שצ"ל ראש) הסכין מרוב הבשר שנשאר שלם וע"ז קשה דרבה דאמר האי מגליא על האי לא הוה פליג דמקרי חלדה דהא מכסי מקום הסכין ששוחט בו כו' וא"כ צריך ליזהר כששוחט והוא חס על העור שלא יעשה בו חתיכה גדולה וגומר שחיטתו בראש הסכין ומתכסה מן העור הנשאר שלם שחיטתו פסולה דהוי חלדה אבל אם היה שוחט באמצע הסכין אין קפידא אם ראש הסכין מכוסה מן העור עכ"ל וצ"ל מ"ש תחלה מתכסה אותו ראש הסכין מרוב הבשר. דלכאורה אין דרך שהבשר שנשאר שלם יכסה אותו כ"א העור יכסה אותו ויש לומר דעור ובשר שתחתיו מכסין אותו שוב ראיתי בט"ז סק"ה תחת הבשר שעל המפרקת כו'. והרא"ם בס"י סי' קל"ז החמיר יותר וז"ל ולא יעשה נקב קטן בעור ויכניס הסכין וישחוט שאע"פ שהסכין מגולה כנגד הסימנין נבלה עכ"ל ועיין בב"י סי' כ"ד מזה דקיי"ל כסה"ת וביש"ש פ"ק דחולין סי' מ"ב האריך דהלכה כרב הונא ולא כרבא משום דקיי"ל מוליך ומביא כשר במליקה וזהו לא כרבא ועוד דרבה גרסינן והביאו הגר"א ולא הי' צריך כ"כ לראיות שהרי אדרבה סה"ת הקשה על פי' זה דא"כ מ"ט דרבה דפליג כו' וע' בהג"א ספ"ק דחולין בשם מהרי"ח ואפשר טעמיה דרבה כיון הסכין מגולה שלא במקום שחיטת הסימנין אף שראש הסכין שבו שוחט הסימנין הוא מכוסה אין זה חלדה כיון שעכ"פ הסכין רובו אינו מכוסה ולכן נראה דאם רק מיעוטו של סכין לבד שכנגד הסימנים היה מכוסה בהעור ורובו של סכין שכנגד הסימנים היה מגולה אפשר להכשיר דיעבד דכיון דרובו מגולה אף כנגד הסימנים לא הוי חלדה אף לרב הונא כיון דרבה פליג אפילו מכוסה נגד הסימנין משום שמגולה החלק שחוץ לסימנים א"כ בכה"ג דכנגד הסימנים רובו מגולה י"ל שאין זה דומה כלל לחלדה ועוד דהא החליד במיעוט סימנים הוי בעיא בגמרא ולפי' הרמב"ם היינו אפילו במיעוט קמא ופי' הב"י דהבעיא הוא מי אמרינן שמא שיעור הכשר שחיטה דהיינו רוב הסימנים בעינן בהחלדה א"ד אפילו מיעוט בהחלדה פסל:

וכ"כ הרא"ש פרק השוחט סי' ו' בשם ר"ת בפי' הבעיא דשהה במיעוט סימנים מהו מפרש ר"ת במיעוט קמא דוושט ומיבעיא ליה אע"ג דמיטרפא בנקובת הוושט דלמא לא פסלה שהייה אלא במידי דמנבלה ביה כגון אחר רוב סימן או דלמא לא שנא עכ"ל וכ' בפרי תואר סי' כ"ד סס"ק י"ג דלפ"ז ה"ה בשחט מיעוט הוושט בחלדה ה"ל איבעיא אלא דהוא ז"ל מסיק דרוב הפוסקים לא ס"ל כן וה"ל כודאי איסורא היינו דוקא גבי מיעוט סימנים היינו מיעוט הוושט שנשחט המיעוט בהחלדה גמורה אבל לענין מיעוטו ורובו של סכין אם ההחלדה רק במיעוטו של מקום הסכין שכנגד הסימנין ורובו נגלה אף במקום הסימנין שפיר י"ל דהמיעוט בטל לגבי הרוב וכאילו אין כאן שום חלדה.

ועיין בפ"ב דעירובין (דף כ"ד) גבי קרפף שנזרע רובו נזכר שם דמיעוטא בטל לגבי רובא כו' ובפרט אם החלדה היא ג"כ רק מן העור לבד דיש דעה בגמרא שאין זו חלדה כלל אע"ג דקיי"ל דהוי חלדה מ"מ באופן הנ"ל יש לצדד להקל ומצינו ג"כ חילוק בין הסכין להסימנים עצמן בפ"ק (דף יו"ד ע"א) גבי סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי ופירש"י וכיון דלאו בגופא ממש אתיליד כו' עד"ז י"ל ההפרש בין מיעוט סימנים ובין מיעוט סכין וכ"ש דהכא יש טוב טעם לחלק דהכא באותה הרגע שמיעוטו של סכין הוא בהחלדה אזי ממש רובו אינו נכסה כלל לכך רוב זה מבטל לגמרי את המיעוט משא"כ גבי מיעוט סימנין שהן בהחלדה אין בשעת מעשה גופא סתירה מהרוב כי הרוב נשחט אח"כ שלא בהחלדה או מקודם כו' לכך המיעוט נשחט בחלדה גמורה ע"כ שפיר מיבעיא לן אבל גבי סכין דהרוב הוא נגלה בשעה שהמיעוט נכסה י"ל שאין זה כלל חלדה אפילו במיעוט ולכן אף לפמ"ש התוספת שם דף יו"ד סע"א דמה לי אתיליד ריעותא בסכין כו' יש טוב טעם לחלק כאן בין מיעוט הסכין למיעוט הסימנים בשגם שיש לומר דמיעוטו של סכין לא חמור ממיעוטו של קנה דאין פוסל בו חלדה אף במעוט קמא כו' ואע"ג דהתם ה"ט משום דאין הנקב פוסל בקנה משא"כ בהסכין שוחט הוושט שהנקב פוסל בו וגם שוחט בו שני הסימנין לגמרי מ"מ כיון דרובו נגלה י"ל שאין זה חלדה כנ"ל. דאף ששוחט בו הוושט אין לדונו כוושט ממש להיות מיעוטו הנכסה פוסל דהכשר הדבר אינו כהדבר עצמו כנ"ל מענין סכין אתרעאי כו' ומטעם השני דהרוב נגלה בשעה שהמיעוט נכסה כו':

וראיתי בתב"ש סי' כ"ד סעיף י"ג שהחמיר מאד דיש לאסור אפילו אם חוט השערה כו' וא"כ לדבריו חמור כיסוי על הסכין יותר מפגימה. לדברי רב חסדא בגמ' (דף י"ז סע"ב) דס"ל דפגימה כחוט השערה כשרה ובחלדה פוסל אפילו כחוט השערה זה אינו מתקבל כלל שחוט השערה החסר בחוד הסכין במקום ששוחט אינו פוסל ואם יש על עוביו הסכין שאינו שוחט בו כיסוי כחוט השערה יהי' פוסל ואע"ג דאנן לא קיי"ל כרב חסדא אלא כהנך אמוראי (די"ח ע"א) וס"ל דהפגימה כל שהן פוסלת מ"מ בדין חלדה לא שמעינן לרב חסדא דמיקל טפי וא"כ איך יתכן דלרב חסדא יהי' פגימה קילא מכיסוי שע"ג הסכין כו' ומ"ש בתב"ש ס"ק י"ד אלמא דאפילו אין כולו כו' לפע"ד מהתוס' דזבחים (דס"ח סע"א) הנ"ל שכ' ולפ"ז לא איירי בסכין רחבה כו' מוכח בהדיא אף שרוב צדדי השחיטה מכוסים רק עובי הסכין מלמעלה וקצת מהצדדים הם חוץ מפרקי העצם אין זה חלדה א"כ משמע בהדיא דא"צ להיות כולו מגולה גם מה שהכריח דהא ודאי כששוחט כו' הרי ודאי קצת מקום שחיט' מגולה נראה מסה"ת סי' ה' המובא לעיל הפך דבריו שאם כדבריו מהו שכתב הסה"ת וע"ז קשה דרבה דאמר האי מיגליא על האי לא הוה

פליג כו' דאמאי לא יהי' פליג אם קצת מקום שחיטה מגולה דס"ל חלדה היינו דמיכסיא לגמרי וכמו שניחא ליה לפרש"י דכאן אף שהסכין אינו נגלה מחמת שנכנס כולו תוך פרקי העצם ואפ"ה פליג מפני שהמפרקת חתוכה א"כ כש"כ דאתי שפיר כשיהיה פליג באופן שקצת מקום שחיטה מגולה ממש א"ו מיירי דראש הסכין ששוחט בו הוא מכוסה לגמרי מהבשר והעור ולא מתגלה רק חלק הסכין שאין שוחט בו או עכ"פ כשרוב החלק ששוחט בו הוא מתכסה ורק מיעוטו נגלה (ע' רוקח וט"ז וריי"ו והכו"פ השיג על הט"ז בפי' חלדה וד' הט"ז הן הן דברי ריי"ו). ומש"ע וכ"מ מדברי הראב"ן כו' הנה הן ד' הרא"ם בס"י סי' קל"ז והוא הולך לשטתו דמחמיר אף שהסכין מכוסה שלא במקום שחיטה וגם מ"מ מלשונו יראה דמיירי שהסכין נכנס תחת החבל וז"ל הרא"ם הלכך אין שוחטין תחת קשר של בהמה עכ"ל וז"ל סה"ת בסימני' סי' ה' דין חלדה שהסכין מכוסה מן העור או אפי' מסובך מצמר:

וגם לאחר ששחט מעט פעמים ששוחט בראש הסכין שלא יחתוך מן העור יותר ואז פעמים שראש הסכין ששוחט ממנו מתכסה מן העור ופסולה כו' ונראה דזהו דוקא אם הסכין מכוסה במה ששוחט עכ"ל מכ"ז י"ל דכאשר הסכין במקום ממנו ששוחט בו רובו מגולה אין זה נק' חלדה בשגם שיש שני פירושים אחרים בפירוש מפני שהוא מחליד כמבואר למעיין בתוספות כאן ובזבחים שם ואף שמ"מ גם לפירושים ההם י"ל הדין שלפי פירוש זה ג"כ אמת כמ"ש סה"ת דרבה לא הוה פליג כו' היינו כשכל המקום ששוחט בו או רובו מכוסה אבל כאשר רובו מגולה רק מיעוטו מכוסה ובעור אין לאסור בדיעבד וגם בשו"ע אאזמו"ר נ"ע סי' כ"ד ס"ט לא הביא דברי התב"ש הנ"ל:

הלכות טרפות

סימן יט

בענין השאלה שבשו"ת ב"א חיו"ד סי' ו' בענין מה שנמצא לפעמים בבהמות שיצא מתוך עצם הגולגלת פנימה עצם חד וארוך לפעמים כאורך שעורה כו' והוא השאלה שבשו"ת משכנות יעקב חי"ד סי' ט"ו על מה שכ' הב"א:

יש להעיר מענין נמצאת לא איצטריך לעולא דכל הני חיוי ברייתא קוצי אכלן דר"ל אע"פ שיש ס' לחוש בנמצא קוץ בוושט לשמא ניקב הוושט עכ"ז מאחר דכל הני חיוי ברייתא קוצי אכלן והם חיים מוכח דאין זה גורם לנקב הוושט וכ"כ העה"ג על נמצא הטחול נקוב מתולדתו בשפתו במקום העב שיש להכשיר מה"ט כיון שנמצא כן בהרבה עגלים כו' כמ"כ י"ל כאן כיון שבהרבה בהמות נמצא כן וה"ה חיים א"כ מסתמא לא יתגדל

העצם חד עד שיבוא לנקב קרום התחתון של המוח. וקרום העליון י"ל שנמתח עמו ולא ינקב ג"כ גם כי העיקר כמ"ד דאין טרפה אא"כ ניקבו שני הקרומים וע' בגמ' פא"ט (דנ"ח ע"ב) סבר ר"א למיטרפה א"ל רב הונא כו' כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו ובטור רס"י מ"ב גבי מין עופות שאין להם מרה כמו תורים ובני יונה כשרים וע' שו"ת הרשב"א ח"א סי' ק"ח וע' תב"ש רס"י מ"ג סק"א שכתב אבל אם עמדנו על החקירה שבאותו הגליל רוב העגלים כן הוא כו' ודמיא להההיא דתשו' הרשב"א סי' שפ"ג שהבאתי לעיל סי' ל' סק"ח דמשמע שאם נתברר שכן הוא הרוב איכא סברא דאין רוב המין טרפה ולא דמי לאווזים דשם סי' הנ"ל (שיש להם נוצות בראשן) שהעלינו לאסור דהתם לאו רוב מין הוא כו' עכ"ל ובסי' למ"ד בתחלת סק"ח כ' וז"ל וכוונתו פשוט דאילו רוב הבהמות כן ודאי אין רוב הבהמות טרפות דאנן איפכא קיי"ל עכ"ל מבואר מדבריו דכשרק המיעוט כן י"ל שהן טרפות:

ולענ"ד לא יתכן לומר כן דאע"פ שאמרו רוב בהמות כשרות הן משמע שהמיעוט יוכל להיות טרפות היינו שהן טרפות מצד מקרה שאירע בהן אח"כ שנפל ונשברה רגלה וכדומה אבל לומר שמיעוט בהמות מיעוט המצוי כנד"ז שאחד משלשה נמצא בהן העצם חד הנ"ל יהיו נבראים כך טרפות מתולדתן הוא סברא רחוקה דודאי בטבע התולדה והבריאה רחוק שיהי' במיעוט המצוי תולדה טרפות אחת כזו וכ"ד הצ"צ סי' ע"א דהכשיר האווזות מפני שבא על החקירה שכל אותן אווזות שיש להן על ראשן נוצות זקופים למעלה כעין כרבול כולם הם כך שעצם הגולגלת נסדק והכי רביתייהו עכ"ל והרי אף שאווזות אלו שיש להם נוצות זקופים הם מיעוטא לבד נגד כל האווזות עכ"ז ס"ל בפשיטות דאין לומר שהן טרפות כמ"כ כאן א"א לומר שבהמה אחת משלשה בהמות נולדת טרפה ובפרט שכאן יש טעם לומר שאינה טרפה כי י"ל בטבע העצם שלא יגדל כ"כ עד שינקב קרום של מוח כנ"ל ע' שו"ת פנ"י חי"ד סי' ט"ו מענין כל חיוי ברייתא בשם הרא"ש וע' שו"ת שב"י חי"ד סי' כ"ד ג"כ מענין זה ועמ"ש [במ"א] מזה:

סימן כ

ע"ד האווזות שיש להם על ראשם נוצות זקופים כעין כרבול שנמצא בהם נקב בעצם הגולגלת והעור על הגולגלת הוא שלם וחופה הנקב רק שכפוף לתחת והם כולם כך:

ומבואר שאלה זו בתשו' צ"צ סי' ע"א ומתחלה הטריף אף שהנקב הוא בתולדתו ולגבי טחול בנקב בסומכיה הכשיר נקב שנראה שהוא מתולדתו חילק דבריאה וטחול שאין להם חלל מבפנים ונמצא נקב מפולש ונראה מענייננו שהוא כן מתולדתו לא דיינינן

ליה אלא כחסרון וכשר הוא ובלב ובדקין וכן כל אברים שיש להם חלל מבפנים אם נמצא בהם נקב עד החלל אע"פ שנראה שהוא כן מתולדתו טרפה ולכן גם בנד"ז שהנקב בגולגלת הוא מתולדתו הטריף משום דאווזות דידן כעוף של מים דייניין ואפילו לא ניקב העצם אלא כל שהוא טרפה אך אח"כ בא על החקירה שכל אותם אווזות שיש להם על ראשם נוצות זקופים כעין כרבול כולם הם כך שעצם הגולגלת נסדק והכי רביתייהו והכשרתיה עכ"ל והת"ש סי' ל' סק"ח השיג עליו וז"ל ותמהני מאין יצא לו להכשיר בהא ולא מצינו בכיוצא בזה דאמרינן הכי רביתייהו ודאמרינן הכי בחולין (דף מ"ז) אינו ענין לזה כלל ע"ש ור"ל דשם גבי תרתי אוני דסמיכן להדדי בכסדרן אמרינן הכי רביתייהו היינו לומר שאין כאן שום נקב כלל ולכן כשר אבל הכא דיש כאן נקב וזהו טרפות גמור א"כ האיך נימא הכי רביתייהו ולענ"ד יש להשיב עליו דהכא ג"כ גבי גולגלת אין הטרפות מצד עצם הגולגלת שע"ז צריך שיעור כ"א הטרפות מצד שהוא בעוף המים שקרומן רך ופרש"י והלכך כי נשבר העצם תו לא קאי קרום (דף נ"ו סע"א) וא"כ זהו שייך בנשבר העצם וניקב אח"כ אבל בנקב שהוא מתולדתו וטבעו וכל האווזות הנ"ל הם כן אמרינן מסתמא יהיה הקרום קיים והיינו משום דיש לו הגנה טובה שיש עור עב החופה על הנקב וגם עליו יש נוצות זקופות כעין כרבול זהו ודאי הגנה יותר מעוף היבשה שאין קרומו רך שלכן אע"פ שנשבר עצם הגולגלת כשר משום דהקרום מצד עצמו יתקיים אף שאין לו הגנה מעצם הגולגלת לפי שאין הקרום רך א"כ הכא גבי אווזות אלו אף אם קרומן רך כיון שיש לו הגנה מעור עב שעל הגולגלת ונוצות זקופות זה ודאי חיזוק יותר מקרום של מוח לבד דבעוף היבשה כן הוא מצד הסברא וכיון שגם כן כל אווזות הנ"ל הם כך שפיר י"ל דהכי רביתייהו לומר שאין כאן שום טרפות כלל. כי אין כאן טרפות מבורר כלל דהטעם דקרומו רך יש נגד זה חיזוק גדול מהעור שעל הגולגלת והנוצות:

ב ואפילו אם היה לחוש שיש שיעור בהנקב בערך העוף לפי קטנו לשיעור כסלע בבהמה יש ג"כ מקום לצדד דהכי רביתייהו דהא אמרינן בגמרא (דנ"ז סע"ב) ובגולגלת שיש בה נקב אחד ארוך אפי' נקבים הרבה מצטרפים למלא מקדח א"ר יוסי בן המשולם מעשה בענבול באחד שנפחתה גולגלתו ועשו לו חידוק של קרוייה (חתיכה של דלעת יבשה) וחיה אמר לו רבי שמעון בן אלעזר משם ראיה ימות החמה היו וכיון שעברו עליו ימות הצינה מיד מת עכ"ל ועיין מזה בתשו' הרשב"א ח"א סי' צ"ח א"כ בהני אווזות שאנו רואים שכולם מתקיימים בעת הצינה ג"כ בקור הגדול. ע"כ מוכרחים אנו לומר דהגנה זו מהעור שעל הגולגלת והנוצות דהיא סתימה דמעיקרא ומתולדתה וטבעה עדיפא טובא מחידוק של קרוייה ולכן אינו טרפה כלל וכדקא ס"ד דרבי יוסי בן המשולם שאין זה

טרפה אלא דרשב"א השיבו אבל בהגנה וסתימה זו דמעיקרא אין להשיב והנה גבי סירכא ג"כ דאמרינן אבל כסדרן היינו רביתייהו לפרש"י היינו דאע"ג דגם סירכא זו אינו בלא נקב עכ"ז כיון ששוכבות זע"ז סותמות הנקב וה"ל הכי רביתא וכשרה ועיין מזה בתוספות ד"ה היינו רביתייהו שכתבו על פירוש הקונטרוס כו' קשה לר"י ואח"כ העלו ויש ליישב פירוש הקונט' כו' שהקרום הולך וחזק וא"כ ה"נ יש כאן סתימה מתחלת יצירתם העור העב והנוצות וה"ל ג"כ הכי רביתייהו כמו סירכא דכסדרן לפרש"י. ואף שאין לסמוך ע"ז לבד עכ"ז טענה הוי להצטרף לשאר הטעמים:

והנה הכו"פ רס"י ל' כתב וקצת רואים לאסור בשני טענות כמדומה שנתכוין על הת"ש הטענה האחד כי כסלע כפי מ"ש רי"ו הוא בראם הגדול כו' וע' מזה בת"ש כאן סק"ג כו' שסיים ולענין דינא יש להחמיר אפילו בבהמה ועפ"ז כ' בסק"ח דס"א רע"ג וכן בנפחתה גולגלת לפמש"ל סק"ג דמדינא משערינן בעוף לפי קטנו כו' והנה בסי' מ"א ס"ב סק"ה: העלה דבבהמה גם בדקה השיעור כמו בגסה וכן מסיק בסי' ל' סק"ג וא"כ י"ל גם בעוף דמשערים לפי ערך היינו לפי ערך בהמה דקה וכ' הכו"פ דלפ"ז צריך בעוף שליש סלע ויש לעיין כי סלע הוא עיגול שליש טפח על שליש טפח. א"כ הוא חלק י"ב מטפח על טפח מרובע] דטפח על טפח הוא ה' אצבעות באמה א"כ יש בו בתשבורת כ"ה אצבעות וחלק י"ב מזה היינו בתשבורת ב' אצבעות א"כ צריך שיהי' הנקב אצבע וב' חומשין על אצבע וב' חומשין וזהו נקב גדול מאד וא"כ אם בהאווזא צ"ל שליש מזה הנקב היינו שיהי' הנקב בתשבורת ב' שלישי אצבע א"כ הנקב צ"ל גדול מחצי אצבע על אצבע שהוא רק חלק רביעי מאצבע על אצבע וא"כ הוא חלק שמיני מנקב שהוא כסלע וא"כ ודאי אין בנקב זה כשיעור הפוסל. ובודאי בהאווזות הנ"ל אין הנקב גדול כשמינית טפח על שמינית טפח. והוא ג"כ קטן יותר הג"ה אחר זמן כפי נראה יש כאן טעות אלא הנקב עגול צ"ל ערך חמשה תשיעית אצבע וחוט המקיפו יהי' ערך חמשה שלישי אצבע שהוא שליש טפח ע' מפתח]:

והנה הנו"ב סס"י ה' העלה עוד טענה להקל אף אם יש בהנקב כשיעור כיון שהנקב מתחלת ברייתו אין זה דין כדי שינטל מן החי וימות לדעת הרמב"ם שבש"ע סי' נ' סעיף ב' דס"ל דהיכא דטרפה בניטל אזי אם נברא חסר כשרה וה"ה הכא גבי חסרון הגולגלת שמנאו הרמב"ם תחת סוג שבורה י"ל דאם נברא כך כשרה ועיין מזה בפר"ח סי' נ"ד כתב ג"כ שלהרמב"ם י"ל שבורה בידי שמים כשרה ואף שבמשנה דאהלות פרק (ב' משנה ג') שהובא בגמרא ר"פ א"ט נזכר לשון חסרון דהיינו חסרון בשדרה וכן בגולגלת כמה חסרון בגולגלת וחסר משמע מתחלת ברייתו מ"מ הא כתב התה"ד סי' קע"ז דחסרון

בשדרה כ"ע מודו דמיירי דומיא דאהלות דלאחר שמת נחסרה החוליא מן השדרה וע"ז קאמר שמואל וכן לטרפה אבל חסרון או יתרון דבידי שמים אינו מטריף בכאן וא"כ כמ"כ י"ל גבי חסרון בגולגלת וכמ"ש בתה"ד סס"י הנ"ל מלשון כדי שינטל מן החי וימות שאמרו גבי חסרון בגולגלת דלשון שינטל משמע אח"כ ולא מתולדתו אך הנה הת"ש סי' (זה) [נו"ן] דחה סברא זו וז"ל והא דכתב בתה"ד סי' קע"ז דמסתברא דחסרון בשדרה היינו אח"כ ולא מתחלת הבריאה היינו דוקא בשדרה דמסתברא דהטרפות הוא משום דנעשה גיסטרא וכן לענין טומאה נחסר בניינו משא"כ כשנברא כך הרי בניינו שלם אבל בחסרון הגולגלת דמשמע הטעם דליכא הגנה למוחו והדרן לסברת הרשב"א דמה לי אח"כ מה לי נולד כך וע"ז יש להשיב דהן אמת שאם היה נולד כך בענין שהנקב היה מגולה לאויר העולם ואין הגנה למוחו שפיר י"ל כן. אבל בנד"ז שנברא בענין שיש הגנה טובה למוחו וכמ"ש בתשו' חב"י חי"ד סי' ל"א וז"ל אבל בנ"ד ראינו תיכף כשנולד שיש שם נוצות גבוהות ועבות יותר ממקום אחר כו' וראיתי באווזא כזאת שהעור שלם למעלה בלי חסרון ורושם כלל בעצם העור:

ובהסיר העור משם יש על המוח עור עב וחזק וקשה עד שבקושי לנקוב אותו בחוד של סכין חד עד שנראה בחוש שנעשה כך בחכמת הבורא יתברך שהנוצות הגדולים ההם שגדלו בעובי ובאורך יותר משאר נוצות כו' והמה מגינים מזרם וממטר ומרוח על הקרום ועל המוח והוי סתימה מעיקרא וכאילו לא ניקב כלל שהנוצות הללו מגינים כל מה שהעצם מגין עכ"ל א"כ עכ"פ לא גרעא זה מחסרון בשדרה מתולדתו שהכשיר התה"ד והנה הת"ש עצמו סי' נ' ס"ב סק"ג כתב דהתה"ד לא כוון כלל להכריע בפלוגתת הרמב"ם והרשב"א שבש"ע שם אלא דאף להרשב"א שרי הכא דטרפות חסרון בשדרה היינו כשנתקלקל ונתרוע הבנין אח"כ שנעשה הפסק בין החוליות כו' אבל אם מתחלה נבנה בנין קצר והכל בחיזוק ואין מפריד בין אחד לחבירו מה לנו ולמניינם ובהא אפילו הרשב"א מודה. ודלא כהב"ח שכתב על התה"ד ושארי ליה מאריה כו' ע"ש. והרי אף שבודאי מ"מ ח"י חוליות עדיף מי"ז מ"מ כיון שאין קלקול בהבנין שרי א"כ גם כאן גבי החסרון בגולגלת קצת ומעט מזעיר שנבנה מתולדתו בבנין טוב והגנה מהעור והנוצות כנ"ל א"כ הרי הבנין טוב אף את"ל שהגנת העצם טוב יותר ה"ז כמו ששמונה עשר חוליות עדיף מי"ז ואעפ"כ גם בי"ז שרי. ומה גם שאנו רואים שהם חיים ומטילים ביצים כשאר כל האווזות וא"כ אף שהטענה דנקב מתחלת ברייתו לבד לא מהני כמ"ש הת"ש סי' ל' אבל כשהוא מתחלת ברייתו עם הגנה טובה כזו ודאי מהני דה"ל סתימה דמעיקרא דעדיפא משאר סתימות דמעיקרא כמו מרה שניקבה וכבד סותמתה וריאה הסמוכה

לדופן שהרי נתקלקלה הריאה והמרה לאחר שנולדו בטוב ואח"כ נתקלקלו ואעפ"כ מהני הסתימה והכא כן מתולדתו נברא עם הגנה וסתימה זו ולכן לא גריעא עכ"פ מדינו של התה"ד סי' קע"ז שהביאו הרמ"א בסי' נ"ד:

ד ומ"ש הת"ש ראיה מנדה (פ"ג דכ"ד ע"א) דנברא בגולגלת אטומה פי' חסרה אין אמו טמאה לידה כו' וע' מזה ג"כ בחידושי הר"ן רפא"ט דמשמע לי' אפילו כל שהוא ותחלת ברייתו שאני א"נ צריך שיעור והיינו כסלע זה לק"מ דהתם היינו שאין שום עור וכיסוי מכסים כלל החסרון הזה אבל הכא שאני שכל מין אווזות אלו הם כן ויש הגנה טובה ע"ז וא"כ י"ל שהנכון כמ"ש הת"ש עצמו להקשות אנפשיה וז"ל ואין להקשות אדרבה מהתם מוכח דנברא בגולגלת חסירה לא חיי ואינו ראוי לבריאת נשמה וא"כ לאו בכלל טרפה הוא השתא דחיי עכ"ל ר"ל כיון שאנו רואין שאווזות הנ"ל חיין כשאר האווזות א"כ ע"כ אינו טרפה וע"ז השיב זה אינו כיון דמדאורייתא הוה או בכלל נבלה או בכלל טרפה גם עכשיו לא נשתנה דינו אע"ג דנשתנה טבעו וכמש"ל עכ"ל ותשובתו זו אינה נכונה כלל והעלים עינו הקדש מהכיסוי וההגנה של העור והנוצות ועשה את ישנו אינו דודאי אם היה הגולגלת אטומה פי' חסירה בלי שום הגנה היה כדבריו. לא כן שנברא בהגנה דרבה ובחכמה נפלאה שיהי' הגנה טובה על הנקב א"כ כיון שאנו רואין שהם חיים ככל האווזות הם כשרים ואינו ענין להא דנדה (דכ"ד) כלל מלבד שהרמב"ן בחידושיו שם אינו מפרש אטומה חסירה כפרש"י וז"ל ומה שפרש"י ז"ל אטום חסר אינו נראה אלא אטום כמשמעו שאין לו חיתוך אברים ואין לו חלקי' שבהן אלא כמין גולם אטום ודמיא להא דתניא לקמן ברית גוף שאינו חתוך כו' וע' בהרמב"ם פ"י מהא"ב דין י"א אפשר מפרש ג"כ אטום כהרמב"ן:

ה ובענין כל הני חיוי ברייתא לפי' רבינו אפרים דקאי על ב' וורדות א"כ זה המין הוא ודאי רק מיעוטא דמיעוטא ואעפ"כ מהני להכשיר והפוסקים לא חלקו עליו רק משום הלשון וקרו לה עינוניתא משמע דקאי על אחת:

ולא משום עצם הדין וע' תשו' עה"ג סי' ק"כ התיר מטעם כל חיוי כו' ובת"ש סי' מ"ג סק"א דאין להתיר אא"כ רוב המין כן דאין רוב המין טרפה ועד"ז כתב כאן בפליתי סק"ה ואמת להתיר מכל הני חיוי ברייתא אית ליה קשה להתיר כו' ועיין בחגורת שמואל סי' מ"ג כמדומה מיקל שם ועיין בשו"ת שב יעקב סי' כ"ד מענין כל הני חיוי ובספר המכריע סס"י י"ב כתב וז"ל אבל העידו לפני שהמריאים הנקרא בופאלי בלע"ז נמצאים בהרבה עינונית וא"כ י"ל כשאמר הונא מר בר איויא] דהני חיוי ברייתא הכי אית להו לא על אחת לבדה אמר אלא שדרכן להמצא בהן יותרת ביני וביני ואין לחלק בין אחת לשתים

כו' עכ"ל והנה הכו"פ סי' ל' כ' עוד צד להתיר משום שהעיטור וה"ר יונה ס"ל בחסרון בגולגלת בלא נקיבת הקרום אין טרפה וכמ"ש ר"ת מיהו פשטא דגמרא פ"ק דערובין (ד"ז) כגון שדרה וגולגלת לא משמע כן וע' ב"ח סי' ל"ב ס"ז כתב שי"ל הא דהרי"ף השמיט הא דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן לטרפה הוא משום דרב אושעיא מתקיף לה א"כ ליתני מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה פא"ט (דנ"ב ע"ב) ואע"ג דלא קיי"ל כן מ"מ יש לצרף זה לסניף בעלמא כמו שמצרפים לפעמים דעת השאלתות לענין חמץ בפסח דס"ל שאינו אוסר רק עד ששים אע"ג דהלכה רווחת דאוסר במשהו ע' בד"מ סס"י תמ"ז ולדינא נראה להורות כמ"ש בשו"ת חב"י סי' ל"א ואף שהפמ"ג סס"י ל' החמיר בזה מ"מ בתשו' שבו"י ח"ב סי' ס"ה היקל ביותר מהחב"י כמ"ש בפתחי תשובה וע' בכנה"ג שבתרנגולת טיפליש התירו כמה גדולים וא"כ החומרא רק משום עוף המים וע"ז נת"ל טעמים להקל בסעיף א'. ובפמ"ג כ' שאינו ודאי כעוף המים:

סימן כא

ניקב קרום של מוח הנה מ"ש קרום ל' יחיד אינו ראי' דבא' מן הקרומים מיטרפא שהרי י"ל דומיא דנקובת הוושט והריאה שניקבה ובגמרא (דמ"ה ע"א) רב ושמואל דאמרי תרוייהו קרמא עילאה (המחובר לגולגלת מבפנים) ואע"ג דלא אינקיב תתאה (הקרום הרך שהמוח מונח בתוכו) ואמרי לה עד דאינקיב תתאה כ' הרא"ש ונראה שכך היה גירסת רש"י ולכך לא הוצרך לפרש כלום בפי' דברי ואמרי לה עד כו' דממילא משמע דבעינן תרוייהו ובאמת מפורש הוא לקמן בפרש"י דנ"ו ע"א ד"ה הניחא למ"ד עד דמינקיב תתאה לעיל גבי ניקב הקרום עד דמינקיב עילאה ותתאה שפיר עכ"ל וכן דעת התוספות דמ"ב ע"ב סד"ה ואמר רב יהודה גבי וכן בבהמה איכא למ"ד תתאה מגין כו' דמשמע ודאי דלמ"ד זה היינו עד שינקבו שניהם וכ"כ עוד התוספות בהדיא דמ"ו ריש ע"ב ד"ה אינקב תתאה ולא אינקב עילאה מאי לעיל גבי קרום של מוח לא בעי הכי דפשיטא דעילאה מגין שהוא עב וחזק עכ"ל ומלשונם זה נראה דאפילו לפי הגירסא של הספרים כאן ואמרי לה קרמא תתאה פשוט שהפי' כן עד שינקבו שניהם דהא שם דמ"ה גבי ריאה הגירסא ואמרי לה קרמא תתאה וכ' התוס' כלומר עם עילאה דאי תתאה גרידא כו'. ואח"כ כתבו דגבי קרום של מוח פשיטא כו' כנ"ל. מבואר דאפילו לפי הגירסא ואמרי לה קרמא תתאה צ"ל כן וכ"כ הרא"ש בשם רבינו שמשון שאם ניקב התחתון בלא העליון כשר דהעליון חזק ומתקיים וכ"כ בחדושי הרשב"א ד"ה ואמרי לה עד דאינקיב קרמא תתאה אלא עד דאינקיב אף קרמא תתאה קאמר כו' והביא ראיה לזה מהגמרא

דנ"ו ע"א) שהביא הרא"ש בשם זקנו הראב"ן ואע"ג דסיים לאו ראיה היא כ"כ וגם סיים ועוד צריכא תלמודא מ"מ נראה שדעתו נוטה כן וכ"כ בתה"א דל"א סע"א שכן הסכמת רוב המפרשים דאינקיב עילאה ותתאה בעינן ועוד הביא ראיה מהא דאמרינן לקמן (דנ"ו סע"א) גבי הכתה חולדה על ראשה רב יימר בדיק לה במיא דאלמא עד דאינקיב תתאה וראיה זו היא לפמש"ש רש"י ל"א מכניס בנקב העצם מים כו' משא"כ לפי' ראשון דרש"י אינה ראיה כ"כ וגם לפי' ב' דרש"י אינו ראי' רק דבקרמא עילאה לחוד אינה טרפה אבל אכתי י"ל בקרמא תתאה לחוד הוי טרפה ודו"ק ועוד מבואר מדבריו דגרסי' כאן וגם (דף נ"ו ע"א) עד דאינקיב קרמא תתאה ובחי' הר"ן משמע יש גורסין ג"כ (דנ"ו) הניחא למ"ד קרמא תתאה והראב"ן סי' רל"ב כ' שני קרומין יש למוח עד שינקב תחתון עם העליון לא מיטרף עכ"ל. וע' בריי"ו נט"ו אות ב' נראה ג"כ נוטה לסברת התוס' והראב"ן ועוד דיש להם סיוע מסברת ר"ת ור"ש נגד הרי"ף וכן מהרי"ף נגד ר"ת ור"ש ע"ש וכן מוכרח מדברי הסמ"ג דס"ל כפרש"י דפי' ואמרי לה קרמא תתאה היינו עד שינקבו שני הקרומים דז"ל עשין ס"ג שני קרומים יש למוח שבראש אם ניקב העליון הסמוך לעצם בלבד ה"ז מותרת ללשון אחד (ר"ל לדעת ואמרי לה שבגמרא) ואם ניקב גם התחתון הסמוך למוח במשהו לכל הלשונות טרפה הרי פי' דדוקא אם ניקב גם התחתון והיינו עם העליון אז טרפה לכל הלשונות ר"ל בין לרב ושמואל דלדידהו מיטרפא בנקיבת קרום העליון לבד בין לדברי ואמרי לה שבגמ' שהרי ניקבו שניהם משמע בהדיא דבנקיבת קרום התחתון לבד לא מיטרפא לשום לשון והב"י לא הביא דעת הסמ"ג שהוא ג"כ עומד בשטת רש"י וכ"ד א"ח שהביא הב"י וכ"כ הר"ן בשם חידושי הרמב"ן. והב"י כ' שגרסת הספרים שלהם כך הוא רב ושמואל דאמרי תרווייהו קרמא עילאה ואע"ג דלא אינקיב תתאה ואמרי לה קרמא תתאה וכן הביא גירסא זו הרשב"א בתה"א והרא"ש גורס רב ושמואל דאמרי קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה וכ' על זה שרב אלפס מפרש דהני תרי לישני פליגי הכי דלישנא קמא סבר דהטרפות תלוי בעילאה ולא בתתאה ולישנא בתרא סבר דתליא בתתאה ולא בעילאה ופוסק כלשון שני לפי שרבי שמואל בר נחמני וריב"ל מהדרי למיתב סימנא בקרום התחתון משמע שצריך להכירו לפי שבו תלוי הטרפות ור"ת ור"ש ס"ל להחמיר כל"ק דקרמא עילאה אע"ג דלא אנקיב תתאה טרפה כ"כ הרא"ש בשמם וכ"מ בתוס' דמ"ב ב' ד"ה ואר"י שפי' ר"ת דבבהמה מיטרפא בנקיבת קרום העליון לחודיה וכן איתא סברא בתוס' דבכורות דל"ז סע"ב. וכ"כ רבינו שמשון פ"ב דאהלות מ"ג ומיהו כ"ז הוצרכו לפי פירושם דבחסרון דגולגלת לבד לא הוי טרפה אלא עם קרום העליון אבל אין כן דעת רוב הפוסקים כמ"ש בב"י סי' ל' וגם אין כן פשט הגמ' כגון שדרה

וגולגלת כו' שנדחקו מאד בזה והנה עכ"פ לכל הגירסות רב ושמואל ודאי ס"ל דהטרפות תלוי רק בקרום העליון ולא בקרום התחתון א"כ נוח יותר פרש"י והתוס' דלישנא בתרא לא פליג אלא דבעינן ג"כ קרמא תתאה ור"ל שאין טרפה עד שינקבו שתיהם דתתאה נמי מגין אבל לפי' הרי"ף פליגי בסברות הפוכות לגמרי דל"ב פליג ואמר דנהפוך הוא דהטרפות תלוי בתתאה ולא בעילאה ואפושי פלוגתא לא מפשינן ועוד יש ראיה לשטה זו מהא דאמרינן בגיטין פרק הניזקין (דף נ"ו ע"ב) בא יתוש ונכנס בחוטמו ונקר במוחו שבע שנים כו' וכ' התוס' לא נעשה טרפה בכך דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום ועוד יש חלוק בין טרפות דאדם לטרפות דבהמה כדפירש בפ"ק דערובין (דף ג') עכ"ל והנה מ"ש שיש לחלק בין טרפות דאדם לטרפות דבהמה כבר כתבו בעצמם ר"פ א"ט (דמ"ב ע"ב) דבדבר ששוה בזה ובזה אין לחלק כלל כ"א לגבי ניקב קרום העליון של המוח ולא ניקב קרום התחתון הוא שיש לחלק משום שבאדם קרום התחתון חזק כו' וממילא מובן דלענין ניקב קרום התחתון ולא העליון אין לחלק כלל דהא קרום העליון גם בבהמה הוא חזק והנה הכא כשנקר היתוש במוחו על כרחך שניקב קרום התחתון שהרי קרום התחתון מקיף המוח גם במקום נקבי החוטם רק קרום העליון לבדו פתוח שם כמ"ש אזמ"ו סי' ל"א ס"ק ט"ו בשם השבילי אמונה ואין לומר שבאמת הי' התולע רק בין שני הקרומים דהא לשון ונקר במוחו משמע במוחו ממש ועוד דא"כ מניין ניזון היתוש כ"כ שבע שנים אם הי' רק בין שני הקרומים לבד ומניין נתגדל כ"כ שהי' כגוזל בן שנה ובמדרש רבה פ' אמור פכ"ב איתא והיה אוכל והולך עד שהגיע למוחו התחיל מנקר את מוחו כו' וא"כ עכ"פ ניקב קרום התחתון של המוח וא"כ מוכח דניקב קרום התחתון לבד בלא העליון אינו טרפה לכ"ע ואתיא שפיר לפרש"י ותוס' וגם לפי' ר"ת ור"ש אבל לפי' הרי"ף קשה:

וצריך לומר לשטתו כמ"ש בחדושי הרמב"ן בגטין שם וז"ל מעשה נסים נעשו בו לרעה שהרי ניקב קרום של מוח טרפה וטרפה אינו חיה ויש מי שכתב שבדוק אצלו דניקב קרום של מוח באדם אינו טרפה ומוליד ומשביח ואין כל י"ח טרפות שבבהמה באדם אלא יש מהן עכ"ל. והנה מ"ש דניקב קרום של מוח באדם אינו טרפה דוחק הוא דהא מבואר בגמרא פא"ט (דנ"ז סע"ב) דבענין נפחתה הגולגלת גם באדם הוא טרפה כמו בבהמה א"כ מסתמא ה"ה בניקב קרום של מוח ועוד דהא אהא דתנן רפ"ו דעדיות ר' יהודא בן בתירא העיד כו' על תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש והובא בגמ' בברכות פרק תפלת השחר (דכ"ז ע"א) פרש"י שנקר קדקדו של תינוק במקום שהמוח רופף ונקב את מוחו משמע דע"י ניקב קרומי המוח נעשה טרפה ומזה מת ואין

לומר משום דג"כ ניקב הגולגלת דהא י"ל שבגולגלת לא היה הנקב כשיעור א"ו משום נקובת המוח אתינן עלה וע' כנה"ג שהביא בשם דמש"א. והב"ח שחיזקו ראיית הראב"ן שברא"ש מחולין (דנ"ו) ודחה דחיית הרא"ש כי יש לחוש שהקרום התחתון לרוב רכותו לקה אף שהעליון קיים כו' וא"כ איך אמרו הניחא למ"ד קרמא תתאה כו' ולענ"ד ג"כ ראי' לחוש דכה"ג איתא פרק בתרא דיומא (דפ"ה) מעשה היה ונמצאו תחתונים כו' ע"ש והנה הפר"ח והכו"פ כ' ג"כ דהרבה מחברים ס"ל להכשיר עד שניקבו שניהם ומ"ש בהג"א בשם בה"ג להטריף בניקב כל אחד מהקרומים הנה בבה"ג שלנו לא משמע כן וז"ל ניקב קרום של מוח טרפה רב ושמואל ולוי דאמרי קרמא עילאה ואמרי לה קרמא תתאה וסימנך דלא תטעי למימר קרמא עילאה חיתא דמחית בה מוחא אנקיב עילאה בלא תתאה כשרה עכ"ל הרי בהדיא דניקב העליון בלא התחתון ס"ל דכשר ובספר תפארת למשה בסי' ל"א כ' ולעד"נ דהרי"ף דפוסק בניקב התחתון לבד טרפה ראייתו כראי מוצק מגמרא (דמ"ה ע"א) דאמר ריב"ל דמן הפולין ולפנים כלפנים הא בפנים גופא אם ניקב עור התחתון לבד אינו טרפה א"כ מוח וחוה"ש דינם שוה דבניקב זה העור כשרה ולמאי אקיש גמרא חוט שדרה דכלפנים כו' ואין לומר דגם על הפולין יש שני עורות כו' עכ"ל והאריך אך מ"כ ישוב ע"ז דכיון ששם אין לו אלא עור אחד הרי הוא כניקב קרום של מוח בשני הקרומים דאין לו מה להגין עליו וכ"ע מודים בזה:

כ' בהג"א ר"פ א"ט בסי' י"א וז"ל ור"ח כ' אם נמצא תולעת בקרום של מוח והמוח קיים ובקרום התחתון אין רושם ולא קורט דם כשרה משמע שסובר כמ"ד קרמא תתאה עכ"ל ונ' מדבריהם דבקרום העליון לא איכפת לן דאפילו יש בו רושם או קורט דם כשרה מאחר דהטרפות אין תלוי בו כלל כ"א בקרום התחתון דהיינו כשטת הרי"ף דבקרמא תתאה לבד טרפה לכן חושש דוקא לשלא יהיה רושם וק"ד בקרום התחתון אבל על העליון לא איכפת ליה אבל אין לומר משום דס"ל שהעליון על כרחך ניקב בכניסת התולע דזה ודאי אינו כמ"ש התוס' בגיטין דנ"ו ע"ב דדרך חוטמו נכנס ולא ניקב הקרום:

אך לפ"ז קשה על הראב"ן שכתב ג"כ כן וז"ל בסי' רל"ד אבל אם ימצא תולעת בקדרה של מוח והמוח קיים והקרום התחתון אין בו לא רושם ולא קורט דם כשרה עכ"ל והרי הראב"ן פסק שם סי' רל"ב דאינו טרפה עד שינקבו שני הקרומים א"כ אף אם יש רושם או ק"ד בקרום התחתון אם בקרום העליון אין שום רושם ולא ק"ד ראוי שיהי' כשר דהא אפילו ניקב ודאי קרום התחתון לבד כשר כ"ש כשיש בו רק רושם או ק"ד וכמו שכתבתי לעיל בשם התוספות דגיטין דנ"ו ע"ב דס"ל דבעובדא דטיטוס לא נעשה טרפה אף שבודאי ניקב קרום התחתון עד שנקר במוחו ממש והיינו משום שלא ניקב קרום

העליון כי נכנס דרך חוטמו שקרום העליון פתוח שם וא"כ הראב"ן שעומד ג"כ בשטת התוספות דעד שינקבו שניהם אינו טרפה אמאי כתב והקרום התחתון אין בו לא רושם כו' ולכאורה אפשר לומר דכיון דהקרום העליון פתוח שם נגד החוטם א"כ כי ניקב אח"כ גם קרום התחתון לבד אף שלא במקום ההוא הרי זה כדין ניקבו שני הקרומים זה שלא כנגד זה עכ"פ היינו הנקב שיש בקרום העליון בטבע תולדתו במקום נקבי החוטם וגם שניקב קרום התחתון ואף שהב"י הביא בשם א"ח שאם ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה כיון דמינח נייח אפשר שדינו כדין הקורקבן וכשרה הרי הב"ח והפר"ח השיגו עליו אך נ' דזה אינו כלום דאף אם נאמר בפשיטות כדעת הב"ח ופר"ח מ"מ נקב זה שבקרום העליון שבסמוך לנקבי החוטם מאחר שזהו בטבע תולדתו וכך הבריאה בכל בעל חי א"כ ודאי אינו נידון כנקב לענין שאם ניקב קרום התחתון להלאה שלא כנגד נקב זה ודאי כשרה דאל"כ קשיא למ"ד דבעינן שינקבו שניהם ואם ניקב קרום התחתון לבד כשר שכ"ד הרבה פוסקים כנ"ל הרי ה"ל ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה עכ"פ ודוחק לומר דס"ל כהא"ח:

א"ו פשוט דאין לזה הפתח שבקרום העליון אצל החוטם דין נקב כלל. וא"כ הדרא קושיא לדוכתה על הראב"ן ואפשר לומר דהנה הראב"ן כ' דין זה אצל נתמסמס המוח וז"ל פי' גאון נתמזמז כמו נתמסמס ונימוח אבל אם נמצא תולעת בקדרה של מוח והמוח קיים והקרום התחתון אין בו לא רושם ולא ק"ד כשרה עכ"ל ור"ל דכיון שקרום התחתון קיים א"כ התולע לא נגע במוח כלל אבל כל שיש לחוש שניקב קרום התחתון א"כ י"ל התולע גביל מהמוח והרי ה"ל המוח כדין נתמסמס המוח ומהאי טעמא הוא דהוי טרפה וכן נזכר סברא זו בפרי תואר סס"ק זי"ן וז"ל אלא בהיכא דמנכר דהתולע גביל מהמוח איכא לספוקי אי דיינינן ליה כנתמסמס כי חלק מהמוח נעשה תולע כמו שהחלק מהמוח נעשה מים וכי היכי דמים מטריפים ה"נ תולע א"נ ה"ל כנחסר וכשרה. ומסיק לאסור יעו"ש וא"כ אפשר שגם דעת ראב"ן כן ולכן כ' זה אצל דין נתמסמס כנ"ל. ומיהו הג"א ודאי לא ס"ל סברא זו דא"כ איך כתבו דמשמע דר"ח סובר כמ"ד קרמא תתאה הא אינו ענין זל"ז אלא הכא פסול משום דהוי כנתמסמס המוח ומ"ש והמוח קיים שמזה דקדק הפ"ת להחמיר. יש לדחות דאם אין המוח קיים ניכר שניקב קרום התחתון והיה במוח וחזר ויצא לחוץ ובת"ש ססק"ו כ' דאין לנו להוסיף על הטרפות דבגמרא לא אמרו כ"א המרכה והמסמסה אבל כשאנו רואין שהמוח שלם ויפה אין לנו להוסיף איסור מחמת התולעים דגבלו מיניה עכ"ל וצ"ע דהא ממעשה דטיטוס משמע ודאי שזהו חולי הממית לפ"ד רש"י ותוספות דלא נעשה טרפה בכך מחמת שניקב קרום התחתון א"כ ע"כ לא מת

רק מחמת שהיתוש נקר במוחו וא"כ מוכח דזה הוי כדין נתמסמס ומיהו כיון שחי ששה שנים א"כ מוכח דלא נעשה טרפה מחמת זה אלא לאחר שנתקלקל רוב מוחו עי"ז. ועוד שהרי בלא"ה דעת הרדב"ז שהביא הפר"ח דאפילו בנתמסמס ממש אינו פוסל רק ברובו של מוח ולא במקצתו ואף דלא קיי"ל כן מ"מ לענין תולע שבמוח דלהת"ש אינו ענין כלל לנתמסמס ודאי י"ל כן דכל שהוא רק מקצת מהמוח אינו פוסל מחמת המוח עכ"פ רק מחשש נקיבת הקרום והנה אף שהת"ש כ"כ ע"פ פירושו בדברי המרדכי ר"פ א"ט סי' תר"ט שכ' וז"ל ניקב קרום של מוח פי' ר"ח אם נמצאו תולעים במוח ולא חזינן לא קורט דם ולא רושם כשרה כדאמרינן בהניזקין גבי טיטוס הרשע שנכנס יתוש בחוטמו ואעפ"כ חי ו' שנים עכ"ל וכ' הת"ש דדברי המרדכי אינו ענין לדברי הג"א דהג"א איירי בנדון דנמצא תולעת בקרום העליון והכשיר מטעם דס"ל קרמא תתאה בעינן ולזה אין ענין לאתויי ראיה מטיטוס אבל במרדכי בשם ר"ח מיירי שמצאו תולעים במוח גופיה והכשיר והביא ראיה מטיטוס שנקר היתוש במוח וחיה עכ"ל וע"ז כ' אזמו"ר ס"ק י"א בשם תה"ד סי' קס"ו וכל האחרונים דמפרשים דברי המרדכי ג"כ כהג"א בשם א"ז דמיירי שהתולעת נמצא על קרום התחתון דהיינו בינו ובין קרום העליון ולא מיירי כלל המרדכי בנמצא במוח גופיה דהיינו תוך קרום התחתון מ"מ גם לפ"ז י"ל דגם בנמצא במוח גופיה אינו ענין לנתמסמס וכן מוכרח דעת הב"י סס"י ל"א דבא להקל דאפילו ניקבו הקרום ויצאו אמרינן דלאחר שחיטה פריש כמו בריאה וקורקבן א"כ מוכרח עכ"פ דס"ל מה שנתגדל התולע במוח אינו ענין לנתמסמס:

וכן מוכרח ג"כ מדברי הגש"ד סי' מ"ז והביאו בד"מ שכ' וז"ל ואלו התולעים הנמצאים בבהמה מעלמא כגון שנכנסים לראשה דרך נקבי החוטם אבל אותם התולעים הנמצאים במוח הם טרפה ובהמה טרפה מכחם כי התולע מנקב קרום של בהמה ואפילו תולע אחד מטריף עכ"ל הרי לא הטריף רק מחמת נקיבת הקרום ולא משום הפסד המוח עצמו וכן משמע במהרי"ל ואדרבה שם משמע דמכשיר לגמרי בנמצא תוך המוח גופיה והקרום קיים דז"ל בדין תולעים דע"ג א' תולעים שנמצא במוח ולא חזינן קורט דם מבחוץ ולא רושם מותר עכ"ל מדכתב ולא חזינן ק"ד מבחוץ משמע דהתולע הוי בפנים דהיינו במוח גופיה ועוד דמהרי"ל שם מיירי בדין תולעים שנמצא בבשר ודגים וכמ"כ מיירי בתולע שנמצא במוח גופיה והנה אזמו"ר נ"ע סס"ק ט"ו מחמיר בנמצא תוך המוח עצמו כו' משום דמסתמא אתא מעלמא דרך החוטם וא"כ ניקב קרום התחתון כדלעיל וא"כ ניקב קרום התחתון בכניסתו ואע"פ שנראה שלם קרום הוא שעלה מחמת מכה ולפע"ד הסומך ע"ד הת"ש לא הפסיד:

דכבר נתבאר דרוב הפוסקים ס"ל מדינא אין טרפה (אף) עד] שינקבו שני הקרומים א"כ עכ"פ אין לחוש כ"כ לדלמא ניקב קרום התחתון כשאין רואים בו שום ריעותא ועוד הא ממהרי"ל מוכח להדיא להקל בזה. ואף מה שהחמיר הת"ש סס"י ל"א ססק"ז כשאין המוח מקיף התולע אלא שהוא סמוך לקרום וכוונתו דאז יש לחוש לנקיבת הקרום ג"כ היא חומרא יתירה מטעם הנ"ל ועוד הא הרב"י רצה להקל אפילו בניקב הקרום ומשום לאחר שחיטה פריש כו' ונהי דלמעשה לא היקל וכן האחרונים דחו סברתו מ"מ הכא שלא ניקב כלל אף שהוא סמוך לקרום כיון שאין שום ריעותא בהקרום אין לחוש לנקיבת הקרום ומה שדימה הת"ש לנמצא על קרום התחתון דאנן מחמרינן כמ"ש תה"ד סי' קס"ו יש לדחות דשם אפשר חיישינן שהקרום העליון ניקב בכניסתו:

וכדכתב הש"ך סק"ח בשם הג"א דכשנמצא התולעת בתוך קרום העליון על קרום התחתון אע"ג דלא חזינן רושם ולא ק"ד על קרום התחתון אינו כשר רק למ"ד קרום העליון שניקב כשר. אבל למ"ד קרמא עילאה טרפה ה"נ כיון שנמצא התולעת בקרום המוח העליון הוא טרפה וסיים הש"ך והוא פשוט. וע"כ גם למ"ד עד דאנקיב תתאה חיישינן שמא ניקב גם התחתון ולא סמכינן אבדיקתינו אבל בנמצא תוך המוח דפשיטא דאין לחוש לנקיבת קרום העליון ל"ח כ"כ כיון שאין רושם גם בקרום התחתון ובזה יש ליישב דעת הראב"ן דלעיל דמסתמא מחזיק בניקב קרום העליון ע"כ מצריך שעכ"פ בקרום התחתון לא יהי' רושם ומיהו לדינא מאחר שהתוס' דגיטין ושאר מפרשים מחזיקים דדרך החוטם נכנס ולא ניקב קרום העליון כלל א"כ גם בנמצא תוך קרום העליון ואין ניכר רושם וק"ד על שום קרום נלע"ד דהפוסק כמהרש"ל ביש"ש סי' י"א דמכשיר וחלק על תה"ד סי' קס"ו לא הפסיד מאחר שרוב הפוסקים מכשירים לגמרי עד שינקבו ב' הקרומים וכמש"ל א"כ אין להחמיר כ"כ בדלא חזינן שום רושם ולא ק"ד בשום קרום ודלא כהאו"ה כלל נ"ד סעיף ט':

סימן כב

גרסינן בגמ' פא"ט (דמ"ה ע"ב) אמר רבה בב"ח אמר ריב"ל נתמרך פסול נתמסמס פסול (גרסינן ואחוט השדרה קאי אע"ג דהמסמסה קילא מהמרכה כדמפרש ואזיל אפ"ה תנא תרווייהו דאי תנא המסמסה לחודה הוה מפרשינן דהיינו נשפך כקיתון המרכה לשון מורך שנתרככה ונעשית המוח בתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב) איזוהי המרכה ואיזוהי המסמסה המרכה כל שנשפך כקיתון מסמסה כל שאינו יכול לעמוד (מפני שנעשה צלול אבל לא כל כך

שיהיה נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל) עכ"ל הגמרא ופרש"י והרי"ף כ' נתמסמס שנמס כדונג מפני האש והוא פסוק תלים ס"ח ג' כהמס דונג מפני אש. ובמן כתיב וחם השמש ונמס שמות י"ו כ"א וגם כתיב וימס לבב העם ויהי למים ביהושע סי' ז' ה' א"כ עכצ"ל דאין הכרח דנתמסמס אינו כמים מצד הלשון אלא משום דבגמרא מפרש דמסמסה היינו רק כל שאינו יכול לעמוד ובערוך ערך מז כ' וז"ל הומרך נשפך כקיתון כלומר נמס כדונג בתוך האש. נתמסמס כלומר אינו יכול לעמוד אלא נכפף עכ"ל הרי הערוך מפרש על הומרך מה שפי' הרי"ף על נתמסמס וצ"ל הרי"ף ס"ל בפי' הומרך כפרש"י דהיינו כמים וכנזכר בגמרא (דמ"ז ע"ב) בענין ריאה שנשפך כקיתון ואמרינן בגמרא בעי רבי ירמיה אינו יכול לעמוד מפני כובדו מאי (שהוא עב וכבד אבל לא נתרכך מבפנים מהו חולי הוא זה שמכבידו או לא) תיקו (וכל תיקו דאיסורא לחומרא) וכתב רש"י וכל הני נתמרך או נתמסמס בכלל נפסק החוט הן דקים להו לרבנן שמתוך ליקוי זה עתיד לינקב וליפסק א"נ אין פיסוק גדול מזה אע"ג דאמרן מוח זה לא מעלה ולא מוריד ה"מ בהפרדה אבל בהמרכה לא עכ"ל ובתה"א דל"ט ע"א כתב כפי' ראשון דרש"י וז"ל מוח זה לא מעלה ולא מוריד ומ"מ אם נתקלקל הרבה ונפסד המוח הרי זו כאילו ניטל אף עורו לפי שאינו יכול לעמוד והרי כאילו אינו ואין לך הפסד גדול מזה עכ"ל ולכאורה י"ל דתולה בפלוגתא דלעיל דלהרי"ף וסיעתו דס"ל דבקרמא תתאה. לבד טרפה שפיר י"ל דסוף קרום ליפסק כיון שהוא דבוק להמוח שהומרך וגם הוא רך אבל למ"ד דאינו טרפה עד שינקבו שני הקרומים וקרום העליון חזק וגם יש חלל בינו לקרום התחתון א"כ מנלן דעי"ז עתיד קרום העליון ג"כ לינקב שהרי יש קרום התחתון וגם חלל המפסיק בינו ובין המוח שהומרך והוא דבוק לגולגלת (אלא) לפ"ז א"ש יותר הטעם השני דרש"י דאע"ג דאמרן כו' ועוי"ל דרש"י פי' שני הטעמים גבי חוה"ש דשם העור אחד וסמוך להמוח אבל במוח שבראש ודאי צ"ל כטעם השני:

ואמרינן בגמרא בי רב אמרי נתמסמס פסול (כדקאמרת) נתמזמז כשר (ולהכי הדר נקט נתמסמס דלא תימא נתמסמס ונתמזמז חדא הוא ולאפלוגי עליה אתא נתמזמז נתרוקן מהמוח קצתו מאליו) ואפשר יש ראי' לפרש"י דנתמזמז היינו נתרוקן דבאיוב סי' כ"ו ה' ע"פ הרפאים יחוללו ת"י גבריא דמתמזמזין יתברין ויחוללו הוא לשון חלל וריקות ועיין בבראשית רבה ס"פ ל"א נדרש פסוק זה על ענין המבול וצ"ע בענין מזי רעב דברים ל"ב כ"ד דפי' אונקלוס נפיחי כפן וכן מצאתי בהרלב"ג שם שכ' אחשוב שיהיה ענינו כמו מסי בחלוף סמך בזיין להיותם קרובים במבטא והם ממוצא אחד וענינו התכות רעב כי

בסבת הרעב יתך הגוף וימס עכ"ל וחלוף הזיין בסמך מצינו כמו יעלוז שדי ובאיוב סי' כ' י"ח ולא יעלוס וכן נתעלסה באהבים במשלי סי' ז' ואפשר עד"ז ענין [פי'] הת"י סי' כ"ו גבריא דמתמזמזין פי' שכבר נימוסו יחוללו היינו יחזרו ויבראון וקרוב לזה פי' הראב"ע שם אך כאן מוכרח דנתמזמז לאו היינו נתמסמס דהא נתמסמס פסול ונתמזמז כשר וע"כ פרש"י נתרוקן ובערוך ערך מז פי' נתמזמז נתנדנד ונתקרקש ואינו מוליד והביא הרפאים יחוללו ת"י אפשר גבריא מתמזמזין ואפשר מפרש יחוללו לשון חיל ורעדה כמ"ש הרב מתנות כהונה בבראשית רבה שם ובערך טר כ' דטרייה לרישיה פי' נפל למרחץ והכה ראשו בכותל או בקרקע ונתנדנד מוחו כההיא דגרסינן בב"ב (ד"כ ע"ב) מאי טיריא איכא כו' מהא שמעינן שהטיריא הוא הנדנוד עכ"ל וע' רש"י בב"ב שם מרעיד כו' וצ"ע דהא טרייה ונתמזמז הם ב' ענינים והנה בערך קרקש הביא מ"ש בגמרא פ"ט דברכות (דס"ב ע"א) מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא נותנת אגוז בספל של נחשת ומקרקשת בו מבית כו' והרשב"א בתה"א דל"ט ע"א כ' וז"ל נתמזמז כשר ופרש"י שנתרוקן המוח מקצתו מאליו ויש לפרש שנתנדנד המוח מחמת שנפלה הבהמה ונתנדנד מוח שבחוט השדרה כההוא גברא דטרייה לרישיה ואמר נתמזמז מוחיה דדין עכ"ל הנה מפרש כפי' הערוך דטיריא היינו הכאה ומחמת זה נתנדנד ומתנועע המוח אבל רש"י מפרש טריי' לרישי' שמנענע ראשו דהיינו נדנוד ונמשך מפני שנתרוקן מקצת מהמוח והרי"ף פי' ג"כ כהערוך דנתמזמז היינו נתנדנד והרא"ש כ' נתמזמז שנתרוקן מעט כשרה והיינו כפרש"י וכ"כ הרי"ו וז"ל אבל נתמזמז פי' נתרוקן ולא כל כך כמו נתמסמס כשרה עכ"ל והראב"ן סי' רל"ד כ' פי' גאון נתמזמז כמו נתמסמס ונימוח עכ"ל ואח"כ סתם כפי' הערוך דנתמזמז היינו נתנדנד ונתקרקש ולכאורה אין הבנה כלל לדברי הגאון דאיך יתכן דנתמזמז היינו כמו נתמסמס הרי נתמסמס פסול ונתמזמז כשר אבל אפשר לבאר דבריו עפמ"ש הרמב"ם פ"ו מה"ש ה"ד המוח עצמו שניקב או נתמעך והקרום קיים כשרה ואם נשפך כמים או נמס כדונג טרפה עכ"ל והכ"מ גורס שנרקב וצ"ע דא"כ רפ"ט גבי מוח שבחוה"ש אמאי לא הזכיר נרקב כ"א שנתמעך ועכ"פ כ' הלח"מ פ"ו דנתמעך שכ' הרמב"ם זהו פי' למה שאמרו בגמ' נתמזמז כשר והנה כ' אזמו"ר נ"ע בתשו' דמיעוך הסירכות המתחלת ידיעה בתחלה וז"ל ולשון שיתמעך שברמ"א שם סי"ג הוא לשון ממוצע בין נימוח כליחה לניתק בכח כו' ובפ' אמור כ"ג כ"ד ומעוך וכתות פרש"י מעוך ביציו מעוכים ביד כתות כתושים יותר ממעוך והראב"ע שם כ' ומעוך מגזרת מעכו שדיהן יחזקאל כ"ג ג' ובפסחים ס"פ תמיד נשחט (דס"ד ע"ב) מעולם לא נתמעך אדם בעזרה חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל שנתמעך בו זקן אחד כו' וביבמות פרק ד"א

(דל"ד ע"ב) תמר באצבע מיעכה כו' הרי דענין המיעוך לא דמי לנימוח כליחה ממש כ"א כמיעוך הדבר היבש שמתמעך ועד"ז הוא מ"ש הגאון בענין נתמזמז כמו נתמסמס ונימוח ר"ל בכף הדמיון שאינו נתמסמס ממש כדונג בתוך האש דהוי נימוח כליחה אלא כעין זה והוא מ"ש הרמב"ם נתמעך ועד"ז פי' הרלב"ג בענין מזי רעב שהוא מענין נמוס ור"ל קרוב לו וכ"כ הת"ש סק"ב שלשון מזמוז הוא מיעוך קרוב למסמוס וכן למ"ש בת"א נפיחי כפן היינו ג"כ כשמתנפח הגוף היינו כמו שמתמעך ואובד שלימותו הראשון א"כ לכאורה יש ג' פירושים בענין נתמזמז הא' נתרוקן הב' נתנדנד ונתקרקש הג' נתמעך. וברוקח סי' שפ"א כ' מוח שנתמסמס פי' שנתמעך או נתמרך טרפה נתמזמז פי' נתרוקן כשר עכ"ל ומה שכ' דנתמעך טרפה הוא נגד הרמב"ם וכל הפוסקים וצ"ע והנה הטור סי' ל"ב כ' אבל אם נחסר קצת מהמוח ונתרוקן כו' וכ"כ בסי' ל"א ואם חסר מן המוח מעט כו' הנה תופס בפשיטות דנתרוקן דכתב רש"י היינו חסרון ממש והב"ח סעי' ד' כ' שמדברי ריו"ו בפרש"י י"ל דאינו חסרון ממש וכ"ד הכנה"ג סי' ל"א בהגהב"י סוף אות ט"ו שדקדק מהאו"ה דנתרוקן אינו אלא בלי חסרון ועיין בפ"ג דסוכה (דף ל"ו ע"א) בפרש"י ד"ה תני עולא ונקב שאינו מפולש בכאיסר אם רחב כאיסר פסול ואע"פ שלא חסר כלום כגון שתחב בו יתד עבה עכ"ל וביאר דבריו בחידושי הריטב"א שם שנעץ בו יתד ונעשה בו גומא בכאיסר ואין כאן נקב מפולש ולא שום חסרון עכ"ל ועיין בב"י רס"י תרמ"ח ובט"ז שם סק"ג הרי דאע"פ שנעשה בו גומא כאיסר וא"כ זהו ודאי נתרוקן מקצתו אפ"ה נק' זה ולא חסר כיון שלא ניטל ממש אותו קצת בשר האתרוג רק שנדחק לצדדין ה"ז לא חסר כלל אף שנעשה גומא ממש וא"כ עד"ז גם כאן כשנתרוקן מקצת המוח י"ל ג"כ דהיינו שנדחק לצדדין ולתחת והיינו ענין שנתמעך אבל אילו ידעינן דנחסר ממש מהמוח אין ראיה דכשר לפרש"י דאין ראיה מנתרוקן. והת"ש חולק על הב"ח משום דמוכח בגמ' פא"ט (דמ"ז ע"ב) דנשפך כקיתון נק' חסרון מבפנים ופרש"י התם דנק' חסרון מפני שמתחלה כולה מלאה ועכשיו חציה ריקנית. א"כ ה"ה גבי נתמעך נק' הריקות חסרון ולכאורה דברי רש"י אלו הם נגד פרש"י דסוכה הנ"ל שהגומא והריקות אינו נקרא חסרון כלל ע"כ צ"ל דלא פרש"י כן רק משום דגם בשר הריאה נעשה מים בכה"ג חשוב חסרון ממש משא"כ כאן שהמוח לא הומרך י"ל כשנדחק לצדדין אין זה חסר מיהו מ"ש רש"י שם פא"ט (דמ"ז סע"ב) גבי נימוקה נתרוקנה מאליה מקצתה ואינה נשפכה כקיתון אך במקצתה לא נשאר כלום וזה נק' חסרון כמש"ש רש"י חלל חסרון כו' ועיין בש"ע סל"ו ס"ח בהג"ה א"כ ה"ה מ"ש רש"י כאן נתרוקן מהמוח קצתו מאליו היינו ודאי חסר קצתו וכמ"ש הטור עוד כ' הת"ש דאפילו המרכה והמסמסה אילו לא נזכר איסורו היינו מתירין

אותו דאין לנו להוסיף על הטרפות וה"ה חסרון אם אינו נזכר לא לאיסור ולא להיתר אין לנו לאוסרו כלל ואין לומר נלמדה מהמרכה והמסמסה ונאמר דכ"ש חסרון זה אינו דכבר הוכחנו לעיל מהרי"ף גופיה דמסמוס גרע מחסרון עכ"ל ובענין עד כמה יחסר ויהא עדיין כשר ס"ל להת"ש דכל שלא נחסר רובו כ"א מיעוטו והי' חי כשר דלא כהש"ך שנתן גבול שמשערין אם הי' כ"כ חסר בחוט השדרה א"י לעמוד דליתא אף שהפר"ח הסכים עמו גם הכו"פ חלק עליהם ע' פליתי סק"ג שהאריך והעלה ג"כ דחסרון רובו הוא דפוסל וכ"ד הפרי תואר סק"ב גם בספר תפארת למשה כ' על הש"ך שדבריו תמוהין ולענין נתמרך או נתמסמס כ' הפר"ח סק"ב והת"ש והפ"ת ססק"ב והכו"פ דאפילו במקצתו פסול וכ"כ היש"ש פא"ט סי' י"ד וז"ל ואם נשפך כמים או כדונג טרפה והטעם שסופו לינקב אף הקרום ומ"מ נראה אפילו לא נלקה כל המוח בכך אלא מעט הוא טרפה ומ"מ שיהי' דוקא אותו הליקוי במוח הסמוך לקרום אבל מבפנים לא חשבינן אלא כחסרון וכמ"ש לקמן עכ"ל והת"ש פי' דאפילו משהו ממנו הומרך או נתמסמס אצל הקרום פסול רק בחוה"ש צ"ל עכ"פ המשהו ברוב רוחבו ולכאורה ד' הת"ש הם חומרא יתירה דהא בהרמב"ם והרשב"א בתה"ק לא נזכר כלל בפי' שיהא פסול במיעוטו אף שהיש"ש כ"כ בהדיא וכ"ד שאר אחרונים הלא מיעוטו אינו משהו וגדולה מזו ראיתי בכלבו סי' ע"א בה' לולב לענין עלתה חזזית על מיעוטו בשנים ושלשה מקומות דפסול וז"ל כ' הר"י והשתא יש חומרא דמאי קרי מיעוטו ונראה דמיעוטו ר"ל פחות מחציו אבל הרביעי והשליש לא מיפסל עכ"ל אף שבא"ר סי' תרמ"ח כ' דמשא"פ לא משמע כן מ"מ משהו ודאי י"ל אינו בכלל מיעוטו והש"ך ס"ל דג"כ במשהו אינו פוסל אלא אם הי' כשיעור שכיוצא בזה בחוה"ש לא הי' עומד וס"ל דמשערינן במקום המסמוס לחוד שחוץ לידו ויותר לא יהיה כלום חוץ לידו למעלה ממקום המסמוס ואאזמ"ו הביא שטת הרדב"ז בשטת הרי"ף והרמב"ם דהמרכה והמסמסה ג"כ אינה פוסלת במוח שבראש אלא בכולו או ברובו ויעו"ש שהאריך בטעמו ובאמת י"ל דכמו הישש"ש הפוסל במיעוטו ביאר בהדיא שיהי' דוקא אותו הליקוי במוח הסמוך לקרום כו' והטעם משום דס"ל כפי' ראשון דרש"י דטרפות זה משום שסוף הקרום לינקב ולכן כשאינו מגולה לקרום שאזי אין סוף הקרום לינקב ס"ל דאינו פוסל במיעוטו א"כ לפמש"ל דלרוב הפוסקים הסוברים דאין טרפה עד שינקבו שני הקרומים דלפ"ז אפילו המים מגולים לקרום רחוק קצת שנאמר שעי"ז סוף ליפסק ג"כ קרום העליון אלא לפ"ז קרוב לומר יותר טעם טרפות זה כפי' שני דרש"י דכשהמוח נמרך או נתמסמס הוי טרפות מצד עצמו ואדרבה ניקב הקרום אינו טרפה רק מפני שהמוח סוף שיקולקל כו' ואין לו הגנה א"כ לפ"ז י"ל שאין טרפה אלא בהומרך

או נתמסמס רוב המוח כמו להיש"ש והש"ך כשאין ההמרכה מגולה לקרום כך לשטתם גם כשמגולה לקרום אמנם המעשה דרבינו אליעזר הלוי שהביא הרא"ש פא"ט סי' י"ב משמע ודאי דבהומרך המוח אפילו מיעוטו פסול דמסתמא התם לא נחסר רוב המוח כ"א מיעוטו שהרי המוח הי' מקיף כל מקום החסרון היטב ואפ"ה לא הכשיר רק משום דס"ל כשהמוח מקיף הדרא בריא הא לולי זה פסול אלמא ס"ל דגם הומרך מיעוטו פסול וה"ה נתמסמס:

כ' הרא"ש סי' י"ב וז"ל וכתב רבינו אליעזר הלוי שמעשה בא לידו שנמצא בתוך קרום של מוח מים ונתחסר המוח כשיעור מקום המים והיה המוח מקיף המים סביב סביב שלא היו מגולים כלל והכשירו וכן מצא אח"כ בה"ג שכתב כיון שהמוח מקיף את המים הדרא בריא אבל כשאין המוח מקיף סביב סביב מכל רוח טרפה עכ"ל וכ"כ בהג"א בסי' י"א בשם ראבי"ה וז"ל ומעשה בא לפני ראבי"ה שנמצא בתוך הקרום של מוח מים וחסר המוח במקום המים כשיעור המקום שמונחים בו המים והיה המוח מקיף מים סביב שלא היו מגולים כלל והכשיר ושוב בא מעשה לידו שהיו המים מונחים בתוך שלחופית קטנה והיתה השלחופית מונחת במוח והיה המוח מקפת ולא היתה מגולה כלל אצל הגולגלת ואצל קרום של מוח והכשיר וכן ראה בר"ג שהכשיר (והב"י העתיק בה"ג וכמ"ש בהרא"ש וי"ל דט"ס הוא בהג"א גם ריי"ו העתיק פעמיים בה"ג וכן הטור אך בבה"ג שלפנינו לא מצאתי זה) בענין זה אבל כשאין המוח מקפת סביב שמגולה השלחופית אצל הקרום והגולגלת אפי' מקצת או שהיתה מונחת בין הקרום ולגולגלת טרפה עכ"ל וביש"ש סס"י י"ד נראה דמפרש דדין זה הוא קולא שהקילו והיינו כי ענין זה הוא שהומרך מקצת המוח שנחסר ונהפך למים וא"כ מדינא דגמרא היה נראה שהוא טרפה לפמשנ"ת דדין הומרך המוח היינו אפילו מקצתו אלא שמ"מ הם ז"ל הקילו היכא שהמוח מקיף המים סביב סביב שלא היו מגולים כלל ומשמע לי כן מדברי היש"ש שהרי על דין נמרך מקצת המוח כ' ומ"מ שיהא דוקא אותו הליקוי במוח הסמוך לקרום אבל מבפנים לא חשבינן אלא כחסרון וכשר וכמ"ש לקמן עכ"ל ופי' וכמ"ש לקמן היינו מ"ש ב' ר"א הלוי והא"ז במעשה שהמוח מקיף המים כו' א"כ מדלמד מדין שלהם לדין דהומרך המוח אלמא ס"ל דדא ודא אחת היא:

דאל"כ אלא שבנדון דראבי"ה אינו ענין לנמרך כלל רק שהוא מים בעלמא במוח הרי אדרבה י"ל שאין לטרפות זו שרש בגמרא כלל וכמ"ש הפליתי סק"ד וא"כ אף אם נאמר שהם החמירו בזה ודימו זה לנמרך המוח מ"מ כיון דלאו היינו הך א"כ אם הקילו הם בשלהם מנלן להקל כן בנמרך ממש שטרפתו מבואר בגמרא א"ו עכצ"ל דס"ל שדין

זה הוא ממש דין נמרך המוח ואעפ"כ הקילו כשהמוח מקיף המים וטעם קולא זו כ' הפליתי שי"ל שמסורת בידי הגאונים כן דפיסול דהומרך דוקא כשנוגע לקרום דאז לא הדר בריא אבל באמצע מוח היינו רביתא שלפעמים נשפך קצת כמים והדר בריא. ולפע"ד אפשר לומר עוד קצת טעם בזה דס"ל כפי' ראשון דרש"י דטעם דנמרך פסול משום שסוף הקרום ליפסק ע"כ ס"ל דדוקא כשהמים סמוך לקרום הוא די"ל כן אבל כשהמוח מקיף המים כל סביבם עד שאינם מגולים לקרום כלל א"כ אין סופו ליפסק אך א"כ לפי' שני דרש"י דהוא טרפות מצד עצמו אין טעם לקולא זו לכן לפי' זה צ"ל דהטעם כמ"ש הרא"ש בהדיא דכיון שהמוח מקיף את המים הדרא בריא ומיהו י"ל עוד דלפי' שני דרש"י בלא"ה אין טרפות בנמרך מקצת המוח שבראש כ"א ברובו והרי הם לא הקילו מהסתם רק בנמרך מיעוטו דאז י"ל דלפי' שני דרש"י בלא"ה אין כאן טרפות כ"א כשהמים מגולים לקרום טרפה ע"פ פי' ראשון דרש"י אכן כשהמוח מקיף המים סביב כשר לשני הפרושים ועיין ב"ח ססע"י ד' גבי נמרך כ' ואין איסור בכל זה אלא סמוך לקרום כמו שיתבאר בסמוך בס"ד ורסע"י ה' גבי דינו דראבי"ה כ' וטעם דין זה דכשאין המוח מקיף את המים עתיד הקרום להנקב מחמת המים וכשהמוח מקיף את המים מכל סביביו הדרא בריא עכ"ל ודבריו לקוחים מהיש"ש סי' י"ד ומזה נראה ראי' למ"ש והת"ש ס"ק ג' הביא ראיה דדינו דהראבי"ה הוא דין מסמוס המוח ממ"ש בקיצור פסקי הרא"ש סי' י"ב וכן המוח שנימוס באמצעיתו כמים והמוח מקיף המים מכל צד כשרה. עכ"ל אמנם מדברי הפר"ח סק"ג נראה פי' אחר בדברי ראבי"ה והוא דס"ל דהם מטריפים מים במוח אע"פ שלא באו כלל ממסמוס המוח כי אם ממילא בתולדה ברוב לחות נוצרים מים במוח אפילו הכי כל שהמים מגולים לקרום טרפה וא"כ אין זה דין נתמסמס או הומרך המוח המבואר בגמרא רק שהם מדמים זה לזה ואעפ"כ החמיר בזה הפר"ח מאד אף היכא שלא באו כלל ממסמוס המוח דכל שהמים נוגעים בקרום סוף הקרום לינקב וצ"ל דאין זה הוספה על הטרפות משום דס"ל להגאונים כפי' ראשון דרש"י דגם בנמרך המוח אין הטרפות מצד המוח עצמו דהא אמרו מוח זה לא מעלה ולא מוריד אלא משום דסוף הקרום ליפסק ע"כ למדו מזה דכמ"כ כל מים שנמצאו סמוך לקרום עתיד הקרום לינקב או ליפסק. וכן דעת הפרי תואר שכתב סק"ג על דין ואם נמצאו מים בתוך הקרום כו' דין זה לא נמצא בש"ס אלא בפוסקים ובאמת אי לאו דממקום גבוה קא אתי דהסכימו על זה בה"ג וראבי"ה כו' היה לנו מקום לפקפק בדין זה כיון דלא הוזכר בש"ס ובמקום שחדשוהו הפוסקים התנו שיהיה חסר המוח כנגדו כו' אבל לא נחסר שרי בכל גוונא כו' דאם נחסר לא הדר בריא אבל אם לא נחסר אפשר שנולד שם המים

מחמת רוב הליחה ולכשיתרבה בו החום יתרפא ותיבש הליחה ההיא עכ"ל ובסק"ד על דין אם המוח מקיף כו' כתב נראה דדוקא במים הנמצאים במוח הוא דאמרינן הכי אבל בהיכא דנתמרך ונתמסמס המוח עצמו טרפה בכל גוונא ואפילו המוח מקיפו מכל צדדיו דבש"ס לא חלק בזה והטריף בכל גוונא כל שנתמרך עכ"ל דבריו מבוארים דדין מים במוח לאו היינו דין נתמרך המוח הנזכר בגמרא ואפילו בנחסר מהמוח כשיעור המים ס"ל דאין זה ענין לנתמרך המוח עצמו דלכך הכא מהני כשהמוח מקיף המים משא"כ בנתמרך המוח עצמו. דאילו בלא נחסר המוח ס"ל דאין כאן איסור כלל אך אין הדבר מובן מאחר דטעמא דבלא נחסר מהמוח אין כאן איסור זהו מפני שנולד שם המים מרוב הליחה משא"כ בנחסר המוח כשיעור המים לא אמרינן הכי אלא מהמוח באו א"כ היינו דין נתמרך מקצת המוח והיה למים ואפשר היה לומר דזהו דוגמת מש"ל בשם פרש"י בסוכה (דל"ו ע"א) דמשכחת לה נקב כאיסור באתרוג ושאעפ"כ אין האתרוג חסר כלל כי נעשה בו גומא ע"י שתחב בו יתד ור"ל שעי"ז נדחק בשר האתרוג לצדדין כך י"ל כאן שלא שהמוח עצמו נהפך למים כ"א שהמים הם ענין בפני עצמן שנתהוו במוח אלא שעי"ז שעשו מקום לעצמן נדחק המוח מאותו המקום לצדדין מיהו לשון שנחסר מהמוח דוחק קצת לפי' זה והנה כה"ג ממש פי' הת"ש סס"י ל"ז ס"ק ל"ט על דין בועא מעבר לעבר שכתב הישש"ש סי' ל"ז בשם הר"ש מווינא כיון דדין בועא מעבר לעבר לא נמצא בתלמוד רק קבלה בעלמא היא כו' והש"ך שם ס"ק כ"ח האריך לחלוק ע"ז דבועא מעל"ע אסורה מדין התלמוד דהיינו ריאה שנשפכה כקיתון כו' וכי גרע מפני שהיא בולטת סוף סוף יש חסרון מבפנים כמו בנשפכה כקיתון כו' ונמשך אחריו הפר"ח ס"ק כ"ז והת"ש שם חלק עליו דמוגלא שבבועא לאו מיחוי בשר הריאה הוא שנמחה הבשר ונהפך למוגלא או מ"ז דהיינו ריאה שנשפכה דזה אינו אלא המוגלא הוא רק דבר הנולד מחמת המכה והבשר אין שום מיחוי וחסרון רק שהבועא דוחקת את הבשר לצדדין כו' ולפ"ז לא דמי לנשפכה כלל דאע"ג דהיא מעבר לעבר מ"מ אין כאן מיחוי בשר רק דהבשר עם הסמפונות נדחקו לסביבות הבועא כו' וכ"ד הכו"פ שם סס"י ל"ז א"כ עד"ז ממש י"ל כאן דמים הנמצאים במוח אפילו נחסר מהמוח כשיעור המים והמוח מקיף המים אינו ענין כלל לדין נתמרך המוח שנז' בגמרא דהתם היינו שהמוח עצמו נמס ונהפך למים וניכר שהוא מיחוי המוח אבל הכא המים באו מרוב ליחות שבמוח אלא שהם דחקו את המוח שבסביבותם לצדדין ולכן נראה חסרון מהמוח במקום המים ובאמת לא נחסר כלל כ"א שנדחק לצדדין ותדע דהמים יכולים לידחק המוח לצדדין דהא גבי בועא מעבר לעבר במים זכים נמי אמרינן הכי שהבשר הריאה עם הסמפונות נדחקו לצדדין ע"ש

שלכן הכשירו בזה מהרש"ל והט"ז והת"ש והכו"פ. וכן משמע קצת ברבינו ירוחם נט"ו אות ב' שכ' הומרך המוח ר"ל שנשפך כקיתון כו' מים שנמצאו במוח כו' משמע דלאו היינו הך ממש וזה דלא כמשמעות הטור שאחר דין אם נימוח ונשפך כמים כו' הביא וכתב הר' אליעזר שמעשה בא לידו כו' משמע דדא ודא חדא היא וכמ"ש בקיצור פסקי הרא"ש סי' י"ב וכן משמע באו"ה כלל נ"ד סי' ח' אם המוח נשפך כמים או כדונג טרפה כו' נמצאו אפילו מים זכים תוך המוח טרפה כו' עכ"ל וצ"ל מאי רבותא דמים זכים הכא דבשלמא גבי בועא שבריאה דהתם לא איכפת לן בחסרון בשר הריאה כלל רק מפני שהבועא היא לקותא וע"ז י"א דמים זכים אינו לקותא אבל הכא את"ל שהמים נמצאים במוח מעידין שהמוח נתמסמס ונהפך למים אין שום הפרש אם המים זכים או אינן זכים דסוף סוף נתמרך המוח והוא טרפה אלא ודאי היינו די"ל דמים הנמצאים במוח אינו ראיה כלל שממסמוס המוח באו אלא י"ל שנוצרים שם מהלחלוחית שיש במוח וביותר כשהם זכים מוכח ודאי דלאו ממסמוס המוח באו דוגמא מ"ש בגמרא פא"ט (דנ"ו סע"א) רב יימר בדיק במיא ופרש"י מכניס בנקב העצם מים וחוזר ומוציאו אם נתלבנו בידוע שנתערב המוח בהם עכ"ל ועיין בב"י סס"י ל' וא"כ גם כאן כשהמים זכים כשאר מים ואין בהם לובן מוכח דלאו ממסמוס המוח באו שהרי אפילו מים דעלמא שנתערב המוח בהם מתלבנים כ"ש מים הבאים ממסמוס המוח ולכך כשהם זכים כשאר מים מוכח דלאו ממסמוס המוח באו והוה קס"ד דכשר וכמ"ש הכו"פ והת"ש וכי להוסיף על הטרפות יש ולכן קמ"ל האו"ה בשם א"ז דאפ"ה טרפה דכל מים במוח טרפה הוא אף אם לא באו ממסמוס המוח וכמו שהבינו הפר"ח והפ"ת ולכן כ' הפ"ת אי לאו דממקום גבוה כו' היה לנו לפקפק בדין זה כו' כנ"ל ומ"מ כיון שהוא הסכמת הפוסקים הראשונים טרפה היא אף שאין זה נמרך המוח הנז' בגמרא זהו נראה בדעת הפר"ח והפ"ת ושטה שלישית יש והוא דעת הכו"פ דבנחסר מהמוח כשיעור המים אמרינן דהמוח נמרך והי' למים וזהו הטרפות שכ' ראבי"ה אבל בלא נחסר מהמוח כלל אמרינן דמים אלו לאו ממסמוס המוח באו ובאמת כשרה היא אך דין שלחופית צ"ע לשטה זו:

סימן כג

אלו טרפות בבהמה נקובת הוושט (כל נקב במשהו) ופסוקת הגרגרת (פסוקה לרחבה ברובה) וכתבו בתוס' אי גרסי' אלו ניחא ואי גרסי' ואלו יש לפרש דקאי אפלוגתא (לעיל ל"ב) דר' ישבב ור"ע והודה לו ר"ע דנבלה או קאי אכל הני שחיטתו פסולה דלעיל דהוי פסול שאירע בשחיטה והוי נבלה וקאמר הכא ואלו הן טרפות עכ"ל וצ"ל דלפ"ז האיך

יתכן דקאמר ואלו הן טרפות נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת הא לעיל (ל"ב) מסקינן דמשנה ואלו טרפות קודם חזרה נשנית דהיינו קודם שהודה לרבי ישבב וא"כ אין חילוק כלל לר"ע בין טרפות שבמשנה זו להני דהתם וא"כ מהו שכ' התוס' יש לפרש דקאי אפלוגתא דר' ישבב ור"ע והודה לו ר"ע דנבלה כו' וקאמר הכא ואלו הן טרפות הרי בהכרח משנה זו נשנית קודם שהודה לו וא"כ התם נמי הוי רק טרפה וא"כ מהו ואלו דוקא והנה התם יש ג' תירוצים א' הא דרבא דאלו אסורות קתני ויש מהן נבלות ויש מהן טרפות ולאחר חזרה נשנית והב' מ"ש ר' שמעון בן לקיש כאן ששחט במקום חתך כו' והג' אוקימתא דר' יוחנן דמשנה דא"ט קודם חזרה נשנית ולפי תירוצו של ר' יוחנן א"א להעמיד ד' התוס' וכן לתירוץ של רבא הרי אמר להדיא דאלו אסורות קתני ולאו דוקא וא"ט:

אך לאוקימתא דרשב"ל יש להעמיד ד' התוס' דלא הודה ר"ע אלא כששחט במקום חתך אז הוי נבלה ומשנה דוא"ט מיירי בששחט שלא במקום חתך הוי רק טרפה אך י"ל דהא בגמ' שם אמרינן ומי אמר רשב"ל הכי והאמר רשב"ל שחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה (בין שחיטת קנה לשחיטת הוושט) כשרה אלמא כמאן דמנחא בדיקולא דמיא כיון דריאה תלוי בקנה ונשחט הקנה הוי כמו שניטלה כולה מהבהמה ומונחת בסל ותו לא מיטרפא בה בהמה וגם פסק ולבסוף שחט נמי כיון דרובה נפסקה דהא פסוקת הגרגרת ברובה הוא הוי לה כמאן דמנחא בדיקולא דמיא (ושוב אין לבהמה זו בשעת שחיטה אלא סימן אחד ובה אינו יוצא מידי נבלה) הכי נמי כמאן דמנחא בדיקולא דמיא אלא אמר ר' חייא בר רבא א"ר יוחנן ל"ק כאן קודם חזרה כו' וא"כ הרי שנדחה בגמרא אוקימתא דרשב"ל ונשאר אוקימתא דר' יוחנן או אוקימתא דרבא ולאוקימתא הנ"ל לא א"ש ד' התוס' וא"כ האיך יפרשו התוס' את המשנה שלא כמסקנא דגמ' וליישב ד' התוס' י"ל דאזלי לשטתייהו שם ד"ה והדר ביה רבי זירא דרש"י פי' והדר ביה ר' זירא מהאי טעמא ואודי דטעמא משום דכמאן דמנחא בדיקולא דמיא כו' והם הקשו על פרש"י והעלו דר' זירא ס"ל שאין טרפות לחצי חיות ולפ"ז לא ס"ל דכמו דמנחא בדיקולא דמיא וכמ"ש רש"י שם ד"ה התרת. ולפ"ז ס"ל להתוספות דרבי זירא פליג ארשב"ל וס"ל דשחט את הקנה ואח"כ ניקבה הריאה טרפה ועכצ"ל דלא ס"ל דכמנחא בדיקולא דמיא וס"ל דהלכה כר' זירא לגבי רשב"ל וכמבואר בב"י סי' כ"ו ובהרא"ש פ' השוחט סי' י"א (מיהו הר"ן בחידושיו פסק דלא כר' זירא משום דהוי יחיד כנגד רבים רשב"ל ור' אחא בר יעקב ע"ש) וכיון דס"ל להתוספות כר"ז יש לתרץ המשנה כמ"ש רשב"ל תחלה דכאן ששחט במקום חתך כו' דהא לא נדי מאוקימתא זו רק משום דכמאן דמנחי בדיקולא

דמיא ומאחר שר"ז לא ס"ל סברא זו ממילא נשאר האוקימתא בטוב ולק"מ. ומה שנראה להם להתוס' לפרש המשנה ע"פ אוקימתא זו ולא ע"פ אוקימתא דרבא ודר"י שנשארו בגמ' למסקנא ולא נדחו כלל י"ל משום דבאמת אוקימתא זו מרווחת יותר דלרבא צריך להוציא ל' אלו טרפות ממשמעו לומר דאלו אסורות קתני ולר"י צ"ל דקודם חזרה נשנית משא"כ לאוקימתא דרשב"ל א"ש טפי דלאחר חזרה נשנית וגם ל' אלו טרפות כפשוטו דטרפות דוקא קתני ואפ"ה א"ש משום דלא הודה לו ר"ע אלא בששחט במקום חתך אלא בתחלה הי' ההכרח לדחות אוקימתא זו משום הא דאמר רשב"ל דכמנחא בדיקולא דמיא אבל כיון שמימרא זו דרשב"ל נדחי' ס"ל להתוס' דנקטינן בפי' המשנה כאוקימתא דרשב"ל ותופסים עיקר דבריו שבאוקימתא ולא שבמימרא מה"ט דר"ז ס"ל הכי דרוויחא טפי משאר אוקימתות:

ב ולפי"ז יצא לנו הדין לדעת התוס' דאפי' בפסוקת הגרגרת לא הוי רק טרפה ולא נבלה אם שחט שלא במקום חתך (וגם י"ל לפ"ז נקובת הוושט שוה ממש לפסוקת הגרגרת דכששחט במקום נקב שבוושט הוי נבלה וכמו ששחט במקום חתך דפסוקת הגרגרת דאין לומר דדוקא בגרגרת הוא שאמרו דהוי נבלה כששחט במקום חתך שנפסק רוב הגרגרת אם כן אין שייך שחיטה כלל בסימן זה אבל בוושט כיון שהנקב רק משהו שפיר מועיל השחיטה לטהרה מידי נבלה דהא לשטה זו עכצ"ל דאע"ג שנפסק רוב הקנה מ"מ לא הוי כמונח בדיקולא ממש ולהכי כי שחט שלא במקום חתך לא הוי רק טרפה ולא נבלה וא"ל כששחט במקום חתך לא קעביד מידי משא"כ בוושט כשהנקב רק משהו הרי שחיטתו הוי עובדא ששחט הרוב דאפשר דהתם נמי עביד שהרי שחט כל הסימן ועוד כשגומר שחיטת הסימן השני הרי עי"ז מסיר החיות מן הסימן החתוך מכבר דלא הוי עדיין כמונח בדיקולא ואפ"ה לא מהני כיון ששחט במקום חתך א"כ י"ל דה"ה כששחט במקום נקובת הוושט) וכ"ז דלא כמ"ש הפמ"ג בשפ"ד סי' ל"ג סק"ה גבי פסוקת הגרגרת דהסימן ודאי כמאן דמונח בדיקולא דמי אף אם יש טרפות לחצי חיות עכ"ל ולדבריו אפי' שחט שלא במקום חתך לכ"ע הוי נבלה שהרי לא שחט רק סימן א' (וע' מהרמ"ל בדף ל"ב) כיון דהשני כמאן דמונח בדיקולא דמיא אבל אין דבריו מוכרחים כלל דלשטת התוס' והרא"ש וסיעתם י"ל דהסימן לגבי עצמו נמי לאו כמונח בדיקולא דמיא וכמ"ש הת"ש סי' כ"ו סק"ב וכן הב"ח מספקא ליה שם סברא זו גם לגבי סימן עצמו יעו"ש:

וכן משמע להדיא ברמב"ן במלחמות שכתב בשם הראב"ד וז"ל ועוד השיב הר"א ז"ל ואמר דרשב"ל גופא הדר בי' דקאמר כאן ששחט במקום חתך כאן ששחט שלא במקום חתך וכיון דקשי' דידי' אדידי' ולא ידעינן הי דאחריתא לא סמכינן עליו כלל ור"ז כחזרה

דידי' סבר לה עכ"ל הרי בהדיא שלהראב"ד ס"ל לר"ז כאוקימתא דרשב"ל דכאן ששחט במקום חתך כו' ועכצ"ל דגם הסימן עצמו נמי לא הוי כמונח בדיקולא כל שהוושט קיים (ועמ"ש הפוסקי' גבי שמוטה שחיטה יעו"ש בהרא"ש):

ואע"פ שהרמב"ן עצמו שם נטה מסברא זו וס"ל דהסימן לגבי עצמו ודאי כמונח בדיקולא מ"מ התוס' עכצ"ל דס"ל כהראב"ד (וע' מהרש"א על דבור תוס' הנ"ל שדבריו אינם מובנים כלל ע"ש) ולזה נתכוין רבינו ז"ל במ"ש בסי' ל"ג סק"ז וז"ל ועמ"ש סס"י כ"ו די"א שנקובת הוושט בעצמו ג"כ אינו אלא טרפה ואפי' נחתך הוושט עצמו ברובו אם חזר ושחטו בהכשר למעלה ממקום חתך הראשון אפשר דשחיטתו מוציאתו מידי נבלה ואזלינן לחומרא כמש"ש ע"ש והנה בסי' כ"ו שם נחסר כל פלפול זה אלא שבהכרח צ"ל שנתכוין למ"ש שי"ל דלהתוס' והראב"ד קיי"ל כאוקימתא דרשב"ל דכששחט שלא במקום חתך שחיטתו מטהרתו מידי נבלה אפי' בנחתך רוב הקנה וה"ה רוב הוושט ועפמ"ג סי' כ"ו דלהב"ח אפי' בכולו יש להסתפק. מיהו נראה שאין כן דעת רבינו מדכ' ברובו כו' וע' שהשיג על הת"ש שם סק"ב בפי' ד' הראב"ד ולא כוון יפה בזה ואדרבה הנך רואה שהתוס' דראפ"ט ס"ל כן בפשיטות כמו שנת' שהרי כתבו להדיא דנקובת הוושט ופסוקת הגרגרת הוי רק טרפה ועכצ"ל דהיינו בשחט שלא במקום חתך כדפרישי':

ג וכ"ז לענין נפסק רוב הגרגרת או אפי' רוב הוושט ואח"כ שחטו במקום הכשר למעלה במקום חתך הראשון אבל בניקב הוושט לבד ואח"כ שחטו בין במקום חתך בין שלא במקום חתך י"ל דאף לאוקימתא דר' יוחנן הוי רק טרפה ולא נבלה וכמ"ש הפמ"ג בשפ"ד סי' ל"ג סק"ה עיין עליו וכן הראני ה"ה הרב מוה' יצחק אייזיק דיין נר"ו בהרא"ש פ' השוחט סי' ו' שכתב וז"ל מפרש ר"ת במיעוטא קמא דוושט ומיבעי' לי' אע"ג דמיטרפא בנקיבת הוושט דלמא לא מיפסלא שהיי' אלא במידי דמנבלה בי' כגון אחר רוב סימן עכ"ל וכ"כ ר"ת בספר הישר סי' שנ"ו דל"ו ע"ג באריכות ע"ש הרי דמחלק בין מיעוט לרוב ואפשר שזהו שהזכיר רבינו ז"ל ומ"ש ואפי' כו' הוא דעת התוס' והראב"ד כנ"ל וכ"ה בתוספתא פרק השוחט דבנקיבת הוושט הרי זה טרפה ושחיטתה מטהרתה והביאה בספר דרך חיים הנ"ל וגם י"ל דמות ראי' לזה מהמשנה (דל"ב ע"א) לפי הגי' במשניות או ששחט את הגרגרת ופסק את הוושט רי"א נבלה ור"ע אומר טרפה ואי איתא דבנקיבת הוושט לחוד הו"ל נבלה למה לי' למימר או שפסק את הוושט הו"ל למימר רבותא טפי דאפי' רק ניקב אפ"ה הוי לי' נבלה לר' ישבב ואין לומר משום דרבותא דר"ע נקט פסק דאפי' פסק רוב הוושט ה"ל רק טרפה ולא נבלה דהא מלתא דר"ע לא קיימא שהרי הודה לו אח"כ דנבלה ועוד דדעת ר"ע ידעינן מרישא מפסק את הגרגרת דהו"ל טרפה דה"ה

נמי ברוב הוושט דלגבי רוב אין חילוק בין קנה לוושט ושחיטה בעוף יוכיח כדאיתא ר"פ השוחט א"ו משמע דבנקיבת הוושט לא הוי נבלה אפי' לר' ישבב. איברא דדעת רוב הפוסקי' הוא דבנקובת הוושט הוי נמי נבלה כמ"ש הרמב"ם וע' חי' הרשב"א רפא"ט שנראה כן בדבריו להדיא וכ"כ הר"ן בחי' ג"כ וכמו דמדומי ראי' י"ל לסברא זו מהא דאמר רבא אלו אסורות קתני יש מהן נבלות כו' נבלות ל' רבים ואין פחות משנים ועכצ"ל דנקובת הוושט נמי הוי נבלה דאל"כ הול"ל יש מהן שהוא נבלה דהיינו פסוקת הגרגרת לחוד והראי' שהבאתי מהמשנה אפשר לדחות דאיידי דתני ברישא פסק את הגרגרת תני נמי בסיפא פסק את הוושט:

ולגי' שבגמ' בלא"ה אין כאן ראי' מיהו ברי"ף ורא"ש הגי' כמו במשניות אך בחה"ר הגי' כמו בגמ' עיי"ש ולענין אי הוי איסור נבלה מחיים אי רק איסור טרפה הנה הת"ש והכו"פ וב"א סי' ל"ג יישבו דעת הרמב"ם דאסורה מחיים משום נבלה אלא שאינה מטמאה ומ"מ יותר נראה להם דעת התוס' דמחיים אין כאן רק טרפות ונ"ל ראי' לזה מהתנא ר' ישמעאל שאמר י"ח טרפות נמסרו למשה מסיני ובמנין זה נכללו נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת ועכצ"ל דמחיים אין כאן רק טרפות דאי לקי משום נבלה לא הול"ל טרפות ועוד דבגמ' רפא"ט מפקינן גלודה וחרותה ואמאי הול"ל אפיק נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת שהם נבלות:

פסק נקובת הוושט ופסוקת הגרגרת רוב הפוסקים ס"ל דהוי נבלה אפי' אם שחטו אח"כ הסימן שלא במקום הנקב והחתך ושחט ג"כ הסימן השני ויש אומרים (הרא"ש פ"ב סי' ו') דנקובת הוושט שחיטתו מטהרתו מידי נבלה (ע' אות ב') ואפי' שחט במקום הנקב אפשר דשחיטתו מטהרתו לדעת הרא"ש ואפשר דבהא אין שחיטתו מטהרתו לכ"ע (תוס' רפא"ט והראב"ד שבמלחמות פ' השוחט) והנפקא מינה שיש בין נבלה לטרפה היינו לענין חשוד שהחשוד על הטרפה אינו חשוד על הנבלה וכן לענין אותו ואת בנו שבנבלה מותר לשחוט את בנה אחריה (רבינו סי' ל"ג סק"ז) ויש להחמיר בשל תורה בנקובת הוושט שלא לשחוט בנה אחריה ומסתימת לשונו שם משמע שלענין חשוד אין להחמיר כיון שהוא רק חששא אין לחוש כ"כ נגד פסק הש"ע דהוי נבלה (תוס' רפא"ט והראב"ד הנ"ל) וי"ח עכ"ז ואומרים דפסוקת הגרגרת (רבינו שם וכ"מ ר"פ השוחט דקנה וושט שוין לענין שחיטה בעוף וכמ"כ בודאי לענין טרפות) או אפי' פסוקת הוושט ברוב אם חזר ושחטו למעלה ממקום חתך הראשון שחיטתו מוציאתו מידי נבלה ויש להחמיר כדבריהם לענין אותו ואת בנו (עיין ת"ש סק"ב שכ' בה"מ לא מלאני לבי להחמיר כו' ואע"ג דהתם דיעבד והכא לכתחלה מ"מ לכתחלה דמסוכנת כדיעבד דמי עיין ביצה כ"ה

ועחה"ר בפ"ק דחולין בענין בדיקת הריאה במסוכנת) ומ"מ בהפסד גדול יש לסמוך על האומרים דהוי נבלה כגון אם שחט האם שהיה בה פסוקת הגרגרת או הוושט ואח"כ נצרך לשחוט בנה בו ביום דוקא כגון שהיא מסוכנת שאם לא ישחטו תמות יש להתיר לשוחטה בו ביום ובפסוקת הגרגרת או בפסוקת הוושט ששחטו במקום חתך אפי' שחט הסימן השני אח"כ ג"כ וגם מיעוט סי' הראשון לכ"ע הוי נבלה אחר מיתה אבל מחיים העיקר דהוי טרפה לחוד:

סימן כד

כתבתי זה בימי חורפי דין קרום שעלה מחמת מכה ודין ווושט שניקבו שני העורות זה שלא כנגד זה בריחוק זה מזה ועלה קרום באחד מהן ונתרפא:

אם ניקב הוושט ועלה בו קרום ונסתם אינה סתימה וטרפה דקרום שעלה מחמת מכה (לבוש ס"ד) במקום שהנקב פוסל בו אינו מתקיים ויחזור וינקוב וכן משמע מלשון רש"י פא"ט דמ"ג סע"א דכל נקובי דטרפות לא מהני להו סתימה ואפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת דכלל גדול אמרו קרום שעלה מחמת מכה אינה קרום (פליתי סי' ל"ו סק"ד ת"ש ס"ק י"ד וע' תויק"ו סי' מ"ד סק"ו) הואיל ולא הי' לקרום הוי' בעולם רק אח"כ נתהוה מלחות המכה א"כ אין יסודו דבר קיום וסופו להתפרק ולא דמי לריאה הסמוכה לדופן דמתכשרא ע"י סביכא בבישרא דהתם הקרום הולך וחזק שיסודו הדופן שהוא דבר המתקיים שהרי מעולם הי' נמצא ולא שנתהוה ע"י המכה וכמ"ש לקמן סעי' זה] (שו"ת פמ"א ח"א סי' א' דין י"ג) ויש מי שאומר דמה"ט גם בוושט אם ניקבו שני העורות שלו זה שלא כנגד זה ועור א' ניכר שעלה בו קרום ונתרפא י"ל דחשיב קרום אף שעלה מחמת מכה כיון שעור הב' מגין עליו והוא שלם ונח שם ע"פ הרוב (פמ"ג במ"ז סי' ל"ג סק"ד) וי"ח ע"ז משום דס"ל דבכל הטרפות כיון שנטרפה שוב אינה חוזרת להכשירה אפילו אם מתקיימת הסתימה וזהו פי' קרום שעלה מחמת מכה אינה קרום לדעתם דאין פסול חוזר להכשירו ואע"פ שהעיקר [בזה] כסברא הראשונה משום דבניקבו זה שלא כנגד זה אינה נעשית טרפה ממש לשעתה אלא ע"ש העתיד דזימנין דמתרמו אהדדי וא"כ אפשר שנעשה הקרום טרם דאתרמו אהדדי ולא היה טרפה מעולם ולא זהו פסול החוזר להכשרו דמעולם לא הי' פסול גמור כלל (פמ"א) ומ"מ לענין הלכה יש להחמיר מטעם אחר משום דאפשר דהכא נמי הסתימה אין לה הגנה כ"כ דכיון דהוושט אוכלת בו וצועקת בו א"כ אינן נחין במקום א' ואפשר שאין זו סתימה כ"כ בשגם דל"ד לסביך בבישרא דהתם הסירכא הסותמת אחוזה בדופן ג"כ משא"כ הכא

שאין סתימה דעור זה אחוזה בעור הב' ואם היא אחוזה גרע יותר דכיון דאין ב' הקרומות נחין לעולם במקום א' א"כ ל"ד לסירכא במקום רביתא ואף לדברי האומרים [דאין סירכא בלא נקב ומ"מ אם ניקבו זה שלא כנגד זה בריחוק מקום כגון שהא' למעלה והב' למטה או אפי' רק החצי הוושט מפסיק ביניהם יש להקל לפי (פמ"ג) שאז בלאה"נ אין כאן איסור דאורייתא דודאי לכולי האי ליכא למיחוש דלתרמו בהדי הדדי אלא שחכמים אסרום והשוו מדותיהם כדי שלא יבואו לטעות שישער כל א' לפי דעתו והלכך בעלה בו קרום ונסתם יש להתיר:

והנה בשרש דין זה נמצא לגדולי הראשונים כמה שטות הא' הוא דעת הרמב"ן שברא"ש פ' בהמה המקשה סי' ז' ובהר"ן שם והובא בטור סס"י נ"ו וב"י רס"י נ"ה דאע"פ שנחתך בצומת הגידים טרפה מ"מ אם חתכה אח"כ למעלה מצומת הגידים מתכשרת דלדידי' טרפה מתחזרת לכשרותה אפי' ע"י אדם ואעפ"כ טרם שחתכוה היא טרפה ול"ד להא דאמרי' דהיכא דאי בדרו ליה סמא חיי אפי' מעתה כשרה ואע"פ שאא"י הסם כלל. דשא"ה שאפשר שתחי' כמו שהיא משא"כ בזה שצריכה מעשה לחתכה אינה מתכשרת טרם שחתכוה אבל אחר שחתכוה כשרה וכ' בתה"א דמ"ח ע"ב קרוב לסוף שער שלישי וא"ת שמא כבר התחילה מכתה להמית בה חולי הוא זה ומסוכנת כשרה ובודאי מצינו טרפה ונכשרת ריאה שניקבה ומתחלה לא סביך בבישרא טרפה סביך בבישרא הוכשרה עכ"ל התה"א בשם הרמב"ן. וכ"כ הרא"ש בפרק בהמה המקשה שם אמנם הרשב"א עצמו בתה"א שם כתב ואינו מחוור כו' ועוד תמיהא לי דהא לימוד ערוך טרפה אין לה תקנה לעולם כדאמרינן בר"פ בהמה המקשה (דס"ח) כו' מה טרפה כיון שנטרפה שוב אין לה היתר כו' עכ"ל וכ"כ בתשו' ח"א סי' תשצ"ו לדחות דברי הרמב"ן מה"ט וכ"כ רבינו ירוחם נט"ו ח"ה אות י"ח כי מיד שנחתכו הגידין נטרפה ואינה יכולה לחיות עוד עכ"ל הובאו בכנה"ג בהגהת ב"י רס"י נ"ה וכ"כ עוד הרשב"א בחדושיו פרק בהמה המקשה דע"ו) בד"ה ולענין פסק הלכה וכ"ד הרא"ש שם סי' ז' ומבואר מדבריהם שיש טרפה שחוזרת לכשרותה והוא ענין ריאה דסביך בבישרא דמיטרפא וחוזרת לכשרותה ואעפ"כ קודם דסבכא טרפה ול"ד להיכא דאי בדרו לה סמא חיי' דכשרה מעתה. דשא"ה שרפואתה בידי אדם ולפיכך אפי' קודם שרפאוה כשרה משא"כ בדבר שרפואתו בידי שמים לא הותרה קודם הרפואה וז"ש הרשב"א כיון שתקנתה מצויה ורפואה קרובה לבוא יותר מבידור סממנין ר"ל דבכה"ג הוא דכשרה גם קודם שעשו הרפואה משא"כ בדבר שאין רפואתו בידינו וע' גטין (דף ע' ב') שחילקו ג"כ בין דבר דסמיא בידן כו' וע' בב"מ פרק א"נ (דע"ה א') ונמצא שקודם הרפואה היא טרפה גמורה דאורייתא ואח"כ

היא כשרה גמורה ואין זה נגד מ"ש רז"ל כיון שנטרפה שוב אין לה היתר כו' דר"ל אין לה היתר בידי אדם דייקא וכן ביאר דבריהם בספר תויק"ו סי' מ"ד סק"ו דטרפה ממש חוזר להכשרה בידי שמים ואע"פ שארז"ל טרפה אין חי' והרי טרפה זו שהיתה טרפה ממש חזרה ונתרפאה וחיתה צ"ל דמ"ש טרפה אין חי' היינו אם יהי' בה טרפות זו ולא תשתנה דכ"ז שיהי' בה חולי זה לא תוכל לחיות י"ב חדש ולאפוקי משאר מיני חוליים שיש מהן שגם כשיהי' בו חולי זה יתקיים וירבה כחול ימים משא"כ בחולי המטריף אבל מ"מ אפשר שיתרפא והיינו בידי שמים דוקא והנה בדברי הרשב"א שם יש לעיין לכאורה שכ' והא דאמרינן בנקיבת הריאה דאי סביך בבישרא כשרה זהו פסול שחוזר להכשרו מעצמו אבל פיסול שאינו חוזר ע"י עצמו ולא בבידור סממנין אלא בנטילת האבר טרפה לעולם עכ"ל הנה מתחלת דבריו יראה ודאי דדבר שרפואתו בידי שמים דהיינו מ"ש מעצמו הוא פסול החוזר להכשרו ור"ל דמתחלה היה פסול וטרפה גמורה ואח"כ ע"י הרפואה חזר להכשרו והרי היא כשרה גמורה אבל מסוף דבריו לא משמע קצת כן שהרי כ' אבל פסול שאינו חוזר ע"י עצמו כו' טרפה לעולם משמע הא החוזר ע"י עצמו לא היה טרפה כלל והיינו כעין שטת (בד"ה או) בעל מ"ה דף ל"ו אכן באמת אין כונתו כן אלא כך הא החוזר ע"י עצמו אינה טרפה לעולם דאחר שחזר ע"י עצמו מתכשר אבל מקודם הי' טרפה ואע"פ שאין זה הדיוק שוה לדיוק דבר החוזר ע"י בידור סממנין דההוא אפי' מקודם כשרה היא כנ"ל והוא כללם כא' באמרו אבל פסול שאינו חוזר ע"י עצמו ולא בבידור סממנין כו' מ"מ אינן שוים רק בגוף הענין המבואר מדבריו והוא דדבר שאינו חוזר כו' טרפה לעולם אבל בענין הדיוק אינן שוים דבדבר שחוזר ע"י עצמו אינו טרפה לעולם ר"ל הגם דמקודם שחזר הי' טרפה באמת ואם אכלו אז ממנו עבר והי' לוקה אע"פ שאח"כ חזר ונתרפא (וכגון שאכל חלבו וביצתו תחלה) מ"מ לאחר שחזר הרי היא כשרה ובדבר החוזר ע"י הסממנין לא היה טרפה מעולם:

קיצור. (שטת הרמב"ן ושטת הרשב"א והרא"ש דפליגי עליה ועכ"ז ס"ל דריאה שניקבה ודופן סותמתה הוא ענין טרפה שחוזרת לכשרותה ולא כמו אי בדרו ליה סמא חיה דכשרה גם עכשיו ומ"ש בגמרא כיון שנטרפה אין לה היתר היינו בידי אדם (הג"ה ואפשר גם להרשב"א בתה"א י"ל הטעם שחוזרת להכשרה כיון הדופן היה מתחלה וגם שמצוי הדבר שיהיה הנקב סריך וסביך בבישרא וא"כ לפ"ז אפשר לענין מלקות לא היה לוקה. עכ"ה) ועיין מזה בתויק"ו סי' מ"ד סק"ו):

ב והנה לפי שטה זו קשה קצת הא דאמרי' בפ"ק דחולין די"א ב') אתיא מהורג את הנפש (פי' הא דאזלי' בתר רובא) דאמר רחמנא קטלי' וליחוש דלמא טרפה הוה (ההרוג ואין

זה ראוי ליהרג דגברא קטילא קטיל) אלא לאו משום דאזלי' בתר רובא והשתא מוכח מזה דאם היה הנהרג טרפה יהי' איזו טרפות שיהי' לא קטלי' לי' משום דגברא קטילא קטיל ולפי דעת הרשב"א והרא"ש הרי יש מין טרפה שאפשר לה לעלות ארוכה בידי שמים והיינו נקובת הריאה הסמוכה לדופן שאע"פ שעכשיו היא טרפה מ"מ כשיהי' סביך בבישרא יחזור ויהי' כשרה א"כ אין שייך לומר ע"ז גברא קטילא קטיל שהרי אין זה גברא קטילא ודאי שמא תאמר שאע"פ שאינו גברא קטילא ודאי מ"מ ספק גברא קטילא הוא וספק נפשות להקל ומש"ה היו פוטרים את הרוצח אם היה טרפה כזו אלא משום דאזלי' בתר רובא ואמרי' דלאו טרפה הי' זה דחוק לפטור את הורג נפש משום שהנרצח היה ספק שמא הי' חולי העתיד למות ולא עדיף זה מהורג את המסוכן שסופו למות ודאי ואפי' הוא גוסס שנהרג עליו כדאי' בסנהדרין (דע"ח א') ולא פטרו הורג את הטרפה אלא משום דמחתכי סימנין ופרש"י כיון דניכרין חתיכת סימני חיותו גברא קטילא חשיב ליה ולדבריהם האיך יקרא זה שניכרין חתיכות סי' חיותו כו' הרי אפשר לו לחיות עדיין והרי המסוכן גרע מיניה שבודאי אינו חיה ואעפ"כ היו נהרגין עליו ועל זה שאפשר שיחיה כו' לא יהיו נהרגין עליו יציבא בארעא כו' א"ו טרפה שאין נהרגין עליו היינו שאין חיה ודאי וכיון דאינו חיה ודאי וגם ניכרין חתיכות סי' חיותו מש"ה אין נהרגין עליו' משא"כ במסוכן שאע"פ שאינו חי' ודאי אין ניכרים חתי' סי' חיותו ומש"ה לא חשוב גברא קטילא אבל טרפה שאפשר לו לחיות פשיטא דלא חשוב גברא קטילא שהרי ודאי מעלה זו דשמא יחי' חשוב יותר ממעלה דלא ניכרי' חתיכת סי' חיותו וגם באמת אין כאן בטרפה אפילו מעלה דניכרים חתי' סימני חיותו דכיון שאפשר שיחי' אין כאן היכר ג"כ וכ"נ מל' הרמב"ם פ"ב מה' רוצח ה"ח וז"ל ההורג את הטרפה פטור כו' וכל אדם בחזקת שלם וההורגו נהרג עד שיודע בודאי שזה טרפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר עכ"ל הרי שהוצרך שיאמרו שמכה זו אין לה תעלה ר"ל שבודאי א"א שתהיה לה רפואה בשום ענין לא בידי אדם ולא בידי שמים ומ"ש באדם אין ר"ל שא"א לרפאותה בידי אדם דא"כ הל"ל בידי אדם. אלא ר"ל שאע"פ שידענו שזהו טרפה בבהמה לא חשוב טרפה באדם אא"כ יאמרו הרופאים ג"כ שאין לחולי זה תעלה דאל"כ דלמא יש חילוק בין בהמה לאדם דאית לי' מזלא כמ"ש התוס' בחולין רפא"ט. והנה ממ"ש שאין לה תעלה ובה ימות כו' נ' בעליל דכל היכא שהרופאים אומרים שאפשר וספק שיהי' לה תעלה (אפי' מעצמה ובידי שמים לבד ר"ל שאין לרפואות מבוא בזה) היו נהרגין עליו ואע"פ שספק נפשות להקל ואילו הרג א' משתי אנשים שהא' הי' טרפה ודאי הי' פטור כדאיתא כה"ג בסנהדרין (דע"ט ע"א) גבי

פרט לזורק אבן לגו כו' א"נ פלגא ופלגא ה"ל ספק נפשות להקל מ"מ בספק זה חייב והיינו משום דכל שאין ברור שהוא גברא קטילא חייבים עליו במכש"כ דמסוכן שהרי כל המעלה דטרפה על מסוכן משום דניכרי' חתיכת סי' וכל שאפשר שיהי' לו תעלה לא מיקרי מיחתכי סי' כנ"ל ולא עוד אלא דמסוכן חשיב גברא קטילא יותר מזה דמסוכן ודאי א"א לו לחיות ואעפ"כ נהרגי' עליו כש"כ בזה וכ"נ קצת ראי' עוד ממ"ש התוס' בסנהדרין (דע"ח א') דהא דהורג את הטרפה פטור דאפי' למ"ד טרפה חי' מ"מ סופו למות ע"י חבלה זו ור"ל אלא דחי יותר מי"ב חדש כ"כ בחי' הר"ן פ"ק דחולין (די"א). משמע הא אם אין סופו למות ודאי אע"פ שקרוב יותר שימות וגם הוא טרפה מ"מ היו נהרגין עליו וה"נ כמ"ש ודוחק לחלק דלמ"ד טרפה חי' אפשר לו לחיות כמו שהוא עתה משא"כ בנקיבת הריאה הנ"ל למ"ד טרפה אינו חי' א"א לו לחיות כמו שהוא אא"כ יתרפא דמי הגיד לנו שלמ"ד טרפה אינו חי' היינו כמו שהיא דלמא היינו שתעלה קרום על הנקב וכה"ג ועוד דמדברי הרמב"ם הנ"ל לא מוכח כן וצ"ל שהם חולקים על הרמב"ם בזה או דהגמרא בחולין (י"א) מיירי בשאר טרפות. וכ"ז דוחק ע' מפתח]:

קיצור יש קושיא על שטת הרא"ש והרשב"א מסוגיא דחולין (די"א) וסנהדרין (דע"ח א'):

השטה הג' היא שטת הרא"ה שחולק ג"כ על הרמב"ן כמ"ש הר"ן פ' בהמה המקשה בשמו וכ"כ בחי' הריטב"א שם בשמו וטענתו הוא מהא דאמרי' כיון שנטרפה שוב אין לה היתר כו' והא דריאה הסמוכה לדופן מתכשרא ע"י דסביך בבישרא היינו משום שאז איגלאי מלתא שזה הנקב מאותן שראויין לבא לידי רפואה כן מבואר בדבריו בבד"ה דל"ה ריש ע"א וכ"כ הר"ן בפא"ט גבי הא דאמר רבא הני תרתי אוני דסריכן להדדי כו' ע"ש ונמצא שלשטתם טרפה אינה מתכשרת לעולם אפי' בידי שמים שלא כד' הרשב"א בחי' והרא"ש אלא שאעפ"כ דבר שאנו סוברים שהוא טרפה אפשר שתעלה לה ארוכה בידי שמים ואז איגלאי מלתא שלא היתה טרפה מעולם כלל ובטעות היינו מחזיקים אותה בטרפה וגם זה קצת דוחק שאם כן מצינו פעמים שיש דבר שהוא ודאי טרפה מדינא. ואעפ"כ האוכלו אין לוקה עליו כגון נקובת הריאה הסמוכה לדופן בדלא סביכא בבישרא דמשמע בגמ' דלרבינא אסורה דאוריי' ואעפ"כ להרא"ה והר"ן אין לוקין עליו שמא הוא מאותן הנקבי' שראויין לבא לידי רפואה וכ"ז דוחק דבגמ' משמע דאסורה ודאי וגם גוף הענין דחוק קצת במ"ש שיש נקב שאפשר שתעלה לו רפואה ויש נקב כיוצא בו באותו מקום שא"א שתעלה לו רפואה מיהו הקושי' דלעיל לדעת הרשב"א והרא"ש מהא דפ"ק דחולין לא קשה לשטה זו דהא לשטה זו כל כמה דלא סביכא בבישרא אע"פ דשם טרפה עליו אינה טרפה גמורה רק ספק טרפה ואי נמי אין נהרגין עליו לק"מ כיון

דלשטה זו יש נקב שא"א שתעלה לו רפואה א"כ הרי מיחתכי סי' חיותו ואע"פ שאנחנו לא ידענו אם הנקב הזה הוא כן מ"מ לא גרע מהרג א' מב' אנשים שהא' היה טרפה שאין נהרגין עליו כנ"ל משא"כ להרא"ש הוא דקשי' כיון דלדידי' אפי' אפשר שתעלה לו ארוכה כ"ז שלא עלתה נק' טרפה כנ"ל:

השטה ד' היא שטת הרשב"א במ"ה דל"ה דס"ל ג"כ כמ"ש הרא"ה דטרפה א"א שתחזור לכשרותה שלא כדמשמע ממ"ש בחידושיו דהא דריאה הנקובה וסמוכה לדופן וסביך בבישרא הוא פסול שחוזר להכשרו מעצמו דמשמע שלפי שרפואתו בידי שמים א"ש מה שחוזר לכשרותו ובמ"ה שם מיאן בזה אלא כ' דהטעם שי"ל דמן הדין אינה טרפה (אף בדלא סביך בבישרא) שהרי הדופן סותמתה כו' אלא מפני שאנו חוששין לה מן הספק שלעתים לא תסתום יפה ולפיכך אין אנו מתירין אא"כ סביך בבישרא כו' ולא זהו פסול בריאה החוזר להכשרו דמתחלה נמי כלומר בשעת נקיבה אפשר דעדיין לא טרפה ממש היא שהדופן היתה סותמתה (ולא נפרדה עד שנסתבך הנקב בבשר הדופן ע"ש) עכ"ל והנה לפי שטה זו י"ל ג"כ עדיין דא"כ אפי' כי לא סביך בבישרא נמי לתכשרא כיון דאפשר לה דתתכשרא ע"י שתסתבך בבשר למה יגרע מהא דאי בדרו לה סמא חיה וכמ"ש כעין קושי' זו בר"ן פא"ט גבי כסדרן היינו רביתייהו וג"כ כתובה קושי' זו בחה"ר פ' בהמה המקשה כנ"ל וא"א לתרץ כמו שתירץ הר"ן שם דאה"נ דכל שאפשר לה להיות תקנה אינה טרפה כו' אלא שאין כל הנקבים שוים יש נקב כו' ויש נקב שהוא ראוי כו' וכל שהוא כן כיון שיש לו תקנה לא נטרפה מעולם כו' אלא מפני שאין אנו יודעין אם ראוי כו' אם לאו אנו אוסרים כל נקב מחמת הספק אבל בשעלתה בו סירכא הוברר הדבר שלא נטרפה מעולם עכ"ל ודבריו אלה הן הן ממש דברי הרא"ה בבד"ה ולהרשב"א א"א לומר כן דאל"כ האיך הכריח מזה בתה"א שיש סירכא בלא נקב הרי ע"פ הדברים האלה א"ש אפי' יש נקב וגם במ"ה למה טרח לומר דעדיין לא טרפה ממש היא שהדופן היתה סותמתה ולא נפרדה כו' דהיינו ממש שלא היה לה שום סי' טרפה לעינינו ת"ל דאיגלאי מלתא כו' א"ו לא סבירא לי' סברא זו כלל אלא כל שהיה בה לעינינו דבר הפוסל ממש לשעתו שוב אינה חוזרת להכשרה ולא אמרי' כלל דאיגלאי מלתא דלאו טרפה היתה והא דסביך בבישרא מהני משום דעדיין לא היתה טרפה ממש כו' וא"כ אפילו כי לא סבכא נמי לתכשרא כמו אי בדרי כו' ולכן צ"ל דס"ל להרשב"א דקושיא זו מעיקרא לק"מ דהא דאמרי' דאי בדרי לה סמא חי' מהני אפילו מעתה היינו ברפואה שאפשר לעשותה בידי אדם דכיון דסמי' בידן הרי ברור לנו שיכול לחיות ונמצא ודאי שאין חולי זה ממית משא"כ ברפואה שבידי שמים אפי' אפשר שתעלה לו רפואה כל כמה דלא עלתה לא

מכשרינן דמי יימר דתעלה דלמא לא תעלה מפני שחולי זה ממית וכעין מ"ש הר"ן יש נקב כו' ויש נקב שאין ראוי כו' אלא דמ"מ ס"ל להרשב"א דלא סמכינן ע"ז להכשיר דבר שהי' פסול ממש משום דאמרי' יש נקב שהוא ראוי כו' ואיגלאי מלתא שלא היתה טרפה מעולם שזה אינו דכיון שאמרו שאין פסול חוזר להכשירו בטרפות כוונתם דבר שהיה נ' לנו פסול ולא דייקא מה שהיה פסול באמת דהא אמרי' גבי כרות שפכה דניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול החוזר להכשירו למעוטי כו' והרי שם ג"כ אינו רק פסול שהיה נ' לנו לבד ובכה"ג אמרי' למעוטי בטרפות כו' ולהר"ן קשי' כיון דבטרפות אתה מכשיר נקב בריאה שהי' נ' לנו פסול משום שאח"כ עלה בו קרום ונסתם בכסדרן אגלאי מילתא דמעיקרא לא הוה טרפה. א"כ בכרות שפכה נמי דלמא הא דאמרי' נסתם כשר היינו משום דאיגלאי מלתא דמעיקרא הי' ראוי לסתום ומה הפרש יש בין כרות שפכה לטרפות עד שאמרו וזהו כו' למעוטי כו' וי"ל דלהר"ן ה"פ דמ"מ בשעה שהיה ניקב הי' פסול לבוא בקהל אף אם הי' נודע לנו שנסתם דמ"מ אינו מוליד וא"כ הוה שפיר פסול החוזר להכשרו והנה לשטה זו א"ש הא דטרפה אינו חי' שכל שנ' לנו טרפה אינו חי' ודאי כי אין פסול חוזר להכשרו. וגם א"ש הא דחולין ודלמא טרפה הרג כו' רק היינו דוקא במידי דהוה טרפה ממש אבל בסמוכה לדופן דלאו טרפה היא רק שאנו חוששין שמא תתפרק כו' אז אם סביך כשרה. ומ"מ טרם דסביך טרפה דלמא לא יהי' סביך ועתידה שתטרף ולכשתטרף שוב לא תעלה ארוכה לעולם כנ"ל:

קיצור (שטת הבד"ה והר"ן שטת המ"ה דל"ה סע"ב דטרפה אינה חוזרת לכשרותה כלל בשום אופן):

ד והנה אחר שנתבררו ד' שיטות אלו מעתה ית' פי' וענין קרום שעלה מחמת מכה שאינו קרום דלפי ג' שטות הראשונות עכצ"ל דהיינו מפני שסופו לסתור דאל"כ אלא שמתקיים למה לא תתכשר הרי לפי ב' שטות הראשונות טרפה חוזרת ומתכשרת ע"י עצמה וגם לשטה הג' שיש נקב שראוי שתעלה בו רפואה וכשעולה בו רפואה איגלאי מלתא דלא הי' טרפה מעולם א"כ אם קרום העולה סופו להתקיים א"כ כיון שעלה קרום איגלאי מלתא דלא הוה טרפה מעולם ולמה אמרו שאינו קרום א"ו צ"ל ג"כ דהיינו שאינו קרום משום שסופו לסתור אך לפי שטה הד' י"ל לכאורה דאינו קרום משום שאין פסול חוזר להכשרו ואף אם הקרום יתקיים לא מהני אבל באמת א"א לומר כן דהא באמת מ"ט אין פסול חוזר להכשרו היינו מפני שטרפה אינה חי' וכל שנטרף פ"א שוב אין לה רפואה כלל וא"כ אם הקרום מתקיים הרי יש לה רפואה ודוחק לומר דאע"פ שהקרום מתקיים מ"מ הא מוכרחת למות שכבר סיבב לה החולי ההוא מית' וכמ"ש הרא"ש פ' בהמה

המקשה כשחתכה בצ"ה מתה היא כו' הא בורכא דמ"מ למה לא תהי' מותרת דעכשיו לא גריע ממסוכנת דשרי' אע"פ שבודאי תמות כיון דלא חסרה. וה"נ הרי לא חסרה: ולזה נתכוין הרמב"ן שברשב"א ורא"ש שם ואע"פ שהם חלקו עליו שם וכמש"ל אות א' התם ה"ט כיון דחתכו למעלה מצ"ה א"כ הרי אדרבה חסרה יותר אלא דאם הי' חותכ' תחלה שם הי' כשרה כיון שיכולה לחיות בחסרון לבד לא מיטרפא אבל כיון דכבר נטרפה כשחתך בצ"ה. א"כ גם שחתך אח"כ למעלה לא מהני ול"ד למסוכנת דלא חסרה משא"כ בנ"ד בעלה בו קרום ונסתם אם סופו להתקיים הרי לא חסרה ואע"פ שתמות לא גריעא עתה ממסוכנת ואע"פ דמקודם היתה טרפה עכשיו חזרה להכשרה לדין מסוכנת ומ"ט לא מהני ולמה יגרע מנסתם דכרות שפכה דמהני מפני שמוליד וה"נ ראוי שיהי' מהני משום דעכשיו לא חסרה ואע"פ דאינה חיה הרי טרפה לא הוה כ"א בתרתי חסרה ואינה חי' כדאי' בגמ' (דל"ז) א"ו צ"ל דפי' אינו קרום היינו מפני שסופו לסתור וכן הוכיח בתויק"ו סי' מ"ד סק"ו איברא דמש"ש בתויק"ו דלכ"ע טרפה חוזרת ומתכשרת אשתמיטתי' דברי הרשב"א במ"ה הנ"ל שלשטתו הדבר ברור דבהקטינו הכליות לפחות מכפול וענבה ואח"כ ניטלו לגמרי דטרפה מה"ט דכיון דמיטרפא שוב אין לה היתר אלא דשרש הטעם שמשהקטינו שוב אינה חי' דכלל גדול אמרו טרפה אינה חיה (וע' ביבמות דע"ו ובטוש"ע אה"ע סי' ה' בנפצע הביצה ואח"כ ניטלה דלא מהני והיינו ג"כ מה"ט) אך לדברי הרא"ה הנ"ל הי' מקום להקל גם שם שהרי גם שם י"ל עד"ז שכיון שניטלו הכליות אח"כ לגמרי איגלאי מלתא דלאו טרפה הוא וכמ"ש בפ"ת סי' מ"ד שם וצ"ע על הר"ן העומד בשטת הרא"ה למה החליט בזה לאיסור ר"פ בהמה המקשה וצ"ל כמ"ש הט"ז סי' מ"ד ס"ק י"ג ול"ד לנקב דכיון דמתרפא שייך לומר איגלאי מלתא כו' משא"כ בזה דאדרבה הולך וחסר האיך איגלאי מלתא דלאו טרפה הואי העולה מזה דדינו של הכלבו ב' הראב"ד שבש"ע סי' מ"ד ס"ו א"ש בפשיטות לשטת המשמרת הבית וגם לשטת הרא"ה אפשר לומר כן והמה הרבים נגד דעת הרא"ש כיון דהרשב"א גופא תבריה לגזיזא במ"ה דל"ה וע"ש בפליתי ובפ"ת סק"י ועיין בפתחי תשובה סי' מ"ד סק"ז שנדפס מחדש אחר זמן רב שכתבתי קונטריס זה הביא תשו' יריעת האהל דס"ל כמהרש"ל להקל וכ"מ ודאי לפ"ד הרשב"א בתה"א דמ"ט רע"א וצ"ע דיש לחלק דשם השביחה הבהמה שנסתם הנקב יפה ע"כ בכה"ג חוזרת לכשרותה וגם כיון הדופן היה תחלה כו' משא"כ הכא נתקלקלה הבהמה יותר שהי' הכוליא קטנה ואח"כ ניטלה לגמרי ועכ"פ לא השביחה: קיצור (פי' קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום היינו שאין סופו להתקיים):

ה ומעתה נחזי בנ"ד בענין ניקב הוושט זה שלא כנגד זה ועלה בו קרום כו' מה שחשש בזה הפמ"ג משום דאין פסול חוזר להכשרו נ' דאין לחוש בזה לכל השטות לא מיבעי' לב' שטות הראשונות דלעיל אלא אפילו לשטת הרא"ה נמי י"ל ה"נ דאיגלאי מלתא דלא הוה טרפה מעולם דומיא דסירכא בכסדרן ע' בר"ן וה"נ מ"ש אם נאמר דבכה"ג הקרום יתקיים מפני שעור הב' מחזיקו וכמו בסירכא כסדרן אין לחוש כלל משום פסול החוזר להכשרו משום דאמרי' איגלאי מלתא כו' ולשטת הרשב"א במ"ה כ"ש דא"ש בפשיטות טפי דהא בניקבו זה שלא כנגד זה אינה טרפה ממש לשעתה ע' פליתי סי' זה סק"ב אלא דחיישינן שתהיה טרפה משום דזימנין דמתרמו בהדי הדדי ויכול להיות שלא יתרמו עד שעלה הקרום ובכה"ג לא הוי פסול החוזר להכשרו כמו בסביך בבישרא ממש משום דהתם נמי עדיין לאו טרפה ממש היא וכנ"ל ונמצא שצדקו בזה דברי הפמ"א ולחנם תמה עליו הפמ"ג:

אך מה שיש לעיין בזה הוא בעיקרא דדינא אי סתימה זו סופה להתקיים וכבר עמד בזה הפמ"א עצמו וז"ל מ"מ אין בידינו דבר ברור אם זה הוי סתימה מעליא גבי וושט כיון דאכלה בי' ופעיא בי' רווח גמדא לי' ופשטא לי' א"כ אינם נוחין במקום א' תמיד וי"ל דלא הוי סתימה מעליא עכ"ל. ולפמ"ש הפ"ת בפי' רווח אין כאן חשש זה מיהו גם לדבריו יש לחוש שיתרחב הנקב הב' ואז לא תתקיים סתימת נקב הא' כיון שלא יהי' הגנה מעור הא' אך משמעות הפוסקים שאין מפרשים כן אך בר מן דין יש עוד חשש והוא דמאחר שארז"ל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום א"כ מנין לנו לחדש דבר דהיכא דעור הב' מגין עליו הוי קרום וכיון דהגנה דעור הב' מצד עצמו לא מהני משום דזימנין דמהנדזין בהדי הדדי רק שאנו רוצים לומר דהגנה דעור הב' מהני להיות הקרום מתקיים וזו מנין לנו להמציא כן מסברא דנפשינו אם לא שמצינו דוגמת זה בגמ' ופוסקים והפמ"א שם הביא ראיה דכל שעלה בו קרום ויש לו הגנה מחבירו זה לא ממעטינן והוי סתימה מעליא והיינו משני מקומות בגמרא שמצינו דמהני קרום לנקב בצירוף הגנה אחרת האחד והוא בגמרא להדיא בריאה שניקבה ודופן סותמתה דמהני אי סביך בבישרא ואי לא סביך טרפה כנ"ל. אלמא דמהני הסירכא בצירוף הגנת הדופן אלא שודאי מהתם י"ל דעיקר הסתימה הוא הדופן כמ"ש במ"ה דל"ה סע"ב דאף ריאה שניקבה ודופן סותמתה מן הדין אינה טרפה שהרי הדופן סותמתה כו' וכן האריך הפ"ת סי' ל"ט ס"ק כ"ה והביא ראיה ממ"ש ג"כ הב"י בשם מהר"י בן חביב סתימת הדופן הצד שכנגדה היא סתימה חזקה כו' נקטינן דעיקר הסתימה הוא הדופן והסירכא הוא להסמיך הריאה לבל תתרחק ממקום דיבוקה קצת עכ"ל וכמ"ש הרא"ש פא"ט סס"י כ"ג ולזה הטעם נ' דבעי' סביך

בחוטי' קצרי' כמ"ש בב"י סי' ל"ט בד"ה והא דדופן סותם משא"כ בנ"ד דהגנה דעור הב' מצד עצמו לבד לא מהני משום דמהנדזין י"ל דהקרום נמי לא מהני אלא שלכאורה גם שם עכצ"ל דהסירכא תתקיים מצד הגנת הדופן דאל"כ ניחוש שתנתק הסירכא ותתפרק הריאה מן הדופן ולא יהי' הדופן סותמה ואין לומר דסמכי' אהא שאם תנתק יתהוה קרום וסירכא אחרת כמו שראיתי בזה בס' א' שזה ודאי אינו נכון דמאן לימא לן שיתהוה ומי הוא הערב בזה וגם הרי אנו מדקדקים באיכות הסירכא שתהיה בבישרא דוקא או סביך לקצת פוסקים ומי המגיד לנו שקרום שאח"כ יהיה ג"כ סביך בבישרא (וא"א לומר דלא איכפת לן במה שיתפרק הקרום אח"כ כיון דעכשיו הוא קיים והבהמה עדיין לא היתה טרפה לשטת המ"ה דלעיל הא ליתא דא"כ סירכא שלא כסדרן מן הריאה למקום שאין הנקב פוסל מ"ט טרפה לשטתו כיון דהחשש הוא רק ע"ש העתיד שסופו לינקב וכל העומד לינקב כנקוב דמי ועדיין לא היתה הבהמה טרפה ודאי וג"כ אין חשש ברור על שבודאי תינקב הריאה דדלמא תתפרק הסירכא מצד הדופן ומ"ש הא מהא ועוד דאי לא חיישי' בריאה הסמוכה לדופן מה"ט ה"ה בנ"ד דג"כ אפשר לא הי' טרפה עדיין כמש"ל דדלמא עדיין לא אתרמו הנקבי' להדדי):

אעכצ"ל דס"ל שהקרום והסרכא תתקיים בשביל שנאחזת בדופן וכן צ"ל להאומרים דלא בעי' סביך כלל וסריך לבד נמי מהני גם בחוטי' ארוכים ואעפ"כ בלא החוטים טרפה משום דלא סמכי' אסתימ' הדופן לבד משום שלעתיד יתפרק כמ"ש הרשב"א במ"ה ועל סתימ' החוטים סמכי' משום דיתקיימו בצירוף הגנת הדופן וה"נ י"ל בנ"ד שהקרום יתקיים בצירוף הגנה דעור הב' אע"פ דהגנה זו מצד עצמה לבד לא מהני דזימנין דמהנדזין בהדי הדדי אך באמת אין כ"ז מעלה ארוכה משום די"ל דשא"ה שהסירכא אחוזה בדופן ג"כ וכיון שכן היא מתקיימת כיון שסרוכה למקום שאינה עומדת להתפרק סותמת' והקרום הולך וחזק כמ"ש התוס' (דמ"ז ע"א) וז"ל ויש ליישב פי' הקונטריס אע"ג דקרום העולה מחמת מכה אינו קרום היינו כשאינו סרוך בשום מקום אבל כשהיא סרוכה למקום שאינה עומדת להתפרק סותמתה ומגינה יותר שהקרום הולך וחזק עכ"ל ועיין כנה"ג סי' ל"ט בהגהב"י אות כ"ט שתמה על שהרשב"א ור"ן תפסו מ"ש התוס' תחלה לדעת רש"י שהטעם דכשהיא סרוכה בכסדרן חברתה סותמתה ומגינה על הנקב. שהרי התוספות דחו טעם זה וכתבו הטעם כנ"ל ועיין בש"ך סי' ל"ט סק"י והנה אף דמשמע שם שסברא זו לא ס"ל להתוס' רק לפרש"י לבד היינו בסרוכה למקום שאינו עומדת להתפרק לבד כגון מחיתוך לגב האונא אבל בסרוכה למקום הסותם ומגין ורובץ ומתאחז עמו משמע דס"ל ג"כ סברא זו כמש"ש תחלת הדבור דחברתה מגינה כו' ועכצ"ל דהיינו

שמגינה על שיתקיים הקרום דאל"כ ל"ל הסירכא כלל גם שיש נקב בפועל לימא דכשר וזה אינו כמ"ש בב"י רס"י ל"ט (מיהו זה יתכן להאומרים דסריך לבד נמי מהני אבל להאומרים דבעי' סביך דייקא ק' מה איכפת לנו אם לא יסתום הדופן כיון שהקרום יתקיים) ודרך זה יש לכוין ג"כ במ"ש הרא"ש סי' י"ד אבל כסדרן רגילות להעלות קרום לפי ששוכבי' זא"ז וגם אינו נפסק עכ"ל ור"ל דמה"ט נמי אין הקרום נפסק לפי שהוא בין שני אונות השוכבי' זא"ז ועבמ"ש הפ"ת ס"ק כ"ט קרוב לזה משא"כ בנד"ז שהקרום שעלה ע"ג וושט מבחוץ אין לו סיוע כזה י"ל שאינו קרום ודלא כהפמ"א שדימה זה לריאה שניקבה ודופן סותמתה המקום הב' שהביא הפמ"א דמהני סירכא וקרום לנקב בצירוף הגנה אחרת הוא דין סרכא כסדרן לפרש"י דאין סירכא בלא נקב והקשו התוס' ושא"פ ע"ז הא קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ונאמרו ע"ז כמה תירוצים הא' מ"ש לעיל בשם התוס' לדעת רש"י אע"ג דקרום כו' היינו כשאינו כו' אבל כו' וכן העלה הב"ח סי' ל"ט ססע"י ו' לדעת רש"י שלכן אפילו מחיתוך לגב כשרה לדעת רש"י ושמ"ש הר"ן לדעת רש"י לא נהירא כ"א כמ"ש התוספות לדעת רש"י כנ"ל ושכן כתב הרא"ה בספר בד"ה דלא אתמר אלא קרום אבל סירכא ודאי מגינה ומגינה עכ"ל ולשטה זו ודאי דאין ללמוד מזה לנ"ד דאין קרום שבעור זה סרוך לעור הב' (דאי סריך גרע יותר דהוי כסרוך למקום העתיד להתפרק כיון דאכלה בי' ופעי' בי' גמדא ופשטא כו') והגם שהוא אצל וסמוך לו ממש מ"מ אפשר דדוקא סרוך בעינן ומ"מ הב"ח לא העתיק יפה כל דברי הבד"ה שכתב דל"ד סע"ב דלא אתמר אלא קרום אבל סירכא דמחיתוך לחיתוך בכסדרן או מחתוכא דאוני לדופן במקום רביתא ודאי מגינה עכ"ל. מבואר בהדיא דאינו מכשיר רק מחיתוך לחיתוך ולא כמ"ש התוס' לדעת רש"י כ"א כמ"ש הר"ן לדעת רש"י:

ו התירוץ הב' הוא מ"ש הרשב"א והר"ן דדומה לריאה שניקבה ודופן סותמתה. והנה כבר נתבאר שמריאה שניקבה ודופן סותמתה אין ראיה לנדון זה משום דהתם כיון שהסירכא במקום רביתא היא מתחזקת משא"כ בקרום כנ"ל ולפ"ז כיון דהרשב"א והר"ן ס"ל בסירכא בכסדרן לפרש"י ג"כ הטעם ממש כמו בריאה שניקבה ודופן סותמתה. א"כ כמ"כ אין מזה ראיה כלל לנדון זה מטעם הנ"ל אך עכ"ז אפשר לחלק כי לשטה זו אפשר דהכי פירושו דאע"ג דקיי"ל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ה"מ כשאין לו עוד הגנה אחרת אבל אם יש לו עוד הגנה אחרת מהני דאין לומר דהטעם דכיון שסרוך למקום זה מהני יותר משאר קרום דא"כ מנ"ל דלשטת רש"י א"א להתיר אלא מחיתוך לחיתוך הא גם מחיתוך לגב נמי נימא הכי כמו שהעלו התוספות אח"כ דכשהיא סרוכה למקום שאינו עומד להתפרק כו' כנ"ל ונצטרך לומר דלהרשב"א והר"ן מסתבר לחלק

ביניהם כשהסירכא היא בין החיתוכי' שאז מתקיימת מצד שהיא אחוזה במקום הרובץ ומתאחז ולא כשאחוזה בגב שהוא רק מקום שאינו עתיד להתפרק דמאי פסקת והאיך החליט לומר ולפי שטה זו ראוי לאסור כו' ע"ש וכמו שתמה הכנה"ג על הרשב"א והר"ן למה תפסו מ"ש התוספות תחלה ולכן י"ל דס"ל כפשוטו דקרום מהני כשיש הגנה ב' וא"כ בנ"ד נמי הכי דהקרום מהני בצירוף הגנה דעור הב' דהא לשטה זו אין חילוק בין קרום לסירכא דלא כהרא"ה ואע"פ שאין סתימה זו דעור הב' תמידיות שהרי אילו היתה תמידית בלאה"נ היינו מכשירי' אלא משום דחיישי' דזימנין דמהנדזין בהדי הדדי וא"כ אז לא יסתום עור הב' וישאר רק סתימת הקרום לבד וזה לא מהני אך אי משום הא לא אירי' כיון דברוב פעמים העור הב' סותם רק שחששו לזימנין כו' וכולי האי לא חיישי' לענין הקרום כיון דעל הרוב יש לקרום זה הגנה ב' וכעין מ"ש הרב"י סס"י ל"ט דאזלי' בתר רובא ע"ש ואין להקשות לפמ"ש לשטה זו דאין לחלק כלל בין סירכא לקרום למה בעי' גבי ריאה הסמוכה לדופן סביך בבישרא אפי' לא סביך נמי לתכשרא שהרי יש לו ב' הגנות א' הקרום גם אי לא סביך:

ב' הגנת הדופן כו' הא ל"ק דהא דבעי' סביך היינו כדי שיהי' הגנת הדופן חשיב הגנה דאם לא סביך ולא סריך חיישי' שיתרחק הריאה מהדופן ולא חשיב הגנה כלל תדע דהא הפ"ת ס"ק כ"ה מסיק דהעיקר הוא הגנת הדופן לבד וא"כ למה בעי' סביך או סריך א"ו כדאמרן וכ"כ שם להדיא משא"כ בנ"ד שהעורות דוושט בלאה"נ סמוכי' זל"ז מאד ונמצא יש הגנה ב' בודאי לכן לא בעי' סריך כלל ומ"מ אין כ"ז מוכרח אפילו לדעת הרשב"א והר"ן ברש"י די"ל שפיר שבכה"ג הסירכא הולכת ומתחזקת וכן משמע מדברי הרא"ש סי' י"ד וז"ל וי"ל דהא דאמרי' אינו קרום היינו בנקב שאין רגילות להעלות קרום כגון שלא כסדרן ואם לפעמים יעלה קרום סופו ליפסק אבל כסדרן רגילין להעלות קרום לפי ששוכבות זו אצל זו וגם אינו נפסק עכ"ל וכ"ש שי"ל כדעת התוספות בפרש"י וכמ"ש הב"ח:

קיצור. (מה שהפמ"א הביא ראיה משני מקומות בגמ' ופרש"י דלפעמים קרום שעלה מחמת מכה מתקיים כשיש לו עוד הגנה אינו ראיה לנדון שלו):

אך קצת ראיה יש להביא ממ"ש בתשו' מהריב"ל ח"ב סס"י פ"ג וז"ל באתי לחקור חקירה א' היכא דנאחזת סירכא בשני ראשיה בחיתוך אי אמרי' דכי היכי דנאחזת מחיתוך לחיתוך כשרה ה"נ אמרי' היכא דנאחזת בחיתוך ממקום למקום או דלמא דוקא היכא דנאחזת מחיתוך לחיתוך הוא דאמרי' דכשרה משום דהסירכא מקרב החיתוך לחיתוך וסותם אבל היכא דליכא סירכא מחיתוך לחיתוך אלא בחיתוך עצמה נאחזת

בשני ראשיה אפשר דהיא טרפה ולכאורה נ' דמכשרינן לה כו' עכ"ל והנה פלפול זה ע"כ אתיא אליבא דרש"י ולפ"ד הר"ן כמבואר ממ"ש הת"ש סי' ל"ט ס"ק מ"ח שלפ"ד התוספות בשטת רש"י בלאה"נ יש להתיר סירכא ממקום למקום באונא א' אפי' שלא בין החיתוכי' ואצ"ל לפי שטת התוס' עצמן דיש סירכא בלא נקב כמ"ש בב"י וא"כ כיון שהוא לפ"ד הר"ן בשטת רש"י ולדידי' בודאי עכ"פ לא מהני מידי מה שהסירכא סרוכה למקום שאינה עומדת להתפרק שמחמת זה תהי' עדיפא מקרום דא"כ למה אסר מחיתוך לגב (ודוחק לומר דעדיפא אלא דבעי' עוד הגנה דמנ"ל כולי האי א"ו ס"ל דלא עדיפא ומש"ה בעי' הגנה ב') ומש"ה אסרי' ממקום למקום באונא א' ואעפ"כ בין החיתוכי' התירו מצד שיש הגנה ב' ואפי' האוסרים י"ל שלא אסרו אלא משום דבכה"ג אין הגנה הב' מגינה כ"כ כיון דלא מיקרבא כ"כ החיתוכי' להדדי זולתי הסירכא הא לא"ה ודאי שריא אלמא דצירוף הגנה הב' מהני לאחשובי גם הגנת הסירכא אשר מצד עצמו לא הי' מהני וה"ה ממש בנ"ד הקרום של עור הא' חשיב למהוי הגנה בצירוף הגנה דעור הב' והכא אפילו האוסרים שם מודו שהרי עורות הוושט סמוכי' זל"ז מאד מיהו אדרבה יש לומר להיפך דהכא הרי עיקר הקרום של הוושט מבחוץ אין לו שום הגנה מצד החיצון כ"א מצד הפנימי לבד ששם עור השני מגין עליו משא"כ בנדון דמהריב"ל ובכנה"ג סי' ל"ט בהגהב"י אות קל"ד הביא שמהרשד"ם בחי"ד סי' ל"ז כ' ומעיד אני עלי שמים וארץ שכל חכמי שאלוניקי שהיו בזמן ההוא חלקו על מהריב"ל ולא מלו דבריו עכ"ד לכן למעשה אין להקל כלל היכא שיש איסור דאורייתא בנקב אף זה שלא כנגד זה כ"א כשאיסור הנקב מצד עצמו אין בו איסור דאוריי' כלל כ"א מדרבנן כגון שהנקב בעור א' למעלה והנקב בעור השני למטה או אפילו חצי הוושט מפסיק ביניהם עיין פרי תואר סק"ד. אזי יש לסמוך על הקרום כסברת הפמ"א:

והנה כ' הפמ"ג סי' ל"ג במשבצות סק"ד כיון דבאותו שעה היה הקרום הב' של הוושט קיים לא הוה קרום מחמת מכה כלל כיון דהי' כשר כו' ואין סופו ליסתר אמת שכן משמע בלבוש רס"י זה ס"ד במקום שהנקב פוסל בו כו' אך בישו"ש ביבמות פרק הערל סי' י"ו משמע דאפילו בנסתם כשר דכרות שפכה היינו משום דלא איכפת לן במה שסופו ליסתר דמ"מ כ"ז שלא נסתר מוליד משא"כ בטרפה כל שידוע שיהי' נקב הרי הוא טרפה ולפ"ז פי' הגמ' זהו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום אין ר"ל דדוקא בטרפות לבד סופו לסתור ולא במקום שהיא כשרה דליתא דגם בכ"מ אפשר סופו לסתור רק דבשארי דוכתא מהני סתימה לשעת' משא"כ בטרפות ולפ"ז מה בכך שהקרום נעשה בוושט בעוד שהי' עור הב' שלם מ"מ כיון שאח"כ ניקב הב' והקרום אין סופו

להתקיים טרפה גם לשון שעלה מחמת מכה אינו מוכרח כלל לפרש דדוקא כשהבהמה טרפה וכמו שכתבו הרי"ף והרא"ש פא"ט סי' כ"ג אי איכא מכה בדופן וכ"כ הרשב"א בחידושיו שם ובתה"א (דל"ה ע"א) ונראה דגירסתם היתה כך בגמרא הרי נקרא מכה אף שאין כאן שום טרפות אך בגירסת הש"ס שלנו (דמ"ח ע"א) אי איכא ריעותא בדופן ויש להבין לפ"ז מ"ש הטור סס"י ל"ט בשם תשו' הרא"ש דלא שרינן אלא ע"י מכה ממש שבדופן אבל ע"י בהרות שחורות כו' עד קרינן ביה שפיר מכה ולפי גירסא שלנו ריעותא בדופן מה איכפת לן אם לא קרינן ביה מכה מ"מ ריעותא הוי וראיתי בגוף תשו' הרא"ש כלל עשרים סי' כ"ח מבואר דגרסתו ג"כ אי איכא ריעותא בדופן ומש"ה היקל בנשבר הצלע וחזר ונקשר דנקרא מכה משום דבגמ' קאמר ריעותא ואין לך ריעותא גדולה מזו ומ"מ דייק לשון מכה כיון שחז"ל היינו הפוסקים נקטו מכה ומ"מ באמת לפ"ז צ"ע על התשובה דכלל הנ"ל סי' י"ז אינו סימן מכה כו' אמאי לא חקר דמ"מ ריעותא הוי ואפשר שהרשב"א בתשו' סי' ר"ב שהחמיר בנדון נשבר הצלע וחזר ונקשר דלא נק' מכה י"ל שגירסתו הי' אי איכא מכה בדופן וכמו שראיתי בבה"ג ה' טרפות כ' ג"כ אי איכא מכה בדופן האי סירכא מחמת מכה היא וכשרה עכ"ל וע' בתשו' מהרי"ט חי"ד סי' ט' שלא העיר בחילוק הגירסאות וע' בגמ' פא"ט (דנ"א א') גבי אם אין שם מכה קורט דם מניין משם אין ראיה ומ"מ מצינו בכמה דוכתי בגמרא דנק' מכה אף שאינו טרפה כמו במשנה ספ"ח דנדה אם יש בה מכה כו' שמא מכה היתה בך כו' ודס"ו מכה במקור וכה"ג וא"כ מנלן לומר דמ"ש הש"ס קרום שעלה מחמת מכה בריאה ובווشט דר"ל דוקא כשנטרפה הבהמה קודם הקרום אימא כל שעלה מחמת מכה אינו קרום אף אם מחמת המכה לא היתה טרפה וי"ל מ"מ ענין מכה היינו עכ"פ מכה גמורה בבשר ג"כ וכמ"ש הרא"ש דבהרות שחורות אף שהשחרורית גם בבשר אינו מכה א"כ כ"ש אם ניקב רק עור א' לבד מהווشט והריאה והשאר בריא י"ל שאינו נק' מכה וע' בתשו' מהרי"צ הלוי אחי הט"ז שהביא הט"ז בסי') כ"ז שכ' בפשיטות דאינו נק' קרום מחמת מכה אלא דוקא היכא שיש כאן טרפות זולתי הקרום שז"ל בתחלת תשובתו ועוד שאין זה אמת שנאמר בכל דבר דה"ל קרום שעלה מחמת מכה ולא הוי קרום אלא דוקא במקום שארז"ל דטרפה מחמת נקב וכתבתי ראיות ברורות לזה בפסק אחר ואין להאריך כאן עכ"ל ובחנם כתב עליו הפמ"ג במשבצות שם שאינו מבין דבריו אלה דדבריו אלה הם בסגנון א' עם מ"ש הפמ"ג עצמו במשבצות סי' ל"ג סק"ד בפי' מחמת מכה היינו כשהיא טרפה דוקא ובכנה"ג סי' ל"ג בהגה"ט אות י"ג פי' דכוונתו דדוקא כשהטרפה מחמת נקב לא מהני הקרום ולא במקום שטרפה שלא מחמת נקב עכ"ל וכן פי' המשבצות ולכן תמה ע"ז ועכ"ז הכנה"ג

סיים והוא פשוט ותמיהני מהחולק איך עלה בדעתו לומר דאפילו במקום דאינו נאסר מחמת נקב אמרינן קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום עכ"ל והנה בב"י סי' מ"א גבי ניקב טרפש הכבד כ' דכיון שאין טרפותו מצד עצמו מהני לי' סתימה וכ"נ דעת רש"ל ביש"ש פא"ט סי' מ"ח שכתב ומאחר שאין הטרפות מצד עצמו מש"ה נסרכה שרי אף שאין סירכא בלא נקב עכ"ל וכ"כ הב"ח סי' מ"א סעיף ז' דה"ק שאין הנקב פוסל בו מצד עצמו שאין פסולו אלא משום שאין הפסק בין אברי הנשימה לאברי המזון ולפיכך כל שנסתם הנקב אע"ג דכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ולא חשיב סתימה אין זה אלא היכא שהנקב פוסל באבר מחמת עצמו התם הוא דאע"ג דחזר ונסתם בסירכא אינו סתימה אבל הכא כו' כיון שחזר ונסתם בסירכא כו' וכ"כ ב"י במסקנתו והוא האמת והכי נקטינן עכ"ל וכ"כ הט"ז שם סק"ט והש"ך ס"ק י"ד וכ"כ הפר"ח שם ס"ק י"ג וס"ק ט"ו דכיון שאין פסולו מחמת עצמו כו' ולפ"ז כל שנסתם הנקב בשומן או עלה בו קרום אפילו מחמת מכה הוי סתימה וכמ"ש הב"י וכ"כ בתשו' דברי ריבות סי' קנ"ג (ובש"ך ס"ק י"ד נדפס דברי ריב"ש והוא ט"ס). וא"ת וא"כ מצינו טרפה שיש לה היתר ובר"פ בהמה המקשה אמרינן דבהמה שנטרפה שוב אין לה היתר וי"ל דהני מילי ע"י מעשה אדם אבל בטרפות דממילא כגון זה איה"נ שיש לה היתר ותדע דהא אמרינן בפרק א"ט דאיכא פסול החוזר להכשרו כגון ריאה שניקבה ודופן סותמתה והוא דסביך בבישרא והאי נמי דכוותה וע' במ"ש לקמן סי' מ"ד ס"ק י"ג עכ"ל ותירוצו זה לא אתי שפיר לדעת המשמרת הבית דף ל"ה דס"ל דגבי ריאה הסמוכה לדופן הטעם משום דדופן סותמתה כו' ע"ש ואפשר מ"מ גם כאן י' כן שהרי עדיין אין טרפה גמורה כיון שאין הטרפות מחמת עצמה א"כ אין זה רק שמחמת זה יתהוה טרפות כגון ע"ד שפירש הכו"פ סס"י מ"א בפליתי סק"ח משום דבכבד בעינן שיור גמור שני זיתים א"כ בשלט החום דרך חצר הכבד ולקו השני זיתים ויתמעט שעורו כו' עכ"ל א"כ כיון שמ"מ כעת הכבד עדיין שלם ע"כ אינה טרפה כשאר הטרפות שכבר הגיע הדבר המטריף מצד עצמו משא"כ הכא רק שסוף הכבד להנטל וכיון שכן מהני בה הסתימה כמו בריאה הסמוכה לדופן אף לשטת המשמרת הבית וכ"ש לשאר שטות שם כמו הרשב"א בתה"א ולשטת הרא"ה בבד"ה והר"ן וכ"כ הת"ש סי' מ"ב סק"א ע"ש. א"כ לפ"ז כש"כ בדבר שאינו טרפה כלל כמו בניקב קרום אחד של הוושט דאם עלה בו קרום ונסתם יפה דחשוב סתימה שלכן אף אם אח"כ ניקב קרום השני ג"כ י"ל דכשר וכמ"ש הפמ"ג סי' ל"ג במשבצות סק"ד אך בספר פרי תואר סי' מ"א ס"ק י"א סד"ה ומ"ש עוד אבל וז"ל ובזה מטה אני להקל כדעת הב"י במ"ש דאם ניקב הטרפש וסתים בסירכא כשרה דאל"כ מעיקר דינא אין הוכחה להקל

דנהי דטרפותו מחמת חסרון הכבד קרינן ביה קרום שעלה מחמת מכה לאו קרום הוא וכאילו לא נסתם וסוף הכבד לינטל כולו אלא לצד דדין זה דין חדש ולכל הפוסקים שרי מדינא דיינו שנטרף בנקב בלא סירכא ולא נחמיר גם בנסתם בקרום עכ"ל א"כ לדבריו אין ראיה להקל בדין ניקב קרום אחד של וושט ועלה בו קרום כו' גם בלא"ה צ"ע בכל הנ"ל ועיין בת"ש סי' מ"ב סק"א לענין מרה שניקבה וכבד סותמו וניקב הכבד כנגדו דאמרינן (דמ"ח ע"א) דטרפה ועלתה בו סתימה ס"ל דלא מהני ולפע"ד כיון דלאו מיניה דכבד מיטרפה י"ל דמהני הסתימה בכבד לדברי מהר"י הלוי אחי הט"ז והלבוש הנז' למעלה וכתבתי מזה בסי' מ"ב סעיף א':

סימן כה

שאלה מקאלוגע נזדמן בכאן אשה אחת שהלעיטה אווזים בעיסות קמח שנתייבשו בתנור ושחטה אותן ונתבשלו ונתערבו כלים של כמה שכנים עם כלים שלה ולפי הש"ע מותרים הם אפילו באכילה כי דעת רוב אחרונים להתיר רק דעת הב"ח לאיסור אך בהיות בכאן מוהר"ר יהודא מבאבראייסק בעת הזאת אמר לנו בשם הרב אדמו"ר הגאון מוהר"ר שניאור זלמן נ"ע שהי' שאלה לפניו מק' סמילעוויטש בנידון האווזים המלעיטי' וציוה לשרוף כל הכלים שנשתמשו בהן וכאשר שמעתי זאת ממוהר"י הנ"ל נבהלה נפשי מאד וצויתי לא לאכול הבשר והשומן מהאווזים הנ"ל ולא להשתמש בכלים עד שאשאל ממך ואי לזאת נפשי בשאלתי לשלוח תומ"י תשובה מחמת שהאשה הנ"ל היא עניה ולגבי דידה הוא הפ"מ וגם כלים הרבה נתערבו וזאת להוי ידוע שהעיסות הנ"ל אחר שנתייבשו בתנור קודם הלעטה היתה מטיחה אותם במים בכדי שלא יחנקו ע"כ השואל:

שאלתך סתומה ולא ביארת אם בדקו הוושטים אחר השחיטה כמו שכתבו האחרונים שצריך לבדוק אותן בהני דמלעיטי' אותן או לא בדקו אך מסתמא ודאי השאלה הי' שלא בדקו אותן ותחלה יש לבאר הדין בענין לכתחלה וזה מבואר בדברי הרמ"א בד"מ סי' ל"ג סק"ד ובהגה' הש"ע דצריך לבדוק אותן משום דשכיחי בהן טרפות יותר מסירכות הריאה והוי מיעוט המצוי ומיעוט המצוי צריך בדיקה ומיהו הרשב"א בחי' בפ"ק דחולין גבי הא דאמר רב הונא נשחטה בחזקת היתר עומדת דחה טעם זה בשם רבו ז"ל והעלה רבו ז"ל הטעם שהצריכו לבדוק הריאה משום שיוכל לבא לידי מכשולות לפי שהסירכות ניכרות לעינים פעמים שימצא א' מהן סירכא בריאה ויחזור על כל לוקחי הבשר לשבור כליהם ולהריץ מאכלו לפני כלבו ואפשר שיחוס ע"ז מי שאינו הגון על ממונו והתקצף וימלא בטנו מן האיסור אחר שנודע אבל שאר הטרפות שהן תלוין בנקב או בענינים דקים

ושאינן מצויין לא חששו להן חכמים ועוד טעם אחר בדבר שהוא קרוב ומזומן לראותו כגון הריאה שאם יש בה סירכא מיד תראה לעינים בפתיחת הבהמה ואם אינו בודק נראה כמעלים עינו מן האיסור עכ"ל וכ"מ ממ"ש בתה"א דל"ג ע"ב בסירכות שבריאה הואיל והדבר מצוי וניכר לעינים הצריכו לבדוק אחריהן לכתחלה עכ"ל והשתא לפי' זה מעיקר הדין אפי' בענין לכתחלה יש לחלק בין בדיקת הוושט לבדיקת הריאה דהא בוושט לא שייכו הני טעמי שהנקב ה"ע דק ואין הוושט קרוב ומזומן לראותו מבפנים כמו הריאה שהרי צריך להופכו ולראותו ואם לא יהפכנו לא יראה וא"כ אינו כמעלים עין מן האיסור. אכן בתה"ק כ' לפי שהסירכות מצויות בה לפיכך הצריכו לכתחלה לבדוק בה מחמת הסירכות עכ"ל א"כ משמע דה"ט דמיעוט המצוי לחוד סגי להצריך בדיקה לכתחלה וזה שלא כמ"ש בחי' בשם רבו ז"ל:

וכ"מ מלשון הר"ן והגמי"י ושאר פוסקים וכש"כ מן הפוסקים המחמירים אפי' דיעבד דצ"ל הטעם משום דחששו למיעוט המצוי מיהו לפמ"ש הש"ך סי' ל"ט סק"ח דהטעם משום דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתן א"כ י"ל כן אפי' אי ס"ל הטעם כרבו של הרשב"א ז"ל ובהא א"ש מה שנראה מדברי הרמ"א בש"ע סי' ל"ג דהבדיקה דוושט אינה חיובי' ממש כבדיקת הריאה מדכ' ותקנה טובה היא כו' משמע דאינו חיוב גמור וגם לפמ"ש הש"ך דהרמ"א ס"ל דזה וזה לא יכשר מ"מ אינו דין גמור כמו בריאה והרי כ' שמצוי יותר מסירכות הריאה אבל לפמ"ש י"ל דלא ברירא לי' מילתא להחמיר בכל מיעוט המצוי כיון דנשחטה בחזקת היתר עומדת ול"ד לריאה משום דיש לחלק כמ"ש הרשב"א בשם רבו ז"ל מיהו באמת יש עוד טעם לחלק אף לפ"ד שאר המפרשי' לפמ"ש בתשו' צ"צ סי' קט"ו בענין שנשאל מהש"א שרצה להחמיר שלא לכסות דם השחיטה באווזות המלעיטין אלא עד אחר בדיקת הוושט וכמ"ש בש"ע סי' כ"ח דאין לכסות דם שחיטת חי' אלא עד אחר בדיקת הריאה כו' והשיב דנראה לחלק בין ריעותא דתחיבת קוץ באווזות שמלעיטין ובין ריעותא דסירכות בחיה דבאווזות אע"ג דשכיחי בהו טובא ריעותא דתחיבת קוץ ע"י הלעטה מ"מ לא שכיחי כ"כ דמיטרפא בהו דהרבה נמצאות כשרות ע"י בדיקה לכך אין להחמיר שלא לכסות מיד משא"כ בחיות דשכיחי בהו סירכות דמיטרפא בהו כו' ע"ש וכ"כ בתשו' בית אפרים חי"ד סי' ו' מדנפשי' ואשתמיטתי' שכבר קדמו בזה הצ"צ:

וממוצא דבר נשמע דאין הבדיקה חיובית ממש כמו בריאה:

רק דאעפ"כ הצריכו האחרונים לבדוק כמ"ש הלבוש והש"ך והב"ח ושאר אחרונים מיהו י"ל דדוקא כשמלעיטין אותן בשעורים או ש"ש ומיני תבואות כה"ג או בעגולי עיסה

אפוי' גדולים קצת דגם בזה צריך בדיקה כמבואר בב"ח להדיא ולא חלקו עליו האחרונים בזה אבל כשמלעיטין אותם בדברים קטנים עגולים משמע קצת מלשון הט"ז סס"ק י"ח דא"צ בדיקה כלל מדכ' שלא יבואו לשום ספק כו' ע"ש ושיעור הקוטן עיין בכו"פ סס"י ל"ג שכתב שטח שליש טפח יחזיק ג' עגולים כו' ואולי יש שם ט"ס כי הלשון מגומגם אכן בת"ש סס"י ל"ג משמע דאפי' כה"ג צריך בדיקה לכתחלה ע"ש מדכתב בהא יש להתיר דיעבד כו' וע' משבצות סי' ל"ג סקי"ח אפילו בעגולי קמח אפ"ה צריך בדיקה כו' י"ל דמיירי בגדולים ולדינא נ' דבקטני' תלוי אם הלעיטו הרבה בב"א דאז צריך בדיקה אבל אם הלעיטו א' א' ודאי א"צ בדיקה ובהלעיטו שנים שנים משמע בס' דר"ח בפנים סי' ל"ג ס"ט דצריך בדיקה וצ"ע בזה:

וכ"ז בענין לכתחלה אבל לענין דיעבד שלא בדקו אותן מבואר בתשו' מהרמ"ל סי' כ"א והביאו הש"ך סס"י ל"ג דאין להחמיר ומותרים באכילה וכ"מ מכל האחרונים ומה שכתבת שהב"ח מחמיר גם זה אינו דהב"ח מחמיר שלא להלעיט לכתחלה אבל בהלעיטו ולא בדקו הוושטים משמע בהדיא דמדמה זה לריאה שאבדה בלא בדיקה וא"כ הרי רוב הראשוני' מקילים בהא והכי קיי"ל בהפסד גדול עכ"פ ואפי' בסתם הפסד יש לצדד להקל למאי דקיי"ל שם להקל בחיה וכבר נת' מד' הצ"צ דחשש דהלעטה פחות מחששא דסירכות בחיה כנ"ל אך הת"ש סס"י ל"ג כתב וז"ל ואם שכחו ולא בדקו הוושטים נ"ל דאם הלעיטה בעיסה בלוסה שיש בה קוצים או בתבואות חדודים אין להקל כלל דמאן יימר לן דכה"ג רובו להכשיר אימא רובו לינקב וה"ל כהלעיטה חלתית דמנקבי' למעייני' והא אפילו בסתם הלעטה כ' רמ"א ז"ל דשכיחא ריעותא טפי מסירכות הריאה אבל בהלעטה שראיתי נוהגין בבצק דק שעושין ממנו עגולים ואין בהן קוצים יש להתיר דיעבד כמ"ש מהרמ"מ בתשו' סי' כ"א דלא שכיח כ"כ שעי"ז ינקבו ב' הקרומים כ"א ע"י החיכוך נולד חולי בפנימי והמחמיר שלא להלעיט כלל תע"ב עכ"ל הרי דמחמיר אפילו דיעבד בהולעטה בעיסה בלוסה שיש בה קוצים או בתבואות חדודים כו' ושם סיים שהמלעיטי' כן והרבה בפעם א' בחזקת היד ואין חוששין לבדוק הוושט ראוי להתרחק מהם ומכליהם ומעתה אפ"ל דהמעשה שסיפר מוהר"ר יהודא בשם כאאזמו"ר הגאון ז"ל שהורה לאנשי ק' סמילעוויטש י"ל דהיה ההלעטה בתבואות חדודי' ופסק כהת"ש לאסור הכלים ג"כ (ומה שציוה לשורפם אולי הי' קנסא על שעברו אדרבנן):

אך לכאורה יש לתמוה על הת"ש במ"ש אבל בהלעטה שראיתי נוהגין בבצק דק כו' ואין בהם קוצים יש להתיר דיעבד כמ"ש מהרמ"מ בתשו' סי' כ"א דמשמע דלא פליג על מהר"ם רק דמהר"ם מיירי נמי בכה"ג וזה אינו דמדברי מהר"ם לובלין בתשו' הנ"ל

יש ללמוד דאפי' בהלעיט' בתבואות חדודים אינו אוסר בדיעבד כשלא בדקו חדא דשם הי' השאלה בסתם הלעטה והתיר ולא התנה בפי' דדוקא כשלא הלעיטו בעיסה בלוסה או בתבואות חדודי' כמו שהתנה הת"ש ועוד דלשם מוכח דאפי' בכה"ג מתיר מדכתב וכ"ש בנ"ד כו' ויש לדמותו להא דאיתא פא"ט אבל נמצאת לא אצטריכא לי' לעולא דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן ואע"ג שיש לחלק דהתם הבהמה אוכלת מעצמה אבל הכא כשמלעיטי' אותה יש לחוש כו' מ"מ הסברא נותנת דהיינו לחוש לכתחלה אבל לאסור בדיעבד אם שכחו ולא בדקו לא עכ"ל וא"כ משמע דמיירי בהלעיטו בדברים שהם כמו קוצים כתבואות חדודים שהרי ממקום שבא להקל בזה מנמצאת שבגמ' וכולהו חיוי ברייי' קוצי אכלן משמע כן אלא דהוה סלקא אדעתי' לחלק דהתם הבהמה אוכלת מעצמה כו' ואהא מסיק דמשום האי חילוק אין כדאי לאסור בדיעבד א"כ משמע ודאי דס"ל להקל בדיעבד בכל ענין אפי' הלעיטו בתבואות חדודים ודלא כמ"ש הת"ש וכ"מ מדברי הצ"צ בתשו' סי' קט"ו הנז"ל דמסיק דחששא דבדיקת הוושט קילא מחשש דסירכות אפי' דחיה ולא חילק באיזו הלעטה שיהיה אלמא ס"ל דאפילו מלעיטי' בתבואות חדודים קילא וא"כ פשיטא דלדידי' אין להחמיר בדיעבד שהרי אפילו בבדיקת הריאה דחיה קיי"ל להקל בדיעבד כששכחו ולא בדקו כמבואר בש"ע סי' ל"ט ועיין בצ"צ סי' י"ז מבואר דבק' ניקלשפורג מלעיטין האווזות בשבולת שועל והקרוב בעיני שהשאלה דסי' קט"ו שנשאל מהשער אפרים הי' ודאי כשהי' אב"ד בק' נ"ש הנ"ל שהרי היא בסוף הספר וידוע שמתחלה היה בפרוסטיץ ואח"כ בניקלשפורג ואפ"ה כ' להדיא דאין להחמיר לענין כסוי הדם כנ"ל שוב ראיתי בסוף התשוב' דסי' קט"ו הנ"ל כ' וז"ל אווזות אע"ג דתחיבת קוץ מצויות בהם כו' הרי להדיא דמיירי בכה"ג שמלעיטי' אותן בתבואות חדודים וכ"מ בשו"ת שבו"י ח"א סי' מ"ט שכ' בפשיטות דאפי' באותן מקומות שצריכין לבדוק גם אותן חתיכות וושט שלמעלה בתוך הראש מ"מ הוא רק מצד התקנה ובדיעבד אם אבדו הוושטות בלא בדיקה מכשרינן ע"ש והנה אותן מקומות שצריכי' לבדוק למעלה ג"כ היינו במקום שמלעיטין בשבולת שועל וכה"ג כמ"ש בתשו' צ"צ סי' י"ז שהביאה השבו"י שם ואפ"ה פשיטא לי' להשבו"י דדיעבד כשלא בדקו כשר הרי נתברר דדעת מהר"ם לובלין והצ"צ והשבו"י להתיר דיעבד אפי' הלעיטו בתבואות חדודים ודלא כהת"ש ועיין בתשו' א"ש סי' ל"ד בדברי השואל:

ומה שדימה הת"ש הלעטה זו להלעיטו חלתית תמוה דהתם משמע דנוקב בודאי כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' שחיטה דין י"ג וצ"ל דהיינו מצד טבעו ולא מצד היותו חד (וכדאי' בע"ז דל"ט א' דחריף טפי וכ"ה בחולין שם ומ"ש רש"י חד נתכוין ג"כ שהוא חריף) אלא

שאעפ"כ לכאורה יש לדמותו למ"ש הרמב"ם שם ואם הי' ספק נוקב ספק אינו נוקב תבדק כל א' מן בני המעיים כו' א"כ ה"נ בהלעיטו תבואות חדודי' י"ל דספק נוקב הוא מיהו אפ"ל מ"ש הרמב"ם ספק נוקב היינו ג"כ מצד חריפותו וכ"מ בישו"ש להדיא סי' ק"י דהיינו דברי' שחכמי הטבע אומרים שהם ספק נוקבי' כו' ע"ש אבל בהלעטות תבואות הנ"ל מאחר דמשמע להדיא מדברי האחרוני' הנ"ל דמיעוטא הוא שהן טרפות והם היו בקיאי' בזה שהרי היו מלעיטי' בזמנם א"כ מהכ"ת להחמיר:

ג אך מה שעומד לנגדי הוא משום דנקובת הוושט פסק בש"ע רס"י ל"ג דהוי נבלה א"כ לפ"ז י"ל דהוי ספק בשחיטה ובהכי א"ש מאי דמייתי עלה דישב לה קוץ בוושט מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה וכמ"ש במ"א וא"כ יש להחמיר בזה יותר מבריאה שלא נבדקה דהתם פרש"י דסמכינן נמי אהא דאמר ר"ה נשחטה בחזקת היתר עומדת אבל בספק בשחיטה ליכא למימר הכי ואטעמא דמיעוטא לחוד י"ל שאין לסמוך דהא בשוחט בסכין ונמצא' פגומה קיי"ל דה"ל ספק נבלה אע"ג דחתך במפרקת דשכיח טפי דנפגם במפרקת והתם איכא נמי חזקה לקולא כנגד חזקת איסור היינו העמד סכין על חזקתו ואפ"ה לא מהני א"כ גם כאן אע"ג שי"ל נמי העמד הוושט בחזקת קיים נמי לא מהני אע"ג דש"ס מחלק להדיא אפילו בין ישב לה קוץ לשחט בסכין ונמצאת פגומה משום דהתם אתייליד ריעותא היינו לעולא אבל לדידן דאוסרי' בישב לה קוץ י"ל דאין חילוק וכמ"כ בהלעיטו דברי' הנוקבים ואפילו את"ל שזה החילוק אמת לדידן ג"כ הא דמחמירי' בישב לה קוץ היינו משום דחשוב נמי ריעותא כמ"ש הרשב"א או משום דשכיחא האיסור כמ"ש התוס' וא"כ בהלעיטו דודאי ליכא ריעותא וגם האיסור אינו שכיח יש להקל:

איברא דיש לחלק דדוקא בישב לה קוץ בושט ובשוחט בסכין ונמצא' פגומה הוצרך לאתיליד ריעותא ואל"כ לא היו אוסרים משום דהתם החזקת איסור נתבטל בשעת שחיטה כששחטוהו שחיטה כשרה ואפי' נאבד הסכין השחיטה כשרה א"כ הרי מיד כשנשחטה החזקנו הבהמה בחזקת היתר (וגדולה חזקה ע' כתובות (כ"ה) ות"ש סי' ח"י) ואזדא לה החזקת איסור ואין אנו מעוררין אותה לומר אוקמא חזקה להדה חזקה אא"כ אתיליד ריעותא כמ"ש רבינו ז"ל סי' י"ח סק"ד וסי' כ"ד סקמ"ו אבל גבי הלעטה הרי חששא זו שאנו חוששי' לנקיבת הוושט מחמת ההלעטה נולדה בעוד היות החזקת איסור דבהמה בחיי' בתקפו א"כ אע"ג דליכא ריעותא ברורה אין כח בהשחיטה להוציאה מחזקת איסור כיון שקודם השחיטה ובשעת שחיטה אנו מסופקים אי הוה שחיטה מעליא:

ואפשר לדחות זה משום דהחוות דעת סס"י ק"י בדיני ס"ס סי' כ"ז ס"ל דספק דנקובת הוושט לא הוי ספק בשחיט' ע"ש הטעם משום דעכ"פ י"ל עליך הראי' שנעשה מעשה ואף שהבית אפרים בכללי חזקה סי' י"ג השיגו בזה היינו דוקא בישב קוץ דאתרעי חזקת שהוושט קיים אבל בלא אתרעי מודה לי' דלא חשוב ספק בשחיטה כמש"ש סי' ה' א"כ לפ"ז אפילו נולד החשש קודם השחיטה אין לחוש דכיון דחזקת שהוושט קיים לא אתרעי א"כ הרי נעשה מעשה השחיטה כדת:

וכשבאנו לאסור עליך הראי' כו' ועדיין צ"ע בזה ממ"ש רבינו ז"ל בה' נדה סי' ק"ץ סקע"א מ"מ כשנולד הספק בעד קודם כו' והביא זה בסי' י"ח סק"ה ומ"מ כיון שיש עוד צדדים להקל שהרבה פוסקים ס"ל דישב לה קוץ לא הוי ספק בשחיטה כמ"ש רבינו סס"י ל"ג והיינו כי י"א דהוי טרפה ולא נבלה כמ"ש במ"א ובתויק"ו סי' כ"ד ססק"ו העלה דחשש נקובת הוושט פשיטא דאינו נקרא ספק בשחיטה כלל אף דנקובת הוושט הוי נבלה יע"ש וכ"ה ג"כ דעת המהר"צ ס"ק צ"ג וס"ק קט"ז ועוד דטעם שהחמירו בחתך במפרקת להאומרים דעצם המפרקת מצוי ליפגם יותר היינו משום לא פלוג כמ"ש רבינו ז"ל סי' י"ח סק"ה א"כ הכא לא שייך לומר כן גבי הלעט' דלעולם הוי מיעוטא א"כ אין לחוש דיעבד ותדע דרובא עדיף אף מחזקת איסור לבדו ובמיעוט המצוי דאמרי' סמוך מיעוטא לחזקה היינו מדרבנן (וי"ח דהוי דאוריי') א"כ הכא שיש חזקת שהוושט קיים נגד חזקת איסור א"ל סמוך כו' לכן אפשר יש לסמוך במקום הפ"מ ע"ד מהרמ"ל וצ"צ ושבו"י וכ"ז בהלעיטו בעיסה בלוסה והיינו שהסובין והמורסן לא ניטלו ממנו כדפרש"י שבת (ע"ו ב') והסובין י"ל שהוא כקוץ ובפרט בקמח שעורים ע' תשו' פמ"א ח"א סי' א' ד"ד ע' שני אבל בעיסה נקיה אף להת"ש אין להחמיר דל"ד לקוץ וכ"כ פמ"א עמ"ש התורת חיים אותן שמלעיטי' אווזות בגלגולי עיסה דל"ד לקוץ שהוא חד ונוקב אבל הנך חלקין הן ושמין אותן בתוך המים בשעת הלעטה עכ"ל התו"ח ואפשר שבעירו היו נוהגין לעשות עיגולים קטנים מקמח נקי והיו חלקין אבל במדינות מעהרן שעושים עגולים גדולים מקמח שעורים עם הסובין שהוא חד ונוקב כקוץ שומר נפשו ירחק מהלעטה זו עכ"ל הרי דבקמח נקי אין להחמיר ובניטל מורסנן ולא ניטל הסובין אפשר להקל ג"כ אף להת"ש דסובין היינו גס יותר לפרש"י שבת (ע"ו) וכנ"ל ראיה ממשנה פ"ב דחלה ניטל מורסנן מתוכן ור"ל אפילו מורסנן וכ"ש סובין כו' וכ"ז אם לא בדקו בשוגג אבל אם הזידו ולא בדקו אפשר להחמיר כמו שאסר הריב"ש והש"ך סי' ל"ט באבד הריאה בידים דהוי כמבטל איסור לכתחלה מיהו הפ"ת שם סק"ב התיר בזה ג"כ אם לא למגדר מלתא ואפשר דכה"ג הי' הנדון דכאאזמו"ר נ"ע וע' שמ"ח סי' ל"ט ס"ב שמחמיר גם במקומות

שנהגו לנפוח אם לא נפחו כו' א"כ לדידי' יש להחמיר גם כאן ובש"ך הארוך לא משמע כדבריו שכ' ואין לאסור דיעבד בשביל ששינה מן המנהג ועיין ב"א סי' ל"ט סק"ד ועכ"פ ראוי לקונסו בשאר קנס ע' לב"ש סי' ט"ל ובמהרמ"ל שהתיר היה בשוגג:

הג"ה אחר כותבי כ"ז מצאתי בתשו' הג"מ מרדכי זיסקינד סי' י"ד שאסר בדיעבד ג"כ דלא כמהרמ"ל ושכ"כ מהר"י אשכנז וא"כ י"ל שאין לזוז מהכרעת הת"ש ועיין בספר פתחי תשובה סי' ל"ג ססק"ח שהבית אפרים סי' ו' חלק על תשו' מהר"ר מרדכי זיסקינד יעו"ש):

פסק בענין הלעטה דאווזות העולה עפ"י התשו' שכתבתי לעיל בעזרה"י:

לכתחלה אין להלעיט (ת"ש סס"י ל"ג) אא"כ עושים בצק שאין בו קוצים פי' (פמ"א סי' א' ד"ד) שהקמח ניטל ממנו סובין ומורסן שלו ופי' סובין ומורסן מבואר ברש"י שבת (דע"ו ע"ב) ועושין ממנו עגולים קטנים (ע' כו"פ סס"י ל"ג וע' רבינו ז"ל רס"י ק"ץ בענין הגריס) שיהי' ערך קוטר העיגול חצי אגודל עד ב' שלישי אגודל ואם אין אופין אותן שרי בודאי אך אפי' אופין אותן ומתייבשין שרי ויטיחו אותן במים בשעת הלעטה וילעיטו בנחת א' א' לבד. וכ' בת"ש דמ"מ צריך לבדוק הוושט אח"כ ואפשר להקל בזה וצע"ג והנזהר מלהלעיט לגמרי תע"ב:

וכל שהלעיטו בדרך אחר צריך לבדוק הוושט (כ"ה בש"ך ושאר אחרונים דלא כ' רמ"א שלא לבדוק אלא כשפסקו כעולא משא"כ עכשיו דפוסקי' דחוששי' שמא הבריא למה לא יבדקו):

ודיעבד שלא בדקו פסק הת"ש דאם הלעיטו בעיסה שלא ניטל סובין ומורסן והרי הם חדים כקוצים או שהלעיטו בש"ש ושעורין אסור אפילו דיעבד ואני הוכחתי דמהרמ"ל סי' כ"א והצ"צ סי' קט"ו ושבו"י ח"א סי' מ"ט לא ס"ל כוותי' ומ"מ להדיא לא נתפרש כן בדבריהם (ע' תה"ד סס"י רס"א) הלכך קשה לשבר דבריו שוב מצאתי בתשו' מוהרמ"ז סי' י"ד החמיר יותר אבל הכלים אין לאסור אחר מעל"ע ואם הלעיטו בעיסה שניטל סובין ומורסן שלה אפי' בעיגולי' גדולים יש להקל ובקמח דגן יש להקל אפי' לא ניטל מורסנן רק שניטל סובין (וכן נ"ל לדון בהלעיטו בקאניפלעש ובדוחן שקורין הירז (אף דהכו"פ סס"ק כ"ד מחמיר ביש להן חוד מ"מ לענין דיעבד אין להחמיר) במקום הפסד):

וכ"ז בלא בדקו בשוגג אבל אם הזידו ולא בדקו מדברי הת"ש סי' ל"ט סק"ה יש ללמוד להחמיר ומדברי הפ"ת והבית אפרים סי' ל"ט סק"ד יש ללמוד להקל והי' נ' הכרעה להחמיר בהזידו בהלעיטו בעיסה שלא ניטל סובין כנ"ל והכל לפי ראות עיני המורה ובכל ענין ראוי לקונסו איזה קנס ואומר מותר שוגג הוא ט"ז סי' צ"ט וע' בלבושי שרד

רס"י ל"ט ויש לפקפק ע"ז מש"ס דמכות (ד"ט) דאומר מותר קרוב למזיד וכו' וע' בהוריות בענין טעה בדבר שהצדוקי' מודים וכו' ושם במשנה ישב לו בביתו וכו' ומ"מ בזה אין להחמיר כיון שיש מקילין אפילו במזיד גמור א"כ אין להחמיר בקרוב למזיד דהיינו באומר מותר:

סימן כו

בענין שמקיזין דם לרוב בהמות במדינות אוקריינא מצוארם גיד הנקרא קארקאווי והוא סמוך לסימנים וחשש כת"ר מספק נקובת הוושט כי אומרים שהגיד הנ"ל סמוך לוושט אלא שמ"מ יש קצת בשר המפסיק ועיין מזה בספר פתחי תשובה סי' כ"ג ס"ק י"ב:

הנה י"ל כיון דאומן הוא המקיז מסתמא יודע להקיז שלא יגיע בהסימנים וגם החוש מעיד לזה כמ"ש כת"ר שאנו רואים רוב הניקזין הם חיים ובריאים יותר מי"ב חדש (ומ"ש כת"ר רוב אין הענין שמיעוט מתים מחמת ההקזה כ"א שמסתמא הקיזו להן כשהיו חולים הרבה א"כ מסתמא מתו מחמת החולי) וכ"כ בכנה"ג סי' מ"ו בהגהת הב"י אות ט' דהמתעסק בסירוס התרנגולים בקי הוא שאינו נוגע בבני מעיים וכו' ושכ"כ הדמש"א. והסכים עמו ג"כ הפמ"ג בשפ"ד סי' מ"ו סק"ט וקצת סמך לדבריו מדאמרינן בפא"ט (דמ"ג ע"ב) נמצאת קוץ בוושט לא אצטריכא ליה לעולא דהא כל הני חיוי ברייתא קוצי אכלן הרי אע"פ שהיה סברא לחוש שהקוץ ינקב הוושט מביאין ראיה מהחוש ומהנסיון דהא כל הני חיוי כו' שאין חשש בזה וה"נ יש להביא ראיה מהחוש שהתרנגולים המסורסים והבהמות שמקיזין להם הם חיים ובריאים ויש למצוא קצת סמך מסוגיא דבכורות (דף י"ז ע"ב) בענין בידי שמים א"א לצמצם בידי אדם מאי ואע"ג דאסיקנא דלרבנן א"א לצמצם אפילו בידי אדם הלא לפ"ד התוספות שם הפי' בידי אדם היינו לברר בידי אדם צמצום הבא ממילא כו' ועוד דעכ"פ העלו התוספות דבידי אדם הלכה כר' יוסי הגלילי דאפשר לצמצם והכריחו כן מסוגיא דחולין (דכ"ח) ומפ"ק דערובין גבי פרוץ כעומד ועיין מזה בתוספות פ"ק דערובין (דף ה' סע"ב) ופ"ק דסוכה (דט"ו):

ואף לפי' הר' שמעיה שם דאין הכרח משם דאפשר לצמצם היינו צמצום גמור ממש שלא יעדיף זה על זה כחוט השערה אבל בנדון זה אין צריך צמצום כל כך שהרי ודאי יש הפסק נכון ועצום בין גיד הנ"ל להוושט לכ"ע אפשר ואפשר ובפרט לאומן הבקי בזה ובזה מסולק מה שעורר כת"ר פנים להקל ולהחמיר בזה מהדין שבש"ע סי' ל"ג ס"ח דהגם שלפי' ריב"א פרק השוחט בתוספות דכ"ח סע"א ובהרא"ש שם סי' ג' דהיכא דתלינן בקניא או בכלבא לא בעינן בדיקה כלל דלא חיישינן לנקובה וכמ"ש הטור סי'

ל"ג בשמו וכן נוטה דעת הישו"ש פ' השוחט סס"י ג' מ"מ הא אנן קיי"ל כשאר פוסקים שחלקו ע"ז והצריכו לבדוק ורמ"א פסק דלדידן דאין אנו בקיאים בבדיקה יש לאסור דיש לחלק בפשיטות כמו שחילקו בש"ס דבכורות בין בידי שמים לבידי אדם דשאני התם דנקרע צווארו ע"י קניא ע"כ יש לחוש שמא הגיע עד הוושט וכמ"ש בסה"ת סס"י כ"ה וז"ל אבל אין נכון לפרש אימור קניא וא"צ בדיקה כלל כי מה טעם יהיה זה שלא נחוש שמא ניקב הקוץ את הסימנין כך פי' מורי ר"י עכ"ל אבל הכא יש טוב טעם שאין לחוש לזה דכיון דעושה כן בכונה לרפאות הבהמה מסתמא יודע ליזהר שלא יגע בהוושט ואפשר לדמות נד"ז קצת למ"ש הש"ך סי' כ"ג ס"ק ט"ו וסס"י כ"א דאם יודע בבירור שלא נגע בוושט א"צ בדיקה כגון שתפס הקנה לבדו בידו ושכ"כ הב"ח סס"י כ"ג וה"נ בודאי מתכוין היטב שלא לנגוע בסימנין:

ב אך לכאורה יש לעורר מקום חומרא בזה מהא דאמרינן פ"ק דחולין (ד"י ע"ב) גבי השוחט בסכין ונמצאת פגומה והלכתא כוותיה דרב הונא בשלא שיבר בה עצם כו' ואפילו בקמייתא וכ"כ הרא"ש בתשו' בכלל עשרים סי' י"ד וז"ל אע"ג דיותר שכיח שיפגום בעצם המפרקת מבעור אסרינן לה עכ"ל ועיין בש"ע סי' י"ח סט"ו הרי אין תולין בדשכיח ואזלינן בתר דלא שכיח משום דאיכא תר"ל וה"נ למ"ד דנקובת הוושט הוה נבלה ואין שחיטה מועלת כו' כמ"ש בש"ע רס"י ל"ג ובש"ך שם סק"ד א"כ אם נאמר דרק שכיח יותר שלא יגע בסימנים י"ל לאסור מצד חזקת איסור דבהמה בחייה עם הלא שכיח שנגע בוושט כמו דאוסרין שם מטעם הלא שכיח שנפגם בעור דקמייתא עם חזקת איסור דבהמה בחייה ואף להרשב"א שכתב בתה"א בית א' סוף שער השני די"ז ע"ב שהטעם דעצם דמפרקת רך ואינו מצוי לפגום יותר מעור הלא שם סע"ג כ' אבל כשנודע שנגע בעצם המפרקת כו' ויש לחוש ולהחמיר כו' ע"ש דלהחמיר ס"ל דעצם המפרקת מצוי יותר לפגום מעור ועוד דהא בש"ע סט"ו פסק שאפילו שיבר בה עצם המפרקת דרך שבירה אין תולין בו ופשיטא דעצם המפרקת דרך שבירה מצוי לפגום יותר מעור דרך הולכה והובאה אפילו לפ"ד הרשב"א וכמ"כ שאר עצמות אפילו דרך הולכה והובאה כיון שהם קשים ולא רך כעצם המפרקת ודאי לכ"ע מצויים לפגום יותר מעור דרך הולכה והובאה ואפ"ה אזלינן להחמיר אלמא חיישינן גם למה דלא שכיח מצד חזקת איסור בצירוף הריעותא אע"ג שאינה ריעותא עצומה כ"כ כיון דשכיח טפי שיפגום בהעצם ע"ד הנ"ל ואף שהט"ז שם ס"ק י"ב והש"ך ס"ק כ"ו והפר"ח חלקו על הש"ע בדין שיבר בה עצם המפרקת דרך שבירה דה"ל בכלל שיבר בה עצמות מ"מ הרי בדין הראשון בשיבר בה שאר עצמות דרך הולכה והובאה לא חלקו עליו ובודאי דזה מצוי לפגום יותר הרבה

מעור ואף לפמ"ש אאזמו"ר ז"ל סי' י"ח [בקו"א] סס"ק ח' אבל הרא"ש ס"ל שאפילו בדרך הולכה והובאה תלינן כשחתך בכח במפרקת כו' הרי סיים הטעם אבל הכא דבהמה לא אתרעי אלא סכין ואיכא למיתלי טפי בהיתרא תלינן משא"כ בנד"ז לכאורה הבהמה עצמה אתרעי מחיים כיון שהקיז לה דם בגיד הסמוך לווושט ובכה"ג דבהמה אתרעי כ' דאע"ג דאיכא למיתלי טפי בהיתרא כו' לא תלינן ע"ש:

אך מה שנראה לחלק הוא משום שכאן אין שום ריעותא ברורה כלל לא בסכין ולא בבהמה דהא מבואר בגמרא פא"ט (דמ"ג ע"ב) דאפילו ישב לה קוץ בווושט אינו דומה כלל לריעותא דסכין שנמצא פגומה כמש"ש לעולא התם אתיליד לה ריעותא בסכין שהסכין עכשיו ודאי פגום והספק על הזמן אימתי נפגם זהו נק' ריעותא משא"כ ישב לה קוץ בווושט כיון דאפשר שלא ניקב שני הקרומים רק אחד מהן אין זה נקרא ריעותא ואף לדידן דלא קיי"ל כעולא י"ל שאין זה ריעותא אלא כיון שהספק שקול חיישינן לספק השקול אע"ג דליכא ריעותא ולא מוקמינן אחזקה בספק השקול כדמשמע כן מדברי הר"ר יונה שהביא הש"ך בסי' נו"ן ובתשו' פמ"א ח"א סי' ט"ו האריך בזה וכ' ונ"ל ברור דחזקה לא מהני אלא נגד חשש אבל לא נגד הספק ושני הצדדים שוים כו' עכ"ל א"כ לדבריהם י"ל שאין לנו לחלוק בזה על עולא בהא דס"ל דישב לו קוץ בווושט אינו נק' ריעותא וכן ספק דרוסה אלא דבהא לא קיי"ל כוותיה דס"ל דאין חוששין לספק זה ואנן ס"ל דחוששין לספק השקול אע"ג דליכא ריעותא ודאית אך אף לפ"ד רוב הפוסקים דס"ל שזה נקרא ריעותא ומה"ט לא מוקמינן אחזקה וי"א משום דהריעותא מחייה מ"מ י"ל היינו דוקא ישב לה קוץ בווושט שהוחל הטורף ומסופקים אם נגמר כמ"ש הרשב"א בתה"א דל"ה ע"א משא"כ סירכא תלויה לא חשיב ריעותא ע"ש. וה"נ הקזת דם בגיד שבצואר אין שייך לקרותו ריעותא כלל לגבי הסימנים. כיון דדרך העולם בהכי להקיז לרפואה כאן וה"ל כמו היינו רביתייהו. וגדולה מזו כ' אאזמו"ר הגאון ז"ל סס"י ל"ג וז"ל ומיהו בקוץ שנקב עד לחלל כו' גם להרשב"א לא מיקרי ריעותא באברים הפנימיים כלל אלא משום שנקב בכח ודוחק וקרוב הדבר מאד שנקבו אברים הפנימיים ולא הוה ספק שקול כלל עכ"ל:

ג והנה בתויק"ו רס"י י"ח בחותך במפרקת היקל דקיי"ל כתירוץ ראשון דתוספות חולין (ד"י ע"א) ד"ה סכין וי"ל דשא"ה דאיכא למימר חסר ואתאי אמנם לדבריו קשה במ"ש ליישב דהא דלא קיי"ל כרב חסדא בלא שיבר בה עצמות משום שיצתה מחזקתה דהא אנן קיי"ל בי"ד סי' פ"א דלא כהרשב"א אלא אפילו נטרפה לפני שחיטה ולא דמי לכתם יבש דעל כרחך ראתה מכבר זמן רב ע"כ נראה גם בשאר ריעותא אע"ג דליכא למימר

חסר ואתאי אסור בתר"ל וכדמשמע ג"כ בפרק כל הגט (דל"א ע"א). וחתך במפרקת אינו מבטל הריעותא שלפנינו ועיין בדברי אאזמו"ר [בקו"א] סי' י"ח סס"ק ח' משא"כ הכא דליכא ריעותא לפנינו ולא שכיח כלל שינקוב הוושט וגם איכא רובא וחזקה וס"ס לקולא רובא כמ"ש כת"ר שאפילו מבהמות החולים רוב הניקזים חיים וגם חזקה דאוקי בהמה והוושט אחזקתה שלא ניקב הוושט והיכא דאיכא רובא וחזקה לקולא ה"ל חשש האיסור מיעוטא דמיעוטא ואפילו ר' מאיר דחייש למיעוטא אינו חושש בכה"ג ר"פ בתרא דיבמות (דקי"ט ע"ב). ונוסף ע"ז עוד ס"ס היינו הרובא שלא הגיע להוושט כלל והמיעוט שהגיע להוושט יש ספק שמא לא ניקב רק עור אחד וא"כ לגבי החלב פשיטא דיש להתיר מה"ט דהא ליכא כאן תר"ל כלל רק כשנשחטה לגבי הבשר י"ל נוסף חזקת איסור לנגד דאוקי הבהמה אחזקת איסור דבהמה בחייה דלא מהני לה השחיטה משום דשמא ניקב הוושט וכן בספר תיוק"ו סס"י פ"א דקנ"ה סע"ב ודקנ"ו ע"א חילק בין הבהמה עצמה להגבינות והביצים שאע"פ שהבהמה והעוף אסורים החלב והביצים מותרים אלא שלא התיר החלב והביצים רק מה שנחלב קודם שנודע הספק כו' ע"ש אך י"ל זהו לענין ספק שקול שאין להתירו כ"א מחמת חזקת כשרות של הבהמה והעוף וכיון שהבהמה והעוף נולד בהם ספק שקול בטרפות והם אסורות מספק א"א להתיר גם החלב והביצים אבל לגבי נדון דידן שהרוב להיתר א"כ אין להחמיר כלל על החלב והבצים כיון שבהמה זו יש בה רוב להתיר מהכ"ת נחמיר על דבר שבה שאין צריך שחיטה אף את"ל שעל הבשר שטעון שחיטה יש להחמיר ועיין בש"ע סי' כ"ד ססע"י ט"ו בהג"ה:

ובדברי אזמו"ר ז"ל שם סס"ק ל"ו והבו דלא לוסיף עלה לאסור החלב והביצים שאינן בחזקת איסור כו' וראיה מהש"ס פרק בהמה המקשה (דס"ט ע"א) מהו לגמוע את חלבו כו' הרי הסברא שאע"פ שהאבר של הבן פקועה יהי' אסור לאחר שחיטה משום אמ"ה עכ"ז החלב יהיה מותר ואע"ג דבאמת מספקינן או דלמא כו' הכא לית ליה תקנתא בשחיטה היינו התם דבודאי לית ליה תקנתא בשחיטה מצד הדין הגמור אבל הכא הא דלית ליה תקנתא בשחיטה זהו רק מחששא ומיעוטא ולגבי החלב שאינו בחזקת איסור האי מיעוטא כמאן דליתא דמיא ויש לדון לגבי החלב כאילו הבהמה יש לה היתר בשחיטה. כיון דחששא זו המספק שלא יהי' להבשר היתר בשחיטה היא רק מחמת מיעוטא וחזקה והרי לגבי החלב דאין שייכות בו לשחיטה אין כאן שום חזקה לאיסור גם בהבהמה כ"א נשאר מיעוטא לבד וכה"ג פסק הש"ך בסי' פ"ו ס"ג ס"ק י"א. וכ"כ הפר"ח שם סק"י והנה הב"ח סי' י"ד ס"ז כ' אבל בן פקועה שבא על הבהמה כו' אע"ג דאין תקנה

לולד בשחיטה כו' פשיטא לן דחלבו מותר עכ"ל א"כ לדבריו כ"ש בנד"ז והט"ז שם סק"ו והש"ך ס"ק י"א השיגו על הב"ח ובתשו' הרשב"א ח"ג סי' שס"ג שהזכיר הב"י סי' כ"ד משמע כהב"ח וז"ל ושוחט את הטרפה ומצא בה בן תשעה חי דהוה ס"ד בגמ' (דע"ה סע"א) למימר דלדברי המתיר אסור ולדו וחלבו מותרין ואע"פ שאין לו היתר בשחיטה וזה ודאי מוליד הוא דאמר רב משרשיא לדברי האומר חוששין לזרע האב בן פקועה דאזיל אבהמה מעליתא הולד אין לו תקנה עכ"ל מיהו הפר"ח שם ג"כ חלק על הב"ח ועל הרשב"א אף גבי עיקור לענין החלב והביצים אך גם לדבריהם יש לחלק דשאני התם דודאי אין לו תקנה בשחיטה משא"כ הכא דרק מחששא בעלמא הוא ולגבי החלב אין לנו ליזל בתר חששא ולכן אפשר לומר שכיון שהתרנו החלב והגבינות א"כ י"ל דריעותא זו דחשש נקובת הוושט כבר נתבטלה קודם השחיטה כשהיינו דנין על חלבה וא"כ י"ל אמש אכלנו מחלבה כו' ול"ד לתר"ל דשוחט בסכין ונמצאת פגומה ונמצא חתך במפרקת דהריעותא נולדה כשיש חזקת איסור ולא נתבטלה מקודם ועוד יש לחלק עפמ"ש הרשב"א ביבמות פרק ארבעה אחין (דל"א) סד"ה אשה זו בחזקת היתר לשוק דהתם גבי בהמה כו' עד שיתחדש בה ענין המכשירה כו' עליך הראיה כו' דנעשה בה מעשה האוסרה עליך הראיה עכ"ל וא"כ כשהסכין נמצא פגום הרי יש ריעותא גמורה לכן י"ל עליך הראיה שהוכשרה וחתך המפרקת אינו ראיה אף דשכיח יותר להרא"ש מ"מ אינו נקרא ראיה ממש אבל הכא הרי נשחטה בטוב ואין לפנינו שום ריעותא ברורה כפגימה. אלא שאתה חושש שמא ניקב הוושט מקודם הרי י"ל להפך עליך הראיה שנעשה בה מעשה האוסרה היינו נקב דהא יש רובא וחזקה לקולא והמיעוט הוא לומר שנעשה מעשה האוסר. הרי עליך הראיה והרי לרבה ביבמות שם מהני טעמא דעליך הראיה אף בספק שקול ממש ואף לאביי ורבא שם דלא ס"ל כרבה י"ל משום שהספק שקול ע"כ לא סמכינן על חזקה אף שי"ל עליך הראיה כנ"ל אבל הכא דרובא ממש לקולא וגם בהמיעוט יש ספק כנ"ל י"ל דודאי יודו דסמכינן אחזקה לומר עליך הראיה שנעשה בה מעשה האוסרה ועוד יש לצרף לסניף דעת הרא"ש פרק השוחט סי' ו' דס"ל דנקובת הוושט היא טרפה ולא נבלה כמש"ש אע"ג דמיטרפא בנקיבת הוושט דלמא לא פסלה שהייה אלא במידי דמנבלה ביה כגון אחר רוב סימן עכ"ל וכ"כ באזמו"ר ז"ל סס"י ל"ג בשם התוספות וז"ל ושטה רביעית היא שטת התוס' דס"ל דנקובת הוושט אינה אלא טרפה שלפי סברא זו אין שום מקום לחוש כאן דהא איכא רק רובא וחזקה וס"ס לקולא בלי שום חזקת איסור ואף דאנן קיי"ל דהוי נבלה כמ"ש בש"ע סי' ל"ג ס"ג ומ"מ הנה בתויק"ו סי' כ"ד ססק"ו העלה דחשש נקובת הוושט פשיטא דאינו נק' ספק בשחיטה

כלל אף דנקובת הוושט הוי נבלה יעו"ש וכ"ה ג"כ דעת המרה"צ ס"ק צ"ג וס"ק קט"ז שהביא כת"ר ואף שאין כ"ז מוסכם מ"מ בנדון זה שאין כאן ריעותא ממש רק חששא י"ל לכ"ע אמת כן וע' עוד בספר פתחי תשובה סי' י"ד סק"ד סי' כ"ג וסי' נ"א מענין נוצות בוושט:

ד ואין להקשות מתשו' מהרי"ק שרש ל"ה שבב"י סס"י כ"ד ובש"ע סעי' י"ז בהג"ה ולא אמרינן דמחמת זריקה כו' והיינו אף את"ל דשכיח יותר שמחמת זריקה נשמט ע"ש במהרי"ק שהביא ראיה ע"ז מהא דטבל ועלה כו' שי"ל שאני התם דאיכא ריעותא ודאית לפנינו וכמ"ש אאזמו"ר שם ס"ק מ"ם דריעותא ברורה מדאורייתא היא זו כו' ומוקמינן חזקה להדי חזקה מאחר דאיכא ריעותא דהרי שמוטה לפניך כמו בסכין שנמצאת פגומה (מיהו ראייתו דמהרי"ק ע"ז אינה מכוונת דבטבל ועלה ליכא חזקה דהתירא כנגד כו' וי"ל דשם נמי החפיפה היא חזקה דהתירא וכמו בדיקת הסכין כו' ועיין בי"ד סס"י קצ"ט) וגם לא שייך לומר עליך הראיה שנשמטה קודם שחיטה כו' ע"ש משא"כ בנ"ד הוא הפך כ"ז דליכא ריעותא כהנ"ל לפנינו ולכן יש לומר ג"כ עליך הראיה כו' ועוד דהת"ש סכ"ד ס"ק ל"א דקדק מדברי הלבוש דאילו היה כח בפרכוס כו' אלא שהשיג עליו והתויק"ו סק"ז עמד לימין הלבוש זקנו אלא שלנ"ד אף לדעת הת"ש ומהרי"ק יש לחלק טובא כנ"ל:

ועוד ראיה ממ"ש הב"י סס"י כ"ד בשם האגור וז"ל נשאל מהר"ר יעקב מולן גדול הדור על אחד ששחט עוף כדרכו בהכשר ואחר גמר שחיטה מצא טבעת מהגרגרת שלם על הסכין והשיב דכשר דע"י גלגול הגרגרת נעשה זה עכ"ל והרמ"א בד"מ שם כ' בשם מהרא"ק ממהרי"ל להטריף ובתשו' שארית יוסף סי' מ"ז גיסו של הרמ"א כ' שלא יכול להחליט הדין כו' ע"ש שאינו כמ"ש בד"מ משמו בודאי לאיסור והפר"ח כ' שהם נוהגים כדברי הב"י בש"ע להקל והת"ש חלק עליו להחמיר טובא ומצאתי בתויק"ו סי' כ"ד סק"ו האריך בדין זה וכ' שטעם המתירים יש לפרש בשני אופנים הא' דאפילו אי נימא שזהו ספק בשחיטה אפ"ה כשרה ע"פ מה שכתב הוא ז"ל בסי' כ"ה דבספק שמוטה אע"פ שהוא ספק בשחיטה אם יש לתלות בהיתר יותר תלינן ומטעם דאע"פ דאיכא חזקה דאיסורא דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אפ"ה כיון דאיכא חזקה דהתירא ג"כ כנגדה והוא חזקה דאתיא מכח רובא דרוב בהמות הסימנים שלהם אינם שמוטים ואיכא למיתלי להתירא טפי תלינן וה"ה דתלינן להתירא מהאי טעמא די"ל דהתירא שכיח טפי ולומר שנעשה ע"י הסכין והביא ראי' ממ"ש הב"י סי' ל"ד בשם חידושי הרשב"א והביאו הרמ"א שם בש"ע ס"ט האופן הב' י"ל דס"ל שזה אינו ספק בשחיטה כלל ולא דמי לשמוטה יעו"ש אף דפסוקת הגרגרת הוי נבלה מ"מ אינו נק' ספק בשחיטה אלא שלא החליט זה

אבל בנקובת הוושט ס"ל בפשיטות דאף דהוה נבלה עכ"ז כשיש ספק נקובת הוושט אין זה ספק בשחיטה כלל משום דהספק לא הוי בשחיטה דהשחיטה הוא כראוי לפנינו כו' ובסוף ס"ק הנ"ל בד"ה אם נפסק הגרגרת ברובו העלה להקל אם ניכר שנשחטה רק שהספק שמא נעקר הטבעת קודם שחיטה כו' אם הוא בענין שיש לצדד ולתלות יותר שנעשה אחר השחיטה כו' יעו"ש כי האריך מאד ולפי דבריו אם בספק דפסוקת הגרגרת היקל כשההיתר שכיח טפי ק"ו בנדון חשש נקובת הוושט דפשיטא ליה שאינו ספק בשחיטה אך מדברי שאר אחרונים לא משמע כן. והגאון אאזמו"ר ז"ל כ' סי' כ"ד סק"מ הפך דבריו וז"ל ואף לפ"ד המקילין גבי סכין כשיש לתלות יותר בלאחר שחיטה היינו משום דסכין איתרעי בהמה לא אתרעי כמש"ל סי' י"ח. אבל בשמוטה דעוף גופיה איתרע לכ"ע לא תלינן כו' עכ"ל הרי זהו הפך דברי התויק"ו באופן הראשון שלו והתויק"ו מפרש סכין אתרעי והוא יש לו חזקת כשרות ע"ש סי' כ"ה סק"ז ובסי' כ"ה בד"ה נחזור לענינינו שלדעת הר"ן אף פי' זה הוא דחוק ורש"י ושאר מפרשי' מפרשים כפשוטו דאין הריעותא בהבהמה עצמה ואע"ג דהא בהא תליא מיהו הרשב"א בתה"א דף י"ז סע"א ובחידושיו ד"י סד"ה מאי לאו י"ל מפרש כהתויק"ו. ותדע דפסק בתה"ק הובא בטוש"ע סס"י קצ"ט סעיף י"א בד"א כו' אבל אם נתעסקה כו' והקשה הבאה"ג והש"ך וליישב זה צ"ל כמ"ש התויק"ו דכיון דבשיבר בה עצמות קיי"ל כרב חסדא א"כ ה"ה בנתעסקה באותו המין אח"כ תולין אף שלא היה החפיפה סמוך עונה להטבילה לל"ק דנדה דס"ו דסמוך היינו עונה וסוגי' דחולין מירי בשהיה רחוק עונה ומדמה לה להשוחט בסכין כו' וא"כ כיון דקיי"ל בשיבר בה עצמות לקולא ה"ה בנתעסקה בו ועדיין קשה הא יש לחלק דבסכין שאני דסכין אתרעי בהמה לא אתרעי משא"כ בטבילה ע"כ מזה הוכיח התויק"ו פירושו הנ"ל דפי' סכין אתרעאי שיש לו חזקת כשרות אך יש לתרץ באופן אחר דהא שהוצרך רב חסדא לתירוץ דסכין אתרעי בהמה לא אתרעי היינו לשטתו דס"ל דאף שלא שיבר בה עצמות תלינן אימא בעצם דמפרקת איפגום ע"ז א"א לומר רק הטעם דסכין לבד אתרעאי כו' אבל בשיבר בה עצמות ממש י"ל שא"צ לטעם זה דהא הש"ס לא ס"ל חילוקו זה דאי ס"ל ה"ל להכשיר אפי' בעצם דמפרקת כרב חסדא ומדלא מכשיר בזה יש לומר דלא ס"ל טעם וחילוק זה כיון דהא בהא תליא ואעפ"כ מכשיר בשיבר בה עצם לכן ה"ה בנתעסק' באותו המין אף שהריעותא בה גם האופן הב' שלו אינו כן לדברי אאזמו"ר ז"ל סס"י ל"ג שכתב אבל ישב קוץ בוושט ה"ל ספק בשחיטה להרמב"ם ורש"י דס"ל דנקובת הוושט נבלה כו' ע"ש ומ"מ נלע"ד דדברי התויק"ו באופן השני שלו יש להם עמוד שיסמוך עליו והיינו לדברי הרשב"א ביבמות (דל"א) שהובאו לעיל דה"ט

דאמרינן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת משום דעליך הראיה שנעשה בה מעשה המכשירה ומיהו אאזמו"ר נ"ע ס"ל דאפי' להרשב"א לא שייך לומר הכי בכה"ג כיון שעכשיו הוא ודאי פסוקת הגרגרת והספק על הזמן כו' ע"ש סק"מ דמ"מ כיון שהיא שמוטה לפניך כו' וכ"ש לשאר מפרשים דהטעם דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אינו מטעם דהרשב"א ולכן פי' אאזמו"ר נ"ע בסי' כ"ד סעי' י"ט ס"ק מ"ו טעמו דהאגור והרב"י המתירים במצא טבעת מהגרגרת באופן אחר משום דכיון שתלינן שנשחטה בב' מקומות כו' ואין כאן עיקור כלל בטבעת וכיון דליכא הכא ריעותא כו' ורש"ל וסיעתו האוסרים ס"ל דבא ע"י עיקור ויש כאן ריעותא כו' ע"ש וס"ק מ"ז ולפ"ז בנ"ד לא מיבעיא לדברי התויק"ו פשיטא דיש להקל בנד"ז דמחליט בבירור דספק נקובת הוושט אינו ספק בשחיטה כלל וכ"ש דאיכא רובא להתירא אך גם לדברי הת"ש ואאזמו"ר נ"ע דלא ס"ל כהתויק"ו וגם ס"ל כהאוסרים במצא טבעת דלא כהאגור והרב"י. מ"מ הרי הטעם משום שיש כאן ריעותא ברורה לשטתם והספק אם קודם שחיטת הרוב נעשה או אח"כ ע"כ ה"ל ספק בשחיטה אבל אם היו מודים להרב"י בסברא זו שיש לתלות יותר שנעשה ע"י ששחט בב' וג' מקומות וי"ל שליכא שום ריעותא היו מודים לו דאין מעוררים החזקת איסור כו' כדמשמע מדברי אאזמו"ר נ"ע ס"ק מ"ו וא"כ בנד"ז דליכא ריעותא ודאית כלל כ"א חששא לכ"ע יש להקל הכא כמו התם להרב"י מיהו לכאורה תליא בפלוגתא דהט"ז והת"ש שם דהט"ז סס"י כ"ד ס"ק י"ז כתב ופעם אחת בא לידי כו' דבזה נראה ברור כו' שהרי נחתכה הטבעת כו' והת"ש ס"ק ל"ג חלק עליו וכ' דאפילו אי הוה קצת רגלים לדבר אין להתיר תדע דבגמרא אמרינן דא"א לשמוטה כו' ומ"מ לא רצה לסמוך ע"ז והצריך להקיף כו' ע"ש וע' בדברי אאזמו"ר הגאון ז"ל ס"ק מ"ז ביאור דבריו שאפילו יש לתלות להקל יותר מלהחמיר לא תלינן עד שיהיה ההיתר ברור וא"כ להת"ש וסיעתו י"ל ה"ה הכא למ"ד דנקובת הוושט הוה נבלה ואין השחיטה מועלת בו י"ל שאפילו יש לתלות להקל יותר כו' אך זה אינו דגם להת"ש שם יש לחלק משום דשאני התם שיש ריעותא וכיון דאיכא ריעותא מעוררים החזקת איסור וע"ז שייך ראיה שלו משמוטה ולהרמב"ם פ"ג הי"ו וסיעתו אין משם ראיה אבל בנדון זה שאין ריעותא לפנינו אין שום התחלת ראיה משמוטה. ומה גם בהצטרף לזה הסברא דנקובת הוושט היא רק טרפה וסברא דעכ"פ אין זה ספק בשחיטה ול"ד לספק פסוקת הגרגרת שי"ל יותר דהוי ספק בשחיטה כמ"ש בתויק"ו מכל הלין גם להת"ש יש להקל הכא וכמ"ש הת"ש עצמו שם גבי ב' חתיכות בקנה דהכא לא נעקר מידי בשגם כי בתשו' שבו"י ח"ב סי' נ"ה פסק

כהט"ז. וכן ודאי יש לנטות לדעת התויק"ו דלעיל ולדעת המהר"צ שנטו לומר דאין זה דומה לשמוטה כו':

בש"ע אדמ"ו סי' י"ח סק"ב בשם ת' ש"י כשיש ספק אם נחשב פגימה ה"ל ס"ס שמא מחמת המפרקת ושמא אינו פגימה ואף להאומרים דבחזקת איסור לא מהני ס"ס יש עוד חזקה וה"נ י"ל רובא עדיף כמו ס"ס וחזקה אוקי הוושט בחזקתו נוסף ע"ז דליכא ריעותא לכן אף לפמ"ש בתשו' הרשב"א סי' ת"א די"ל דס"ס עדיף מרובא מ"מ הכא המעלה דליכא ריעותא עדיף:

סימן כז

גרסינן בר"פ א"ט (דמ"ג ב' ומ"ש בהשוחט בסכין ונמצאת פגומה ומשני התם אתייליד ריעותא כו' ומדמקשה על ישב לה קוץ בוושט ש"מ דס"ל דנקיבת הוושט הוי ס' בשחיטה כיון שאין שחיטה מועלת כשהוושט נקוב דאל"כ מאי קשיי לי' מ"ש [בהשוחט כו'] שאמרו בו כל ס' בשחיטה פסול לס' טרפות וזה דומה ממש למ"ש (ד"י) גבי ס' שמוטה דהוי ג"כ ס' בשחיטה לפי' בה"ג שאין שחיטה מועלת בסי' השמוט:

וזה לכאורה ראי' ברורה לתשו' עה"ג סי' קכ"ב והסכים עמו בתשו' שבו"י סי' מ"ו בטבעת מהקנה שנמצא על הסכין שהוא ס' בשחיטה וכיון שכן אין להתירו מחמת ס"ס לדעת הט"ז בסי' ק"י (ואפי' לפ"ד הש"ך בשם) ודלא כהט"ז סי' כ"ד ס"ק י"ז וע' בפליתי סי' ק"י סק"ד דדעתו ג"כ כן ובכללי חזקה להגאון ר"ז חולק ע"ז ול"נ שיש לזה דין ס' בדבר שיש לו חזקת היתר אלא שיש חזקת איסור לנגד דהא הוושט י"ל שמעמידי' אותו על חזקתו שלא ניקב שהרי אפי' במקוה שנמדד ונמצא חסר אמרי' העמד מקוה ע"ח והשתא הוא דחסר אע"פ שהיא ריעותא ברורה מדאורייתא דמחזיקי' איסור מזמן לזמן רק שיש נגד זה חזקת איסור דבהמה בחיי' ודומיא דהתם אמרינן העמד טמא ע"ח ולכן שפיר מקשה משוחט בסכין ונמצאת פגומה דהתם י"ל ג"כ העמד סכין ע"ח ועתה נפגם רק משום שיש חזקת איסור לנגד ומשני התם אתייליד ריעותא פי' ריעותא ברורה דומיא דמקוה שנמצא חסר הכא לא אתייליד ריעותא ולפ"ז לדידן דלא קיי"ל כעולא משום דאע"ג דלא אתייליד ריעותא ספק מיהו הוי וס' דאורייתא לחומרא בדבר שאין לו חזקת היתר וה"נ אוקמא חזקה להדי חזקה והוי ס' דאורייתא ולפ"ז ביש ס"ס אפשר שיש להקל מיהו אעפ"כ הנידון של הט"ז הוא נק' אתייליד ריעותא והנה באתייליד ריעותא י"ל דלא מהני ס"ס כי בנדה (דף ד' ב') במקוה שנמדד ונמצא חסר אמרי' דהוי תר"ל והו"ל ודאי איסור וקשה הרי לולי חזקת טמאה היינו מטהרים לגמרי הריעותא הא' מחמת חזקת טהרה של

המקוה ואשה תוכיח דמוקמי' לה בחזקת טהרה למפרע אע"פ שדם לפנינו והנה חזקת טהרה אינו יכולה להוציא כ"א מידי ס' השקול (ואפי' בספק חולק הרר"י כשיש ריעותא ע' ת"ש סי' כ"ט ולדבריו צ"ל דס' זה הוא פחות מס' שקול ע' בכללי החזקה להמג"ש דמזמן לזמן קיל) וכיון שכן במקוה שנוסף עוד חזקת טמא אוקי חזקה להדי חזקה והו"ל ס' דאורייתא לבד ולמה עשאוהו כודאי. ועכצ"ל דבאתייליד ריעותא ברורה כזאת ויש חזקת טומאה ג"כ לא אמרי' אוקי חזקה להדי חזקה כ"א בטלה אצלם דה"ל חדא לגבי תרתי אע"פ שלולי חזקת איסור היינו מטהרים לגמרי ועם כי זה דחוק אעפ"כ מוכרחי' אנו לחלק בכך וכיון שכן גם שנוסף עוד ספק א' הו"ל ס' דאורייתא מאחר שלולי הס' היה ודאי איסור ולא מספק וא"כ גם בנוסף ס' א' וה"ל ס"ס מ"מ הו"ל ס' דאורייתא כיון שלולי הס' השני היה ודאי איסור. ומ"מ אין קושי' מכאן לסברת רז"ל רס"י י"ח בשם תשו' ש"י דבפגימה כשערה יש להקל היכא דנגע במפרקת דשא"ה דלא נק' אתייליד ריעותא כי לדעת האומרים דפגימה צ"ל כדי שתחגור הצפורן א"כ כשערה אינו ריעותא כלל וה"ל ס' גמור ובס' גמור דליכא ריעותא לית דין ולית דיין דלא הוי רק ס' דאורייתא כדמוכח מההיא דישב לה קוץ בוושט דאפי' לדידן דלא קיי"ל כעולא אמרי' ל' חוששין דה"ל ספיקא דאמרי' אוקמי חזקה להדי חזקה וה"ל ס' וכיון שנוסף עוד ס' דנגע בעצם המפרקת ה"ל ס"ס ויש לטהר לגמרי:

אמנם להרמב"ם שפסק בפ"ה מה' תרומות ה"כ גבי חביות של יין דהוי ג"כ דומיא דמקוה שהוא רק ס' וא"כ מ"ש פ"י מה' מקוואות שהוא ודאי אם נתרץ כמ"ש במל"מ שם דטומאה שאני וא"כ באיסור כה"ג ה"ל ס' והיינו משום דאמרינן אוקי חזקה להדי חזקה גם באתייליד ריעותא כיון שלולי חזקת טומאה הי' טהור לגמרי כנ"ל וא"כ בנוסף עוד ס' א' ה"ל ס"ס ויש לטהר לגמרי וכמ"ש הט"ז סי' כ"ד ס"ק י"ז אמנם לפמ"ש בשער המלך בפ"ה מה' תרומות איסור וטומאה שוין וחביות שאני ע"ש [חסר קצת] והנה הפר"ח שפסק בכללי ס"ס ס"ק ט"ו דבחזקת איסור מהני ס"ס להתירה לגמרי יקשה לו מגמ' דנדה הנ"ל ששם לפי שיש חזקת איסור דהעמד טמא ע"ח לא מהני הס' שיש בהמקוה למפרע עם החזקת היתר אפי' לעשותם ס' דאורייתא וה"ל ודאי דאורייתא וא"כ איך כשיש ב' ספיקות יהי' מותר לגמרי איברא למ"ד דבכאן ה"ל ס' דאורייתא כמ"ש בשם המל"מ אין קושי' מכאן דהחזקה מצד עצמה אינה חשובה כספק שקול שהרי סמוך מיעוטא לחזקה אמרי' דהוי פלגא והפר"ח אפשר דבעי' ב' ספיקות שקולי' אבל לפמש"ל בשם שעה"מ דה"ל ודאי דאורייתא א"כ בנוסף ס' א' וה"ל ס"ס ה"ל ס' דאוריי' אפי' ביש חזקת היתר נגד חזקת איסור כ"ש בחזקת איסור לבד כנדון דהפר"ח. וי"ל דהפר"ח מיירי

בענין דלא אתייליד ריעותא ובשם כבר נת"ל דה"ל ס' דאורייתא ובנוסף ס' א' ה"ל ס"ס וכנ"ל בשם הש"י ורז"ל וס"ל להפר"ח דה"ה בחזקת איסור לבד יש להתיר בס"ס באופן כזה ועי"ל דהא דבמקוה עשאוהו כודאי משום דודאי חסר ואתאי והוי ריעותא גדולה משא"כ באשה עם שי"ל הגס הגס חזיתי' מ"מ י"ל יותר דבב"א חזיתי' מבמקוה ומש"ה הו"ל ס' וחזקה מתירי' לגמרי וא"כ בסכין ונמצאת פגומה גם שיש חזקת איסור ה"ל ס' כיון דא"ל חסר ואתאי ודו"ק:

ובזה יובן מ"ש הרמב"ם פ"א הכ"ד בנמצא הסכין פגומה שהוא ספק נבלה משום דאמרי' אוקי חזקת הסכין נגד חזקת איסור והו"ל ספק וע' תוס' דף י' ד"ה סכין אתרעי שלתי' קמא זהו החילוק בין סכין למקוה משום דבסכין לא שייך חסר ואתאי וכ"פ בפ"ז ממעשר ה"ב ונתיישבה תמיה' המל"מ שם והיינו טעמא משום דהתם נמי לא שייך חסר ואתאי ושוב מצאתי כן בס' מים חיים להפר"ח בחי' לגיטין לסוף פ"ג דף (ל"א ע"ב ומ"ש הרמב"ם בלא בדק בסימני' שהוא ודאי נבלה היינו משום ששם אין חזקת היתר נגד חזקת איסור ואע"פ ששם יש רוב הוא רובא דתלוי במעשה ע' ברז"ל סי' כ"ה סק"ב וזה שלא כדברי הב"א בכללי חזקה שלו סי' א' שנדחק בזה כי מ"ש דחזקה דדינא הוא ס' הוא נגד הגמרא בנדה שם העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל פירש"י טבילה הוגנת ר"ל שמחמת חזקת טומאה שלו נחזיק שהמקוה היתה חסרה אע"פ שבודאי עשה מעשה וטבל ונתכסה גופו במי המקוה והרי זה ממש דומיא דסכין פגומה אעפ"כ יש טומאה ודאית מחמת זה אפי' בלא טעם דחסר ואתאי רק מחמת ספק כי חסר ואתאי לא נצרך בגמ' שם רק לדחות חזקת המקוה ע"ש וכן ביבמות (ד"ל ע"ב) אשה בחזקת היתר נגד ספק גירושין הוא ג"כ רק חזקה דדינא אמנם לכאו' יש סתירה למש"ל דישב קוץ בוושט הוא ס' בחזקת היתר אלא שיש חזקת איסור נגדו מהא דמשני הגמ' לעולא דל"ד לשתי חתיכות א' של חלב וא' של שומן משום דהתם אתחזק איסורא דהא התם אתחזק התירא ג"כ וא"כ בישב לו קוץ בוושט הוא נמי דכוותיה וי"ל דודאי יש לחלק דבנ"ד הרי השחיטה ביטלה החזקת איסור וסילקה אותה רק שלפי שנולד ספק באת לעוררו. משא"כ בשתי חתיכות וסברא זו כתובה ברז"ל סי' כ"ד ס"ק מ"ו לתרץ הב"י וז"ש עולא התם אתחזק איסורא ור"ל שלא סילק חזקת היתר את החזקת איסור ושניהם כא' שקולים משא"כ הכא ולכן חזר והקשה עליו מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה ששם ג"כ סילק חזקת היתר דסכין את חזקת איסור דבהמה וכשנעשית פגומה חוזר וניער עד שמחמת זה אסור. דאל"כ הי' מעמידין הסכין בחזקתו כמו האשה בנדה שם וכמו המקוה לולי חזקת טומאה וחסר ואתאי וכנ"ל והשיב עולא התם אתייליד ריעותא דבכה"ג מודינא דנתעורר

החזקת איסור וכמ"ש רז"ל שם ולפ"ז לדידן דלא קיי"ל כעולא עכצ"ל דגם בלא ריעותא ברורה כזאת נתעורר החזקת איסור ומ"מ י"ל דבעינן שהוחל הטורף וכמ"ש הרשב"א כי ד' מיני ריעותא הם ריעותא כמו מקוה דחסר ואתאי שמצטרפת לחזקת איסור לעשות ודאי טומאה גם שיש חזקת היתר נגדו למטה מזה ריעותא דסכין פגומה כי הריעותא ברורה רק שהספק בזמן ומחזיקין מזמן לזמן למטה מזה ישב לה קוץ שהוחל הטורף אבל למטה מזה כגון משרז"ל לפ"ד הד"מ (כגון סירכא ספק כסדרן ס' שלא כסדרן לא הוי ריעותא כלל הגם שהוא ס' דאורייתא) ואין מעורר החזקת איסור וחזר והקשו לו מספק דרוסה ששם ג"כ יש חזקת איסור נגד כי אולי נדרסו הסימנים וכמ"ש הפליתי סי' ק"י ואין שם ריעותא כסכין פגומה וע"ז הוצרך לתרץ שאין חוששין לס' דרוסה ומה שאנו חוששין הוא מטעם הנ"ל שמתעורר חזקת איסור גם בריעותא כזו. אך מה שאנו חוששין בבדיקת כל הגוף היינו משום דשכיחא כו' ע' תוס' ולפ"ז כל קושי' הגמ' מדוקדק מאד כסדרן והנה מהרא"ש ב' הראב"ן שפסק כעולא ע"כ ס"ל דכל שאין ריעותא ברורה כסכין פגומה אינו מתעורר החזקת איסור ומהתוס' אין להוכיח סתירת שטה זו דלכאורה קשה מאי מקשים התוס' לימא נשחטה הותרה דומיא דבא זאב הלא ל"ד להתם כיון שבכאן יש חזקת איסור נגד וי"ל דהתוס' מדרוסה לבד קשי' להו ומבדיקת כל הגוף שבכל הגוף אין חזקת איסור נגד דומיא דבני מעיים נקובי' ואין לומר מגו שצ"ל בדיקת הסי' בעינן בדיקת כל הגוף דלקולא וחומרא לא אמרינן מגו ע' ש"ע א"ח סי' תר"ל סעי"ז ובב"י שם וע"כ הוצרכו לתרץ דדרוסה שכיחא ואין להקשות ע"ז מסוגיא דיבמות (ד"ל ע"ב) שהביאו התוס' דאמרינן אשה בחזקת היתר לשוק עומדת מחמת הצרה והרי יש חזקת איסור נגד לולי הצרה וא"כ כשנולד ספק בחזקת היתר דצרה נתעורר החזקת איסור וה"ל דומיא דישב קוץ בווושט זה אינו כי מכיון שהצרה היא אשה בפ"ע ולגבה אין חזקה נגד ואוקימנא אחזקתה ומכיון שהוחזקה בא"א לגבי עצמה שוב גם לגבי חבירתה יש לה דין א"א לגמרי הגם שיש בה ספק כי כבר העמידו הספק על חזקתו במקומו ושוב אינו משתנה גם במקום אחר גם שבשם יש עוד חזקה נגד וכמ"ש במ"א בענין המחלוקת שבין הסמ"ע סי' ל"ו סק"ח להט"ז ע"ש:

סימן כח

בדין אונא שנתפצלה בעוביה לשנים אודות שהי' נהוג במחני' להורות על נחלקה האונה הגם שאין החודים שוין דין נחלקה ולא פיצול מקמא ופיצול היינו סוברים כשהשרש לצד ראש הבהמה והחוד למטה או להפך בזה היינו דנין סוף לפצול כולו ולהתפרק

משא"כ אם הפיצול הולך מאיזה צד ולצד השורש האונא לא יתפרק. ומקרוב השגנו ספר בית אפרים ושם מבואר דזה הוי מאכיל טרפות עכ"ל הנה לפעד"נ שהגאון מ' סענדר ז"ל שהחמיר בזה הובא בבית אפרים סי' ל"ה ס"ק פ"א הפריז על מדותיו וכל גדולי אחרונים לא ס"ל כוותי' ואפילו זקנו הגאון הת"ש שכתב בפשיטות בשמ"ח סי' ל"ה סכ"ב בהכשר אונא שנתפצלה לשנים בעוביה אם שרש א' להם כעובי אצבע וגם באין שרש לא חשש רק משום יתרת מגבה כו' עכ"ל והרי להגאון מהר"ס צריך לזה תנאי שלא יהי' חלק התחתון קצר מהעליון וכו' דאל"כ ה"ל פיצול מקמא ומדוע לא התנה ע"ז השמ"ח כן וידוע דרכו בקדש להיות נזהר בדבריו דלא ליפוק מזה טעות ח"ו ואיך כאן נתן מכשול כאילו בנתפצלה לשנים בעוביה אין שום חשש משום דין פיצול מקמא רק משום יתרת א"ו לא ס"ל כלל סברת נכדו הגר"ס כלל וכ"מ מדברי רמ"א בהג"ה סעי' ה' שכ' אונא שנתפצלה לשנים ויש לה שרש א' כעובי אצבע אין נחשבת אלא לאחת עכ"ל והובא ג"כ בד"מ אות ח' בשם מהר"י מולין ומדלא התנה דדוקא בנתפצלה לרוחבה י"ל דה"ה בנתפצלה לעוביה כמ"ש השמ"ח סכ"ב וא"כ ש"מ דס"ל ג"כ כמש"ל בדעת השמ"ח גם הגאון ר"ס הוצרך לומר על הפמ"ג בשפ"ד ס"ק ל"ז ג"כ ששגג בזה ולא נ' כן ומקודם צריך לעמוד קצת על מקור דין טרפות פיצול מקמא להמכשירים יתרת מקמא דלכאורה יציבא בארעא וכו' שדין י"מ יש לו שרש בפוסקים ראשונים ובש"ס אעפ"כ מקילים על סמך הפוסקים המקילים וא"כ מדוע יטריפו בפיצול מקמא וכבר עמדו ע"ז הט"ז והש"ך והלחם חמודות פא"ט סעי' ע"ו והש"ך ס"ק ל"ז הביא שמהר"מ בס' מח"ב פי' דאין לאסור פיצול מקמא אלא במקום שאוסרים יתרת מקמא אך הש"ך דחה דבריו ופי' דיש להטריף פיצול מקמא אף להמכשירים י"מ וכ"ד הט"ז ס"ק י"ג ומשום שזה סופו להתפרק כמבואר בדבריהם ובלחם חמודות ס"ק ע"ו נ' דס"ל כמהר"ם דז"ל שם וכ' עוד שמ"כ וז"ל קבלה מקמא אפילו ממלא הגומא טרפה כי נופל משם עכ"ל וטעמא דמסתבר הוא ויתכן אפילו למכשירים כל יתרת דמקמא כדלקמן סעי' ע"ט דהכא שאני דהואיל ומוצאים גומא בריאה אין זו יתרת אלא שינוי שנשתנה בריאה עצמה ואם יש לחוש שסופו להתפרק טרפה וצ"ע לקמן בסמוך לכך י"ל דהכא כי קיימא מקמא שלא בדרא דאוני דהיינו מן הורדא ולמטה עכ"ל הל"ח הביאו הגאון ר"ז ז"ל בביאורו לש"ך סי' ל"ה ס"ק ל"ז ופי' בו דהל"ח ר"ל דאין להטריף פיצול מקמא רק במקום די"מ טרפה אלא שהשיג עליו ולפע"ד נ' פי' ד' הל"ח דס"ל כמ"ש מהרי"ו הובא בב"ח סי' ל"ה סעי' ו' וז"ל ויש מרבותינו שמטריפין יתרת מקמא ויש מכשירין ואפילו לפי דעת המכשירין דוקא שעומדת מקמא לאונות אבל מקמא לאומות טרפה עכ"ל ולכן פי' הל"ח דאיסור פיצול

מקמא היינו ג"כ מקמא לאומות דשם י"מ ג"כ טרפה אבל אם הפיצול הוא מקמא במקום אונות כיון דשם י"מ כשרה ה"ה פיצול מקמא דאין להטריף בפיצול יותר מביתרת שנז' טרפותו בש"ס ואפ"ה מכשירים מטעם דהכי רביתייהו מכ"ש בפיצול שי"ל שאינו יתרת כלל מנ"ל לאסור מעצמנו משום דסופו להתפרק מנ"ל זאת וכן מצאתי בס' ימין משה סי' ל"ה ס"ק ל"ג שהביא כן בשם שחיטות מהר"ל רק שדחה דבריו וכ"ה באמת דלא קיי"ל כן אלא כמ"ש הט"ז והש"ך ושאר אחרונים אבל מ"מ יתברר לנו מזה דעת הל"ח וז"ל ימין משה ואין חילוק בפיצול אם היא מקמא דאונא או אומא דלא כשחיטת מהר"ל שמחלק וכ' כנגד האונות אף מקמא כשר שמונחת במיצר החזה ואינה מתפרקת אלא כ"מ שיש פיצול בין באונא בין באומה טרפה ע"י בשם כמה גאונים עכ"ל והנה המטריפי' ס"ל כמ"ש הט"ז והש"ך בטעם איסור פיצול מקמא אבל שחיטות מהר"ל ג"כ יש לו רב דמסייע לו היינו הל"ח דכ' כן בפי' דמיירי כי קיימא מקמא שלא בדרי דאוני וכנ"ל וכבר נת' טעמו שהוא ע"פ מ"ש מהרי"ו. ומ"מ אנן קיי"ל כהט"ז וש"ך להטריף כל פיצול מקמא אף כנגד האונות:

ב אך מ"מ הרי פי' הט"ז ס"ק י"ג דהיינו אם יש פיצול שתחתיה גומא כו' אבל אם אין שם גומא נת"ל דמנהגינו להכשיר י"מ עכ"ל וכ"כ הש"ך ס"ק ל"ז שיש גומא תחתיו כו' וכ"ה בל"ח דהואיל ומוצאים גומא כו' וא"כ מכ"ז נשמע להנדון של הגאון ר"ס בנתפצלה האונא לעוביה אף אם חלק התחתון קצר מחלק העליון כו' מ"מ כיון דאין כאן ענין גומא אין זה פיצול רק יתרת ואין לאוסרו כלל ואדרבה אפילו להאוסרים י"מ הוא מותר דהא קיימא בדרי דאוני ואין לאוסרו משום יתרת מקמא גם משום פיצול אין בו ומ"ש הגאון ר"ס אטו הגומא א גורמת שם הפיצול כו' במח"כ לא עיי' בד' הל"ח שהצריך עיון מ"ט החומרא בפיצול יותר מביתרת ולכן ס"ל דבאמת אין להחמיר רק במקום די"מ טרפה לכן גם הט"ז והש"ך שכ' להחמיר משום דסופו להתפרק כיון דטרפות זו חידוש הוא ע"כ לא החמירו רק כשיש גומא כו' דאל"כ דייניגן לי' כיתרת לכן א"ש ד' הפמ"ג בשפ"ד ס"ק ל"ז שכ' ומ"מ לענין פיצול מקמא כו' כל שמושרש יפה כו' ע"ש וכ"ד החגורת שמואל סי' ל"ה סקל"ט להקל בזה ועיין בתורת יקותיאל סי' ל"ז סק"ג שהאריך בדין פיצול מקמא דס"ל להקל בהפ"מ להמכשירי' י"מ ע"ש באריכות וזהו כשטת הל"ח ושחיטת מהר"ל שנזכר למעלה ותוכן טעם התויק"ו משום דרוב הפוסקים ס"ל דטעם יתרת מגבה דטרפה הוא משום כל יתיר כנטול דמי ולא משום סופו להתפרק וא"כ מנ"ל לחדש ענין סופו להתפרק בפיצול מקמא יעו"ש באריכות ולענ"ד עוד סיוע לזה דהפרי תואר סי' ל"ט סק"ו בד"ה ועוד אמאי כו'. הקשה על מ"ש התוס' בטעם טרפות

סירכא שלא כסדרן שהוא משום שסופו להתפרק והוא השיג ע"ז דלא מצינו טרפות על העתיד בכה"ג כו' שהרי אף כשיש אופן שתחיה ע"י אי בדרו לה סמא כשרה כ"ש בכה"ג דאין זה ודאי שסופה להתפרק בענין שתינקב כו' והאריך שם אף שאין זה לשונו ממש א"כ נהי דהתם אין לחלוק על התוספות אבל הכא שלא נזכר כלל בראשונים שסופה להתפרק בפרט כשהפיצול מושרש יפה יש לצרף טעמו של הפר"ת ג"כ וא"כ מכ"ש שאין לחוש עכ"פ לחומרת הגאון ר"ס והבית אפרים וכן בלב"ש סי' ל"ה סכ"ב הביא להקל בזה בשם שו"ת מאיר נתיבים כי כן משמע ג"כ מהשמ"ח והט"ז והש"ך כנ"ל. מיהו נ' דוקא אם שרש הפיצול מושרש לצד שרש האונא דאף שבסוף אין החודים שוים יש להכשיר אבל אם שרש הפיצול הוא לצד חוד ושיפול האונא יש להטריף דהא יש מטריפים כה"ג אפילו בפיצול מגבה כמבואר בשמ"ח סטי' י"ט ובת"ש ס"ק כ"ה כללא דמלתא דבאונא שנתפצלה בעובי' יש להקל דלא כהבית אפרים וכ"ש בנתפצלה לרוחבה דהב"א ג"כ מכשיר הג"ה אחר זמן ועיין בספר עצי לבונה סי' ל"ה ס"ח הביא ג"כ ששו"ת מאיר נתיבים סי' מ"א חולק על דין דשו"ת בית אפרים וז"ל ועיין בבית אפרים סמ"ד מ"ה בפיצול כו' אע"פ שאין שם גומא יש להטריף וכמ"ש בפ"ת ס"ק פ"א כו' דקורא תגר על השוחטים שאומרים דהוי נחלק לשנים ואין לו דין פיצול כיון דאין לו גומא כו' וע' בשו"ת מאיר נתיבים סי' מ"א דמיקל בזה דאין לחושבו לפיצול רק לנחלק ע"ש וצ"ע עכ"ל וע' בכנה"ג סי' ל"ה בהגהת הב"י אות פ"ד ועיין בפתחי תשובה סי' ל"ה ס"ק יו"ד:

סימן כט

שאלה בדין וורדא שיש בה יותר מצפורן אגודל רק פחות מעט מפרק אמצעי של אגודל בינוני המבואר בשמ"ח סי' ל"ה סעי' ז' ועגולה כוורדא אך אין בה חריץ ולא כיס ובאונא שבצד ימין נמצא החתיכה החסרה היינו שנחלקה שם האונא קצת לרחבה וזו החתיכה יש לה כיס ומשלים צורת הוורדא אך לא משלים בשלמות עד כי נצרף ג"כ מה שנמצא באונא שמצד שמאל ג"כ חתיכה כנ"ל מה שנחלקה שם האונא והנה השמ"ח סי' ל"ה סל"ו כ' ונ"ל דאם נחלקה לג' אפי' בלא כיס יש להטריף אך כאן כיון ע"י החתיכה האחת שבאונות ימין ג"כ כמעט יש די להשלים א"כ א"צ כלל להחלק שבאונות השמאל וכיון דא"צ כ"כ לו לא יועיל ולא יזיק דהא מצד עצמו פשיטא דכשר דלא דמי כלל לפיצול מקמא אף לפי מה שהחמיר הבית אפרים כי הוא כמו יתרת בדרי ומושרש בטוב וחזק ככל האונות מד' צדדים והנה לכאורה מעיקר ושרש הדין היה נראה דא"צ שום השלמה אף מהחתיכה שבימין ואף למנהגינו שאוסרים בחסר הוורדא ואף להאוסרים יתרת

מקמא דזו הוורדא נ' וורדא היא משרש הדין ולא אונא דהנה דין שינתה תוארה דכ' האגור דטרפה הנה בתוס' דמ"ז ובהרשב"א נמצא זה כשהיא גדולה כמו אונא שאזי י"ל דהוה אונא ולא וורדא וטרפה משום יתרת מקמא ולדידן משום דחסרה הוורדא ועש"ך סק"ט שאנו מקילין בזה יותר ממ"ש בתוס' ולא מטריפין אלא כשהיא גדולה כ"כ כאונא הסמוכה לאומא. וא"כ מדוע במה שלא נזכר בראשונים יחמירו ביותר. והנה שינתה תוארה שחידש האגור פי' כשהיא משוכה כאונא ולא עגולה כמ"ש הש"ך שם והט"ז סק"ג אלא שהט"ז הביא עוד מ"כ שאם העינוניתא עגולה כולה בלי חריץ טרפה עכ"ל והנה הש"ך סס"ק ט' כ' דלפי המנהג להכשיר יתרת מקמא צ"ל דטרפות זו הוא מטעם חסרה הוורדא ויש לערער ע"ז דכיון שיש בה צורת וורדא במה שהיא קטנה ולא גדולה כאונא וגם במה שהיא עגולה כוורדא ולא משוכה וחדודה כאונא א"כ אף שחסר ממנה החריץ הרי דומה הרבה לוורדא יותר מאונא והרי אפי' בדין לידה שנינו בנדה פרק המפלת וחכ"א כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד וקיי"ל דגופו תייש ופניו אדם אדם ובפניו ג"כ אם צד א' כמו אדם וצד א' כמו תייש נחלקו ר' יוחנן ורבא אמר חסא בגמרא שם (דף כ"ג ע"ב) ואף דהרמב"ם פסק כר' יוחנן דבעינן שיהי' שני העינים הגבינים ושני הלסתות כצורת אדם. מ"מ המגיד שם כ' שיש פוסקים כרבא וגם לר' יוחנן הפה והאזנים והאף לא איכפת לן א"כ הכא גבי וורדא כיון שהיא צורת וורד רק החריץ חסר יש לדונה כוורדא ולא כאונא. וא"כ אין כאן יתרת מקמא וגם לא חסרה הוורדא כ"ש דרש"י ורוב הפוסקים ס"ל דחסרה הוורדא כשר וגם המנהג להכשיר יתרת מקמא אלא דמ"מ לא באנו לסתור המנהג להקל בוורדא שאין לה חריץ אבל בנד"ז שע"י ההשלמה והחתיכה שבאונות ימין יהי' לה חריץ ג"כ. א"כ אין אנו צריכים עוד להשלמת החתיכה שבשמאל ואין זו וורדא שנחלקה לג' כ"א לב' וגם השיעור כטרפא דאסא יש בוורדא זו גם בלי צירוף החתיכה שבשמאל דלענין וורדא יש לסמוך ע"ד דהשיעור הוא כצפורן אגודל כיון שרש"י מכשיר לגמרי חסרה הוורדא כ"ש דכאן השיעור הוא קרוב לפרק אמצעי של אגודל ומ"מ למעשה היה קשה עלי להכשיר נגד שו"ת בית אפרים חי"ד סי' י"ד שהחמיר בזה ביותר:

סימן ל

בתוך הריאה נמצא הבשר מעופש ובתוך הבשר תולע כמו מייאטלישקע וקרומי הריאה קיימים וחזקים:

עיין כנה"ג י"ד סי' ל"ו בהגה"ט אות מ"ם שי"ל דגבי ריאה כל דלא נפלה תלחי תלחי אין זה נתמסמס ובשר שהרופא גורדו וכו' וע' סי' מ"ג בהגב"י אות י"ז ובסי' נ"ה בהגב"י אות ק"ג עיין פרי תבואה סי' ל"ו סעיף קל"ח ולכן כל שינוי שבריאה כו' וברא"פ שם ס"ק קע"ט ולא ראה כלל ד' הכנה"ג הנ"ל ואפ"ל טעם לד' כנה"ג דלו יהא שהבשר שבפנים הרופא גורדו מ"מ כיון דלא נפלה תלחי תלחי א"כ הקרום קיים וה"ל הבשר שבפנים שנתמסמס חסרון מבפנים וכמו מוגלא וכן נשפכה כקיתון דאם הקרום קיים כשרה ושוב ראיתי בפר"ח סי' ל"ו סי"א סק"ל ואף אם לא תפול כו' וזה לא כדברי הכנה"ג. והפר"ח כ' וכן מבואר בב"י בסי' ל"ח והוא שם סד"ה ומ"ש או אדומה ואין משם ראי' דהא שם כ' הב"י וממשמש בה ונחתכה כו' דה"ל בשר מעופש כו' עכ"ל וכיון דנחתכה היינו דנפלה תלחי תלחי א"כ גם העור נתקלקל וע' בכנה"ג סי' ל"ח בהגב"י אות ל"ז וז"ל ובבדיקת כ"י מצאתי ריאה שהיא סמוכה לדופן אם יש מכה בדופן והיא אדומה תחת הסירכא ונפחוה וחזרה למראיתה וקרעוה ובשרה מעופש י"א שהיא כשרה ויש מטריפין כיון דבשרה מעופש ועתיד לינקב וכן עיקר למעשה עכ"ל י"ל התם מפני שלרבינו אפרים בלא הבשר מעופש טרפה כיון שהאדימה נגד מכה שבדופן וגם שיש סירכא הא לאו הכי י"ל אף שהבשר מעופש כיון שהקרומים חזקים ולא נפלה תלחי תלחי לית לן בה וכן כ' הלב"ש סי' ל"ו סכ"ו ס"ק פ"ז וז"ל פשוט דהיינו כשקלקול זה גם בקרומי הריאה כו' ובספר שער המים האריך בזה ודבריו משובשים כו' עכ"ד:

סימן לא

הביאו לפנינו ריאה והי' על צד האומה שכנגד הוורד כמין צלקת לא מראה ריאה ועליה הי' כמין דלדול קטן. וציותי לנפוח ויצאה בקל ולא היו יודעים השוחטים ליתן להם שם ושוחט א' קבע ואמר שהוא ווארצלען ושוחט שני אמר אפשר שהיא בועה ויש שרצו לומר אולי הי' בשר בלוי ואמרתי שצריך לקולפה והשיבו לי שאי אפשר שהיא מושרשת בתוך בשר הריאה וציותי לנקוב אותה ומצאו בתוכה מוגלא הרבה כמראה געל עבה ומעט ליחה ודנתי אותה לטינרא או לבועה וכמבואר בספר הנדפס מחדש ונק' אהל יצחק בדיני ווארצלען יעו"ש בסי' ל"ה סק"ח ונדון הדלדול דנתי אפי' אם הי' בודאי סירכא תלויה בהפ"מ יכול לסמוך על הפר"ח ותב"ש והנ"ב כפי מה שהבינו הם בדברי הט"ז וכמבואר בס' חכמת אדם כלל י"ג:

והנה כעת יש הפ"מ והכשרתי עכ"ל השואל:

א הנה לא הבנתי ד' רומע"ל במ"ש אפי' הי' בודאי סירכא תלוי' על הבועה בהפ"מ יכול לסמוך על הפר"ח ותב"ש ונ"ב. דהרי התב"ש בסי' ל"ז סק"ד (השני) ובשמ"ח שם מסע"י ב' לא היקל בהפ"מ רק בדאזלא ע"י מיעוך גם הנ"ב חי"ד סי"ב לא היקל רק בכה"ג דוקא אבל בדלא אזלא ע"י מיעוך ודאי אין לסמוך אפי' בהפ"מ על מנהג שבפר"ח סי' ל"ט סקכ"א שנהגו באיזהו מקומן במושבותיהם נגד מנהג הפשוט שלנו וא"כ אם רומע"ל מיירי שזה הדלדול אזלא ע"י מיעוך א"כ פשוט שיש להקל בהפ"מ כפסק התב"ש (אולם בנ"ד יש לחוש עוד דהווארצלען המושרש חמור מבועה וית' לקמן). דאף שהבל"י סי' ל"ז סק"ג החמיר מ"מ הגאונים שבזמננו ר' זלמן מרגליות ז"ל בדיני תר"ל סי' א' והלבושי שרד סי' ל"ז סק"ט הכריעו להקל כפסק התב"ש והנ"ב [ע' מפתח] וכש"כ שבעיקר דין תר"ל אין להחמיר כ"כ לתפוס כל החומרות כיון שאין שרש דין זה דינא דגמ' וכמ"ש רומע"ל בשם התויק"ו אמנם כ"ז בדאזלא ע"י מיעוך אבל א"כ העיקר חסר מן הספר במכתב רומע"ל אבל אם היה המעשה דלא אזלא ע"י מיעוך ודאי אין להקל כלל אם דלדול זה הוא סירכא תלוי' דהו"ל תר"ל סירכא תלוי' מתוך הבועה של מוגלא (ואפי' בבועה דמ"ז יש להחמיר עיין בזה חילוקי' בפרי תבואה דיני תר"ל סעי' א') ואין לצדד לכאורה רק עפמ"ש רומע"ל ודנתי אותה לטינרא או לבועה דאם נתפוס לשון ראשון שלו דהו"ל טינרא ובסר"ת מן הטינרא הוא כשר כמ"ש בש"ע סי' ל"ט ס"ח וכ' מעל' וז"ל ולפ"ד אפי' אם הי' בשר בלוי כיון שמושרש בתוך בשר הריאה וא"א לקולפה ויש בה מוגלא הוי טינרא לפ"ד רש"ל ואף הרמ"א מודה בזה אלא שפוסק שאף בלתי ליחה הוי טינרא עכ"ל והנה השמ"ח סי' ל"ז סי"ב וכנה"ג בהגהות ב"י אות ל"ד בשם דמש"א ס"ל דלפ"ד רמ"א אין לחשוב לטינרא אא"כ אין בה שום טיפת ליחה כמ"ש בהגהות מהרי"ו ושאר אחרונים ועיין בפרי תואר סי' ל"ז סק"ה בענין טינרא שרצה לחלוק לגמרי על היתר דטינרא לענין תרתי דסמיכי ור"ל דלא עדיפא ממ"ז ונהי דאנן לא קיי"ל כוותי' מ"מ עכ"פ אין להקל אא"כ הם צמחים קשים ממש לא במוגלא דא"כ אין שום טעם להקל בזה יותר מבועה לענין סמוכה ולענין סר"ת היוצא מהבועה וגם לדעת רש"ל צ"ל כן שהם קשים דוקא רק דאם יש בה קצת ליחות בשביל זה לא יצאו מכלל טינרא כיון שעיקרן קשה כמ"ש בתשו' רמ"א סי' ו' בשמו וז"ל רק שאינם כמוגלא ממש הנמצא בתוך הבועה כו' שיש בהן כעין מוגלא קשה עכ"ל וכן נתבאר להדיא בהש"ך סי' ל"ז סק"ח וא"כ, בנ"ד שיש בה מוגלא הרבה אין שום מקום לומר דה"ל טינרא אפי' לדעת רש"ל וכ"ש לדעת רמ"א דכוותי' קיי"ל דלדידי' כל שיש טיפת ליחה אין זה טינרא אך לפי תשובת פנ"י סי' י"ב אפ"ל דבתר רובא אזלינן דכשרובא קשה אע"פ שמעט מוגלא יש בו י"ל דבתר

רובא אזלינן וכתבתי במ"א דלענין תר"ל שהיא רק חששא יש לסמוך עליו מה גם דלשון הש"ך סק"ח דאפי' אין בו שום לחלוחית כו' מסייע קצת לזה אך הפמ"ג בשפ"ד פי' דברי הש"ך באופן אחר וז"ל לאו למימרא דכש"כ יש בו ליחה דזה אינו כו' אך מה שי"ל הוא כיון דכתב רומע"ל דמצד הדלדול נתלבנה המראה למראה ריאה א"כ אם יש לה מראה ריאה י"ל שאין זה בועה רק אטום כמשמעות הש"ך סי' ל"ז סק"ח הנ"ל ובש"ע סי' ל"ו ס"ט בהג"ה ובסר"ת מתוך האטום פסק השמ"ח סל"ט סמ"ו דטרפה והפמ"ג סי' ל"ז במשבצות סק"ג בדיני תר"ל אות ז' העיר ספק בזה דלהרשב"א דאטום אינו משום נקב א"כ שני הריעותות אין עדותן מכוונת אך הלב"ש סי' ל"ה סק"א אות ל"ג כ' להחמיר ותו דנ"ד דהו"ל צלקת אינו ענין כלל לאטום ולא עדיף מבועה ומיהו גם בבועה כיון שיש מראה ריאה עליה אינו פוסל סירכא תלוי' ממנה כמ"ש השמ"ח סל"ט סמ"ז:

קיצור בסר"ת היוצא מהבועה לא הקיל השמ"ח סי' ל"ז ססע"י ב' בהפ"מ רק בדאזלא ע"י מיעוך והבל"י מחמיר דלא מהני מיעוך והלב"ש פסק כהשמ"ח. ויש לסייע להשמ"ח מאחר שבסירכא דבוקה שלא כסדרן שאסורה מדינא לכ"ע נוהגין להקל ע"י מיעוך כ"ש בסר"ת היוצא מהבועה ואם בנד"ז לא אזלא ע"י מיעוך אין להקל אא"כ נאמר דנד"ז הוא טינרא שבסר"ת היוצא מהטינרא כשר כמ"ש בש"ע סי' ל"ט ס"ח אך בנד"ז שיש בה מוגלא ודאי אין לה דין טינרא אף למהרש"ל כ"ש להרמ"א ע' שמ"ח סי' ל"ז סי"ב רק בנד"ז שנתלבנה המראה למראה ריאה הנה אם נאמר דיש לזה דין אטום שהוא כמראה ריאה אך בסר"ת מתוך האטום אסר השמ"ח סי' ל"ט סמ"ו אף שהפמ"ג סי' ל"ז סק"ג בד"ה והתנאי הרביעי העיר שלשטת הרשב"א באטום יש להקל מ"מ הלב"ש סי' ל"ה סק"א אות ל"ג כ' דרוב הפוסקים אין מפרשים כהרשב"א מ"מ בבועה שיש מראה ריאה עליה אין פוסל סר"ת היוצא ממנה בשמ"ח סי' ל"ט סמ"ז והא דבאטום פוסל סר"ת אף שאטום דומה למראה ריאה צ"ל דאטום שאני כיון שאין עולה בנפיחה משא"כ גבי בועה והכא ג"כ עלה בנפיחה:

ב ומ"מ הנלע"ד להקל למעשה הוא משום שי"ל שהדלדול אין לו כלל דין סירכא תלוי' וכדפסק להדיא הלב"ש סי' ל"ט סעי' ל"ה בהג"ה וז"ל ויש בריאה דלדולים ומצויים בשיפולו ואינו סירכא כלל ולא מיקרי ריעותא כלל והוא ניכר לבקיאים עכ"ל ובס"ק קל"ז ביאר שם טעמו ע"פ דעת מהרי"ו שבד"מ סי' ל"ט סקי"ח ובמפתח דין תר"ל שלו סעי' מ"ט כ' עוד וז"ל דלדולים המצויים בשיפולי ריאה לא מקרי ריעותא ומ"מ אפשר דמקרי עכ"פ ריעותא כל דהו והכל לפי ראות עיני הבקיאים כנ"ל והנה אף אם נאמר דהוי ריעותא כל דהו הרי פסק דריעותא כל דהו אינה מצטרפת לתר"ל אלא לריעותא

גדולה ולא לסתם ריעותא יעו"ש במפתח הנ"ל סעי' א' ובועה אפי' מליאה מוגלא פסק דהוי סתם ריעותא וא"כ דלדול היוצא מבועה הו"ל ריעותא כ"ד עם ריעותא סתם (דלא] מצטרפי ועיין בתויק"ו סי' ל"ט סק"ז מענין דלדולי ריאה וכתבתי מזה בשאילה אחרת: קיצור. שבנד"ז שהוא דלדול אין לחוש משום תר"ל עם הבועה דקיל הדלדול מדין סירכא תלויה:

ג אך מה שיש להחמיר בנדון זה דכל זה אם היה לנדון זה דין בועה אבל הרי שו"ב אחד קבוע אומר שהוא ווארצלין וי"א שהוא בשר בלוי וא"כ אם הווארצלין או הבשר בלוי היו נקלפים מעל הריאה בנחת היה ראוי להקל כנ"ל אבל בנ"ד שהיה בלתי אפשר לקלוף שהיא הולכת בעומק בבשר הריאה הרי יש להחמיר לכאורה אף אם הדלדול אינו מצטרף כלל לריעותא דגבי בשר בלוי מבואר להדיא בהרוקח רס"י שפ"ב הובא בב"י סס"י ל"ח קולפין אותו ואם הריאה תחתיו יפה ושלימה כשרה דעכ"פ הקילוף מעכב ודאי [אפי'] בדיעבד אמנם גבי ווארצלין עם היות שלא נתבאר בזה בראשונים דהקילוף מעכב אך יש ללמוד כן ממ"ש האחרונים הובא בשמ"ח סי' ל"ח סעי' י"ח גבי נתק הנז' בש"ע סס"י הנ"ל קולפין הקליפות ממנה וביאר שם נכדו הגאון ר"ז הנ"ל בפרת"ב שם סעיף ע"ג דה"ה בווארצלין ושהקילוף מעכב אפי' דיעבד:

וז"ל אם לא קלף הווארצלין לראות שהריאה שלימה תחתיהם יש להטריף כו' וכן האריך בזה בתשובותיו שבספר הנ"ל סי' כ"ח. וכ"כ הלב"ש וכ"ד הפמ"ג במשבצות סס"י ל"ט ס"ק כ"ד אמנם לולי דברי רבותינו האחרונים היה מקום לפע"ד לומר מסוגי' הגמ' והפוסקים דאין הקילוף מעכב בדיעבד בנתק וקליפות וממילא ה"ה בווארצלין ואע"פ שלענין מעשה חלילה לסמוך כלל לעשות שום קולא נגד פסק השמ"ח וסיעתו מ"מ אמרתי להציע דבר זה שיהיה הדברים כדאי שלא לומר שהאוכלים ע"פ הוראות המתיר אכלו טרפה ח"ו והוא זה בגמ' פא"ט (דמ"ו סע"ב) גרסינן ואמר רבא האי ריאה דקיימי גילדי גילדי. אוכמא אוכמא חזותא חזותא כשרה עכ"ל ופרש"י גילדי גילדי קליפות קליפות כעין מכות ובהרי"ף והרא"ש כתבו איכא מאן דפריש גילדי גילדי דדמי למצורע ובערוך ערך גלד הביא הגמ' הנ"ל והביא ג' דוגמות לזה גילדי גילדי דעל קרן הפרה (רפ"ג דר"ה דכ"ו ע"א) וביומא (דמ"ד סע"ב) גלדה עבה דמחתה של כה"ג ושם פירש"י גילדה דופנה וגילדו דמזבח הנחושת במד"ר פ' צו (פרשה ז'). והראב"ד בס' תמים דעים סי' י"א כתב וז"ל ול"נ דגילדי גילדי הוא כמו שהגליד פי המכה והוא כמו גרב ואגליד כאהינא סומקא הוא כמו הגלודה שבמשנה וזה עיקר עכ"ל ולכל הפירושים נראה דענין גילדי הוא שנעשה כעין קליפה עבה ומכה על עור הריאה ר"ל שהעור של הריאה הוא מתחת

להמכה ועל גבי העור נעשה גלד וזהו ההפרש בין גילדי לצמחים ובועות דהם גדילים בין עור הריאה לבשר הריאה כמ"ש בב"י רס"י ל"ז בשם הרשב"א והר"ן ופשוט הוא. וצריך להבין טעם פשיטות ההיתר דגילדי גילדי הרי לכאורה היה ראוי לאסור בפשיטות דהרי כיון שהגלד הזה הוא על עור הריאה ניכרין הדברים שהיה מכה בהריאה וניקבה הריאה והעלתה גלד דכך דרך הגלד להתהוות בעור האדם וכענין גלד שחוץ למכה ושעל המכה במשניות דפרק ט' דמקוואות ופי' הרע"ב שם ריר היוצא מן המכה ונעשה כמו גליד והדבר פשוט שיציאת הריר הוא ע"י שניקב העור שעל גבי המכה:

דכל מכה מסתמא היא בין עור לבשר וכמו בועות וצמחים הנ"ל דריאה וכשיוצא ריר מן המכה היינו על כרחן שניקב העור שעל גבי המכה ומזה נעשה אח"כ גלד על המכה וא"כ ה"נ בגלד שעל גבי הריאה אמאי לא נחוש לזה לומר שמסתמא היה בועה בין עור לבשר הריאה וניקבה העור הריאה ויצאה ריר מן המכה וזהו הגלד מאחר שכן דרך התהוות הגלד ע"ג העור וכמ"ש בערוך שם ע"פ שק תפרתי עלי גלדי באיוב סי' ט"ו אמר איוב מנהגו של עולם מי שהיתה לו מכה ונתרפאת והעלת גלד כו' ע"ש הרי דהתהוות הגלד הוא ע"י מכה ועכצ"ל כנ"ל דריר יוצא מן המכה ונעשה גליד כדפי' הרע"ב והוא בהר"ש שם וא"כ בריאה שיש בה גילדי י"ל שניקבה הריאה:

קיצור. מהגמרא וכל הפוסקים יש לשמוע דבווארצלין אין הקילוף מעכב מדאומר גילדי גילדי כשרה משמע בלי שום בדיקה ומפרש הכנה"ג בשם דמ"א דהיינו יבלת שקורין ווארץ וכ"מ מפי' הראב"ד דהיינו גרב ודומיא דגליד שעל המכה ולכאורה קשה דהרי בגלד שעל המכה ניכר הדבר שהיתה מכה בהריאה וניקבה הריאה ונתרפאה והעלתה גלד וגרב. ולא דמי לצמחים ובועה דהתם שאני שגדילים. בין עור לבשר אבל הכא גילדי שהוא ע"ג עור הריאה:

ד ואין לומר דסמכינן אהא דקולפין הקליפות ורואין שעור הריאה תחתיהן שלם שבדיקה זו מוציא מידי חשש הנ"ל וכ"מ בפרי תבואה סי' ל"ח ססע"י ע"ד. ולפע"ד קשה לומר כן חדא דבגמרא אמר גילדי גילדי כשרה ולא הצריך שום קילוף ובדיקה ודומיא דחזותא חזותא כשרה שא"צ שום בדיקה והלב"ש סי' ל"ח ס"ק ס"ט כ' לא מצאתי למי שהצריך במראה כשרה לנפוח הריאה זולת השמ"ח סעיף י"ב עכ"ל א"כ כמ"כ גילדי גילדי משמע דא"צ שום בדיקה ועוד דהרי החוש יוכיח בגלד שעל המכה באדם לאחר שכבר נתרפא המכה היטב יהי' הגליד נקלף בנחת ומתחתיו יהי' קרום שעלה מחמת מכה והוא שלם וא"כ מהו הסימן ממה שנקלף הגליד לומר שלא היה ניקב הריאה ועלה קרום ומאי שנא מוושט למאן דחייש שמא הבריא ונתרפא דאין לו בדיקה דחיישינן שמא אינו ניכר הגם

שיש לחלק בין ריאה לוושט עפמ"ש בת"ש סי' ל"ג ס"ק י"ג דבריאה י"ל אילו נתרפאה היה נעשה צלקת ובוושט לא ניכר מתוך דקותו אך חילוק זה דוחק דעור הריאה לא עב מעור הוושט ומ"ש בהג"א רפא"ט שהן עבים ר"ל עם הבשר וכוונתו בענין אחר לומר דכיון שהבשר עב לא חיישינן שמא ניקב כ"כ הרבה כו' ע"ש והא דבריאה לא חיישינן שמא הבריא ונתרפאה ביאר אאזמ"ו הגאון ז"ל בסי' ל"ג ס"ק כ"ג בכמה חילוקים ע"ש במ"ש ושטה שלישית היא כו' עד אבל ישב לה קוץ בוושט ה"ל ספק בשחיטה כו' ושטה רביעית כו' משום דוושט אכלא ביה ופעיא בי' כו' ומש"ה שכיח טובא שיחזור הקוץ לאחוריו כו' משא"כ בבה"כ כו' וכן אפילו ריאה כו' ע"ש וחילוקים אלו לא שייכי רק גבי מחט שנמצא בריאה דאין שום הוכחה מחמת המחט שניקבה הריאה אבל בנד"ז שמחמת הגליד מוכח שהיה נקב ונתרפא יש לחוש לזה ביותר מבוושט דאין הוכחה לזה כלל ואפ"ה חיישינן שמא הבריא ונתרפא ועוד דגם לחילוקו של הת"ש קשה דא"כ יש לבדוק ולהבחין היטב המקום שמתחת לגלד שלא נשתנה מקומו כלל ובכה"ג לא היינו סומכין על בדיקתינו דכיון שהבדיקה היא חיובית מדינא דגמרא ואין לך בדיקה הכרחית יותר מזאת וא"כ איך פסקו האחרונים להקל בזה לדידן ג"כ שהרי הרמ"א והט"ז והש"ך סס"י ל"ח לא הגיהו מאומה על הדין דש"ע שם סי' ל"ח סעיף ה' יש בו קליפות כמין נתק והיא שלימה כשרה עכ"ל והרי במקום שיש חשש בדיקה מדינא דגמרא החמיר הרמ"א בש"ע סי' ל"ט ס"ד בהג"ה ועיין ט"ז סי' ל"ו סק"ב החמיר שם ג"כ אף במקום שהבדיקה אינה צריכה רק ע"פ דעת בה"ג והת"ש הקיל שם סי' ל"ו משום דבגמ' משמע דא"צ בדיקה א"כ איך יקילו כולם בפשיטות בנ"ד שצריכה קילוף מדינא דגמרא ולראות שעור הריאה תחתיה יפה וטוב אין בדיקה זו קלה מבדיקת הנפיחה ואיך סמכינן ע"ז ועיין בש"ך סי' ל"ו סק"ט גבי ריאה דאוושא אע"פ שהמקום ידוע הסכים דאין אנו בקיאין בבדיקה כיון שהחיוב הבדיקה מדינא (ול"ד למ"ש בסי' ל"ג סק"ז שהבדיקה לראות אם יש נקב בפועל) שמא תאמר הרי דין דבשר בלוי יוכיח דנתבאר בהרוקח דהבדיקה חיובית ואעפ"כ סמכינן אנו ג"כ ע"ז ל"ד דבשר בלוי אינו מורה כ"כ בבירור לשהיתה מכה בריאה וניקבה ומזה נתהווה הבשר בלוי דאין דרך כ"כ שיתהווה עי"ז בשר רק גלד היה מתהווה רק שהבדיקה היא שלא לחוש שמא זה הבשר הוא גוף (עור) בשר הריאה שנתבלה ונתמסמס וה"ל טרפה מדין ריאה שנתמסמסה וכשאנו רואים הריאה מתחתיו שלימה נראה לכל שאין לחוש לחשש הנ"ל ומה בקיאות יש בזה ולחוש שמא ניקבה הריאה ונתרפא מהכ"ת ניחוש לזה וגם אשמעינן הרוקח שאין ע"ז דין סירכא משא"כ בגילדי שהן הוראות שבאו מחמת מכה כנ"ל הן אמת בת"ש סס"י ל"ט ס"ק

צ"ה משמע דדין בשר בלוי הוא ענין אחד עם גילדי שבגמרא ולפע"ד לא נראה קיצור ואין לומר דסמכינן על שקולפין הווארצלין ורואין שתחתיו הריאה שלימה כמו שכתב הפת"ב סס"י ל"ח דזה אינו נראה חדא דמהגמרא גילדי גילדי כשרה משמע דא"צ שום בדיקה כ"ש שאין נצרך דבר המעכב והוא הקילוף ולראות שתחת הגלד הריאה שלימה ועוד דא"כ מאי מהני הבדיקה אף מדינא דגמרא ליחוש שמא הבריא דהיינו נתרפא כדחיישינן בוושט לעולא ומ"ש הת"ש סי' ל"ג ס"ק י"ג לחלק בין עור הוושט לעור הריאה אין דבריו מוכרחין והא דבמחט שנמצאת בריאה לא חיישינן שמא הבריא ונתרפא כמו בוושט כבר ביאר זה הגאון אאזמ"ו ז"ל סס"י ל"ג סס"ק כ"ג גבי ושטה שלישית ושטה רביעית וכל חילוקים ההם לא שייכי רק גבי מחט שנמצא בריאה דשם אין שום הוכחה שהמחט ניקבה הריאה ע"כ לא חיישינן שמא הבריא אף דבוושט חיישינן אף בכה"ג אבל בנדון זה שמהגלד שעל הריאה יש הוכחה שהיה מכה ונתרפא א"כ אף שהגלד נקלף יש לחוש שהיה נקב בריאה ולכן העלתה גלד כמו גלד שעל המכה אלא שעכשיו נתרפא ולא מהני שום בדיקה מדינא דגמרא ואף להת"ש סי' ל"ג ס"ק י"ג דאם נתרפא פניו משתנות כקרום כו' ונעשה מקומו צלקת א"כ הבדיקה תחת הגלד היא חיובית ולא היו סומכין על בדיקתינו עיין בש"ע סי' ל"ט ס"ד בהג"ה ובט"ז סי' ל"ו סק"ב ובש"ך שם סק"ט ואע"ג בבשר בלוי סמכינן על בדיקתינו אף שהבדיקה היא חיובית שם שאני שהבדיקה היא רק לראות שהבשר בלוי אינו כלל בשר הריאה ולא בדיקה בהריאה עצמה:

ה אעכצ"ל מדסתמו הפוסקים בעלי הש"ע להקל לדידן ג"כ בנתק סס"י ל"ח [ע"כ] דס"ל דאין הבדיקה לראות אם נקלף חיובית כלל והטעם פשוט דכיון דבגמרא אמרו סתם גילדי גילדי כשרה הרי כשרה משמע בלי שום בדיקה כמ"ש הרשב"א והרא"ש והר"ן הובא ב"י רס"י ל"ו גבי ריאה דאיגלד ומאי שנא כשרה דהכא מדהתם ודאי משמע ג"כ כן אלא דהתם חשו לדעת בה"ג משא"כ הכא דכל הראשונים הרי"ף והרא"ש והראב"ן והרשב"א ורבינו ירוחם ושא"פ כולם כתבו כלשון הגמרא כשרה סתם משמע ודאי בלי שום בדיקה (וע' חה"ר דנ"א ד"ה מחט ובשמעתא נמי אשכחן כשרה בבדיקה גבי מכה בדופן כו' לכאורה הוא נגד מ"ש בעצמו גבי ריאה דאיגלד ועוד דהא אנן קיי"ל גבי מכה בדופן שא"צ בדיקה כמ"ש בש"ע סי' ל"ט סכ"ב וגם הארכתי בזה בתשו' אחרת המתחיל בגמרא פא"ט דמ"ו ע"ב ואמר רבא האי ריאה דקיימי גילדי גילדי כו' להוכיח דפי' כשרה בלי שום בדיקה יעו"ש [והוא לקמן סי' ל"ב]) ואין לומר דפי' גילדי אינו אא"כ נקלף דזה אינו דגילדי שהביא הערוך מיומא (דף מ"ד) כנ"ל הוא הדופן עצמו שם לא שייך כלל

נקלף. גם למ"ש הראב"ד גרב וסתם גרב ודאי קשה לקולפו כמ"ש בסה"ת סי' ק"ג ונדבק בדוחק אל הבשר כו' ע"ש:

ומעתה צ"ל הטעם אמאי באמת לא חשו שמא נתהווה מחמת המכה שיצא ריר כנ"ל וצריך לומר דהיינו הא דאשמעינן רבא דלא חיישינן לזה מפני שחז"ל הם ידעו וקבלו שדרך הריאה כך להעלות גלדים שלא מחמת מכה ונקיבת העור ומשונה בזה הריאה משאר אברים ואפשר הטעם משום דדרך הריאה שיתפשט ממנה לחות הרבה שלא ע"י נקב כמבואר בפר"ח סי' נ' בענין התהוות הבשר בלוי שע"ג הריאה שמתהווה ע"י התפשטות לחות מהריאה ומש"ה י"ל שיתהווה שם גלד שלא ע"י מכה כלל. וכעין גלדי צואה בפ"ט דמקוואות דפי' הר"ש כשיש זיעה הרבה על בשרו מתייבשת ונעשית כמין גליד. והרי בהריאה ה"ל מהסתם יש זיעה הרבה כיון שמתפשט ממנה לחות כנ"ל לכך רגילות הוא שיתהווה הגלידים הנ"ל מזה ומש"ה לא חשו חז"ל אפילו לקולפם כלל ואע"ג שרש"י וכל המפרשים פירשו שהוא כעין מכה וגרב בהכרח צ"ל דדרך גלד הנ"ל להתהוות ממנו כמו מכה וגרב אבל הכל שלא ע"י נקיבת הריאה ואשכחן כה"ג שהקילו רז"ל בריאה יותר משאר אברים שהנקב פוסל בהם לענין בועה עפמ"ש בבאר הגולה סס"י מ"ו בשם מהרש"ל שבכל מקום שאמרו חכמים ניקב טרפה צריך לפתוח הבועה ואם נשאר העור שלם תחתיו כשר כו' אבל אם הבשר רע הוי כנקב אבל בריאה נוהגין להכשיר ולא בדקינן במידי עכ"ל מבואר דבשאר אברים מספקינן לנתמסמס העור שע"ג הבועה או שתחת הבועה וצריך בדיקה ובריאה א"צ כלל בדיקה עכצ"ל משום דחז"ל ידעו שכך טבע הריאה כמו שהוא באמת ואין זה ענין לנתמסמס משא"כ בשאר אברים וכך י"ל שהריאה משונה ג"כ טבעה משאר אברים לענין גילדי גילדי ובהכי ניחא דודאי בשאר אברים שהנקב פוסל אם יש גלד וגרב הוא סימן לניקב העור או קצתו עכ"פ כדמשמע בט"ז סי' מ"ח ס"ק י"ד וסס"י כ"ג סק"ח. משא"כ בריאה דגילדי גילדי כשר צ"ל דכך דרך הריאה דוקא כנ"ל:

וכאשר כתבתי מוכח לכאורה בד"מ סי' ל"ח סק"ב שכתב גרב שעל הבועה טרפה שעל הטינרא מספקא לי' ולא הצריך שיתקלף ומשמע דבשאר ריאה גרב בלא טינרא כשרה וגרב היינו גילדי כדלעיל בשם הראב"ד וכ"כ בכנה"ג בהגהות הטור סס"י ל"ח אות י"ו עמ"ש הטור יש בה גילדי גילדי פי' קליפות קליפות כמו נתק כו' זה פרש"י שפירש גלדי גלדי קליפות קליפות וכן פי' הראב"ד בספר ת"ד סי' י"א שהוא כמו גרב ובה"ג דף קכ"ח ע"ד והרי"ף ורי"ו נט"ו חלק ה' אות ו' פירשו דדמי למצורע והיא היא שכן פני האיש המצורע קליפות קליפות וכ"כ הרשד"ם בה' בדיקות סי' ל"ח וכתב דמ"א דף צ"ו ע"ג ע"ד

רש"י ונלע"ד שהוא יבלת ווארץ בל"א וכ"מ שיבלת בשר שקורין ווארץ עכ"ל אמנם לשון הטור דכתב והיא שלימה משמע לכאורה דצריכה קליפה וצ"ל שמשוה זה לדין בשר בלוי שברוקח וכן הב"י סמכו ענין לו להטור דברי הרוקח הנ"ל:

ובהרשד"ם שהביא הפר"ח סס"י ל"ח י"ל דס"ל שא"צ קליפה ומחלק בין קליפות הנקרא גילדי לבשר בלוי וכ"ד הפר"ח וכבר הביא הבית אפרים עצמו בתשובתו דסי' כ"ח הנ"ל לשון מהרשד"ם שמתוכו יש לשמוע דא"צ לא קילוף ולא נפיחה וז"ל הרשד"ם יש בה קליפות כמו נתק והיא שלימה כשרה זה לשון הטור וראיתי מי שרצה להורות שצריך נפיחה מכח הלשון (ר"ל ממ"ש והיא שלימה) ועוד סמכו על מ"ש הרוקח ז"ל ואם על הריאה כמו חלב כסוי כמו בשר בלוי קולפין אותו ואם הריאה תחתיו יפה ושלימה כשרה נראה דבעי בדיקה ואני אומר דגלדי היינו קליפות לא צריך בדיקה שהרי הוזכר בגמרא והביאו הרי"ף ז"ל אמר רבא ריאה דקיימי גלדי גלדי אוכמי אוכמי חזותא חזותא כשרה דהדרא בריא כו' וכי היכי דהנהו כשרים וא"צ בדיקה ה"נ גילדי ועוד דזיל בתר טעמא דקאמר דהדרא בריא וכן אם יש בין קליפה לקליפה סירכא לא הוי כלום דהני קליפות לא מגוף הריאה הוי ומ"ש הטור והיא שלימה פי' שאין אנו רואין נקב לא שצריך שתבדוק אותה ומ"ש הרוקח ענין אחר הוא שהוא כמו טילא אדוקה היטב בגוף הריאה ואפשר דבההיא צריכה בדיקה כנ"ל עכ"ל מהרשד"ם פירושו בהטור והיא שלימה היינו שאין אנו רואין נקב זהו כמ"ש בסה"ת סי' י"ד בענין מחט שנמצאת בריאה כשהריאה שלימה דכשרה וז"ל הלכך מחט שנמצאת בתוך הריאה אם שלימה באה לפנינו ואין המחט ניכרת בחוץ וגם אין אנו רואין שום נקב מבחוץ כשרה עכ"ל וכ' הב"י סס"י ל"ו דמשמע מדבריו שא"צ נפיחה וכשרה ע"י שאין אנו רואין בה שום נקב מבחוץ ואע"ג שכ' שהפוסקים חולקים עליו היינו משום שיש בה מחט אבל עכ"ז לשון והיא שלימה שבטור יש לפרשו שאין אנו רואים שום נקב מבחוץ שעי"ז מכשיר הסה"ת אף בנמצא בה מחט וזהו ענין אם שלימה באה לפנינו משא"כ בחתוכא דריאה ע"ש כמ"כ יש לפרש לשון והיא שלימה שבטור היינו שאין אנו רואין בה שום נקב וכ"כ בראש אפרים סי' ל"ח ס"ק ק' שכך הבין הפרי תואר בהרשד"ם והוא חלק ע"ז לומר דהרשד"ם ג"כ מודה שצריכה קליפה רק שא"צ נפיחה ואין דבריו מוכרחים ובפרט דבד"מ סי' ל"ח משמע כן ותמיה לי שלא הביאו כלל דברי הד"מ הנ"ל ולא דמי לבשר בלוי דשם הקילוף בא להקל כדי לברר שאין זה בשר הריאה שנתקלקל כמ"ש הט"ז סס"י ל"ט ע"כ הקילוף מעכב דאל"כ חיישינן שזהו בשר הריאה שנתמסמס אבל הכא גילדי גילדי לא גרע מריאה שהעלתה צמחים:

קיצור אעכצ"ל דגילדי גילדי א"צ שום בדיקה כלל והיינו דאשמעינן רבא דבריאה יש גלדי גלדי שלא מחמת נקב וכמו גבי בועה הקילו בריאה יותר מבשאר איברין שהנקב פוסל בהם שמחמירים בהם יותר בבועי עיין בשו"ע סי' מ"ו בבאר הגולה שם בשם מהרש"ל וכן בד"מ סי' ל"ח סק"ב דגרב על הריאה כשר ובכה"ג כ' בשם דמש"א דגילדי זהו יבלת שקורין ווארץ:

והנה בלחם הפנים סי' ל"ח סעי' ה' ס"ק י"ג עמ"ש בש"ע יש בו קליפות כמו נתק והיא שלימה כשרה שזהו גלדי גלדי שבגמרא כמ"ש הטור ע"ז כתב הלחה"פ נ"ל שזהו שומא שקורין ווארטצלין שכתבנו וצריכין קליפה. עולת יצחק עכ"ל וס"ק י"ד כ' כשרה בלא בדיקה הנה הבין בדברי הרשד"ם שא"צ נפיחה אבל צריך קליפה אבל מ"מ למדנו מדבריו דגילדי גילדי שבגמרא זהו שומא שקורין ווארטצלין וכ"כ הבל"י סס"י ל"ח רק שהחמיר עוד דצריך ג"כ נפיחת הריאה. ואחריו נמשך השמ"ח סעי' י"ח אלא שמלשונו נ' דווארטצלין אינו גילדי' והנה הבל"י כתב כן בשם הלבוש וז"ל שלימה כשרה וצריך בדיקה לבוש ש"ו הרי"ו ולא כמ"ש הלח"פ בלא בדיקה עכ"ל ובאמת בלבוש כתב רק לשון השו"ע ואדרבה החגורת שמואל שם בהלבוש ס"ק י"א כתב כשרה פי' בלא בדיקה ומ"ש בשם ש"ו הרי"ו דהיינו שחיטות ובדיקות של מהרי"ו לא מצאתי שם דבר מזה כ"א בהגהת מהר"צ שם בסוף הבדיקות הביא דין שנופרוק והחמיר בו אמנם בשו"ת שבסוף ספר בית אפרים שם סי' כ"ח החמיר מאד בווארצלין שהקילוף מעכב ועיקר טענתו מה שיש בה בנותן טעם הוא שיש לומר דווארצלין כיון שמושרשים בהריאה לא דמי לגילדי גילדי שבגמרא שהן קליפות דדמי למצורע ואין מושרשים בהריאה לכן אף אם גילדי גילדי שבגמרא כשרים בלא קילוף עכ"ז ווארטצלין שאני והקילוף מעכב בהם זהו דבריו וא"כ אין הפי' כהדמש"א והלחה"פ והבל"י דגילדי גילדי הם ווארטצלין ולמעשה יש להחמיר כדבריו:

קיצור הדמש"א ולחה"פ והבל"י מפרשים דגילדי גילדי שבגמרא הם שומא שקורים ווארצלין ועפ"ז היה מקום לצדד שאין הקילוף מעכב בהן דיעבד ובשו"ת שבסוף ספר בית אפרים סי' כ"ח כ' דאף אם גילדי שבגמרא אין הקילוף מעכב זהו קליפות דדמי למצורע אבל ווארצלין כיון שנראים מושרשים בריאה הקילוף מעכב בהן לכן למעשה אין לזוז מדעת האחרונים דהקילוף מעכב בהן:

אך בנד"ז י"ל שאף אם היינו מקילים כסברת השואל שבתשו' בית אפרים שם דמדמה ווארצלין לגילדי גילדי שבגמרא וס"ל, דכשם שא"צ בדיקה אם נקלף כך אפילו לא יכלו לקולפו אפשר לצדד שהיא כשרה דסתם גרב ודאי נדבק בדוחק עד שקשה להסירו

וכנ"ל בשם סה"ת סי' ק"ג דדוקא כשנתרפא לגמרי אז יכול להסירו בקל וכ"כ הפוסקים לענין טבילת אשה שתרככם במים כו' אך אפילו לפ"ז עדיין יש לאסור כאן בנדון שאילתינו דכיון שנמצא מוגלא מבפנים ה"ל תר"ל כי המוגלא שמבפנים מורה שהי' כאן מורסא עכ"פ לכל הפחות והקליפות שע"ג הנקרא גילדי הוא ענין בפ"ע שהוא ע"ג העור והמורסא הוא תחת העור וי"ל אע"ג דבעלמא גילדי כשרה מפני שדרך הוא להיות בריאה שלא ע"י ניקב העור מ"מ בכה"ג שיש ג"כ מורסא תחת העור וגילדי ע"ג העור רג"ל שמחמת המורסא נתהוה הגליד דהיינו שהוא כשאר גליד שע"ג המכה דריר יוצא מהמכה ונעשה גליד כנ"ל ואפילו להפוסקים המקילים בענין איזו תר"ל שאין להם דמיון בגמרא ואומרים שאינו אלא חומרא כמ"ש הרב המתיר בשם התויק"ו סי' ל"ז מ"מ תר"ל זו יש למצוא לו דמיון בגמרא דנ"א במחט שנמצא בביה"כ מצד א' ויש קורט דם בחוץ דטרפה דאם אין שם מכה ק"ד מנין ולפמ"ש בתשו' צמח צדק סי' מ"ט מבואר דמדין תר"ל אתינן עלה ולכן פסק דה"ה כשיש סירכא מצטרף לריעותא דמחט להיות טרפה אע"ג דפסקינן כמ"ד אין סירכא אלא בריאה מ"מ השתא דאיכא מחט תחוב אפילו רק מצ"א תלינן לחומרא א"כ כמ"כ לדבריו י"ל כאן אע"ג דבשאר גילדי תלינן לקולא אף אם אינן נקלפים הכא כיון שיש כאן מוגלא תחת עור הריאה כנגד הגילדי תלינן דריר יצא מן המכה ונעשה גילדי אך לפי המ"כ שבד"מ הנ"ל יש ללמוד לכאורה צד להקל קצת שהרי כ' דגרב על הטינרי מספקא ליה ודעת הלב"ש דספק תר"ל כשר ומורסא י"ל דדמי לטינרי לכמה מילי כמבואר בש"ע סי' ל"ז ס"ג בהג"ה וע' שמ"ח שם ס"ד ולכאורה שאילתינו היא ממש כנדון הד"מ הנ"ל גרב על הטינרי והכא י"ל שהוא על המורסא דהרי גרב פי' כנה"ג בהגה' הטור סס"י ל"ח שהוא ווארצלין א"כ מדמספקא לי' אפשר שיש לצדד ולהקל כנ"ל לענין דיעבד וכמש"ל:

קיצור. שאף לפ"ד השואל בתשו' בית אפרים שם שמדמה ווארצלין לגילדי שבגמרא יש לאסור כאן מצד המוגלא שתחתיה וה"ל תר"ל שיש לו שורש בגמרא כמו אם אין שם מכה קורט דם מנין בגמרא דנ"א ע"א אך מדברי המ"כ שבד"מ סי' ל"ח סק"ב משמע קצת להקל בנד"ז:

ח ואגב שבאנו לדין תר"ל יש להקדים הצעה א' בכלל בענין דיני תר"ל אם כל התר"ל יש להן שורש לאיסור מדינא דגמ' או שיש חילוק ויש מקצתן שיש לחוש לשרשן מדינא דגמ' ומקצתן שהן רק חומרא ומצאתי שני דיעות בזה בגדולי האחרונים דהנה בתשו' פנ"י חי"ד סי' י"ב איתא שנשאל על שהיה בריאה רירין ודלדולין ובסוף הרירין יש שלחופית כמין בועה דמ"ז והשיב שהיה מכשיר וכי להוסיף על הטרפות יש כו' ואם נאמר מטעם

סר"ת היוצאה מן הבועה גם זו חומרא יתירה ומנ"ל להוסיף כו' ע"ש והנה נוסיף ביאור בענין תמיהתו וכי להוסיף על הטרפות יש שא"כ באמת יש לתמוה על כל דיני תר"ל שלא נזכר בגמרא מנ"ל לחדש טרפות חדשות וליישב דבריהם נ"ל עפמ"ש בשו"ת שער אפרים סי' נ"ה וז"ל לא ידעו מהו שאמרו חכמים אין מדמין בטרפות כו' דזיל בתר טעמיה כי חכמי המשנה והתלמוד מנו ריאה שניקבה ואח"כ פי' מהו ריאה שניקבה עכ"ל וכוונתו כי ענין [וכי] להוסיף על הטרפות יש היינו שאין לחדש מין טרפות בחולי חדש אע"פ שיראה לנו שבהמות מתות עי"ז כל שאין לומר שזהו א' מהטרפות שמנו חז"ל וכמו מחו בגידא דנשיא דבודאי אין לו ענין לנקובת הריאה כו' משא"כ גבי תר"ל אין אנו מוסיפין טרפות חדש ממש כי עיקר הטרפות הוא בגמרא נקובת הריאה ורק אנו אומרים דכה"ג הוי נקובת הריאה כיון שיש תר"ל חיישינן לדילמא ניקבה הריאה וזה אפשר אינו בכלל הוספה שבגמרא אך א"כ יפלא אדברי הפנ"י הנ"ל דא"כ מהו ענין הנדון שלו לענין וכי להוסיף כו' הלא שם ג"כ הענין דמוכח שניקבה הריאה כיון שיש בועה תלוי' בסירכא תלוי' רגלים לדבר שניקבה הריאה דאל"כ מנין יתהוה בועה כזאת מבחוץ אם קרומי הריאה שלימים ועכצ"ל דהפנ"י ס"ל דגם זה בכלל אין להוסיף כו' וכמש"ש הטעם דרוב בהמות כשרות הן כו' כללא דמלתא אין לנו לבדות טרפות מלבינו וברור בעיני שאין לפקפק בטרפה עכ"ל ואע"פ שלדמיונינו נראה לכאורה שיש לחוש שמא ניקבה הריאה דאל"כ איך גדילה בועה על סר"ת ס"ל להפנ"י דאין לחוש כלל לזה ויש לתלות שמהפשטת הלחות נתהוה כ"ז ומש"ה כתב ג"כ אסר"ת מתוך הבועה דהוא ג"כ חומרא יתירה אלא שמ"מ לא חלק ע"ז משום די"ל דזה דומה לטרפות הנזכר בגמרא גבי העלתה צמחים כו' ע"ש:

ולכאורה נ"ל ראיה לדבריו מהרמב"ם ספ"י מה"ש שמנה הע' טרפות וע"ז כ' אין להוסיף כו' משמע קצת דס"ל דאפילו אפרטי פרטי טרפות אין מוסיפין דהיינו כל היכא דלא ברירא לן שניקבה הריאה עד"מ אין לנו לחוש ולאסור שמא מחמת חולי זה ניקבה הריאה אא"כ יש להסתפק שמא חולי זה הוא מכלל הטרפות שמנו חז"ל כמו עד"מ שאין אנו בקיאין בבשר שהרופא גורדו ולכן כל שנשתנה הבשר חיישינן כו' וכן תרתי בועי דסמיכי הסכימו חז"ל או קבלו שחולי זה הוא מורה שניקבה הריאה וכיוצא בזה שמנו רז"ל והן הן הע' טרפות שכ' שמנו חכמי דורות הראשונים והסכימו עליהן בבתי דיני ישראל וכל שיש לחוש שמא זהו תרתי בועי דסמיכי ה"ז דינא דגמרא וכן בחששא דשאר טרפות שבגמ' אנו חוששין שמא מקרה זו היא ממש הדינא דגמ' דהיינו א' מן ע' טרפיות הנ"ל או עכ"פ דומה להן ממש כעין דמיון סר"ת מתוך הבועה דלקמן) אבל

זולתם אין לחוש דאל"כ יוכל למנות עוד לכן לפ"ז א"א להחמיר בדיני תר"ל אא"כ באותן שיש מקום לומר שנכללו בדיני רז"ל כמו ע"ד דוגמא סר"ת מן הבועה שי"ל דדמי לריאה הסמוכה לדופן שהעלתה צמחים דהא סירכת הריאה לדופן כשרה מצד עצמה לר"נ כמו סר"ת לדידן ואפ"ה בהצטרף לזה הבועה טרפה כמ"כ בהצטרף הבועה לסר"ת היוצאה ממנה יש להטריף וכיוצא בזה י"ל בבועה על הקמט דנכלל בכלל תרתי בועי דסמיכי (אך התויק"ו כתב דזה לא דמי כלל לתב"ד) וזה נ"ל דעת התויק"ו סי' ל"ז ססק"ב שהביא רומע"ל שכ' בכלל על דיני תר"ל שאינם אלא חומרא והוא דעת תשו' פנ"י הנ"ל. אמנם דעת השו"ת ש"א הנ"ל אינו כן אלא דאפילו ענין תר"ל שאין מקום עליו לומר שנכלל בטרפות שבש"ס יש לאסור מדינא ואין זו הוספה על הטרפות כמשנ"ת טעמו ובאמת שאין לו ראיה ע"ז והראיה שהביא מתשו' להרמב"ן סי' קס"ב הוא עזר כנגדו למעיין בגוף התשו' להרמב"ן וכן דברי הרמב"ם הם לכאורה מנגד לזה ולכאורה יש למצוא לו ראיה מתשו' הרשב"א סי' צ"ח שכ' ועוד היו מקצת חכמים מוסיפין והולכין בטרפות במה שאינו חיה כפי סברתם כו' הרי שיש כח להוסיף כו'. אך באמת זה אינו דהא טרפות בחולי חדש לכ"ע אין להוסיף והרשב"א מיירי שם ממין טרפות חדש כמו ניטלה הנוצה. אעכצ"ל דדוקא חכמי התנאים והגמרא הם יכלו להוסיף במה שאינה חי' כפי סברתם וכעין מ"ש הרמב"ם חכמי דורות הראשונים כו' כנ"ל משא"כ אנו עלינו אמרו שאין להוסיף כו' דכבר מנו חז"ל כל מה שהיא טרפה וזולתן הכל כשר מעתה אין לנו ראיה אפילו להוסיף טרפות במין טרפות שמנו חז"ל כמו לומר דבהצטרף ב' ריעותות ודאי ניקבה הריאה דמנ"ל זה אם לא כשי"ל שזה נכלל בהטרפות שמנו חז"ל ממש:

הרי נתבאר בכלל ב' דיעות בענין תר"ל לדעת השער אפרים וסיעתו כל מין תר"ל שיהי' טרפה מדינא ומ"מ כבר כ' האחרונים דאפילו לפ"ז לא חמירא מספק טרפה ויש לזה ראיות ברורות דעכ"פ לא חמירא מספק טרפה ולדעת הפנ"י ותויק"ו אין לחוש בתר"ל מדינא ממש רק באותן תר"ל שי"ל שנכללו בטרפות הנזכר בגמרא אבל שאר התר"ל אינן רק חומרות האחרונים ומ"מ גם הם לא התירו אותם רק שלדבריהם י"ל הבו דלא להוסיף אתר"ל הנזכר וכיוצא ולמעשה אין להקל נגד דעת הש"א וסיעתו מיהו בנד"ז נלע"ד דגרב על הבועה יש לו דמיון חזק לתרתי בועי דסמיכי ומה דמספקא לי' להמ"כ בגרב על המורסא משום דתרתי מורסא דסמיכי אין לאסור ואעפ"כ מספקא לי' דהתם בסמיכי שאני לפי שאין דוחקות זו את זו משא"כ בגרב על המורסא שמא יש לאסור כמו בתרתי בועי דסמיכי ולכן עכ"פ בנד"ז אין להקל כלל הגם דלכאורה צ"ע ממ"ש הב"י סס"י ל"ז בד"ה כתב המרדכי כשהבועה בריאה וניכרת בעבר אחר נראה להכשיר אי לא שפכי

אהדדי עכ"ל וכ"פ בש"ע הרי אע"פ שהם שני בועות זע"ז לא דיינינן להו כתרתי בועי דסמיכי וע' מזה בכנה"ג בסי' ל"ז בהגהת הב"י אות נ"ג וז"ל ויראה דהחילוק ביניהם הוא דלא מטרפינן תרתי בועי דסמיכי אהדדי אלא דוקא כשהם לצד אחד דאז איכא למיחש דמחמת נקב הוא לפרש"י וכו'. אבל בבועה מעבר לעבר לא חיישינן להכי כיון שהכל הוא במקום אחד אלא שעוברת מעבר לעבר עכ"ל א"כ אפ"ל גבי גרב על הבועה כיון שהכל במקום אחד ה"ל כדין בועה מעבר לעבר דלא חיישינן בהו לתרתי בועי דסמיכי אע"ג דלא שפכי אהדדי מיהו י"ל גרב על הבועה גרע טפי כיון הגרב מין אחר וה"ל כדין סירכא תלויה מן הבועה וכ"ש לפמש"ל דבלא"ה החמירו האחרונים בווארצלין וגרע משאר גרב שבד"מ סי' ל"ח סק"ב. וגרב י"ל דומה לגילדי שבגמרא משא"כ בווארצלין כנ"ל סעיף ו':

סימן לב

בדין סירכא דבוקה שלא כסדרן מתוך המורסא דמים זכים ולא נפחו הריאה לבדוק ברוק או בפושרין:

א בראשונה י"ל שגם אם לא היה כאן המורסא היה אסורה מצד שלא נפחוה לבדוק ברוק או בפושרין כי הת"ש סי' ל"ט ס"ק נ"ד ובשמ"ח שם ובסי' ל"ו סעי' י"א אוסר בזה ואף שהפמ"ג חלק עליו כמ"ש במשבצות סי' ל"ו סק"ז ובסי' ל"ט במשבצות ס"ק י"ב ובשפ"ד ס"ק ל"ד וכן בתשו' אאזמו"ר הגאון ז"ל חלק עליו בזה סוף תשובה המתחלת ידיעה בתחלה והביא כן בשם תשו' שבו"י ח"ב סי' ס' ותשו' חב"י סי' מ"ג וכ"כ הלבושי שרד סי' ל"ו ס"ק ל"ד וסי' ל"ט ס"ק קל"ח בשם שו"ת גבעת שאול סי' מ"ט ומדמה זה למ"ש בש"ע סי' מ"ח ס"ח להתיר אם לא ניקב מעבר לעבר והודח או נמלח כו' שכן פסק הב"ח שם ס"ו וכ"פ הבאה"ג ע"ש וה"נ בנד"ז כיון דכל סירכא העוברת ע"י מיעוך ומשמוש מחזיקין אותה להפשטת ליחה והבדיקה ע"י רוק הוא רק לחומרא להוציאה מחזקת היתר וכ"כ כל האחרונים כו' א"כ היכא דא"א למיבדק תלינן לקולא עכ"ל מ"מ זהו כשממעכים הסירכא והיא נימוחה או ניתקת ע"י המיעוך משא"כ במנהג שקולף הסירכא בנחת בזה כ' השבו"י שם בתשו' דהנפיחה מעכבת אף דיעבד וז"ל ומ"מ נלע"ד דאין להקל אלא שנתמעך הסירכא בין אצבעותיו ע"י משמוש בנחת כו' דאז הבדיקה היא רק חומרא בעלמא כו' אכן ביש מקומות כו' שהבודקים ממעכים בסירכא עד שהסירכא נקלף מהריאה לגמרי כי סירכא גמורה אינה נקלפת כו' והעלימו חכמי הדור את עיניהם והניחו להם מנהגם וסמכו עיקר על הנפיחה כו' אין להקל כלל בלא נפיחה אליבא דכ"ע

עכ"ל ומה שיש להקשות ע"ז דאם הנפיחה מעכבת דיעבד איך סמכו על בדיקתנו ועוד דהא רבא אמר לית להו בדיקותא יש מקום ליישב עפמ"ש אאזמו"ר בתשו' המתחלת פתח דברי גבי אבל בשאר שלא כסדרן כו' כגון לדופן או לשומן הלב דלהרבה מגדולי הראשונים מכשירים בבדיקה כו' יעו"ש. וכתבתי מזה במ"א ועכ"פ אין למשוך קולא מקושיא זו כיון דכל האחרונים החולקי' על הת"ש היינו השבו"י והפמ"ג מודים בזה ואדרבה להפמ"ג אין לסמוך על הקילוף כלל והשבו"י שהוא היותר מיקל בזה ולכן נתרעם עליו הגאון הכו"פ סי' ל"ט ס"ק י"ג עיין שם הוא עצמו פסק דעכ"פ אין להקל אף דיעבד כלל בלי הנפיחה וכ"ד הפרי תבואה סי' ל"ט סעי' קכ"ט ומ"מ לפמ"ש הש"ך סי' מ"ח ס"ק כ"ה וס"ק ל"ב גבי מחט שנמצא תחוב בבה"כ ולא היה ידוע אם ניקב לחוץ או לא ונאבד דלהרא"ש ורש"ל יש להכשיר א"כ אפשר גם כאן יש לצדד ע"פ תשו' גבעת שאול דלעיל שהעיר משם לכאן מיהו יש לחלק דשם עיקר הטעם משום שיש אומד הדעת שלא יצא לחוץ משא"כ הכא ועוד דגם שם כ' הפמ"ג בשפ"ד ס"ק כ"ה וז"ל ולענין הלכה יש לפסוק כמ"ש הב"י והפר"ח אחריו אף שידוע באומד הדעת כל שלא בדק בדיקה מיוחדת שלא ניקב לחוץ טרפה בהפ"מ ג"כ עכ"ל וכמ"כ כאן הא חדא לאיסורא: קיצור שאף לדברי תשו' שבו"י וגבעת שאול והפמ"ג דס"ל שהנפיחה אינה מעכבת היינו בשנתמעכה ע"י מיעוך ומשמוש ולא כשנקלפה שאז אין להקל בלי בדיקה בפושרין:

ב הטעם הב' מצד תר"ל דסירכא דבוקה מתוך המורסא דלא מהני בה מיעוך ומשמוש כלל כמ"ש הפמ"ג בדיני תר"ל אות ג' בשם השמ"ח סי' ל"ט סמ"ז ובלב"ש שם. וכ"מ בט"ז סי' ל"ז סק"ב וסי' ל"ט ס"ק י"ג. ומה שראיתי גדולי הרבנים העירו דכיון דתר"ל אין לו שורש בש"ס יש לצדד להקל כשיש איזה צד וכדבריהם הוא בתויק"ו סי' ל"ז סק"ב עיין עליו אני אומר שיפה דיברו בתר"ל מה שכל ריעותא בפ"ע היא כשרה גמורה כמו עד"מ בועה על הקמט משא"כ בנדון זה בסירכא דבוקה שלא כסדרן מתוך המורסא כמ"ש כל האחרונים דכיון דהיתר המיעוך קולא גדולה היא ע"כ בכה"ג ודאי החומרא בתרתי לריעותא הוא שרש ויסוד גדול ולא דמי כלל לשאר תרתי לריעותא ומלבד טעם זה הלא זהו ממש ע"ד שאמרו בגמרא רפא"ט תורא בין לרב בין לשמואל שרי כו' והכא הוא להפך דבין לפי המנהג שנהגו למעך הוא אסור משום תר"ל שנהגו בו להחמיר בין לפי שרש הדין דתר"ל אין לו שרש כ"כ מ"מ הוא אסור מצד סירכא שלא כסדרן דאסורה לפ"ד רוב הפוסקים החולקים על המיעוך וכ"ש במשמוש הנהוג עכשיו שעי"ז נקלפת דגרע מדין מיעוך ומשמוש שבש"ע וא"א להקל אא"כ נתפוס קולי דמר וקולי דמר וה"ל כעושה כקולי ב"ש וקולי ב"ה בגמ' פ"ק דעירובין (ד"ז) אלא אי כב"ה כקוליהון וחומריהון

כו' וה"נ אם באנו לסמוך על המנהג כמתירי המיעוך בהכרח ג"כ לתפוס חומרי המנהג ובפרט בחומרות שבקולא זו עצמה דהיינו מה שבתר"ל לא סמכו על המיעוך ומשמוש עד שאפשר לומר דה"ל כתרי קולי דסתרי אהדדי:

קיצור עוד טעם משום תר"ל ואף שתר"ל אין לו שורש בש"ס הכא שאני דמעיקר הדין ג"כ יש להחמיר וגם ע"פ המנהג אין להקל וא"כ ממנ"פ אסירא:

הטעם השלישי עוד זאת דתר"ל זו יש לה שרש גמור בגמרא והוא כי הנה הראב"ד למד לאסור סירכא תלויה מהבועה מהש"ס ממימרא דרב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן דאע"ג דריאה הסמוכה לדופן אין חוששין לה עכ"ז העלתה צמחים חוששין לה וה"נ אע"ג דסר"ת אין חוששין לה כשהיא מתוך הבועה חוששין לה ועיין בתוספות דמ"ח סע"א דמוכחא מלתא כו' וכ"כ הרא"ש סי' כ"ב ושא"פ הובאו בכנה"ג סי' ל"ז בהגהת הב"י אות א' ולהחולקים על הראב"ד הובאו במהריב"ל ח"ג סי' ק"ה אין לתרץ רק דלא דמי ריעותא דסירכא תלוי' שאנו תופסים שאינו אלא הפשטת ליחה לריאה הסמוכה לדופן דהיא סירכא גמורה רק שי"ל שמן הדופן הוא בא ע"ז מהני צמחי' לתלות הסירכא בהריאה וכן משמע במהריב"ל שם לתרץ כן וא"כ בנד"ז דגם כן סירכא דבוקה היא אלא דבאנו להקל על המיעוך ע"ז י"ל דודאי מצטרף המורסא שלא לסמוך על קולא דהמיעוך בזה כי בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ע"ח פי' העלתה צמחי' היינו טינרי ומורסא לא קילי מטינרי ומ"ש מעל' לצדד משום שהמורסא היא ממים זכים ג"כ אינו כלום דלא מיבעי' להט"ז סי' ל"ז סק"ב והת"ש סי' ל"ט ס"ק ס"ב דאוסרי' סר"ת מבועה דמ"ז דכמ"כ וכ"ש סירכא דבוקה ממורסא דמ"ז אלא אפילו להב"ח והש"ך דמקילי בסר"ת מבועה דמ"ז התם הוא משום דבלא"ה י"ח ע"ד הראב"ד כנ"ל והיינו כיון כל ריעותא בפ"ע אינה בחזקת טרפה משא"כ בסירכא דבוקה דהיא בחזקת טרפה מדינא דגמ' לולי המיעוך יודו הב"ח והט"ז דגם מים זכים ריעותא הוי וכ"מ ממ"ש בספר לחם הפנים סי' ל"ז סק"י ובבל"י שם סק"ז שכתבו וז"ל מורסא שנמצא בראשה סירכא תלויה שמע בשם גדולי מורי הוראות שהורו הלכה למעשה אם יש בו מים זכים כשרה ואם מוגלא טרפה עכ"ל אע"ג שמשמעות שא"פ אינו כן דבמוגלא נמי כשרה מ"מ נשמע דפשיטא דבדבוקה היוצא ממורסא אף שהיא מים זכים אין מקום להקל כלל גם מאחר שנת' שיש לתר"ל זו שורש מהש"ס מדין ריאה הסמוכה לדופן והעלתה צמחים א"כ מה לי צמחים דטינרי או בועה ומה לי מורסא סוף סוף הלקותא מורה שהסירכא היא מטרפת וכן מצאתי בהדיא שכתב הגאון ר' זלמן מרגליות בדיני תר"ל שלו בראש אפרים ס"ק ל"א וגם כ' מה דמחלקי הפוסקים בין בועה למורסא בלא"ה צ"ע כו' מה לי בולט לחוץ או לא ואע"ג דודאי אין לזוז מדעת

הפוסקים שחילקו בין בועה למורסא לענין סמיכי מ"מ לענין זה דעיקר הטרפות מצד הסירכא הדבוקה רק שהבועה מעידה עליה שהיא סירכא המטרפת י"ל דה"ה במורסא וכ"ש בהצטרף לכ"ז הטעם הראשון שנתבאר לעיל מצד חסרון הנפיחה כו'. לפענ"ד אין שום מקום להקל בזה משרש הדין ממש:

והנה הם אומרים שרובה היה מורסא ולא היה לה מראה ריאה אלא במקום מועט והמורה אומר להפך רק מ"מ גם לדבריו באותו המועט שלא היה לה מראה ריאה יצא הסירכא גם לדבריו אין לצדד להקל ממ"ש בתשו' פנ"י חי"ד סי' י"ב דאפילו אם יש בהבועה מעט מוגלא אזלינן בתר רובא דהיא מ"ז דשאני הכא דהסירכא יוצאה ממקום המיעוט ולא ממקום הרוב משא"כ התם בנדון דהפנ"י וראיה ממ"ש בטוש"ע סס"י ל"ט סכ"ה אם רוב הסירכא מהאונא כשרה כו' ע"ש דהתם ה"ט שסירכא זו עצמה אזלינן בתר רוב שלה וע"ש בב"י שגם ע"ז הקשו ממ"ש גבי סביך בבשרא ובגרמא כו' וע"ש בט"ז ובפר"ח ס"ק מ"ט עכ"פ מכ"ז נשמע דבנדון זה שהסירכא רק באותו מיעוט שלא הי' להמורסא מראה ריאה דודאי זהו דין סירכה היוצא מהמורסא:

סימן לג

נשאלתי בועה קטנה בשפולי אונא רובה על שטח הריאה ומקצתה בולט חוץ לשפולי הנה באגודה פא"ט כ' בועא בשפולי אומא טרפה ובשפולי אונא פלוגתא דרבוותא עכ"ל ובש"ג כ' דר"י הלוי מן המכשירין בועה בשפולי היינו אפי' בשפולי אומא וכ"כ בהגמ"ר פא"ט וכ"מ במרדכי פ"ק דיבמות ובראב"ן סי' רל"ח והנה בפרי תבואה סי' ל"ז ס"ק ס"ה העיר דמלשון סה"ת וסייעתו נראה דלא כהשמ"ח בפי' בועה בשפולי שכולה על שטח הריאה כו' ומ"מ י"ל לסה"ת ג"כ היינו שמקצתה על שטח הריאה ומקצתה בולט לחוץ דבכה"ג נראית מעבר לעבר. אך ממ"ש בהג"מ פא"ט ומקשים העולם א"כ שפולי ריאה שיש לה בסוף היקף בשר היכי משכחת לה ור"ל מאחר דמתחזיא בשני צידי הריאה טרפה והקשה ע"ז הפ"ת הלא לדברי השמ"ח דמצריך שיהי' הבועה כולה על שטח הריאה וגם אחר כלותה יהי' חוט בשר ממעל לה א"כ אין נראית כלל בעבר השני ע"כ לכאורה מוכח דהג"מ ס"ל דפי' היקף בשר היינו מאמצעית הבועה ומה שהיא בולט לחוץ לא איכפת לן ואינו בועה בשפולי שהטריף בה"ג אא"כ עומדת לגמרי על השפולי ולהכי ס"ל כבה"ג דהל"ל כיתרת ומ"מ התוס' ודאי לא ס"ל כן דאל"כ מהו שכ' אי חשבינן לה כיתרת כשעומדת בשפולי ה"ה באמצעיתה ואפשר זו מחלוקת שבין חכמי מגנצא לחכמי וירמישא שהביא הראב"ן דאלו ס"ל דחשוב מוקפת ע"ש דהמתירים ס"ל

כהג"מ והאוסרים ס"ל כהתוס' וכולם ס"ל כבה"ג אלא שנחלקו בפירוש דבריו וע' לב"ש שהקשה על לשון מכל צד שבש"ע ולמ"ש בשם הג"מ אפשר לתרץ מיהו משמעות כל האחרונים אינו כן וכמ"ש בכנה"ג בשם חכם א' שהיה מעביר מחט כו' מכלל דס"ל דמוקפת חוט היינו שהיא עומדת כולה על שטח הריאה ומ"מ בנד"ז שהבועה קטנה מאצבע אגודל דהב"ח מכשיר וגם בשפולי אונא כ' האגודה דה"ל פלוגתא דרבוותא וגם עצם הדין דבועה בשפולי אומא ג"כ ה"ל רק ספק טרפה א"כ בהפסד גדול יש לצדד:

סימן לד

מעשה בא לידי ביריד תקצ"ב ששחטו שור גדול מאד ונמצא על הריאה מראה כחלבון ביצה אחר שנתבשלה והי' המראה בשני מקומות בריאה וקלפו הקרומים ונמצא שהמראה באה מחמת הבשר שנתקשה כמו חראשציק ונהפך ללובן הנ"ל וכשקלפו הקרומים מהבשר הי' במקום א' כמראה ריאה ממש. ובמקום הב' הי' דבוק הבשר מאד לעור וכשגררוהו עכ"ז נשאר מעט ונשתנה ממראה לובן אבל לא למראה ריאה ממש רק למראה כשרה והיה ג"כ הפסד גדול והכשרתי כי י"ל דכשהמראה אינו קבוע בעור רק שמחמת הבשר שתחתיו נראה כן בעור וכשמסירים הבשר חוזר העור למראיתו הוא כשר וכמ"ש הרא"ה ור"ן גבי מוגלא דמה לי בשר מה לי מוגלא. כיון שעיקר הטרפות הוא בקרומי' לבד ולא בבשר כמ"ש הרשב"א במ"ה ואעפ"כ לא נשענתי ע"ז לבד כ"א בצירוף גדול שעיקר המראה כחלבון אפי' לאחר הבישול הטרפות מסופק מאד דהא כבקעת גופא הוי רק ספק טרפה לפ"ד הב"י וכחלבון (לא דמי) לבקעת וע' פר"ת סק"ג שדחה סברת מהרי"ל וע' בעל העיטור שבב"י סי' מ"ד ובד"מ סי' ל"ח:

וא"כ הטרפות מצד עצמו הוי רק ס"ס שוב מצאתי בפרי תבואה סי' ל"ח סעי' ס"ד דבשר י"ל דהוי כמוגלא (וכ"ש בנ"ד שנתקשה הבשר וה"ל כעין טינרי זהו סברת השו"ב ר' שמשון):

סימן לה

בנדון מראה טרפה בקרומי הריאה וכשקלפו הקרומים הלכה המראה מהקרומים וניכר שהמראה קבוע בבשר הריאה בשמ"ח סי' ל"ח ססע"י ט"ז פסק להטריף. והלבושי שרד שם גמגם בזה והפרי תבואה שם סעיף ס"ד כ' להקל בהפ"מ אך בנד"ז שבהקרומים ג"כ נשאר המראה בקרום הפנימי אף שלא שלטה בקרום החיצון והפר"ח סי' ל"ח ס"ק יו"ד ס"ל דאין מראה פוסל אא"כ שלטה בשני הקרומים מ"מ הט"ז ס"ל דאפילו לא עברה

שינוי המראה כל הקרום רק קרום ראשון טרפה והסכים עמו הכו"פ בפליתי סס"י ל"ח והחגורת שמואל ס"ק יו"ד א"כ כ"ש בנד"ז שהת"ש מטריף אף שלא נקבעה המראה בהקרומים כנ"ל דיש להטריף עכ"פ כשאחר הקילוף ג"כ נשארה בקרום הפנימי גם הפרי תואר אע"ג דס"ל כדעת הפר"ח מ"מ מודה אם קרום א' יש בו שינוי מראה כדיותא וקרום השני יש בו שינוי מראה ככוחלא אין להקל אע"ג דככוחלא כשרה וא"כ ה"נ השינוי שהיה בשני הקרומים למראה טרפה מחמת הבשר כיון השמ"ח אוסר בזה כנ"ל אף שנכדו הגאון והלב"ש גמגמו עליו מ"מ ודאי לא קל הדבר ממראה כשרה לגמרי ולכן כיון שגם אחר הקילוף נשאר המראה טרפה בקרום אחד מצטרף לזה מה שמקודם הקילוף הי' המראה בשני הקרומים לומר דה"ל גם בקרום השני כדין ככוחלא ולכן אין להקל וכ"ש שהט"ז והכו"פ והחג"ש אוסרים לגמרי כשהמראה טרפה עברה רק קרום אחד ע"כ לכאורה קשה להקל בזה:

סימן לו

בדין מה ששכיח שנמצא קרום על הריאה הנקרא בפי השוחטים ובספרי שחיטות ובדיקות בשם שלופרוק אם יש היתר שלא לקולפו כי אם יקלפו אע"פ שלא יבצבץ יש לחוש שיצא דם. וז"ל הרי"א נ"י זה מקרוב נמצא שכשקולפין אותו מהריאה יוצאים בכמה מקומות דם כטפה של זבוב וכשמקנחים את הדם יוצא עוד דם כמה פעמים ונלע"ד דאם הקרום הוא דק ומראיה אינה כמו בשר בלוי שלא לקלוף אותה כלל וליתן לה דין סירכא תלויה כמ"ש השמ"ח סי' ל"ט סעיף כ"ט בשם הר"ץ וז"ל ולפעמים יש כמין קרום רחב הנקלף מהריאה ותלוי גם זה בכלל סירכא תלויה עכ"ל וע"ש סעיף ל"א אך אם הקרום עב שאפשר לומר ולחוש שהוא בשר בלוי אין להכשיר בלי בדיקה כפסק הרמ"א סס"י ל"ט והוא מהרוקח וכ"כ השמ"ח סס"י ל"ט סעיף עיי"ן עכ"ד הרה"ג הישיש מוהרי"צ אייזיק נ"י בהר"ד מו"צ דק"ק וויטעפסק ששאל דעתי ע"ז:

א בגמרא פא"ט (דמ"ו סע"ב) ואמר רבא האי ריאה דקיימא גלדי גלדי (קליפות קליפות קרושט"ת בלע"ז כעין מכות מלנ"ש) אוכמי אוכמי (טיי"ש בלע"ז שחורות). חזותא חזותא (גוונים גוונים ודוקא הנך גוונים דלא מיטרפא בהו כגון אדומה ירוקה והנך דלקמן בהלכות). כשרה ויש לחקור אם כשרה בלי שום בדיקה או צריכה איזה בדיקה ונראה מדברי בה"ג דבדיקת נפיחה ודאי אין צריכה שהרי שם לעיל מיניה בסמוך לו ממש הביא מימרא דרבה ריאה דאגליד כאהינא סומקא כשרה וסיים ע"ז והוא דלא מפקא זיקא ופי' הרשב"א והרא"ש דהיינו שצריכה נפיחה והם גמגמו ע"ז דכשרה משמע בלי

שום בדיקה ועיין במשבצות סי' ל"ו סק"ב דלכן סמכינן אבדיקה שלנו בזה כיון שלא נזכר בדיקה זו בגמרא וע' ש"ך סי' ל"ו סק"ט וא"כ אף לבה"ג כיון שאח"כ בסמוך הביא מימרא זו דגלדי גלדי כו' כשרה ולא הוסיף ע"ז כלום ש"מ דס"ל ג"כ שא"צ נפיחה והנה אח"כ בדף שאח"ז הביא הבה"ג עוד הפעם מימרא זו היינו לאחר דין העלתה צמחים כו' כשרה ושם פי' יותר וז"ל ריאה דקיימא גלדי גלדי כו' גלדי גלדי דדמי למצורע אוכמי אוכמי דדמי לכוחלא חזואתא גוונא ודוקא מידי דמתכשרא ביה ריאה כגון ירוקה ואדומה עכ"ל רב יצחק בר יוסף כו' צמחי צמחי כו' עד ולא אמרו להו ולא מידי ומדעירב דין הנ"ל דגלדי גלדי בין דין צמחים וטינרי משמע דדינן שוה וכשם שצמחי וטינרי א"צ שום בדיקה כמ"ש הב"י רס"י ל"ז בשם הרא"ש והרשב"א והר"ן מדאמרינן ולא אמרו להו ולא מידי אלמא לא צריכי בדיקה כלל עכ"ל והוא בחה"ר דמ"ח בד"ה הא דאמרינן העלתה צמחים מהו ובתה"א דל"ג ע"א ובהרא"ש פא"ט סי' מ"ה וא"כ משמע דכמ"כ בהנך גלדי גלדי כו' ועיין בחה"ר שם שכ' דא"כ שצריכה לבדוק כו' ה"ל לפרושי לגמרא בהדיא וטענה זו שייך כאן גבי גלדי גלדי כו' ועוד דגלדי גלדי עם חזותא חזותא ודאי שוין ושם משמע דא"צ שום בדיקה שהרי לא נזכר בשום פוסק שמראה כשרה יהיה צריך נפיחה כמבואר בדברי הרמב"ם פ"ז מה"ש הי"ט ואפילו כו' ה"ז מותרת ולעיל מיניה הי"ד מחט כו' נופחין אותה כו' מבואר דכאן א"צ נפיחה. וכ"נ מדבריו פי"א הי"ג א"צ בדיקה כו' ושם הט"ו גבי סירכא תלויה הצריך נפיחה לפי שלא נתבאר בגמרא בפי' עליה לשון כשרה עד שיש מקומות שאוסרין אותה ע"כ הצריך נפיחה אבל היכא שנזכר בגמרא שהיא כשרה א"צ נפיחה והכ"מ כ' שדעת הרשב"א להתיר סר"ת בלא בדיקה וכ' הר"ן שכן המנהג הפשוט וכ"ד הטור סי' ל"ט ועיין בב"י שם ד"ה סירכא היוצא מן האונה או מן האומה והיא תלויה ועיין בתה"א דל"ה ע"א שכ' בהטעם שא"צ בדיקה דלא דמי לישב לה קוץ בוושט ולספק דרוסה דהתם אתייליד בה ריעותא בבהמה שהרי התחיל בה מעשה האוסר אלא שאנו מסופקים אם נגמר המעשה וכיון שכן צריכה בדיקה מספק אבל בזו אין כאן שום הוכחות איסור שהרי אפשר שבאה סירכא זו מחמת רירין הבאין שלא מחמת נקב ותדע לך דהא על ארי בינייהו ואיהו שתיק ואינהו שתקין כו' יעו"ש והדברים ק"ו להיכא דאתמר בהדיא בגמ' שהיא כשרה שאין להצריך בדיקה ואפילו להאומרים שם דצריך בדיקה הוא משום דחששו לשמא מחמת נקב היא באה וכן מוכח בת"ד סי' י"ב דלא מצריכין נפיחה רק היכא שנאמר בגמרא כגון ריאה הסמוכה לדופן דרב נחמיה בדיק ליה בפשורי לקולא אבל סירכא תלויה א"צ בדיקה וכ"כ הכנה"ג סי' ל"ט אות קכ"ג שכן מוכח מדבריו וא"כ ק"ו היכא שנאמר בגמרא כשרה שא"צ בדיקה

וגם לשטת התוס' שם דר"נ אאיכא מכה בדופן קאי עכ"פ רק שם הצריכו בדיקה ולא במקום שנאמר סתם כשרה:
שלכן הצריכו לומר שם דר"נ בדיק לה בפשורי וכ"פ הב"ח סעיף י"ג והלבוש וכ"נ ממהרש"ל ביש"ש סי' כ"ה וכ"פ בש"ע סעיף ח' ואף להט"ז שם ס"ק י"ב שהצריך נפיחה היינו רק ממנהגא ולא מדינא ובאמת דבריו אין מוכרחים כלל:
קיצור:
מבה"ג משמע דגלדי גלדי א"צ נפיחה וכ"מ מדעריב להו הש"ס בהדי חזותא חזותא דמשמע מהרמב"ם שא"צ שום בדיקה וכ"מ מדין סירכא תלויה:
ועוד ראיה דהיכא דאמרו בגמרא כשרה א"צ בדיקה ולא נפיחה ממ"ש הרא"ש פא"ט סי' י"ד ויש מן הגדולים שאומרים דהא דמכשירין כסדרן דהיינו דוקא ע"י נפיחה ומדקדקין מהא דקאמר גבי שלא כסדרן לית להו בדיקותא מכלל דכסדרן מתכשרי בבדיקה ורב האי גאון כ' דלא בעינן בדיקה וכן מוכיח הלשון דקאמר היינו רביתייהו עכ"ל הרי אפילו המצריכין שם בדיקה דקדקו זה מלשון לית להו בדיקותא שמזה מוכח הדיוק דבכסדרן צריך בדיקה משמע הא בעלמא כשאמרו בגמרא כשרה א"צ שום בדיקה וכ"ש לרב האי גאון. וכן מוכרח מהתוספות (דמ"ז ע"א) שכ' ומתוך הלכות טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים שכ' הרב ר' יוסף ט"ע משמע נמי שהסירכא מחמת נקב היא באה שמצריכין נפיחה כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן או סמוכות וסרוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות והשתא אם הסירכות באות בלא נקב א"כ כסדרן למה צריך נפיחה כיון דלא תתפרק וכן בריאה הסרוכה לדופן במקום רביתא דאוני אם לאו דאמר דאין סירכא אלא מחמת נקב ואז א"ש דבדקי לה בנפיחה שמא עדיין לא נסתם הנקב עכ"ל ואם איתא דאפילו היכא דנאמר בגמרא כשרה עכ"ז צריך נפיחה א"כ מאי קשיא להו אף אם יש סירכא בלא נקב ולכן כשרה כאן דלא תתפרק עכ"ז יצטרכו נפיחה א"ו ס"ל בפשיטות דסתם כשרה א"צ בדיקה אם לא כשיש ריעותא גמורה שיש בה נקב דא"כ הוחל הטורף רק שעלה בו סירכא ונסתם והסתימה מהני מטעם שכתבו ע"כ שפיר צריך בדיקה שמא עדיין לא נסתם הנקב ועמ"ש לקמן ססע"י ד' ועמ"ש בתשו' לדין בהמה שצולעת לענין אכילת חלבה מחיים המתחלת משנה דף נ"ד ואלו כשרות בבהמה כו' ועיין בס' התרומות סי' ח' שלדבריו וללשונו יש ליישב קצת הקושיא דהכוונה דלמ"ד יש סירכא בלא נקב והחשש רק ע"ש שסופה להתפרק א"כ מאי מהני הנפיחה כו' אבל מלשון התוספות מבואר דהקושיא למה צריך נפיחה כו' ועוד גם מלשון סה"ת עצמו סי' ט' שכתב על דברי המצריכין בדיקה בכסדרן שהוא חומרא גדולה מוכרח דבכל כשרה

שבגמרא א"צ בדיקה דאל"כ מהו החומרא הגדולה כאן ועוד נלע"ד דדברי התוספות מוכרחים דהקושיא היא רק למה צריך נפיחה ולא שהקושיא היא מאי מהני הנפיחה כדברי סה"ת דזה י"ל דלק"מ דמלבד שי"ל כמ"ש בגמרא גבי ר"מ דחייש למיעוטא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר וסמכינן ארובא כמ"כ י"ל כאן לענין בדיקה זו דאע"ג דכסדרן אינה עומדת להתפרק עכ"ז היכא דאפשר חיישינן למיעוט המצוי שמא עכ"ז נתפרק ואלהבא שמא היתה מתפרקת לא חיישינן כיון דלא אפשר סמכינן אהא דה"ל כמו חזקה דהיינו רביתייהו ולא יתפרק ועכ"ז עכשיו אחששא דשמא כבר נתפרקה דאפשר למיקם עליה בבדיקה לא סמכינן אחזקה דהיינו רביתייהו ובדקינן לה אך עוד זאת דודאי אין לדמות החששא דשמא תתפרק שהוא טרפות ע"ש העתיד לטרפות שמא כבר נתפרקה והיא טרפה גמורה דהא טרפות דע"ש העתיד הוא מטעם דאמרינן כל העומד לינקב כנקוב דמי כמ"ש בתה"א דל"ה סע"א וכ"כ התוספות ובודאי שלא שייך לומר כן להטריף ע"ש העתיד אא"כ הוא ברור שעומד לינקב. ועיין בכתובות דנ"א ע"א) גבי כל העומד ליגזז כגזוז דמי וזה לא שייך רק שלא כסדרן דאז י"ל כן שהן עתידות להתפרק אבל בכסדרן כיון שאין עומדות להתפרק אף את"ל שיוכל להזדמן שע"י איזו סיבה יתפרקו לכ"ע אין שייך להטריפה עכשיו אבל לגבי לשעבר שמא כבר נתפרקה שפיר יש לחוש אפילו בכסדרן דאף שאינו עומדות להתפרק עכ"ז פשיטא אם נתפרקה טרפה גמורה היא ע"כ חיישינן להצריכה בדיקה ואלהבא ודאי אין לחוש לזה ולכן לא מצו התוספות להקשות רק למה צריך נפיחה ור"ל מהיכי תיתי נחוש גם אלשעבר שמא נתפרקה כיון דלא חיישינן שמא תתפרק והיא כשרה א"כ מעתה מוכרח דס"ל להתוספות בפשיטות דכ"מ שאמרו בגמ' כשרה א"צ בדיקה ונפיחה וכן מבואר בסמ"ג עשין סי' ס"ג במ"ש ולפ"ז משמע שסובר אין סירכא בלא נקב ולכן אף כסדרן צריך לבדוק בנפיחה לדעת אם נסתם הנקב כולו כו' עוד יש שם מפרש שרגילה סירכא לבוא בלא נקב כו' ולפ"ז כסדרן כשרה בלא שום בדיקה כו' אף בבהמה של עובד כוכבים כו' כי התלמוד מכשיר בכל סירכא שהיא כסדרן ואפילו בלא בדיקה עכ"ל הרי שאע"ג דהכא יש לדייק מלשון לית להו בדיקותא דהא בכסדרן אית להו בדיקותא עכ"ז ס"ל דהתלמוד מכשיר בלי בדיקה כ"ש בשאר דוכתי בתלמוד שאמרו כשרה דא"צ בדיקה:

קיצור. ראיה מהפוסקים דבכסדרן צריך בדיקה ומהסכמת הפוסקים שחולקים עליהם שמדברי שניהם נלמוד דהיכא שאמרו בגמרא כשרה א"צ שום בדיקה אף שלפי לשון סה"ת סי' ח' י"ל שאין זה ראיה מ"מ התוספות לא פי' כסה"ת ודבריהם מוכרחים וגם לסה"ת הדין כמו שנתבאר וכ"מ מלשון הסמ"ג:

והנה הגם שהב"ח סי' ל"ט ס"ה כ' דהך בדיקה בכסדרן למאן דמצריך בדיקה היינו בנפיחה ובמיא דפושרי דוקא וכ"כ הט"ז סק"ה וכ"כ בסמ"ג שם מ"מ למ"ד דא"צ בדיקה היינו דא"צ שום נפיחה כלל כמבואר בהם דא"צ בדיקה ועיין ב"י סס"י ל"ו ד"ה אע"פ שמדברי בעה"ת ס"ל אפילו בריאה שנמצא בה מחט דמטרפי בגמרא גבי חתוכה עכ"ז בשלימה כשרה בלי שום נפיחה ואף שלא קיי"ל כן היינו משום דבחתוכה טרפה א"כ ע"כ בשלימה דכשרה משום דנפחינן לה אבל היכא דאמרו סתם כשרה ודאי א"צ נפיחה וע"ש בב"י לעיל מיניה בד"ה ריאה שאירע בה מקרה שנפחוה ועיין בהרא"ש גבי אטום בריאה כ' כגון שנפחוה ע"י שום ספק שנולד בה:

והיכא דאתמר כשרה אין שייך לקרותו ספק ובתוספות דמ"ז סע"ב ד"ה אבל נקב שיש בו כשנראית הריאה חסרה כו' אפי' עולה בנפיחה כו' כיון דעולה בנפיחה כשרה משמע דוקא בכה"ג צריכה נפיחה כיון שיש בה גומא וחסרון חיישינן שמא יש בה נקב הא בריאה שהיא כתיקונה א"צ נפיחה וכ"כ בהג"א שם ועב"י סי' ל"ו ובכנה"ג שם בהגהב"י אות ס"ו וכ"כ בש"ך סי' ל"ו ס"ק כ"ג שכ' ר"ל כיון דאית בה ריעותא והיינו דוקא ריעותא כזו שלא נאמר עליה בגמרא שהיא כשרה עד שיש שרצו לאסור לגמרי וכהובא ג"כ בש"ע ס"ח ויש מי שאוסר ע"כ שייך להצריכו נפיחה ויש לדמותו קצת לדין מחט שנמצא בריאה ומלשון בעל העיטור שהביא הטור סי' ל"ו כיון שהעור קיים אין מוכרח אפילו שמצריך נפיחה מיהו בעל העיטור מצריך בכל ריאה נפיחה כמ"ש הב"י בשמו בסי' ל"ו ד"ה ריאה שאירע בה מקרה אבל היכא שנאמר בה בגמרא כשרה אין לקרותו ריעותא וכמש"ל בשם תה"א דל"ה ע"א דריעותא היינו כגון ישב לו קוץ בוושט או ספק דרוסה והנה גבי חזותא משמע בהדיא בתה"א שא"צ שום בדיקה שהרי זה לשונו דל"ב ע"א אמר רבא האי ריאה דקיימא גילדי גילדי אוכמי אוכמי חזותא כשרה ודוקא מאותן מראות שאינה נטרפת בהן כגון אדומות וירוקות ככרתי ושאר מראות שאינה נטרפת בהן כו' עכ"ל ושם עמוד ב' כעין כשותא כעין מוריקא כעין ביעתא טרפה כו' כמראה הבשר טרפה כו' דכל מראות האלו מחמת לקות הן כו' ומיהו כל שיש בריאה אחד ממראות הללו נופחין אותה ואם היא חוזרת למראה כשר בשעומדת בנפיחתה כשרה שהריאה שבגוף הבהמה נפוחה היא וכ"כ הרמב"ם ז"ל וכן נמצא בתשו' הגאונים ז"ל עכ"ל הרי מבואר מדבריו דדוקא כשיש בריאה אחד ממראות הפוסלות בה שהיא טרפה בהן אז נופחין אותה כדי אולי תחזור ע"י, הנפיחה למראה כשר משמע ודאי כשאין בה ממראות הפוסלות כ"א ממראות הכשרות א"צ שום נפיחה ומכשרינן לה מיד ואין להקשות עליו ממנ"פ דאם במראה טרפה נפחינן לה שמא עי"ז תחזור לכשרותה

דאזלינן בתר כשהיא נפוחה משום שהריאה כשהיא בגוף הבהמה בחייה נפוחה היא. א"כ כמ"כ להפך כשיש בה אחת ממראות הכשרות ג"כ נצטרך לנפחה שמא ע"י נפיחה תחזור למראה טרפה. כיון שעכ"פ יש כאן מראה ושינוי ניחוש שמא ע"י הנפיחה יתגלה שהיא מראה טרפה אך זה אינו דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן וכיון שעכשיו אין בה שום טרפות כ"א מראה כשרה לא מחזקינן ריעותא כלל שמא ע"י הנפיחה תחזור למראה טרפה ולהפך הוא דעבדינן טצדקי כשיש בה מראה טרפה נופחים אותה אולי ע"י הנפיחה יתגלה שאינה מראה טרפה כ"א מראה כשרה וראיה לזה דכה"ג ממש איתא בגמרא פא"ט דנ"ו ע"ב) אמתניתין נפלה לאור ונחמרו בני מעיה אם ירוקין פסולים אמר רב שמואל בר חייא אמר רבי מני אדומין שהוריקו ושלקן וחזרו והאדימו כשרין מ"ט קוטרא עייל בהו (מעיקרא ועכשיו הלך מחמת המים הרותחין) א"ר נחמן בר יצחק אף אנן נאמר אדומין שלא הוריקו ושלקן והוריקו טרפה מ"ט איגלאי בהתייהו (חרפתן דודאי נחמרו) אמר רב אשי הלכך לא ליכול אינש (עוף שנפל לאור אלא בשליקה) אלא בשלקא ולא היא אחזוקי ריעותא לא מחזקינן (והיכא דלא מינכר ריעותא בהדיא לא טרפינן לה אא"כ מתרמי לה דשליק לה וחזי ריעותא) עכ"ל הגמרא ופרש"י הרי בהדיא דלהכשיר עבדינן טצדקי באדומים שהוריקו אולי ע"י השליקה יחזרו למראה כשר אבל להפך לא מחזקינן ריעותא ואין לחלק דשאני הכא שיש מראה שהוא שינוי אף שהיא מראה כשרה מ"מ שינוי הוה ומש"ה ניחוש לנפחה דזה אינו כיון שהיא כשרה אין זה ריעותא. תדע דהא התם מיירי בנפלה לאור כמ"ש רש"י ונפילתה לאור הוא התחלת טרפות ואפ"ה לא מחזקינן ריעותא לשולקן כיון שעכשיו הם אדומין וכשרים לא חשוב הנפילה לאור ריעותא להצריך שליקה. כמ"כ אין המראה כשרה שבריאה חשוב ריעותא להצריך נפיחה וכ"פ בטוש"ע סי' נ"ב ס"ב וס"ג וע"ש בש"ך ס"ק י"א ובט"ז סק"ז ובפר"ח סק"ט שהביא ראיה דאפילו נפלה לאור לא מחזקינן ריעותא כנ"ל וא"כ כמ"כ י"ל לענין מראה כשרה דמכשרינן לה וא"צ נפיחה:

וכדמוכח מדברי תה"א דלעיל וכן מוכח ומבואר בתה"ק שז"ל כל המראות הללו שפוסלין בריאה כיצד עושין נופחין אותה ואם כשהיא עומדת נפוחה חזרה למראה כשר כשרה שהריאה בגוף הבהמה נפוחה היא וכן הורו הגאונים ז"ל עכ"ל הרי בהדיא דדוקא אמראות פסולות אמר כיצד עושין נופחין אותה הא במראה כשרה א"צ שום דבר. וכן מבואר ומוכרח מדברי הרמב"ם פ"ז מה"ש הלכה י"ח י"ט שבמראות הפוסלות כ' הלכה י"ח וכל המראות הללו אין אוסרין בהם עד שנופחין אותה כו' משא"כ אח"כ בהלכה

י"ט גבי מראות הכשרות כ' ה"ז מותרת ולא הצריך נפיחה כלל וכן משמע ברבינו ירוחם וכ"מ בב"י סי' ל"ח:

קיצור. וכ"מ עוד מדברי סה"ת והחולקים עליו גבי מחט שנמצאת בריאה ומלשון הרא"ש גבי אטום בריאה ומהתוס' דמ"ז סע"ב וממ"ש בש"ע סי' ל"ו ס"ח ובש"ך שם ס"ק כ"ג ובתה"א דל"ב ע"א ובתה"ק מבואר בהדיא בחזותא חזותא דהיינו מראות כשרות א"צ נפיחה וראיה לזה מהש"ס (דנ"ו ע"ב) דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן אף שנפלה לאור עיין בסי' נ"ב בש"ך ס"ק י"א ובט"ז סק"ז ובפר"ח סק"ט:

ד הארכתי כ"כ בזה לפי שראיתי להגאון השמ"ח בסי' ל"ח סי"ב שכתב עוד נ"ל דאם רואין בה מראה המותר צריך לנפחה דכיון דחזינן ריעותא צריך בדיקה לכתחלה ואם לא נפחוה יש להכשיר בהפ"מ עכ"ל ולא הביא ראיה לדבריו ובאמת אחרי המחילה אין דבריו נכונים כלל כמבואר היטב מדברי הרשב"א בתה"א ובקצר שמראה כשרה א"צ נפיחה וכ"ד כל הפוסקים וכמו שהוכחתי ג"כ מהסוגיא דף נ"ו ע"ב ומ"ש דכיון דחזינן ריעותא ג"כ נתבאר דמ"ש בגמרא כשרה אינו נקרא ריעותא וכדמוכח מדברי תה"א דל"ה ע"א דריעותא ענין אחר הוא וכ"מ ברש"י דנ"ו סע"ב ואף שיש לדבר בזה לדברי האחרונים גבי תרתי לריעותא מ"מ לענין חיוב בדיקה הדבר ברור דהיכא שנאמר בגמרא כשרה א"צ בדיקה. אם לא כשיש הוכחה לזה שצריך בדיקה כנ"ל כמו גבי כסדרן לפ"ד האומרים אין סירכא בלא נקב ושיש גילוי לזה שצריך בדיקה מלשון לית להו בדיקותא וגם ע"ז חלקו ואמרו דא"צ בדיקה אבל כאן משמע ודאי דא"צ שום בדיקה. ואתיא בכש"כ מדין סירכא תלויה. ומצאתי לנכדו הגאון רא"ז ז"נ בספרו פרי תבואה סי' ל"ח בראש אפרים סס"ק ע"ז כ' אמראות כשרות ולכאורה היה נראה מה"ט דכשרה סתמא משמע ואפילו בדיקה לראות אם היה עולה בנפיחה כהוגן לא צריך אך אא"ז כתב דבעינן בדיקה בנפיחה כדין כל דבר דאתייליד בו ריעותא כו' ויראה דלכתחלה חשש דלמא כשרה ומ"מ בעינן בדיקה ובהפ"מ סמך לומר דכשרה בלא בדיקה כלל משמע עכ"ל הרי דעתו נוטה ג"כ דא"צ בדיקה וכן עיקר מכל הנך ראיות שנתבאר וכן מוכרח ודאי לדעת הנ"ב חי"ד סי' יו"ד דכ' שיש להוכיח מלשון רש"י דמ"ז ע"ב ד"ה כבשרא דמראה כשרה אינו חשוב ריעותא כלל מדכתב ובהכי לא הוי לקותא ע"ש וחלק על הת"ש ע"ש:

ונחזור לענינינו דכיון שיצא לנו דמראות כשרות א"צ שום בדיקה ונפיחה כלל מעתה כיון דהגמרא כללה גלדי גלדי עם חזותא חזותא ואמר עלייהו כשרה ש"מ דשוין הן וכמו שחזותא חזותא א"צ בדיקה וכשרות כך כמ"כ גלדי גלדי. וכן מצאתי בשם מהרשד"ם

שהביא ראיה זו דגלדי גלדי א"צ נפיחה מדעריב ותני אוכמי גלדי חזותא והנך א"צ בדיקה. ואינו דומה לבשר בלוי דההוא טילא אדוקה ע"ש הביאו הלב"ש סס"י ל"ח סק"ע גם בלא"ה כל כשרה שבגמרא א"צ בדיקה אם לא דמפרש בהדיא כמש"ל או עכ"פ היכא דמוכח טובא דמסתמא צריך בדיקה כגון גבי מחט שנמצאת בתוך ביה"כ מצד א' כשרה דצריכה בדיקה שמא ניקבה גם מצד השני כמ"ש בחדושי הרשב"א דנ"א ד"ה מחט שנמצא בעובי ביה"כ. התם השכל נותן דאיך ידעינן שתחובה רק מצד אחד ולא ניקבה מעבר לעבר ע"כ היינו אם ראינו שלא ניקבה בפילוש [וכן] ממ"ש הברייתא מצד אחד מורה דהיינו שראינו שאין הנקב מפולש לצד השני כ"א מצד אחד לבד וע"ש בחה"ר ובשמעתא נמי אשכחן כשרה בבדיקה כדאמרינן לעיל אי איכא מכה בדופן כו' ע"ש ולא הביא מגלדי גלדי ש"מ דס"ל גלדי גלדי א"צ בדיקה ועיין ב"י סי' מ"ח בד"ה וכתבו התוספות והר"ן שדקדק מדברי הרמב"ם והרא"ש דס"ל דמצד א' כשרה בלי שום בדיקה ר"ל שא"צ להפוך ולבדוק שמא ניקב נקב מפולש ואף להרשב"א שמא ניקב ונתרפא לא חיישינן ע"ש א"כ כמ"כ בנ"ד גבי גלדי גלדי אין לחוש לחששות יתירות כמו דלא חיישינן התם לשמא הבריא וכ"ש מדעריב ותני בהדי חזותא חזותא דא"צ שום בדיקה כנ"ל ועוד דאל"כ אמאי לא אמר הש"ס גבי גלדי כדקאמר גבי ריאה הסמוכה לדופן (דמ"ח ע"א) חוששין לה היכי עבדינן מייתינן סכינא דחליש פומיה ומפרקינן לה וה"נ הל"ל דקולפין אותה בנחת ונפחינן לה. א"ו האמת יורה דרכו דכאן א"צ שום דבר לא קילוף ולא נפיחה וכן מצאתי דעת הראש אפרים עצמו סי' ל"ח ס"ק מ"ט דגבי גלדי א"צ שום בדיקה רק שדעת זקנו הת"ש דצריכה בדיקה רק אח"כ בסק"ק ובפת"ב סעיף ע"ב פסק בפשיטות כדברי הת"ש:

קיצור. וזה דלא כהשמ"ח סי' ל"ח סי"ב דבמראה כשרה צריך נפיחה גם הנ"ב חי"ד סי' יו"ד נ' לא ס"ל כוותיה גם הראש אפרים סי' ל"ח סס"ק ע"ז נוטה מדעת זקנו הת"ש וכיון שכן ה"ה גלדי גלדי דעריב להו הש"ס יחד כדלעיל אות א' וגבי מחט שנמצאת בבה"כ מצד אחד דצריך לבדוק שמא הנקב מפולש היינו דנכלל בלשון מצד אחד:

ה אמנם הטור סס"י ל"ח כ' יש בה גילדי גילדי פי' קליפות כמו נתק והיא שלימה כשר עכ"ל והב"י לא העיר ע"ז רק אח"כ הביא וכ' הרוקח ואם על הריאה כמו חלב כיסוי והוא כבשר בלוי קולפין אותו ואם הריאה תחתיו יפה ושלימה כשרה עכ"ל והוא ברוקח סי' שפ"ב ובש"ע סס"י ל"ח העתיק הרב"י לשון הטור ודינו של הרוקח לא הביא כלל רק הרמ"א הביאו בהג"ה סס"י ל"ט וסיים מיהו צריך לבדוק הריאה בנפיחה והנה הפר"ח סס"י ל"ח סעיף ה' בדין יש בה קליפות כמו נתק והיא שלימה כשרה פי' בלא בדיקה

וכ"כ הרשד"ם ז"ל עכ"ל והפרי תואר כ' מדכתב הרב והיא שלימה משמע דבעיא בדיקה והפר"ח כ' דכשרה דכתב מרן פי' בלא בדיקה ע"כ ולע"ד דמרן לא סבר הכין דאל"כ למה הוצרך לומר והיא שלימה ודברי מרן הם דברי הטור עצמו עכ"ל והנה בדיקה זו דהצריך הפר"ת יש לפרש בשני ענינים הא' דבעינן בדיקה בנפיחה שזה סתם בדיקה המוזכר גבי ריאה ומתפרש שפיר והיא שלימה על בדיקת נפיחה דכה"ג איתא בהרמב"ם ס"פ י"א מה' שחיטה על ריאה שיש בה סירכות תלויות אלא נופחין אותה בלבד ואם נמצאת שלימה מן הנקב ה"ז מותרת עכ"ל הרי אף שנופחין אותה בעוד שהסירכות תלויות בה חשוב ע"י נפיחה זו שהיא שלימה מן הנקב ולא חיישינן שהסירכא סותמת את הנקב וא"כ גם כאן מ"ש הטוש"ע והיא שלימה את"ל דצריך בדיקה י"ל היינו בדיקה בנפיחה בעוד שהגלדי עליו ויש לפרש פי' אחר דמ"ש הטוש"ע והיא שלימה היינו שקולפין הגלדי ורואין אם מתחתיהן נמצאת הריאה שלימה ופי' זה כתבו השמ"ח סס"י ל"ח סי"ח וגם הוסיף דבעינן אח"כ נפיחה והפר"ח שכ' שא"צ בדיקה י"ל שא"צ שום בדיקה כלל לא קילוף ולא נפיחה רק שאנו רואין שהיא שלימה ודוגמא מאי דס"ל לסה"ת גבי מחט שנמצאת בריאה דאמרינן שאם הריאה לפנינו והיא שלימה כשרה דהיינו שאם הריאה שלימה לפנינו ואין אנו רואים בה שום נקב מבחוץ כשרה בלי שום נפיחה כמ"ש בב"י סס"י ל"ו כך י"ל להפר"ח פי' מ"ש הטור והיא שלימה דאל"כ ה"ל להפר"ח לפרש דצריכה קילוף או נפיחה ומדסתם פי' בלא בדיקה משמע דא"צ שום בדיקה וכן הדין נותן כדי שלא נשוייה להטור חולק על כל הפוסקים הראשונים שמדבריהם נראה דגלדי גלדי א"צ בדיקה כלל כמו שהוכחתי לעיל מדברי בה"ג וכן מוכח מדברי הרי' דעריב ותני ג"כ גלדי גלדי בהדי חזותא חזותא. והרשב"א בתה"א דל"ב ע"א והרא"ש סי' י"ד וכ"כ רבינו ירוחם ריאה דקיימי גלדי גלדי אוכמי אוכמי חזותא חזותא כשרה כך פשוט בחולין שם ופי' רי"ף גלדי גלדי דדמו למצורע כו' חזותא גווני דמתכשרי בהו ריאה כגון ירוקה ככרתי כו' וכן פרש"י עכ"ל:

מדכתב כך פשוט משמע דא"צ שום בדיקה וכמו בחזותא חזותא במראות הכשרות והשמ"ח שהצריך לקלוף ע"כ דמדמי לה לדין בשר בלוי שהביא הרוקח ואין הנדון דומה לראיה. דהתם שהבשר בלוי ה"ל בשר רע ומקולקל וכדין ריאה דקיימי תלחי כיון דאנן לא בקיאין בבשר שהרופא גורדו מהו ולכן אם מגוף הריאה הוא הרי היא טרפה ע"כ צריך קילוף לראות שהריאה שלימה אז אין הבשר בלוי מקלקל אף שהוא בשר רע כדין נתמסמס מ"מ ע"י הקילוף אנו רואין דאינו שייך לגוף הריאה וע"כ הקילוף מעכב וכ"כ הט"ז סס"י ל"ט דהרוקח היתרא אתי לאשמועינן דלא נימא דהבשר בלוי עושה אותה

טרפה דאותו הבשר הוא ממשות של ריאה וא"כ יש כאן שינוי מראה דטרפה דהא כמראה בשר או לבן כמראה חלב טרפה קמ"ל דקולפין אותו הבשר ואין משגיחין בו ובמראיתו אלא בריאה עצמה בודקין אם אין בה ריעותא להטריף כשר ואין זה הבשר בלוי מזיק לה כלל עכ"ל הרי צורך הקילוף הוא דלא נימא דאותו הבשר הוא ממשות של ריאה אבל בנד"ז גבי גלדי גלדי ליכא למימר הכי דפרש"י קליפות קליפות א"כ בלא"ה ניכר שאינן מגוף הריאה כ"א הם קליפות וגרב שעלה על בשר ועור הריאה וא"כ כיון שאין לחוש שהן מגוף הריאה. כ"א לחוש שמא ניקב עור הריאה מתחת הגרב והקליפה הרי הגמרא אומר דכשרה וא"צ לחוש לזה וכמו שלא חששו גבי בועות וצמחים וטינרי שמא ניקבה הריאה ואף כי סתם גלד בא ע"י מכה כאותה ששנינו פ"ט דמקואות מ"ב והגליד שחוץ למכה וכ' הרמב"ם הקליפה אשר העלה חוץ לחבורה עכ"ל. והר"ש כ' ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד וכ"כ בתמים דעים סי' י"א על נדון זה וז"ל ול"נ דגלדי גלדי הוא מלשון הגליד פי המכה והוי כמו גרב עכ"ל. וכן רש"י פי' גלדי גלדי כעין מכות מ"מ הרי גבי בועות וצמחים וטינרי נמי מצד הסברא מבחוץ קרוב הדבר שיש נקב והבריא כמ"ש בחידושי הרשב"א דף מ"ז סד"ה אמר עולא בטעמא דרבי יוחנן וכדלקמן ואפ"ה אמרו בגמרא דאין לחוש לזה כלל וא"צ שום בדיקה א"כ גבי גרב וגלדי נמי י"ל כן ותדע דהא בגלדי גלדי לית מאן דפליג אדברי רבא דאמר בפשיטות שהן כשרות ואילו גבי צמחי צמחי איתא בגמרא (דמ"ח סע"א) דר' יוחנן לא ס"ל לאכשורי בהו משום דס"ל דקרוב הדבר הרבה שניקב העור ע"י המוגלא ואע"פ שנראית שלימה ועולה בנפיחה קרום הוא שעלה בה כ"כ בחה"ר. ואפ"ה קיי"ל להכשיר בלי שום בדיקה א"כ כ"ש בגלדי דכשרותן מבואר בגמרא בפשיטות בלי שום חולק ואם יאמרו לחלק משום בועות וצמחים גדלים בין עור לבשר א"כ העור שע"ג שלם אבל גלדי שהן קליפות הם ע"ג עור הריאה וכיון דמחמת מכה הן באים יש לחוש יותר שניקבה עור הריאה אך הא ליתא חדא דא"כ מאי מהני בדיקותא ומ"ש מסירכות שאמר רבא דלית להו בדיקותא ותו דהא עכ"פ אנו לא בקיאין בבדיקה היכא שצריך בדיקה מדינא דגמרא ועוד והוא העיקר די"ל המכה באה שלא ע"י שניקבו העורות אלא שעולה עליה צרעת וכמו גרב בלי שום נקב כמו שיש לפעמים שלחופית ע"ג הריאה כמ"ש בתשו' פנ"י חי"ד סי' י"ב ואפשר שעולה קרום ע"ג הריאה שזה ודאי מצוי ואח"כ נהפך לגרב ויכולני לפרש דלכן נק' גלדי גלדי דוגמת מ"ש בגמרא פ"ג דר"ה (דכ"ו סע"א) והא דפרה כיון דקאי גלדי גלדי מיתחזי כשנים ושלשה שופרות ופרש"י גלדי גלדי בכל שנה ושנה ניכרת תוספתו והוא כמין גלד מוסיף על גלד ראשון בתכליתו של ראשון תחלת השני עכ"ל הרי שגלד

הוא ענין תוספת שנתוסף על עובי הקרן וע' בגמ' שם (כ"ח ב') והעמידו על גלדו וכן ודאי דעת מהרשד"ם והפר"ח דגלדי גלדי א"צ שום בדיקה כלל לא קילוף ולא נפיחה וכ"מ ממ"ש בד"מ סי' ל"ח סס"ק ב' גרב על הבועה טרפה אבל על הטינרא מספקא ליה משמע גרב על הריאה כשר וא"צ קילוף וגרב היינו גלדי כמ"ש בשם ת"ד סי' י"א וכ"כ בכנה"ג בהגהת הטור סס"י ל"ח ובבל"י סס"י ל"ט כ' בשם כנה"ג שהווארצלין ודאי באו מרוב ליחה עכ"ל וע' פר"ח סי' נ' סק"א א"כ י"ל בפשיטות שאין לחוש כאן לנקב יותר מבבועה:

קיצור מהטור שכתב גבי גלדי והיא שלימה דקדקו דצריך בדיקה ומהפר"ת משמע דהיינו נפיחה:

והשמ"ח ס"ל דבעינן קליפה ונפיחה ומדברי הפר"ח ומהרשד"ם משמע שא"צ שום בדיקה וכ"מ מדברי הלבוש והשמ"ח נ' מדמה זה לדין בשר בלוי אבל יש לחלק ואם מן הסברא חשש בהו שעלה מחמת נקב הרי גם בבועות וצמחים י"ל כן מסברא ועכ"ז לא חיישינן לזה:

ו אך הלחה"פ סס"י ל"ח אמ"ש בש"ע שם יש בו קליפות כ' נ"ל שזהו שומא שקורין ווארטצלין שכתבנו וצריכין קליפה עולת יצחק עכ"ל וס"ל דמ"ש הפר"ח וא"צ בדיקה היינו שא"צ נפיחה אבל קליפה ס"ל שצריכין וכ"כ הבל"י שצריכין קליפה ואחריהם נמשך השמ"ח רק דס"ל קליפות דהיינו גלדי הוא מין בפ"ע חוץ מווארטצלין וצריכין ג"כ קליפה וגם נפיחה ועיין בשפ"ד סס"י ל"ח דסיים ומ"מ לדינא בווארטצלין יש לקלוף ולנפחה משמע בקליפות א"צ נפיחה וגם קליפה י"ל שא"צ דאפשר רק בווארטצלין החמיר כדברי הע"י ולחה"פ והבל"י והשמ"ח משום די"ל שזה חמור מגלדי שבגמרא אבל בגלדי דהיינו קליפות כיון דעריב ותני להו בהדי חזותא חזותא א"צ שום בדיקה ויש מקום לזה מדברי הע"י עצמו שראיתי הובא לשונו בראש אפרים סס"י ל"ח ס"ק ק"א והם בשם ר' תנחום שו"ב וז"ל לפעמים נמצא ע"ג הריאה שומות שקורין ווארטצלין צריך לקלוף מן הריאה בנחת ובאם שיהיה הריאה יפה ושלימה תחת הווארצלין כדין בשר בלוי עכ"ל הרי טעמו דמדמה זה לבשר בלוי אבל בגלדי דהיינו קליפות י"ל שמודה שא"צ קליפה וגם בר"א שם ס"ק ק"ב כ' שיותר יש קולא בגלדי לפי שעומדים צפופים למעלה ע"פ שטח הריאה גם מדברי הלבוש סס"י ל"ח נראה דגלדי גלדי א"צ קליפה שהרי בגלדי גלדי העתיק לשון הש"ע שלא נזכר שום קילוף ואח"כ תיומ"י הביא דין בשר בלוי וכ' קולפין אותו מכלל דגבי קליפות שהן גלדי א"צ לקלוף שוב ראיתי בתשו' שבסוף ספר בית אפרים סי' כ"ח הביא שיש מי שרצה לדייק שאפילו בדיקה לראות אם

היא שלימה אינו מעכב דיעבד היינו שא"צ לקלוף לראות אם היא שלימה והוא חלק ע"ז ופי' דכל שאינה נקלפת בנחת אינה בכלל גילדי כלל ודבריו תמוהים דהא בגלדי גלדי שבר"ה (דכ"ו) א"א לקולפן ומה שנסתייע ממ"ש הר"ן והרשב"א בתה"א הובא ב"י בי"ד סי' פ' גבי כרוכות וחדוקות דגלדי קרן השור רפויים עד שמתקלפים זה מזה וחדוקות היינו שהן מהודקות הרבה שלא כגלדי קרן השור הלא זהו רק לפר"ת:

אבל לפרש"י שם אינו כן והתוספות והרא"ש ס"ל גם לר"ת כמו לרש"י בזה ע"ש בב"י ועיין מהרי"ק שרש קכ"ב חבור דגלדי קרן השור עדיף הרבה מחבור שע"י דבק ועיין בתוס' דסוטה (די"ח ע"א) ועוד הרי לדברי ר"ת יש גלדי גלדי מהודקות הרבה והכא דקאמר סתם גלדי גלדי כשרה משמע אפילו מהודקות ועוד דהא הרי"ף פי' גלדי גלדי דדמו למצורע ובודאי דהצרעת אינה נקלפת בנקל וכן התמים דעים פי' דהיינו גרב והוא ודאי אינו נקלף בקל וגבי גליד שעל המכה ושחוץ למכה מבואר בב"י סי' קצ"ח ד"ה דם יבש שעל המכה שנעשה יבש ונדבק בחוזק על הבשר ואפילו אם יצטער אם יסיר הגלד מע"ג המכה, וכ"כ בסה"ת סי' ק"ג:

קיצור רק בע"י הצריך קליפה בווארצלין והסכימו עמו הלחה"פ והבל"י והשמ"ח, וגם לדבריו אפשר לחלק בין ווארצלין לקליפות:

ואם באנו לצאת י"ח דעת הטור שכתב גבי גלדי גלדי והיא שלימה. דמשמע לכאורה דצריך איזו בדיקה אזי ודאי יוצאי' ע"י בדיקת נפיחה דעי"ז מתברר שהיא שלימה בלא נקב כמו גבי מחט שנמצאת בריאה ואף שכאן הבדיקה בעוד שהגלדי מחובר עליה ואיכא למיחש שהגלדי סותם הנקב הרי עכ"ז כה"ג חשוב בדיקה במקום דצריך בדיקה כגון גבי כסדרן וריאה הסמוכה לדופן לפ"ד המצריכים בדיקה (וכ"מ מדברי הפרי תואר דהא מ"ש הפר"ח דא"צ בדיקה פשטא דמילתא משמע דקאי אנפיחה וכמ"ש במהרשד"ם בהדיא וקליפה מאן דכר שמה בש"ע כאן סס"י ל"ח ואהא פליג הפר"ת משמע דמצריך נפיחה וא"כ בזה יוצאים גם דעת הטוש"ע דכתבו והיא שלימה) כמבואר בסמ"ג מיהו יש לחלק ע"פ מ"ש הת"ש סי' ל"ט סס"ק ט"ו וז"ל ומ"ש וא"צ להסיר הסירכא תחלה כ"מ דעת הפוסקים דהבדיקה היא אליבא דשטת רש"י לראות אם הסירכא סתמה בטוב להנקב עכ"ל וביאר דבריו הלב"ש שם ס"ק מ"א כיון שכתבו הפוסקים דא"צ בדיקה רק לשטת רש"י דאין סירכא בלא נקב ולדידיה אם נסתם הנקב בסירכא כסדרן כשר ואין צורך הבדיקה רק לראות שהנקב נסתם היטב ע"י הסירכא מש"ה הבדיקה כאשר הוא עם הסירכא עכ"ל משא"כ בנדון זה דאם היה נקב אין הגלדי סותם דה"ל קרום שעלה מחמת מכה בריאה ואינו קרום ולא דמי לסירכא בכסדרן דהסירכא מתחזקת

ע"י אונא חברתה משא"כ הכא וכיון שאם היה בה נקב טרפה אם איתא דצריך בדיקה י"ל דלא מהני הבדיקה בעוד שהגלדי עליה מ"מ הא גבי סירכא תלויה שכ' הרמב"ם דנופחין אותה לראות אם היא שלימה מן הנקב משמע מדברי השמ"ח סי' ל"ט סעיף למ"ד דנפיחה זו היינו בעוד הסירכא תלויה עליה וכן מוכרח מדבריו סס"ק מ"ה דא"א לסור התלויה בסכין ואח"כ לבדוק דקרוב הדבר לקלקל ולהפסיד בידים ולמעך ולמשמש א"צ רק בדבוקה ולא בתלויה ע"ש וכן כ' הפמ"ג במשבצות ס"ק י"ב וחלק על הבל"י ס"ק כ"ט שכ' להפך דלא שמענו כן ע"ש הרי אף שהסירכא עליה מ"מ חשוב נפיחה לומר שעי"ז נמצאת שלימה וכן מצינו גבי ריאה הסמוכה לדופן דבדקינן לה ומהני הבדיקה אפילו בעוד הסירכא היא על הריאה כמ"ש אאזמו"ר נ"ע בתשו' להגאון דק' בריסק וכתב כמבואר שם בר"ן בהדיא. והוא מש"ש הר"ן ואם תשאל ותאמר כו' מאי מהני בדיקה כו' לא תפיק זיקא שהרי סירכא זו סותמתה כו' י"ל כו' מיהו כל היכא דאיכא למבדק בדקינן עכ"ל ע"ש וא"כ כמ"כ גבי גלד שכ' הטור והיא שלימה י"ל היינו שבודקין ע"י נפיחה כשהגלד עליה ונמצאת שלימה. דאת"ל לקלוף ואח"כ לבדוק קרוב הדבר לקלקל בידים יותר מבסכין גבי סירכא תלויה וכמו שמצוי גבי שלופרוק כשקולפין אותו מזיע הריאה טפי דמים ויש לומר שקלקול זה בא בידים כי מעולם לא ניקבה הריאה והקרום עלה בה שלא מחמת מכה ונקב רק שאח"כ נדבק בחוזק וכשמקלפין אותו מתקלקל מעט מזעיר עור הריאה ומזיע טפי דמים ולכן ג"כ לא מפקא זיקא וכמו אם יקלפו עור א' של הריאה מעור השני ודאי יצאו ג"כ טפי דמים ועוי"ל לפמ"ש הת"ש עצמו גבי סירכא ממקום למקום שי"ל דכשרה אף לפרש"י משום שמתחזקת בראשה השני משא"כ בקרום העולה מחמת מכה שאין חיזוק כ"א במקום המכה ע"ש בת"ש ס"ק מ"ח א"כ אם הקרום מתפשט ודבוק גם להלאה הרבה י"ל דדומה לסירכא ממקום למקום ועוי"ל לפ"ד תשו' פמ"א ח"א סי' א' [חסר קצת]:

קיצור ולצאת דעת הטוש"ע שכ' גבי גלדי והיא שלימה י"ל דיוצאין ע"י בדיקת נפיחה כמו שהיא עכשיו בלי קילוף תחלה דאת"ל לקלוף ואח"כ לבדוק קרוב הדבר לקלקל בידים וא"כ בנדון השאלה כשהקרום דק ומראיה אינו כמו בשר בלוי י"ל שלא היו צריכין לקלוף הקרום מעל הריאה מאחר שהוא דק ואינו כמו בשר בלוי ולכן אף [אם]אירע שקלפוהו ומזיע טפי דמים יש לומר שמחמת הקילוף נתהוה זה וכמש"ל [סי' נ"ז] בד"ה בענין קרום שעלה מחמת מכה אבל לתלות שזהו זיעה בעלמא כדברי הלב"ש סי' ל"ט ס"ק ר"ג אין נראה כלל:

וכל זה בגלדי גלדי שהוא קליפות כעין מצורע וגרב. אבל בשאר קרום ממש הנמצא על הריאה לכאורה לכ"ע א"צ לא קליפה ולא נפיחה דמהיכי תיתי לה דל"ד לגלדי אף להשמ"ח שהגרב והגלד ה"ל מכות וכמ"ש רש"י כעין מכות ע"כ ה"ל כקרום שעלה מחמת מכה ומלבד שאינו קרום חוששין לנקב לשטתם אבל בשאר קרום שאין בו היכר מכה מנלן לחוש שעלה מחמת מכה וראיה ממעשה דרינוס שביש"ש פא"ט סי' ל"ה הובא בט"ז סי' ל"ה ס"ק י"ד. דהקליפה היה רק משום אופתא אמת השמ"ח שם הצריך נפיחה ומלשון רש"ל וט"ז לא משמע כן וכ"מ מהפר"ח ואף שהרמ"א סס"י ל"ט הצריך נפיחה גבי בשר בלוי ופי' הפר"ח סי' נ' סק"א משום דהוי ריעותא י"ל בלוי שאני לכן חשוב ריעותא משא"כ קרום בעלמא גם הפמ"ג סי' ל"ה במשבצות ס"ק י"ד דעתו נוטה דבדיקת נפיחה אינו מעכב שם. וכ"פ הפרי תבואה סי' ל"ה סעיף קכ"ו וע"ש סי' ל"ט סעיף קנ"ז ובר"א ס"ק קפ"ח ובאמת עכ"פ קרום שעל הריאה לא גרע מדין סירכא באונא אחת מינה ובה עכ"פ ע' לב"ש סל"ט ס"ק צ"ט דאנו נוהגין להקל אף לשטת רש"י כמבואר בש"ע סעיף ח' ובש"ך ובשמ"ח סעיף ל"א וכ"כ בספר פתחי תשובה שם סק"ח בשם הנו"ב חי"ד סי' י"ב וכ"כ הפמ"ג דהמנהג להכשיר בזה ויש ליתן טעם לזה כיון שאדרבה רש"י י"ל דס"ל שלא כסדרן אינו נקרא רק מאונה לאונה השלישית ולא לאונה שאצלה וכ"כ בספר המכריע סי' י"א בשם רש"י והטעם י"ל ע"פ מ"ש התוס' דמ"ז ע"א אע"ג דקרום כו' היינו כו' אבל כשהיא סרוכה במקום כו' ונהי דאנן לא קיי"ל בזה כרש"י. מ"מ היכא דלהתוספות כשר היינו בסירכא מינה ובה גם לדידן דתופסים כשטת רש"י דאין סירכא בלא נקב מ"מ אין להחמיר כיון דלרש"י עצמו כשר בכה"ג ולשטת התוספות ג"כ כשר אין לתפוס כל החומרות יחד וקרוב לזה כ' הת"ש ס"ק מ"ח והביא ראיה ג"כ מלשון הש"ס להכשיר בזה וא"כ כ"ש קרום שע"ג ריאה דעדיף מסירכא כמבואר בב"י רס"י ל"ט ד"ה וכ' בהגמי"י פי"א מה"ש שכן רגילות להמצא בהרבה ריאות וע"ש בד"מ סק"ז שכ' דבשלא כסדרן אף קרום טרפה מ"מ היינו שלא כסדרן אבל באונא א' מינה ובה י"ל לכ"ע קרום עדיף מסירכא:

סימן לז

בענין קרום שעלה מ"מ בריאה ע' פליתי סי' ל"ו סק"ד ת"ש שם ס"ק י"ד תויק"ו סי' מ"ד סק"ו דכיון שנתהוה מחמת המכה א"כ בהבל בא ובהבל ילך כי אין יסודו דבר קיום וסופו להתפרק ושטה אחרת להט"ז וש"ך כיון שנטרפה שוב אין לה היתר וע' במשבצות זהב סי' ל"ג סק"ד דפי' מ"מ היינו כשהיה טרפה בלא הקרום הא אם ניקב רק קרום

אחד מהוושט ועלה בו קרום אינו חשוב מ"מ ולכן גם אם אח"כ ניקב קרום השני כשר וכבר כתבתי שצ"ע וצ"ע ג"כ מלשון הישׁ"ש פרק הערל סי' י"ו אך עכ"פ בסתם קרום שמוצאים על הריאה כל שאינו ניכר שמחמת מכה הוא אין לנו להחשיבו קרום שעלה מ"מ וכיון שכן י"ל מ"ש הרוקח סי' שפ"ב הובא ב"י סס"י ל"ח י"ל דדוקא נקט בשר בלוי וחשוב קרום שעלה מחמת מכה אבל שאר קרום י"ל א"צ בדיקה כלל. ולכן אף אם אירע שכשקלפוהו יוצא ט"ד מן הריאה וע"כ ע"י הקילוף נקרעו קרומי הריאה י"ל אין טרפה כיון מעיקרא היה הקרום דבוק בהריאה ואינו קרום מ"מ ונסבך הרבה להריאה אף שע"י הקריעה והקילוף תנקב הריאה אינה טרפה שהרי לא היה ראוי להקלף כלל והי' מתקיים כך לעולם כיון שאינו קרום שעלה מ"מ והו"ל אין סופו ליסתר ואף אם סופו ליסתר י"ל אם הי' נסתר ממילא לא הי' נקרע קרומי הריאה כלל רק כשקלפוהו בידים שאני:

סימן לח

דלדול היוצא מהריאה ונמצא שנסרך לשומן הלב ולא נימוח ע"י מיעוך ומשמוש:

הנה ז"ל בדיקת מהרי"ו סירכא תלויה ואינה דבוקה למקום אחר כשר וכן לפעמים נמצא לסוף הריאה בשפולי דלדולים כעין סירכות גם זה כשר ונקראים דלדולי ריאה עכ"ל מדקאמר דלדולים כעין סירכות משמע דמיירי בדבוקים למקום אחר דאי לאו הכי הל"ל כעין סירכות תלויות ועוד מהו גם זה כשר היינו סירכות תלויות ועדיפי מינייהו דדרך להיות כן כמ"ש ונקראים דלדולי ריאה א"ו משמע דהנך דלדולים אע"פ שהן דבוקות כשר והיינו משום דכיון דדרך להיות דלדולים יוצאים בשיפולי ריאה א"כ אין זה ענין לחשש נקב בריאה ואפילו להעיטור דאוסר סירכא תלויה משום דכיון דאין סירכא בלא נקב כהובא בב"י הכא כשר דדלדולים אלו ודאי לאו מחמת נקב באו דדרך להמצא כן וכעין מ"ש הריצב"א בענין קרום שקורים טילא שאין לחוש שכן רגילות להמצא בהרבה ריאות הובא ב"י רס"י ל"ט ור"ל דלכן אינו בגדר סירכא כלל ועיין בשמ"ח סי' ל"ט וכ"ש בדלדולים הנ"ל והן כענין הנזכר במשנה בבכורות ס"פ מומין אלו (דמ"ה ע"ב) רבי אליעזר אומר אף בעלי הדלדולין פסולין באדם וכשרין בבהמה ופרש"י כמין חתיכות בשר יוצאות ותולות להם והרמב"ם כ' בפי' המשניות שם ובעלי הדלדולים הם שמתדלדלים מגופם עורות עד שעורותיהן דומין לדוסקיא ובחבורו ספ"ח מה' איסורי מזבח כ' בעלי הדלדולין והוא שידלדל העור והבשר כו' נראה שדימה זה לענין אבר ובשר המדולדלין בפ"ט דחולין אמנם הרע"ב בבכורות שם פי' כמ"ש רש"י ועיין במשנה

ז' פ"ו דנגעים היבולת והדלדולין והנה דלדולי ריאה הן ודאי ע"ד הדלדולין דפרש"י בבכורות וא"כ אינם ענין לחשש סירכא כלל ולכן גם כשאח"כ נסרך דלדול זה למקום אחר מאיזה טעם יהי' פסול דהא הסירכא היא רק מהדלדול ולא מהריאה ואין שייך חשש נקב בהדלדול דהדלדול שהוא חתיכת בשר בעלמא שאינו עולה בנפיחה כלל עם הריאה אע"פ שיוצא מן הריאה אין הנקב פוסל בו וגם אין שייך סירכא אפי' באברים שהנקב פוסל בהם אלא בריאה לבד ודלדול זה אינו גוף הריאה כלל כנ"ל ותדע דלדידן דסירכא תלויה חשבינן לה רק הפשטת ליחה אע"פ שסירכא דבוקה לפרש"י באה מחמת נקב וכ' הרא"ש לפי שסירכא הבאה מחמת נקב נסרכת למקום הסמוך לו כו' הובא ב"י וא"כ אילו ידעינן שסירכא זו הדבוקה היתה מקודם רק סירכא תלויה זמן רב ואח"כ נדבקה ודאי הי' כשר דכיון שהיתה קודם לזה זמן רב רק סירכא תלויה שאינה אלא הפשטת ליחה א"כ כשאח"כ נדבקה אין מחמת זה לבדות שהיתה נקובה אלא דמהסתם מחזקינן כל סירכא דבוקה בחזקת שמחמת נקב באה והיינו שלא היתה כלל סירכא תלויה זמן נכון וא"כ בדלדול שנסרך דמאחר שניכר היטב שהוא דלדול כענין דלדולי בשר הנ"ל. א"כ פשוט שמקודם היה דלדול לבד ואח"כ הוא שנסרך א"כ אין לחוש בו כלל לאין סירכא בלא נקב ואין לומר דהניחא לדעת רש"י אבל לשטת התוספות דיש סירכא בלא נקב רק איסור הסירכות משום שסופן להתפרק ולנקוב וכל העומד לנקוב כנקוב דמי א"כ לכאורה גם בדלדול נהי דלא שייך בו חשש נקב מ"מ שייך החששא דסופה להתפרק י"ל דאף אם תתפרק לא חיישינן שתנקב הריאה כיון שסירכא זו אינה מהריאה כ"א מהדלדול א"כ תתפרק מהדלדול וישאר עדיין הדלדול כמו שהיה קודם שנסרך או אפילו ינתק קצת מהדלדול מה בכך ולחוש שעי"ז יתפרק הדלדול מעיקרו וינקב הריאה אין לחוש ועוד דבלא"ה דעת מהרש"ל ביש"ש פא"ט סי' כ"ו דקיי"ל כרש"י וכ"ד הרא"ש והטור ועיין מזה בת"ש סי' ל"ט ס"ק י"ד א"כ אף דהת"ש שם כ' להחמיר גם כשטת התוספות משום שכן דעת הרמב"ן והרשב"א עכ"פ בנד"ז דגם להתוס' י"ל דלא שייך החשש דסופה לנקוב אין לחוש להחמיר:

מיהו י"ל אם הדלדול נסרך במקום אחר ג"כ בהריאה א"כ עכ"פ מצד אחד סירכא הוא וה"ל כדין ריאה הסרוכה לדופן דחיישינן לה דבין לרש"י בין לתוס' יש לחוש לרש"י י"ל שמא התחלת הסירכא הוא מצד של הריאה שהי' שם נקב ונסרך להדלדול ולהתוס' שייך החששא דשמא יתפרק הסירכא במקום דיבוקה להריאה ותנקב הריאה אבל בנדון שאילתינו שהדלדול נסרך לשומן הלב ששם אין הנקב פוסל ודאי אין לחוש כלל ואין להחמיר עוד איך נסמוך על בדיקתינו שזהו דלדול שמא הוא סירכא דהא גבי קרום

שקורין טילא מבואר בהרמ"א סעיף ד' בהג"ה ובש"ך שם ס"ק י"ד והוא ניכר לבקיאים כו' וכ"כ בשמ"ח סעיף י"ז דיש להכיר כו' ובת"ש ס"ק כ"ה כ"ז דיש היכר בין קרום לסירכא וכמ"כ או כ"ש בענין דלדול דניכר טפי שהדלדול יש בו ג"כ גידים דקים משא"כ בסירכא אע"ג שבהגהת הר"ץ לבדיקות מהרי"ו איתא ההיכר ע"י להניח הריאה במים פושרין אם ינתקו מאליה זהו דלדול הנה השו"ב מומחה אומר שבדיקה זו אין רגילים בו עכשיו אבל ניכר הוא בלאו הכי מהו דלדול באין שום ספק כלל וכ"כ בספר דר"ח סי' ל"ו וסעי' ב' דלדולים הידוע להשוחטים:

והנה בלבושי שרד סי' ל"ט ס"ק קל"ז כ' ונ"ל דהני דלדולין מיירי שאינן סרוכים למקום אחר אבל אי סרוכים הוו סירכא ולא דלדול כו' ונ"מ דאינו ריעותא להצטרף לתר"ל עכ"ל ודבריו דחוקים מאד וכן יש ראיה מהגהת הר"צ שכתב קבלה לידע איזה סירכא ואיזהו דלדול תניח הריאה במים פושרין אם ינתקו מאליה זה דלדול ואם לאו אז סירכא היא וטרפה עכ"ל ואי מיירי דהדלדול רק תלוי ואינו דבוק א"כ אף אם סירכא היא הרי סירכא תלויה כשר וכן הראו לי שהביא ראיה זו בתורת יקותיאל סי' ל"ט סק"ז דמהגה זו משמע דדלדול עדיף טפי וכשר אפילו אם נסרך למקום אחר ולפ"ז צ"ע שלא הביאו בהגהות ואיך שיהי' נלע"ד לדינא כיון שאין אנו בקיאים בכל מקום שצריך בדיקה יש לנו להטריף בכל ענין אם לא שנימוח במשמושו וכנ"ל עכ"ל והנה מ"ש משום שאין אנו בקיאין אין מוכרח כלל וכמש"ל לענין טילא אך הנה מה שהניח בצ"ע שלא הובא דין זה בהגהות הוא כי הנה הרמ"א בד"מ סי' ל"ט ס"ק י"ח הביא דין זה בשם מהרי"ל והוא במהרי"ל ה' בדיקות דע"ח סע"ב וז"ל סירכא תלויה בריאה ואינה דבוקה למקום אחר כשר וכן לפעמים נמצא בסוף הריאה בשיפולה דלדולין כעין סירכות גם אלו כשרין ונקראין דלדולי ריאה וכן אמר מהר"י סג"ל דכשר בין תלויים באמצע הריאה בין בסופה ואם יוצאים מן בועה טרפה ואי בועה דהוא טינרי כשרה ודוקא אחת תלויה כשרה עכ"ל מדקאמר מהרי"ל בין תלויים באמצע הריאה כו' משמע דבשהדלדולים תלויים עסקינן ואינן דבוקים למקום אחר וע"כ לא הביא רמ"א מיהו מ"ש מהרי"ל ואם יוצאים מבועה טרפה צ"ל דלא קאי אדלדולים לפמ"ש הלב"ש דהדלדול אינו ריעותא א"כ אין זה תר"ל ועיין בכלבו סי' ק"א וסירכא תלויה כו' מכשירין אותה שאינה אלא שניקב קרום התחתון כו' וכך כ' ה"ר שמואל דאם נמצאו סירכות מדולדלות שאינן דבוקות בשום מקום כשרה כו' עכ"ל מלשון מדולדלות משמע דהיינו דלדולים שהזכירו מהרי"ל ומהרי"ו ומשמע דוקא כשאינן דבוקות בשום מקום מיירי וצ"ל דהר"ש מפרש מדולדלות כדרך שפי' בפי' המשניות להרמב"ם בבכורות שמתדלדלי' מגופם עורות כו' אך נלע"ד

אף אם נאמר דמהרי"ל ומהרי"ו לא מיירי בדלדולים הדבוקים כ"א בתלויים אפ"ה כיון דשמיעא לן מינייהו דהדלדולים אינן שייכים כלל וכדלדולי בשר דפרש"י בבכורות א"כ ממילא אם דלדול זה נסרך אח"כ ראוי שיהיה כשר כיון דלא שייך לומר ע"ז אין סירכא בלא נקב וגם לא החשש דסופה להתפרק כנ"ל ודומה למ"ש בפר"ח סס"י ל"ח בשם מהרשד"ם גבי גלדי גלדי דאפילו יש סירכות מקליפה לקליפה אין זה סירכות הריאה וכשרה וכ"כ השמ"ח שם וכן משמע בכנה"ג סי' ל"ט בהגהת הב"י אות קצ"א לאחר שהביא ד' מהרי"ו והגהת הר"ץ כ' וכ' דמש"א בדף נ"ט ע"ג בסי' זה הוא לידע אם היא סירכא בשנסרך באונא ובאומא אבל הסימן דכשמכניס הטבח ידו כל סירכא שתנתק ריר הוא הוא כשנסרכה לדופן עכ"ל הרי מבואר דהדמש"א מפרש ד' מהרי"ו בענין דלדולים היינו אפילו בדבוקים ואף שיש להקשות דאם נסרך באונא ובאומא א"כ מצד אחד סירכא הוא אפ"ל כיון שבצד א' הוא דלדול א"כ משם נמשך עיקר הסירכא וה"ל כמ"ש הר"ן גבי ריאה הסמוכה לדופן איכא תרי ספיקי כו' וכיון שהסירכא זו מחמת דופן היא באה אין חוששין שמא כשתתפרק תנקב הריאה כו' ע"ש ואף דאבימי שם חולק ע"ז יש לצרף הכא סברת מ"ד מגב לגב לא מקרי שלא כסדרן כ"א מא' לג' או הכא יותר מצוי שמצד הדלדול נמשך סירכא זו:

ועכ"פ בשנסרך הדלדול לשומן הלב יש לצדד להקל ע"י דקולפין אותו מהריאה ואינו מבצבץ דאז בלא"ה יש להקל בכה"ג אפילו בסירכא לפ"ד כמה פוסקים כמבואר בתשו' אזמו"ר ואם משום שע"י שקולפי' הדלדול אע"פ שלא יבצבץ מצוי שיצאו טפות דמים מהריאה במקום שנקלף י"ל זה אינו כלום כיון בכל דלדול אפילו שלא נסרך כלל ימצא כן כשיקלפו מהריאה ופשיטא דלא נאמר דכל הדלדולים יהיו טרפה ח"ו וכן מצאתי בס' דר"ח סי' ל"ו וסעי' ב' בשם הרב המ"צ כ"א דלדולים כו' ודרך הוא להמצא בהם טפי דמים כו' ע"ש ובודאי מיירי בדלדול הדבוק יעו"ש בהשאלה ולענ"ד יפה הורה המ"צ ואפילו בדבוק הדלדול באונא אם נימוח דיצא מתורת סירכא אזי אם אינו מבצבץ כשר אע"פ שיוצא ט"ד במקום שקולפין הדלדול מאחר שדרך הוא כו' ומשום שנדבק הדלדול אין להחמיר בזה יותר רק להצריכו מיעוך ושלא ימצא ט"ד במקום השני שאינו דלדול היינו במקום השני שבריאה שנסרך הדלדול לשם אבל במקום שבריאה שמשם נמשך הדלדול אין הט"ד ריעותא ודי במה דאינו מבצבץ מה גם שי"ל דלדול אפילו דבוק אינו סירכא כלל כנ"ל לכן אף כשנאמר דחשוב סירכא סגי בכך:

סימן לט

א יש להעיר לזה ממ"ש בש"ע יו"ד סי' ל"א ססע"י ב' בהג"ה ויכול להשליך הראש או למוכרו לעו"ג בלי פתיחה וע"ש בבאה"ט סק"ד בשם בה"י ועכשיו נוהגין שלא לפתוח כו' ובל"י שם סק"ז הביא ד' הבה"י וחלק עליו ועיין ת"ש סי' ל"א סק"ה ובדברי אאזמ"ו הגאון ז"ל סק"י שם ונד"ז י"ל דלא דמי לחודש תמוז דשכיחי מים כו' משא"כ הכא יש לדמותו לשאר ימי השנה שם דא"צ בדיקה דאין הטרפות אא"כ ימצא סירכא וימצא ג"כ קוץ או מחט תחוב בביה"כ וגם בזה אין הטרפות ברור כמ"ש בסמוך סק"ב:

ב גם יש לעיין בגוף הדין איך הדין אם נסרך ביה"כ לטרפשא דכבדא והוא בש"ע סי' מ"א ססע"י ח' בהג"ה ועיין בתשו' צ"צ סי' מ"ט הביאו הבאה"ט סי' מ"א סס"ק י"ג אם נמצא מחט תחוב כו' אבל אם נמצא המחט מונח כו' ועיין בש"ע סי' מ"ח ססע"י ח' מחט או קוץ. ובט"ז שם ס"ק י"ד ובש"ך שם ס"ק ל"א דמחמרי יותר מהצ"צ גבי קורט דם אע"פ שהמחט אינו תחוב כו' וכן פסק בתשו' חוט השני סי' ס"ט לענין סירכא כמו שהובא בפתחי תשובה סי' מ"א ס"ק י"א והנו"ב שם מיקל כהצ"צ. והצ"צ הביא ד' הט"ז והש"ך וחלק עליהם והסכים עמו הפר"ח סי' מ"ח ס"ק כ"ב והנה גם בדינו של הצ"צ סי' מ"ט הנ"ל שהביא הבאה"ט כ' בכו"פ ססע"י מ"א צדדים די"ל דלא דמי סירכא לקורט דם שבגמרא ע"ש הטעם וכן ראיתי בכנה"ג סי' מ"ח בהגהות הטור סעיף כ"ב:

ג ועמ"ש בתשו' א' בדין בדיקת הדקין בעת שהוחזק בעיר א' למצוא אבעבועות שקורין פאקין בהדקין כו' ומצד מנהג ע' פר"ח בדיני המנהגות סעיף ח' וסס"י א' ותמצא שיכולים להתיר כי י"ל מנהג זה לא דמי למנהג דבני בישן. דכאן הוא חומרא יתירה לבדוק דזה שיהי' טרפה כדעת הצ"צ הוא ודאי מיעוטא דלא שכיחא והרי איכא רובא להקל וגם חזקה ברורה שכשנולדה ודאי לא הי' בה מחט ומבואר ביבמות (דקי"ט ע"ב) דכשיש חזקה ורובא ה"ל המיעוט כמו מיעוטא דמיעוטא ואפי' ר' מאיר דחייש למיעוטא לא חייש. לכן י"ל הבדיקה זהו רק ע"ד מדת חסידות ובכה"ג יש לזה היתר שלא לבדוק:

סימן מ

טרפש הכבד שהיה דבוק לביה"כ ובדקו את ביה"כ ונמצא שם נקב שלא ניקב מעבר לעבר מה דינו:

הנה תחלה יש לעיין במ"ש הבאר יעקב סי' מ"א מעשה היה שנסרך טרפש הכבד לביה"כ ובדקוהו לביה"כ ומצאו כנגדו נקב ולא ניקב מעבר לעבר ולא נמצא בו מחט טרפה לפמ"ש בתשו' צ"צ סי' מ"ט ע"ש ובתשו' חוט השני סי' ס"ט כו' א"כ בנ"ד אף דלא נמצא

בו מחט כו' ובאמת יש להשיב ע"ז מתרי טעמי דהנה בכנה"ג סי' מ"ח בהגהת הטור סעיף כ"ב מצאתי בשם בדיקות כ"י למהר"י פיגון שמנהגם להקל בדין שנשאל הצ"צ סי' מ"ט אף שלא הביא ד' הצ"צ וז"ל והן אמת שלפי דעתי אם היתה סירכא יוצאת מן הכרס ונסתרכת לטרפש ויש מחט תחובה בכרס אע"פ שלא עברה המחט הייתי רוצה להטריפה שאין לך קורט דם גדול מסירכא וא"כ היא טרפה אבל אין אנחנו נוהגין כן אלא כשיש סמפון עכ"ל וסמפון הוא צנור מלא מוגלא יעו"ש וכן הי' פשוט בעיני השואל שבתשו' צ"צ שם וכן בפתחי תשובה סס"י מ"א ס"ק י"ב הביא כן בשם תשו' תולדות יצחק וגם הכו"פ סס"י מ"א כ' צדדים להקל בזה ולומר דלא דמי סירכא לקורט דם שבגמ' (דנ"א ע"א) כי סירכא בשאר אברים בא מחמת ליחות ונפוח ור"ל אבל קורט דם ע"כ בא מחמת נקב בקרום החיצון כמ"ש אאזמו"ר הגאון בסוף ה' נדה בד"ה מ"ש הח"צ וכ"מ פא"ט במקומו דנ"א א' מתניתין היא משמע דזה שהקורט דם חשוב שודאי ניקב עכ"פ עור החיצון אין זה חידוש כלל. משא"כ אילו היה קורט דם כמו דין סירכא היה זה עכ"פ דין מחודש ולא היה לאביי לומר טרח טרייה כו' מתניתין היא כו' ולנדון של הבא"י יש לומר עוד דרך אפשר דקורט דם אינו מברר שניקב עור אחד מעבר לעבר ויש לומר שניקב רק חצי עור האחד ומזה ג"כ ימצא קורט דם ע"כ י"ל שלא אמרו בגמרא לאסור בנמצא קורט דם כנגד המחט שבפנים אלא דוקא כשהנקב שמבפנים הוא ע"י מחט שיש במה לתלות שניקב לחוץ ע"י מחט זה שלפנינו רק שחזרה לאחוריה וע"כ נתרפא שם וכיון שנמצא קורט דם כנגד המחט ממש זהו ראי' שניקבה מעל"ע וחזרה לאחוריה אבל בנקב שע"י חולי מצד אחד כנדון של הבאר יעקב אף שנמצא ק"ד נגד הנקב י"ל שאין לאסור כלל וכמו שנמצא ק"ד בלי נקב כלל אין לאסור דמנ"ל זה מאחר ששום א' מהפוסקים לא הזכירו דין זה רק בנקב שע"י מחט דוקא (והרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה לגמרי וצ"ל זה):

ומצינו בכמה ענינים להחמיר טפי בנקב שע"י מחט מע"י חולי וכמ"ש הש"ך סי' מ"ח ס"ק י"ב לדעת רש"י וכ"ד הט"ז שם ס"ק י"א אלא דס"ל שצריך שרואין שלא שלט החולי רק במקצת אבל להש"ך א"צ לזה דמסתמא אין מחמירין. גם כי בנד"ז ניכר שלא שלט החולי בעובי העור שלא ניקב וגם איתא בתויק"ו סי' מ"ט בשם הר"ן גבי ניקב עור הפנימי של הוושט ע"י חולי כו' אין מחזיקין ריעותא על עור החיצון וא"צ הטעם שאנו רואין שלא שלט החולי בעור החיצון יעו"ש בתויק"ו דף ק"ה ע"א קודם ד"ה ולפ"ז היה אפשר משא"כ בניקב ע"י מחט חוששין לעור הפנימי א"כ אף כאן נאמר דדוקא כשניקב ביה"כ ע"י מחט מצד א' הוא דמצטרף הק"ד שכנגד פי המחט מבחוץ ולא בנקב שע"י חולי

ומיהו אח"כ שם חזר בו התויק"ו מסברא זו יעו"ש ואעפ"כ לנדון זה מצאתי סברא זו בכנה"ג סי' מ"ח בהגהת הב"י ס"ק ל' וז"ל ואפילו תימא שהא"ז ס"ל כדעת ר"ת דאפילו בניקב ע"י מחט אין חילוק בין המסס לביה"כ:

מאי דמשמע מדבריו דיש חילוק בין ניקב ע"י חולי לניקב ע"י מחט דניקב ע"י מחט אפילו ניקב מצד אחד לצד פנים טרפה היינו בנמצא עליה קורט דם משא"כ ניקב ע"י חולי דכל שלא ניקב נקב מפולש אפילו נמצא סביבות הנקב קורט דם כשרה אחרי כתבי זה ראיתי לש"ך באות י"ב פי' ד' א"ז כמו שפירשתים בדרך הא' ע"ש עכ"ל הכנה"ג והנה מ"ש הכנה"ג היינו בנמצא עליה קורט דם טרפה גם לר"ת ע"כ בנמצא הקורט דם מבחוץ כנגד פי המחט וע' בלבוש סי' מ"ח סעיף ז' ובחג"ש שם ס"ק י"ז דאילו נמצא רק מבפנים ולא מבחוץ ודאי אינה טרפה לר"ת וע"ש בכנה"ג ס"ק ל"ה ל"ז וא"כ בניקב ע"י חולי מצד א' אינו טרפה אפילו נמצא ק"ד מבחוץ כנ"ל וכ"מ ממ"ש דכל שלא ניקב נקב מפולש כו' כשרה ומה שהביא הבא"י ראי' מתשו' פמ"א ח"א סי' א' ד"ב ע"ג יש לדחות דעור החיצון של וושט שאני שאין לו בדיקה לענין נקב ג"כ לכך כשיש בו קורט דם חיישינן שניקב ועוד דוושט חמור מביה"כ כיון שנקובת הוושט הוא נבלה א"כ לא שייך כאן נשחטה בחזקת היתר עומדת כיון שיש ספק ג"כ שמא אין השחיטה כלום ועוד דשם ס"ל עיקר דחשוב כניקב ע"י קוץ כיון שזהו מחמת הלעטה שמלעיטים אותם כו'. אך בנדון שאילתינו יש עוד צד גדול להקל אפילו לפ"ד הבאר יעקב דהא בעינן שיהיה הק"ד נגד פי המחט ממש כמ"ש במרדכי פא"ט סי' תרכ"ד וכן לענין דינו דהצ"צ וע' פ"ת סי' מ"ח סק"י ובנ"ד שאינו סירכא כ"א דבוקה לטרפש ורוב הדיבוק שלא כנגד הנקב אזלינן בתר רובא כמ"ש הטור סס"י ל"ט ובש"ע שם סעיף כ"א כ"ה:

קיצור שבדינו של הצ"צ סי' מ"ט ג"כ יש לפקפק דריעותא דסירכא לא דמי לקורט דם שבגמרא דמורה יותר על שניקב עור החיצון ממה שהסירכא מורה על זה וכ"ד הכו"פ סס"י מ"ח ודינו של הבא"י להשוות נקב שע"י חולי לניקב ע"י מחט ג"כ אינו מוכרח כלל ובנ"ד יש צד להקל אפי' לפ"ד הבאר יעקב:

והנה הט"ז סי' מ"ח ס"ק י"ד והש"ך שם ס"ק ל"א החמירו יותר מהצ"צ וכ"ד תשו' חוט השני סי' ס"ט והשואל שם כ' שאין נוהגין כן אך הפר"ח שם סי' מ"ח ס"ק כ"ב חלק על הט"ז והש"ך וכוון לדעת הצ"צ:

סימן מא

ע"ד השאלה שזה מקרוב נתחדש שרגילות למצוא נקבים בחצר הכבד שלא במקום הדבוק על הדופן וגם אינו סמוך רק במקום שמתחיל לשפע ולימשך מן הדופן לירד בחלל הבהמה ויש אויר הפסק בין הדופן להנקב שבטרפשא כרוחב שלשה או ארבעה אצבעות ונפל מחלוקת בין הלומדים שבמחניכם הט' שיש אומרים שראוי להקל בזה ושכן שמעו מהוראות איזה מורה ומעלתו דעתו נוטה לאסור שאף שלפי הגירסא במרדכי מצד הכבד משמע דאם רחוק מן הכבד יש להכשיר כמ"ש בתשו' דברי ריבות סי' קנ"ג שהביא הש"ך ס"ק י"ג הרי כבר דחה הש"ך דבריו ופסק כהב"ח ושכן הסכם כל האחרונים:

א הנה מקור החילוק בין הגירסאות הוא הרב"י והב"ח:

שהב"י תפס הגירסא כמו שהוא במרדכי בשם הגאונים דטרפשא דכבדא שניקבה נקב מפולש מצד הכבד טרפה וכ"פ בפשיטות בש"ע סי' מ"א ס"ח וכ' בכנה"ג בהגהת הב"י אות ל' שכן הביאו הגירסא בתשו' דברי ריבות סי' קנ"ג ורש"ל בפא"ט סי' מ"ח ובספר יאיר נתיב ועפ"ז כ' מהר"ם הטעם בספר מח"ב הביאו הש"ך שהטרפשא רחבה יותר מן הכבד ובצד ימין הטרפשא אינו מכוסה מן הכבד ושם יכול להיות הנקב רחוק מן הכבד ולפ"ז ניקב שלא מצד הכבד כשרה וכ"כ מהר"י אדרבי בתשו' ד"ר הנזכר דאם הנקב היה רחוק מאד מחבור הכבד י"ל דכשרה ולפע"ד שחילוק זה יש להעמיס במ"ש הב"י לתרץ מ"ש הטור בשם בה"ג דאי אינקיב טרפשא דכבדא טרפה שהרי הטור עצמו כ' סס"י ל"ט ריאה שנסרכה למקום שאין הנקב פוסל כמו לחזה כו' ולטרפשא ותירץ תירוץ א' דהתם מיירי בטרפשא דלבא כמש"ש ולשמנונית הלב ולטרפשא ור"ל דדוקא בטרפש הכבד פוסל הנקב ולא בטרפשא דלבא ואין זה תימה שטרפשא דכבדא יהיה חמור מטרפשא דלבא דהא מצינו בגמרא פא"ט דמ"ה ע"ב לחד לישנא חמור קנה הכבד מקנה הריאה והנה ריא"ז בש"ג שם הביא סמך לדברי בה"ג מדין קנה הכבד וז"ל ובעל הלכות כתב שאם ניקב חצר הכבד טרפה ונראה בעיני לקיים דבריו שחצר הכבד הרי הוא כקנה הכבד כמבואר בקו"ה עכ"ל הביאו הכנה"ג בהגהב"י סס"י ל"ד ובסי' מ"א בהגהת הטור אות י"א אך א"כ נימא דטרפשא דלבא דינו כקנה הלב ובקנה הלב העיקר להחמיר יותר ואפ"ל דדוקא טרפשא דכבדא ס"ל לריא"ז דדומה לקנה הכבד משום דגבי כזית במקום שהיא חיה דמ"ו ע"א פרש"י לחד לישנא דהיינו מקום תלייתה בטרפש הכבד וכ"כ הב"י רס"י מ"א בשם רבינו ירוחם והרוקח ובתשו' מ"ב סי' ק"ג העלה דהעיקר כפי' זה אף שהרב"י לא ס"ל כן ולהיות כן שהכבד חיה משם ע"כ ס"ל לריא"ז דדינו כקנה הכבד (מיהו לפ"ז למ"ד כזית במקום מרה ולמ"ד דבמקום שהיא חיה היינו מקום דיבוקה

בכליות לדידהו אין לדמותו כלל לקנה הכבד) אבל טרפשא דלבא אין שייך לומר שהלב חי ממנו. כי דוקא הכבד חי מהלב ע"י אמצעות הטרפשא כן י"ל להעמיד תירוצו הראשון דהב"י בענין סתירת דברי הטור אהדדי:

קיצור הב"י ס"ל דדוקא כשניקב מצד הכבד טרפה ולא כשניקב רחוק מהכבד ויש טעם לזה עפמ"ש בש"ג בשם ריא"ז טעמו דבה"ג דדומה לקנה הכבד כי שם מקום חיותה של הכבד:

אך הב"ח הקשה על תירוצו זה מדברי הר"ן שכתב בסוגיא דריאה הסמוכה לדופן היכא דסמיכא ריאה למקום שאין הנקב פוסל בו כגון שהיא סרוכה לגרגרת או לשמנוניתא דידיה או לטרפשא דלבא או לטרפשא דכבדא ובאמת שדברים אלו אינן מדברי הר"ן לבד כ"א משאר גדולי הראשונים הזכירם הכנה"ג בהגהת הטור סס"י ל"ט אות ס"ו ומכללם משמעות הרמב"ם פי"א ה"ו ותירוץ הוא ז"ל דכוונת הר"ן שאין הנקב פוסל בו מצד עצמו שאין פסולו אלא מטעם שאין הפסק בין אברי הנשימה לאברי המזון כו' ובמחכ"ת הוא דוחק דהא עריב ותני טרפשא דכבדא עם שא"ד שאין הנקב פוסל בהם כלל אשר לכך י"ל באחד משני דברים או שנאמר דהר"ן ושא"פ לא ס"ל כלל דינו דבה"ג וס"ל דניקב חצר הכבד כשרה וכמו שהביא הכנה"ג מתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' קס"ב המובא ב"י סי' ל"ט בד"ה לכל מקום שתסרך הריאה וז"ל ומזה הטעם אם היא סרוכה לכבד דרך נקב שהיה בטרפשא טרפה כמ"ש בתשו' להרמב"ן סי' קס"ב עכ"ל והשתא קשה ת"ל דטרפה מטעם ניקב הטרפשא ומה לו לאוסרה מטעם ריאה סרוכה שלא במקום רביתא וכן מבואר תשו' הנ"ל בתשו' הרשב"א ח"א סי' תרל"א דטרפה מצד הסירכא מן הריאה דלפ"ז מוכח דס"ל דמצד נקב הטרפשא אין כאן שום טרפות או שי"ל כמו שתירץ בתשו' מהרי"ט חי"ד סי' ח' וז"ל א"נ משכחת לה שהסירכא נכנסה דרך הטרפש המפסיק בין אברי הנשימה לאברי המזון דבההיא לא מטריף כדכתב הרב בב"י לפי שאין שם מקום הכבד שהוא דבוק לצד ימין כאותה ששנינו פ"ד דתמיד אלא של ימין קורא גדולה מפני שהכבד תלוי בה ואם נקב אותה הטרפש שעליו מטריף בהכי שיש לחוש מפני הכבד שתחתיו ודבר זה בידי מאת זובחי הזבח בטרפשא דכבדא וטרפשא המפסיק בין אברי המאכל הכל אחד אלא שהשמות מוחלקין לפי מקומן שעל הכבד נקרא טרפשא דכבדא ובהכי מתוקמא תשו' הרשב"א ז"ל דאפשר לה ליסרך דרך טרפש המפסיק מן הצד ולא ינקב הטרפש שעליו ודברי הגאונים יתד הוא שלא תמוט עכ"ל הרי דבריו מבוארין דלא כהב"ח דס"ל שטרפות הנקב בטרפשא הוא משום שאין הפסק בין אברי הנשימה לאברי המזון ולכן ס"ל דבכל הטרפש הנקב פוסל אבל מהרי"ט ס"ל

דמחמת זה אין שום טרפות כ"א הטרפות רק מצד שסוף הכבד להנטל ולכן אין טרפות רק בחלק מהטרפש שעל הכבד הנקרא טרפשא דכבדא ולא בחלק הטרפשא המפסיק בין אברי הנשימה לאברי המזון היינו מה שאינו על הכבד וכתב דהיינו כמ"ש הרב בב"י ור"ל מ"ש הרב"י א"נ התם בטרפשא המבדלת בין אברי הנשימה לאברי המזון והכא בטרפשא דכבדא שהיא יותרת הכבד הנק' איבדש עכ"ל וביאר מהרי"ט דבאמת הכל אחד אלא שהשמות מוחלקין לפי מקומן שעל הכבד נק' טרפשא דכבדא כנ"ל א"כ אין איסור רק כשניקבה הטרפשא מצד הכבד:

ולא בריחוק מקום מהכבד א"כ יצא לנו דדברי מהר"מ בספר מח"ב הן כדברי מהרי"ט והב"י ותשו' ד"ר:

קיצור ומה שהקשה עליו הב"ח מדברי הר"ן י"ל או הר"ן ס"ל דניקב חצר הכבד כשרה לגמרי כדעת תשו' להרמב"ן סי' קס"ב או כמ"ש מהרי"ט דטרפשא דכבדא וטרפש המפסיק בין אברי הנשימה לאברי המזון הכל אחד אלא שהשמות מוחלקין ואין הנקב פוסל כ"א בטרפשא דכבדא:

ב רק שיש שינוי בין מ"ש מהר"מ בספר מח"ב שבצד ימין הטרפשא אינה מכוסה מן הכבד ומדברי מהרי"ט נראה לא כן אלא להפך דדוקא בצד ימין שם נקרא טרפש הכבד כי הכבד הוא מימין הבהמה כמ"ש במשנה פ"ד דמסכת תמיד ודברי מהר"מ תמוהין. עכ"פ לדינא אין נפקותא דחלק הטרפשא שאינו בצד הכבד עם שהוא המפסיק בין אברי הנשימה לאברי המזון לא מטריף בהכי ותמיהני קצת ממ"ש מהרי"ט ודבר זה בידי מאת זובחי הזבח הא מבואר הוא באריכות בהמזרחי פ' ויקרא על פרש"י גבי ואת היותרת על הכבד ויקרא סי' ג' ד' יעו"ש באריכות וצ"ל משום שם אדרבה משמע שהכל נקרא טרפשא דכבדא ע"כ ביאר בשם זובחי הזבח שמ"מ הם שמות מוחלקין כו'. (אחר זמן ראיתי שדברי המזרחי אינן כדברי מהרי"ט דז"ל עמ"ש רש"י היותרת הוא דופן המסך פי' המסך הוא קרום הלבן המבדיל בין אברי הנשימה לאברי המאכל ודופני של זה המסך המקיף לו סביב סביב הוא הבשר הדבק בצלעות סביב סביב והבשר ההוא נקרא בלשון חכמים חצר הכבד וטרפשא דכבדא ובלשון התורה יותרת הכבד עכ"ל). והנה מדברי המרדכי סי' תרל"א והג"א שכ' בהדיא דהטרפות הוא משום שסוף הכבד לינטל כולו יש ראיה נגד הב"ח שכתב שטעם הטרפות משום שאין הפסק בין אברי הנשימה כו' אלא כמ"ש מהרי"ט וא"כ י"ל שאין הטרפות דוקא כ"א בניקב הטרפש שעל הכבד:

מה גם לפמש"ל בשם ריא"ז דנתן טעם לדברי בה"ג משום שחצר הכבד הרי הוא כקנה הכבד וכתבתי לעיל שי"ל שהדמיון משום שאמרו במקום שהיא חיה א"כ גם לפ"ז דודאי מקום שהיא חיה אינו רק הטרפש שעל הכבד:

והנה מצאתי בפרי תואר ס"ק י"א שהאריך בדין זה והעלה ג"כ דלא כהב"ח כ"א כמ"ש הרב"י דמצד הכבד קאמר וכל דאינקיב שלא כנגד הכבד כשרה עכ"ד ועיין בתשו' גבעת שאול סס"י נו"ן כ' ג"כ שיש לצדד ע"פ מ"ש בש"ע מצד הכבד וכיון שיש מחלוקת שקול בדין זה היינו שאף שהב"ח והש"ך והפר"ח אוסרים מהרי"ט ותשו' ד"ר ומהר"מ מתירים והפר"ת דבתראי הוא מסכים להקל ע"כ אפשר לצדד להקל במקום הפ"מ דהא כיון שאין לדין זה שרש רק מדברי בה"ג יש לדמותו לדין בועה בשיפולי ריאה. שכ' הב"י בסי' ל"ז בשם מהר"י בן חביב נשמע לכל מי שיפרש דבריו להקל כו'. וכ"כ בת"ש שם ס"ק ל"א ולהמקילים שומעים בדין זה כו' יעו"ש וכן ראיתי בכנה"ג סי' מ"א אות י"א בשם מהרשד"ם שהביא ראיה להחמיר בדין זה מדין בועה בשפולי רק שכתב דכש"כ הוא:

קיצור מדברי המרדכי והג"א יש ראיה להב"י והפרי תואר פסק ג"כ כהב"י וש"ע ולא כהב"ח וגם ע"פ דברי ריא"ז הנ"ל יש לשמוע כן:

ד והנה לפמ"ש ריא"ז דדומה לדין קנה הכבד א"כ אף לבה"ג אין כאן רק ספק טרפות דהא גבי קנה הכבד ללישנא קמא (דמ"ה ע"ב) אין הנקב פוסל בו וכן פסק רש"י וס"ל דר' יוחנן דאמר ניקב הקנה למטה מן החזה קאי אקנה ההולך לריאה ואף שבחה"ר השיב ע"ז דמאי חזית דמוקמית ליה בקנה הריאה מקנה הכבד הנה גם הרמב"ם רפ"ז מה"ש נראה דמפרשו על קנה הריאה דהוא נק' קנה סתם משא"כ קנה הלב הוא המזרק הגדול שיוצא ממנו לריאה וגם שמימרא זו דר' יוחנן שייך לדין אנס בסימנים ושחט והוא המקום מהקנה שאינו ראוי לשחיטה אשר כ"ז שייך יותר בקנה ההולך לריאה ועיין במשנה ג' פ"ד דתמיד והקנה והלב והריאה תלויין בה ואילו הכבד לא והיינו שהריאה סמוכה לקנה יותר הרבה מהכבד וכמ"ש הפוסקים גבי מחט דאשתכח בריאה ובמסכת ב"ב פ"ה (דף פ"ג ע"ב) מכר את הקנה לא מכר את הכבד ופרשב"ם הקנה היא הריאה ונקראת על שם קנה שלה והתוספות כתבו קנה היא ריאה עם הלב מכ"ז מבואר דסתם קנה שייך יותר על קנה הריאה ממה ששייך על קנה הכבד ולכן ס"ל לרש"י דר' יוחנן ס"ל כלישנא קמא דאמימר והוא ג"כ לישנא דסתמא דגמרא. ומסולק קושיית הרשב"א על רש"י וע' ר"ן דגם הוא לא ס"ל כהרשב"א ובודאי על קנה הכבד לא אירי ר' יוחנן גם להר"ן ע"ש וע' בראב"ן סי' רל"ג הביא ג"כ תחלה הפסק כרש"י ואח"כ הביא הדיעה דכיון דלא אתמר הלכתא בהדיא עבדינן כולהו לחומרא והיינו כדעת הרי"ף ושא"פ וע' לח"מ

רפ"ו מה"ש ס"ל דהרמב"ם ג"כ פוסק כל"ק ועיין בהרי"ף ס"פ ערבי פסחים גבי אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין מפטירין אחר מצה אפיקומן מר זוטרא מתני הכי אמר רב יוסף כו' שכ' הרי"ף מסתברא לן כלישנא קמא דאליבא דגמרא הוא ולישנא בתרא אליבא דמר זוטרא הוא הלכך עבדינן כל"ק דהוא אליבא דגמרא עכ"ל וכ"פ הרב"י בא"ח סי' תע"ח וכל הפוסקים ועיין בעירובין פרק עושין פסין (דף כ"ה ע"א) גבי בנה בו עמוד כו' רב שימי מתני לקולא שאעפ"כ פסקו כלישנא קמא דלא כרב שימי אף שרב שימי מיקל והלכה כדברי המיקל בעירובין מ"מ שאני לישנא דסתמא דגמרא ועיין בב"י בא"ח סי' שנ"ח ומיהו להפוסקים כל"ק וכרבה נגד רבא יש לדחות ראיה זו דה"ט דרב שימי מסייע ומיהו יש פוסקים ג"כ כרבא עיין בהמגי"ד. וכיוצא בזה כ' הרא"ש בפ"ק דב"מ גבי אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת היסת כאשר הובא מכ"ז בכללים שבסוף ספר גט פשוט סי' ז' ועיין ב"י בח"מ סי' ע"ה ס"ד ונהי דאנן קיי"ל כהכרעת הפוסקים לאסור בניקב קנה הכבד מ"מ ודאי לא חמור מספק טרפה. א"כ דין ניקב טרפש הכבד להריא"ז אליבא דבה"ג ה"ל ג"כ רק טרפה מספק והנה הפרי תואר סס"י ל"ד כ' כיון כל הנך ג' קנים טרפה רק מספק ע"כ כל דאתייליד עוד ספק ה"ל ס"ס ושרי ולפע"ד בקנה הריאה י"ל שאין לסמוך ע"ז כיון לפרש"י הוא טרפה ודאית אבל בקנה הכבד דלרש"י שרי לגמרי ולשא"פ ה"ל ספק טרפה יש לסמוך ע"ז וכ"ש בנקב טרפש הכבד וא"כ אף לבה"ג וסיעתו כיון שיש כאן עוד ספק היינו דעת הפוסקים האומרים דשלא כנגד הכבד אינו טרפה כלל א"כ ה"ל ספק ספיקא ושרי והיינו במקום הפסד מרובה ומה גם כשנצרף לזה מה ששא"פ לא הזכירו דין זה כלל:

קיצור ועוד דגם לבה"ג לא חמור זה מדין קנה הכבד דלכמה פוסקים ה"ל ספק טרפה וכשיש עוד ספק התיר הפרי תואר ויש לסמוך עליו כיון דלפרש"י כשר לגמרי וה"נ י"ל כן בנדון זה דטרפש הכבד מטעם המבואר בפנים ומ"מ נ' שאין להכשיר רק בהצד שאינו מונח על הכבד כלל דהיינו בצד השמאל של הבהמה ששם מונח הטרפש על הטחול. אבל בצד הימין אף דלא מונח עליו ממש הכבד הכל נק' חצרא דכבדא:

ובפרי תואר שם משמע דכשניקב הטרפשא בצד ימין ששם הכבד אף אם הוא שלא כנגד הכבד יש צד להחמיר יותר מאם ניקב מצד השמאל ששם אינו בצד הכבד כלל כ"א בצד הטחול וקנה שומן מפסיק ביניהם וז"ל הפר"ת ואי בעי לדייקא מלתיה לאסור מאומרו חצר הכבד ומשמע ליה מהאי לישנא דאפילו חלק הפנוי ממנו לצד ימין תקשה לדידיה כקושייתו דהא כל הפוסקים לא הזכירו זה דחצר כבדא אלא טרפש הכבד משמע כו' דלא קאי אלא בדאתנח עליה כבדא עכ"ל דבריו אלה מבוארין להקל אף בצד ימין כל

שאין הכבד מונח עליו' אבל בצד שמאל ששם אינו ענין לכבד כלל י"ל שאינו נקרא חצר הכבד כלל וזהו דעת תשו' דברי ריבות סי' קנ"ג דכתב טעם ההיתר מפני שהוא רחוק מאד מן הכבד וכ"נ דעת מהרי"ט שכתב לפי שאין שם מקום הכבד שהוא דבוק לצד ימין כו' משמע דאינו מכשיר רק כשניקב הטרפשא בצד שאינו מקום הכבד כלל דהיינו בצד הטחול והנה לכאורה אפשר גם לגבי האימורים שמקריבין היותרת על הכבד דפרש"י בחומש דהיינו חצרא דכבדא ויקרא ג' ד' י"ל שאין מקריבין רק החלק הפרוש על הכבד דהיינו צד ימין ולא הפרוש על הטחול דהא כתיב והיותרת על הכבד הכבד דייקא וכ"מ ממ"ש בכסף משנה ספ"ב מה' מעשה הקרבנות דין י"ח במ"ש הרמב"ם ואלו הן האימורין כו' ויותרת הכבד וז"ל ויותרת הכבד כתב רבינו בהקדמתו לסדר קדשים שהוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד עכ"ל וצ"ע אם פירושו עולה בשטת רש"י דהיינו חצר הכבד עכ"פ מובן ממנו שבודאי אין צד היותרת שעל הטחול בכלל וע' במשנה פב"ת דיומא אין מאכילין אותו מחצר הכבד שלו משם ג"כ פשוט יותר דהיינו צד שעל הכבד דהיינו צד הימין ולא צד השמאל וצ"ע דשם מפרש הרמב"ם בפירוש המשנה להאכיל לאדם הכבד של כלב שוטה מפרש דחצר הכבד היינו הכבד ממש ואולי לזה נתכוון מ"ש בהקדמה לסדר קדשים כמו הבהן מן היד דהיינו מגוף הכבד ממש וא"כ אין כן דעת רש"י וכל המפרשים וע' במשנה ז' פרק השוחט אפי' שחטה שיאכל העו"ג מחצר הכבד שלה פסולה לכאורה מהו אפי' מחצר הכבד ואם בו תולה טרפות א"כ הוא אבר מסויים מיהו י"ל שם המכוון משום דאינו מאכל חשוב כשאר בשר:

אחר זמן רב שכתבתי תשובה זו בא מעשה לידי שניקב טרפש הכבד שלא מצד הכבד וצד הדק שבהטחול כנוס לתוך הנקב וסותמו ומוחזק בו היטב בענין שאינו יוצא מתוך הנקב והכשרתי. כי זה יש להכשיר אפילו להב"ח והש"ך דבעיקרי דינים סי' ד' אות א' הכשיר כשהכבד נכנס תוך הנקב באופן שנסתם וגם הביא מ"ש בלחם הפנים הביאו הבל"י סי' מ"א ס"ק י' וז"ל מעשה שהיה בכמה בהמות נקב בחצר הכבד והיה באותו נקב נכנס חלב הטמא כמו חוט ויכולין החוט החלב להוציא מתוך הנקב והיה מושך החלב לכאן ולכאן כמו חוט במחט והכשירו גאוני עולם עכ"ל וכ"כ בט"ז ס"ק ט' דאפילו חלב טמא שאינו חשוב סתימה בעלמא כאן חשוב סתימה והפמ"ג במשבצות שם הביא דהתב"ש סס"י מ"א ס"ק י"ב חולק ע"ז. ולכאורה הגאונים שבלחם הפנים ס"ל כהט"ז והנה הת"ש שם כתב וז"ל עוד כ' הדרישה דאם נסתמה נקב הטרפש בטחול שלא כדרך הנחתה אע"פ שנסרכה בה שפיר טרפה לכ"ע דסופה ליפרק וכו' עכ"ל ובנד"ז שהוא כדרך הנחתו שצד הגס של הטחול וצד הדק עומדים כדרך הנחתם רק צד הדק נכנס

בתוך הקרע והנקב ועבר לפנים מהטרפש י"ל אין סופו להתפרק כלל ומ"מ אילו נתפוס כהב"ח וש"ך דגם כשניקב שלא בצד הכבד טרפה אין להקל. אך לפמש"ל שיש לתפוס כשניקב שלא בצד הכבד כלל דהיינו שהכבד הוא מימין וזה הנקב הוא בצד שאצל הטחול יש להכשיר א"כ לסניף יש לצרף גם זה מה שצד הדק של הטחול נכנס לתוך הנקב וסותמו היטב:

סימן מב

דין נקב בטחול בצד הדק שבעב. משנה ר"פ בהמה המקשה (דף ס"ח א') חותך כו' מן הטחול ומן הכליות אסור באכילה ופרש"י והרע"ו ולהכי נקט טחול וכליות משום דמידי דלא מיטרפא בהו והקשה התוי"ט עליהם ומהרש"ח בתו"ח תירץ דלמסקנא י"ל המשנה מיירי בקולשיה וכמ"ש הר"ן ואפ"ל דהנה בתשו' הרשב"א רס"י צ"ח כ' ועל זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה סמכו להוסיף בסג"ר ושב שמעתתא א"כ במשנה אין מבואר טרפות זו. לכן פרש"י כפשטיות המשנה זו דנקט טחול וכליות משום דמידי דלא מיטרפא בהו ולהכי אמרו בגמרא (דף נ"ה ע"ב) ולית הלכתא כרב עוירא משום דשני התירוצים שתירצו המשנה לדבריו שניהם דחוקים ע"כ דחו דבריו מכח משנה זו רק עכ"ז אמרו דבסומכיה טרפה משום דבכה"ג אין קשה כ"כ מהמשנה וסמכו על זה הכלל כל שאין כמוה חיה ובזה יש ליישב דעת הרמב"ם פ"י מה' שחיטה דין יו"ד גבי עוף דפסק שאין הנקב פוסל בטחול שלו והקשה ע"ז הרשב"א והרא"ה בתה"א דף נ' בבד"ה חולק מה"ט על הרמב"ם והר"ן תירץ משום דאין לו סומכיה ור"ל כיון דאמרו ולית הלכתא כרב עוירא רק בסומכיה טרפה א"כ בעוף שאין בו סומכיה נשאר דלית הלכתא כרב עוירא דאם יטריפו גם בעוף בכל הטחול א"כ הרי הלכתא כרב עוירא רק בקולשיה דטחול בהמה כשר. ומדאמרינן דלית הלכתא כרב עוירא משמע דהיכא דליכא סומכיה כמו בטחול של עוף כשר ועיין בפרי תואר סי' מ"ג שהביא דברי הפר"ח שחלק על הרמב"ם ועל הרשב"א שכתב עליו וכבר הורה זקן. והפר"ח כ' שאין לחוש להוראת זקן והפרי תואר דחה דבריו ולפמ"ש יש להרמב"ם ראיה מלשון ולית הלכתא כרב עוירא כו' והנה בכנה"ג סי' מ"ג בהגהות הטור אות ו' כתב וז"ל הטחול אפילו במקום הגס והעב יש לו בקצהו כדמות שפה סביב בראשו דק ויש מי שהורה שאם ניקב באותו השפה שהוא דק דכשר דלא מיקרי סומכיה אלא הגס בלבד אבל כל היכא שהוא מקום דק כשרה אבל הר"י הלוי בסי' ל"ה הרבה להוכיח דאין חילוק וכל מקום שיהיה הנקב בצד העב אפילו במקום הדק טרפה וכן בצד הדק כשרה בכל הצד ההוא וכן נוהגים בליפאנטו ובכל ערי

המוריאה וכו' עכ"ל וכ"ד הט"ז רס"י מ"ג ודייק ממ"ש הרמב"ם פ"ו הי"ט ובש"ע רס"י מ"ג אם ניקב בראש העב דאל"כ היה לו לומר חלק העב ויש להשיב דבפירוש המשנה כתב ועל מנת שינקב במקום העב ממנו הרי כ' מקום העבה וכ"כ הרע"ו פא"ט מ"ב אבל ניקב במקום עביו כו' משמע דלא מיטרפא אלא כשהנקב במקום עביו ממש. כי הנה סומכיה הוא תרגום של עביו כמו שהביא במתורגמן ערך סמך החמישי ממ"ש במ"א סי' ז' כ"ו ועוביו טפח ות"י וסומכיה פושכא וכן בירמיה סי' נ"ב כ"א ועביו ארבע אצבעות ות"י וסומכיה ארבע אצבעאן הרי פי' בסומכיה היינו מקום עביו והערוך ערך סמך הביא מ"ש ביחזקאל סי' ל"א ז' וייף בגדלו ות"י ואתנצח בסומכותיה ג"כ הפי' ע"ד הנ"ל אך בירמי' כ"ה כ' ואת כל מלכי הערב ת"י כל מלכי סומכותא ופרש"י סומכתא היינו שמשענתו של פרעה עליהם א"כ סומכותא הוא ג"כ לשון סמך ע"ד משען. וא"כ י"ל סמיכת הטחול הוא על כל צד העב שבו ואף על הדק שבעב:

קיצור. מה שפרש"י גבי מן הטחול מידי דלא מיטרפא הוא ושהקשה ע"ז התוי"ט ותירץ מהרש"ח מאחר שבגמרא אמרו ולית הלכתא כרב עוירא ושמזה יש ראי' להרמב"ם בדין טחול של עוף שאין הנקב פוסל בו אף דלא דמי לקולשיה דבטחול של בהמה מ"מ כיון דלא דמי ג"כ לסומכיה כשר מאחר דלית הלכתא כרב עוירא ועפ"ז יש לצדד גם בצד הדק שבעב וראיית הט"ז לאסור יש לדחות ועיקר פי' סומכיה הוא תרגום של עוביו:

ב והנה בערוך ערך קלש הביא מהגמרא ריש עירובין מ"ש במבוי דכשרה דאמרינן קלוש דהיינו כאילו ניטל אותו העובי היוצא למעלה מעשרים אמה. נשמע דפי' קולשיה היינו מה שנתמעט העובי א"כ י"ל דגם בצד העובי עכ"ז מקום השפה ששם נקלש ונתמעט הרבה העובי של הטחול נקרא קולשיה וספ"ב דנדה (דכ"א א') ואיידי דקליש וביבמות פרק חרש (דף קי"ג סע"א) דחרש דעתא קלישתא הוא ופרש"י דקה כלומר דעתו מועטת כו' וספ"ב דמ"ק (די"ג ע"ב) מחפין את הקציעות בקש ר' יהודה אומר אף מעבין ומפרש בגמרא חד אמר מחפין אקלושי מעבין אסמוכי יעו"ש בפרש"י מכ"ז י"ל דצד הדק שבחלק העב כיון שנקלש ונתמעט עוביו הרבה אינו נקרא סומכיה כ"א בקולשיה וגם משמע קצת כן ממ"ש ואי אשתייר ביה כעובי דינר זהב כשר ובודאי השיור הוא פחות מהנקב ואילו במקום הדק שבעב אם ישתייר כעובי דינר זהב לא יהי' השיור פחות מהנקב ועוי"ל לפ"ד הרמב"ם דלעיל דטעם שאינו פוסל הנקב בטחול של עוף משום דאין בו סומכיה אף שלא שייך לקרותו קולשיה ג"כ:

והיינו כיון דלית הלכתא כרב עוירא אין להטריף רק במקום סומכיה ובטחול של עוף אע"ג דליכא קולשיה מ"מ כיון דליכא סומכיה כשרה דסומכיה דוקא ולא קולשיה דוקא

וא"כ מקום השפה שהוא דק שבעב אף את"ל דאין לקרותו קולשיה דקולשיה היינו כללות החלק שאינו עב כמ"ש הט"ז. מ"מ הא אי אפשר לקרותו סומכיה ג"כ דסומכיה פירושו עוביו שהוא עב הרבה ובהשפה הוא דק יותר גם מחלק הקולשיה א"כ א"א לקרות זה סומכיה והרי סומכיה דוקא טרפה ולא מה שאינו סומכיה אע"פ שאינו ג"כ קולשיה כנ"ל והנה עפ"ז אפשר ליתן טעם למ"ש בהג"א מא"ז הובא ב"י שכל מה שדבוק לכרס קרוי סומכיה ולא יותר וכ"כ בהגש"ד ובאו"ה כלל נ"ב וברש"ל וכ"כ רי"ו וכ' דמש"א שכן משמע לשון רש"י שפירש בסומכיה בעוביו למעלה ומדכתב למעלה ר"ל מה שתחת לבד עכ"ל הובא בכה"ג סי' מ"ג בהגהב"י אות ב' וכ' הכה"ג דמ"ש בש"ע דין זה רק בשם יש מי שאומר לפי שמלשון הרמב"ם יש להוכיח דלא ס"ל כן ולפע"ד י"ל טעם לדעת הג"א מא"ז ומשמעות רש"י דאע"פ שגם מה שאינו דבוק לכרס הוא עב עדיין י"ל שמ"מ אינו נקרא סומכיה משום שנקלש קצת עוביו מעובי חלק העב הדבוק בכרס וכיון שנקלש קצת עוביו ה"ל כהא דריש עירובין גבי אי קלשת לה דכשנקלש מעט מהעובי נק' קלש וה"נ החלק מהעב מה שאינו דבוק לכרס י"ל שנקלש מעט מהעובי וז"ש רש"י בסומכיה בעוביו למעלה וע' בלחח"מ פא"ט סעיף ר"ל וכיון שכן י"ל דמכש"כ השפה של חלק העב שהוא דק הרבה אינו נקרא סומכיה:

קיצור ריש עירובין דאמרינן קלוש ר"ל למעט העובי כ"ש שי"ל דהשפה של מקום העב להיותו דק הרבה מכללות חלק העב אינו נק' סומכיה כ"א נידון כמו קולשיה וגם לא גרע מדין טחול של עוף דכיון דלית ביה סומכיה אף שאינו ג"כ קולשיה אין הנקב פוסל בו כמ"כ י"ל בהשפה של מקום העב דאף שאינו במקום קולשיה אין לו דין סומכיה ועפ"ז יש ליתן ג"כ טעם למ"ש במרדכי והג"א וריו"ו שכל מה שדבוק לכרס קרוי סומכיה ולא יותר אף שגם המונח על הכרס ואינו דבוק הוא ג"כ עב מ"מ י"ל שנקלש קצת מהעובי שבמקום הדבוק וה"ל כהא דריש עירובין וז"ש רש"י בסומכיה בעוביו למעלה:

ג למעשה ודאי אין להקל כלל כשניקב השפה של מקום הדבוק לכרס אע"פ שהוא דק דאל"כ הנאמר שגם במקום העובי הדבוק יש ג"כ מקומות שנקלש העובי כמו באמצעיתו הוא עב טפח ולצדדים הוא הולך ונקלש עד שיש מקום שאינו עב שם רק חצי טפח והרי נקלש עוביו מעט ונאמר ג"כ שנדון כמו קולשיה כיון שנקלש עוביו מעט וזה ליכא למ"ד ועכצ"ל דכל חלק הדבוק נק' סומכיה אף שיש בו מקומות שנקלש עוביו א"כ גם בהשפה י"ל כן ואף שיש לחלק דשאני בהשפה ששם הוא דק וקלוש ביותר מ"מ אין להקל כלל אבל בנד"ז שהנקב הוא כן בתולדתו כנדון דשאילת הט"ז דסביב הנקב מבפנים מקיף עור הטחול וניכר שנבראת כן כו' שהתיר הט"ז וכ"ד הצ"צ בתשו' סס"י

ע"א כהט"ז דכיון שאין חלל לטחול וניכר ונראה מתולדתו לאו דיינינן ליה כנקב אלא כחסרון ומשום חסרון אין להטריף כו' וכ"פ בתשו' פנ"י חי"ד סי' ט"ו וגם בתשו' נ"ב חי"ד סס"י י"ז אע"ג דלא נהירא ליה טעם זה כתב טעם אחר כיון דטרפות הטחול חידוש הוא דניטל כשר וניקב טרפה אין לך בו אלא חידושו כו' והיינו דוקא שניקב אח"כ ולא כשנולד כן וא"כ אף שיש חולקים מ"מ כשהנקב בסומכיה אינו במקום העב ממש כי אם בהשפה שהוא מקום הדק הרבה שבהעב ודאי דיש להקל בפשיטות וכ"ד הפמ"א ח"ב סי' קכ"א דאף שהוא ס"ל כהחולקים על הט"ז מ"מ כשהנקב במקום הדק שבסומכיה הסכים ג"כ לצרף שני הטעמים ולהקל הביאו הפתחי תשובה סי' מ"ג סק"א ולכן אף שהנדון של מעלתו הוא בשור ולא בעגל יש להקל דהא הצ"צ סס"י ע"א דס"ל כהט"ז התיר אפילו בבהמה גסה דהיינו בשור כו':

תשו' בקצרה ז"ל השואל בנדון הטחול שנמצא בו נקב מפולש בדק שבעב דהיינו שחלק העב הדבוק לכרס יש בו בצדדים דק שאינו דבוק והיה שם באותו דק נקב מפולש ועור הטחול מקיפו מבפנים [והטרפתי] ע"פ דעת הפוסקים הנמצאים תח"י הלא המה הנוב"י והפמ"ג ולחה"פ ושו"ת מים חיים ואנשי מחני רצו להכשיר ע"פ הבל"י והראיתי להם דברי הפמ"ג במשבצות סי' מ"ג ססק"א מ"ש על הבל"י עכ"ל הנה דברי מעלתו נכונים בנקב שאין עור הטחול מקיפו מבפנים שהנקב הזה נעשה בהטחול אח"כ ולא מתולדתו בזה יש להטריף אע"פ שהוא בדק שבעב אע"פ שיש מי שהורה שהוא כשר נחלק עליו בתשו' מהר"י הלוי והביא ראיות לאיסור כהובא בכנה"ג סי' מ"ג בהגהת הטור אות ו':

וכ"ד הט"ז סי' מ"ג סק"א ועכ"ז בשל"ה שער האותיות אות ק' דף ע"ה ע"א ד"ה טחול משמע דאינו ודאי טרפה כ"א ספק טרפה יעו"ש בלשונו שכ' ולא מצאנו היתר מפורש ואדרבה קצת נוטה לשון הטור להטריף כו' עכ"ל וכן נלע"ד עיקר כדבריו דה"ל טרפה מספק אמנם בנקב שעור הטחול מקיפו מבפנים דניכר שהוא נקב מתולדתו וכמו שהאריך בתשו' צ"צ סס"י ע"א דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן לומר דלמא ניקב ע"י קוץ או חולי ונתרפא העור מבפנים עד שנראה שהוא כן מתולדתו כו' יעו"ש והסכים בזה להט"ז דיש להכשיר נקב כזה אף שהוא בסומכיה יעו"ש וכ"פ בתשו' פנ"י חי"ד סי' ט"ו וגם הנו"ב חי"ד סי' י"ז אע"ג דלא נהירא ליה טעם זה כתב טעם אחר להכשיר כיון דטרפות הטחול חידוש הוא ואמרינן בגמרא לית הלכתא כרב עוירא אין לך בו אלא חידושו דהיינו בניקב אח"כ ולא בנקב שמתולדתו ומ"ש רומע"ל בשם הנוב"י להטריף הוא פלא בעיני ואם כונתו למ"ש בנוב"י מה"ת חי"ד סי' י"ט (השני) בדין נקב מפולש באונה מעל"ע ולפי הנראה שהוא בתולדה דיש להטריף היינו משום דאזיל לשיטתיה

דלא נראה לו סברת הט"ז דנקב שבתולדה אין לו דין נקב ולכן מטריף בריאה אבל לגבי טחול אף בסומכיה ממש ס"ל להכשיר משום דנקב הטחול חידוש הוא ואין לך בו אלא חידושו כנ"ל וגם בתשו' צ"צ סי' ע"א אע"ג דס"ל להכשיר אף בריאה כה"ג כיון שהוא אבר שאין בו חלל עכ"ז כתב ומסתבר למימר אפילו מאן דמטריף בריאה חסרון מכשיר בטחול בכי האי גוונא עכ"ל והיינו דעת הנוב"י שבריאה הטריף במה"ת סי' י"ט ובטחול הכשיר בנו"ב קמא סי' י"ז כנ"ל וגם בפתחי תשובה סי' מ"ג סק"ב הביא שדעת תשו' מעיל צדקה ושבו"י הוא כהט"ז א"כ כיון שהרבה פוסקים מכשירים נקב זה בטחול מצד עצמו אף שיש חולקים עליהם עכ"ז כשיש עוד צד גדול להקל והוא שנקב זה הוא בצד הדק שבעב שי"ל שגם נקב גמור שם טרפה מספק לבד ולא ודאי טרפה א"כ בנקב שעור הטחול מקיפו שהוא מתולדתו ודאי יש להכשיר בפשיטות אע"פ שבתשו' מים חיים סי' י"ג כתב כדעת רומע"ל ממש שגם בדק שבעב פוסל נקב שעור הטחול מקיפו וניכר שנברא כן מתולדתו יעו"ש בדברי בן המחבר הרי לא ראה תשו' פנים מאירות ח"ב סי' קכ"א שהביא הפתחי תשובה ס"ק א' שהורה דאף להחולקים לגמרי על הט"ז דהיינו הנה"כ וסיעתו עכ"ז כשנקב זה הוא במקום הדק שבעב כשרה כיון דאינו בעב ממש יעו"ש ולכן אף שהנדון של רומע"ל הוא בשור ולא בעגל אין לחלק וכשר בכה"ג ע' בצ"צ סי' ע"א אפילו בבהמה גסה כו':

סימן מג

בנידון נקב מתולדה בטחול בשור גדול. הנה גבי נקב בטחול בתולדה שהכשירו בעגלי' אם יש להכשיר כן בשור הנה לכל הטעמים של המכשירים אין לחלק זולת לפמ"ש הכו"פ סי' מ"ג צ"ע דיש לדמות למ"ש הר"ן גבי סירכא דאע"ג דאין סירכא בלא נקב כשר כו' יש נקב ויש נקב כו' וה"נ רוב נקבים שבעגלים עתידי' להתמלאות כשיגדלו מש"ה מכשירין אבל כשרואין בשור גדול נקב יש להטריף וכה"ג גבי אופתא דהוא טרפות הנז' בגמ' אעפ"כ הסכימו הפוסקי' דבגדיי' וטלאי' אינו נוהג טרפות זה כלל ע"ש בטוש"ע סס"י ל"ה ובבהמות הוא טרפות מדינא דגמ' ולא נאמר מאחר דבגדיי' וטלאי' הוא כשר א"כ גם כשגדל יהי' כשר כמו כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו (ואע"ג דמצינו כן דמביאין ראי' להכשיר ממין במינו אפילו ממדברי לבייתי ע' טור וש"ע סי' נ"ב ובסי' מ"ב גבי מרה הוא ממין על שאינו מינו). ע"כ מקטנים לגדולים יש לחלק מיהו באמת זה צ"ע לכן גבי טחול כיון דכל הפוסקי' המכשירים זולת הכו"פ הנה טעמי' שלהם שייכי גם בשור לכן נ' להקל וגם ראיה ממ"ש בש"ע סי' ל"ה ס"ה מפני שכן דרכה כו' הרי

הכשירו אף שיתרת מגבה הוא טרפות פשוט בגמ' רק מפני שכן דרכה כו' וה"נ כיון שראינו שכן דרך העגלי' יש להכשיר נקב זה שבתולדה ולהטריף בגדולי' אין לנו כיון שלא נזכר בגמ' שנקב שבתולדה פסול ג"כ בטחול ויש מסברא לחלק בין נקב שבתולדה לניקב אח"כ ע' תשו' מעיל צדקה סי' י"ז שהאריך בזה א"כ מוטב לנו לחלק ולהכשיר בנקב שבתולדה ולא לחלק בכדי בין עגלים לשוורים משא"כ גבי אופתא שהוא טרפות מוסכם בגמ' א"כ א"א להכשיר בגדולים ואעפ"כ בקטנים כיון שדרכן כן יש מקילים מה"ט כיון שדרכן כו' אבל א"א ללמוד מקטני' לגדולים מאחר שהוא טרפות מוסכם בגמ' ול"ד כלל לנקב שבתולדה בטחול שאין איסורו ברור כלל שהרי אדרבה רבו המקילים בו לגמרי מצד עצמו א"כ כיון שבעגלים התירו פשוט כיון שדרכן כן כנ"ל ממילא יש ללמוד מעגלים לשוורים:

סימן מד

אודות בועה דמים זכים שנמצאת בכוליא ומגיעים המים במקום חריץ שמבואר בש"ע סי' מ"ד ס"ב ובד"מ סק"ב להכשיר בזה וכ"ד הט"ז סק"ח והש"ך סק"ח ושאר אחרונים אם צריכים ג"כ לתנאי הנזכר בש"ע סי' ל"ז ס"ג בהג"ה גבי תרתי בועי דסמיכי להיש מכשירים במים זכים דבעינן שיהיו ג"כ מתוקים ולאפוקי מלוחים ומרים. וגם מבואר שם הסימן של מים זכים כל שיש לה כיס בפני עצמה והכיס לבן מבפנים כו' כהובא בש"ך שם ס"ק ט"ו ובשמ"ח סעיף ט' אם כמו כן גבי מים זכים שבכוליא בעינן כן או לא:
א הנה ז"ל הרמ"א בש"ע סי' מ"ד ס"ב ואפילו נמצאו המים זכים בשלחופית קטנה בכוליא כשר עכ"ל מכלל דבלא שלחופית פשוט יותר להקל וכ"כ בת"ח כלל פ"ט ס"ה וז"ל וכתב ב"י דאין חילוק בין אם נמצאו המים בכוליא עצמו או בשלחופית שבכוליא עכ"ל ולכאורה אינו מבואר בב"י לשון זה דאין חילוק כו' אלא דכך מתבאר ממ"ש בב"י ד"ה כתב בהגהת אשרי בשם בה"ג היתה מליאה מים צלולים כו' ובד"מ שם סק"ב ונ"ל כו' ועוד לעיל מיניה בב"י ד"ה כתב הרשב"א בתשובה. וד"ה וכתב בהג"א ובמים זכים כו'. אמנם עכ"ז הא דמשמע מלשון רמ"א דבלא שלחופית פשוט יותר להקל לא נתבאר כלל במרדכי פא"ט סי' תר"ל ולא בהג"א ואדרבה יש לדון להפך דהנה הכנה"ג כאן סי' מ"ד בהגהת הב"י אות י"א כתב דמדברי הג"א שהביא הב"י מוכח דאפילו במים זכים אם הגיע למקום חריץ טרפה שכתבו כלשון הזה וכוליא של איל נמצא בשפירא ולא היה בשר כלום רק שבמקום הלובן היה שלם והכשירוהו עכ"ל מוכח דמפני שהיה מקום הלובן שלם הכשירוהו הא אם לא היה מקום הלובן שלם היתה טרפה והלבוש נמשך

אחר סברא זו כו' גם הב"ח כתב ע"ד הג"א שסוברים דאפילו במים זכים אם הגיעו למקום הלובן טרפה ואני תמיה על סברא זו דבגמרא מוכח דבמים זכים אפילו הגיע למקום חריץ כשרה כו' והאריך לתרץ הג"א בתירוצים שונים וסיים ועוד י"ל שדעת ההגהות דמדינא מים זכים כשרים אפילו הגיע למקום חריץ אלא משום שכתב רבינו פרץ והביאו הרב מהר"י קולון בשרש ל"ו והר"י אדרבי בתשו' דברי ריבות סי' ש"י שאין אנו בקיאים עכשיו בין צילי ללא צילי ולפ"ז איזו מים שמצאו בכוליא יש לדונם בדלא צילי וטרפה ע"כ כלומר אם הגיעו למקום חריץ כו' ולכן כתבו ההגהות דמשום דלא הגיעו עד הלובן הכשירו הא אם היה מגיע על הלובן אפילו שהם מים זכים טרפה משום דלא בקיאינן בצילי כו' ויש לתמוה על האחרונים שלא הביאו דברי מהרי"ק בשם רבינו פרץ עכ"ל הכנה"ג וא"כ לפ"ז לכאורה יותר ראוי להכשיר כשהמים זכים הם בשלחופית עפמ"ש הש"ך סי' ל"ז ס"ק ט"ו דהוצרכו לסימן דכיס משום דכתוב במהרי"ק שרש ל"ו בשם תוספות הר"פ דאנן השתא לא בקיאינן בין מים זכים לעכורים לכן נתנו סימן אפילו לדידן ובסמח"ב נדחק בזה עכ"ל ועיין תב"ש שם ס"ק י"ז ולכן נ"ל הואיל ודעת מהרי"ק בשם הר"פ כו' לכן נשמע לסימנים אלו לחומרא דאע"ג דבדק וטעם וראה שהם מ"ז כדינא מ"מ צריך שיהי' בה סימנים הללו כו' וכ"כ בשפתי דעת שם ס"ק ט"ו דבעינן הסימנים הללו ולאחר הבדיקה ותרתי בעינן לא בענין אחר עכ"ל ועיין בכנה"ג סי' ל"ז בהגהת הטור סוף אות כ"ח ועיין בלבושי שרד סי' ל"ז ס"ק כ"ט שכתב דגם הש"ך ס"ל כך דלא כהבנת התב"ש בהש"ך דע"י סימנים אלו כשר ולא בעי בדיקה וכן משמע מהשפתי דעת כנ"ל וא"כ קשה דכמ"כ כאן גבי מים זכים בכוליא היה ראוי יותר להכשיר כשהמים זכים הם בשלחופית דאיכא תרתי ומדוע כתב הרמ"א ואפילו נמצאו המ"ז בשלחופית כו' ואפשר שמזה ראיה למ"ש הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל בביאורו על הש"ך בשפת אמת ס"ק ט"ו דסימנים הנ"ל לענין בועה שניקבה מיירי ואין זה סימן לדבר לידע אם הוא מים זכים כו' ע"ש שהאריך להוכיח כן ממ"ש בד"מ סי' ל"ח סק"ב בשם מהרא"ק וכ"כ עוד בספרו ראש אפרים סי' ל"ז ס"ק י"ד באריכות עוי"ל עפמ"ש בתשו' פנ"י חי"ד סי' י"ב וז"ל כיון דקיי"ל אפילו בועי דסמיכי כשרים במים זכים כו' דבועה דגמרא פירושו כמו אבעבועות שפירושו מוגלא כו' ומים זכים לא נקרא בועה כ"א שלחופית עכ"ל ומשמע מדבריו דמשום הך טעמא שיש להם שלחופית ע"כ לא נקראו בועה וא"כ דוקא גבי בועי דסמיכי צריכים לסימנים אלו כדי שעי"ז לא יהי' על זה שם בועה כלל:

משא"כ גבי מים זכים בכוליא דלא קפדינן שלא יהי' עליהם שם בועה כ"א שלא יהי' מים עכורים או סרוחים רק מים זכים י"ל דלא בעינן הנך סימני' דשלחופית כלל

רק שיהיו מים זכים וחומרת הר"פ לא ס"ל כלל ולכן כתב הרמ"א ואפילו נמצאו כו' דמאחר דהשלחופית אינה מסייע בההיתר כלל א"כ אדרבה י"ל דפשוט יותר להקל בלי שלחופית דכה"ג כתב הט"ז בסי' ל"א סק"ב לענין מים שנמצאו במוח דבנמצאו בשלחופית לפעמים גרע טפי כו' ע"ש ועכ"פ לפ"ז ברור דלענין מים זכים בכוליא א"צ שלחופית כלל וכמ"ש רמ"א ואין חולק ע"ז אע"ג דלגבי תרתי בועי דסמיכי הסכימו האחרונים דבעינן סימנים הנ"ל י"ל דזהו מטעם אחר ואעפ"כ על שטת הת"ש דשם יש להקשות מדברי רמ"א דכאן ולכן מזה ראיה למה שחלק עליו הלבושי שרד שם ס"ק כ"ט בדין אם לא בדק אחר הסימנים הנ"ל דכשרה וגם במה שהסכים הלב"ש שאם בדק וראה דלית ביה הסימני' הללו טרפה צ"ע מדין דכאן לפי שטתם דהסימנים אינן רק משום דלא בקיאין בין צילי כו':

אם לא שנאמר דגבי תרתי בועי דסמיכי שאני דשם היתר דמים זכים במחלוקת שנויה וע"כ החמירו טובא משא"כ הכא דהיתר דמים זכים בכוליא תלמוד ערוך הוא באין חולק ע"כ אין להחמיר להצריך הסימנים ואיך שיהי' עכ"פ כאן ודאי א"צ שלחופית לכולי עלמא:

קיצור. בת"ח כלל פ"ט ס"ה ובהג"ה ש"ע סי' מ"ד ס"ב מבורר דא"צ בכוליא לתנאי דכיס ולכאורה משמע דגם בתב"ד אין מעכבים הסימנים הנ"ל וכמ"ש בשפת אמת ס"ק ט"ו מיהו יש לדחות דשאני התם מטעם שבתשו' פנ"י חי"ד סי' י"ב או משום דשם בלא"ה הדין דמ"ז במחלוקת שנויה:

אמנם בענין מלוחים או מרים יש מקום עיון והנה מ"ש מעלתך דהמתירים במ"ז בתב"ד היינו משום שמפרשים מ"ש בגמרא (דנ"ה) לפי גירסת הרי"ף שם ומים זכים דכשרים הכא והכא לא אמרן פי' הכא דריאה היינו דייקא בתרתי בועה דסמיכי דא"א לומר דקאי על בועה יחידית דהא אפילו עכורים וסרוחים כשרה וכדעת רש"י ושא"פ ודלא כהרי"ף ורמב"ם דמפרשי לה אבועה יחידית ולפ"ז ודאי דין מ"ז בכוליא הוא כדין תב"ד דפסילי במלוחים ומרים מאחר דמדבור אחד בגמרא למידין שניהם הנה סברא זו מבואר בתויק"ו סי' ל"ז סק"ב וביאר שם דלכל גדולי הפוסקים א"א לפרש כן ועוד נלע"ד דמהסוגיא עצמה מוכרח דא"א לפרש כן דגירסא זו הכי הביאה בתה"א דל"ג ע"א ודף נו"ן ע"ב יש כשר בזה ובזה מים זכים (כלומר כשר בריאה ובכוליא) יש פסול בזה ובזה לקותא (דכשמעמידין אותה נפלי תלחי תלחי) יש כשר בריאה ופסול בכוליא מוגלא יש פסול בריאה וכשר בכוליא נקב ומים זכים שהם כשרים כאן וכאן לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי כו' והנה לפ"ד רוב גדולי הפוסקים ומכללם הרב"י בשו"ע דכל הנך פסולי דכוליא

הן מוגלא הן לקותא כולהו דייקא בדמטיא המוגלא או הלקותא למקום חריץ הא לאו הכי כשרה א"כ לכאורה צ"ל אמאי לא תנא ג"כ כשר בזה ובזה מוגלא והיינו בדלא מטיא למקום חריץ א"ו עכצ"ל משום דמשמיענו דין דמוגלא בכוליא בההוא גוונא דמים זכים כשרים דהיינו אפילו בהגיעו למקום חריץ ובכה"ג מוגלא ולקותא פסולה. וא"כ כמ"כ יש לנו לומר דמוגלא ומים זכים בריאה מיירי ג"כ בחדא גוונא ולרוב המפרשים דס"ל דבאמת אין שום חילוק בריאה בין מוגלא למ"ז דבחדא בועה שניהם כשרים ובתרתי בועה דסמיכי שניהם טרפה א"ש ולהאומרים דבמים זכים אפילו בתב"ד כשר ג"כ עכצ"ל דהש"ס שם מיירי רק בבועה יחידית דאת"ל דמים זכים דשם מיירי בתב"ד א"כ א"א לומר דמוגלא כשר בריאה דהא מוגלא לא כשרה רק בבועה יחידית ומסתמא בההוא גוונא דמיירי במ"ז מיירי במוגלא כמו בכוליא דע"כ מיירי מוגלא ומ"ז בחדא גוונא דהיינו כשהגיע למקום חריץ כנ"ל וה"נ במ"ז ומוגלא דריאה מיירי בחדא גוונא:

ועיין בכנה"ג סי' ל"ז בהגהת הב"י אות למ"ד. ואף שאין זה ראיה מכרחת עכ"ז פשוט דעכ"פ א"א להוכיח דין זה דהיתר מ"ז בתב"ד מהסוגיא דנ"ה הנ"ל אלא טעם המתירים הוא רק כמ"ש הרא"ש פא"ט סכ"ו שדקדקו מדנקט בועי משמע שמלאין מוגלא מלשון פרח אבעבועות וצ"ע מלשון המרדכי דמשמע דמפורח אבעבועות דייק רשב"ט לאסור במים זכים בתב"ד ודייק מלשון פורח שגם בועי דמ"ז היא כפורחת וכמ"ש בכנה"ג שם סוף אות ל"א וא"כ לפ"ז מש"ש המרדכי תחלה דיותר נ"ל להתיר במ"ז עכצ"ל דלאו מלישנא דפורח אבעבועות דייקו לה כמו הרא"ש בשם רשב"ם וריב"ן ואפשר י"ל דטעמו כמ"ש השמ"ח סי' ל"ז סעיף ח' דס"ל דמים זכים לאו לקותא הוא ועוד ראיה לדברינו דלעיל ממ"ש בבדיקת מהרי"ו גבי תב"ד וז"ל ובמים זכים יש מכשירים בשפולי ובסמיכי ויש מטריפין. וי"א אפילו במקום שמכשירים מ"ז היינו דוקא שאינם מסריחים דמשמע שלסברא הראשונה אפילו בסרוחים כשר כל שהם זכים וזהו נגד הש"ס דנ"ה ע"ב דמבואר לשם דמים זכים היינו דוקא בדלא אסרוח אבל אי סריחי ה"ל כעכורים אעכצ"ל דס"ל דאינו ענין להתם כלל מאחר דלא משם אנו למידין היתר דמ"ז בתב"ד:

כ"א משום דמ"ז אינן נק' בועי לכן ס"ל דאפילו הן סרוחים י"ל דכשר ואין למידין ממ"ז דלענין כוליא דטרפות קמדמית זו לזו. וגם היש אוסרים בסרוחים י"ל דס"ל הטעם דאין זה שלמידין בטרפות זו לזו דמאחר שהמקילים במים זכים לא אמרו רק הלשון דמים זכים ע"כ יש לנו ללמוד בזה ממ"ש בגמ' מהו מים זכים או דס"ל כמש"ל להמרדכי דההיתר משום דמ"ז אינו לקותא וכל שהם סרוחים ודאי היינו לקותא כמ"ש בגמ' גבי כוליא ולפמש"ל בשם תשו' פנ"י יש לזה טעם אחר דמ"ז נק' שלחופית משום שרגילים

להיות בשלחופית לכן אין זה בכלל בועי שבגמרא ואין רגילות להיות שלחופית רק למ"ז מתוקים וצלולים כמ"ש האחרונים:

קיצור ובענין מלוחים מה שכתבת דהמתירים מ"ז בתב"ד הוציאו זה ממ"ש בגמ' (דנ"ה) כשר בזה ובזה מים זכים וא"כ דין א' לכוליא ותב"ד. זה אינו שלא משם הוציאו זה כ"א עפמ"ש הרא"ש בשמם פא"ט סי' כ"ו או כמ"ש בשמ"ח סי' ל"ז ס"ח וראיה לזה ממ"ש במהרי"ו ובמ"ז כו' וי"א כו':

ומעתה נבוא לדין מ"ז מלוחים או מרים הנה טרפות דמלוחים גבי תב"ד הוא מבואר במהרי"ו הובא בד"מ סי' ל"ז סק"ג ומשמע מלשונו דזהו חומרא יותר גם מהי"א הנ"ל דפסלי בסרוחין שהם לא התנו רק שלא יהיו סרוחים והוא ז"ל הוסיף ואנן לא מכשרינן במ"ז אלא בשאלת חכם והוא כשיהיו המים צלולים ומתוקים אבל עכורים או מלוחים טרפה משמע קצת דזה שהצריך שיהיו מתוקים דייקא ולא מלוחים זהו הוספה על ב' דעות שהביא מקודם וע' תב"ש סס"ק י"ז דמרים שיהיו דינם כמלוחים יש לדקדק כן מלשון מהרי"ל ומ"מ מה שהשיג על הש"ך שכ"כ בשם מהרי"ו נלע"ד שאין שום השגה מאחר דכ' מהרי"ו שיהיו מתוקים א"כ מבואר דמרים אסורים שהמר הוא הפך המתוק והנה בראש אפרים סי' ל"ו ס"ק צ"ח הביא בשם ספר מחזיק ברכה וספר תיקון הזבח שהקשה על מ"ש מהרי"ו לאסור במלוחים ומהרי"ל אוסר אף במרים דמנ"ל להוסיף על הטרפות ומה שתירץ שם השיב ע"ז הראש אפרים שם והוא ז"ל תירץ בשני אופנים הא' משום שי"ל שזהו בכלל העכורים והסרוחים או משום שאין אנו בקיאין עכשיו בין צילי ללא צילי ולכך צ"ל שהם מתוקים שאז סתמא דמלתא שהם צלולים כו' ותירוצו השני הוא דוחק כדמשמע בש"ך סי' ל"ז ס"ק ט"ו אלא העיקר צ"ל כתירוצו הראשון וכ"מ ממ"ש בישו"ש פא"ט סי' ל"ז גבי בועה מעבר לעבר שכתב בשם מהר"ש מווינא דמכשירין מים זכים בבועה מעבר לעבר לפי שלא נמצא בתלמוד טרפות זה כו' ואך שקבלה בעלמא היא ולכן אין להחמיר בו כולי האי אך צריך שיהיו המים צלולין ולא עכורים ומתוקים ולא סרוחים ולא מלוחים כי המים הסרוחין והעכורין והמלוחים מכלים ומבלים את הסמפונות ואין מניחין להבריאה אבל צלולין ומתוקים הדרא בריא עכ"ל ועכ"ז יש להשיב ע"ז ממ"ש הרמב"ן במלחמות פא"ט בישוב דעת הרי"ף דפוסל במים סרוחים או עכורים בריאה אע"ג דמוגלא כשר:

שהשיג ע"ז הרז"ה דלא נפסלו עכורים וסרוחים רק מטעם מוגלא וכשם שמוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא כך עכורים וסרוחים מוגלא הם ואין לחוש להם בריאה אלא בכוליא וע"ז השיב הרמב"ן לפי שאין אומרים בטרפה זו דומה לזו וכן אין אומרים שלא

נפסלו מים עכורים וסרוחים אלא משום מוגלא שאין אומרים בטרפות זו דומה לזו ועוד יש בזה בנותן טעם שהדבר ידוע שכל מוגלא קרובה מכה שלה לרפואה יותר מן המים הסרוחים והעכורים וכאן נמי אפשר שאין המים נעכרים ומסריחים כל זמן שהסמפונות שלה קיימין כו' עכ"ל וא"כ כמו שאין ללמוד עכורים וסרוחים ממוגלא דאע"פ שמוגלא כשר י"ל דעכורים וסרוחים טרפה. כך ג"כ אין ללמוד מלוחים וכ"ש מרים מעכורים וסרוחים דאין אומרים בטרפות זו דומה לזו ומנלן להוסיף על הטרפות ואין לומר דאדדייקינן משטת הרי"ף דמחלק גבי ריאה בין מוגלא למים עכורים וסרוחים נידוק להפך מרוב הפוסקים שחולקים עליו באמת בזה וס"ל דבאמת מים עכורים וסרוחים כשרים בריאה כמו מוגלא דלדבריהם אדרבה י"ל דכמ"כ יש להשוות מים מלוחים או מרים לעכורים וסרוחים כמו שהשוו עכורים וסרוחים למוגלא דזה אינו דאע"ג דמלשון הרז"ה י"ל כן שכתב לא נפסלו עכורים אלא מטעם מוגלא וכשם שמוגלא כשר בריאה ופסול בכוליא כך עכורים וסרוחים מוגלא הם ואין לחוש להם בריאה אלא בכוליא עכ"ל וכ"כ הראב"ד בת"ד סי' י"ג עכורים בריאה אמאי טרפה מי גריעי ממוגלא עכ"ל הרי טעמם משום דמדמים מים עכורים או סרוחים למוגלא אך עכ"ז הרשב"א בחדושיו דנ"ה סד"ה יש כשר בריאה והר"ן שהכריעו כדעת הרז"ה בזה. אינו מטעמיה לבד משום דלמדו מים עכורים וסרוחים ממוגלא כי אם שהוכיחו זה בפני עצמו מהש"ס מהא דאמרינן גבי ריאה חזנהו דקיימא כנדי כנדי טינרי טינרי ולא אמר להו ולא מידי ומדלא בדקו אי אסרוח או לא משמע דבכל ענין כשרה ועוד דאפילו טעם דהרז"ה והראב"ד שהשוו זל"ז היינו משום דמוגלא גריעא טובא ממים עכורים וכמ"ש בתה"א דל"ג ע"א ומוגלא גופא ממים עכורים היא באה ואף היא עכורה היא וכ"כ הרא"ש דסתם ליחה היא סרוחה או עכורה ולא עדיפי ממים זכים סריחי ועכירי ור"ל דא"כ אין שייך מ"ש הרמב"ן דאין אומרים בטרפות זו דומה לזו מאחר דהיא היא אלא דגרעא מינה ג"כ ר"ל מאחר שהמוגלא היא ג"כ סרוחה או עכורה. א"כ מצד שיש לה עוד חסרון שהיא ליחה לא עדיפא ממים סרוחים או עכורים הא למה זה דומה למ"ש בספר החינוך להרא"ה פ' שמיני סי' קנ"ד ודין הוא ומה אלו שיש בהן סימן טהרה כו' ולא שייך כאן לומר אין עונשין מן הדין כו' ע"ש והיינו משום דהיא היא ממש אלא דגריעא מינה ג"כ שאין לה גם סימן הב' ועיין כיוצא בזה בר"ן בנדרים פרק נערה (דס"ז ע"א) ד"ה קיים אחד מהם צריכא למיתני ולהרמב"ן צ"ל כמ"ש הרשב"א בחידושיו דמוגלא נמי צילא היא בעינה וטפי גרע עכירי ואסרוח ממליא מוגלא כו' צילא כו' ולפי זה במים מלוחים או מרים מאחר דלא שייך לומר דהיא היא ממש עכורים או סרוחים שהרי אינם סרוחים והם

צלולים א"כ עדיף טובא גם ממוגלא צילא לגבי מים עכורים או סרוחים ולכל הפוסקים יש לומר ששייך לומר ע"ז טרפות קא מדמית זו לזו וכמ"ש הרמב"ן כנ"ל ודוחק לומר דפשיטא לן דמים מלוחים או מרים קרובים יותר לעכורים או סרוחים ממה שקרוב אליהם מוגלא צילא דמאן שם לן מאחר שאין מדמין בטרפות גם מהרמב"ם פ"י מה' שחיטה במנין השבעים טרפות דמנה מים עכורים לטרפות בפ"ע וסרוחים בפ"ע בין בריאה בין בכוליא כמש"ש אות ל"ד ל"ה נ"ו נ"ז מזה משמע דס"ל דלא כל המים הרעים פוסלים בריאה וכוליא כמלוחים ומרים רק עכורין או סרוחים לבד דאל"כ ה"ל למנות עכורים או סרוחים במנין אחד שהם דרך כלל מים הרעים שנוכל לומר מזה דה"ה לשאר מים הרעים ומדנחת לפרט כל א' בפני עצמו וגם לא אמר דה"ה לשאר מים הרעים ש"מ דהני דוקא ואף שהשכל נותן דשוין זל"ז י"ל שזהו כמש"ש הי"ב ואין להוסיף על הטרפות כו' ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות כו' אין לך אלא מה שמנו חכמים כו' ועיין בתשו' מיי' דשייכי לה' מאכלות אסורות גבי ניטל המרה דמכשיר ראבי"ה וכ' ואע"ג דניקבה המרה טרפה אין מדמין בטרפות זה לזה דגבי טחול נמי אם ניטל כשר ואם ניקב בסומכי' כו' ע"ש הרי אפילו אינו לומד ניטל מניקב הגם דהשכל נותן דחמיר הוא טובא ואף דאנן לא קיי"ל הכי אלא דהיכא דניקב ערפה כ"ש ניטל כמ"ש התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן רפא"ט והרמב"ם ספ"ו מה"ש התם שאני דהוא ק"ו רב ועצום ולא דמיון לבד אבל בנד"ז דזהו רק דמיון י"ל דכ"ע מודו דאין מדמין בטרפות זה לזה ולפ"ז לכאורה קשה אמהרי"ו ומהרי"ל שהוסיפו לאסור במלוחים ומרים ולכן אפשר לומר דלא אסרו זה רק גבי תרתי בועי דסמיכי אשר שם אדרבה פשט לשון הגמרא משמע לאיסור בכל בועי ולא נזכר כלל להתיר במים זכים וכ"ד רוב הפוסקים באמת לאיסור אלא דהמתירים במ"ז סמכו על סברתם דמים זכים אינו לקותא או דלא נקרא בועי ע"כ יש לנו לומר דאף לסברתם אין למעט מים זכים מכלל בועי אלא כשהם צלולים ומתוקים ולא מרים ומלוחים. דכל שהם מלוחים או מרים ודאי הוה לקותא אע"פ שהם מים זכים ואין בנו כח להוציאם מכלל בועי שבגמרא אף לסברת המתירים דעליך הראיה דמים מלוחים או מרים עדיפי ממוגלא (ועוד דהא גם במוגלא דצילא ולא עכירא ולא סריחא פסלי תב"ד א"כ מים מלוחים או מרים אף אם אין דינן כעכורים או סרוחים י"ל דעכ"פ לא עדיפי ממוגלא הנ"ל דג"כ עדיפא ממים סרוחים או עכורים לפ"ד הרי"ף ואפ"ה פסלי בה תב"ד) והכלל כיון שהאיסור נאמר בגמרא בפירוש בתב"ד ולא נז' שום חילוק כלל בין בועי לבועי אלא שמסברא באנו להקל במים זכים א"כ די להקל במ"ז מתוקים ממש ולא כשהם מים הרעים ואין זה שום הוספה על הטרפות כיון שלא נזכר ההיתר בגמ'

במים זכים עד שנאמר דכיון שהם זכים לא איכפת לן מה שהם מלוחים או מרים ורק מסברא באנו להתיר מים זכים משום שי"ל שאין זה לקותא ע"כ דוקא כשהם מים היפים: לאפוקי כשהן רעים ודאי הוה לקותא ולטעם הפנ"י דלעיל י"ל דכה"ג לא נק' שלחופית אלא בועי דדוקא כשהם מים מתוקים רגילים להיות בכיס כו' כמובן מדברי הש"ך סי' ל"ז ס"ק ט"ו ושאר אחרונים ואע"ג דהתוספות (דנ"ה ע"ב) כתבו דמים זכים ג"כ אתו מחמת לקותא, וכ"כ עוד דף מ"ג ע"א ד"ה יפלח. וכ"כ בה"ג גבי כוליא וז"ל כוליאתא כי לקיא אי צילא היא שפיר דמי עכ"ל ופי' בתויק"ו סי' מ"ד סק"א דמ"ש אי צילא היינו מים צלולים ואפ"ה כתב כולייתא כי לקיא הרי דקרי ליה לקותא אפשר דהמתירים בתב"ד במ"ז לא ס"ל כהתוס' ומ"ש בבה"ג אי צילא י"ל דמפרשים כמ"ש הפרי תואר סק"ו דקאי אמוגלא אבל מ"ז י"ל דאינו לקותא וכ"כ בשמ"ח סי' ל"ז ס"ח דס"ל דאין זה לקותא כנז' לעיל אות ב' וע' ש"ך סי' ל"ז סק"ג דלהמתירים אין בועה במ"ז נק' ריעותא להצטרף לתר"ל וכ"כ בלבושי שרד שם סק"ז א"נ י"ל דגם המתירים לא פליגי על התוס' אלא דס"ל דהוי ריעותא כל דהוא משא"כ כשהם מלוחים או מרים הוי לקותא ממש:

קיצור. ברא"פ סי' ל"ו ס"ק צ"ח הקשה עמ"ש מהרי"ו ומהרי"ל לאסור מלוחים וכי להוסיף על הטרפות יש ומה שתירץ יש להשיב ממ"ש הרמב"ן לשטת הרי"ף דאין לדמות בטרפות מים עכורים או סרוחים למוגלא ומהחולקים על הרי"ף אין ראיה להפך לכן י"ל דטעמם משום דא"א לומר דמ"ז לא נק' בכלל בועה ושאין זה לקותא כלל רק כשהם מתוקים משא"כ כשהם מלוחים או מרים נהי דנק' מים זכים מ"מ א"א להוציאן עכ"פ מכלל בועה שבגמרא:

ד ועפ"ז יש מקום לומר דגבי מים זכים בכוליא לא הוה אסרי מהרי"ו ומהרי"ל כלל במים מלוחים או מרים כיון דבכוליא נזכר ההיתר בגמרא בפירוש במים זכים והטרפות בעכורים או סרוחים א"כ כל שהם מים זכים וצלולים ולא עכורים ולא סרוחים. אף שאינן מתוקים אין לחדש ולהוסיף על הטרפות דנהי כשהם מלוחים או מרים הוי לקותא בודאי מ"מ י"ל שזהו לקותא דכשרה וכמ"ש התוס' (דמ"ג ע"א) ד"ה יפלח דאיכא לקותא דכשרה ואף דגם בבועה בשפולי שאין לה שרש בש"ס עכ"ז פסלי במים מלוחי' ומרים וכן בבועה מעבר לעבר גם לפ"ד הישו"ש פא"ט סי' ל"ז דהוא חומרא שאין לה שרש בש"ס ועכ"ז כתב לפסול במים זכים מלוחים התם שאני דהמטריפין הרי הם מטריפים בבועי וגם מים זכים לכאורה בועה היא וחידוש הוא שחידשו המתירין בתב"ד במים זכים לומר דמ"ז אינו נק' בועה ומפני שאינה לקותא כנ"ל ע"כ אי אפשר להקל רק במים היפים ולא במים הרעים כמלוחים או מרים דבכה"ג א"א לומר דלא נק' בועה כלל וכנ"ל

אבל במ"ז דכוליא אף שהאיסור דלקותא בכוליא חמור טובא מבועה בשפולי ומבועה מעל"ע עכ"ז מאחר שנז' ההיתר במים זכים ולא נזכר איסור רק בעכורים או סרוחים שפיר י"ל דלאסור מלוחים או מרים הוי אין מוסיפין על הטרפות ואין להעיר ממ"ש במשנה רפ"ג דתרומות התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום הרי דהושוו זה לזה מר לסרוח דהא פי' רבינו שמשון שם מהירושלמי דקישות מרה היינו שדרך הקישות כך ועיין בתוספות פ"ט דב"ב (דקמ"ג ע"א) ולא הושוו לסרוח רק משום שאינה ראויה לאכילה כמוה ואין זה ענין לנדון זה ועיין בטוש"ע א"ח סי' ר"ב ס"ה ובפ"ק דחולין (דכ"ה ע"ב) ולכאורה נראה קצת דמדומי ראיה לזה ממהרי"ל עצמו דאיתא במהרי"ל דע"ט ע"א וז"ל ריאה הובא לפני מהריסג"ל שהיה בה בועה ניכר מעבר לעבר במקום הסמפונות וגם בועה בשיפולה בלא היקף בשר ובשתיהן היו מים זכים והורה הרב לשפוך מי הבועות בכלי ולטעום בהן אם מלוחים הם טרפה ואמר שקבלה בידו ממהרמ"ו סג"ל שאין לטבול אצבעות תוך מי הבועות וללחוך מאצבע משום דבשר האצבע ממרמר אך ילחוך בלשונו מן המים לנסותם ולטועמם וגם אמר דאין אנו בקיאין לשפוך המים במאני דקוניא כדי לראות אחר סורייקי הסמפונות אם נימוחו רק הכלל זהו לנו אם המים עכורים או סרוחים או מלוחים טרפה ואם לאו כשרה עכ"ל כללא הוא גם אם הריאה מליאה בועות שלימות ועמדו אחת אחת לבד ולא קיימי בשפולי הריאה ולא קיימי מעבר לעבר אפילו בסומכי ובהן מוגלא או סרוחים או מלוחים מכל מקום כשרה וכן הסכמת הרא"ש אכן באלפס פסק דבעינן דוקא מים זכים ולא עכורים או סרוחין עכ"ל. ויש לדקדק אמאי תחלה גבי כשר הזכיר או סרוחים או מלוחים וגבי פסק האלפס להחמיר דילג מלוחים ולא הזכיר רק עכורים או סרוחים ולעיל מיניה גבי בועה בשפולי הזכיר עכורים או סרוחים או מלוחים וכן עוד לעיל מיניה אם מלוחים הן טרפה כו' ולמה גבי פסק האלפס דילג מלוחים והגם דרב אלפס הזכיר רק עכורים או סרוחים מ"מ ה"ל למהרי"ל לומר דה"ה מלוחים כמו שהשוה אותם לעיל והרי הלכה למעשה אתא לאשמעינן ולפמש"ל אתי שפיר דבאמת מה שאסר במלוחים אינו משום דפוסק בפשיטות דדינן כעכורים או סרוחים שבגמרא דבאמת אין זה פשיטא כלל להשוותן כנ"ל ולא אסר במלוחים כ"א גבי בועה בשפולי או גבי בועה מעבר לעבר במקום הסמפונות דשם הטרפות נזכר בלשון בועה סתם ולא נזכר כלל חוץ ממים זכים אלא שאנו רוצים לומר כן מסברא ע"כ כל שהם מלוחים אין לנו שלא תהא בכלל בועה דעליך הראיה וכנ"ל אבל גבי פסק רב אלפס בבועה יחידית דגם לשטת הרי"ף נז' ההיתר בפי' במים זכים והאיסור נז' רק בעכורים או סרוחים י"ל דס"ל למהרי"ל ג"כ שאין לאסור במים מלוחים

דהא אין לנו שתהא גרועה מסתם מוגלא דכשר להרי"ף ג"כ וכנ"ל וא"כ לפ"ז י"ל דה"ה בכוליא לא פסילי מלוחים או מרים אף דמוגלא פסול בה מ"מ מאחר דנאמר דמלוחים או מרים ל"ד לעכורים או סרוחים ממילא אין לנו לפוסלם גם בכוליא אמנם השמ"ח סי' ל"ו סי"ח ורס"י ל"ז פסק דלהרי"ף וסיעתו טרפה בועה במים מלוחים כמו בעכורים וסרוחים. ובפרי תבואה הוסיף גם מרים ודבריהם הם חומרא גדולה ביותר מדאי דמאחר דגבי בועה יחידית אין החומרא במים עכורים או סרוחים רק לדעת הרי"ף והרמב"ם לבד והרי לדבריהם מוכרח לומר דאין למידין בטרפות זו כלל זו מזו אף שכמעט נראה שהם דבר אחד כמו מוגלא ומים עכורים:

דאע"ג לכאורה היינו הך וגם בכוליא שניהם טרפה עכ"ז גבי ריאה מוגלא כשרה ומים עכורים טרפה ולא עוד דאפילו מוגלא עכורה משמע דכשרה להרי"ף לפמ"ש במשבצות רס"י ל"ז ובלבושי שרד שם סק"ה דיש בזה מחלוקת הפוסקים לדעת הרי"ף א"כ להמכשירים מוגלא עכורה ומה בין זה למים עכורים הרי לכאורה גריעא טפי כ"ש דאין ללמוד מים מלוחים או מרים ממים עכורים או סרוחים ואפילו להרשב"א דס"ל דלהרי"ף מוגלא צילא היא בעינה מ"מ גם לפ"ז י"ל שאין ללמוד כלל מלוחים מעכורים ומוגלא עכורה שאני די"ל דהיא היא ממש כמים עכורים וגרע מינה וכמש"ל וכיון שכן מנלן להחמיר במים מלוחים או מרים ומהרי"ו ומהרי"ל שהחמירו בזה אף את"ל הטעם דלא כמ"ש לעיל מ"מ עכ"פ י"ל דהיינו משום דס"ל כרוב הפוסקים דחולקים על הרי"ף גבי מים עכורים וסרוחים בריאה דלדבריהם אין הכרח לחלק בין מוגלא למים עכורים וכמ"ש הרז"ה ע"כ ס"ל דכמ"כ יש להשוות מלוחים או מרים לעכורים וסרוחים אבל להרי"ף וסיעתו דעל כרחנו מוכרחים לחלק ביניהם א"כ גם בין מלוחים לעכורים יש ויש לחלק ואין להוסיף חומרא על חומרא וביותר שבלא"ה רוב הפוסקים רובם ככולם חולקים על דעת הרי"ף וסיעתו ע"כ אף במקום שנהגו להחמיר בבועה דמים עכורים או סרוחים הואיל ונפיק מפומיה דהרי"ף והרמב"ם י"ל הבו דלא להוסיף ע"ז ואין לאסור כלל במלוחים וכ"ש במרים ועיין בפר"ח סי' ל"ז סק"ב ובפרי תואר שם בסק"א שבלא"ה חלקו על הרב"י שפסק כהרי"ף א"כ במלוחים או מרים ודאי אין לחוש כלל:

קיצור. ועפ"ז י"ל דגבי כוליא לא אסרי מהרי"ו ומהרי"ל כלל במלוחים או מרים כל שהם מים זכים צלולים ולא סריחי וכ"מ קצת בספר מהרי"ל דע"ט א' דגבי אכן באלפס פסק דילג מלוחים ע"ש אך בשמ"ח רס"י ל"ז לא משמע כן מדהחמיר בזה אפילו גבי בועה יחידית להרי"ף ובאמת שדבריו שם הם ודאי חומרא יתירה:

ה אמנם גבי מים מלוחים או מרים בכוליא אין לנו ראיה מכרחת להקל רק שביארנו שאין ללמוד להחמיר ממהרי"ו ומהרי"ל די"ל שלא אמרו להחמיר רק בתב"ד ומטעם דלעיל אבל להכריח להקל אין לנו רק לפ"ד הרי"ף והרמב"ם אבל לפ"ד רוב הפוסקים החולקים עליהם דלדבריהם אין הכרח לחלק בין מוגלא למים עכורים או סרוחים כמ"כ אין לנו הכרח לחלק בין מים מלוחים או מרים לעכורים או סרוחים. רק אעפ"כ גם לדבריהם אין ללמוד חומרא וכמשנ"ת למעלה אות גימל. אך יש ראי' להקל ממ"ש בהג"א פא"ט בשם בה"ג והובא ב"י סי' מ"ד שאם היה דם בכוליא כשרה דהא לא חשיב הכא דם בהדי עכורים וסרוחים עכ"ל ובב"י לעיל מיניה סד"ה וכ' הרשב"א ועוד מדהכשיר בהיה בה דם כו' משמע דמים זכים לאו דוקא אלא כל שאינם עכורים ממש כו' א"כ לפ"ז הרשב"א שם דפסל מים שמראיהן רע אבל לא היו עבים ועכורים כו' י"ל דחולק ג"כ על דינו דהג"א בשם בה"ג ועכ"ז בש"ע סי' מ"ד ס"ב משמע דפוסק כדעת הג"א גבי דם. אף שבמים דכרכומי הביא דעת הרשב"א ג"כ משמע דאינו חושש כלל גבי דם כן הבינו הל"ח והש"ך והט"ז והת"ש והטעם י"ל מאחר דגם גבי מים הנ"ל כ' הרשב"א עצמו שיש לדון ולהקל אלא שחשש להחמיר בשל תורה ומשמע בש"ע וב"י שתופס עיקר דלא כהרשב"א כמ"ש בתויק"ו א"כ גבי דם דהוא עכ"פ ענין ונדון אחר לא החמיר כלל למה שהתיר בהדיא בהג"א:

ועיין תויק"ו סק"ד שכתב די"ל דגבי דם שהוא מין אחר שפיר י"ל כמ"ש בהג"א מדלא מני בהדי עכורים אבל מים שמראיתן כמראה כרכומי י"ל כמ"ש הרשב"א שזהו שקראו עכורים כו' אך הנה מהרש"ל ביש"ש פא"ט סי' פ"ז נחלק על הג"א וז"ל דהא לא חשיב ליה בהדי עכורים וסרוחים ותימא נידוק לאידך גיסא לחומרא דוקא מ"ז הוא דמכשיר ולא דם גם לא מסתבר כלל שיהא דם עדיף מעכורין כי מסתברא דאין לך לקותא גדול מזה אם מליאה דם או שהיתה בועה מבחוץ מליאה דם עכ"ל:

ובסימנים כ' ואם יש דם בכוליא נראה שהוא אסור והנה בד"מ כאן ובת"ח כלל פ"ט סי' ה' כתב טעם אחר בשם או"ה כלל נ"ג להקל בדם משום דכוליא כולה דם ועפ"ז כ' הט"ז סק"ט לתרץ קושיית רש"ל למה לא חשיב בהדי מים זכים דכ"ש הוא דכשר בדם וגם הב"ח סס"י זה חלק על מהרש"ל אבל התב"ש סק"ז כתב שהטעם דאו"ה אינו מספיק אלא דוקא כשהדם הוא באודם הכוליא לבד אבל כי נהפך הלובן לדם ודאי ה"ל לקותא לפ"ד האו"ה וא"כ דעת הרב"י בש"ע להכשיר אינו כלל מטעם דהאו"ה אלא ס"ל כמ"ש בהג"א מדלא מני ליה בהדי עכורים כו' וגם הת"ש כ' דטעם האו"ה קליש טובא כו' וכן מבואר בכו"פ סק"ז אלא שעכ"ז דעת הת"ש להחמיר בנהפך מהלובן לדם מטעם הנ"ל

וגם הכו"פ כ' להחמיר בדם ממש משום דהוי לקותא כמו בכבד ועיין מ"י כלל פ"ט ס"ק ט"ו שכ' שאין ללמוד מכבד והפרי תואר משמע שאינו חולק על הש"ע והנה לפ"ד הג"א והרב"י בש"ע ודאי יש להקל בנ"ד ג"כ דהיינו במים מלוחים בכוליא משום דלא מנאו בהדי עכורים כו' דהא א"א לומר ע"ז שזהו עכורים דדוקא במראה כרכומי כ"כ הרשב"א משום דנראה שמיחוי בשר הכוליא הוא שנתערב בהם וזהו שקראו עכורים כו' משא"כ במים שמראיהן כשאר המים צלולים אע"פ שהן מלוחים לא שייך לומר כן ומאחר דאינן עכורים כלל א"כ אין לאסור רק מצד הסברא דהוי לקותא כעכורים ע"ז ודאי י"ל דלא גריעי מדם דג"כ י"ל שאין לך לקותא גדולה מזו כמ"ש רש"ל והכו"פ א"ו צ"ל דס"ל להג"א והש"ע דלא אזלינן כלל בתר סברא לדמות בטרפות זו לזו אף שהם ממין אחד ולפ"ז ה"ה בנדון דמים מלוחים אבל להרש"ל יש לאסור גם כאן הגם שיש לחלק להקל טפי במים מלוחים מבדם דמ"ש מהרש"ל נידוק לאידך גיסא דוקא מ"ז כו' י"ל דלא שייך לומר כן רק בדם משא"כ במים מלוחים הרי באמת מ"ז וצלולים הן וגם מ"ש לא מסתבר שיהא דם עדיף מעכורין. אפשר דלא פשיטא לומר כ"כ על מים מלוחים כי הדם י"ל דהוי ג"כ עכור באמת בערך המים הצלולים דאף את"ל דדם הוה כמוגלא צילא מ"מ אין זה בערך צלילות המים ועמ"ש מזה לקמן בס"ד אלא דבאנו להכשירו מצד היותו דם ולא מים שלכך נאמר שאע"פ שבערך המים אינו צלול כיון שבערך מהות הדם הוא צלול אינו פוסל ועז"א דלא מסתבר שיהא דם עדיף ממים וזהו כעין הפירכא דפריך הרז"ה או הרא"ש על הרי"ף במה שחלק גבי ריאה בין מוגלא למים עכורים משא"כ במים מלוחים כשהם צלולים ממש י"ל דלא פשיטא כ"כ להחמיר גם למהרש"ל בפרט שע"ז ודאי יגדל הראיה אמאי לא מני ליה בהדי עכורים או סרוחים אמנם הטעם שכתב עוד דאין לך לקותא גדול מזה י"ל דשייך כמ"כ במים מלוחים וכמש"ל בשם יש"ש סי' ל"ז שהם מבלים את הסמפונות וא"כ לדברי רש"ל וסיעתו יש לאסור וצ"ע שהרש"ל מחמיר בדם בבועה מבחוץ דא"כ חמירא אצלו מלקותא כ"א כמו מוגלא ומים עכורים כו' ועת"ש סק"ז וגם כו' לקותא כו' ולכאורה יש קצת ראי' למהרש"ל ממ"ש בסה"ת סי' כ' מליא מוגלא טרפה או לקוי אחר עכ"ל ולא פי' דלקותא היינו נתמסמס דוקא כמ"ש הרשב"א ושא"פ. מזה מוכח דס"ל דכל לקותא טרפה וכ"ד הראב"ד בתמים דעים סי' י"ג כדלקמן א"כ לכאורה ה"ה בדם או מים מלוחים אבל התוס' (דמ"ג ע"א ודנ"ה ע"ב) דס"ל דאיכא לקותא דכשרה א"כ אין ראיה דדם הוי לקותא דטרפה וה"ה מים מלוחים. ועוד דהנה הרשב"א בתה"א ד"נ ע"ב משמע דמפרש דלקותא דפסול גבי כוליא היינו דוקא לקותא דפוסל ג"כ גבי ריאה מדאמרינן בגמ' שם פסול בזה ובזה לקותא ולכן השיג על רש"י דפי' דלקותא היינו מוגלא

דהא מליא מוגלא כשר בריאה והעלה דלקותא היינו בשר שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי דזה אפילו בריאה פסולה וכ"כ בחידושיו דף נ"ה בד"ה לקתה בכוליא אחת טרפה וכ"כ הר"ן שם (וצ"ע דהא מ"מ לאו מחד טעמא פסולים דלקותא דריאה פוסל משום דה"ל כנקובה ולקותא דכוליא משום לקותא ולא משום נקובה כמ"ש רש"י דמ"ג ע"א ד"ה לקותא ואפשר זהו לעולא שם דמכשיר בלקותא דרכיש וס"ל דשמונה טרפות נאמרו לו למשה בסיני דלפ"ז צ"ל דכל לקותא דריאה משום נקובה הוא אבל לרכיש דס"ל דלקותא הוא טרפות בפ"ע בכוליא י"ל דכמ"כ בריאה הוא טרפות בפ"ע וע' מזה לקמן) והרא"ש פא"ט סי' מ"ה כ' דלפרש"י אין לקותא פוסל בכוליא אלא מוגלא ולגירסת הרי"ף לקותא היינו נתמסמס וגם בריאה פסול וכנ"ל בשם הרשב"א והר"ן וכ"ד הרמב"ם ספ"ח מה"ש שכתב וכן אם לקתה הכוליא והוא שיעשה בשרה כבשר המת כו' ולפ"ז אין לפסול דם בכוליא מחמת לקותא שהרי אין לקותא זו פוסלת בריאה עב"י סי' מ"א ד"ה כתב הרוקח ובט"ז שם ס"ק ב' וגם מים מלוחים אין לפסול בכוליא מחמת לקותא שהרי לקותא זו ג"כ כשרה בריאה לדידן דלא קיי"ל כהרי"ף אפילו מים עכורים או סרוחים לאו לקותא הוא בריאה וכ"ש מים מלוחים דלהרי"ף ג"כ י"ל דלאו לקותא הוא כנ"ל אות ג' ואין לפוסלם אא"כ נאמר דדמי למים עכורים או סרוחים וע"ז יש להשיב גבי מים מלוחים עכ"פ מדלא חשיב להו בהדי עכורים או סרוחים י"ל דהן בכלל מים זכים וכנ"ל נמצא דגם למהרש"ל וסיעתו המחמירים גבי דם בכוליא י"ל להקל במים מלוחים או מרים דהתם אין עיקר טעמו משום לקותא כ"א דס"ל להחמיר בו כמו במים עכורים מדלא מנאו בהדי מ"ז משא"כ הכא דהן מ"ז באמת י"ל דיודה דאין להחמיר מצד לקותא כיון שאין זו לקותא הפוסלת בריאה:

קיצור. אך גבי מ"ז דכוליא צ"ע להחולקים על הרי"ף דלעיל אות ג' אך לפ"ד הרב"י בש"ע סי' מ"ד דדם בכוליא כשר ולא מטעמו דהאו"ה כמ"ש בת"ש שם סק"ז כ"א מדלא מני בהדי עכורים כו' י"ל דכמ"כ במים מלוחים יש להקל מה"ט. וגם לרש"ל שחלק שם גבי דם יש לחלק ולהקל טפי במים מלוחים אף דלטעם שכתב גבי דם דאין לך לקותא גדול מזה י"ל דכמ"כ גבי מים מלוחים מ"מ טעם זה אינו כעיקר משום דהרשב"א והרא"ש והר"ן כתבו דלקותא דפוסל גבי כוליא היינו דוקא לקותא דפוסל גבי ריאה וכ"מ בגמרא ובהרמב"ם ספ"ח והרי מים מלוחים אינו פוסל בריאה לכ"ע וכמ"כ דם עיין ט"ז סי' מ"א סק"ב ושאר טעמים שכ' רש"ל גבי דם י"ל דלא שייך במים מלוחים:

ולכאורה יש ראיה לנגדינו ממ"ש בעל העיטור דלובן בכוליא לקותא היא וכל שינוי מראה פוסל בה כו' אלמא דס"ל דכל מה שנק' לקותא פסול בריאה א"כ י"ל כמ"כ דם

ומים מלוחים ולכאורה הרשב"א והר"ן והרמב"ם והרא"ש שפירשו דלקותא היינו דוקא נתמסמס פליגי על בעל העיטור דאם איתא דס"ל דין זה לא הל"ל דלקותא היינו כגון בשר שהרופא גורדו דזהו לקותא עצומה דאמרינן בגמרא דרואין אותו כאלו אינו טפי הל"ל שינוי מראה דהוי רבותא טפי וגם רש"ל כ' סס"י פ"ז קשה עלי המעשה מנין להוסיף בטרפות כי לקותא משמע מוגלא כפרש"י או מסמסה כפי' הרי"ף אבל מנין לפסול שינוי מראה שיהי' בכלל לקותא וכן כל שאר המחברים לא הזכירו ומ"מ לא באתי ג"כ להכשירו מאחר שאין לי ראיה לסתור דבריו עכ"ל והובא בתויק"ו סק"ז וקלסיה וז"ל ומה מאד ראוים הדברים למי שאמרן וגם בעיני יפלא מדוע לא הוזכר טרפות זה בש"ס וגם הראשונים לא הביאו כו' וסיים שמ"מ י"ל דכיון דקתני לקתה דטרפה ובריאה אמרינן דשינוי מראה הוה לקותא א"כ ה"ה בכוליא דלקתה טרפה גם שינוי מראה טרפה עכ"ל וכ"כ הב"ח דזהו טעמו דהעיטור מדאמרינן פסול בזה ובזה לקותא ובריאה פסול שינוי מראה הוא מטעם דהוי לקותא כדאיתא בפא"ט להדיא (גבי כדיותא כו' וה"ה בשאר שינוי מראה ע"ש ברש"י וגמ' דמ"ז ע"ב) ה"נ בכוליא פסול שינוי מראה דהוי לקותא עכ"ל ולפ"ז י"ל דאינו כ"כ נגד הרשב"א והר"ן דהם הסכימו ג"כ דלקותא היינו מה שפוסל בריאה כנ"ל ומ"מ באמת לא משמע מדבריהם שיהיה שינוי מראה פסול בכוליא והטעם י"ל משום דלקותא דשינוי מראה שבריאה אינו אלא משום שסופה לינקב כדפרש"י (דמ"ז ע"ב ודמ"ג ע"א) וכ"כ הרמב"ם פ"ז הט"ו ט"ז ובכוליא ניקב ונחתך כשר ואפילו ניטלה כשר וא"כ אין לנו להטריף לקותא זו שאינה אלא משום שסופה לינקב יותר מהנקב עצמו אלא לקותא דכוליא היינו נתמסמס הבשר דגרוע הרבה מנקב כמ"ש בגמ' (דנ"ג סע"ב) כאילו אינו ויש לומר דגם בריאה אין טרפות זו משום נקובה כדחשיב לה הרמב"ם תחת סוג נקובה דאיהו לשטתיה אזיל דאע"ג דס"ל לקותא דרכיש עכ"ז כתב רפ"ה מה"ש ה"ב ושמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני וע' לח"מ שם מה שהקשה ע"ז דהא עולא דס"ל כן ממעט מה"ט לקותא דרכיש ותירץ דלרכיש לקותא דכוליא הוה בכלל נטולה ודוחק הוא דהא ניטלו הכליות כשרה וע' מזה בפר"ח סי' כ"ט סק"ה ועוד דכוליא שיש בה מוגלא אין שייך לחושבה בנטולה ובאמת מהרשב"א בתה"א נראה דלרכיש דקיי"ל כוותיה לקותא הוא טרפות בפ"ע שהרי כתב (דף ל' ע"ד) ואמר עולא שמונה מיני טרפות כו' למעוטי דרכיש כו' ואע"ג דלית ליה לעולא דרכיש הלכה הוא ואחר שהשלים כל השמונה מיני טרפות דאמר עולא כתב דף נ' ע"ב לקותא טרפה כיצד שני מינין נזכרו בלקותא כוליא שלקתה וכן הריאה שלקתה ולא אלו בלבד אלא כל אבר שנקובתו או נטילתו או חסרונו פסול לקותא פסול בו שהלקות

כמו שניטל וחמור מניטל שאלו כוליא שניטלה או נחתכה כשרה ולקותא פסולה עכ"ל משמע דלקותא הוא טרפות בפ"ע דה"ל כניטל וחמור מניטל א"כ לפ"ז גם נתמסמסה הריאה אין למונאה תחת סוג נקובה כ"א תחת סוג לקותא וכ"מ מפרש"י דנ"ג סע"ב שפי' גבי כאילו אינו והויא לה ריאה שחסרה ור"ל דחמיר מנקובה דאפילו לר' שמעון טרפה וגם מה שדימה זה לחסרה לבד ולא כ' כמ"ש הרשב"א שהלקות ג"כ חמור מניטל זהו לפי שרוצה להעמיד זה גם לעולא דלית ליה לקותא דרכיש דלדידי' עכצ"ל דאינו חמור מניטל ומ"מ ה"ל כמו חסרה או ניטל אבל למאי דקיי"ל כרכיש ה"ל כחסרה הריאה וחמור מחסרה וכיון שכן י"ל דדוקא לקותא זו פוסל בכוליא דהיא היא שיש לה חומר מניטל משא"כ שינוי מראה דקיל טובא מניטל דאינה רק משום שסופה לינקב ותדע מדכתב ולא אלו בלבד אלא כל אבר כו' והיינו כמ"ש בש"ע סי' מ"ג דגם בטחול פוסל לקותא זו בסומכיה ושינוי מראה מבואר שם דהוא כשר בטחול ולכאורה גם הרמב"ם לא ס"ל כהעיטור שהרי גבי ריאה מנה במנין השבעים טרפות נתמסמס באות ל"ו ומנה ג"כ נשתנו מראיה בפ"ע אות ל"ז אע"ג דשניהן הן משום לקותא ע"ש פ"ז הט"ו וספ"ח וגבי כוליא לא מנה כלל נשתנו מראיה רק לקותא לבד אות נ"ד דסתמא היינו נתמסמס כמ"ש בהדיא ספ"ח מכלל דס"ל להכשיר במראות בכוליא משום דאין זה סתם לקותא שבגמרא מיהו יש לדחות דמש"ה שינה לשונו דגבי ריאה הזכיר בע' טרפות נתמסמס ובכוליא הזכיר שם לקתה והיינו לכלול שאר לקותא כמו שינוי מראה מיהו זה אינו דטעם שינוי הלשון י"ל כפשוטו משום דדרכו לתפוס בכל מקום לשון הגמרא ובגמ' גבי ריאה נזכר בפי' נתמסמס ובכוליא לא הוזכר כן בפי' כ"א לקתה בכוליא אף דאנן מפרשינן שזהו נתמסמס כמ"ש ספ"ח מ"מ תפס לו לשון הגמרא, וכ"מ ממ"ש הר"ן רפא"ט וכל ששנינו בו ניטל כשר כ"ש ניקב ונפסק ושאר לקיות חוץ מן הטחול והכוליא כו' דאלו ניטלו כשרה ובגמ' אמרינן דלקתה בכוליא א' או מטיא לקותא למקום חריץ טרפה עכ"ל וכיון דחידוש הוא דמדינא דכיון דניטל כשרה כ"ש לקותא א"כ אין לך בו רק מה שפירשו וכיון דפי' הפוסקים דהיינו לקותא דנתמסמס אין לך להוסיף ע"ז לקותא דשינוי מראה כי י"ל דלקותא דשינוי מראה לא חמור מניקב עכ"פ ומ"מ גם לפ"ד העיטור שהסכימו לו האחרונים למעשה י"ל בודאי דדוקא לקותא הפוסל בריאה פסול בכוליא ושינוי מראה הוא דפסול בריאה משא"כ מים מלוחים הרי הוא כשר בריאה והראב"ד כ' בתמים דעים סי' י"ג ולקותא דכוליא היינו בחזותא שהשחירו פניהם כדיותא או שנתמסמס הבשר וכן כל דבר שנראה לקותא מדלא מפרש בה מידי עכ"ל אפשר ג"כ דאינו אוסר רק במה דהוי לקותא גם בריאה וממש"ש שהשחירו כו' היינו משום דאמרינן (דמ"ז ע"ב) שחור

אדום הוא אלא שלקה ואפשר דבשאר שינוי מראה לא יסבור כהעיטור וע"ש סס"י ומ"מ למעשה הייתי מפקפק להקל במים מלוחים ומרים בכוליא נגד דעת השמ"ח סי' ל"ז עד שראיתי תשו' דודי הרב הגדול מהרי"ל ז"ל שכ' להקל בזה למעשה מטעם אחר לפי שמים אלו מתהוים מחמת מאכל ומשקה שיורדים לשם ומתמצים לכיס השתן ומים כאלו ידוע שהם מלוחים ואינם דומים למים עכורים שנעשו מחמת מכה בכוליא עצמה עכ"ל וכן ראיתי שהשיב עוד חכם אחד דבכוליא לא סגי דלא להוי מלוחים שמהם מיצוי השתן כו' והכשיר במלוחים או מרים וגם בכל האחרונים בש"ע סי' מ"ד ובת"ש לא נזכר תנאי זה דשיהיו מתוקים:

קיצור ולכאורה הרשב"א וסיעתו הנ"ל פליגי ג"כ על העיטור בענין שינוי מראה בכוליא וע' רש"ל פא"ט סס"י פ"ז ותויק"ו סק"ז וטעמם דלקותא דנתמסמס שאני דחמורה גם מחסר וניטל וזהו לקותא דפוסל גבי כוליא ואפילו בטחול פוסל כן הגם דשינוי מראה כשר בו כמ"ש בש"ע סי' מ"ג ומ"מ גם להעיטור י"ל דדוקא שינוי מראה דהוא לקותא הפוסל בריאה פוסל בכוליא כמ"ש הב"ח משא"כ מים מלוחים יש להכשיר וגם דודי הרב ז"ל הכשיר במים מלוחים או מרים בכוליא מטעמא אחרינא:

סימן מה

בענין מ"ז בכוליא מהו שיעור הצלילות. הנה בת"ש סי' ל"ו סס"ק מ"א כתב וז"ל ונ"ל דבעינן צלולים כמים הצלולים שלא נתערב בהם שום עפרורית דהא דאמרינן בקדושין (דף פ' ע"ב) דצלולים הם כל שבבואה של תינוק ניכר בה היינו לענין דאיירי שם דכל שהם כל כך אפשר דבלעתינהו עיסה אבל בנ"ד בעינן דליצול טפי וכן אין לדמות זה למ"ש ספ"ג דברכות (דכ"ה ע"ב) עכ"ל ולכאורה הך דברכות דעכורין היינו כל שאין אבריו נראין בהן כמ"ש בש"ע א"ח סי' ע"ד ס"ב אזלא כההיא דקדושין (ד"פ) הנ"ל דג"כ אמרו שאם אין בבואה של תינוק ניכר בה לא נקרא צלולין מיהו יותר משמע דצלולין דבקדושין שם הם צלולים יותר מההיא דברכות שבודאי האברים עצמן נראים בקל יותר ממה שיהיה נראה דמות קלסתר פנים שהוא הבבואה ע"כ במים שהבבואה נראית בהם צ"ל צלולים יותר וכן משמע בחידושי הריטב"א בקדושין שם שכתב אלא בצלולים שהם כל כך צלולים שאפילו בבואה של תינוק קטן נראית בהם וכ"ש של גדול עכ"ל וא"כ כ"ש האברים עצמן וא"כ לא ידענא אמאי פשיטא ליה כל כך להת"ש דבנ"ד בעינן דליצול טפי מהנך דקדושין (ד"פ) דהא בלא"ה יש להסתפק מהו דוקא אם רישא דוקא שיהי' צילי או סיפא דוקא דעכורין פסולין וכל שאינן עכורים ממש י"ל דלא פסילי וכההיא

דאמר רבי יוחנן (דנ"ד סע"א) אלו טרפות דוקא וע"ש בחידושי הרשב"א דהלכה כרבי יוחנן ואע"ג דהכא לא תני אלו מ"מ כל שהן עכ"פ צלולים כהנך צלולים הנ"ל דקדושין שיש עוד צלולים למטה מהן כהך דברכות י"ל דכשר אע"פ שיש ויש עוד צלולין יותר דכולי האי אין לומר דרישא דוקא כל כך נגד סיפא ומ"מ י"ל בזה כהת"ש משום דצלולין הנז' בקדושין שם לא נזכרו לענין שתיה ע"כ אין ללמוד מזה כ"כ לנדון זה דסתם מים צלולים היינו צלולים לגבי שתיה וכמ"ש ג"כ הפרי תבואה סי' ל"ו סעיף פ"ג לענין שיעור מה נק' סרוחים או מרים או מלוחים דהיינו דוקא כשאינם ראויים לשתיית אדם מחמת זה רק ע"י הדחק ועד"ז י"ל לענין עכורים וא"כ יש ללמוד שיעור הצלילות מהא דגרסינן פ"כ דשבת (דקל"ט ע"ב) אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולים לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא וכתב הר"ן שם וז"ל דכיון דצלולים הן ורובייהו דאינשי לא קפדי בהו מותר לתת אותן אפילו לתוך המשמרת כדי שיהיו צלולין יותר אבל עכורין (קצת) לא דאע"ג דאפשר דמשתתי הכי כיון דרובייהו דאינשי קפדי בהו דוקא ע"י שינוי דהיינו בסודרין ובכפיפה מצרית הוא דשרי אבל לתוך המשמרת אסור ויין שהוא עכור לגמרי ולא משתתי הכי כלל אפילו בסודרין ובכפיפה מצרית אסור עכ"ד וז"ל הרשב"א שם בחידושיו ד"ה מסננין את היין בסודרין פירש יין עכור דא"א לפרש שמרים דהא יין קתני ואע"פ שמשני כיון שהוא בורר גמור אסור וכן א"א לומר יין צלול דא"כ אפילו במשמרת שרי כזעירי אלא ע"כ ביין עכור דכיון דאפשר למשתייה הכין אין כאן משום בורר. וכיון דמשני קצת ומסננן בסודרין שרי עכ"ל וכן מבואר בחידושי הרמב"ן על מסכת שבת שנדפסו מחדש הנק' אוצר נחמד וז"ל ד"ה אבל עכורין לא פי' אע"ג דאפשר למישתינהו הכי כיון דאיכא פסולת ה"ל בורר ואסור ומש"ה אקשינן עלה מדרשב"ג דאמר טורד אדם חבית יינה ושמריה כו' אלמא כיון דאפשר דמשתתי בהכי שרי ולא דמי למתניתין (פי' דבמתניתין תנן נותנין מים ע"ג השמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום אבל ליתן שמרים במשמרת בשבת אסור כדתנן ריש פרקין ואין נותנין לתלויה בשבת ואם שימר חייב חטאת) דמתניתין שמרים הן שא"א לשתותן כלל וה"ל בורר ומפרקינן תרגומא זעירא בין הגתות שנו ולפיכך התיר רשב"ג משום דאורח ארעא נמי הוא דמשתתי הכי אבל בשאר ימות השנה אע"ג דאפשר לאו אורח ארעא הוא למישתינהו עכורין עכ"ל הרי שפי' ענין עכורין דהיינו דומיא דטורד אדם חבית כו' שהשמרים מעורבין עם היין דלאו אורח ארעא הוא בכל ימות השנה למישתינהו הכי אע"ג דאפשר לשתותן הכי וזהו ממש כמ"ש הר"ן אע"ג דאפשר כו' כיון דרובייהו דאינשי כו' כנ"ל וממילא דכמו כן יפרשו ענין יין צלול כמ"ש הר"ן והב"ח בא"ח סי'

שי"ט סס"ו חלק על הר"ן וז"ל ונראה דמדאמר זעירי יין צלול ומים צלולים משמע דוקא צלולין אבל עכורין אסור במשמרת אע"ג דרובא דאינשי קא שתי להו כיון דמיעוטא קפדי איכא משום בורר ולא שרי אלא צלול לגמרי ואינו מסננו במשמרת אלא מפני קצת קסמין וקשין שבתוכו א"נ כדי שיהי' צלול יותר דלא כדמשמע מדברי הר"ן כו' והך דבין הגתות דשרי במשמרת ודפי' הר"ן ג"כ משום דרובייהו דאינשי שתו ליה הכי ליתא אלא כדפרש"י דאין כאן תיקון דכולהו אינשי שתו ליה הכי עכ"ל ובאמת לא נמצא כן בפרש"י ע"ש והט"ז שם סק"ו פסק כהר"ן וכ"מ בתו"ש שם ס"ק י"ח וכ"מ דעת אזמו"ר ז"ל בש"ע שלו שם סעי' י"ג והא"ר שם ס"ק ט"ו הביא קצת ראיה להב"ח מהש"ס דק"ט ע"א דיין צלול דזעירי היינו דכל העולם שותין כך כו' ולענ"ד מבואר בהדיא בגמ' פרק חבית (דקמ"ד ע"ב) דרובא מלתא היא לענינים אלו אפילו לחייב ע"ז מדאורייתא (הכא) וכ"ש הכא דלר' אליעזר דריש פרקין נותנים שמרים לתלויה בשבת א"כ נהי דרבנן אסרי אפי' ביין עכור דעדיף משמרים דהיינו ענין עכורים קצת הנ"ל שבר"ן אין סברא שיאסרו גם ביין דרובא דעלמא שתו ליה הכי וא"כ היוצא מזה לנ"ד דכל שדרך רוב העולם לשתות כן נק' מים צלולים ויין צלול אע"פ שמיעוט מקפידים מלשתותם בלי סינון ואף לדעת הב"ח עכ"פ כל דמישתתי הכי לכ"ע נק' יין או מים צלולים אף שיש צלולים יותר כמ"ש הב"ח שמסננים הצלולים כדי שיהיו צלולי' יותר ואע"ג דבפרק אין מעמידין (ד"ל ע"א) גבי ומים צלולין פרש"י דהיינו מים שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומיים להיות צלולין וכ"מ בגמרא שם דל"א ע"ב) גבי באתרא דמצלו מיא א"כ משמע דמים צלולין היינו צלולים יותר גם מסתם מים שאין אדם מקפיד מלשתותם זהו ע"ד צלולים ביותר כמו שמסנן המים הצלולים להיות צלולים ביותר כנ"ל אבל כאן די להתיר בסתם מים צלולים. שהרי בסיפא לא אמר רק אבל עכירי טרפה והיינו ע"ד שפי' הר"ן בשבת שם גבי אבל עכורים לא דרובייהו דאינשי קפדי מלשתותם כך מחמת עכירותם כו' הא כל דרובייהו דאינשי לא קפדי בהו זהו נק' צלולין ואם באנו לחוש לחומרת הב"ח היינו ג"כ כסתם מים שנשאבו אבל ודאי לא בעינן כהא דמים צלולין הנז' בפרק אין מעמידין לגבי אלונתית וכן משמע קצת ממ"ש בתשו' הרשב"א ח"ג סי' רנ"ח ההובאה ב"י סי' מ"ד שכתב ומים זכים היא ליחה לבנה כמים עכ"ל אע"ג דכוונתו לבנה לאפוקי ממראה כרכומי מ"מ מדנקט לשון ליחה משמע לכאורה דסגי בשיעור צלילות המים ע"ד שנתבאר בשם הר"ן וע' לקמן די"ל להפך בדעת תשו' הרשב"א הזאת ולכאורה יש לדקדק בלשון הגמרא ומים זכים כשרים לא אמרן אלא דצילי אבל עכירי טרפה דאיך שייך לומר אבל עכירי דא"כ אינן מים זכים דזך משמע צלול כדאמרינן במנחות פרק כל

קרבנות הצבור (דפ"ו ע"ב) אין זך אלא נקי ועוד דלל"ל אלא דצילי הל"ל לא אמרן אלא שהם זכים. אלא מזה משמע דצילי היינו צלולים יותר מסתם מים זכים ויכול להיות מים שהן זכים ולא צלילי אבל באמת זהו דוחק דא"כ לא הל"ל אבל עכירי טרפה אלא הל"ל אבל לא צילי טרפה ע"כ י"ל להפך דזך היינו נקי יותר מסתם לשון צלול כדאמרינן במנחות שם סע"א זך כתית למאור ולא זך כתית למנחות לומר דלמנחות לא בעינן זך ולכן אין כשר למנורה אלא הראשון שבכל השלשה זיתים שהוא זך. ולמנחות כשרים גם שאר הששה שמנים ע"ש ומ"מ איתא שם בהדיא (דפ"ו ע"א) שמן זית כבוש כו' ושל שמרים לא יביא ואם הביא פסול הגם שי"ל דהיינו של שמרים ממש דהוי עכור לגמרי מ"מ היינו לפסול דיעבד אבל לכתחלה גם העכור קצת לא יביא כ"א צלול והיינו כל הששה שמנים הנ"ל דבודאי גם הם נק' צילא וכהא דאמרינן בב"מ פרק המפקיד (ד"מ ע"ב) בבעל הבית עסקינן דניחא ליה בצילא דלא אתי רק לאפוקי משמן המעורב בשמריו אבל ודאי אין ר"ל לשמן הראשון הכשר למנורה דייקא ומשמע התם דכל שמן שהוא צלול נק' שמן מזוקק במשנה שם אף שאינו ודאי דוקא כזך דגבי שמן למאור שבמקרא וכ"מ בשבת (ספ"ו דס"ו ע"ב) כי היכא דציל הא] משחא דמיירי בכל שמן צלול וע' בשבת (דכ"ג א') דצליל נהוריה וכיון שכן משמע דלשון זך מורה על נקי יותר מלשון צילי, וא"כ א"א לפרש כמו שכתבתי תחלה דצילי דכאן היינו יותר ממים זכים והיה צריך לכאורה לפרש להפך דאומרו לא אמרן אלא דצילי היינו אע"פ שאינן זכים ביותר רק שלא יהא עכירי. אך באמת נראה דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד ואומרו תחלה מים זכים אין ר"ל כלל ע"ד זך דגבי שמן למאור כ"א לאפוקי ממוגלא דהיא ליחה ממש כ"א שהם מים ולא מוגלא ואח"כ פירש דינם בפרטות שצ"ל צילי ולא עכירי ולא סריחי ושיעור הצלילות י"ל כנ"ל:

ולכאורה יש להחמיר ממ"ש הרשב"א שכל מראה כרכומי נראה כו' וזהו שקראו עכורים כו' ובודאי י"ל אשר מים כיוצא באלו מצד עכירותן היו ראוים לשתיה לרוב העולם מאחר שלא היו עבים ועכורים כו' וא"כ מזה מוכרח דגבי צלולים דכוליא בעינן יתר ממ"ש לעיל בשם הר"ן אך באמת י"ל דאין להחמיר דהא הרב"י חלק ע"ז מה"ט וסיים דכל שאינן עכורים ממש מיקרו מים זכים מאיזו מראה שיהיו:

וכ"מ דעתו בש"ע ובכנה"ג בהגהת הב"י אות ח' הקשה עליו אמאי לא חש לדעת הרשב"א ואין זה קושיא כ"כ חדא דמסתבר ליה טעמיה דהג"א דכל שאינן עכורים כו' ולפמ"ש יש לזה ראיה מהרמב"ן והר"ן דבשבת הנ"ל דכה"ג נק' צלולים כו' ועוד שגם הרשב"א עצמו כ' שיש לדון בדבר להקל כו' ועכ"פ די להחמיר כדעת הרשב"א במראה הכרכומי ממש

אבל בליחה לבנה כמים יש לסמוך ע"ד הרב"י שהוא נראה כדעת הר"ן דבשבת הנ"ל ואם נחוש כדעת הב"ח והא"ר שבא"ח סי' שי"ט דצלולין היינו דמשתתי הכי לכל העולם והיינו כסתם מים צלולין כמו שהם כשנשאבו י"ל דודאי גם להרשב"א אין להחמיר כלל. וע' עוד מענין מים צלולין במשנה ספ"ח דפרה ימתין לה עד שתצל ע"ש דהתם נתערב בהם עפרורית רק שנפלה העפרורית למטה וחזרו המים צלולים ע"ש:

סימן מו

ע"ד הכוליא שהיתה שלחופית דבוקה בהחלב שבחריץ והיתה דבוקה ג"כ בבשר הכוליא עצמה בשפתה. והיה הפסק מהשלחופית להלובן יותר מאצבע אגודל והיא היתה בולטת בגובה כהר ולא נכנסה בעומק לגמרי ונקלפה בידים מעל הכוליא בקל והבשר תחתיה שלם וכמו בכל שאר הכוליא באין שינוי ואח"כ נקבו להשלחופית לראות מראה ודמות מימיה ולא היו עכורים ולא סרוחים ומלוחים רק מראיתם היה כמראה הדבש והוא הפ"מ וגם שעת הדחק שהוא עש"ק:

נראה דיש להכשיר משום דלא הגיע למקום חריץ היינו ללובן והכשיר בזה הש"ע סי' מ"ד סעיף ב' אף במוגלא ולקותא וא"כ גם לדעת רמ"א דכ' דנהוג לאסור בכמראה הדבש יש להקל דהא בלא הגיע ללובן לא החמיר כלל בש"ע ואף שהט"ז סק"ו מחמיר במוגלא אף בלא הגיע למ"ח גם הש"ך סק"ח מחמיר יותר מ"מ הא הפר"ח חולק עליהם אמנם גם לדידהו יש להקל משום שי"ל דלא החמירו כן רק במוגלא ממש משא"כ בכמראה הדבש דהב"י בש"ע שם כ' דיעה ראשונה בש"ע להקל בזה אף בהגיע למ"ח א"כ גם הט"ז וש"ך י"ל דיודו בזה דאין להחמיר בזה ג"כ בלא הגיע למקום חריץ ולמינקט כולהו חומרי יחד דלא גרע משני ספיקות דבשל תורה ג"כ מקילים וכ"ש בהפ"מ ולכבוד שבת:

סימן מז

ע"ד אשר נמצא בדקין של בהמה שחין פורח אבעבועות שקורין פאקין ונבדקו ונטרפו ע"פ דין שהי' בהם ליחה ומוגלא ולקות בשר מעבר לעבר ומראה עמוק מן העור והיא כהה אחר זה נמצאו עוד בועות כהנה עין בעין בדקין משני בהמות רצופות ונבדקו ונטרפו גם שניהם אח"ז מצא השו"ב עוד בג' בהמות יחד אותן בועות המטריפות מה הדין כששוחטים בהמה אח"כ בעיר האם צריכים לבדוק הדקין או רשאי' להעלים עין מהם ולהאכילם לכלבים ואת"ל דצריך לבדוק איך הדין דיעבד שהשו"ב השליך הדקין לנהר

משני בהמות ששחט עוד אחר הששה בהמות הנ"ל שנמצאו בהן הבועות ויצו להשליך מהם סחוב והשלך בלי בדיקה וכן עשו אם דומה למבטל איסור לכתחלה או לא:
תשובה הנה מתחלה צריך לבאר שרש דין בועות שבדקין איך פסולן והכשרן מעיקר הדין ואח"כ נבאר ענין בדיקתן ואח"כ נבאר שאילתינו הנה הב"י סס"י ל"ז כ' בשם א"ח דאין בועה וסירכא פוסל אלא בריאה הרי דבדקין יש להקל טפי בבועה. וצ"ל דהיינו אפי' בועה הפוסלת בריאה כגון בתרתי בועה דסמיכי או כה"ג בענין דאסור בריאה אפ"ה מותר בדקין:
ובשו"ת חב"י סי' נ"ד וכן בבאר הגולה סי' מ"ו הביא בשם רש"ל דיש קולא טפי בבועה בריאה מבבועה בשאר אברים שהנקב פוסל בהם וז"ל והא לך כלל בטרפות כל מקום שארז"ל דנקב טרפה אם יש אבעבוע צריך לפתוח אותו אם נשאר העור שלימה תחתיו כשר בין מים זכים או סרוחים וליחה אבל אם הבשר רע הוי כניקב אבל בריאה רגילין להכשיר ולא בדקינן במידי עכ"ל. הרי דבריו לכאורה הפוכים מדברי הא"ח דהא הא"ח מיקל בבועה בשאר אברי' יותר מבריאה נגד ד' רש"ל אך ד' רש"ל אלו נראה שהוא ג"כ מ"ש הש"ך סס"י מ"ו בשם מהרש"ל באו"ה שלו סי' צ"ו דמפרש דברי הגהת או"ה שיש לחתוך הבועות לראות אם הבשר שתחתיו רע דהוי כנתמסמס והש"ך הביא זה על ד' הש"ע שם שהוא ממ"ש בב"י בשם א"ח ע"כ נראה לומר דלא פליגי כלל הב"י בשם א"ח עם רש"ל דשניהם ס"ל דהחומרות והקולות שמצינו בש"ס גבי בועות כיון דלא הוזכרו בגמ' רק גבי ריאה אין למדין מהן כלל לשאר אברים ולכן בשאר אברים שהנקב פוסל בהן יש לדון בענין אחר דהיינו ע"ד שמצינו בש"ס שהורו בדבר הדומה לבועה בשאר אברים ויצמח מזה קולא וחומרא הקולא היינו דמה שהחמירו חז"ל בתרתי בועה דסמיכי בריאה דלית להו בדיקותא אין לומר כן בשאר אברים ומהני להו בדיקה ע"ד שכ' רש"ל והשכל נותן כן דבריאה הוא שא"א לבדוק כי הטרפות תלוי בהקרומות של הריאה שע"ג הבועה לבד כי הבועות גדילים בין עור הריאה לבשר הריאה וא"כ לא מהני הבדיקה תחת הבועה אף אם שם הבשר שלם כיון שהטרפות תלוי רק בהקרום של הריאה והבשר שתחת הבועות לא מעלה ולא מוריד והקרום שבין שני בועה דסמיכי א"א כלל לבודקו ולכן לית להו בדיקותא משא"כ בבועות שעל הדקין עד"מ הרי אין טרפות אא"כ ניקבו הדקין מעבר לעבר ובודאי דעור הדקין עב הרבה יותר מקרומי הריאה וכמ"ש בתה"ד סי' קס"ג לענין מה שיש לחלק בענין סירכא בין ריאה לשאר אברים שהנקב פוסל בהם דדוקא לגבי ריאה שקרומיה רכים ודקים ודאי אמרינן דסופו לינקב אבל בשאר אברים אע"פ שנקובתם במשהו הואיל ועורו חזק ועב דלמא אין סופו לינקב עכ"ל ולכן כשבודק

בצד הפנימי של הדקין והוא בריא למה נטריף אף אם יש ממעל לו שני בועה דסמיכי (וזה לפי' הרמב"ם בטעם איסור תרתי בועי דסמיכי בריאה וגם לפרש"י י"ל דדוקא בריאה קים להו כו') וכן להפך יצמח חומרא בבועה יחידית דס"ל לרש"ל דבשאר אברים שהנקב פוסל בהם צריך בדיקה שמא הבשר נתקלקל. ור"ל שמא גם פנימית ותחתית האבר נתקלקל דהיינו שהקלקול הוא מעבר לעבר וה"ל כניקב מעבר לעבר והא דבריאה לא איכפת לן היינו משום דהבועה בריאה גדילה בין עור לבשר כמ"ש הב"י רס"י ל"ז בשם תה"א לרשב"א וכן האריך הת"ש סס"י ל"ז גבי בועה מעבר לעבר וקים להו לחז"ל שהעור שע"ג הבועה אינו מתקלקל כ"כ ע"י הבועה שבריאה לשנחוש לו וכמו שבאמת רגילות טובא להיות בועות או טינרי בריאה וכמ"ש בגמ' (דמ"ח ע"א) משא"כ בשארי אברים י"ל שהבועה מנקבת העור שע"ג או מקלקלת אותו דה"ל עכ"פ רע דהוי כניקב כמ"ש רש"ל ועיין לקמן אות ב' הטעם בזה החילוק בין ריאה לדקין לכן צריך בדיקה עכ"פ מלמטה שיהיה שם הבשר בריא ובזה מסולק תמיהת הגאון ר' זלמן ז"ל בספרו בית אפרים סס"י ל"ז ס"ק י"ג שכ' דאין חילוק כלל בין ריאה לשאר אברים ונעלם ממנו ד' רש"ל הנ"ל דעכצ"ל דיש חילוק גדול לגבי העור שע"ג הבועה דבריאה חשבינן לי' כלא ניקב ובדקין ס"ל דהוי רע וה"ל כניקב כנ"ל דאל"כ למה צריך בדיקה מבפנים והלא העור שע"ג מגין דהא ליכא נקב מפולש א"ו צ"ל כמ"ש דהעור שע"ג הבועה אינו מגין בשאר אברים רק בריאה דגילו לנו חז"ל כן ואין למדין משם לשאר אברים זה דעת רש"ל: ואפשר הא"ח ג"כ יודה לו בזה:

קיצור. מ"ש בבאה"ג סי' מ"ו בשם רש"ל לכאורה הוא נגד מ"ש הב"י סס"י ל"ז בשם הא"ח אך י"ל דלא פליגי דשניהם ס"ל דהקולות והחומרות שנמצא בגמ' בבועות בריאה אינם שייכי' בדקין כי יש לחלק הן לקולא משום בריאה קרומיה רכים ודקים משא"כ בשאר אברים והן לחומרא משום דבריאה קים להו לחז"ל שהעור שע"ז הבועה אינו מתקלקל כ"כ ע"י הבועה משא"כ בשאר אברים צריך בדיקה:

ב אך כפי שמשמע מפשט ל' הא"ח דאינו מצריך בדיקה כלל וכ"כ הת"ש סס"י ל"ז והגאון ר"ז הנ"ל בשמו אפשר שצריך לומר דפליג בהא על רש"ל ג"כ וס"ל דה"נ העור שע"ג הבועה מגין ומציל דמ"ש מריאה אך לפ"ז א"כ בתרתי בועי דסמיכי ודאי א"א לומר דהעור שע"ג מגין דדיו לבא מן הדין להיות כנדון וכשם שבריאה אינו מגין ה"נ הכא וא"כ לכאורה צ"ל מה זה שכ' דלא אשכחן בועה אלא בריאה וי"ל דמ"מ הכא מהני בדיקה מלמטה מבפנים משא"כ בריאה דהתם הטרפות תלוי רק בקרום שע"ג הבועה משא"כ הכא א"נ בועה מליאה מים סרוחים ועכורים דפוסל הרי"ף בריאה משא"כ בדקין

והנה לפ"ד תה"ד סי' קס"ג דס"ל דדקין שוה לריאה לענין סירכא להחמיר כמ"כ נימא ג"כ להקל לענין בועה דהעור שע"ג בועה יהיה לו כדין עור הריאה שע"ג בועה דל"ח בי' שמא ניקב גם קשה לשאר הפוסקים שהקילו בסירכא בשאר אברי' לגמרי והחמירו בבועה בשאר אברי' יותר מריאה וצ"ל דכך קים להו מסברא דעור הריאה שע"ג בועה הוא שאינו עומד לינקב כדאי' בגמרא אבל בשאר אברים קים להו בפשיטות שהעור שע"ג בועה עומד לינקב וכנקוב דמי ועיין בתויק"ו סי' מ"ו סק"ב שתמה אהט"ז וכ' וז"ל אבל אם יש בהן לחות ומוגלא והבשר רע מ"ט דכשר הא קיי"ל בכ"מ בשר שהרופא גורדו ה"ל כניטל והא דבועה כשר בריאה היינו משום דבועה אינה אלא חסרון מבפנים והקרום שעליה קיים אבל בבני מעיים אם הבועה הוא עד החלל מהיכי תיתי לא נימא שהוא בשר שהרופא גורדו עכ"ל ולכאורה תמוה נימא הקרום שע"ג הבועה נידון כדקין וכמו בועה מעבר לעבר בריאה וצ"ל כנ"ל דצריך לחלק והטעם י"ל פשוט דבריאה יש עור ובשר לכן הבועה גדילה בין העור לבשר ודוחק הבשר לצדדים והעור קיים אבל בדקין שהם רק עור הבועה גדילה בהעור ומקלקלת העור ביותר וה"ל כניקב וזו סברא נכונה וראי' לסברא זו ממחלוקת הש"ך ות"ש סס"י ל"ז גבי בועה מעבר לעבר בריאה דס"ל להש"ך דהיא טרפה והיינו משום דאע"ג דכ' הפוסקי' דבועה גדילה בין עור לבשר היינו סתם בועות אבל זו אנו רואים שקלקלה הבשר שנהפך הבשר לבועה וה"ל ריאה שנשפכה כקיתון והת"ש חלק עליו שי"ל שלא נהפך הבשר לבועה רק שהבשר נדחק לצדדי' וממוצא דבר נשמע דע"כ לא כל הבועות שוות וא"כ דוקא בריאה שהבועה גדילה בין עור לבשר אבל בדקין שכולן עור לבד עכצ"ל שהעור נהפך לבועה לפ"ד הש"ך דומיא דמעבר לעבר בריאה ולהת"ש ג"כ י"ל דדוקא גבי ריאה אמרי' נדחק לצדדי' כיון שכן טבען להיות גדילי' בין עור לבשר משא"כ בדקין שהן עור הבועה מקלקלת העור כו' וכיון שכן ודאי [יש] לאסור בבועה דדקין כל שהבועה מעבר לעבר היינו עד לחלל הדקין ולכן כ' כל הפוסקים דבנמצא הבשר רע תחת הבועה טרפה כמ"ש באו"ה ורש"ל ורמ"א בד"מ וש"ך וכל האחרונים והפמ"ג פי' גם דעת הט"ז כ ע"ש במשבצות סס"י מ"ו:

קיצור מ"מ מהא"ח משמע דא"צ בדיקה ובתויק"ו סי' מ"ו סק"ב תמה אהט"ז וי"ל טעמו דבריאה שיש עור ובשר הבועה גדילה בין עור לבשר ודוחק הבשר לצדדין והעור קיים אבל בדקין שהם עור (לבד] הבועה גדילה בהעור ומקלקלת אותו ביותר וה"ל כדין בועה מעבר לעבר בריאה להש"ך וגם להת"ש שם יש להחמיר כאן:

ולכאורה היה עוד סברא להקל עכ"פ בבועות אלו הנק' פאקין. אם הוא כמין פאקין שבאנשים שהן נוהג שבעולם שמוכרחים להיות לכל בהמה כמו שמוכרחים להיות

באדם לכל איש פעם אחד בימי חייו וא"כ הרי עכ"ז רוב בהמות כשרין הן ובודאי שאין הפאקין מכלים רק חלק קטן מהסך הכל וכמו שנמצא בס' רפואת העם פרק ל"ג סי' תקס"ה בפאקין הטבעים שבאנשים שאחד משבעה של החולים בפאקין אלו מת וי"ל דכמ"כ בבע"ח ואע"ג דשאני אדם דאית לי' מזלא ולכן ניצול יותר מבע"ח ועיין בתוס' רפא"ט דמ"ב ע"ב מזה וא"כ י"ל שבבע"ח הפאקין הטבעים מכלים יותר אך לפי הנראה אינו כן שהרופאים המבריכים הפאקין בבני אדם מבריכים דוקא קוה פאקין שהם הפאקין של בהמות אלמא שהם קלים ונוחים יותר מפאקין הטבעים של בני אדם וכיון שכן ודאי דרובא (דרובא) אינן מיטרפות ע"י חולי זה ועכצ"ל דאין הדקין מתקלקלין כ"כ לשיהיו כבשר שהרופא גורדו ואף שאנו רואים שהעור רע עכ"ז הנסיון יעיד שבאמת אין הקלקול גדול כ"כ ולכן יש להקל ולהכשיר דבתר רובא אזלינן ואע"ג דחיישינן למיעוט המצוי י"ל דאחד משבעה או מעשרה המתים מחולי זה אינו חשוב מיעוט המצוי מיהו זה אינו דאיתא בנדה ר"פ בנו"כ (דל"ב ע"א) הא נמי מיעוטא דשכיח הוא דתניא אמר רבי יוסי מעשה בעין בול והטבילוה קודם לאמה כו' ע"ש ובודאי דלא אתרמי אפי' אחד מעשרה כן ואעפ"כ נק' מיעוטא דשכיח ולכאורה י"ל דלא חשו למיעוט המצוי רק היכא דאפשר לבדוק [כגון] הריאה אבל הכא שא"א שהרי אין אנו בקיאין בבשר שהרופא גורדו ושנאסור כולן מפני זה הרי אנו אוסרים הרוב מחמת המיעוט מיהו לפי האמת זה אינו דהא גדולה מזו מצינו בגמ' דחשו למיעוט נפלים אע"פ שודאי רוב ולדות בהמות אינן נפלים הרי דלא סמכי' ארובא מכש"כ שאין לסמוך כן בענין בועות אלו דלא אתחזק לן האי רובא כ"כ דשמא לא כולן יש להם חולי זה מיהו יש לדחות דהתם שאני כיון דבקל להשהות שמנה ימים שיצאו מספק נפל ע"כ החמירו בזה חכמים אף דיעבד משא"כ הכא ליכא למימר הכי. ותדע דגם שם מצינו ביבמות (דל"ז ע"א) היכא דלא אפשר סמכינן על רבנן דפליגי על רשב"ג ועיין בתוס' פרק החולץ (דל"ו ע"ב) ד"ה הא לא ומחמירין נמי כו'. ובפ"ה דנדה (דמ"ד ע"ב) ד"ה דקים כתבו ודבר ההוה הוא אך י"ל דנהי דרוב בע"ח אינן מיטרפות מחמת הפאקין באמת אותן שנשארו כשרים ובריאים לא נתקלקלו עור הדקין מעבר לעבר כלל ואותן שנתקלקלו כ"כ הם באמת טרפות וימותו וא"כ יש למיקם ע"ז בבדיקה ולכן אין להקל בפאקין ג"כ וצריכים בדיקה כדין שאר אבעבועות ואע"ג שע"י שאין אנו בקיאים בבשר שהרופא גורדו יתרבו הטרפות יותר מערך הנ"ל מ"מ הרי גם בסירכות כן שנתרבו הטרפות מחמת חסרון יכולת הבדיקה ואעפ"כ אין מניחין מפני זה שלא לבדוק ולסמוך על הרוב כיון שמ"מ ע"י הבדיקה יש להכיר הבהמה שיש בה ריעותא וספיקא דאוריי' אף שבאמת קמי שמיא גלי' שיש מהן כשרות עכ"ז כיון

דלדידן הוי ספיקא צריך לבדוק אחר זה וכך ג"כ בפאקין הנ"ל שע"י הבדיקה יתברר אותן ששלטו בהן הבועות מעבר לעבר דה"ל ספיקא דאורייתא עכ"פ דכיון דהבשר רע שמא הגיע לבשר שהרופא גורדו ונהי שיש מהן כשרות רק דאסרי' להו מפני שאין אנו בקיאין בבשר שהרופא גורדו מ"מ ההכרח לאוסרן מחמת ספיקא דאוריי' וכמו בסירכות ממש דאסרו חז"ל חכמי הש"ס הסירכות אפי' הספקות מחמת דלית להו בדיקותא ועיין בי"ד סי' פ"א גם ממ"ש הד"מ והט"ז והש"ך סס"י מ"ו שבתרנגולת שיושבת על הבעים להוציא אפרוחי' יש להחמיר יותר בהבועות מכח חלישותן עכ"ל א"כ כש"כ מכח שהם חולים בחולי הפאקין ע"כ קרוב לומר שהן צריכין בדיקה ועכשיו נבאר איך יהיה הבדיקה:

קיצור עוד סברא להקל בבועות אלו הנק' פאקין שהן מוכרחים להיות ומבואר בספרי הרפואות שאין מתים מהם רק חלק אחד משבעה או פחות וא"כ ניזיל בתר רובא ולא דמי כ"כ למיעוט נפלים דשם בקל לתקן והוי כמו דשיל"מ כמש"ל אות ה' אך י"ל כיון דחזינן שנתקלקל העור א"כ י"ל שהן מהמיעוט שימותו דהרוב שחיים י"ל שאין בהם קלקול כ"כ בהעור ע"כ י"ל שהן צריכין בדיקה:

ד והנה מהמ"צ דק' קרימינצוק נשאלתי וז"ל ע"ד הפאקין הנמצאי' בדקי' של בהמה שי"א שאין צריך לבדוק רק שלשה פאקין ואם נמצאי' שכשרי' אינם צריכים לבדוק השאר וי"א כיון שאנו רואים הריעותא בדקין שנמצאים בהם פאקין צריכים לבדוק כל הפאקין עכ"ל שאילתם ולענ"ד יש ללמוד דבר זה מתשו' הרשב"א סי' רע"ד הובא בב"י בי"ד סס"י פ"ד וז"ל עדשים ופולים וזיתים בלי ספק הרחש מצוי בהם במחובר ולפיכך אע"פ שבדקו קצתן אין בדיקת הקצת מטהרת חברותיה כי באמת אין הרחש מצוי ברוב ומ"מ הוי מיעוט המצוי וכל שמצוי אין סומכין על בדיקת הקצת ולא אפי' על בדיקת הרוב והמשל לזה בדיקת הריאה שהוא מיעוט המצוי ואין סומכין המקצת על בדיקת המקצת ואפי' על בדיקת הרוב עכ"ל והובא בש"ע שם סס"ח בהג"ה ובש"ך ס"ק כ"ח ולכאורה ה"נ דומה דכיון דיש רבות פאקין בהדקין שלפנינו וצריכין לבודקן אין סומכין עד שיבדקו כולן ולכאורה הוא כש"כ מדין הריאה דעדיין ליכא ריעותא לפנינו ועכ"ז אם לא בדק רק ג' אונות עד"מ אין סומכין בשני אונות הנשארים לומר ג"כ דלא הי' בהן סירכא. וכש"כ הכא דכל בועה הוי ריעותא שאין סומכין להקל עד שיבדקו כולן ויש להקשות להא דפסק רמ"א בש"ע סס"י קפ"ח גבי מפלת קרטין שצריכין בדיקה אם יהי' נמוחו או לא דאם בדקה ג' פעמים כל מה שראתה ולא נמוחו שוב א"צ לבדוק מה שהיא רואה אח"כ כדרך זה שהרי הוחזקה שדברים אלו אינם דם רק באים ממכה שבגופה עכ"ל הרי ע"י בדיקה ג"פ מחזיקין כן אלעולם ומ"ש הכא דאין מחזיקין אפי' ע"י בדיקת

ה' אונות על אונא א' הנשארת כגון וורדא אך החילוק פשוט דהתם הרי בדקה בכל פעם כל מה שראתה והרי לא סמכה בקצת קרטין על בדיקת הרוב כ"א בדקה כולן דוקא בכל פעם מהג"פ וא"כ פעם הרביעי מהכ"ת לא יוחזק ע"י הג"פ דהרי חזקה מלתא היא בכ"מ והיינו שמחזיקים דבר א' ע"י שנתחזק ג"פ הוא הדבר כמו נגיחות השור ווסתות וכמ"כ ראי' של אשה דבר א' הן דאע"ג דכל פעם שהיא רואה קרטין אף שהן שוין מ"מ לא עדיפי מאונות השוין דאין מחזיקין מזה לזה אבל באמת התם החזקה היא על האשה והיא אשה אחת ממש ועוד דהתם היינו שהיא הוחזקה עי"ז שיש לה מכה בתוך מעיה לכן ממילא טהורה בקרטין שהיא רואה אח"כ וכ"כ החוות דעת שם סי' קפ"ח בבאורי' סק"ז אבל שיוחזק אונא א' ע"י ג' אונות אחרות זה לא שמענו שהרי אינן דבר אחד ממש ואין מחזיקין לזו מזו. ואע"ג דדומה קצת לאחיות מחזיקות בפ' הבא על יבמתו התם לחומרא וחשש סכנה אבל לא להקל וכ"כ בס"ט סי' קפ"ח סק"ז בשם מהרא"י ורמ"א וז"ל ונראה מלשון הרמ"א דהא דמהני בדיקה ג"פ ולא נמוחו דוקא כשבדקה כל מה שראתה ולא נמוחו אבל לא מהני בדיקה במקצת מה שראתה. וכן נראה מפסקי מהרא"י סי' מ"ז שכ' וז"ל ועוד דלא נראה כלל דתועיל (כ' הס"ט שכן צ"ל במהרא"י) אם לא נבדקו כולן עכ"ל ואע"פ שהס"ט עצמו כ' שצ"ע כיון דמקצת לא נמוחו הרי נתברר שהוא ממכה ואמאי לא נתלה גם השאר דממכה אתי' מן הסתם כו'. הנה צ"ע הזה אינו שייך רק בנדון ההוא כיון דגם ע"י בדיקת המקצת מתברר שיש מכה בתוך מעיה א"כ המכה תטהר השאר אבל בבדיקת הריאה ובדיקת פירות מתולעים שאין בדיקת המקצת מברר רק על עצמו פשיטא שאין בדיקת המקצת מטהרת חברותיה כמ"ש בתשו' הרשב"א הנ"ל (ועיין כיוצא בחלוק זה בשבת פ' במה אשה (דס"א ע"ב) ברש"י סד"ה והא לענין חזקה דקמיע לשטת התוס' והרא"ש שם והטוש"ע סי' ש"א סעי' כ"ה וכל האחרונים שאף שקמיע זו ריפא ג"פ לא אתמחי כל שיש לתלות עדיין היינו כשכתבן אדם א' נעשי' הקמיע מומחה ע"י אדם זה אבל אם יכתוב קמיע כזו ממש רופא אחר אינה מומחה משום דלא נתחזקה ע"י איש זה ג"כ אע"ג דאתחזקה קמיע זו ממש ג"פ מ"מ אין זו חזקה אדבר א' ממש ועיין ט"ז שם ס"ק ט"ו דרש"י יש לו שטה אחרת אך עכ"פ לשטת התוס' וטוש"ע י"ל כמו"כ ויותר מכן דאין בדיקת קצת אונות ופירות מטהרים השאר וה"ה לפאקין דנ"ד משא"כ נדון דקרטין דהוחזקה האשה כו' שיש לה מכה ודומה למ"ש הרא"ש שם הלכך נראה לפרש אתמחי גברא כו' לאותו לחש כו' ע"ש. וכך כ' רמ"א כאן מה שהיא רואה אח"כ כדרך זה כו' כנ"ל:

ואפשר הכא א"צ דוקא כדרך זה מאחר שנתברר שיש לה מכה). ולכאורה יש להקשות מהא דאמרינן בפ' בתרא דעירובין (דצ"ז ע"א) הלוקח תפלין ממי שאינו מומחה בודק שתים של יד ואחת של ראש או שתים של ראש ואחת של יד והובא בטוש"ע א"ח סס"י ל"ט הרי דכיון שהוחזק בשלש הוה מומחה ולוקח השאר בלא בדיקה ואמאי בנד"ז ע"י בדיקת שלש פאקין לא נחזיק השאר כן. אך החילוק פשוט דהתם שהתפלין נעשי' בידי אדם כיון שעושה אותן בדעת ובכונת אדם ודאי בקל לו שיהיו כולן כשרין ושוין זל"ז לכן ע"י ג' מחזיקין כן כולן והיינו שהרי הוחזק זה האדם העושה תפלין שהוא מומחה לכתוב תפלין ואתמחי גברא וכמו גבי קמיע דאתמחי גברא ע"י שלשה קמעים דאף לפי' התוס' דלא אתמחי רק למין לחש זה ולא ללחש אחר הרי ה"נ ההמחאה הוא לענין תפלין לבד אבל לענין הפאקין שנעשה בידי שמים ע"י טבע החולי אינה מכוונת שיהיו כולן שוין וכן בגידול התולעי' והאונות אדרבה ודאי אין כולן בשוה ממש:

לכן אין ראי' כלל משלשה על הנותר וכיוצא בזה חילקו התוס' בסוכה (ט"ו ב') בענין אפשר לצמצם בידי אדם ולא בידי שמים ר"ל בדבר שאין מקפידין לצמצם עיין בסוגי' דבכורות (די"ז ע"ב). אחר זמן רב נדפס ספר פתחי תשו' על יו"ד וראיתי בשם תשו' הר הכרמל חי"ד סי' ח' דבכל בועות סגי בבדיקות שלשה מיניהו ואף שלפמ"ש מתשו' הרשב"א שבב"י סי' פ"ד אינו כן מ"מ לפי מה שיתבאר לקמן אות ח' שי"ל שבלא"ה אין הבדיקה חיובית כ"כ ע"כ יש לסמוך דסגי בבדיקת קצתן:

קיצור בתשו' הרשב"א בב"י סי' פ"ד אין בדיקת הקצת מטהרת חברותיה והחילוק בין זה למ"ש רמ"א בש"ע סי' קפ"ח דאם בדקה שלשה פעמים כו' הוחזקה כו' התם בדקה בכל פעם הקרטין ועוד דהוחזקה האשה שיש לה מכה בתוך מעי' משא"כ הכא ומ"ש בפב"ת דערובין (צ"ז א') בודק שתים של יד ואחת של ראש. י"ל כיון שנעשו בידי אדם שאני ובתשו' הר הכרמל פסק דסגי בבדיקת ג' בועות:. ומעתה נבואה לשאילתינו אם החיוב לבדוק הדקין או רשאי להעלים עין ולמוכרן לא"י או להשליכן לנהר והנה עם היות כי בפוסקי' ראשונים לא נזכר רק בדיקת הריאה משום דהוי מיעוט המצוי והרשב"א ז"ל בשם רבו כ' דהטעם משום שאם לא יבדק יוכל לבוא לידי מכשולות כו' ועוד דאם לא יבדוק הוה כמעלים עין מן האיסור ומ"מ בתה"ק הביא רק טעם דמיעוט המצוי וכ"כ עוד בתה"א גבי תמרי דכדא דבעו בדיקה מפני שתולעים מצוים בהן וה"ל כטרפות הריאה ובשו"ת דבר שמואל סי' ר"ס פסק ג"כ שכל טרפות דשכיח באיזה מקום לפי המקום והזמן חובה על הבעלים לבודקן והביא ראי' מפסק רמ"א סי' ל"ג גבי בדיקת הוושט ומתשו' מהרשד"ם ולפענ"ד עוד ראי' לזה מהא דרשב"ג דס"ל כל שלא שהה ח'

ימים בבהמה הוי ספק נפל ואע"ג דרובן ולד מעלי' ילדן וכ' התוס' בנדה (דף מ"ד ע"ב) משום דמעט נפלים שכיח ודבר ההוה גזרו חכמים ואע"ג דהתם הרוב קבוע ג"כ בטבע בריאות העולם דרוב ולד מעלי' ילדן אפ"ה החמירו חכמים אפי' דיעבד מכש"כ בשאר מיעוט המצוי דיש להחמיר לכתחלה עכ"פ אף אם אינו דבר ההוה ועוד דנ"ד דפאקין הוי נמי דבר ההוה ואף שרובן לחיים מ"מ המיעוט הוה כמיעוט נפלים דאע"ג דרובא ולד מעליא ילדן חיישי' למיעוטא וגם לפי הטעם שלא יבא לידי מכשולות שלא להעלים עין בנד"ז הוי נמי שייכים טעמים אלו דאם לא יבדוק ה"ל כמעלים עין ויוכלו לבוא המכשולות ההמה ע"ש משא"כ בשאר טרפות שצריך חיפוש מיהו לפמש"ל יש לחלק דהתם שאני שבקל לתקן ע"י שיהוי והמתנה ימים מועטים וכמ"ש הט"ז בי"ד סס"י ט"ו דדומה לדבר שיש לו מתירין ואף שבנה"כ שם השיג ע"ז משום דאין המתיר עתיד לבוא בודאי מ"מ כיון דקרוב עכ"פ ובקל לתקן ע"כ החמירו לחוש למיעוט משא"כ הכא וכן משמע לכאורה מלשון רמ"א בד"מ סי' ל"ג אבדיקת הוושט שכתב ותקנה טובה היא מכלל דאינה חיוב ממש כבדיקת הריאה ולכן כתב ויותר טוב כו' ואפשר משום בריאה איכא נמי טעמים הנ"ל משא"כ בוושט רק משום מיעוט המצוי אבל הדקין דומה לריאה אך העיקר נראה בטעם רמ"א עפמ"ש בשו"ת צ"צ סי' קט"ו לחלק בין ריעותא דתחיבת קוץ באווזות שמלעיטין ובין ריעותא דסירכות בחיה (דאין מכסין דם שחיטת חיה אלא עד אחר בדיקת הריאה משא"כ באווזות שמלעיטין מכסין מיד) דבאווזות אע"ג דשכיחי בהו טובא ריעותא דתחיבת קוץ ע"י הלעטה מ"מ לא שכיחא כ"כ דמיטרפא בהו משא"כ בחיות דשכיחי בהו ריעותא דסירכות (אע"ג דלא שכיחי כ"כ כמו בבהמה) והיכי דאית בה סירכא מיטרפא בה דאין סירכא בלא נקב כו' לכך שפיר דמי שלא לכסות אלא עד אחר הבדיקה משום דהטרפות מצויות בהם אבל אווזות אע"פ דתחיבת קוץ מצויות בהם מ"מ הטרפות אינו מצוי כ"כ דהרבה נמצאים כשרות ע"י בדיקה כו' אע"ג דהחמירו בהו לבדוק את הוושט מ"מ לא החמירו להשהות את הכיסוי עכ"ל הרי מדבריו למדנו הטעם דאין הבדיקה חיובית ממש רק דהחמירו בהו לבדוק כו' דאע"ג דהריעותא מצוי' מ"מ יש מהן כשרות וא"כ אין הטרפות מיעוט המצוי כ"כ הן אמת דחילוק זה ג"כ צ"ע קצת לפמ"ש בש"ע סי' פ"א ססע"ל ב' ואם נטרפה ע"י סירכא כו' דהוי ס"ס דמזה משמע דסירכא האסורה ג"כ הוה רק ספק טרפה. מיהו הש"ך סק"ט פי' היינו בסתם סירכות כו' ע"ש וצ"ע בלשון התוס' והרא"ש פ"ק דחולין עיין לקמן אות ז' והנה עכ"פ מתשו' צ"צ הנ"ל נראה מוכרח דאפי' היכא דרק הריעותא לבד הוי מיעוט המצוי תקנה טובה היא לבדוק כמ"ש רמ"א בד"מ סי' ל"ג ומ"ש בהג"ה ש"ע ויותר טוב כו' היינו להקל כעולא

שהוא נגד רוב הפוסקים אבל דעתו דזה וזה לא יוכשר כמ"ש הש"ך סס"י הנ"ל ולא דמי למ"ש בהגמי"י פ"ד מהא"ב בשם מהר"מ שמיחה באשה שלא לבדוק כו' דהתם שאני דא"צ בדיקה כלל מדינא. משא"כ גבי אווזות שמלעיטין משמע בכל האחרונים דיש לבדוק דוקא ובשו"ת הגאון מוהר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל (שהי' בזמן קרוב אחר הש"ך) סי' י"ד אסר אפי' דיעבד באווזות שלא נבדקו הוושטין. ופי' דמה שהיקל בתשו' מהר"מ לובלין סי' כ"א בדיעבד היינו רק כשלא נבדק תורבץ הוושט כו' ע"ש וגם בת"ש סס"י ל"ג החמיר בכ"ז וא"כ מכ"ז נשמע לנ"ד דאף אם רק הריעותא הוי מיעוט המצוי היינו שהי' נמצאי' פאקין במיעוט הנשחטים והרי ודאי מהן כשרות ומהן טרפות מ"מ יש להצריך בדיקה לכתחלה עכ"פ דהיינו ממש דומי' בדיקת הוושטין לפ"ד הצ"צ דג"כ רק הריעותא מצוי ומ"מ כ' כל האחרונים לבדוק דוקא כנ"ל:

קיצור. להעיר מדין בדיקת הריאה ומ"מ גבי בדיקת הוושט משמע שאין חיוב רק תקנה והטעם כמ"ש בצ"צ סי' קט"ו אע"ג דשכיחי ריעותא יש מהן כשרות ומ"מ תקנה לבדוק עכ"פ:

אך ראיתי בתשו' הגאון ר' זלמן מרגליות ז"ל חלק יורה דעה סי' ו' דהעלה דכה"ג שהריעותא מצוי' ויש מהן כשרות שפיר דמי לסמוך ארובא כו' וכמ"ש רמ"א גבי בדיקת הוושט ומ"ש הש"ך דרמ"א לא ס"ל לעשות כן הוא רק מצד התקנה ולא מצד הדין או דהש"ך ס"ל דבוושט הוי טרפות מיעוט המצוי עכ"ד וצ"ע דאף אם הוא מצד התקנה. מ"מ כיון שכל האחרונים פסקו לנהוג כן למה פסק כנגדם וכנגד דעת הש"ך וכנגד זקינו הת"ש וצ"ל משום דס"ל שהאחרונים שהחמירו בבדיקת הוושטין ודימו זה לבדיקת הריאה לא ירדו לחלק כמו שחילק הוא ז"ל דבריאה הטרפות מצוי. משא"כ היכא דרק הריעותא מצוי ויש מהן כשרות כו' ע"ש בתחלת תשובתו שעל סמך חילוק זה היקל שלא לבדוק אכן באמת הרי כבר מבואר חילוק זה בתשו' צ"צ כמש"ל והובא זה בתשו' שער אפרים סי' ס"א ואפ"ה לא הקילו כלל שלא לבדוק כו' (ועוד דלפמ"ש לקמן אות ז' שי"ל דכל הסירכות או רובא דרובא מהסירכות הוי רק ספק טרפות א"כ גם בסירכות אפשר רק הריעותא הוי מיעוט המצוי וצ"ע בלשון הפוסקי') ומה"ט ג"כ לא נהירא לומר דהש"ך ס"ל דבוושטות הטרפות מצוי דא"כ אמאי לא החמיר לבדוק הוושטין קודם הכסוי א"ו דאף אם רק הריעותא שכיח טובא אע"פ שיש מהן כשרות אפ"ה לא יכשיר בלא בדיקה וכאותה שנז' בגמ' דנדה (דט"ז ע"ב) בענין הצרכת בדיקה כמה הארכת עלינו את הדרך אמר להם מוטב שאאריך עליהם בעוה"ז כו' ע"ש ואע"ג דהתם רק בעסוקה בטהרות היינו משום דלא שכיח ריעותא כלל ואשה בחזקת טהרה

כו' אבל מ"מ ראוי ליקח מזה ראי' דהיכא דשכיח ריעותא טובא שיש להצריך בדיקה ומ"מ קשה דלכאורה מסוגיא דיבמות (קי"ט ב') בהיתה לה חמות אינה חוששת משום דרובא לשוק דזכרים הוי מיעוטא נגד נקבות ונפלים (אע"ג דמ"מ זכרים הוי מיעוט המצוי ושכיח טובא) וחזקה לשוק להעמידה אמיעוטא שלא נתעברה ולכן הוי זכרים מיעוטא דמיעוטא ולא חיישי' לי' כלל וחזקה זו עם מיעוטא דלא נתעברה הוי ודאי רק כפלגא ופלגא נגד רוב נשים מתעברות אפי' לר' מאיר דהא רוב זה רוב גמור (עיין גמ' שם ותוס' קדושין ד"פ ע"א) הרי דבמיעוט המצוי אבל יש מאותו מיעוט מחצה כשרות עד"מ ראוי שלא לחוש כלל ואפי' לר' מאיר דחייש למיעוטא לא חייש למיעוטא דמיעוטא וכש"כ לרבנן וכ"ש הכא דיש רובא וחזקה להקל רק שהמיעוט לבד עומד לנגד ובמיעוט זה יש מחצה כשרות עד"מ דא"כ ה"ל כמו מיעוטא דמיעוטא ואין לחלק משום דהתם החשש איסור הוא תלוי במעשה לומר שנתעברה כו' דהא אכתי לא שמענו חילוק זה בגמ' שם דאל"כ לא הי' צריך להעמיד המשנה כר' מאיר ע' תוס' שם ד"ה ר"מ היא ועוד דא"כ בנד"ז נמי החשש איסור תלוי במעשה כי שמא לא אירע לבהמה זו חולי זה ואת"ל דזה אינו חשוב תלוי במעשה הא התוס' שם כ' די"ל דהתם נמי אין חשוב תלוי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו כו' אך א"כ לפ"ז יהי' קשה על הפוסקי' שהחמירו בבדיקת הוושט מסוגי' הנ"ל אכן יש ליישב מתרי טעמי חדא דהתם שאני שחמותה במדה"י מש"ה אין מחמירין עליה להמתין עד שיתברר הדבר משא"כ בדאיכא קמן ממש לברורי צריכי' לברר ולבדוק וכמ"ש הפוסקים גבי רמאשמ"ה דאע"ג דאי ליתא להשוחט קמן סמכי' ארובא מ"מ אי איתנא קמן שיילינן לי' וכ"כ הר"ן ריש פסחים (דא"ל דהתם משום חזקת איסור מחמירי' לשאול בדאיתנא קמן דמ"מ עכ"פ יש ראי' דמחלקינן בין כשבידינו לברר בקל כו' ועוד דלפמ"ש הרשב"א במשמרת הבית ד"ח ע"א חזקה זו כמאן דליתא כיון שודאי שחטה א' וכמ"ש בחי' הרמב"ן נדה י"ח דה"ל כשליא ואשתמיטתי' זה לפי שעה להגאון ר"ז בתשובה הנ"ל בד"ה ואמנם צריך כו').

ועוד דהתם אע"ג דמיעוט זכרים שכיח טובא מ"מ לעומת זה גם הרוב קבוע בטבע העולם וכמ"ש הריב"ש בתשו' סס"י שע"ב וז"ל ומיהו היינו התם דמחצה זכרים ומחצה נקבות הוא ודאי ובהכרח כי כן יסד המלך מלכו של עולם לקיום המין ואם כן על כרחך הזכרים הנולדים מן המעוברות מיעוטא נינהו שהרי מעט מפילות ואין להמלט מזה בשום פנים אבל כאן אין אנו אומרים שהנבעלות בזנות מחצה תחת בעליהן ומחצה בלתי תחתיהן כי היכא דנימא סמוך מיעוטא למחצה ונתירה דמניין לנו זה שיהי' מחצה על מחצה אבל אנו אומרים שהדבר בספק שזה אפשר כמו זה ואף אם נאמר סמוך מיעוטא דאונס

לאין תחתיו אכתי לא הוה תחתיו ברצון מיעוטא בודאי אבל עדיין נאמר שאפשר זה כמו זה עכ"ל הרי מבואר דכשהרוב קבוע וברור ומוכרח הוא דאזלי' אבתרי' טפי משא"כ כשאינו ברור לנו כ"כ אף שהסברא נותן דהוי רוב היינו מחצה תחתיו ומחצה אין תחתיו ומאותו המחצה דתחתיו יש לומר דמיעוטא יש מהן אונס כו' אפ"ה לא מהני וכך י"ל דרוב זה גבי אווזות שמלעיטין לומר דהרוב ודאי אין בהם ריעותא ג"כ לא אתחזק לן שפיר הלכך המיעוט מצוי שיש בהן ריעותא מגרע כח הרוב יותר ממה שמיעוט זכרים מגרע כח הרוב נקבות ונפלים דהתם ע"כ הזכרים הם רק מיעוט כו' אבל הכא באפשר שיש ריעותא בוושט כמו שאפשר שאין ריעותא ועוד י"ל דדומה למ"ש רש"י בנדה רפ"ג (דכ"א ע"א) ורבנן כו' כלומר דלא אתחזק לן האי רובא וע"ש בחה"ר דלפירש"י לרבנן נמי ספק הוא ותולין כו' וכיוצא בזה כ' הת"ש סס"י ל"ג בהלעטת האווזות דמאן יאמר דכה"ג רובו להכשיר כו' וא"כ פשיטא דעכ"פ י"ל מאן יימר דרוב אווזות אין בהם ריעותא כו' כנלע"ד ליישב דברי הפוסקים הנ"ל ולפ"ז היכא שברור לנו שבודאי ברוב הבהמות ליכא הריעותא רק במיעוט לבד יש ריעותא כהנדון שנשאל עליו הגאון ר"ז ז"ל שכשישחט האיש ב' וג' בהמות ימצא הריעותא באחת מהנה אז י"ל דל"ד לבדיקת הוושט דהטרפות ה"ל מיעוטא דמיעוטא בודאי ואין לחוש וכש"כ בנ"ד גבי הפאקין שהוא דבר טבעי י"ל דחשוב הרוב כשרות ג"כ קבוע בטבע של עולם ודומיא דהי' לה חמות אינה חוששת אבל מ"מ לתירוץ הראשון דשאני התם שקשה להתברר כיון שחמותה במדנה"י משא"כ זו שבידינו לברר י"ל דיש להצריך בדיקה אפי' כה"ג וכבר הראיתי פנים לחילוק זה מהא דשיילינן להשוחט כו' ומהר"ן ריש פסחים ועמש"ל בשם מ"ה. ומ"מ אף את"ל כן דדוקא נקט התם במדנה"י אבל כשבקל לברר צריך לברר אין ראי' משם להחמיר בנד"ז שהרי י"ל דהכא עדיף שיש רובא ובמיעוטא יש רק ריעותא ועוד נוסף עכ"ז יש חזקה להקל וא"כ הטרפות ה"ל מיעוטא דמיעוטא משא"כ התם שהמיעוט הוא אוסרה לשוק ממש ולא ריעותא לבד לכן גם בהרי רובא וחזקה לשוק [אכתי] ה"ל מיעוטא אע"ג דהתם איכא נמי מיעוטא שאין מתעברות מ"מ ל"ד דהכא יש בהריעותא ספק שקול להקל מיהו יש לגמגם דחזקה דהכא הוי רק חזקה דאתיא מכח רובא דרוב בהמות כשרות מיהו זה אינו דלגבי ריעותא זו הנולד מהלעטת האווזות או מהפאקין ודאי הוה חזקה ברורה שכשנולדה לא הי' בה ריעותא זו ונדבר מזה לקמן אות ח' ואות ט' ועוד יש לחלק ע"פ מ"ש בירושלמי שם פ' בתרא דיבמות דהתם הטעם משום דכתיב כי ישבו אחים בודאי ולא בספק אך אין זה סוגי' הש"ס שלנו וכתבתי מזה בתשובה אחת בדיני יבום:

קיצור בתשו' בית אפרים חי"ד סי' ו' היקל בכעין זה. ולכאורה ראי' מדין היתה לה חמות אינה חוששת למיעוטא כלל כיון דאיכא רובא וחזקה להקל וכ"ש הכא ויש לחלק דהתם חמותה במדה"י משא"כ הכא בידינו לבדוק ועוד דהתם הרוב קבוע בטבע העולם כמ"ש הריב"ש סי' שע"ב. מיהו בנד"ז י"ל ג"כ חשוב הרוב קבוע בטבע העולם:

אך הנה י"ל דאדרבה כיון דהתם הטעם רק דכיון דבקל לברר לכן לא סמכינן ארובא הא היכא דטריחא מלתא סמכינן ארובא וא"כ ה"נ אף את"ל דלא טריחא מלתא כ"כ לבדוק (שהרי בקל לראות אם יש בועות או לא וכשיש ודאי צריך לבדוק ולא סגי מאי דטריחא כו') מ"מ יש דברים שיומשכו ע"י הבדיקה הקשים יותר מן הטרחא והוא דהרי כל הטורח שמא ימצא הבועות והבשר יהי' רע תחתיהן והרי אף שימצא כן אין ודאי לנו שאסור רק משום דאין אנו בקיאין בבשר שהרופא גורדו וא"כ יהי' האיסור רק מצד חסרון ידיעתינו. ואפשר מדינא כשר גמור הוא וכיון שכן למה לא יהי' הענין זה ההפסד עומד במקום טרחא שלא להצריך בדיקה כלל ולסמוך ארובא או כטענת הגאון ר"ז דלפעמים יהיה צריך להקל בהפ"מ על סמך פוסקים המקילים בשאילה שלו ע"ש ולכן עדיף שלא לבדוק כו' והנה בענין טענת הגאון עם היות מצינו שהקילו באשה היינו בענין שאף אם כשתבדוק א"ע תוכרח לתלות במכה ולכן למה תבדוק כו' וגם רמ"א שכ' שמוטב שלא לבדוק האווזות כו' היינו כדי שלא יצמח קולא להקל כעולא שהוא נגד הפוסקים וסברת הש"ס כו' אבל אם נקיל רק בהפ"מ כדין אין זה מעכב שלא לבדוק להמלט מטרפות ודאי כו' וטענה הראשונה אף שהוא שבאמת קשה להשו"ב ולהקצב יותר מטרחא עכ"ז ג"כ י"ל שאינה מספקת דכיון דלראות אם יש בועות אין שום טרחא א"כ מאיזה טעם נעלים עינינו ממ"נ אם לא ימצא ודאי יפה עשה שבדק שלא יהא לבו נוקפו ויאכל בשר טלה וידע שאוכל בשר טלה כשר ועדיף מאוכל בשר טלה וקסבר כו' עיין סוף קדושין (דפ"א ע"ב). דאע"ג דאין ראי' לדבר משם זכר לדבר מיהו הוי ואם ימצא בועא שתחתי' הבשר רע אזי נכון עשה שבדק להנצל מספק דאורייתא דהרי ספק דאוריי' לפ"ד רוב הפוסקי' אסור מדאוריי' ממש א"כ הרי נתברר ע"י הבדיקה שאסור מדאוריי' א"כ בקל לבדוק אם אסור מדאוריי' אם מותר לגמרי ואע"פ שיש לנו דבר הקשה היינו הפסד ממון מחמת חסרון ידיעתינו הרי הפסד זה אינו כלום נגד האיסור וא"כ א"א להקל מחמת זה שלא לבדוק ואע"פ שקודם הבדיקה היתר גמור הוא מ"מ א"א להמנע מלבדוק מצד שמא ימצא טרפה ויפסיד ממון דא"כ אתה שוקל לאו דאוריי' עם ממון והרי אמרו בגמ' רב ואסורא דאוריי' ואתה אומר התורה חסה על ממונן של ישראל בתמי' דאם היית שוקל ההפסד כנגד חיוב הבדיקה שפיר י"ל דההפסד עדיף מטרחא וכיון דאפי' טרחא מהני

להסיר חיוב הבדיקה כ"ש ההפסד אבל באמת הרי ע"י הבדיקה עצמה אין שום הפסד עדיין ואין נולד הפסד רק כשימצא בועות המטריפות והרי נגד זה אין ההפסד כלום:
משא"כ התם שבבדיקה עצמה יש טרחא כו' ע"כ א"צ לבדוק כו' ומצאתי דמיון לזה ממ"ש אאזמו"ר הגאון נ"ע בש"ע שלו בא"ח ה' ציצית סי' ח' וז"ל כתוב בתשו' בית יעקב ואם הוא בדרך ואין לו טלית אחר מותר להעלים עינו ולברך בלא בדיקה ולפי שטעמו לא מסתבר וגם האחרונים חולקי' על דין זה כמ"ש בעז"ה לכן לא העתקתי דהנה אם דעתו לדמות זה למ"ש האחרונים דבמקום שא"א סומכין על החזקה לא קרב זה אל זה דנדון זה אינו נק' אי אפשר דממ"נ אם ימצא כשר הרי אפשר ואם ימצא פסול מה מצוה מרויח במה שלובש טלית פסול דמה שמעלים עיניו לא ינצל מברכה לבטלה ומביטול מ"ע ואף אם דעתו דהבדיקה זו חומרא בעלמא היא כדמשמע מלשון הרא"ש בתשו' ובה"ק מ"מ מה שא"א למצוא טלית אחרת לא מעלה ולא מוריד כמש"ל כו' עד וכן עמא דבר כו' עכ"ל אאזמו"ר הגאון נ"ע וה"ז דומה ממש לנדון שלנו דאף אם תמצא לומר שהבדיקה בבועות חומרא דלכתחלה לבד היא (רק שאינה חומרא בעלמא כדהתם דליכא ריעותא כלל משא"כ הכא שיש מיעוט כו'). מ"מ מה שיש לחוש שיבא עי"ז לידי הפסד ממון לא מעלה ולא מוריד כמו התם דמה שא"א למצוא טלית אחרת ויתבטל ממצות ציצית לא מעלה ולא מוריד משום שלא יתבטל אא"כ ימצא פסול כו' וה"נ הרי לא יפסיד ממון אא"כ ימצא ספק דאוריי' ממש ואז כדאי וכדאי ההפסד ואין לחלק דהתם הממ"נ הוא ממ"נ גמור אם ימצא פסול גמור או כשר גמור. היינו אם נפסק פסול ודאי הוא משא"כ הכא דיהיה ספק דז"א דהתם נמי יש פסולי' רק מחמת ספק לבד ע"ד שכ' רז"ל שם סי' י"ב סעי' ב' שלא דקדק כו' א"כ יש לחוש כו' ע"ש:
ואפ"ה אמרי' הממ"נ דהרי אם ימצא פסול מספק ג"כ פסול הוא וא"כ מה מרויח כו' אך באלי' רבא סי' ח' הביא תשו' בית יעקב הנ"ל ואם היינו אומרים כדעת הנו"ב חי"ד סי' נ"ז והחוות דעת בדיני ס"ס דבס"ס שספק א' יכולים לבררו והשני א"א להתברר א"צ לברר כלל אז הי' מקום לקיים תשו' בי"ע הנ"ל דמש"ה א"צ לבדוק פן ישאר ספק כו' אלא דלא הבינותי סברא זו דממ"נ את"ל דס"ס צריך לברר כשאפשר לברר (כמו שפסק בסדר אלי' רבא) א"כ גם אם רק הספק א' יתברר חייבי' לברר דכשיתברר שנשאר ספק א' ה"ז אסור מן התורה וכמ"ש בדיני ס"ס בשם ר"י דמה"ט לא מהני ספק א' בגופו וספק שני ע"י תערובות כיון שהספק ראשון אסור מן התורה עיין בסה"ת סי' ע"ו דכפל ושנה ושילש דהוה כמו ודאי של איסור כו' ואם היו מביאי' ראי' לדבריהם מן הש"ס והפוסקי' היה חובה לשמוע אבל כיון שאין לדבריהם ראי' כלל רק סברא בעלמא אינה מקובל אצלי

כלל (ואדרבה לכאורה מעיקר דין בדיקת הריאה שהוא משום מיעוט המצוי של סירכות והסירכות הן רק ספק טרפות כמ"ש בש"ע סי' פ"א וכן פסק בלבושי שרד סי' ל"ט ס"ק כ"ו וא"כ יש בכל בהמה ס"ס שמא אין בה סירכא כלל ואת"ל שיש בה סירכא עדיין יש ספק טרפות וזה הספק השני א"א להתברר וא"כ א"צ לבדוק כלל ואת"ל שהבדיקה משום סירכא המטרפת בודאי כדעת הש"ך סי' פ"א הא ודאי אינו מיעוט המצוי כלל כי רוב הסירכות הן מהריאה לשומן הלב דהוי ודאי רק ספק טרפה ומ"ש הפמ"ג בפתיחה בסופה וספק וספק הוי כו' לא נלע"ד כן מלשון התוס' והרא"ש ריש חולין דכל כה"ג לא ה"ל לסתום כ"כ) ולכן לענ"ד דלדברי האומרים דכשיש ס"ס צריך לברר ויש לזה ראי' נכונה מסוגי' קמייתא דכתובות כמ"ש בסדר אלי' הנ"ל דמ"ו ע"ד א"כ גם כשרק ספק א' אפשר לברר ג"כ צריכים לברר ועיין בפמ"ג בי"ד בפתיחה לסי' ל"ט מ"ש והנכון כמ"ש במ"י כלל נ"ט כו' לפ"ז כיון דלא טריחא מילתא לראות אם יש בועות ודאי צריך לבדוק וכשימצא בועות אז אפי' טריחא מלתא לבדוק צריך לבדוק ומ"מ יש לדחות כל זה די"ל שגם כשימצא בועות גמורות אין זה ספק דאוריי' כלל דהא כיון שזהו מחולי הפאקין וקיי"ל רוב חולים לחיים ומשנה שלימה שנינו פ' כל הגט (דכ"ח ע"א) המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים א"כ ודאי י"ל דרוב כשרות הן:

קיצור:

ולגבי חילוק דהכא בקל בידינו י"ל דמ"מ יומשך מזה הפסד דגרע מטרחא ויש לדחות וע' בתשו' בית יעקב שהביאו אדמ"ו בא"ח סי' ח' וחלק עליו מ"ש הנו"ב והחו"ד גבי ס"ס כשספק א' א"א לברר א"צ לברר אין דבריהם נראים מ"מ בכאן אפ"ל שאף אם יתברר שיש בועות אין זה ספק דאוריי' ממש:

ח אך לכאורה מסוגי' דנדה (ט"ו ב') דא' ר' יוחנן אשה שיש לה וסת בעלה מחשב ימי וסתה ובא עלי' וא"צ לשאלה כלל והיינו משום ס"ס אימור לא ראתה ואת"ל ראתה אימור טבלה הרי משמע דבס"ס א"צ לברר כלל אפילו ליכא טרחא ורובא עדיף מס"ס לדעת כל הפוסקים זולת הרשב"א בתשו' סי' ת"א הן אמת לפמ"ש התוס' שם (דט"ו ע"א) דר' יוחנן ס"ל וסתות דרבנן א"כ הוי ס"ס בדרבנן ואז הוא דא"צ בדיקה כלל מיהו במשמרת הבית שער הוסתות דקע"ג פי' שי"ל דר' יוחנן בין למ"ד וסתות דאורייתא (דמ"מ הוה רק ספק דילמא חזאי) בין למ"ד וסתות דרבנן קאמר וגם התוס' י"ל שלא כ"כ כן אלא דאת"ל וסתות דאוריי' הוי כמו ודאי ראתה ושוב ראיתי בפמ"ג בדיני ס"ס עמד על קושי' זו והנכון דשאני התם דספק אימור טבלה הוי ספק הרגיל ולא דמי כלל לשאר ספק וכמ"ש התוס' שם דהוי ספק הרגיל דהיינו כמ"ש בכללי חזקה להפ"י שהדבר עומד לכך

וסופו להעשות כן שכל אשה עומדת לטבול ולכן בעי הש"ס לומר דספק כזה מוציא אפי' מידי ודאי וכמ"ש ג"כ התוס' בע"ז (דמ"א סע"א) באריכות דדוקא בספק כזה מיירי הש"ס משא"כ בשאר ספק וא"כ אין מכאן ראי' לשאר ספק ומ"מ י"ל הא ודאי ספק הרגיל ג"כ לא עדיף מרובא א"כ כמו כשיש ספק השקול ועוד ספק הרגיל א"צ שום בדיקה אפי' לשאול כמ"כ כשיש רובא לקולא ועוד לו ספק שקול א"צ לשום בדיקה ומיהו י"ל דדוקא כשיש ג"כ חזקה המסייע להתם דומי' דהתם אשה בחזקת טהרה עומדת ועפ"ז יש להעמיד דעת הבית אפרים חי"ד סי' ו' שפסק דבנדון שלו א"צ בדיקה כלל דהתם הי' רובא לקולא דהיינו שהריעותא נמצא רק במיעוט בהמות ועוד הי' ספק שקול היינו שגם באותו מיעוט שיש ריעותא יש מהן כשרות ויש מהן טרפות ועוד ג"כ חזקת היתר דבהמה משנשחטה בחזקת היתר עומדת וה"ל כהא דר' יוחנן מיהו את"ל דר' יוחנן דוקא משום דס"ל וסתות דרבנן פסק כן אין ראי' כ"כ לזה דאע"ג דה"נ דאוריי' אין לחוש למיעוט כו' מ"מ הספק שקול אינו דומה לספק הרגיל ואם שמענו מהתם דספק הרגיל מוציא מידי ספק דרבנן (בלי צורך בדיקה) אין ראי' דספק שאינו רגיל יוציא אפי' ממיעוט המצוי בלי בדיקה כשיש לבדוק בקל אבל את"ל דספק הרגיל מוציא אפי' מספק דאוריי' (בלי צורך בדיקה) יש ללמוד כהנ"ל דהא הרוב הוי כספק הרגיל ומהני שא"צ לבדוק בצירוף ספק שקול (דלמ"ד וסתות דאוריי' חמור כספק השקול ויותר כו'). מיהו י"ל דגם למ"ד וסתות דרבנן היינו משום דאשה בחזקת טהרה עומדת כמ"ש בס"ט סי' (ק"צ) וא"כ אין לצרף החזקת טהרה רק ספק דרבנן וספק שני הרגיל וה"נ בנד"ז שהמיעוט הוי חששא דרבנן לא חמיר מוסתות דרבנן וכשנוסף ע"ז שיש בהמיעוט מחצה כשרות וגם חזקת כשרות דמסייע לפלגא כשרות י"ל דעולה במקום ספק הרגיל דהתם וא"צ בדיקה כלל: קיצור בפ"ב דנדה (דט"ו ע"ב) משמע בס"ס א"צ לברר כלל ואף שי"ל התם משום שספק אחד הוי ספק הרגיל מ"מ כש"כ דרובא מהני וא"כ יש לקיים תשו' ב"א הנ"ל:

ט ואחר כל זה נבוא לשאילתינו ונאמר דאם בנ"ד הי' הריעותא דבועות רק במיעוט בהמות והרוב לא היה בהם ריעותא זו הרי היה זה כשאילה שבשו"ת בית אפרים חי"ד סי' ו' שיש מהחכמים מצריכים בדיקה דוקא והוא הגאון ז"ל פסק להקל שא"צ לבדוק וכבר נתבאר למעלה מה שיש לפקפק על דבריו דכשאין טורח לא סמכי' כלל לא על רובא ולא על ס"ס וחזקה ומצריכין לבדוק וכמ"ש הפמ"ג בפתיחה לי"ד סי' ל"ט ובא"ח במשבצות סי' ח' ס"ק ח'. גם בדיני ס"ס ס"ק ס"ה מסיק אפי' כשיש ס"ס וחזקה צריך שאלה וה"ה בדיקה כשאין טורח כו' ומ"מ הראיתי פנים לדברי הגאון הנ"ל מסוגי' דנדה (ט"ו ב') דכשיש רובא ועוד ספק שקול וגם חזקה כנדון דהגאון הנ"ל י"ל שא"צ שום בדיקה אף

שאין טורח כלל (ולפי"ז טעם בדיקת הוושטות י"ל דהתם לא ברור דהוי רובא ע"ל אות ו' או י"ל דממיעוט שיש בהן ליכא ודאי מחצה כשרות) ואף שלכאורה אפי' בכה"ג יש צד להחמיר יותר בנדון שאילתינו לפמ"ש הרשב"א והובא בפמ"ג בפתיחה בסי' ל"ט הנ"ל סד"ה ומעתה עוד טעם שהצריכו לבדוק הריאה דאם אינו בודק הוי כמעלים עין מן האיסור לפי שבקל יוכל לראות אם יש סירכא וזה שייך ג"כ בנדון שאילתינו לראות אם יש בועות על הדקין ג"כ בקל לראות ואם אינו רואה הוה כמעלים עין מן האיסור משא"כ בנדון דהבית אפרים שהיה הריעותא תוך עצם הגולגולת. וא"כ א"א לראות בקל אלא ע"י פתיחת עצם הגולגלת אם אינו בודק לא הוי כמעלים עין כו' כמש"ל מ"מ אין לחלק כ"כ דאין טעם זה עיקר כ"כ לפ"ד רוב הפוסקים ועוד דלעומת זה יש צד יותר להקל בנד"ז דאפי' באותן בהמות שיש הריעותא י"ל דאפשר רובן כשרות דהא רוב הבהמות חיים אשר החולי הפאקין כו'. אך אפשר שלא כל הבהמות יש להם חולי הפאקין (ול"ד לאנשים) וא"כ אין ראי' דרובן (של בהמות שיש להם החולי) כשרות כו' ואיך שיהיה אם היה המעשה בכה"ג י"ל המיקל כדעת הב"א יש לו על מה לסמוך ואעפ"כ המחמיר ג"כ אינו מן המתמיהין וראי' ברורה שיש מקום לחומרא זו ממ"ש הבל"י סי' ל"א סק"ז הובא בפמ"ג שיש להחמיר לפתוח הראשים בחודש תמוז דשכיחי אז מים במוח והוי מיעוט המצוי ולכן יש לבודקן וכ' הבל"י שכן היה נוהג הוא ז"ל מסתמא ר"ל דהורה כן גם לאחרים ע"ש בבל"י. והרי התם רק הריעותא הוי מיעוט ופשוט דגם כל א' שיש בה ריעותא זו יש ספק שקול ממש שמא היא כשרה היינו אם המוח מקיף להמים כו' וכמ"ש הת"ש סי' כ"ט דלא שכיח טפי שיהי' מגולה אצל הקרום מאינו מגולה ע"ש הרי נדון זה ממש כשאילת הב"א דיש כאן רובא וחזקה וגם בהמיעוט שלהחמיר יש עוד ספק שקול כנ"ל ועכ"ז החמיר הבל"י לבדוק דוקא וגם דעת הת"ש סי' ל"א סק"ה נוטה כן דבעי בדיקה רק שלא עשה זה לחיוב גמור וכן פסק כאאזמו"ר הגאון נ"ע בשולחנו הט' בסי' ל"א סק"י וז"ל ובחודש תמוז דשכיחי מים בגדיים וטלאים כל ירא שמים יחמיר לעצמו לכתחלה לפתוח הראש ולבדוק אם המוח מקיף אבל בדיעבד אין לחוש (עת"ש) עכ"ל והפמ"ג החמיר יותר וכמ"ש הבל"י ומהתימא על הגאון הב"א שלא הביא ד' הבל"י והפמ"ג שהם כנגדו הרי מבואר היטב דאף אם רק במיעוט בהמות לבד יש ריעותא דהאבעבועות מ"מ לפי פסקו של כאאזמו"ר הגאון ז"ל יש לכל ירא שמים להחמיר לעצמו ולבדוק ולדעת הבל"י והפמ"ג יש להורות כן לאחרים ג"כ ואפשר גם הב"א מודה לזה דכל י"ש יחמיר לעצמו וגם הנה הפמ"ג בסי' ט"ו סק"ז פסק בפי' דבקיץ ששכיחי אבעבועות בדקין של אווזות יש לבודקן דוקא א"כ כ"ש בנד"ז בזמן שיש חולי

הפאקין בבהמות דא"כ שכיח ודאי הענין ומ"מ המיקל כדעת תשו' בית אפרים ג"כ יש לו על מה לסמוך כנ"ל:

שלכאורה יש לזה ראי' מסוגי' דנדה (דט"ו) כנ"ל ממש"ש בגמ' בילדה דבזיזא לטבול דבכה"ג אין הספק השני רגיל כ"כ ואעפ"כ היקל ר' יוחנן כמ"כ י"ל בשהריעותא רק מיעוט המצוי ובאותו ריעותא יש ספק שקול א"צ לבדוק מדינא:

קיצור אם בנ"ד הי' הריעותא רק במיעוט בהמות הי' זה כנדון הב"א הנ"ל שהמיקל שלא בדק יש לו על מה שיסמוך וגם המחמיר אין מן המתמיהין ועיין בבל"י סי' ל"א סק"ז ובת"ש סי' ל"א סק"ה:

וכ"ז במיעוט המצוי כההיא דמים במוח שבסי' ל"א או כשו"ת ב"א דליכא חזקה ברורה ממש שבתוך ג' בהמות יש א' שיש בה ריעותא זו בודאי דאע"ג דאתרמי כמה פעמים כן מ"מ אפשר שבג' אלו ליכא שום ריעותא אבל אם נתערבה בהמה שיש בה ריעותא זו בודאי בתוך שני בהמות אחרות הרי לא שייך לומר דאזלי' בתר רובא כדאי' בש"ע י"ד סי' ק"י ס"ט דאפי' באלף לא בטל אם הוא מדברים החשובים כמו בעלי חיים וספק ראשון בגופו וספק שני בתערובות אפי' נודעו הספיקות יחד לא מהני לפ"ד הרבה גדולי ראשונים ואחרונים וא"כ הגע עצמך הרי שהיה כאן דיר שיש בו הרבה בהמות ושחטו ג' מהן אפי' אינן רצופים ונמצא בשלשתן ריעותא זו הרי יש כאן חזקה שבודאי יש בדיר הזה עוד בהמות שיש בהן ריעותא זו ודייניני לי' כאילו ודאי יש כאן תערובות כמ"ש בש"ע סי' פ"ד סעי' ט' ויש מי שאומר וכ' הפ"ת שם דליכא מאן דפליג ע"ז ואז א"א להתיר כולן בלי בדיקה להאומרים דספק ראשון בגופו וספק שני ע"י תערובות לא מהני והא דמהני בשאר מיעוט המצוי צ"ל דמ"מ ליכא חזקה ודאי שבתוך ג' אלו נתערבה א' בודאי ע' פ' בתרא דיומא לא קשי' כאן באותה חצר כו' וא"כ בנדון שלפנינו שהוחזק יותר מזה דהיינו בששה רצופים ממש נמצא הריעותא א"כ לענ"ד דבודאי א"א להתיר בלי בדיקה דיש לחוש בודאי על כל הבהמות כיון שנמצא בששה רצופות וזה חמיר טובא טפי ממיעוט המצוי וגם מחזקה הנ"ל:

אך אם מטעם זה לבד דה"ל כתערובות ודאית היה מקום להקל אם פירשה [א'] ממילא מן הרוב וצ"ע בש"ע י"ד סי' ק"י ס"ו אלא שבנד"ז שנמצא בששה בהמות רצופות יש להחמיר בכל ענין לבדוק הדקין דליכא ודאי רובא להקל כלל וגם אפשר יש דמיון לזה ממ"ש בסמ"ע סי' רנ"ט סק"ו דאע"ג דרוב וקרוב הולכים אחר הרוב שאני היכא שנמצא בתוך השכונה גופא שהיא קרוב אז אזלי' בתר השכונה וכ"כ הש"ך בי"ד סי' קכ"ט ס"ק כ"ז והט"ז שם והיינו משום דבכה"ג מסתבר טפי לתלות בקרוב אע"ג דהוי מיעוטא וז"ל

הפרישה שם ואין להקשות הא רוב וקרוב הולכים אחר הרוב כו' דשאני הכא דמסתבר טפי לומר שנפל מרוב השכיחי' במקום זה עצמו שנמצא בו משא"כ התם דגם הקרוב אינו במקום שנמצא בו אלא תאמר שנתגלגל ובא משם ולכך מסתבר טפי שנתגלגל מן (הקרוב) [הרוב] עכ"ל וכמ"כ יש סברא לומר בנ"ד דאע"ג דרוב הבהמות כשרות הן מיהו כיון שבמקום זה נמצא בששה בהמות רצופות ריעותא זו שבקינן לרובא דעלמא וחיישינן לרובא דמקום זה שנולד ריעותא זו ברוב הבהמות (ועיין במשנה פ"ב דמכשירין משנה ז' ח' פלוגתא דת"ק וריה"ו וצ"ע) וכ"ש הכא דנולד בששה רצופות ומה גם כי יש גורם המסתבר במה לתלות שהוא מפני הפאקין שהוא חולי המהלכת ומדבקת כנודע לכן מסתבר לחוש לכל הבהמות ולא נעלם ממני שיש חולקין על הסמ"ע והש"ך ועיין פר"ח בי"ד סי' ס"ג שהאריך בדינים אלו מ"מ אפשר דבנד"ז יודו להחמיר דהא העיר הוי ודאי מיוחד בפ"ע אפי' להפר"ח ואילו אירע ריעותא זו ברוב בהמות שבעיר לכ"ע הי' איסור גמור בלי בדיקה ולא אזלי' בתר רובא דעלמא דרוב בהמות כשרות הן וא"כ כיון דאירע הריעותא בששה בהמות רצופות ולא נתברר שנגד זה יש יותר בהמות שלא הי' בהן ריעותא זו נראה להחמיר מה גם שיש גורם המסתבר לחוש לכל העיר כנ"ל ולכן יש להחמיר ולבדוק עכ"פ ומ"מ נראה להקל לבדוק רק שלשה פאקין בכל בהמה:

קיצור אך בנ"ד שנמצא כן בששה בהמות רצופות נראה שצריך בדיקה ומ"מ יש להקל בהבדיקה כמש"ל בשם תשו' הר הכרמל:

סימן מח

בגמרא חולין פא"ט (דף נו"ן סע"ב) ת"ר מחט שנמצא בביה"כ מצד אחד כשרה כו' ולא פרש"י ע"ז כאן אבל בכתובות פרק המדיר (דע"ו סע"ב) כתב וז"ל בעובי בית הכוסות מקום יש בראש הכרס סמוך להמסס קרוי בית הכוסות שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים ודבוקים ובלע"ז רדובלין (ר"ל דובלין הוא דבר הכפול) ונמצא מחט תחובה באותו עובי ומתוך עוביו אפשר לה שלא נקבתה כולה עכ"ל ור"ל משא"כ בהמסס שהוא עור אחד מסתמא כשנתחב בו המחט נקבתו כולו ובשט"מ שם כתב בשם הר"י מטראני כלשון רש"י ולעיל מיניה כתב בשם רש"י במהדורא קמא וז"ל בעובי בית הכוסות מקום שהוא מתכפל ושם הוא עב מצד אחד שלא נקבתו מצד זה לצד זה ולא יצתה לחוץ כשרה ואהכי נקט עובי בית הכוסות דאילו במקום שהוא דק וקלוש אין לחלק בין מצד אחד לשני צדדין שהרי בתחיבת מחט כל שהוא נוקב משני צדדין ויצתה לחוץ עכ"ל מבואר דבהמסס אפילו מצד אחד דהיינו שאנו רואים שלא יצאתה המחט

לצד השני אפ"ה טרפה משום דכיון שאין לו אלא עור אחד וכיון שנתחב המחט לתוכו קרוב לודאי שנוקב משני צדדין ולכן פי' ר"י בשבת ס"פ ב"מ (דל"ו סע"א) דבהמסס אפילו מצד אחד טרפה דחיישינן שמא ניקב לחוץ וחזר והבריא ור"ל כיון דהמסס עורו דק מאד כמ"ש רש"י בשבת שם. א"כ בתחיבת מחט כל שהוא נוקב משני צדדים ע"כ אף שלא יצתה המחט לחוץ חיישינן שמא ניקב לחוץ וחזרה לאחוריה והבריא כמו בישב לו קוץ בוושט דהכי הלכתא התם דחיישינן שמא הבריא כו' ואפילו למאן דלא חייש התם היינו עולא ושמואל דאינו חושש לספק דרוסה) בקוץ שמא במחט שהוא דק חייש עכ"ל ולפי הנ"ל יש לחלק עוד דוושט יש בו שני עורות ע"כ י"ל זהו הטעם דלא חיישינן שמא ניקב והבריא וכמו בבית הכוסות שיש לו ג"כ שני עורות להכי מצד אחד כשרה כמ"כ י"ל בוושט וזהו סברת הראב"ן שבהרא"ש פא"ט סס"י ד':

דמדמה וושט לביה"כ ואף שכ' הרא"ש שהרי"ף מחלק ביניהן משום דביה"כ הוא עב ור"ל שהשני עורות דוושט אינן עבין כמו שני עורות דביהכ"ס ולכן בוושט אע"פ שיש לו שני עורות חיישינן שניקב לחוץ מ"מ לפ"ז בהמסס שאין לו אלא עור אחד ודק כש"כ דחיישינן שניקב לחוץ ואח"כ הבריא ואף שיש עוד טעמים לחלק בין וושט לביה"כ הא' מ"ש רש"י משום דנקב בעור החיצון של וושט לא מינכר והיינו לפי הפי' דהחשש שמא הבריא היינו שמא ניקב כפי' השני דרש"י וכפירוש הרי"ף וא"כ בביה"כ שנקב ניכר בו מחוץ לא חיישינן שמא הבריא וא"כ גם בהמסס י"ל כן וא"כ לא דמי לוושט אך י"ל כיון דהמסס הוא עור אחד וקרוב לודאי יותר שניקב לחוץ מבוושט דיש לו שני עורות ע"כ חיישינן בהמסס שמא הבריא אף שיש לו בדיקה מבחוץ וכן שאר החלוקים שיש לחלק בין וושט להמסס כמו שביאר אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' ל"ג ס"ק כ"ג מ"מ י"ל לדעת רש"י זה הסברא שיש בהמסס שהוא עור אחד דק ע"כ קרוב יותר שהמחט נוקבתו לחוץ משני צדדין יותר מבישב לו קוץ בוושט זה הסברא שקולה יותר מהסברות שיש להחמיר בוושט יותר מבהמסס ע"כ חייש בהמסס מצד אחד לשמא ניקב לחוץ והבריא ועיין בתה"ד סי' קס"ה בענין קורקבן דלא חיישינן שמא הבריא אף אם נשאר רק מעט שלא ניקב וז"ל דאמאי נימא שמא הבריא בשלמא בדבר שדופנו דק איכא למיחש שמא הבריא משום דאין דרך המחט לינקב וליכנס רק מעט קצת לאורכו ובדופן דק בדבר מועט שתפש תעבור הדופן אבל בדופן עב כו' עכ"ל:

קיצור לפרש"י גבי ביה"כ דוקא שייך מצד אחד כשרה לפי שהוא כפול ועב ע"כ אפשר ואפשר שתנקוב המחט רק צד אחד אבל בדבר שהוא דק וקלוש אין לחלק בין מצד אחד לשני צדדין שהרי בתחיבת מחט כל שהוא נוקב משני צדדין ופר"י דחיישינן שמא

הבריא כמו בוושט אף שיש טעמים דוושט חמור יותר מ"מ כיון דוושט יש לו שני עורות ועכ"ז חוששין שמא הבריא לכן בהמסס דאין לו אלא עור אחד דק ובדבר דק בדבר מועט שתפש תעבור המחט הדופן יותר מבוושט שיש לו שני עורות וגם שם רק קוץ ולא מחט לכן חיישינן בהמסס שמא הבריא כמו בוושט וכ' בתה"ד סי' קס"ה דיש להחמיר כרש"י: ב והנה בתה"א דף ל"ח ע"א ובחה"ר פא"ט דנ"א משמע דאף לפרש"י בהמסס דחיישינן שמא הבריא היינו רק שמא הבריא וניקב ולא שמא ניקב ונתרפא ולפ"ז שפיר הקשה על רש"י מה חילוק בין המסס לביה"כ מצד אחד הא בהמסס דחיישינן שמא הבריא היינו לבדוק שאין כאן נקב מפולש לצד השני וגם בביה"כ מצד א' צריך בדיקה לראות מצד השני שלא ניקב משני צדדים אבל הר"ן פי' בהמסס דחיישינן שמא הבריא ר"ל נתרפא ואף שכ' דבבדיקה מינכר אם עלה בו קרום או לא מ"מ אין בדיקה זו שוה לבדיקה דביה"כ מצד אחד דשם לא חיישינן שמא הבריא רק צריך בדיקה לראות שאין שם נקב בפועל להכי נקט מצד אחד כשרה משא"כ בהמסס היא בחזקת טרפה עד שתבדק בענין שיתברר שמלבד שאין שם נקב עוד זאת שגם לא עלה בו קרום ר"ל שלא היה נקב ונתרפא ויש לעיין מ"ש הת"ש סי' מ"ח ס"ק י"ב וז"ל אבל הרשב"א בתה"א ובחידושיו וכן הר"ן כתבו חילוק אחר (לחלק בין וושט דחיישינן שמא הבריא ובין המסס לר"ת דלא חיישינן שמא הבריא) דבהמסס וביה"כ מינכר בבדיקה אם נתרפא וצ"ל כוונתם שנראה איזה שינוי בעור שנעשה כעין צלקת ובלא בדיקה לא מתכשר דהא חוששין שמא הבריא סבירא לן אבל בוושט אין לו בדיקה מבחוץ ולא מינכר ונפ"מ דלר"ת דבהמסס לא חיישינן כלל שמא הבריא כשראה שהוא שלם מבחוץ אפילו לא הבחין לראות אם יש בו שינוי [כו'] עד וכן נ"ל להחמיר כדבריהם אם נאבד ולא הבחין לעיין אי ליכא שינוי בשר בצד השני עכ"ל י"ל לפ"ז יתפרש יפה שטת רש"י מ"ש מצד א' כשרה ע"י שנודע שניקב רק מצ"א משא"כ בהמסס דצריך בדיקה שלא נתרפא והנה מש"כ הת"ש בשם הרשב"א בתה"א לא נמצא שם כן כי שם דל"ח עמוד שני כ' לשטת רש"י וטעמא דמלתא דכיון דאין להמסס אלא עור אחד חוששין שמא הבריא לחוץ וכדקיי"ל בישב לה קוץ בוושט עכ"ל הרי פי' הבריא לחוץ אינו ענין נתרפא אלא שניקב עד לחוץ וכ"כ שם בתה"א דל"א ע"א גבי וושט. פי' הבריא שמא ניקב ויצא לחוץ וכ"כ עוד בהדיא בתה"א דל"ח עמוד שני שם [וז"ל] ועוד דא"כ בהמסס ליסגי ליה בדיקה דאפילו בוושט נמי בבדיקה הויא סגיא ליה כו' אלא משום דוושט אין לו בדיקה בחוץ עכ"ל והיינו דנקב בעור החיצון של וושט לא מינכר א"כ מבואר שהבדיקה היא רק לבדוק שלא נמצא נקב

ולא הבדיקה שמא יש איזו שינוי בעור שנעשה כעין צלקת כו' ובחידושיו דף נ"א ד"ה מחט שנמצא בעובי ביה"כ:

מבואר באריכות יותר דהחששא בהמסס הוא ג"כ שמא ניקב לחוץ ולא דחיישינן שמא עלה בו קרום ונסתם ע"ש במ"ש דהא גבי וושט כו' ולא חיישינן שמא עלה בו קרום ונסתם כו' וא"כ הכא בעור המסס כו' והגע עצמך ריאה כו' ואפילו תאמר דבבדיקה ודאי כשרה כו' ע"ש הרי מבואר דמפרש דגם לרש"י א"א לומר דחיישינן בהמסס לשמא עלה בו קרום ונסתם דמ"ש מווושט ומריאה אלא החשש לרש"י שצריך בדיקה שמא ניקב:

ולכן ע"ז הקשה יפה על רש"י דהא בביה"כ מצד א' ג"כ צריכה בדיקה לעכב אם לא ניקב גם צד הב' א"כ מ"ש הת"ש בשם הרשב"א דלפרש"י חיישינן שמא נתרפא זה אינו כלל אמנם להר"ן חיישינן שמא נתרפא ומ"מ בבדיקה מינכר אבל לפי' ר"י י"ל דחיישינן שמא נתרפא ולא מינכר כלל כן משמע בתוספות בשבת ס"פ ב"מ (דל"ו סע"א) מדאומר שהוא טרפה בהחלט וכ"מ בהג"א פ' המדיר:

קיצור להרשב"א הפי' לשטת רש"י בהמסס חיישינן שמא הבריא ר"ל שמא ניקב לחוץ ובבדיקה שאין שם נקב מהני דלא כמ"ש הת"ש בשמו דחיישינן שמא ניקב ונתרפא רק הר"ן חייש כן ומ"מ ס"ל דמהני בדיקה כי בבדיקה מינכר אם ניקב ונתרפא שאז הי' כמין צלקת אבל לפי' ר"י י"ל דלא מהני בדיקה כי אינו ניכר ג"כ:

ג והנה מדברי התויק"ו נראה שיש חילוק טובא בין לראות שלא יצא המחט לחוץ ובין בדיקה שלא יש שם נקב מבחוץ וז"ל בד"ה ולפ"ז היוצא לנו מזה דאם לא בדקום אם יצא המחט לחוץ אסור לכ"ע אפילו בדיעבד אבל אם ראינו שאין המחט יוצא לחוץ רק שלא בדקום אם יש שם נקב מבחוץ תליא בפלוגתא דלהרשב"א והר"ן אסור אפילו דיעבד כו' אבל לפ"ד ר"ת ולהפוסקים דעימיה ולפמ"ש גם להרמב"ם ורש"י דינא הכי דבדיעבד עכ"פ כשרה אם לא בדקום אפילו יש שם נקב עכ"ל והנה לכאורה גם לדבריו מ"ש דלהרשב"א אסור אפילו דיעבד אם לא בדקו לראות אם יש שם נקב עכצ"ל דהיינו רק כנגד מקום המחט וסמוך לו לגמרי שם מעכב הבדיקה לראות שאין שם נקב אבל אם שם בדקו וראו שאין שם נקב אף שבשאר מקום ביה"כ שרחוק קצת מן מקום המחט לא בדקו לראות שודאי אין שם נקב אין זה מעכב כלל דהא אנו אין חוששין רק שמא ניקבה המחט לחוץ ואח"כ חזרה לאחוריה ואין לחוש לזה רק במקום שהיא תחובה וא"כ כיון שאין צריך בדיקה רק כנגד המחט ממש וסמוך לו מעט א"כ מהו שכתב אבל אם ראינו שאין המחט יוצא לחוץ רק שלא ראינו אם יש נקב:

זה אינו מובן דכיון שראינו שאין המחט יוצא לחוץ משמע שהיפכו את ביה"כ וראינו שאין המחט יוצא לחוץ א"כ זהו ג"כ בדיקה שלא ניקבה המחט לחוץ באותו מקום ועיין עוד בתויק"ו דצ"ט ע"ב ד"ה אבל אחר העיון שכ' והיינו שראינו שלא יצא המחט לחוץ ושם ד"ה נחזור לענינינו דלר"ת והרמב"ם בין בהמסס בין בביה"כ א"צ בדיקה רק לראות אם המחט יצא לחוץ וכיון שראינו שאין המחט יצא לחוץ סגי כו' ולפמ"ש גם רש"י ס"ל כן דעכ"פ בדיעבד א"צ בדיקה עכ"ל ואינו מובן דכיון שראינו מבחוץ שלא יצא המחט לשם א"כ זהו ג"כ בדיקה שלא ניקבה לשם וא"כ מהו א"צ בדיקה וצריך לדחוק לדבריו דאף שראו בצד החיצון שלא יצא המחט לשם עדיין אין זה מוציא מידי ספק שמא עכ"ז יש שם נקב דק אף נגד מקום המחט ממש אבל הת"ש סי' מ"ח ס"ק י"ג לא ס"ל כן אלא דלידע שאין המחט עוברת לחוץ כ"א היא מבפנים ונקרא מצד אחד אינו ע"י שהפך את הביה"כ וראה שאין המחט יוצא לחוץ כ"א שיודעים לפי אומד דעתם והרגשתם שהמחט רק בקצתו וס"ל להרא"ש דא"צ להופכו ולראות שאין שם נקב אמנם דעת הרשב"א והר"ן דבדיקה אם לא נקוב מעכב אפילו דיעבד אע"ג דהרגיש שאין המחט רק בצד אחד יעו"ש לפ"ז אם הפכו וראה שאין המחט יוצא לחוץ כלל י"ל זהו נק' ג"כ בדיקה שאין שם נקב דהא לא חיישינן רק שמא ניקבה המחט במקומה וחזרה לאחוריה א"כ כשרואה מבחוץ נגד מקום המחט שלא יצאה לחוץ כלל מסתמא רואה ג"כ שאין שם נקב וא"כ בדיקה זו מבחוץ שלא יצתה המחט לחוץ היא ג"כ בדיקה שאין שם נקב וע' פמ"ג בשפ"ד סס"ק כ"ה והנה הת"ש ס"ק י"ד כ' דישתקע ההיתר מ"ש הש"ך ס"ק כ"ה והתויק"ו דף ק"א א' חלק עליו ואפ"ל הת"ש לא החמיר רק כשלא ידע באומד דעתו שלא יצא המחט לחוץ אבל אם ידע י"ל שלא חלק כ"כ והפמ"ג שם כ' דאף שידע באומד הדעת כל שלא בדק בדיקה מיוחדת שלא יצא לחוץ אין להתיר עכ"פ אין השגת התויק"ו כלום דהא לדעתו ג"כ צריך לראות מבחוץ שלא יצא המחט לשם ובכה"ג מתיר הת"ש ג"כ אף לפ"ד הפמ"ג: ד והנה הצ"צ סי' מ"ט דס"ל דסירכא הו"ל כמו הפכה ומצא בה קורט דם הקשה לנפשיה וז"ל וליכא למימר דילמא שאני הכא בסירכא דביה"כ שנסרך לטרפש הכבד דלא שייך למימר אם אין מכה סירכא זו מניין דיש לתלות הסירכא בטרפש ולמימר דשם בטרפש היה נקב ומשם נסרך לבית הכוסות כו' הא ליתא דהא גבי קורט דם נמי יש לתלות בדבר אחר ואיך אמר בגמרא פא"ט (דף נ"א) אם אין שם מכה קורט דם מנין כו' וה"נ גבי סירכא אע"ג דיכולין לתלות הסירכא בדבר אחר כגון בטרפש מ"מ כיון דמחט תחוב כנגדו לפנינו אמרינן אם אין שם מכה סירכא זו מנין כלומר למה נסרכה כאן מכוון כנגד המחט ע"ז יש להשיב דקורט דם הוא הוכחה ברורה שיש שם מכה בביה"כ מצד חוץ

ומה שהקשה ע"ז הצ"צ דא"כ למה לא מיטרפא בקורט דם לחוד אפילו בדליכא מחט תחוב כנגדה מטעם דאם אין שם מכה קורט דם מנין ע"ז יש ויש להשיב דקורט דם אינו הוכחה רק שניקב עור החיצון מהביה"כ במקום הקורט דם וע"כ בדליכא מחט תחוב כנגדו כשר דאף אם ניקב עור החיצון לבד כשר הוא רק כשיש מחט תחוב כנגדו וניקב עור הפנימי של ביה"כ אז ע"י הקורט דם המכוון כנגד המחט מחזקינן דניקב גם עור החיצון אע"ג שאפ"ל שהקורט דם בא ע"י שניקב והוכה חצי עור החיצון וא"כ אף שיש מחט תחוב כנגדו י"ל עדיין לא ניקב הביה"כ מעבר אל עבר מ"מ כולי האי אין מקילין כיון דעכ"פ ודאי יש שם מכה מבחוץ וגם מבפנים ניקב המחט נגד מקום זה מחזקינן שניקב מעבר לעבר (מכאן ראיה להטריף בשאלה דאוורוץ כיון דניקבה מעל"ע וגם יש מבחוץ נפוח הוי ודאי בחזקת שניקבה מחיים אע"פ שאין שם ק"ד ע' סי' [מ"ט]) משא"כ גבי סירכא כיון דיש לתלות הסירכא בטרפש וגם אפילו אם באה מביהכ"ס הרי קיי"ל דאין סירכא פוסל רק בריאה לכן אינו מצטרף כלל לריעותא דמחט שניקבה רק עור הפנימי ולא יצא לחוץ כיון שי"ל שהסירכא לא מורה על שום נקב. משא"כ גבי קורט דם דודאי ניקב עכ"פ בעור החיצון של ביהכ"ס דבר זה למדתי מדברי אאזמו"ר הגאון ז"ל בסוף הקו"א דהל' נדה ד"ה מ"ש הר"ץ בתשובה שכ' וז"ל ועיין במ"ש בי"ד סי' ל"ג דאם אין הקוץ תחוב בביה"כ תלינן במכה שע"י חולי עכ"ל הרי לק"מ מ"ש הצ"צ דא"כ למה לא מיטרפא בקורט דם לחוד אפילו בדליכא מחט תחוב כנגדה כו' משום דכשאין מחט תחוב תלינן במכה שע"י חולי מצד השני לבד אבל כשיש מחט תחוב כנגדה הדברים נראים שמהמחט שניקבה לחוץ בא הקורט דם כיון דע"כ הקורט דם מורה שהיה שם נקב מצד השני ג"כ אבל גבי סירכא דביה"כ אף כנגד המחט כיון דסירכא זו מצד עצמה אינה מעידה על נקב כלל אף בעור החיצון של ביהכ"ס משני טעמים האחד שיש לתלות בהטרפש שהטרפש ניקב כמ"ש הצ"צ הב' דהא לא חיישינן לסירכא רק בריאה ולא בשאר אברים שהנקב פוסל בהם דלא אמרינן בהם אין סירכא בלא נקב כמ"ש הט"ז סי' מ"ב סק"א והש"ך שם סק"ג. א"כ לא דמי כלל לקורט דם דהוא מצד עצמו לבד ג"כ מעיד על נקב בעור החיצון של ביהכ"ס לכך י"ל דאינו נטרף ע"י הסירכא כל שרואין שלא ניקב ביהכ"ס מעבר לעבר דהא לא שייך לומר אם אין שם מכה דהיינו נקב סירכא מנין כמו ששייך לומר כן בקורט דם וא"כ יש לסמוך בזה סברת הכו"פ סס"י מ"א וכן בכנה"ג סי' מ"ח בהגהת הטור אות כ"ב מבואר שהמנהג שם בגליל אחד להקל בנדון דהצ"צ ומ"מ למעשה ודאי אין להקל נגד הצ"צ ויש להטריף בזה. כי הרי הט"ז והש"ך סס"י

מ"ח מחמירים יותר רק הפר"ח ס"ל כהצ"צ וכ"ד הת"ש סי' מ"ח סקי"ז בהפ"מ אך הרי לו יהא הסירכא כמו ק"ד הנה ג"כ אין טרפה רק כשהיא כנגד פי המחט משא"כ בנד"ז שהדברים מראים שהסירכא רחוק הרבה מפי המחט וגם עכ"פ רוב שטח הסירכא הוא רחוק מכנגד מקום תחיבת המחט:

וא"כ אזלינן בתר רובא כמ"ש הטור סס"י ל"ט ובש"ע שם סעיף כ"א כ"ה אך הנה זהו המחלוקת בין שני המורים שהר"ר יואל מחשב שברור שהסירכא לא היה כנגד פי המחט:

וגם רחוקה ממנה. וה"ר יעקב אומר לא כן שהוא ספק אם הסירכא היה כנגד פי המחט או לא שהררי"ו סומך על שראה מעבר השני נגד המחט היה נקי והבשר בריא במראית עין ובמשמוש היד ושאל להשו"ב ואמר שהיא סרוכה לטרפש וחפשנו אחר מקום הסירכא ומצאנו עדיין הדלדולים מהסירכא על ערך משך שהיתה דביקת הסירכא קודם שנתקה לפי עדות השו"ב (א"כ השו"ב ראה הסירכא מקודם ומעיד עכשיו שהיא רחוקה ממקום המחט וזה חשוב עדות דאף שעתה הוסרה הסירכא מ"מ יכול לכוין המקום בביה"כ). והיה זה רחוק מהמחט ערך טפח באופן שהסכמנו שאי אפשר בשום אופן שהתפשטה הסירכא גם עד נגד המחט וניסה השו"ב להסיר הדלדולים ולא יוכל בש"א א"כ מזה חזק דעת הררי"ו שהסירכא לא היה כנגד פי המחט ויש פנים לדבריו מכמה טעמים. האחד כיון שהשו"ב ראה היטב הסירכא מקודם בעת השחיטה ועכשיו כשמצאו מחט בביה"כ מעיד שהסירכא שראה אז מקומה היא רחוקה ממקום המחט טפח דהיינו מ"ש הררי"ו וחפשנו אחר מקום הסירכא כו' על משך כו' לפי עדות השו"ב כו' והיה זה רחוק ממקום המחט טפח א"כ אף שעתה ניתקה הסירכא מ"מ יכול לכוין מקומה בביה"כ לפי ראותו אז וה"ז חשוב עדות שהסירכא הי' רחוקה ממקום המחט עם שנאמר שאינו עדות גמור י"ל דחשוב קצת עדות הב' ממה שאומר השו"ב שבעת שמצא הסירכא דהיינו תומ"י אחר השחיטה בדק מבפנים אחר מחט ולא מצא וגם בדק פעם ב' נגד הסירכא במשמוש היד אולי טמונה בדופן ולא הרגיש כלום וזהו ראיה והוכחה שהסירכא לא היה נגד המחט הג' מצד הדלדולים מחליט שהם דלדולים שנשארו מהסירכא והם רחוקים ממקום הסירכא והררי"ע אומר שמוכרח שהדלדולים אינם דלדולי הסירכא כיון שהאשה קלפה קרום אחד ודאי נקלפו דלדולי הסירכא רק מחמת שמנקרים ממנו חוטי חלב אפשר שישארו דלדולי בשר הביה"כ בעצם ושכן אמרה האשה ועוד איך יוכל באומדנא זו להתיר ולהוציאה מחזקת קרוב לודאי והררי"ו כותב שהשו"ב אומר גם עכשיו שהן דלדולי הסירכא ומנידון מה שהשו"ב אומר שלפי

השערתו מקום הסירכא שראה בעת השחיטה היא אינה כנגד פי המחט שרואה עכשיו ע"ז לא השיב הררי"ע ואולי באמת אין השו"ב מעיד כן רק עיקר ראייתו מהדלדולים והנה אם השו"ב העיד שלפי ראותו אז הסירכא ועכשיו מקום פי המחט הסירכא אינה נגד פי המחט יש לצרף אומדנא זו והשערתו להקל דבאיסור אזלינן בתר הוכחה לדעת הט"ז סי' צ"ח סק"ב והכא שהוא איסור ספק ודאי יש לילך בתר הוכחה והשערת השו"ב אך אם השו"ב אינו אומר כן רק כל דבריו הם ממה שמדמה שהדלדולין הן דלדולי הסירכא ע"ז אין לסמוך להקל לכתחלה אבל דיעבד כיון הכו"פ מכשיר אף אם היא מכוון כנגד הנקב: א"כ נהי שאין לסמוך ע"ז מ"מ בשיש ספק אם היה כנגד הנקב או לא נ' בדיעבד יש לסמוך עליו:

וגם אם נדון שהשו"ב והאשה מכחישים זא"ז הרי גם לדברי האשה הדבר ספק אם היה הסירכא כנגד המחט או לא ולדברי השו"ב הי' הסירכא רחוק מהמחט א"כ לדברי האשה ג"כ יש מקום לצדד ע"פ דעת הכו"פ ולדברי השו"ב הוא כשר בודאי לכ"ע א"כ לכאורה יש להקל במכש"כ מהדינים הנזכרים בסי' ל"ט סעיף י"ו י"ז:

מ"ש הררי"ע דכיון שהאשה חלטה את ביה"כ בחמין תו לא מהני בדיקה שלא ניקב לחוץ משום דחמין סותמין את הנקב כמו גבי ריאה בש"ע סי' ל"ו ס"ד אין נראה כלל כי הנה דין זה דחמין סותמים את הנקב עד דלא מהני ליה תו בדיקה אינו נזכר בגמרא ופוסקים ראשונים כ"א הב"י סי' ל"ו כ' ונראה כו' והסכים עמו הישׁ"ש פא"ט סי' י"ט ומלשון רש"י ואין זו בדיקה יפה לא משמע שסותם בודאי דאל"כ הול"ל ואין זו בדיקה ע"כ אין לך בו אלא חידושו דדוקא בריאה הדין כן וגם דשם מיירי בנקב קטן ביותר שא"א לראותו ולא ניכר כ"א ע"י שמבצבץ כמו שמבואר בדרישה שם שהוכיח כן דמיירי בנקב קטן כזה דוקא לכן גבי נקב קטן כזה ובריאה שקרומיה רך שייך לומר דחמין כווצי ליה ונסתם הנקב אבל הכא גבי ביהכ"ס דהנקב ע"י מחט שהוא נקב הנראה היטב בראיית עין לא חיישינן כלל שיהי' הנקב נסתם ע"י שחלטו בחמין ולכן כיון שבדקו אח"כ את הביה"כ היטב ולא נמצא בו נקב אין לחוש לחששות שלא נזכרו בגמרא ופוסקים:

סימן מט

בדין מחט שניקב הקיבה מעל"ע רק שלא נמצא ק"ד ולא חלודה ת"ש סי' מ"ח ס"ז ד"ה כתב הש"ך וס"ק ט"ז פמ"ג סי' מ"ח בשפ"ד סק"ל דקורקבן עב ביותר כו' ומשם ראי' להתיר כאן בהמסס עכ"ל יש להשיב דדברי הט"ז סי' מ"ח ס"ק י"ז לומר בקורקבן הואיל ודאי ניקב הרוב מחיים תלינן גם המיעוט אחר הרוב ור"ל משא"כ בביה"כ י"ל שלא ניקב

הרוב מחיים כ"א רק עור א' ניקב מחיים כו' אבל בהמסס כיון שהוא רק עור אחד י"ל ג"כ גרע מביה"כ ולא תלינן שניקב חצי עור מחיים וחצי עור לאחר מיתה דכיון שהוא עור א' מהסתם ניקב כולו מחיים דהא לרש"י אפי' ניקב רק חצי העור טרפה דחיישינן שמא הבריא ולא דמי לקורקבן כמו שהאריך בתה"ד סי' קס"ה משום דאין דרך המחט לינקב וליכנס רק מעט ובדופן דק בדבר מועט שתפס תעבור הדופן להכי אע"פ שניקב רק חצי העור וחצי השני שלם חיישינן שמא הבריא משא"כ בביה"כ כשניקב רק עור א' לא חיישינן לכ"ע שמא הבריא א"כ כש"כ כשניקב ההמסס לחוץ רק שאין ק"ד דטרפה דזה חששא יותר מהחששא. דשמא הבריא לכן לא מצינו היתר כשאין ק"ד רק בביה"כ שיש בה שני עורות משא"כ בהמסס ואפ"ל אף לר"ת דמתיר בניקב חצי עור ההמסס דלא חיישינן שמא הבריא כי רק בוושט חיישינן שמא הבריא דפעיא ביה וגמדא לי' וחיישינן שמא חזרה המחט לאחוריה משא"כ בהמסס מ"מ לענין אם ניקב כולו מעל"ע רק שאין בו ק"ד י"ל דמחולק מביהכ"ס כמו שהקורקבן מחולק בזה מביה"כ לפ"ד הט"ז כ"ש המסס יש לחלק יותר מביה"כ מה"ט דכיון שהוא עור א' בדבר מועט שתתפס המחט תעבור הדופן משא"כ בביה"כ שיש לו שני עורות ואע"פ שהש"ך סי' מ"ט סק"ד מתיר גם בקורקבן אם לא נמצא עליו ק"ד התב"ש סי' מ"ט אות ג' חלק עליו והסכים עמו הפמ"ג סי' מ"ח במשבצות ס"ק י"ז ואפ"ל גם הש"ך לא כ"כ רק בקורקבן דעורו עב ומפני שהוא עב ביותר לא חולק ואין תולין בזה המיעוט אחר הרוב אבל בהמסס שהוא עור אחד י"ל דיודה לסברת התה"ד דכיון שהדופן דק בדבר מועט כו' והקיבה כיון שהיא ג"כ עור אחד ה"ל כדין ההמסס:

וראיתי במכ"א כלל כ' סעיף כ' בשם הרדב"ז ח"א סי' קי"ג דכל הכרס נידון כביהכ"ס אף לרש"י הת"ש סי' מ"ט סק"ג מחולק עם הט"ז סי' מ"ח סקי"ז דלהט"ז כיון שרובו ניקב מחיים תלינן המיעוט בתר הרוב ולהת"ש משמע כל שהתחיל לינקב מחיים אף מיעוטא לא תלינן שהרוב ניקב אח"כ ע"ש וא"כ להת"ש נ"ד שיש נפוח במקום הנקב מבפנים ומבחוץ א"כ עכ"פ ודאי התחיל הנקב מחיים לא תלינן בלאחר שחיטה אך אף להט"ז י"ל הכא כיון שרק דופן אחד ודאי שעכ"פ ניקבה רובה מחיים וגם הנפוח מעיד וע' תשו' הרדב"ז ח"א סי' רכ"ז (וע"ש בשט"מ בכתובות] בפי' בידוע שלאחר שחיטה דהיינו בפשוט יד הטבח כו' מזה ראי' להת"ש סי' מ"ט סק"ג יעו"ש) עכ"פ הכא כיון שהנפוח הי' גם מהצד השני וגם המחט ניקבה מעל"ע נראים הדברים ודאי שניקב כן מחיים ועדיף מחלודה ומ"ש המיקל ממ"ש בתשו' שבס"ס בית אפרים סי' ל' בשם השבו"י ח"ב דיש לתלות שהנפוח מבחוץ נולד ע"י הנקב שמבפנים אף שלא ניקב מעבר לעבר עכ"ז הגדיל

הכאב שיתהוה שם נפוח הנה גם השבו"י לא כ"כ רק כשלא ניקב משני צדדים ורק מצד אחד ע"ז כ' שמצד הניפוח אין להכריח שנקב משני צדדים אבל בנד"ז שהמחט ניקבה מעל"ע משני צדדים אז ודאי אין סברא להקל לומר שהנפוח נולד ע"י הנקב שמבפנים ושהמחט ניקבה צד השני לאחר שחיטה כולי האי ודאי אף לדבריו אין להקל ולא עדיף מאם ניקבה משני צדדים והודח שלא ידענו אם יש ק"ד דטרפה וה"נ הניפוח שמבחוץ עושה ספק גדול שניקבה מב' צדדים מחיים ועוד ראיתי בכנה"ג כשהמחט לא יצאה לחוץ וטמונה תוך העור לא בעינן קורט דם וכשהנקב משני צדדים טרפה וה"נ אפשר המחט טמונה תוך הנפוח שמבחוץ:

סימן נ

שאלה. ביה"כ שנמצא בו נקב מפולש והמעשה שהי' כך הי' שבעת שנתעסקה בו האשה להעביר הקרום מעליו שצריך לקלוף ממנו מבחוץ וגם מבפנים לנקות אותו היטב לא ראתה בו שום נקב כלל רק שינוי מראה מבחוץ הנראה כעת ג"כ ומבפנים גררה בסכין היטב כדרכה כדי לנקות אותו היטב ואח"כ מצאו בו את הנקב הלז המפולש מעל"ע ואין אנו יודעים אם אפשר לתלות את הנקב הזה שנעשה ביד האשה שגררה שם בסכין מחמת שלא הי' ניכר מקודם כלל וכאשר יש לזה ידים מוכיחות שבסמוך נעשה עוד נקב שבידוע שהוא נעשה שם בידי האשה ויש בזה הפ"מ. גם יש בע"ב שאכלו מהבשר והשומן מה לעשות עם הכלים שנתבשל בהם הבשר הנ"ל:

הנה פשוט דתלינן כל הנקבים שאפשר להעשות בידא דטבחא שמשמש שם בחוזק או שהעביר שם סכין תלינן בי' כמ"ש בגמ' גבי ריאה וה"ה בשאר אברים כמ"ש בש"ך סי' מ"ב ובש"ע סי' נ' וכ' בשמ"ח סי' ל"ו דבהעביר שם תלינן אפי' לא העביר בכח וכש"כ בנ"ד שגררה בכח הי' לתלות מהדין אך היינו דוקא כשהנקב בענין שע"י שנעשה ע"י סכין אבל נקב זה נראה בעליל שנקב ישן הוא אם משום שהוא נקב פתוח שיש חלל בהנקב לצד פנים אם שהוא נקב עגול דבכ"ז אין תולין כמבואר בשמ"ח שם בסעי' יו"ד ותו שנראה לי שקרם העור סביבות הנקב בענין שנראה ברור שמחיים נעשה אך נראה שאין זה רק עד רוב עובי העור אבל לשנאמר שהי' מפולש מעל"ע מחיים אינו ברור ואפשר יש קצת ראיה להפך שלא הי' מפולש דשם לצד חוץ הנקב מתקצר בחללו וגם אין שום קרימת עור בחלל הנקב ומ"מ אין זו ראי' כ"כ למסתכל על הנקב. וא"כ לכאורה פשוט שאין לתלות דעכ"פ ליכא בדיקה ודאי' שלא הי' מפולש מעל"ע ובנד"ז כפי שידוע שהי' עכ"פ נקב ברוב העובי בודאי ומסופקי' אם היה מפולש אזי הבדיקה מעכבת עיין

בט"ז סי' מ"ח ס"ק י"ב. ועת"ש שם דבכה"ג גם הרא"ש יודה וא"ל דדוקא בנקב שע"י קוץ הוא דחיישי' ולא בנ"ד דליתא דאפי' גבי שני עורות הוושט כ' התוס' והרא"ש ובחיצון אין ניכר שום חולי הא לאו הכי חיישי' מספיקא שמא שלט החולי וא"כ כיון דמחזקינן מעור לעור כש"כ בנ"ד דהכל עור א' והנה לרש"י טרפה אפי' ודאי לא היה מפולש כמ"ש בש"ך סקי"ג מיהו בנ"ד שהוא ע"י חולי דעת הט"ז סקי"א ודעת הש"ך סקי"ב להקל אף לפירש"י והב"ח מחמיר אך מה שיש לומר הוא כיון שראתה השינוי מראה ולא ראתה הנקב א"כ ה"ל כאילו נבדק ולא ראינו שהיה הנקב מפולש:

סימן נא

שאלה איש ממחנינו אכל קורקבן של אווז עם לחם והרגיש בפיו על השניים יתד של ברזל וכמעט ניכר שהוא מן הקורקבן הנ"ל שהי' כעין רקבון של בשר ואווז הנ"ל נמלח עם שארי אווזים וגם נתערב השומן בהתיכתן יחד ונשאל אצל האשה אשר תיקנה האווזים הנ"ל ואמרה שעשתה בזהירות ובבדיקה שבדקה וראתה כל אווז בפ"ע וגם בכל קורקבן ולב בפ"ע ובזה הלשון אומרת עבור שיראתה משאלות וטרפות לכן רמי' על נפשה לעשות זאת ולא ראתה שום שינוי במראה ולא שום נקב מבפנים ומחוץ וגם לא שום קורט דם:

בט"ז סס"י מ"ח סקח"י בשם תשו' אחיו (ע"ש בתשו' סי' כ"ה) החמיר בזה לאסור גם התערובות ושם בתשו' ביאר הטעם דלא מוקמי' אחזקה נשחטה הותרה משום דודאי איתרע מחיים כו' יעו"ש ומה שאסר בפשיטות גם התערובות אע"ג דאיכא ס"ס לשטתי' אזיל בסי' ק"י סקי"ד ע"ש אבל לפ"ד תשו' מ"ב סי' ל"ז הובא בש"ך בדיני ס"ס דין א' יש להתיר התערובות אם לא נודע הספק טרפות עד אחר שנתערב וכ"פ המ"י כלל מ"ג ס"ק כ"ה ובדיני ס"ס סק"ה:

ובנד"ז אפשר לצדד קצת יותר משום מ"ש בהשאלה שאמרה האשה שבדקה כל קורקבן בפ"ע עבור שיראתה משאלות וטרפות לכן רמיא על נפשה דא"כ כיון שבמתכוין בדקה הקורקבנין ולא ראתה שום נקב ולא שום שינוי א"כ קרוב הדבר שלא ניקב לחוץ כ"א היה כולו טמון מבפנים ובפרט שהי' יתד של ברזל דאם היה נוקב לחוץ היה הנקב גדול והגם שבתשו' מהר"י ז"ל אחי הט"ז כ' שאם באנו להתיר מפני שהדיחו התרנגולים ומלחום ומלגום ולא ראו שום ריעותא כלל אמרינן נשחטה הותרה כו' הא ליתא כו' ומה שלא ראו את המחט בולטת בשעת הדחה ומליחה ובישול אפשר שלא דקדקו יפה מרוב העסק לסעודה או שהמחט נקבה מחיים לחוץ ולא בלטה מחוץ והלאה עד אחר

הבישול שנתכווץ הקורקבן עכ"ל יש לחלק דהתם לא נתכוונו כלל לבדוק הקורקבנין מחשש טרפות וכן בדין דא"צ כלל לבדוק אחר הטרפות רק טרפות הריאה. וכיון שכן יש לחוש כמ"ש הוא ז"ל אפשר שלא דקדקו יפה משא"כ הכא שבמתכוין בדקה עבור שיראתה משאלות וטרפות:

לא אמרינן שמא לא דקדקה יפה ויש לדמותו קצת להנדון שנחלקו בו בעל תשו' עה"ג סי' ע"ט עם חמיו הצ"צ סי' ס"ה ועיין מזה בה' נדה במ"י סי' קצ"ו ס"ק י"ג ובס"ט שם ס"ק ל"ג:

אף שי"ל שא"א לבדוק כ"כ בטוב ויפה מבחוץ ולא דמי ממש לנדון העה"ג מ"מ עכ"פ י"ל דבדיקה זו מהני לצרפה לסמוך בכה"ג ע"ד תשו' מ"ב והמ"י דלעיל להכשיר התערובות והיינו לאוכלן שנים שנים כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס דין א' ועיין בפרק השוחט (דכ"ח) גבי וושט אין לו בדיקה מבחוץ ובפירש"י ותוספות שם דמשם מוכח דבשאר אברים יש להם בדיקה מבחוץ לענין נקב לכ"ע ויש להביא ראיה דבדיקה דנ"ד מלתא היא ממ"ש בסה"ת סי' י"ד גבי מחט הנמצא בריאה וז"ל הלכך מחט שנמצא בתוך הריאה אם שלימה באה לפנינו ואין המחט ניכרת מבחוץ וגם אין אנו רואין שום נקב מבחוץ כשרה עכ"ל וכ' הב"י סס"י ל"ו שמדבריו נראה דמכשר לה אע"פ שלא נפחוה ואע"ג דכתב דכל הפוסקים לא הכשירוה אלא בנפיחה היינו משום שרוב הנבלעים דרך הוושט הם נכנסים וע"כ מהסתם יש להחזיק שניקבה הריאה וכדפירש"י (דמ"ח ע"ב) ד"ה סמפונא נקט וד"ה דילמא וכ"כ הר"ן וכדי להוציא מרובא בעינן בדיקה ע"י נפיחה דייקא משא"כ הכא דליכא רובא המסייע לאיסורא כ"א ספק נקובה שפיר מצטרפת הבדיקה הנ"ל לחזקת כשרות וגם לפי' הרשב"א שם בשם הרי"ף והרמב"ם דלכ"ע כל שנמצאת בריאה או בכבד או במרה אין חוששין שמא דרך הוושט נבלע אלא דרך הקנה נכנס ודחק ובא ואפ"ה בעינן דבדקוה לה ע"י נפיחה י"ל דהתם שאני שמפני שהיא נכנסת בדוחק חוששין שמא ניקבה כמש"ש בטעמא דרבנן טרופאי משא"כ הכא אמנם מלשון הרא"ש שם סס"י כ"ו משמע דבלאו ה"ט חיישינן שמא ניקבה את הריאה לחוץ ועיין תוס' (דמ"ח ע"ב) ד"ה דילמא מיהו יש לתרץ עפמ"ש הגאון אאזמו"ר נ"ע סס"י ל"ג וז"ל משא"כ בריאה שנכנסה שם המחט שלא כדרך הילוך כל הנבלעים אלא ע"י כח המושך וכיון דאתרעי ריאה בכניסת המחט בה חיישינן נמי כו' שכן דרך כח המושך כו' ע"ש משא"כ בנד"ז שפיר י"ל דבדיקה זו מלתא היא ומ"מ היינו רק להקל לסמוך ולהכשיר התערובות כדעת המ"ב והמ"י דלעיל נגד דעת הט"ז ואחיו הגאון וסיעתם אמנם לענין השומן דליכא ס"ס רק שמצד התערובות הוי ספק דרבנן ובזה דעת הש"ך ומ"י ג"כ בדיני ס"ס דין י"ט להחמיר

ובפמ"ג בדיני ס"ס דין א' צידד גם בזה להקל בלא נודע הספק עד אחר שנתערב ועיין מזה בשער המלך סוף הלכות מקוואות כלל ו' שהעלה להקל אם באו ב' הספיקות כאחד ממש כמו בתבשיל שנמצאו בו חטים שאינן מבוקעות המבואר בא"ח סי' תס"ז דמיד שנאסרו החטים מכח ספיקא דאורייתא הותר התבשיל מכח ספיקא דרבנן ע"ש ומ"מ לדבריו משמע דגם בספק דרוסה שנתערב לא מהני מה שלא נודע הספק עד אחר התערובות ע"ש בד"ה הכלל העולה כו' ומ"מ בנ"ד מצד ההפסד הגדול שנתערב השומן בשומן של עשרים אווזות יש להקל מצד צירוף הבדיקה של האשה מקודם כנ"ל וגם שיש לעשות עוד סניף דשמא היה שומן שעל הקורקבן סותם הנקב כי באווזות פטומות יש שומן ברוב הקורקבן וע' במשבצות סס"י מ"ט. הלכך יש להתיר גם השומן אבל גוף האווזא שהקורקבן שלה אם ניכרת היא בפ"ע יש לאוסרה. גם הכלים שנתבשל בה הקורקבן הנ"ל יש לאסור וכן הכלים שעירו לתוכן התבשיל רק כלי שני יש להתיר:

סימן נב

משנה רפא"ט (דמ"ב) ודרוסת הזאב ופרש"י שהכה בצפרניו ומטיל בה ארס ושורפה ומ"ש רש"י בדקה זהו דבור אחר וקאי עמ"ש רבי יהודה אומר דרוסת הזאב בדקה וכ' רש"י ות"ק סבר אלים זיהריה דזאב למקלייה נמי לגסה וזהו ללישנא קמא בגמ' (דנ"ב ע"ב) גברא אגברא קרמית. דרב יהודה א' רב ס"ל דת"ק וריה"ו פליגי וגם הרמב"ם בפי' המשניות כ' [והלכה] כריה"ו. הלכה מכלל דפליגי והנה במ"ש בגמרא לל"ק וכי תימא הא קמ"ל דזאב בגסה נמי דריס יש ב' פי' הא' פי' רש"י דקאי אמתניתין דמתניתי' קמ"ל דזאב אפי' בגסה נמי דריס אבל רב אתי למעוטי חתול דאינו דורס אפי' בדקה אלא דממילא שמעינן דלרב זאב בגסה נמי דריס לת"ק הב' פי' התוס' דהא קמ"ל קאי על רב דרב לא למעוטי חתול קאתי לאשמעינן אלא הא אתי לאשמעינן דזאב בגסה נמי דריס ולפי' זה הסכים הר"ן בחידושיו וכן פי' הרשב"א בחידושיו ויש נפקותא בין שני הפי' האלה דלפירש"י אע"ג דלרב ת"ק ס"ל דאלים זיהריה דזאב למקלייי' נמי לגסה אפשר דלהלכה ס"ל לרב ג"כ כרבי יהודה והיינו כמו דחזינן בענין נקרע רוב החיצונה דג"כ משמע דפליגי ת"ק וריה"ו ומשמע בגמ' (דנ"א ע"ב) דהלכה כר' יהודה וכמ"ש הר"ן וקיי"ל כרבי יהודה דכיון דשקלינן וטרינן אמילתי' דריה"ו הלכתא כוותי' ועוד שאפשר שלא בא ריה"ו אלא לפרש דברי חכמים עכ"ל הובא ב"י רס"י מ"ח הרי אף אם פליגי ת"ק וריה"ו עכ"ז הלכה כריה"ו. ולרב אם פליגי כאן גבי דרוסת הזאב בגסה כמו"כ ודאי פליגי שם ג"כ א"כ כמו שם גניבא בשם רב אסי דהוא מתלמידי דרב ס"ל דהלכה כריה"ו

(ועיין בפ"ג דגיטין דל"א ע"ב וספ"ה דס"ב סע"א דגניבא אומר מימרות בשם תלמידי רב) י"ל גם כאן ס"ל לרב ג"כ כריה"ו ורב לא אתי [למעוטי] אלא חתול דאף לת"ק לא דריס בדקה משא"כ לפי' התוספות והרשב"א והר"ן ס"ל לרב לל"ק דזאב בגסה נמי דריס:

קיצור. אע"ג דרש"י במשנה מפרש כל"ק שבגמ' (דנ"ב ע"ב) דת"ק ס"ל דזאב בגסה נמי דריס מ"מ י"ל לפרש"י דרב עצמו אינו פוסק כת"ק בזה אבל לפי' התוס' (דנ"ב ע"ב) ודאי לל"ק סובר רב עצמו דהלכה דזאב בגסה נמי דריס:

ב והנה רש"י פי' דנ"ב ב' גבי בבהמה מן הזאב ולמעלה אבל מן הזאב ולמטה אין לו ארס חזק להמית בהמה אלא עופות וכ' מהרש"א וז"ל מדבריו אלו נראה דאף מגדיים וטלאים ממעט רב כל שהוא מזאב ולמטה כגון חתול כו' ע"ש ויש לסייע דבריו ממשנה מפורשת בפב"ת דמנחות (דק"ז סע"א) שבלשון בהמה הוי נמי גדי וטלה ובלשון בקר אין רק פר ועגל וכיון דרב אמר בבהמה מן הזאב ולמעלה למעוטי חתול משמע מכל מיני בהמה ממעט ליה והקשה מהרש"א דלקמן אמר רב כהנא אמר רב דיש דרוסה לחתול בגדיים וטלאים וכ' ליישב בדוחק אבל לפי פשוטו צ"ל דאמוראי נינהו ואליבא דרב דלרב יהודה אמר רב ממעט חתול אפי' מגדיים וטלאים ולרב כהנא אמר רב אינו כן אבל לפי' התוס' דלל"ק רב לא אתי למעוטי חתול כ"א להשמיענו דזאב בגסה נמי דריס הי' מקום לומר דלק"מ מרב כהנא אמר רב ארב יהודה אמר רב דאפ"ל דלל"ק באמת ריה"ו א' רב לא ממעט כלל חתול מגדיים וטלאים ומ"ש בבהמה מן הזאב ולמעלה היינו דכל מן הזאב ולמעלה שוה דמה ארי בגסה אף זאב בגסה. וא"כ זהו לכאורה ראי' לפי' התוס' שלא נצטרך לומר דאמוראי נינהו ואליבא דרב וגם מזה יהי' ראי' ג"כ דהלכה כלישנא קמא ולא כלישנא בתרא למעוטי חתול. והיינו ג"כ משום דלל"ב דרב אתי למעוטי חתול מבהמה א"כ משמע דכל מין בהמה ממעט לי' ואפי' מגדיים וטלאים וזה נגד רב כהנא ורב חסדא משא"כ לל"ק אין מחלוקת אך התוס' עצמן פי' למעוטי חתול רק מאימרי רברבא ונדחקו לפרש כן בשביל להשוות רב יהודה עם רב כהנא ורב חסדא א"כ לפ"ז אין שום ראי' דהלכה כל"ק נגד ל"ב כיון דאף לל"ב לא ממעט חתול רק מאימרי רברבי ואפ"ל דבאמת גם לל"ק אם באנו לדייק לשון בבהמה נשמע ג"כ דבשום בהמה לא דריס רק זאב אעכצ"ל דלאו דוקא הוא:

קיצור. לכאורה הנה יש ראי' לפי' התוס' דלל"ק לא ממעט רב חתול מהא דרב כהנא ומהא דרב חסדא לפי איכא דאמרי סע"ב וא"כ יהיה זה ג"כ [ראי'] דהלכה כל"ק דלרב זאב בגסה נמי דריס אך מהתוס' עצמו בד"ה אילימא למעוטי. מוכח דאין זה ראי' כלל:

ג ועוד יש ליישב קושיי' מהרש"א לפי מ"ש בגמרא גבי רב חסדא הוא דאמר כי האי תנא דתניא בריבי אומר כו' א"כ בריבי ורבנן שניהם ס"ל דבמקום שאין מצילין אין דרוסה לחתול ונמייה ובמקום שיש מצילין ס"ל לבריבי דיש דרוסה ולרבנן ס"ל דאין דרוסה וא"כ י"ל ריה"ו ס"ל כרבנן וזהו דאמרינן הוא דאמר כי האי תנא כו' ר"ל רב חסדא אבל ריה"ו ס"ל כרבנן ורב כהנא ג"כ ס"ל כרב חסדא א"כ אף אם רב יהודה ס"ל ג"כ כרב חסדא מ"מ ממעט חתול אפי' מגדיים וטלאים במקום שאין מצילין וכן משמע בהדיא ברש"י בד"ה איכא דאמר ומתניתן דנקט זאב משום אימרי רברבי נקט כו' משמע הא לל"ק דרב חסדא י"ל דמתני' דנקט זאב היינו למעוטי חתול אפי' מגדיים וטלאים והיינו במקום שאין מצילין רק גבי רב כהנא פירש"י דנ"ג ע"א ד"ה באימרי רברבי דמ"ש רב בבהמה מן הזאב ולמעלה היינו למעוטי חתול מאימרי רברבי וצ"ל משום דס"ל דרב כהנא ס"ל יש דרוסה לחתול בגדיים וטלאים אף במקום שאין מצילין וכל"ב דרב חסדא (דנ"ב סע"ב) וסה"ת סי' כ"ה כ' דרב דאמר דרוסת חתול בגדיים וטלאים מוקי לה תלמודא ביש מצילין דוקא עכ"ל א"כ לפ"ז לק"מ על לישנא דלמעוטי חתול קאתי רב מהא דרב חסדא כנ"ל וממילא דאין שום קושי' על פירש"י לל"ק דמפרש דרב למעוטי חתול קאתי אלא שיש להקשות לכאורה דא"כ מהו דאמר למעוטי חתול מבהמה אם במקום שיש מצילין הרי אף בעופות אין לו דריסה כדמוכח לכאורה מדפריך והא ההיא תרנגולת כו' מיהו לפמ"ש הרשב"א בחידושיו דאפי' צחצוחי קושי' אין כאן י"ל דבאמת בעופות יש לחתול דרוסה אף במקום שאין מצילין ועוי"ל דאף אם גם בעופות אין לו דריסה במקום שאין מצילין כמ"ש בסה"ת מ"מ שפיר קאמר רב יהודה אמר רב בבהמה מן הזאב ולמעלה למעוטי חתול מגדיים וטלאים במקום שאין מצילין ולא קשה דא"כ גם בעופות כן דבעופות הא יש דריסה לעופות הדורסים נץ בעוף הדק וגס בעוף הגס אף במקום שאין מצילין אבל בבהמה ואפי' בגדיים וטלאים לא דריס במקום שאין מצילין אלא מן הזאב ולמעלה:

קיצור עוד יש ליישב דפי' למעוטי חתול היינו במקום שאין מצילין דאזי אינו דורס כלל אף בגדיים וטלאים וא"ת אם כן אף בעופות אין לו דריסה י"ל מ"מ שם יש דריסה לנץ ולגס אבל בבהמה רק מן הזאב ולמעלה:

גם אדרבה (קשה] על פי' התוס' בענין וכי תימא הא קמ"ל דר"ל דמן הזאב ולמעלה דינו כארי דא"כ לא הוי דומי' דמן הנץ ולמעלה דנץ ודאי לא דמי לגס דהא לא שמעינן לת"ק שיהי' ס"ל דנץ דורס בעוף הגס כמו זאב בבהמה גסה:

אבל לפירש"י אתי שפיר דבאמת פי' מן הזאב ולמעלה אינו מוכרח כלל דדומה לארי וכמש"ל אות א' והוי ממש דומי' דמן הנץ ולמעלה ואף להרמב"ם דמחמיר טובא בדרוסת

הנץ מ"מ לא משמע דס"ל לת"ק יהי' דריסה לנץ בעוף הגס כמ"ש בב"י ובכל האחרונים היוצא מזה דלענין דרוסת הזאב בגסה אף לל"ק אין מוכרח דרב ס"ל כת"ק דשפיר י"ל דס"ל כריה"ו [וכנ"ל] אות א' ואף להתוס' דרב ס"ל כת"ק כיון דר' בנימין בר יפת אמר ר"א פליג וס"ל דריה"ו לא בא רק לפרש דברי חכמים:

ואשכחן גבי כרס החיצונה דכל האמוראי' ס"ל כרבי בנימין א"כ גם כאן י"ל מידי ספיקא לא נפקא עכ"פ שמא הלכה כר' בנימין בר יפת אר"א נמצא אף לל"ק מידי ספיקא לא נפיק שמא זאב אין לו דריסה בגסה וללי"ב ס"ל לרב ג"כ כר' בנימין בר יפת ע"כ יש להכריע כל"ב ועוי"ל דכל האמוראים (דנ"א ע"ב) שגם תלמידי רב דס"ל כר' בנימין בר יפת שם בפשיטות היינו משום דס"ל כל"ב דכאן ובזה נדחה מ"ש הפר"ח סק"ג מפ' כיצד מברכין מה ענין ר"ב בר יפת כו' דשאני הכא דמוכח בגמ' (דנ"א ב') דהרבה אמוראים ס"ל כרבב"י שם וכנ"ל והא בהא תלי' כ"ש לפמ"ש דלפירש"י גם רב אינו מוכרח דס"ל כת"ק וכן פסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א בתה"א והר"ן ובישו"ש סי' ע' כ' שכ"כ הגמי"י בשם ר"י וכ"כ בשמו בתה"ד רס"י קע"ח הובא ב"י והב"ח כ' שט"ס הוא וא"א לומר כן בתה"ד שכ' ומדברי רב אלפס ורבינו יצחק נמי כו' ע"ש וע' מזה בכנה"ג בהגב"י אות ו' וכן באגודה פא"ט סי' נ"ה פסק דזאב אין לו דריסה בבהמה גסה וכ"כ מהרש"ל שם בשם הא"ז וכ"ה בתה"ד שם בשמו וכן פסק רבינו ירוחם נט"ו אות י"ז ח"ג ואף דסה"ת וסיעתו ס"ל דזאב יש לו דריסה בגסה מ"מ פסק הרב"י בש"ע והיש"ש שם דלא כוותי' ובראב"ן סי' רנ"ב משמע דס"ל דזאב יש לו דריסה בכל בהמה אמנם משמע ג"כ דס"ל דנץ יש לו דריסה בכל העופות אפי' בגסים ואפשר היינו דמפרש כן מ"ש בבהמה מן הזאב ולמעלה ובעופות מן הנץ ולמעלה ור"ל דלת"ק הזאב יש לו דריסה בכל בהמה וכמ"כ הנץ בכל עוף שיהי' דרבי יהודה דמייחד דורס לבהמה דקה זאב ודורס לבהמה גסה ארי מייחד כמ"כ בעופות נץ לעוף הדק והגס לעוף הגס ועיין בתה"א אבל לת"ק דאינו מחלק וס"ל דזאב דורס בגסה ג"כ ה"ה נץ דורס בכל העופות וא"כ דבריו אלה גבי נץ הם ודאי נגד כל הפוסקי' דכולם ס"ל דנץ אין לו רק בעוף הדק שוב מצאתי בספר תפארת למשה סי' נ"ז שפי' כן דעת הרמב"ם דס"ל [דנץ] דורס בכל עוף ושהחילוק בין נץ לגס אינו רק לר' יהודה ולא לת"ק וס"ל דאף דגבי זאב קיי"ל כריה"ו מ"מ גבי נץ קיי"ל דדורס בכל עוף וגם בפר"ח נזכר כזה אבל אין כן דעת כל הפוסקים ובפרט כיון דקיי"ל כריה"ו בזאב וארי מהכ"ת נחלק עליו בנץ וגס דהא שם לא הוזכר פלוגתא במשנה ומזה ראי' דריה"ו בא לפרש דאל"כ ה"ל לת"ק לאמר ודרוסת הנץ בעופות:

ה וכן מצאתי בתויק"ו סי' נ"ז סק"א וז"ל נחזור לענינינו הנלע"ד דרמ"י ס"ל כרוב הפוסקים דאין לזאב דרוסה בגסה ולכן נלע"ד כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרשב"א והר"ן כולם ס"ל דאין לזאב דרוסה בגסה והב"י פוסק כן להלכה גם מדברי הרמ"י נראה שמסכים לדבריו והראי' שלא חלק עליו בהג"ה כו' לכן נלע"ד המיקל לא הפסיד והרוצה להחמיר יחמיר בשל עצמו ולא בשל אחרים וכ"ז בבהמה גסה אבל בעגלים הרכים צ"ע עכ"ל ועמש"ל שכ"ד הא"ז ורי"ו והאגודה ומהרש"ל וכ"ד הט"ז סק"ג להורות כשטת הרי"ף והרמב"ם וסייעתם וכ"ד הפרי תואר סק"ג רק שכ' שלכתחלה אין לקנותו (ור"ל לקנות הבהמה אבל כשהטבח שוחטו אם נחמיר שלא לקנות ממנו א"כ זהו אינו לכתחלה כ"א כדיעבד. ועיין בהר"ן ספ"ק דכתובות (די"ד ע"א) גבי והא נמי כדיעבד דמי) והש"ך החמיר דהיכא דאפשר למוכרו בלא הפסד יש למוכרו והפר"ח החמיר יותר להצריך הפ"מ והש"ך לא ס"ל אלא כשאפשר למוכרו בלא הפסד כלל שהרי בהפ"מ מתיר אפי' בעגלים שא"צ למוכרן ובכו"פ כ' דבודאי דרוסה יש להחמיר כסה"ת ובספק דרוסה יש להקל ועיין בתשו' גבעת שאול סי' ז' כ' בפשיטות דבספק דרוסה אין לחוש כלל והנה טעמו של הכו"פ להחמיר הוא משום דאם זאב דורס רק בדקה אז פי' למעוטי חתול ע"כ צ"ל מגדיים וטלאים ג"כ דבאימרי רברבי אין שייך להצריך מיעוט שהרי הם גדולים מחתול וזאב יוכיח. אבל אי אמרי' דזאב דריס אף בגסה אז צריך למעוטי חתול מאימרי רברבי ולכן רש"י שפי' למעוטי חתול שאינו דורס רק בעופות היינו לפי הפי' שזאב אין לו דריסה בגסה אבל לפי המסקנא דחתול לא אימעט מגדיים וטלאים עכצ"ל דזאב בגסה נמי דריס זהו תוכן דבריו ולע"ד ראש דבריו אמת דודאי לפמ"ש רש"י דחתול אינו דורס רק בעופות י"ל דזאב אין לו דריסה בגסה אבל מה שהוכיח מהא דחתול דורס מגדיים וטלאים שכמ"כ זאב יש לו דריסה בגסה זה אינו דהא אינהו לא אמרי למעוטי חתול ודי להוכיח מזה דזאב יש לו דריסה בעגלים הרכים שכמו שאמרו דרוסת הזאב בדקה דמשמע למעוטי חתול ואעפ"כ בגדיים וטלאים יש לו דריסה הרי שהם שוו לעופות לגבי חתול כמ"כ אף דבזאב אין לו דריסה בגסה מ"מ בעגלים הרכים כיון שהם קטנים מן הזאב י"ל דיש לו דריסה כמו באימרי רברבי ורב דאמר למעוטי חתול את"ל דס"ל לפ"ד ריה"ו דאין לו דריסה אף בגדיים וטלאים אפשר לפ"ז באמת זאב אין לו דריסה גם בעגלים הרכים אבל אנן קיי"ל כרב כהנא דחתול יש לו. דריסה בגדיים וטלאים י"ל שכמ"כ זאב יש לו דריסה בעגלים הרכים וכ"ד התויק"ו וססק"א:

והוא כפסק מהרש"ל ביש"ש סי' ע' והנה הב"ח אוסר אפי' למוכרו לעובד כוכבים והש"ך והפר"ח חלקו עליו ומתירים למוכרו בהפ"מ ואפשר לצדד בהיתר המכירה מטעם אחר

דהנה אפי' מקום הדריסה ניכר מבחוץ עדיין יש לה היתר מבפנים שאם לא האדים הבשר מבפנים כשרה היא כמו שהאריך במשמרת הבית. וא"כ אין כאן עדיין רק ספק טרפות. אף להאומרים דזאב דורס בודאי בעגלים הרכים וכיון דאיכא נמי כמה דיעות ראשונים ואחרונים דזאב אין לו דריסה אף בעגלים הרכים ואיכא נמי ספק שמא לא ימכרנה לישראל. ע"כ אפשר להקל בהפ"מ להתיר למוכרו:

ו והנה בתוספתא פ"ג איתא דרוסת הזאב לבית חלל פסולה דרוסת הנץ לבית חלל פסולה ריה"ו אומר דרוסת הזאב בדקה ודרוסת ארי בגסה דרוסת הנץ בעוף הדק ודרוסת הגס בעוף הגס ובגמרא פי' הברייתא דתניא עד שתנקב לחלל אבל דרוסה לית להו א"כ לפ"ז כמ"כ כאן גבי זאב דוקא שניקב לבית חלל פסול אבל דריסה לית להו וצ"ל דמיירי בבהמה גסה וריה"ו מפרש דברי ת"ק דבדקה הוא דורס אפי' לא ניקב לבית חלל וא"כ יהי' מהתוספתא ראי' דזאב בגסה לא דריס אך אפשר לדחות דפי' לבית חלל אינו עד שתינקב לבית חלל אלא עד שיגיע ארס הדריסה לבית חלל דהיינו עד שיאדים בשר כנגד בני מעיים ועוי"ל דאפי' אם פי' לבית חלל היינו עד שתינקב לחלל י"ל הת"ק דתוספתא ס"ל כבריבי וס"ל אין דרוסה לזאב ג"כ אלא במקום שיש מצילין ואנן קיי"ל כרבנן דפליגי אבריבי ומ"מ נראה שמהתוספתא יש ראי' דריה"ו דמתני' פירושא מפרש דברי ת"ק דמתני' שמאחר שבתוספתא לא נמצא כלל מי שיחמיר בדרוסת הזאב בגסה שאדרבה ת"ק מיקל טפי מדברי ריה"ו. א"כ איך יתכן דת"ק דמתני' מחמיר טפי מריה"ו. א"ו ריה"ו מפרש דברי ת"ק ועיין בתשו' בית חדש החדשות סי' י"ח י"ט שהחמיר בדרוסת הזאב בגסה ואזיל לשטתי' ולעומתן מהר"מ לובלין סי' צ"ג מיקל לגמרי שאין לו דריסה אפילו בעגלים וכ"ד הט"ז סק"ג והסברא הממוצעת היא כמש"ל בשם התויק"ו:

ולענין דוב ונמר בגסה הרשב"א בחידושיו דנ"ג סד"ה איבעי' להו כתב ומיהו בשלמעלה מן הזאב כגון דוב ונמר משמע דלית להו דריסה בשור ובשאר בהמה גסה דהא ארי קתני דאלמא כל שלמטה מן הארי אין לו דריסה בבהמה גסה עכ"ל והתה"ד סי' קע"ח כ' בשם הא"ז דדוב יש לו דריסה בבהמה גסה וכ"ד הראב"ן סי' רנ"ב אלא שממנו אין ראי' דס"ל דזאב נמי דריס בגסה ומדברי תה"ד נראה דמחשב זה לספק שקול ובמהרש"ל בישש"ס ס"י ע' חולק עליו ואינו מחשיב זה לספק כ"א לודאי דרוסה ובש"ע משמע דהרב"י ס"ל להפך דהלכה כהרשב"א דאין לו דריסה בגסה ודעת הרמ"א והט"ז והש"ך נראה כדעת תה"ד דה"ל ספק והפר"ח סק"ז הקשה על הא"ז דא"כ איך קתני ודרוסת ארי בגסה. אלמא דכל שהוא למטה מן הארי אע"פ שהוא למעלה מן הזאב אין לו דריסה בגסה ונ"ל דס"ל דריסת ארי בגסה היינו אף בדרברבי מיני' והחי' שהיא למעלה מן הזאב דקאמר יש לו

דריסה בגסה היינו בדכוותיה או בזוטר מיני' ופסק המחבר עיקר עכ"ל ר"ל שאין לדוב דריסה בגסה כלל כמו הזאב:

ולכאורה נ"ל להוכיח מהש"ס דדוב יש לו דריסה בגסה מדאמרי' פ' בהמה המקשה (דע"ה ע"ב) בענין בן פקועה דנפל דובא עלי' ומשמע בהרא"ש שם דבן פקועה ההוא הוא מבהמה גסה וכן מוכרח מהמשנה דתנן מצא בה בן תשעה חי כו' דע"כ מיירי בגסה דדקה אין עיבורה רק חמשה חדשים כדאיתא פ"ג דנדה וכ"מ מלשון אפי' בן שמונה שנים וחורש בשדה דחורש היינו רק גסה ומבואר בתוס' והרא"ש שם דהגמ' קמ"ל דבבן פקועה אע"ג דגזרו רבנן שצריך שחיטה עכ"ז אין טרפות פוסלות בו ולכן אין איסור מחמת דריסת הזאב והנה התוס' י"ל דאזלי לשטתם דס"ל דזאב בגסה נמי דריס עכ"ל שפיר קמ"ל בזה דאין אסור מחמת דרוסת הזאב אבל לפ"ד רוב הפוסקים דס"ל דזאב אין לו דריסה בגסה. א"כ מאי קמ"ל בזה וכמו שכ' הרא"ש בשם יש מפרשים ע"ש ע"כ נ"ל דהתם מיירי בדרוסת הדוב ולא בדרוסת הזאב וכ"כ המתורגמן דתרגום דדוב הוא דובא בוא"ו אחר הדלי"ת אבל התרגום דזאב הוא דיבא ביו"ד אחר הדלי"ת וכ"מ ממ"ש בגמ' פא"ט (ד"נ ע"ב) בענין סניא דיבי דפירש"י מקום מאוס וכחוש אפי' לזאבים הרי זאבים נקראו דיבי ביו"ד אחר הדלי"ת. וכיון דהכא אמר דנפל דובא עלי' בוא"ו אחר הדלי"ת משמע דהיינו דוב ודוב י"ל דדורס בגסה כמ"ש הא"ז ע"כ שפיר קמ"ל דמפני שהוא בן פקועה אינו נאסר ע"י דריסה וכ"ש ע"י שאר טרפות וכמ"ש בטור וב"י סי' י"ג מיהו יש לדחות מתרי טעמי הא' דבמשמרת הבית בית שני שער ה' דנ"ח סע"א פי' דגרע מדריסה וכמ"ש רש"י ולא הי' יכול להחיות עוד וצ"ל שניקבו באברים הפנימים או דלא גרע מדריסת הנץ כשנקב לחלל. וה"נ דרוסת הזאב כשנקב לחלל כמ"ש בתוספתא י"ל טרפה אף בגסה. הב' י"ל דהתם בר פקועה הי' רק עגל ובעגלים י"ל שיש דריסה אף לזאב כמש"ל ותירוץ זה למדתי מדברי התל"מ שכ' שמכאן משמע כפי' המשנה להרמב"ם דזאב יש לו דריסה בעגלים:

סימן נג

משרתת הביאה קדרה שנתבשל בה בשר טרפה והי' בה מים ערך ב' קווארט ובשר ערך חצי קוו' ונשפך ממנה א' קוו' וכך שיערו האנשים שהיו בעת ההיא ונמצא לחלוחית תחת ד' קדירות מחזיקים ערך ששה טעפ עם בשר הרבה:

בלול תרנגול הי' שבעה תרנגולים בלילה ושמעו קול צעקתם בלילה והלך הבעה"ב לראות וראה עינו נמי' למראה ויצאו ששה תרנגולים מן פתח הלול וא' נטרפה בלול ופתח הלול הי' רחב לצאת ב' תרנגולים כ"ה לשון השואל:

תשובה על השאלה הא' יש לצרף דהרוטב כשנשפך על התנור ואולי יש שם אפר נעשה נטל"פ כמ"ש בת' ח"ץ ובמנ"י גם לומר שמה שנשפך על הכלי מבחוץ ה"ל כאלו הגיע כולו לפנים זהו חומרא גם מין במינו דרבנן:

על שאלה הב' אע"ג בד"מ סי' נ"ז סק"ו משמע בשם או"ה כשהלול אינו סגור נידון כמקום רחב הנה מקור הדין דמקום רחב לא נז' בגמ' והוא מד' הרשב"א וסה"ת ובנד"ז שהלול המה ודאי מקום צר אף שיכולין לברוח דרך הפתח י"ל דל"ד כלל למקום רחב דשם יכול לברוח לכל הצדדים משא"כ הכא רק דרך מקום אחד גם אולי הדורס נכנס דרך הפתח ולכן לא יוכלו לברוח וע' בכנה"ג דהרבה ס"ל דדוקא בקעה נק' מקום רחב ובעופות דיר ואע"ג למ"ש המ"ב דדומה לדין צידה וגבי צידה כשהפתח פתוח לא חשוב צידה י"ל הא גבי צידה אם יושב על הפתח ומלאוהו חשוב צידה וה"נ אפשר להדורס לעמוד אצל הפתח:

סימן נד

בענין חלב פרה שנמצא בעת החליבה מעט דם מ"ש הנ"ש סי' כ' ומי יוכל לשער כמה דם נתערב בחלב כו' ור"ל שמא ליכא ס' זה אינו דאם רואים מראה חלב זה כשאר מראה חלב אחר של בהמה לבן בתכלית א"כ ודאי ליכא בו א' מששים בדם וגם יכולים להבחין ליתן דם במעט חלב א' מס' ודאי לא יהי' החלב לבן כן ועוד דדם שנתערב בחלב א"צ ס' רק שלא יהי' בו נ"ט וא"כ יוכלו לטעום שאין בו טעם דם ובתשובת חינוך בית יהודא סי' ל"ח אסר כשהחלב נוטה לאדמומית ושם הוסיף (טעם) א' משום דאמרי' פ"ק דנדה (ד"ט ע"א) מי יתן טהור מטמא והיינו חלב שנברא מהדם שנעכר ונעשה חלב ומסתמא ה"ה בבהמה כך וכיון דיש דם בחלב מוכח דעדיין לא לגמרי נשתנה הדם לחלב:

ג"ז לא שייך רק כשאין החלב לבן לגמרי והנה מ"ש ומסתמא ה"ה בבהמה כן יפה כיון ותלמוד ערוך הוא פ"ק דבכורות (ד"ו ע"ב) חלב חדוש הוא כיון דאמר מר דם נעכר ונעשה חלב כו' ושם מבואר בהדיא דרבנן לא ס"ל כן וכן פ"ק דנדה שם מהו דתימא ר' יוסי תרתי אית לי' אך עכ"ז החוש מראה כדעת ר' מאיר דרוב המניקות כשפוסקי' מלינק חוזר עלי' הוסת ומזה יש ליתן סמך לדברי הנו"ב מה"ת חי"ד סי' ל"ה שהביא דבשבת פ' חבית (דקמ"ד א') בפירש"י ד"ה שדם מגפתו והתוס' שם סד"ה שלא לרצון ודקמ"ג

סע"ב בד"ה לרצון ס"ל דרבנן דר"ע ס"ל דם נעכר ונעשה חלב וע' מזה בהר"ש סוף מסכת מכשירין [מ"מ] י"ל אחזוקי איסורא שעדיין לא נשתנה לא מחזקינן כמו גבי (ירוקים של האדימו) [אדומים שלא הוריקו] חולין פא"ט [ע"כ מצאנו]:
הלכות מליחה

סימן נה

בדבר השאלה ששחטו אווזא כהוגן ושהתה למות והלכה מעל"ע ואח"כ מתה ושהתה עוד שני ימים בלא מליחה ומעת שנשחטה שהה הבשר בלא מליחה ג' ימים מעל"ע האם מותרת לבישול ע"י מליחה והעירו מעלתם להתיר מהש"ס גיטין פרק מש"א (דף ע' ע"ב). שחט בו שנים או רוב שנים כו' חי הוא כו' וכ"ה פב"ת דיבמות (דק"כ ע"ב) ומהש"ס חולין פרק השוחט (דל"ג ע"א) וממתין לה עד שתצא נפשה כו' עכ"ל:
יפה העירותם הגם דלכאורה יש להעיר להחמיר ממ"ש בגמ' חולין שם (דל"ב ע"א) שחט את הקנה כו' כמאן דמנחא בדיקולא דמיא ופרש"י כמו שניטלה כולה מן הבהמה ומונחת בסל כו' צ"ל דזהו רק לענין שלא מיטרפא הבהמה אח"כ בנקיבת הריאה אבל לעולם ודאי חשיבה חיה עדיין ולא מתה כדמוכח בהדיא שם דל"ג א' בגמ' ורש"י ד"ה לדבריו דרבא ואינה יוצאה להן מידי אבר מן החי עד שתמות כו' ולישראל דיוצאה מידי אבר מן החי ע"י שחיטה היינו רק לאוכלה אחר שתצא נפשה אך הרשב"א בתה"א בית שני שער שלישי (דף ל') כתב ואילו נשחטו כל הסימנין אע"פ שחתך בני מעיים ופרשו לגמרי קודם שתצא נפשה מותרת משום דכמתה גמורה שויא רחמנא להתירה באכילה הרי ס"ל דכשנשחטו שני הסימנין חשיבא כמתה גמורה אף קודם שתצא נפשה וצ"ל הא דאסור לאכול ממנה עד שתצא נפשה אינו שייך לדין אבר מן החי אלא דלא תאכלו על הדם זהו ל"ת בפ"ע בסנהדרין פרק ארבעה מיתות (דס"ג ע"א) וכמ"ש התב"ש סי' כ"ז סק"ד ולכן ס"ל דלבן נח שרי להאכילה אף קודם שתצא נפשה כו' א"כ מבואר דע"י שחיטת שני הסימנים או רובם יצתה לגמרי מדין חיה והחותך ממנה אבר או בשר אין כאן שום איסור משום אבר מן החי וחשיבא מתה גמורה א"כ לפ"ז י"ל לנ"ד ג"כ דכיון דחשיבא מתה גמורה א"כ גם לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה מונין מן לאחר שחיטה אף שעדיין לא יצתה נפשה וכן משמע לכאורה עוד מהש"ס פ"ק דחולין (דף כ"א ע"א) גבי הותזו ראשיהן אע"פ שמפרכסין טמאין כזנב הלטאה שמפרכסת ופירש"י דאע"פ שמפרכסין אין זה חיות:

ומבואר בגמרא שם דפי' הותזו ראשיהן היינו שנשחטו שני הסימנין כולן או אפילו רק רוב שנים לחד מ"ד וכ"כ הר"ש פ"ק דאהלות (מ"ו) והרא"ש לשם ומסוגיא זו הקשה הכ"מ ספ"א מה' טומאת מת על הרמב"ם שם שכתב אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתצא נפשו כו' ונדחק שם לתרץ זה אבל באמת י"ל דלק"מ דבאדם ודאי חשוב חי אפילו נשחטו הסימנים עד שתצא נפשו כמבואר בגיטין פמש"א (דף ע' ע"ב) ופב"ת דיבמות (דק"כ ע"ב) דאמרינן בהדיא חי הוא אלא שסופו למות וכמ"ש בטוש"ע אה"ע סס"י קכ"א סעיף ח' ובזה מיירי הרמב"ם ספ"א מהט"מ אבל גבי בהמה וחיה כיון שהתורה אמרה דאחר שחיטת שני הסימנים שריא באכילה ע"כ דאינו חשוב אז חיה כ"א מתה כנ"ל בשם הרשב"א ובזה מיירי הש"ס דחולין (דכ"א ע"א) הנ"ל:

קיצור לכאורה יש להחמיר ממ"ש כמאן דמנחא בדיקולא דמי מיהו זהו רק לענין שאינה נטרפת ע"י נקב אבל עדיין חשיבא חיה מיהו מהרשב"א משמע דכמתה ממש חשיבא והאיסור לאכול עד שתצא נפשה אינה כלל משום אמ"ה כמ"ש הת"ש וכ"מ פ"ק דחולין (דכ"א ע"א) דכשנשחטו שני הסימנין חשוב הותזו ראשיהן והרמב"ם ספ"א מהט"מ דס"ל דחשוב חי וכ"מ בגיטין פמש"א זהו באדם אבל בבהמה שהתורה התירה לאוכלה אחר שחיטת שני הסימנין מבואר דחשיבא אז מתה ולא חיה:

ב אבל באמת קשה לומר כן דהא גם בבהמה מצינו בהדיא שאף אחר שחיטת שני הסימנין כולן חשובה חיה לכל דבריה וכמבואר בהדיא בגמרא פרק השוחט (ד"ל ע"א) וז"ל וכ"ת בעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים הרי היא כחיה לכל דבריה משמע דאף בכל שחיטה איירי ואף בשחיטה כשרה ואף שנת' לעיל דע"י שחיטה כשרה יצתה לגמרי מדין אבר מן החי זהו גזה"כ לענין היתר אכילה אבל לעולם חשיבא חיה לכל דבריה כמו לענין העמדה והערכה וכמו באדם דחשוב חי אף לענין גרושין וכנ"ל אך התוספות שם כתבו אין המשנה כן בשום מקום אלא דדייק לה מן המשנה דהעור והרוטב וא"כ מיירי בשחיטת בהמה טמאה והדין הוא משנה מפורשת פ"ט דחולין (דקי"ז ע"ב) השוחט בהמה טמאה לא"י כו' אבל לא טומאת נבלות עד שתמות או עד שיתיז את ראשה כו' ובגמ' שם (דקכ"א ע"ב) פליגי חזקיה ור' יוחנן לחזקיה כששחט בה שנים או רוב שנים יצתה מכלל חיה ואין חייבים עליה משום אבר מן החי ואעפ"כ לכלל מתה לא באה והיינו מתניתין הנ"ל דאינה מטמאה טומאת נבלות ולרבי יוחנן היא בכלל חיה שחייבין עליה משום אבר מן החי ואמרינן שם נקוט דרבי יוחנן בידך שאבר הפורש ממנה כאבר מן החי וכן הדין כששחט א"י בהמה טהורה כמש"ש בגמרא מבואר דאף שנשחטו בה שני הסימנין היא כחיה לכל דבריה עד שיתיז את ראשה ממש

ופירש"י במשנה דקי"ז ע"ב דה"ל גיסטרא ונבלה היא דחשובה מתה ואפילו מפרכסת מבואר דכאן פי' שיתיז את ראשה לא שחיטת שני הסימנין ואפילו כולן דהא בהדיא אומר הש"ס (דקכ"א ע"ב) דבשחיטת שני הסימנין ומפרכסת היא כחיה א"ו עד שיתיז את ראשה היינו התזת הראש ממש לגמרי וכן פירש"י ר"פ השוחט (דכ"ז ע"א) לענין דלא לשווייה גיסטרא שלא יחתוך כל המפרקת לשנים ואע"ג דשם בד"ה מניין לרבות פי' דכיון דנחתכו סימנין קרי ליה הותז ע"ש מ"מ גיסטרא אינו אלא כשחתך גם המפרקת וכן פירש"י בפ"ק (דכ"א ע"א) בד"ה עשאה גיסטרא שחתכה לרחבה או בצווארה כולו או בשדרה עד החלל כל דבר החלוק לב' קרוי גיסטרא עכ"ל הרי דוקא כשחתכה בשדרה עד החלל נק' גיסטרא מפני ששם היא חלוקה לשנים שהרי יש שם חלל גדול וכדאיתא במשנה ס"פ רביעי דעדיות וב"ה אומרים אדם חלל הוא וכ' הרע"ו שם ואע"פ שבני מיעיו לתוכו חלל שבתוך הגוף חשוב חלל טפח עכ"ל ולכן נק' גיסטרא אבל כשחתכו בצווארו אף שחתך שני הסימנים כולם אין זה נקרא גיסטרא עד שיחתוך הצוואר כולו ועכ"פ כאן א"צ ראי' דודאי פי' עד שיתיז את ראשו לאו היינו שחיטת שני הסימנין כ"א התזת כל הראש וכמו ענין מתיזין את ראשו בסייף כדרך שהמלכות עושה במשנה ג' פ"ז דסנהדרין וע"ש בגמ' (דנ"ב ע"ב) וכיון שלמדנו דבשחיטת שני סימנין עדיין אסורה משום אבר מן החי הרי יצא לנו הדין ברור דחשיבא חיה לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה דאין מונין לו כ"א משעה שתצא נפשה ותמות:

קיצור דר"פ העור והרוטב מבואר בהדיא דגם בבהמה כששחט בה שני סימנין חשיבא חיה לכל דבריה היינו בישראל ששחט בהמה טמאה לא"י או א"י ששחט בהמה טהורה היה הא"י חייב עליה משום אבר מן החי עד שיתיז את ראשה לגמרי או עד שתמות וא"כ ממילא גם בבהמה טהורה ששחט ישראל לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה אין מונין כ"ז שהיא מפרכסת אלא משעה שתצא נפשה:

ג ועדיין יש לומר דמ"מ בבהמה טהורה ששחט ישראל כיון דיצתה מידי אבר מן החי לגמרי שמא חשיבא כמתה לגמרי וכן משמע בתוספות רפ"ו דחולין (דף פ"ד ע"א) ד"ה בעינן ס"ל להר"ר שמעיה לחלק בין טהורה לטמאה דמ"ש רפ"ט דחולין דמפרכסת חשיבא כחיה עד שתמות אע"פ ששחט בה שנים או רוב שנים זהו בטמאה אבל בבהמה טהורה כיון שנשחטה בה רוב שנים אינה חשיבא כחיה (ומ"ש בו הפמ"ג פי' אחר הוא דוחק) ובזה א"ש הגמרא חולין (דכ"א) דבשחיטת שני סימנין חשוב הותזו ראשיהן די"ל דמיירי בבהמה טהורה כו' ועוף הטהור כו' וא"ש דעת רש"י ד"כ סע"ב דבשני סימנין חשוב מתה דז"ל רש"י שם ד"ה וכי מתה עומד ומולק דהא ודאי עוף בחד סימן מתה

ואמאי מעכב שני עכ"ל א"כ ה"ה בהמה בשני סימנין חשוב מתה וקשה דהא אמרינן שחט בה שנים הרי היא כחיה לכל דבריה ולדברי הר"ר שמעי' דיש חילוק בין טמאה ובין טהורה אתי שפיר וא"ת בטהורה ג"כ איך יתכן לומר דחשוב כמתה הרי אע"פ ששחט בה שנים אסור לאכול ממנה עד שתצא נפשה אך באמת רש"י שם (דף קכ"א ע"ב) ד"ה וממתין כ' דאסמכתא דרבנן בעלמא הוא, וכ"כ בהדיא (דקכ"א ע"א) בד"ה השוחט בהמה טמאה לעכו"ם וז"ל והא דאמרינן דאסור לאכול מבהמה קודם שתצא נפשה מדרבנן הוא כו' ואף שהרמב"ם פ"א מה' שחיטה דין ב' כ' שעובר בל"ת והיינו דמדאורייתא הוא רק שאינה לוקה עליו משום דה"ל לאו שבכללות והלח"מ שם הביא ראיה לדעת הרמב"ם מהסוגיא דפרק השוחט (ד"ל ע"א) מ"מ גם להרמב"ם אינו משום אבר מן החי כ"א משום לא תאכלו על הדם כ"כ הת"ש סי' כ"ז סק"ד וכ"מ בהדיא בהרמב"ם פ"ט מה' מלכים דין י"ב אסורים לבני נח משום אבר מן החי משמע אבל לישראל ליכא משום אמ"ה דאם היה אסור לישראל משום אמ"ה לא היה פעולה מה שימתין עד שתצא נפשה וגם על מה שאסרה לב"נ משום אמ"ה השיגו עליו הרשב"א והכ"מ מהא דליכא מידי דלישראל שרי ולא"י אסור עכ"פ יצא מזה דישראל ששחט בהמה טהורה לכ"ע ע"י שחיטה יצא מדין אמ"ה וא"כ אינה חשיבא עוד חיה כמ"ש התוס' רפ"ו דחולין הנ"ל:

וא"כ שמא נאמר לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה ג"כ יש לחשוב משעת שחיטה מאחר דמאותו זמן לא חשיבא עוד חיה אגב נאמר מ"ש הת"ש סי' כ"ז סק"א ומי הכריחו לרש"י נלע"ד דהלח"מ פ"א מה' שחיטה תירץ זה מדהקשה על הרמב"ם דלדבריו אמאי מטמאה טומאת אוכלין כו' א"כ זה הכריחו לרש"י לפרש כן ולא כמ"ש הת"ש ממרחק ממתני' דביצה (דכ"ה) כ"א ממקומו מהמשנה דר"פ העור והרוטב ומטמאה טומאת אוכלין כו' שוב ראיתי כן בפמ"ג במשבצות רס"י כ"ז:

קיצור. שמא נאמר לחלק דישראל ששחט טהורה שאני דכיון דע"י השחיטה יצאה לגמרי מדין אמ"ה:

תו אינה חשיבא חיה כלל וכמ"ש התוספות רפ"ו דחולין והאיסור לאכול ממנה עד שתצא נפשה אינו שייך כלל לדין אבר מן החי דאל"כ אף לאחר שתצא נפשה היה אסור באכילה:

ד מיהו באמת סברא רחוקה היא זו דמאחר אם הא"י שחט בהמה טהורה חשיבא חיה ולא מתה אף ששחט בסכין טוב ויפה ואף אם שחט כל שני הסימנין איך נאמר דאם שחטה ישראל שחיטה כזו ואפילו רק רוב שני הסימנין ולא כולן חשיבא כמתה הלא לגבי דבר התלוי בטבע החיות הבעל חי דהיינו ענין נטילת החיות ממנה ע"י שחיטת

השני סימנים קנה ושט א"א להכחיש החוש שאין הפרש בין אם השוחט ישראל או א"י דממ"נ אם הענין שע"י שחיטת שני הסימנין עדיין אינו יוצא כל החיות כ"ז שמפרכסת כך לי אם שחט ישראל או א"י אעכצ"ל דמ"ש בתוספות רפ"ו דחולין לחלק ביניהן היינו רק לענין העמדה והערכה וכמו שביאר זה הפמ"ג במשבצות רס"י כ"ז וז"ל ועיין תוספות חולין (דף פ"ד) ד"ה בעינן שכתבו בשם ה"ר שמעיה דבטמאה הוה כחיה לא בטהורה ה"פ כיון דההתורה התירה לאכול מיד ויצא מידי אבר מן החי א"כ תו ודאי לא הוה בכלל העמדה ג"כ אבל לומר בטהורה הוה מתה מיד בשחיטת רוב שני סימנים זה לא ניתן להאמר כלל דאטו טהורה כיפי תלו לה כו' עכ' וכ"ד הת"ש סי' כ"ז סס"ק ה' שכתב אבל בהדיא מבואר בגמרא דאינו קרוי מתה אחר שחיטת ב' הסימנים כו' וכן בחידושי הרשב"א רפ"ו דחולין משמע דרק לענין העמדה והערכה חשיבא כמתה כשנשחטה הטהורה שחיטה כשרה:

ולכן פ"ק דחולין דף כ' בד"ה אמר ליה אביי ותיקשי לי כ' וז"ל ובהמה נמי אפילו נשחטו בה שנים או רוב שנים כו' הרי היא כחיה לכל דבריה כו' ע"ש והקושיא שנת' לעיל מהא דהותזו ראשיהן פ"ק (דכ"א) דמשמע דהיינו בשחיטת שני סימנים לבד כבר תירץ ע"ז בכ"מ ספ"א מהט"מ וביש"ש פ"ק דחולין סס"י מ"ג כ' דאיירי בנחתכה המפרקת בלא רוב בשר עמה דהוי נבלה אפילו ברוב שני סימנים לרב אשי אבל שחיטת סימנים בלא מפרקת אפילו שחט כל שני סימנים בבהמה טמאה כו' אינה מטמאה משום נבלה כו' עכ"ל עכ"פ לדברי הש"ש אין מהסוגיא הנ"ל שום סתירה לדין הפסוק דבשחיטת שני סימנין לא חשוב כמתה. הן אמת בחידושי הריטב"א רפ"ו דחולין כ' אבל בישראל בטהורה כו' חשיבי כמתה עכ"ל לכאורה משמע דמפרש דברי הר"ר שמעיה כפשטן דחשיבא כמתה ממש אך זהו דוחק גדול כנ"ל בשם הפמ"ג ואף אם נאמר כן עכ"ז לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה יש טעם להקל אף ע"פ דבריו כיון דאינה חשובה מתה רק מגזה"כ דהא כששחט א"י טהורה חשיבא כחיה א"כ לא שייך לומר שנתקשה הבשר לענין דלא מהני ליה מליחה דהא ע"ז ליכא גזה"כ וא"כ ודאי לא שייך ענין נתקשה בשרה שלא יצא דמה ע"י מליחה רק אם שהה ג"י אחר שתצא נפשה ממש ועוד דגם בישראל בטהורה כיון דאסורה עכ"פ עד שתצא נפשה אף שאין חייבין עליה משום אבר מן החי מ"מ עכ"פ זה האיסור ג"כ משום קצת חיות שיש בה וכדמשמע בת"ש סי' כ"ז סק"ד ועוד דאף אם האיסור משום לא תאכלו על הדם א"כ עדיין לא שייך שיתחיל להתקשות דמה כו' כיון שנקרא אז על הדם ועוד דאפילו אם נאמר שזהו כענין שאמרו בגמרא פרק העור והרוטב (דקכ"א ע"ב) לחזקיה יצתה מכלל חיה ולכלל מתה לא באה יעו"ש וכיון

דלכלל מתה לא באה יספיק שלא לחוש לאיסור ג' ימים בלא מליחה דסגי בו הדחה תוך ג"י כ"ש זה שעדיין לא באה לכלל מתה עדיף טובא מהדחה וכ"ז אף לפ"ד הריטב"א דבשחוטה חשוב כמתה אבל לדעת רוב הפוסקים חשיבא כחיה ממש רק לענין העמדה והערכה לא חשיבא כחיה וזהו עיקר ע"כ פשיטא דאין שום חשש כלל לענין ג"י בלא מליחה וכן הביא בספר פתחי תשובה סי' ס"ט ס"ק כ"א בשם שו"ת ברית אברהם חלק יו"ד סי' כ"ט וז"ל על דבר עוף השוהה למות אחר שחיטה כמה שעות ונשתהה ג' ימים בלא מליחה מאיזה זמן מונין השלשה ימים אם משעת שחיטה או משעה שתצא נפשה וכ' מתחלה לחלק לענין הבני מעיים דהוי כמנחא בדיקולא ראוי למחשב הג"י משעת שחיטה משא"כ שאר הבשר והאריך בזה והעלה להקל גם בבני מעיים דיש לחשוב משעה שתצא נפשה עכ"ל:

סימן נו

שמונה אווזות שקרוב הדבר לודאי ששהו ג"י בלא מליחה (עיין בהתשו') רק שבתוך ג"י כשחרכום באור אח"כ שפשפום בשלג בעודם חמים ושפשפום בחוזק עד שנטפו מהם מים וכמה פעמים שפשפו אותם כן והתירם הרב מחמת זה ועירב הבעה"ב השומן מהם בשומן שהי' לו מן כ"ט אווזות אחרות ואח"כ התיכום יחד וקצת שומן נשאר שלא נתערב והבשר עירב בבשר י"ג אווזות אחרים שהיו לו משחיטה אחרת ויש מי שנחלק על הרב ואסר הכל היינו הבשר אין לבשלו כ"א לצלותו והשומן אסר הנה מתחלה צריך לחקור מעט בשרש הדין:

ל' הגמי"י פ"ו מהמ"א אות ט' שלא נמלח ששוב אינו פולט דמו כו' והב"ח סי' ס"ט סעי' י"ב כ' דבהגמי"י בקלף כתיבת יד איתא שלא ננקר ונמלח ששוב אינו פולט דמו שנתקשה איסור חלב ודם שבתוכו עכ"ל וכ"ה במרדכי פכ"ה סי' תשכ"ב וסיים המרדכי ויש לעיין אם מהר"ם מתיר אף לניקור. מבואר מזה דגם אם ניקר מחלב רק ששהה ג"י בלא מליחה ג"כ אסור לבשל דאל"כ מהו הויש לעיין כו' הלא על כרחך מיירי בכה"ג שלא ננקר ומתיר מהר"ם בצלייי' והיינו ודאי ע"י ניקור מחלב בתחלה א"ו י"ל דמהר"ם מיירי בניקר מחלב רק ששהה ג"י בלא מליחה ומ"מ אסור לבשל ומהר"ם מתיר בצלייה וכן פשוט בכל הפוסקים זולתי כעת ראיתי בתשו' תשואת חן סי' כ' דדקדק דדעת המרדכי והג"מ שעיקר חומרת הגאונים הוא בלא ניקר שהדם פורש ממקום למקום אבל במנוקר מותר לגמרי וכ"מ בהגש"ד וז"ל ובהג"מ ובמרדכי משמע שתלוי בניקור עכ"ל תשו' תשואת חן ואין דבריו נכונים כמו שנת' להפך מדברי המרדכי ועוד דהא המרדכי

מיירי רק בניקור החלב ומה שייך לזה ענין שהדם פורש כו' ואי משום דג"כ לא ניקר מחוטי הדם א"כ העיקר חסר מהספר וע' לקמן בשם המ"י. ואם גם לא ניקר תוך ג"י כ' בהגש"ד הובא ב"י סס"י ס"ד דאסור גם בצלייי וכ"מ בפסקי מהרא"י סי' קצ"א דאם נהגו כן אין להתיר מיהו הוא ס"ל להקל וכ"כ בסי' ע"ז ומיירי הגש"ד דג"כ לא נמלח תוך ג"י וכ"ה בפסקי מהרא"י סי' קצ"א דאם נמלח כשלא ניקר מחלב יש לאסור מצד אחר כדין בשר שנמלח עם חלב א"ו מיירי שלא נמלח כלל וא"כ לכאורה אינו מדוקדק ל' תשו' מ"ב סי' ק"ח שכ' ובהגש"ד מחמיר בניקור יותר מבמליחה כו' דהא בנדון דהגש"ד לא ניקר ולא נמלח דאיכא תרתי לריעותא מש"ה מחמיר יותר מבניקר ולא נמלח דהוה רק חדא ויש ליישב דמ"מ ע"כ החומרא היא מצד שלא ניקר לבד דאין שייך כאן טעם דתר"ל כיון שאין שייך חדא ריעותא לחברתה וא"כ מחמיר בניקר יותר כו' ובאמת גם המרדכי נסתפק בזה כדלעיל שכ' ויש לעיין כו' ועיין בכנה"ג סי' ס"ד בהגהת הב"י אות כ"ו שהאריך בפי' ויש לעיין שבמרדכי ולבסוף העלה כמו שכתבתי דמיירי בלא ניקר ולא נמלח כו' אמנם הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' כ"ה כ' דחלב אינו נבלע בבשר כיון שהוא קר וע' בהגש"ד שער ב' סי' ד' דאפי' היכא ששהה הירך והאלי' עם כל חלב הכליות כו' לא חיישינן כו' וכ' בתשו' מ"ב הנ"ל דיש להקל כמ"ש הרא"ש דמסתבר טעמי' וכן מצאתי באגור בשם אביו מהר"ר יהודא לנדא וז"ל כי הטעם בדם שמתקשה וזה אינו שייך בחלב עכ"ל וכ' עוד המ"ב וכ"ז לא מיירי אלא בניקור החלב אבל בניקור גידי הדם מאן דכר שמיה כו' אמנם באו"ה כלל ב' סי' א' וסי' ג' כו' ואין דבריו נראין כו' ומה שהביא ראי' ממהרי"ל כו' ואאזמו"ר הגאון ז"ל כ' שבמנחת יעקב כלל ד' סק"ד סתר דעת המ"ב בהבנת ד' מהרי"ל וע' תויק"ו סי' ס"ט ססק"ד שהחמיר בלא נוקר גידי הדם להצריך שרייי טובה ואפשר להביא ראיה מהגמ' דקי"ג ורש"י גבי שובר מפרקתה כו' ומבליע כו' דמשמע שדם הגידים כשאינו יוצא ע"י שחיטה הוא נבלע באברים אח"כ א"כ אין תימא כ"כ מ"ש המ"ב שיבלע בבשר כו'. ומ"מ המ"י כתב דדברי המ"ב נכונים מילתי' בטעמא ולא נמצא בראשונים שיהיו מקפידין על ניקור גידי הדם רק לכתחלה כ' לחוש לאו"ה וע' תשו' תשואת חן סי' עשרים והנה בשערי דורא שם כ' אמנם בתלמוד לא מצינו חומרא זו כו' והריב"ש סי' פ"ו כ' והיא חומרא יתירה דלא גרע מאומצא דאסמיק כו' וכן בשובר מפרקתה של בהמה כו' אלא שראוי לחוש לדברי הגאונים ואין לפרוץ בדבר וכ"ש במקום שנהגו עכ"ל ובאמת בשובר מפרקתה לגי' רש"י לא מהני מליחה וכ"פ בעל העיטור הובא בטור סי' ס"ז והש"ך שם סק"ו כ' בשם רי"ו נט"ו אות ד' שכן כ' רב אחא ושנכון להחמיר וא"כ לפ"ז י"ל דחומרת הגאונים יש לה מקור ושרש דמדמו לה לשובר

מפרקתה כו' דה"נ ע"י שנתקשה הדם בתוכה אינו יוצא ע"י מליחה והריב"ש לשיטתי' אזיל דס"ל כגירסת הרי"ף שם אלא דהש"ך שם כ' דס"ל להרמ"א דחתיכה ומליחה מהני מיהא לפירש"י ג"כ אפילו לקדרה דלא גרע מאומצא דאסמיק כו' וא"כ לפ"ז ק' דכאן להגאוני' לא מהני חתיכה ומליחה אכן בחי' הריטב"א בחולין (דקי"ב) מבואר דלפירש"י שם אסור אפילו בחתיכה ומליחה וכן משמע ממש"ש עוד להכריח גירסת הרי"ף דלא גרע הא מאומצא דאסמיק משמע דלפירש"י גרע טפי וא"כ אפילו חתיכה ומליחה לא מהני כו' ועיין בפמ"ג בשפ"ד סי' ס"ז סק"ו:

והנה כ' הב"י וז"ל כ' האגור ראיתי גדולין מכשירין כששפכו עליו מים תוך ג"י והמהדרין כו' ובשערי דורא כ' ג"כ שאם הודח הבשר כו' ובאו"ה כלל ב' סי' ג' חילק דאם ניקר הבשר מחוטי הדם תוך ג"י אז מותר אפי' שפכו עליו פעם א' בהעברה בעלמא כו' והובא בט"ז סי' ס"ט ס"ק ל"ג וגם בת"ח כלל ד' דין ג' והמ"ב חלק על או"ה וכמש"ל וס"ל דניקור חוטי הדם לא מעלה ולא מוריד וסגי בדיעבד אפילו בהדחה מועטת כדמוכח מדברי האגור הנ"ל אפילו לא ניקר ג"כ ולפי שבמ"י כלל ד' סק"ד החמיר בזה לכתחלה לכן פעם א' פסק אאזמו"ר הגאון ז"ל למעשה במקום הפסד גדול שלא הי' אפשר בצלייה כי הקונים לא רצו בזה ורצו להחזיר הבשר להמוכר והורה לשרות הבשר במים פושרין כדי שיתרכך כו' ואח"כ ימלחנו כנז' היתר זה בהגש"ד הובא ב"י ואע"ג דמהרש"ל בהגהותיו לשע"ד כ' דאנו לא נהיגין כך וכ"כ הרמ"א בד"מ הובא בש"ך ס"ק מ"ט היינו בשלא הודח כלל משא"כ כששפכו עליו מים דהאגור והמ"ב מתירים בלאו הכי וכ"כ בכנה"ג סי' ס"ט בהגהת הב"י אות ר"ו שכן נהגו אצלם א"כ הסברא נותנת דיש לצרף לזה עצה דשרייה בפושרין שהיא מלתא דמסתברא ומהני לסמוך ע"ז לצאת י"ח החולקים על המ"ב ואפשר אפילו הי' מנוקר מגידי הדם הי' מחמיר ג"כ כן שלא לסמוך על הדחה מועטת לבד אך השאילה הי' בשלא נוקר מגידי הדם והנה בנד"ז לפי הצעת השאלה של הרב מוהר"ר גרשון משה נ"י שתיכף אחר החריכה עת שהאווזות היו חמים עדיין שפשפו בחוזק האווזות הנ"ל כמה וכמה פעמים בשלג ובכל פעם ופעם שפשפו כ"כ בחוזק על האווזות החמים עד שנטפו מהם מים ושאלתי אותו האם שפשפו בכל המקומות ואמר מסתמא שפשפו בכל המקומות כי כונתם היה לנקות משחרורית הנוצות והנוצות הם בכלל כל הגוף עכ"ל א"כ י"ל דלא גרע מדין שפכו עליו מים הנ"ל בהעברה בעלמא עכ"פ דהא הכי נמי ודאי נעשו לחים מחמת השפשוף כיון שנטפו מהם מים מחמת ששפשפו בעת שהיו חמים ועדיף מיני'. וכמ"ש הרב המ"ץ השואל ממ"ש בא"ח לענין נט"י ובי"ד סי' ר"א שהשלג אם מרוסק עד שנעשה מים הרי הוא כמים וע' במרדכי פ' במה טומנין

ול"ד זה לבשר שנגלד וע' בתשו' שבס"ס מנחת יעקב סי' י"ד דהכא שאני שהשלג נתרסק על העוף ונמס והי' למים ואי משום דמים קרים מטרשי' לי' סברא זו נדחה כאן מהלכה כמ"ש בת"ח והנה מה שהביא ממ"ש המ"י כלל ד' סק"ה בשם מוח"ז ושכאן יש לצדד אפי' לפ"ד מוח"ז דהשפשוף עדיף מהדחה כו' הנה בס' פתחי תשובה שנדפס מחדש הביא ג"כ תשו' נו"ב תניינא חלק א"ח סס"י כ"ז וז"ל אם שרו אווזות שלימים שלא נפתחו כלל כו' נלע"ד לסמוך בזה להקל ולומר שנתרכך מעבר לעבר שלעובי דופני העוף ע"י שריית המים ומותר אח"כ ע"י מליחה חוץ האיברים פנימי' צריכים צלי ובדיעבד לצורך גדול אפילו לא שרוי רק שטף עליהם מים עכ"ל וגם בכנה"ג סי' ס"ט בהגהב"י אות ר"ו כ' וז"ל לא ידיחו צלע אחד שלם אלא ינתחו אותה לנתחים כו' דמש"א דף ש"ץ ע"א והמנהג להדיחה צלע שלימה וגם מדיחה הדחה בעלמא ולית דימחה בידייהו עכ"ל והנה כבוד הרב מוהרר"ש נ"י כ' בתשו' אלי וז"ל. דהדחה מועטת אינו מועיל כאן ע' בט"ז סי' ס"ט ס"ק יו"ד ובשפ"ד ס"ק נ"ג ד"ה יראה לי כו' דהכא ודאי הטעם לרכך ולא להעביר הדם שעל פניו עכ"ל ואם אמנם כיון הרב מוהרר"ש נ"י לדברי התורת יקותיאל שכ' כן כדלקמן וגם שראייתו מהט"ז נכונה היא דכ' כן לענין הדחת הבשר קודם מליחה דלמ"ד לרכך הבשר הדחה מועטת לא מהני אך עכ"ז כאן לענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה הרי בפי' כ' בתשו' מ"ב סס"י ק"ח דההדחה היא שעי"ז נתרכך הדם ועכ"ז כ' דבדיעבד סגי אף בהדחה מועטת וכן משמע באגור דכ' ג"כ הטעם השריי' שהמים מרככין אותו ואינו מתקשה ועכ"ז התיר אף ע"י ששפכו עליו מים תוך הג"י וכמ"ש למעלה בשמו וכצ"ל לפ"ד האו"ה והט"ז עצמו הביאו ס"ק ל"ג ועכצ"ל שלא יסתור הט"ז עצמו למ"ש סק"י וצ"ל דלענין בשר ששהה ג"י בלא מליחה שאינו אלא חומרת הגאונים הקילו לומר דאפי' ע"י הדחה מועטת לא יתקשה כו' וכמ"ש הפוסקי' סברא זו לכמה ענינים כמו בת"ח כלל ד' סי' ח' לענין דשיל"מ ובש"ך סי' ס"ט ס"ק נ"ז לענין ביטול ברוב:

ומש"ע הרב מוהרר"ש נ"י וז"ל ובר מן דין אף הדחה טובה אינו מועיל כאן כיון שהיו אז שלימים ולא נפתחו כלל ולא מנוקרים מווירידי הדם וכמ"ש בס' עיקרי דינים בי"ד דף י' סי' ח' עכ"ל אם אמנם שכ' שם כן שלא יועיל שפיכת המים על עוף שלם כו' הרי עכ"ז הנ"ב התיר בהדיא כה"ג חוץ האברים הפנימים כנ"ל וגם ממנהג שבכנה"ג משמע כן דלא גרע עוף שלם מצלע שלימה כו' אף שיש לחלק דמ"מ בצלע שלימה הודח ב' צדדיו משא"כ בעוף שלם ה"ל ההדחה רק מצד אחד. וכמו שהעיר בזה הפמ"ג בשפ"ד סי' ס"ט סס"ק ג':

המ"י והנ"ב לא חשו לזה והיינו משום שהרי צלע שלימה עוביו יותר מכפליים מעובי העוף וע' בב"י סי' ס"ט בד"ה ובעיקר המליחה כו' שלא תהא חתיכת בשר דקה חמורה כו' יעו"ש ובבשר ששהה ג"י בלא מליחה אין להחמיר כ"כ (ואפשר גם בעיקרי דינים שם נתכוונו משום האברים הפנימים דלא מהני להו ההדחה כו'):

והנה מצאתי בתורת יקותיאל סי' ס"ט סק"ד שהקשה ג"כ כקושיית הרב מוהרר"ש נ"י מה מהני שפיכה בעלמא כו' הא הדחה שקודם מליחה נמי הוא מהאי טעמא כדי שיתרכך הבשר וצריך הדחה גמורה ובתחלה תירץ וז"ל ואפשר שמפני שהוא חומרא לכן א"צ רק שפיכה עכ"ל וזהו כמו שכתבתי לתרץ ומ"מ אח"כ העלה שאפילו בדיעבד אין להקל אפילו בניקר מגידי הדם אם לא בשרייה קצת עכ"פ עכ"ל אך לא הביא כלל תשו' המ"ב דכתב בהדיא סס"י ק"ח דבשפיכה בעלמא סגי בדיעבד וגם כ' דכן מוכח בת"ח כלל ד' וכלל ט"ו ונ' דהיינו מדכ' כלל ט"ו סעי' א' גבי הדחה שקודם מליחה דבדיעבד אפילו בהדחה מועטת בלא שום שריי' סגי א"כ ע"כ ס"ל דחללי' בי טבחי שבגמרא הוא בכה"ג וא"כ דכוותה מ"ש בכלל ד' סעי' ג' גבי בשר ששהה ג"י בלא מליחה דבדיעבד מכשרינן אפילו בהדחה מועטת (ומקור הדין מאו"ה כלל ב' סי' ג' דסמכינן בדיעבד על הדחה הראשונה דחללי' בי טבחי דהיינו אפילו שפכו עליו מים פעם א' בהעברה בעלמא כו' עכ"ל) מיירי נמי ודאי כמו הדחה מועטת הנז' בכלל ט"ו סעי' א' שהוא בלי שום שרייה וע' בש"ך סי' ס"ט סק"ה ובט"ז ס"ק ל"ג מתבאר בהדיא כן דלכך צריך אח"כ הדחה אחרת קודם המליחה כו' שוב ראיתי בתשו' תשואת חן סי' עשרים שהשיג ג"כ על התויק"ו וחילק וז"ל דהדחה שקודם מליחה הוא כדי שיתרכך והדחה זו כדי שלא יתקשה גם שהדחה זו אינו אלא חומרת הגאונים עכ"ל ועוד יש לצדד בנד"ז עפמ"ש בחוות דעת סי' ס"ט סק"ב בשם חי' הרשב"א פ"ק דחולין (דף ח') דבשעה שהדם חם סגי בהדחה מועטת כו' ע"ש א"כ ה"ה כאן שהשפשוף הי' בעת שהיו האווזות חמים ומיהו כבר כתבתי שלמעשה אין להקל לכתחלה ולסמוך על הדחה מועטת אא"כ ע"י צירוף היתר דשריי' בפושרין ומה גם שפשוף השלג דלא ברירא מילתא לדמותו להדחה מועטת אא"כ ברור שהיו האווזות חמים וששפשפו כ"כ עד שנטפו מהם מים כו' וגם שהיה כן על כל האברים מבחוץ:

ונידון הספק דתוך ג"י אם יש ספק יש להקל בפשיטות ובפרט בנ"ד שהספק הוא אימת נשחטו האווזות אם בשעה יו"ד או קודם דאיתא בפליתי סי' ס"ט ס"ק י"ג דבזה אמרינן העמד בהמה בחזקת חיים כו'. ובזה אין צריך לומר הואיל הוא רק חומרא דגאונים הקילו כי כן הדין עכ"ל וכ"ה ג"כ בשו"ת עה"ג סי' ט"ו וגדולה מזו הי' נראה לי כו' יעו"ש:

מיהו דוקא אם הוא ספק אבל לפי' ל' תשו' הרב מוהרר"ש נ"י משמע דאין ספק בזה שהוא אחר ג' מעל"ע ובזה אין אתי יודע עד מה ומ"מ אפשר לצדד עוד דחשבון המעל"ע אינו מתחיל מגמר השחיטה כ"א ממיתת העוף שאפשר שוהה מעט למות וכמ"ש בספר פתחי תשובה בשם שו"ת ברית אברהם חי"ד סי' כ"ט אלא דבאווזות שמיני' אומרים העולם שאין שוהים למות אחר השחיטה ויציאת הדם:

ומיהו בנדון זה שאחר שהתיר המורה עירב הבעה"ב השומן הפנימי הנקרא פלאשטין מהשמונה אווזות בשומן אחר שהי' לו משחיטה אחרת ס"ה שבעה ושלשים אווזות שלא הותכו אז ואח"כ התיכום יחד א"כ יש להקל מצד התערובות כמ"ש הרב מוהרר"ג משה נ"י דאע"ג דליכא ששים הרי נתבטל ברוב ביבש קודם שהתיכום ואף שאח"כ התיכום יחד בכלי א' יש לסמוך על הכרעת רמ"א סס"י ק"ט דבהפ"מ אין חוזרים ונאסרים כדעת הרא"ש ודבריו נכונים דהא איתא בתשו' הרשב"א ח"א סי' ער"ב דאפילו חתיכה של כזית חלב שנתערבה בשני חתיכות של שומן של כזית כזית בטילה חד בתרי ומותר לכתחלה הובאה בכנה"ג סי' ק"ט בהגהת הב"י אות ה' כ"ש וק"ו לאיסור שומן ששהה ג"י בלא מליחה דנתבטל חד בתרי ביובש והותר לגמרי. ואין לומר שהרי הרא"ש בטוי"ד סס"י ק"ט לא התיר כשנתבשל אח"כ אלא משום שכבר נודע התערובות קודם שנתבשל ונק' עליו שם היתר ובנד"ז הרי י"ל דלא שייך טעם שהידיעה מתרת כיון שהורו שאין כאן שום איסור כלל בתערובות א"כ ה"ל כלא נודע התערובות דזה אינו דהכא נק' נודע התערובות שהרי נודע שעירבו לתוכו השומן שהיה שאילה עליו מפני ששהה ג"י בלא מליחה ולא דמי ללא נודע התערובות שיש חסרון ידיעה שנתערב כאן דבר מה דאיסורא אבל הכא אין חסרון הידיעה במעשה התערובות כ"א הלא נודע הוא אם הלכה שהשומן מותר מצד עצמו או לא כו' ולא עוד אלא שי"ל דבמתכוין עירבום כדי להגדיל ההיתר כאשר ידוע לכל שע"י תערובות יש להקל יותר כו' ואין לחוש דאולי באמת נתכוין הבעה"ב לבטל האיסור וה"ל כדין מבטל איסור לכתחלה דהא בתשו' הגאון המפורסם רבי עקיבא איגר נ"י הורה בהפ"מ לבטל לכתחלה השומן אווזא ששהה ג"י בלא מליחה אחר שימלחנו וידיחנו יערבנו בשאר שומן יעו"ש שהאריך בטעם הדבר ע"פ דעת הרשב"א שבטוי"ד סי' צ"ט דאיסור דרבנן כו' וע"פ צירוף תשו' שבו"י ח"א סי' נ"ח שהביא הבל"י שהתיר בשומן אווזות פטומות כו' כהובא בפמ"ג בשפ"ד ס"ק נ"ג ואף הפמ"ג בשפ"ד סי' ס"ט ס"ק נ"א והח"ד ס"ק מ"ו דאוסרי' לערב ולבטל מ"מ בנד"ז דעירבום ע"פ הוראת חכם פשיטא דאין להחמיר ועוד שיש צד להקל מצד השפשוף בשלג כנ"ל ולכן אפילו לדעת הרב"י בש"ע סס"י ק"ט כהרשב"א דאם חזרום ובישלום בעינן ששים יש להקל בנד"ז מצד צירוף הנך

צדדי' דהשפשוף ודעת תשו' שבו"י וקושיי' הפמ"ג בשפ"ד ס"ק נ"ג על השבו"י ומנלן דרכיך ולא נתקשה הדם אימא כל ששהה ג"י שוב אין נתעורר הדם לצאת ע"י מליחה אינו מובן דהא עכ"פ אם הודח בשר תוך ג"י אמרינן דיצא הדם ע"י מליחה והיינו משום שהמים מרככים הבשר והרי ע"ז שפיר קאמר השבו"י דלא יהא השומן שהוא רך בעצמו כהדיח במי פירות דמותר בהדחה ראשונה כו' עכ"ל וכוונתו דמדוע יגרע השומן שהוא רך בעצמו מבשר הקשה שהודח תוך ג"י כו' דאמרינן שיצא הדם ע"י מליחה ועוד דהא הגש"ד ס"ל דמהני ריכוך אחר ג"י ע"י שרייי' בפושרין אפילו לבשר ממש ששהה ג"י בלא מליחה ופשיטא ופשיטא דלא יגיע ריכוך דבשר ע"י שרייה דפושרין לריכוך השומן בעצמו ואע"ג דלא קיי"ל כהגש"ד היינו בבשר שכבר נתקשה דמו ע"י שהיי' ג"י בהא הוא דלא מהני ריכוך אח"כ משא"כ בשומן דהוא רכיך מאז ומקדם ומצד עצמו ולא ע"י ריכוך דבר אחר (ועיין בשבת דמ"ט ע"א) י"ל דכ"ע מודו בזה להגש"ד דלא נאסר ע"י שהיי' ג"י בלא מליחה:

ועוד שהרי שבולי הלקט הובא ב"י סי' ע"ה ס"ל דשומן שבתוך המעיים אין מחזיקין בו דם כלל ואף שיחידאה הוא נגד פירש"י ושא"פ וגם בד"מ שם הובא ב' המרדכי פכ"ה ושומן אווז כו' דבשומן יש דם כו' מ"מ כיון דלכ"ע דמן מועט יותר הרבה מבבשר וכמ"ש בש"ך שם סק"ח וסק"ז ובסה"ת סס"י ס"ד בשם בה"ג משום שורייקי דדמא דאית ביה וא"כ אין תימא על השבו"י במאי דס"ל דבחומרת הגאונים לעניין שהייה ג"י בלא מליחה לא החמירו רק בבשר ולא בשומן אווז שאין בו דם רק מעט מזעיר נוסף על טעם דהוא רכיך וכ"כ בשבו"י שם שאפשר דבכוון נקטו הפוסקים בשר ששהה ג"י כו' עד משא"כ בשומן אווז כו' ואע"ג דבת"ח כלל א' דין ו' כ' מכאן שמעינן דאין חילוק בין בשר לשומן כו' היינו לענין הדחה מדם שיוצא ע"י מליחה דהוא דינא דגמ' משא"כ לגבי דין דשהייה ג"י בלא מליחה שאינו נז' בגמ' כלל וגם שבזה יש טעם וסברא לחלק בין שומן אווז לבשר אי משום דרכיך ואי משום דכיון דהדם בהם מועט ביותר א"כ אף את"ל שע"י מליחה לא יצא כל הדם מ"מ כיון דבלא"ה הוא מעט מזעיר ובודאי מעט יצא ע"י מליחה א"כ המעט שנשאר שלא יצא ע"י מליחה יש לומר שמתוך מיעוטו תו לא יצא גם ע"י בישול וכמ"ש הר"ן הובא ב"י סי' ע"ה לענין כרס שאותו דם המועט שבהם אינו פורש מהם ע"י בישול או י"ל כמ"ש הב"ח סי' ס"ט ססע"י י"ב גבי לבשל אחר צלייי' שלגבי מיעוט הדם שיצא בבישול אחר צלייי' ודאי יש ס' ברוטב כו' וכעין זה י"ל גם כאן לענין דם שבשומן אווז שהוא ג"כ מעט מזעיר שמה שישאר אחר המליחה וההדחה אם יפרש בבישול ודאי יהי' ששים לבטלו משא"כ לגבי הדחה אחרונה שאחר המליחה כשלא

הודח דאז נתערב כל הדם שיצא ממנו ע"י המליחה חיישינן דליכא ששים כו' ולכן מכל הלין טעמי אין לדחות דעת השבו"י בשתי ידים וחזי לאצטרופי לסניף עכ"פ:
ועפ"ז הנה גם בהשומן שלא נתערב עדיין הי' אפשר ג"כ לערבו לכתחלה בשומן אחר לפ"ד הגאון רע"ק איגר נ"י דלעיל וגם לדעת הפמ"ג י"ל להקל כיון שיש עוד צד להקל מחמת השפשוף בשלג כו' אך לפי שטריחא מלתא כל כך להשיג שומן רב אחר כ"כ שיהי' ששים פעמים נגד השומן שנשאר מן השמונה אווזות ע"כ יש עצה להתנהג ע"ד שכ' החוות דעת סי' ס"ט ס"ק מ"ו להתיר השומן ע"י בישול במים בששים אחר המליחה כו' והמים שבלעו איסור ישפכו כו' ועיין שם בחוות דעת שכ' דבכה"ג אין כאן חששא מבטל איסור בידים כלל:
ונידון הבשר מהשמונה אווזות שנתערב בשלשה עשר אחרים שנמלחו כדין בזה מפורש בש"ע סעי' י"ד דבטלה ברוב כו' ובת"ח כלל ד' דין ח' ובמ"י שם סק"י דא"צ ס' וסגי ברוב אך הנה הש"ך ס"ק נ"ח כ' וצריך לבשל כל א' וא' בפ"ע כו':
ונראה דלאו דוקא כל א' בפ"ע אלא דר"ל דאין לבשל כולן כאחד בענין שבודאי יש כאן איסור אבל אם יבשל בנד"ז שנים יחד ואח"כ יבשל למחרתו עוד שנים וכה"ג ודאי שרי:
וכמ"ש בב"י סי' ק"ט בשם הרשב"א ובב"ח וש"ך שם סקי"ב והתיר בבשל מקצתן לצד אחד כו' ואף שלא התיר כן הרשב"א רק דיעבד כדמשמע מלשון שאם בישל כו' מ"מ בנדון זה שיש צדדים בלא"ה להקל הן מצד השפשוף והן מצד שבתערובות דבשר ששהה ג"י בלא מליחה מקילים יותר מבשאר תערובות דאיסורא כמ"ש הש"ך ס"ק [נ"ו נ"ז] והמ"י כלל ד' סק"י וא"כ כיון שהרא"ש מיקל לגמרי אחר שנודע התערובות אפי' לבשלן לכתחלה בכלי א' א"כ יש להקל לבשלן מקצתן לצד א' עכ"פ:
וע' פרי תואר שם סס"י ק"ט:
עוד תשובה בקצרה על נדון הנ"ל. הנה האגור הובא ב"י שכ' כששפכו עליו מים כו' והאו"ה כלל ב' דין ג' הובא בט"ז ס"ק ל"ג מקילים אפילו שפכו על הבשר מים בהעברה בעלמא וכ"כ בכנה"ג בהגהת הב"י סי' ס"ט אות ר"ו שכן נהגו אצלם אף שהביא י"ח וכ"ד תשו' מ"ב סי' ק"ח הובא בפמ"ג ובחוות דעת אלא דלאו"ה ות"ח כלל ד' דין ג' היינו דוקא במנוקר הבשר מחוטי הדם והמ"ב מיקל דאין חילוק ובמ"י כלל ד' סק"ד מחמיר לכתחלה כאו"ה ומיקל דיעבד בשכבר נתבשל כהמ"ב וכ"ד תשו' תשואת חן דלקמן:
והנה מה שהקשה הרב המפורסם מוהר"ר שמואל נ"י מאי מהני הדחה מועטת כיון דכאן בעי' לרכך הבשר ובט"ז סק"י מבואר דהדחה מועטת אינו מועיל לרכך הנה כן הקשה בספר תויק"ו סי' ס"ט סק"ד והחמיר באמת מה"ט אך להפוסקים הנז' שמקילי' בזה בפי'

אע"פ שכ' ג"כ הטעם לרכך כו' כמבואר בהדיא בתשו' מ"ב הנ"ל צ"ל כמ"ש התויק"ו שם תחלה לתרץ שמפני שהוא חומרת הגאונים לבד לכן הקילו גם בשפיכה בעלמא ועכצ"ל כן שלא יסתור הט"ז א"ע ממ"ש ס"ק ל"ג למ"ש סק"י כנ"ל וכן העלה בתשו' תשואת חן סי' עשרים גם חילק עוד דהדחה שקודם מליחה היא כדי שיתרכך והדחה זו כדי שלא יתקשה ולפ"ז בנד"ז לפי הצעת השאלה של הרב מוהר"ג משה נ"י ששפשפו האווזות כשהיו חמין בשלג עד שנטפו מהם מים וכמה פעמים עשו כן ועל כל המקומות אפשר יש לומר דמהני כמו שפכו עליהם מים בהעברה בעלמא דהא נתלכלכו היטב עד שנטפו מים כו' כשהיו האווזות חמים וע' חוות דעת סי' ס"ט סק"ב בשם חי' הרשב"א וסברת מ"ד מטרשי' לי' נדחה מהלכה כאן כמ"ש בת"ח כלל ד' דין ג' ואע"ג שהרב מוהר"ר שמואל נ"י כ' שבעיקרי דינים בי"ד דף י' סי' ח' החמיר בשם רבנים גדולים שלא יועיל שפיכת המים על עוף שלם כו' הנה בס' פתחי תשובה הביא תשו' נו"ב תניינא חלק או"ח סס"י כ"ז שהיקל בזה בהדיא חוץ מאברים הפנימים שבהעוף השלם דצריכים צלייה כו' והגם שדעת או"ה דאין להקל בשפכו עליו מים בהעברה בעלמא אא"כ שיהיה מנוקר וכ"ד גדולי האחרונים כנ"ל הלא בנד"ז שהוסרו הראשים מהאווזות וגם הצואר הוה כמנוקר מחוטי הדם לפמ"ש בהג"ה בש"ע סי' ס"ה ס"ג ומ"מ למעשה אין להקל כלל לדמות השפשוף אף להדחה מועטת וכמו שכ' הרב מוהר"ר שמואל נ"י ונידון הספק דשמא לא שהו עדיין ג"י מעל"ע הנה אם יש ספק פשיטא דיש להקל וע' פליתי סי' ס"ט ס"ק י"ג אך הרי המלמד אומר שודאי הי' אחר ג"י ואפ"ל שאין ספיקו של בן הבעה"ב מוציא מידי ודאי של המלמד ולא דמי כלל למ"ש בש"ע א"ח סי' תריי"ח סעיף ה' ובט"ז שם סק"ח והוא מהירושלמי נעשה ספק כו' משמע דספיקו של אחד מוציא מידי ודאי של השני להיות נעשה ספק דספק נפשות שאני דהקילו בו טובא שלא ישאר שום ספק בעולם כלל אפילו היותר רחוק ועפמ"ג שם בט"ז. משא"כ כאן אע"ג שהוא רק חומרת הגאונים ודאי פשיטא ופשיטא שאין להקל בו כן. ע"כ ראוי לומר דאין ספק מוציא מידי ודאי וראיה ע"ז בהרא"ש פ' אלו נערות סי' ה' כיון דלאבייי כו' ע"ש וכ"ד הרז"ה והרמ"ה בנ"י ר"פ כיצד הרגל:

ואף דהרמב"ן שם חולק ע"ז היינו משום דהלכה כרבא שהוא בתרא לכך יש לחוש לספקו משא"כ בשני עדים לא שייך לומר כן ואין זה דומה למ"ש התוס' בע"ז (דמ"א סע"ב) דבדרבנן י"ל דאתי ספק ומוציא מידי ודאי וע' בנדה (ט"ו ב') ובפסחים (ד"ט) דשאני התם דהספק הוא ספק הרגיל וגם הודאי אינו על זמן הספק רק מקודם היה ודאי טבל כו' ואח"כ נתחדש ספק ע"כ בדרבנן אמרי' אתי ספק ומוציא מידי ודאי אבל הכא

מלבד שהספק אינו ספק הרגיל רק סתם ספק הרי גם הודאי הוא בזמן הספק שהמלמד אמר שודאי הי' אחר ג"י ועד א' נאמן באיסורין א"כ אין ספיקו של זה מוציא מידי ודאי של זה שאומר שאין כאן ספק כלל כו' ומיהו בנדון זה שכבר נתערב השומן בשומן אחר ס"ה ל"ז אווזות א"כ נראה דבהפ"מ יש להקל כמו שכ' הרב מוהרר"ג משה נ"י דאע"ג דליכא ששים הרי נתבטל ברוב ביובש קודם שהתיכום וע' תשו' הרשב"א סי' ער"ב ואף שהתיכום אח"כ בכלי א' יש להקל בהפ"מ כדעת הרא"ש שבטור ורמ"א סס"י ק"ט והיא ג"כ דעת מהר"מ מרוטנבורג בתשו' הרשב"א סי' תש"ל וכ"ד המ"א סי' תמ"ז ס"ק י"א להקל במקום הפסד. ומה שהביא הרב מוהר"ר שמואל נ"י מהנו"ב קמא חי"ד סי' כ"ד שהחמיר היינו קודם שנתערב ומיהו בחוות דעת סי' ס"ט ס"ק מ"ו פסק להתיר השומן ששהה ג"י בלא מליחה (אף כשלא נתערב עדיין) ע"י בישול במים בששים אחר המליחה כו' והמים שבלעו איסור ישפכו כו' יעו"ש וגדולה מזו התיר הגאון מופת הדור ר' עקיבא איגר נ"י בתשו' סי' ל"ח:

וגם הבשר מהשמונה אווזות שנתערב בשלשה עשר אחרים יש להתיר לבשל כמ"ש בש"ע ועיין במנחת יעקב כלל ד' סק"י רק שלא יבשל כולן יחד:

והנה במכתב הרב מוהר"ר שמואל נ"י אינו מבואר שמחמיר בזה אף לאחר שנתערבו כ"א בעודם בעין אכן מכותלי מכתבו של הרב מוהרר"ג משה נ"י מבואר שיש אוסרים אף לאחר התערובות וצריך לומר טעמם משום דמדמו זה לדררא וחששא דמבטל איסור לכתחלה ואולי בעה"ב נתכוין לערב הבשר בכדי לבטל כו' אך המעיין בתשו' הגאון סי' ל"ח הנ"ל ימצא צדדים להקל בנד"ז מכמה טעמים:

הלכות דברים היוצאים מן החי

סימן נז

בדין עז שנדרסה מזאב כשהיתה מעוברת וילדה והולד חי ובריא אם הוא כשר:

משנה ספ"ו דתמורה כל האסורין ע"ג מזבח ולדותיהן מותרין הנה רבא מוקי לה בנרבעו ולבסוף עיברו ומשום דזוז"ג מותר ולכאורה קשה הא קיי"ל אין חוששין לזרע האב שוב ראיתי בתוספות פ"ט דסנהדרין (ד"פ ע"ב) ד"ה אלא למ"ד זוז"ג מותר שהעירו בזה ותירצו ועוד יש לומר כו' וע' חידושי הר"ן בחולין (פא"ט דנ"ח ע"א) שכ' שי"ל שעיקרו של ולד מן הזכר הוא בא ודבריו צע"ג:

ולד טרפה לא יקרב ופירש"י אבל להדיוט מותר ועתוס' שכ' ע"ז ולא נהירא כו' וי"ל דרש"י ס"ל כמו דמוכרחים לחלק לר' יהושע דס"ל יקרב דאע"ג דבכל מילי אמרינן עובר

ירך אמו הוא לענין טרפות שאני כמ"ש התוס' כאן (דל"א א') ובסנהדרין (ד"פ ע"ב) בד"ה עובר ירך אמו הוא כמ"כ אפ"ל גם לר"א ס"ל לרש"י דיש לחלק בין חולין לגבי ליקרב ע"ג המזבח דר"א ס"ל כמו בכל מילי אמרינן עובר ירך אמו הוא ה"נ לגבי ליקרב ע"ג המזבח אמרינן כן ולהדיוט לא אמרינן כן ועכ"פ קיי"ל ולד טרפה יקרב והיינו משום לענין טרפה עובר לאו ירך אמו הוא ולכן אף שעיברה ולסוף נטרפה שרי וכ"ש דלהדיוט שרי וכמ"ש בש"ע יו"ד סס"י ע"ט וכ' הט"ז שם סק"ה ומ"כ וצ"ע אם נדרסה האם בעוד הולד בתוכה כו' אם יזיק טפת הדריסה גם לולד עכ"ל ולכאורה יש לדמות להא דאמר רבא פב"ת דתמורה (ד"ל סע"ב) ולד נרבעת אסור למזבח היא וולדה נרבעו וכ"ה פ"ט דסנהדרין (ד"פ ע"א) ופ"ב דעכומ"ז (דף כ"ד ע"א). אך יש לחלק דהתם פי' התוספות פ"ה דב"ק (דמ"ו ע"א) בד"ה מ"ט שהטעם משום שהולד עצמו נהנה מרביעה אבל הכא כיון דלענין טרפות לא חשיב לו ירך אמו א"כ אין לאסור אא"כ נאמר שטפת הדריסה מגיע אליו ממש ומנ"ל זה כיון דיש לו חיות בפ"ע דאע"ג דלענין בני מעיים אמרו פא"ט (דנ"ג ע"ב) כשהאדים בשר שכנגד בני מעיים טרפה ופרש"י שם בד"ה צריכה כו' שסופו לשרוף עד שינקוב את בני מעיים היינו משום דחד גופא הוא וסופו להתפשט מן הבשר לבני מעיים ובפי' המשניות להרמב"ם כ' הבשר הסמוך לבני מעיים ובחיבורו פ"ה מה' שחיטה דין ט' כתב הבשר כנגד בני מעיים וע"ש בכ"מ שי"ל דה"ה בשאר אברים שהבהמה נטרפת בהן בהאדים בשר כנגדן טרפה כו' וכ"מ מהטור אבל הרמב"ם משמע דסבר דדוקא כנגד בני מעיים אבל כנגד שאר אברים שהבהמה נטרפת בהם לא כו' ועיין בש"ע סי' נ"ז סי"ו ובש"ך שם ס"ק ל"ח דס"ל להחמיר. ומ"מ יש לומר דהיינו דוקא בגוף אחד אבל הולד שאינו מגופה כמו ששנינו במשנה פרק בהמה המקשה זה הכלל דבר שגופה אסור דבר שאינו גופה מותר הרי העובר נקרא דבר שאינו גופה וא"כ י"ל שאינו נטרף עד שיגיע הארס בגופו ממש דלומר משום שסמוך לבשר שהאדים יתפשט הארס בו שזהו פי' כנגד ולא משום דחד גופא הוא אינו מוכרח כ"כ ועוד דהא גם בעובר אין הדריסה מזיק אא"כ הגיע לאברים הפנימיים כמו בני מעיים וכה"ג והרי אף אם האדים הבשר הסמוך לעובר א"א שיתפשט מהם באברים הפנימיים של העובר אם לא דרך אברים החיצונים וכולי האי אין לנו להחזיק איסורא ועוד דהא ע"ד שכ' התוס' הטעם לענין ולד טרפה דשרי אע"ג דעובר ירך אמו הוא כיון דלעובר יש חיות בפ"ע לא אמרינן עובר ירך אמו שנטרף עם הבהמה ובהרשב"א ועובר זה חי הוא כו' א"כ כמ"כ לענין דריסה כיון שנולד וכל אבריו שלמים ויפים כמו בשאר הולדות אין לנו לומר שהגיע להם ארס הדריסה ושרפם דא"כ לא היה חי כו' וכמ"ש התוספות בתמורה שם (דל"א א') וז"ל

וי"ל דודאי טרפות שהוא תלוי בחיות ובריאות כיון שאנו רואים הולד חי ובריא אין לנו לומר שנטרף הולד עם אמו ואין לנו לפוסלו בשביל טרפות עכ"ל וכש"כ שא"א להטריפו אלא ע"י כמה ספיקות הא' שנאמר שהדריסה היה כנגד מקום שהולד מונח בו ב' שעבר הדריסה עד הבשר שכנגד הולד ג' שעבר גם בבשר הולד ד' שהגיע גם לאברים הפנימיים שלו שהוא נטרף בהם ה' הרי יש שובר לזה ממה שנולד חי ובריא כשאר וולדות והרי בלא"ה יש דיעות בגמרא דאין חוששין לספק דרוסה שזהו דעת שמואל דנ"ג ע"א) ועולא (דמ"ג ע"ב) ואע"ג דקיי"ל דחוששין לספק דרוסה הכא דאין זה ספק שקול כלל ויש כמה ספיקות להקל אין להחמיר וכ"מ קצת מלשון המשנה ולד טרפה יקרב ואמאי לא התנו דולד דרוסה לא ואדרבה סתם טרפה דקרא הוא הדרוסה כמ"ש ובשר בשדה טרפה אלא משמע דכל שהולד כשאר וולדות אין חוששין כלל למה שנדרסה אמו כמו בשאר טרפות שוב ראיתי בחידושי דינים שבסוף ספר לבושי שרד דין כ"ה התיר הולד דרוסה בפשיטות אך בפירושו ס"ק פ' מבואר שההיתר משום דרוב הפוסקים ס"ל דזאב אין לו דריסה בבהמה גסה משמע מדבריו דבדקה היה אוסר כה"ג הג"ה אחר זמן ועיין בש"ע סי' נ"ז סעיף י"ג מוכח דבשני ספיקות לכ"ע אין חוששין בדרוסה וע"ש עוד סעיף י"ב ולכאורה מהנך חמשה טעמים דלעיל יש לברור עכ"פ שנים שיהי' נחשב ספק ספיקא על הולד או גם שלשה ספיקות שבין כולם יהיה ס"ס ועויי"ל דהנה כמו שכתבתי טעם ה' כיון שנולד חי ובריא כשאר וולדות ואין בו שום ריעותא זה נחשב כבדיקה שלא נדרס כמו שהביא הש"ך סי' נ"ז סעיף י"ו ס"ק ל"ו דרש"י ס"ל דהבדיקה היא מבחוץ ועודה בחיים גבו וכריסו כו' ואם לא האדים מבחוץ א"צ שוב לבדוק וכשרה דכיון דלא ניכר הארס מבחוץ ודאי לא דריס עכ"ל והכא גבי הולד י"ל כ"ע מודים דהבדיקה מבחוץ סגי דהא חוץ של הולד כפנים של האם דמי וא"כ כיון שלא נראה בו ריעותא יש להכשירו ואע"ג שאנו אין בקיאין בבדיקה מ"מ הכא דבלא"ה יש טענות טובות לומר דאין חוששין על הולד כלל לכן בכה"ג י"ל לצרף לזה מה שאין בו שום ריעותא משום דה"ל כמו בדיקה וכה"ג מבואר בשמ"ח סעיף ל"ו ס"ג וז"ל ואע"ג שיתבאר לקמן סעיף למ"ד אנן לא בקיאין בבדיקה מ"מ כיון שנראה מהפוסקים דלא אתפרש בגמרא כ"כ שתהיה בדיקה זו מעכבת יש להקל ולסמוך עליה אפי' בזמן הזה עכ"ל:

סימן נח

בהמה שנשחטה ונמצאת טרפה ע"י סירכא מחיתוך לגב. מה דין החלב:

בש"ע סי' פ"א ססע"י ב' ואם נטרפה ע"י סירכא אין אוסרין הגבינות שנעשו מחלבה משום דהוי ספק ספיקא והש"ך סק"ט כ' דוקא בסתם סירכות שאנו אוסרי' מספק מכח שאין אנו בקיאין בבדיקה אבל ודאי איכא סירכות טובא דטרפות בודאי עכ"ל ולפע"ד מלשון התוספות (דף י"א א') מיהו בטרפות מחמת שהריאה היא סרוכה דאם היינו בקיאין לבדוק אפשר שהיה לו היתר אין לאסור דה"ל ספק ספיקא ספק אינו טרפה ואת"ל טרפה אימא דאח"כ נטרפה עכ"ל. הרי לא חילקו בין הסירכות וכ"כ בפסקי תוספות סעיף ל"ז עשו גבינות מבהמה ונשחטה ונמצאת טרפה אסורים ובסירכא מתירים עכ"ל וכ"כ באגודה שם וז"ל ודוקא שנמצאת טרפות גמור כגון חסרה ויתרת שלא בדרא דאוני אבל מחמת סירכא אין מטריפין אלא מה שיעשה ממנו תוך ג"י סמוך לשחיטה עכ"ל מיהו י"ל כוונתו מטעם שכ' סה"ת סי' ע"ג דשם משמע דהעיקר משום חזקה ומ"מ משמע שם ג"כ בסה"ת שגם עכשיו בסירכא אינו טרפה ודאית דלכן גבי הוגלד פי המכה דהיא טרפה ודאית נסתפק וכ"מ בהרא"ש פ"ק סי' י"ו ומיהו אם טרפה מחמת סירכא כו' ובמרדכי פא"ט סי' תרל"ה. ולכאורה היה אפ"ל הטעם דהא דאמר רבא הני תרתי אוני דסריכא אהדדי לית להו בדיקותא היינו שאין לסמוך על הבדיקה דכיון דקרוב הדבר שניקבה אבל לא שהיא טרפה וודאית דהא בגמרא דמ"ח א') מר זוטרא ס"ל דרב נחמיה בדיק לה בפושרי ואע"ג דרב אשי פליג עלי' אי האי נקיב כו' י"ל מ"מ זהו רק ספק טרפות או קרוב לודאי ותדע דהא גבי תרתי בועי דסמיכי אמר רבא ג"כ לית להו בדיקותא וכ' הרמב"ם פ"ז מה' שחיטה דין י"א שהדבר קרוב שיש נקב ביניהן ואין להן דרך בדיקה עכ"ל א"כ כמ"כ י"ל גבי לית להו בדיקותא דתרתי אוני דסריכן, וא"כ אף שקרוב הרבה מ"מ אינו ודאי גמור וקצת משמע כן בתשב"ץ ח"ג סי' רצ"ג דנ"ז ע"ד שכ' ואיסור הסירכות הוא מפני חשש נקב ומ"מ בסירכא שלא כסדרן גמורה דהיינו מאזן הא' לשלישית י"ל דנהי דאינו ודאי גמור להטריף מ"מ רובא הוי לאיסורא ואפ"ל הש"ך כ"כ משום לעשות שלום בין התוספות להרשב"א דהרשב"א מחמיר יותר בסירכא משאר טרפות וע"כ י"ל דהרשב"א מיירי בסירכא שהיא טרפה ודאית אז יש להחמיר בה יותר משום דודאי נעשה מקודם והתוס' לא התירו רק בסירכא שהיא טרפה מספק וכן משמע ברבינו ירוחם סוף נט"ו אות ל"א שמתחלה הביא דעת הרשב"א ואח"כ כ' זולתי אם היה הטרפות בענין שאם היו בקיאין לבודקו כו' מובן מדבריו דיש סירכות דלא שייך ע"ז לומר כן והיינו כמ"ש הש"ך ומ"מ בנד"ז שהסירכא היא מחיתוך לגב אפשר שיש לומר דה"ל ספק טרפה כי בפא"ט (דמ"ו ע"ב) בתוספות ד"ה אבל כיון דחדא סריכא על גבה חברתה [ע' מפתח] משמע דס"ל דסירכא מקמא של זו לגב זו ה"ל כסדרן וא"כ כמ"כ

מחיתוך לגב ובערוך ערך אוני כיון דחדא סריכא על חברתה היא מרביצה ומרבעתה משמע ג"כ זו ע"ג זו וא"כ זה כפרש"י דלא נקרא שלא כסדרן אלא מן הראשונה לשלישית וכן דייק הכנה"ג סי' ל"ט בהגהב"י אות נ"ח ממ"ש הערוך וכ"ש אם דבוקות זו ע"ג זו הראשונה עם השלישית אלא שהתוס' אין גורסין כן בערוך אבל בסה"ת הגירסא כמ"ש בערוך שלפנינו עכ"ד וכ"נ דעת ריב"א בתוספות (דף מ"ז ע"א) שכ' דאי לא הוו אוני בכלל אומי לא תמצא שלא כסדרן בשמאל וכ"נ ממ"ש הב"י רס"י ל"ט סד"ה ולענין דעת שכתב העיטור שהרי"ף כתב בתשובה אין בנו כח להחמיר בזה והמחמיר צריך להביא ראיה עכ"ל ולכאורה קאי זה על שני אונות מחיתוך לגב ועיין שו"ת מהרלנ"ח סי' ו' שכ"ד הרמב"ם משורש הדין וא"כ אע"ג דקיי"ל ודאי דזהו שלא כסדרן עכ"ז י"ל דזהו ספיקא דאורייתא ולא איסור ודאי דאע"ג דרוב הפוסקים הסכימו דלא כרש"י וה"ל המכשירים רק מיעוטא מ"מ י"ל לצרף מיעוט זה אל המיעוט דגם שלא כסדרן גמור אינו טרפה ודאית כ"א כמו רובא ובצירוף הנך תרי מיעוטי י"ל דה"ל רק ספק טרפה ואע"פ שהפמ"ג בפתיחה לסי' ל"ט תופש דסירכא מחיתוך לגב הוה ג"כ טרפה ודאי ולא ספק. אין דבריו מוכרחים ואפשר מה"ט יש לצדד לענין המיעוך הנהוג עכשיו שהוא קולא גדולה ולא כמו המיעוך שנהגו מקודם שי"ל טעם קולא זו משום צירוף דיעות הנ"ל אע"ג דלא קיי"ל כן מ"מ סמכינן ע"ז על המיעוך הנהוג והבדיקה דפושרי מיהו באמת יש מחמירין שלא לסמוך על המיעוך הזה והבדיקה כ"א בריאה הסרוכה למקום שאין הנקב פוסל ועיין בתשו' אאזמ"ו הגאון ז"ל סי' י"ב חילק ג"כ ביניהם לענין אחר ואפ"ל סירכא מאונא א' לשלישי' ה"ל ודאי טרפה שהרי הרמב"ם פ"ח דין ה' כ' טרפה ולא כמ"ש גבי תרתי בועי דסמיכי שהדבר קרוב כו' ואעפ"כ כשהסירכא בתרי אוני דסמיכי מחיתוך לגב י"ל ה"ל רק ספק טרפה ועכ"פ לענין החלב יש לצדד בכה"ג דהא לפ"ד הרמ"א אפילו בטרפה ודאית מתירין החלב שקודם ג' ימים לשחיטה וכ"ש בכה"ג שיש עכ"פ סברא שאינה טרפה ודאית ממש:

סימן נט

דין בהמה שצולעת מעט כמה חדשים אך בזולת זה היא בריאה ושמינה וגם הולכת הרבה לרעות בשדות רק שצולעת בהליכתה ולשוחטה יש הפסד אם מותר לאכול החלב שלה:

משנה פא"ט (דף נ"ד ע"א) ואלו כשרות בבהמה ובגמרא שם רבי יוחנן אמר אלו טרפות דוקא כו' הא דרב מתנא כשרה ועיין רש"י רפא"ט (דמ"ב ב') ד"ה דשף מדוכתיה

ובתוספות תחלת דף מ"ג ד"ה הנך וי"ל דבאיעכול ניביה הוה טרפה לכ"ע כו' לכן נראה דעולא וההוא דלקמן סברי כמתניתין וכרבי יוחנן דאמר אלו טרפות דוקא ואתא אלו למעוטי דרב מתנא כו' ונראה דלרבי יוחנן בחיי הבהמה לענין אכילת חלבה מותר לאכול חלבה אע"ג דא"א לבדוק אם איעכול ניביה דהא אמר כשרה ואם אין לאכול חלבה הוה לה דין ספק טרפה אע"ג דמצינו כשרה וצריכה בדיקה גבי דרסה וטרפה בכותל כו' אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה במשנה דנ"ו ע"א. ובגמ' שם א"ר אלעזר בר אנטיגנוס משום ר' אלעזר בר ינאי אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה הנה מאחר דבמשנתנו שנינו כשרה אפ"ל דחיוב הבדיקה הוא מדרבנן דכה"ג אמר ר' אלעזר בר אנטיגנוס משום ר' אלעזר בר ינאי בפ"ק (ד"ט ע"א) גבי לא בדק הסימנים לאחר שחיטה דטרפה ואסורה באכילה ולהתוספות שם ד"ה ואסורה היא מדרבנן והובא בשמ"ח סי' כ"ה ס"ב ובת"ש שם סס"ק גימ"ל ובדברי אאזמ"ו הגאון ז"ל סי' כ"ה סק"ב וכ' הת"ש שכן משמע קצת בחה"ר ד"ה מר סבר א"כ גם כאן אפ"ל דר"א בן אנטיגנוס צריכה בדיקה מדרבנן קאמר ואם לא בדק אסורה מדרבנן ועיין בב"ק פרק הפרה (ד"נ סע"ב) אמר רב נחמן כו' ובתוס' שם אבל כששהתה מעל"ע אין להוכיח משם אי בעיא בדיקה והקשה עליהם בשט"מ שהרי בהדיא אמר בגמרא וצריכה בדיקה ועיין בפנ"י שם ג"כ מזה ועוד דהתם שפיר אמרו במשנה כשרה אע"ג דצריכה בדיקה לעכב דמ"מ כיון ששחטה הרי אפשר לבדוק משא"כ הכא דאמר ר' יוחנן דכשרה הרי מיירי אפילו מחייה וא"כ בבהמה העומדת לחלבה הרי א"א לבדוק אא"כ ישחטו אותה. א"כ אי איתא דחלבה אסור לא הל"ל כשרה ואדרבה כיון דאסור לאכול חלבה וכדין ביעי ספק טרפה ה"ל ספק טרפה ולא שייך ע"ז לשון כשרה:

קיצור. ממ"ש ר' יוחנן הא דרב מתנא כשרה משמע עכ"פ בחייה חלבה מותר ולא כדין חלב וביצים של ספק טרפה אע"ג דמצינו כשרה במשנה וגמרא (דנ"ו) שצריכה בדיקה לעכב התם תני כשרותה לאחר שחיטה והרי אפשר בבדיקה משא"כ הכא דתני סתם כשרה משמע אפילו מחיים משמע דמותר לאכול חלבה בחייה:

ב והנה הרשב"א והרא"ש מחולקים בדין מחט שנמצאת בביה"כ מצד אחד כשרה דהרשב"א בחידושיו דנ"א ד"ה מחט כ' ואע"ג דאמרינן כשרה לאו כשרה ממש קאמרינן אלא בבדיקה ור"ל לבדוק כנגדו בעור החיצון דלמא איכא קורט דם בצד החיצון יעו"ש ולעיל מיניה בד"ה לא נמצא עליו קורט דם (כ') וטובא כשרה איכא דבעי בדיקה קודם גמר כשרותה כו' ומ"ש ובשמעתא נמי אשכחן כשרה בבדיקה. הנה לדעת הרבה פוסקים שם כשרה בלי בדיקה והרא"ש פא"ט סס"י ל"ד כ' אם הפכה ומצא קורט דם מצד אחר

טרפה כו' א"כ ס"ל כשרה בלי בדיקה אחר קורט דם וכ"מ עוד ממ"ש הרא"ש רפא"ט סי' ד' גבי ישב לו קוץ בוושט וראב"ן זקני פסק כעולא והביא ראיה ממחט שנמצא בעובי ביה"כ בצד אחד כשרה ולא חיישינן שמא הבריא ופי' בקיצור פסקי הרא"ש שם וז"ל ישב לו קוץ בוושט הראב"ן מכשיר בלא בדיקה ולרב אלפס צריך לבדוק אם ניקב כו' ולרש"י אינו ניתר בבדיקה עכ"ל והיינו כמש"ש הרא"ש לעיל מיניה דאפילו בדיקה לא בעיא וגם לפירוש הראשון שבהרא"ש משום דנקב משהו בעור החיצון של וושט לא מינכר עכ"פ אין הבדיקה מעכבת ועיין מזה בש"ך סי' מ"ח ס"ק ל"ב וס"ק כ"ה ועיין מזה בדברי הגאאזמ"ו ז"ל סי' ל"ג ס"ק כ"ג וע' עוד בהרא"ש פא"ט סי' י"ג גבי ריאה דאגליד כאהינא סומקא שכתב דלשון כשר משתמע אף בלא בדיקה הובא ב"י רס"י ל"ו וכ"כ הרשב"א שם בחידושיו דמ"ו ד"ה האי ריאה דאגליד דכשרה לגמרי משמע דאי לא הל"ל תבדק ובתה"א דל"ב ע"א כתב ואע"פ שמצינו כשרה וצריכה בדיקה במתניתן אפילו כן אין דרכן של אמוראים לסתום אלא לפרש עכ"ל וכ"כ הרא"ה בבד"ה שם העיקר דכשרה ולא בעיא בדיקה וא"כ גם כאן הרי ר' יוחנן לא היה לסתום אלא לפרש וכן א"ר יוחנן (דנ"ז ע"א) לענין שמוטת גף בעוף תבדק רק יש לדחות כיון דר' יוחנן דאמר כשרה מפרש שזהו כונת המשנה אלו טרפות. והרי במשנה יש כשרה וצריכה בדיקה כש"כ כאן שלא אמרו במשנה כשרה רק מדיוקא דאלו טרפות מוכח כן לכן ודאי י"ל כשרה ע"י בדיקה [עי' מפתח]. ומיהו אף להרשב"א יש לחלק בין שם לנד"ז דהנה בתה"א דל"ח ע"א ודל"ה ע"א כ' שהרי התחיל בה מעשה האוסר כו' וכיון שכן צריכה בדיקה כו' י"ל התם נקיבת עור אחד מביה"כ ה"ז התחלה ממש לטרפות ניקב ביה"כ אבל שף מדוכתיה אינו התחלה גמורה לענין איעכול ניביה וע"כ י"ל ודאי כשאפשר בבדיקה כגון לאחר שחיטה צריכה בדיקה אבל מחייה דלא אפשר אין לאסור החלב וה"ז כדין בדיקת הריאה דאף שלאחר שחיטה אסור לאכול הבשר קודם בדיקת הריאה ולדעת מקצת הפוסקים אם לא בדקו הריאה הבשר אסור באכילה עכ"ז אוכלין החלב בחייה ולא חיישינן שמא תמצא טרפה בבדיקת הריאה ועיין מזה בהרא"ש פ"ק סי' י"ו ובהג"א שם שהשיבו על רש"י דלא דמי לאכילת חלבה מחיים דלא אזלינן בתר רובא אלא היכא דלא אפשר אבל היכא דאפשר לא וע"ש בגמרא (די"א סע"ב). וכך ממש י"ל לענין בוקא דאטמא דשף מדוכתיה דאע"ג דלאחר שחיטה צריכה בדיקה לעכב אם לא איעכול ניביה מ"מ בחייה אוכלין חלבה:

קיצור הרשב"א והרא"ש מחולקים בדין מחט שנמצאת בביה"כ מצד א' דכשרה אם בבדיקה אחר ק"ד מצד החיצון או א"צ בדיקה וטענת הרשב"א כיון שהתחיל מעשה

האוסר מ"מ הכא י"ל שאין זה התחלה גמורה כמו התם וע"כ אפ"ל דלאחר שחיטה צריכה בדיקה כדין בדיקת הריאה ומ"מ בחייה אוכלין החלב כיון דלא אפשר לבדוק:
ויש לכאורה ראיה ברורה לזה ממשנה שלימה בבכורות פרק על אלו מומין (דף מ' ע"א) השחול והכסול איזהו שחול שנשמטה יריכו וכסול שאחת מירכותיו גבוה ופירש"י שנשמטה יריכו כגון דלא איעכול ניביה דאי איעכול ניביה טרפה נמי הויא כדאמרינן באלו טרפות (דף נ"ד) האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טרפה ה"מ דאיעכול ניביה והתוספות שם הקשו על פירש"י והאחרונים בי"ד סי' נ"ה הסכימו לפירש"י וכ"כ בטוי"ד סי' ש"ט הרי שאין זה רק מום מזה מבואר דאין בו איסור ספק טרפה מאחר דרק מפני המום נאסר לגבוה ובספק טרפה פירש"י בזבחים פרק התערובות (דע"ד סע"ב) וז"ל וכיון דאתחזק בה ספק טרפה אין מכניסין אותה לעזרה לשוחטה משום הקריבהו נא לפחתך עכ"ל ובכ"מ פ"ב מה' איסורי מזבח דין יו"ד כ' שבתמורה פ"ו דכ"ט יליף כן מן התורה וכן פב"ת דבכורות (דף נ"ז) וע"ש ועוד דהא לקמן (דמ"א ע"א) אומר במשנה על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המקודשין נפדין עליהן ואי איתא דנשמטה יריכו הוא ספק טרפה עד שתבדק אם לא איעכול ניביה איך פודין את פסולי המוקדשין שנשמטה יריכו הא שנינו במשנה ספ"ו דתמורה כל הקדשים שנעשו טרפה אין פודין אותן שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אע"ג שבגמרא שם מביא בזה פלוגתא דתנאי קיי"ל כסתם מתניתין וכ"מ עוד במשנה פ"ב דבכורות ובחולין פרק יו"ד וכ"פ הרמב"ם פ"ב מה' איסורי מזבח דין יו"ד וא"ת דזהו בטרפה ודאית ולא בספק טרפה דשמא תמצא כשרה לכן פודין אותן מנלן לומר כן וע' תוי"ט פ"ו דבכורות משנה ז' כ' בשם הרמב"ם דשחול זהו שרוע דקרא והבחיי פ' אמור פי' שרוע הוא מום שמתחלת ברייתו וכן פירש"י ס"פ כל שעה (דמ"ב ע"א) אכן בתמורה פ"ק (ד"ז ע"א) פי' שרוע שנשתברה אחד מאבריו וזה כפירוש הרמב"ם (בתשו' חתם סופר חי"ד סי' נ"ו כתב שצ"ל שנשתרבבה אחד מאבריו) עיין בתוספות פ"ה דבכורות (דל"ב ע"ב) דהיכא דשרי לישראל כו' ושרי אף לעו"ג כו' ועיין בסמ"ג עשין סס"י רי"א ואפשר לדחות דמ"מ בספק טרפה שאפשר לבודקה פודין אותן על תנאי שאם תמצא כשרה הרי נפדית ואם תמצא טרפה יקבר הבשר וכן הבכור שוחטין אותו ואם ימצא טרפה עורו ובשרו אסור בהנאה וטעון קבורה בש"ע סי' ש"ז ודחייה זו צ"ע רק מלשון רש"י כגון דלא איעכול ניביה משמע ג"כ לכאורה שצריך לידע דלא איעכול ניביה ועיין בהריב"ש סס"י קס"ג לענין סירכות הריאה בקרבנות ובתשב"ץ ח"א סס"י ס"ז:

קיצור שלכאורה מהמשנה פ"ו דבכורות משנה ז' משמע דנשמטה יריכה היא בחזקת כשרה ולכן פסולי המוקדשין נפדין על מום זה ומ"מ אין זה מוכרח ומלשון רש"י שם משמע קצת דצריכה בדיקה שלא איעכול ניביה:

ד וכן בסה"ת סי' כ"ה ובסימנים שם כ' שאם נשמט הירך ממקום חיבורו בבוקא דאטמא ולא ידע אי איעכול ניביה או לא כתב בה"ג דיש לאסור הביא הב"י דין זה רס"י נ"ה בשם וכ' המרדכי ס"פ בהמה המקשה ולעיל מיניה הביא הב"י סד"ה ותמיהני שכתב המרדכי רפא"ט (סי' תרי"ג) אם אינו בקי באיעכול ניביה או לא איכא למיטרף מספיקא וז"ל בה"ג ה' טרפות זה הכלל כל שאין כמוה חיה טרפה זה הכלל לאתויי מאי לאתויי שב שמעתתא מאי נינהו דאמר רב מתנא האי בוקא דאטמא דשף מדוכתי' בדקינן ליה אי אית ליה לשורייקי סומקי דבין אסיתא לבוכני כשרה ואי איפסיק ניביה טרפה והלכתא איפסק נמי כשרה עד דמתעכל איתעכולי עכ"ל אך גירסת הש"ס שלנו אינו כן ועיין בחידושי הרשב"א דף נ"ד שהאריך ושהעיקר כגירסת הש"ס שלנו ומ"מ אפ"ל דעל זה שצריכה בדיקה הדין אמת גם לגירסא שלנו ואפ"ל להפך דהבה"ג לא החמיר בהבדיקה אלא למ"ד דאי איפסיק ניביה טרפה אבל למ"ד עד דאתעכל עיכולי י"ל יותר שהיא בחזקת כשרה ומ"מ הסה"ת ג"כ י"ל מיירי לאחר שחיטה ולא בחייה לענין החלב וכן מובן הפירוש מדברי כנה"ג סי' נ"ה בהגהת הב"י אות כ"ט וז"ל מה הוסיף המרדכי פרק בהמה המקשה (שהן ד' סה"ת כנ"ל) עמ"ש ר"פ א"ט אם אינו בקי באיעכול ניביה ואי הוה מצינן למימר דהמרדכי בכאן מדבר כשלא הספיק לבדוק אם איעכול ניביה או לא ונאבד ניחא אבל לא משמע הכי מדברי המרדכי אדרבה מתוך דבריו משמע דמיירי דלא ידע אי איעכול ניביה מחסרון ידיעה עכ"ל עכ"פ מחיים ודאי לא מיירי המרדכי והסה"ת ומיהו י"ל דמאחר דלאחר שחיטה אם לא בדק אי איעכול ניביה אסורה ממילא ה"ה החלב אסור מחיים דמאי שנא וכ"כ בספר בינת אדם שער או"ה סי' י"ח:

קיצור מדברי סה"ת סי' כ"ה משמע דצריכה בדיקה לעכב אם איעכול ניביה ומיהו דבריו אמורין על לאחר שחיטה אעפ"כ י"ל שאין לחלק:

ה והנה בשו"ת בית יעקב סי' י"ג משמע דיש לחלק ולהקל יותר לענין אכילת החלב מחיים. אף בספק טרפות ויש ריעותא שאין להקל כן לאחר שחיטה שכתב וכיון שכן בנ"ד אם ידוע שניקב בשר החופה את רוב הכרס כשיעור שמיטרפה בו דהיינו אורך טפח כמ"ש בש"ע סי' מ"ח א"כ הוה טרפה מחיים (אע"פ שהעור שלם) וחלבה אסור כדין חלב טרפה שנתבאר דינו בסי' פ"א אך מאחר שאין ידוע אם הנקב הוא בשיעור אורך טפח א"כ נראה דאין לאסור החלב מחיים מספק כמ"ש בטוש"ע סי' פ"א דכל

טרפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה מותר דשמא מחיים לא היה כשיעור טפח כו' עכ"ל. ולאחר שחיטה החמיר מאד בהבדיקה לבדוק גם באברים הפנימיים כו' הביאו הבל"י סי' מ"ח סק"ז והסכים עמו הגאאזמ"ו נ"ע בתשו' סי' ט"ו ומיהו שם יש עוד טעמים להקל ע"ש בתשו' בית יעקב ומ"מ ראיית הבי"ע מסי' פ"א אינה ראיה דהתם הספק שמא מחיים לא היתה טרפה וגם שמא לא היה אז שום ריעותא בכה"ג מוקמינן אחזקה לענין החלב:

משא"כ הכא דהריעותא ודאית והספק על הטרפות בכה"ג לא מוקמינן אחזקה והנה בתויק"ו סי' פ"א דקנ"ב ע"א בד"ה ועתה נסביר ובד"ה ועתה נבא ובד"ה ולפ"ז גם כן חילק בין הבהמה עצמה שבספק שקול לא אמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת משום שבחייה היתה בחזקת איסור אבר מן החי ומחזיקין מאיסור לאיסור אבל החלב שמעולם היה בחזקת היתר ע"כ בספק מוקמינן על חזקת היתר וסברא זו שהחלב היה בחזקת היתר כ' ג"כ באזמו"ר ז"ל בסי' כ"ד ס"ק ל"ו וסמך רמ"א ע"ז להתיר החלב והביצים כו' שאינן בחזקת איסור עכ"ל וכ"מ בתשו' גבעת שאול סי' וא"ו וע' בתויק"ו סי' י"ח מיהו כ"ז אינו מספיק לספק שקול שיש בו ריעותא ואין לומר דהריעותא שבהבהמה כיון שאינו בגוף החלב ה"ל כמו סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי אע"ג דזה תולה בזה ממש אך זה אינו כיון שהחלב יוצא מגוף הבהמה ה"ל דבר אחד ממש וריעותא שבגוף הבהמה היא ריעותא גם בהחלב וכ"כ התויק"ו עצמו סס"י פ"א וז"ל ודוקא שנחלב או שהטיל ביצים קודם שנודע הספק אבל אם נודע ספק טרפות בבהמה או בעוף אז החלב שנחלב אחר זה או הביצים הם טרפות מספק משום דא"א לאוקמא אחזקה כו' וכ"כ המרדכי כו' עכ"ל וע"כ הטעם של היתר הנדון דהבית יעקב צ"ל משום ששם יש עוד צדדים דהא הב"ח מיקל לגמרי כו':

קיצור:

מ"ש בתשו' בי"ע סי' י"ג להקל בהחלב שיש ספק בהבהמה ומ"ש התויק"ו דהחלב יש לו חזקת היתר ברורה משא"כ הבהמה מיהו כ"ז אינו מספיק בספק שיש ריעותא ממש וטעם דהבי"ע ששם יש עוד צדדים להקל:

אך לכאורה יש עוד טענה להקל אם הבהמה אע"פ שצולעת עכ"ז היא בריאה ושמינה ואינה מתנוונה והולכת כ"א בריאה וגם הולכת בטוב לרעות בשדות כשאר הבהמות רק שצולעת. א"כ נימא שיש ראיה שאינה טרפה דהנה בגמרא פא"ט (דנ"ז סע"ב) רשב"ג אומר משבחת והולכת בידוע שהיא כשרה מתנוונה והולכת בידוע שהיא טרפה ובהר"ן שם ד"ה ולענין ולד שנולד מן הטרפה דזיל בתר טעמא דטרפה משום מאי קא מיתסרא

משום שאינה חיה וכשהיא מתנוונה והולכת מאותו חולי כו' עכ"ל ואף דרבי אחא פסק שם הלכה טרפה יולדת ומשבחת הא אנן קיי"ל דטרפה אינה יולדת ואף שהפוסקים לא כתבו סימן זה דרשב"ג כלל ועיין תה"ד סי' קס"א בענין במידי דמיטרפא בה לא משבחת משמע זהו סמך וטענה ועיין בסוטה פ"ג משנה ה' מענין מתנוונה והולכת ופי' הרע"ו נחלית והולכת והרמב"ם בפי' המשנה שם כתב ומתנוונה שתחלה בחולי השחפת ונעשית כחושה עכ"ל ורש"י פי' בפ"ק [דע"ג] (ד"ו ע"א) מתנוונה והולכת מכחשת והולכת ובערוך ערך מתנוונה מתחלשת ומתכחשת מתדלדלת והולכת כו' בפרק החובל (דף פ"ה) אמדוהו והיה מתנוונה והולך עכ"ל ובנד"ז נמי אם משבחת קצת שמתמעט הצליעה מה שצולעת ומתתקן קצת י"ל זהו חזקה שהיא אינה טרפה אף שאין לסמוך ע"ז לגמרי כמו בענין יולדת דסמכינן ע"ז לגמרי וא"כ י"ל דאיכא תרתי חזקה שאינה טרפה האחד כמו סתם בהמות כשרות וכ"ש החלב שודאי הוא בחזקת היתר ואע"ג דנשמטה יריכה קצת עדיין י"ל שלא איפסיק ניביה וכ"ש שלא איעכול ניביה הב' מצד שאינה מתנוונה כלל כ"א אדרבה הולכת בטוב אע"פ שצולעת זהו חזקה שאינה טרפה וא"כ ה"ל תרתי חזקה ואיתא בעירובין פרק בכל מערבין (דל"ו ע"א) רבא אמר התם תרי חזקה לקולא הכא חדא חזקה ור"ל דאפילו בספיקא דתרי ותרי דלא מוקמינן אחזקה עכ"ז כשיש תרי חזקה מעמידין אחזקה יעו"ש ועיין בתשו' הריב"ש סי' שע"ט ס"ל תרי חזקה עומדים נגד רובא לעשותו ספק שקול וז"ל ואע"ג דרובא וחזקה רובא עדיף הכא איכא תרי חזקה חזקת האיש שהוא קיים וחזקת האשה שהיא אשת איש עכ"ל והנ"ב חאה"ע סי' מ"ג השיג עליו בתרתי חדא דרובא עדיף גם מתרי חזקה הב' דשם נחשב הכל חזקה אחת דהא חזקת אשת איש נמשך מחזקת חיים וא"כ הכל ענין אחד ועיין מזה בתשו' בית אפרים חאה"ע סי' למ"ד ובנד"ז לא שייך ההשגה השנייה דהא שני חזקות אלו הם שני ענינים ממש ואדרבה החזקה השנייה משום שאינה מתנוונה והולכת כ"א להפך זהו כמו חזקה הבאה מכח סברא כמו חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו דעדיף משאר חזקה כמ"ש במהרי"ק שרש ע"ב באריכות וגם שבנד"ז הוא רק ספק שקול לכל היותר רק שיש ריעותא א"כ י"ל דמהני תרי חזקה להתיר החלב מחיים כיון שא"א לבדוק ובזה הי' מתיישב המתניתן דבכורות פ"ו דנשמטה יריכו אינו טרפה די"ל דמיירי בכה"ג שהיא בריאה לגמרי ואינה מתנוונה והולכת כ"א משבחת והולכת:

קיצור שי"ל אם הבהמה אינה הולכת ומכחשת כלל כ"א בריאה ושמינה א"כ ה"ל עוד כמו חזקה שאינה טרפה וה"ל כמו תרתי חזקה לקולא ומהני נגד ספק שקול אף שיש ריעותא עירובין (ל"ו א') ובהריב"ש סי' שע"ט:

אך מ"מ אין לסמוך ע"ז דמה שהיא אינה מתנוונה אין לדון זה כמו חזקה דא"כ יהי' מהני זה בכל ספק טרפות לצרף זה לחזקת כשרות של בהמה וה"ל תרי חזקה ולא נמצא סברא זו בשום אחד מהפוסקים כלל א"ו אין זו חזקה וגם הדין דתרי חזקה מהני נגד ספק שקול אינו מוכרח כלל. ולכן כשידוע שהיא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה אין להקל בענין החלב כלל אף שהבהמה בריאה בתכלית אך כשהיא רק צולעת ויש ספק אם צולעת מצד שאר סיבה אם שהיא בוקא דאטמא דשף מדוכתיה אבל אינו ניכר בודאי ששף מדוכתיה כ"א שהוא ספק הן ספיקא דתרי ותרי שתרי אומרים שנראה להם שהוא שף מדוכתיה ותרי אומרים להיפך שאינו שף מדוכתיה או שאר ספק שקול אם הוא שף מדוכתיה או לא אזי בכה"ג נראה להתיר החלב דהא איכא שני ספיקות להקל האחד שמא לא שף הבוקא דאטמא מדוכתיה כלל הב' אף את"ל דשף מדוכתיה שמא לא איעכול ניביה כלל כיון שהיא בריאה ומהלכת כמה מילין בכל יום רק שצולעת מעט ובשני ספיקות ודאי יש להקל וכמו גבי פתח פתוח פ"ק דכתובות (ד"ט ע"א) ושם מקילין אף שהספק השני שמא באונס אינו ספק שקול גמור כו' ע"ש וכן פסק בשו"ת גבעת שאול סי' וא"ו הביאו בפתחי תשובה רס"י נ"ה וע' בחכמת אדם כלל כ"ד בסעי' י"ח ובבינת אדם הוא ג"כ כמו שכתבתי רק שלא ראה תשו' ג"ש הנ"ל וע' בל"י סי' נ"ה סק"ו משמע ג"כ כן וע' כנה"ג סי' נ"ה בהגהת הב"י אות כ"ד שכ' וכן ידוע וניכר בחיי הבהמה אם בוקא דאטמיה שף מדוכתיה לפי שלעולם אותו צד הוא כחוש יותר מן השני אבל זולת זה אי אפשר לידע כו' עכ"ל:

הלכות סימני עוף טהור

סימן ס

ע"ד האווזות המצויים במדינתכם ואוכלים אותם רוב אנשי מדינתכם והיינו שחרטומיהן שחורים ועם עוד איזה שינויים קצת מאווזות שלנו ומ"מ אינן אווזות הבר הנק' ווילדע גענז וכן הנקראים קיטאייסקע גענז [ע' מפתח]:

מקודם נציע השטות בסוגיא דנשר שנינו במשנה פא"ט (דנ"ט ע"א) וכל שיש לו אצבע יתירה וזפק] וקורקבנו נקלף ויש בזה ב' פירושים הא' שטת רש"י בגמרא (דס"ה ע"א) עמש"ש בברייתא בידוע שהוא טהור שכתב וארישא סמיך כו' ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין כו' והביאו כן בשמו התוספות דף ס"א ע"א ד"ה כל שיש ודס"ב ע"א ד"ה מפני דארישא סמיך כו' ולא נתיר בשלשה סימנין הללו כו' הב' שטת ר"ת הנז' בתוספות שם ושם דלאו ארישא סמיך אלא כל שיש בו שלשה סימנין הללו של

טהרה בידוע שאינו דורס וטהור וא"צ לבדוק בסימן של דריסה והנה רש"י ור"ת שניהם שוין בזה דבכל עשרים עופות הטמאים יש שלשה סימנין של טהרה רק לפר"ת א' מהן אינו דורס ושני סימנין בגופו ולכן כל שיש לו שלשה סימנין בגופו ודאי אינו מעשרים עופות הטמאים וא"כ הוא ודאי עוף טהור ובודאי אינו דורס אבל לפירש"י י"ל ששלשה הסימנין שבעשרים עופות הם שלשה סימני טהרה בגופו אצבע יתירה וזפק וקורקבנן נקלף רק שדורסין ולכן א"א להתיר עוף שיש לו ג' סימנין בגופו עד שיוודע בבירור שאינו דורס דאל"כ י"ל שהוא מעשרים עופות הטמאין כ"כ התוספות ד"ה מפני הנ"ל, וכ"כ הרשב"א בחידושיו דף ס"א ד"ה וכל שיש לו וז"ל נמצא עכשיו דמתוך דבריו אנו למדין דשלשת סימנין הנוהגין בעשרים עופות הן אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף ולפיכך עוף הבא בשלשתן אסור עד שיתברר שאינו דורס עכ"ל ובאמת שכן משמע ג"כ מדברי ר"ח שהביאו התוספות דס"ב ב' שכ' כגון שיש באלו עשרים זפק וקורקבן נקלף ואצבע יתירה אבל דורסין ואוכלין כו' עכ"ל אלא שהתוספות כתבו שר"ח לא כתב כן אלא לסימן בעלמא וכ' בספר אשל אברהם פא"ט רס"י ל"ו שמדברי התוספות דס"א ע"ב סד"ה מכדי שכתבו ופי' הקונטרס עיקר והכריח דס"ל להתוספות גם בזה פירש"י עיקר דסימן החדש שאינו בעשרים עופות הוא סימן שאינו בגופו דהיינו אינו דורס ובזה אני מתמיה על הפוסקים שכולם תפסו עיקר כדברי תוספות דהיינו פר"ת די"ט עופות ועורב אינם דורסים ובאמת לפמ"ש התוס' דפירש"י עיקר דילפינן מחדש ע"כ גם בזה פירש"י עיקר די"ט עופות ועורב דורסים עכ"ל והנה התוספות דס"ב א' שם כ' כפי' הקונטרוס כו' ולא כפר"ת כו' ומ"ש אח"כ ומיהו אין הלשון משמע כן הנה אדרבה הרי ר"ח כ' קבלנו מרבותינו כי זה הסימן קורקבנו נקלף וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהמ"א הי"ט והמ"מ שם בשם הגאונים וכ"כ הראב"ן סי' רס"ח ושא"פ והרי זה לא כפר"ת לא כמ"ש התוס' בד"ה והוא דלא דריס גם פשט לשון הבא בסימן אחד משמע סימן שבגופו ולא מה שאינו דורס שזהו רק שלילה ועוד שזה א"א לידע בבירור גמור כמ"ש בגמ' גבי תרנגולתא דאגמא חזיוה דדריס דס"ב סע"ב ואין שייך כ"כ ע"ז לשון הבא בסימן וכן לשון והוא דלא דריס דוחק לפרש דהיינו הבא בסימן אחד דנקט תחלה ושוב מצאתי כן להריב"ש סס"י קצ"א גם בכלבו רס"י ק"א בשם בעל העיטור ואי ידעינן ביה דלא דריס טהור בסימן אחד ואי לית ביה שום סימן אע"ג דלא דריס טמא שאין זה סימן טהרה עכ"ל וכיון שכן כמ"כ פי' הבא בשני סימנין היינו ג"כ בשני סימנין שבגופו וא"כ ממה שלא נסתפקו עליו בי"ט עופות מזה ראיה לשטת רש"י דבהם יש שלשה סימנין בגופן ממש ומיהו ממ"ש רש"י דס"ב ב' גבי שמונה ספיקות מבואר דגם רש"י מסופק מהו סימן החדש ושטה ג'

היא שטת רבינו משה בר' יוסף שהביאו הרשב"א בחידושיו ובתה"א והר"ן דס"ל ג"כ בחדא כשטת ר"ת דמ"ש במשנה כל שיש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף טהור לאו אירישא קא סמיך אלא אז ודאי ידוע שאינו דורס והוא טהור רק דבזה פליג עליה דס"ל דבי"ט עופות אין רק סימן אחד של טהרה בגופו וכולם דורסים כו' כמ"ש בב"י סי' פ"ב ועיין בספר המאור להרז"ה כ' ג"כ וז"ל וקבלנו פירושה בג' דרכים ע"ד ג' כתות מן החכמים וע"ש דהאחד שטת רש"י ע"ד שכתבתי לעיל בשם הרשב"א רק מ"מ יש שינוי בפי' עוף הבא בסימן אחד טהור ע"ש הב' שטת ר"מ בר"י הג' שטת רבינו יעקב היינו שטת ר"ת דלעיל ויש דעה ושטה רביעית היינו דעת הרמב"ם לפמ"ש הריב"ש כדלקמן ונפקותא בין פר"ת ופי' רמב"י לענין עוף הבא לפנינו בשני סימנין של טהרה בגופו וגם ידוע ברור שאינו דורס א"כ לפי שטת רמב"י ודאי עוף טהור הוא דהא בי"ט עופות ודאי ליכא לספוקי שאין להם רק סימן א' בגופם ובעורב נמי ליכא לספוקי אע"ג דעורב ג"כ יש לו ב' סימני טהרה בגופו מ"מ הוא דורס וזה כיון שאינו דורס ליכא לספוקי בעורב וכ"כ בהדיא הר"ן פא"ט לשטת רמב"י וז"ל בא בשני סימנין בגופו ואינו דורס טהור שאין בעופות הטמאין כיוצא בו עכ"ל אבל לשטת ר"ת וסיעתו יש לומר שהוא מי"ט עופות הטמאים שהם כן וכ"כ בכנה"ג סי' פ"ב בהגהת הטור אות ז' בשם הדרישה ופרישה עמ"ש הטור ואם הוא בחזקת שאינו דורס ויש לו אחד מג' הסימנים כו' נ"ב דוקא בסימן אחד הא בשני סימנים אסור דאיכא לספוקי בחד מעשרים עופות עכ"ל:

קיצור שטת רש"י דמ"ש וכל שיש לו אצבע יתירה וקורקבנו נקלף טהור אירישא קאי דהיינו בידוע שגם כן אינו דורס וכ' התוספות דס"א ע"ב סד"ה מכדי שפירש"י עיקר הב' שטת ר"ת דלאו אירישא סמיך אלא כל שיש בו שלשה סימנין של טהרה בידוע שאינו דורס וטהור וא"צ לבדוק בסימן של דריסה וכ"כ הרשב"א בחידושיו דס"א ע"ב לשטת ה"ר משה בן יוסף רק בחדא פליג רמב"י על ר"ת והוא דס"ל דבכל הי"ט עופות אין רק סימן אחד של טהרה ור"ת ס"ל דיש להן שלשה סימנים שנים בגופן וסימן שלישי שאינו דורס ויש עוד שטה רביעית והוא הריב"ש בשם הרמב"ם כמשנ"ת לקמן סעיף ג' והנה עוף הבא לפנינו בשני סימנין של טהרה בגופו וגם ידוע ברור שאינו דורס א"כ לשטת רמב"י ודאי עוף טהור הוא אבל לשטת ר"ת י"ל שהוא מי"ט עופות הטמאים:

ב אך אם אחד משני הסימנים שבגופו הוא קורקבנו נקלף אז י"ל שגם לשטת ר"ת יש להתיר לפמ"ש התוספות דס"ב ע"ב ד"ה מאי ספיקייהו דקורקבנו נקלף הוא סימן החדש שאינו בי"ט עופות הטמאים וכן פי' קבלת רבינו חננאל. ועפ"ז כתבו ויש להתיר כל עוף שקורקבנו נקלף וסימן אחר עמו כו' עכ"ל והיינו ודאי אף אם סימן האחר הוא מה

שאינו דורס. וכ"ש בקורקבנו נקלף וסימן אחר בגופו וסימן שלישי שאינו דורס כו' וזה אף לשטת ר"ת כן אך אח"כ הקשו ע"ז מעוף שקורין קוונא כו' יעו"ש ונטו לומר דזפק הוא סימן החדש ומ"מ בפסקי תוספות סעיף ק"ע קע"א פסקו כן דעוף שקורקבנו נקלף ועוד סימן אחר טהור וכ"כ בסה"ת סי' כ"ו וז"ל ונראה למורי רבינו דעוף הבא לפנינו וקורקבנו נקלף ביד בלא דוחק וגם סימן אחר שעמו שטהור אע"פ שאינו מכיר שום עוף שבעולם דסימן רביעי שאין בי"ט עופות טמאים משמע (לשום) [לפום] פשטא דשמעתא דהיינו קורקבנו נקלף כו' עכ"ל וכ"פ בסימני סה"ת שם אך בהגמי"י פ"א מהמ"א אות מ"ם נראה שגם ר"י לא סמך ע"ז למעשה וכ"פ באגודה וז"ל ופר"י קבלה דקורקבנו נקלף ביד הוי סימן החדש לכן כל עוף דקורקבנו נקלף ועוד אחד מן הסימנים טהור מותר אכן שאר גאונים אסרו לכן לא יאכל עוף אלא במסורת עכ"ל:

קיצור אך אם משני הסימנים שבגופו הוא קורקבנו נקלף יש להתיר לשטת ר"ת אם ידוע שאינו דורס וגם כ' כמה פוסקים דבסימן שקורקבנו נקלף עם עוד סימן אחד בגופו יש להתיר דבודאי ג"כ אינו דורס וכ"ש כשידוע ברור שאינו דורס וסימן בגופו דקורקבנו נקלף הוא טהור וסיים האגודה אכן שאר הגאונים אסרו לכן לא יאכל עוף אלא במסורת: וכ"ז להלכה אבל למעשה פסק הרשב"א בחידושיו ובתה"א והרא"ש כרש"י וז"ל ומ"מ מתוך שרבו בזה הסברות אין לסמוך בעוף הבא לפנינו בלא ארבעה סימני טהרה לאוכלו אלא במסורת וכ"כ רש"י ז"ל כו' עכ"ל הרי בעי מסורת או ארבעה סימני טהרה דהיינו שיהיה ידוע בבירור גם הסימן הרביעי שאינו בגופו והוא מה שאינו דורס אבל על שלשה הסימנים שבגופו לבד אין לסמוך ולומר שבודאי גם אינו דורס וזהו שלא לדעת ר"ת ושלא כדעת רמב"י וגם לא כמ"ש התוס' דקורקבנו נקלף או זפק הוי סימן החדש אלא כמ"ש רש"י דחיישינן דאינו דורס הוא סימן החדש וכן מסיק הרא"ש בפא"ט סס"י נ"ט ולפמ"ש הריב"ש סי' קצ"א גם הרמב"ם ס"ל כן משורת הדין הגמור שהרי כ' שדעת הרמב"ם שרוב שאר עופות טמאים יש להם שלשה סימנין בגופן אבל דורסין ומיעוטן אין להם כ"א סימן אחד של טהרה כו' עכ"ל יעו"ש וא"כ לפ"ז י"ל שגם דעת ר"ח כן כמ"ש בהדיא התוספות דס"ב ע"ב משמו אלא שהתוספות הכריחו דלסימן בעלמא כ"כ משום דפירשו דבריו דקורקבנו נקלף הוא סימן החדש אבל להרמב"ם א"א לומר כן מאחר דס"ל שרוב שאר עופות טמאין יש להם שלשה סימנים בגופן כו' א"כ קורקבנו נקלף אינו סימן חדש כלל ואעפ"כ גבי עוף הבא בסימן אחד הביא קבלת ר"ח דהיינו דוקא קורקבנו נקלף וע"כ אינו מטעם דהוא סימן החדש א"כ גם לר"ח י"ל כן וא"כ א"צ כלל לומר דלסימן בעלמא כ' ר"ח שהי"ט עופות טמאין יש להם א"י וזפק וקורקבנו נקלף אלא דלקושטא דמלתא כ"כ

משום דס"ל כרש"י והרמב"ם וכן מסיק התוי"ט בדברי חמודות פא"ט סס"ק ש"ך וז"ל ויצא לנו דאף להרמב"ם אפילו בא בשלשה סימנים שבגופו אין להכשיר כל שספק לנו אם הוא דורס עכ"ל וכבר כתבתי שגם באגודה פסק כן וכ"מ בהגמי"י וכן מסקנת רבינו ירוחם נט"ו אות כ"א וז"ל ויש שפסקו שאין לנו לאכול שום עוף שאין אנו בקיאין דשמא דורס ולפיכך אין לאכול אפי' יש בו כל השלשה סימנים בגופו אלא במסורת אבותינו שהוא טהור וכן עיקר דאפילו יש בו כל שלשה סימנים בגופו חיישינן שהוא מכ' עופות טמאים המנויים בתורה כו' עכ"ל וכן פסק הטוש"ע סי' פ"ב ססע"י ב' ואע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאוכלו כו' ע"ש, וכ"כ בכנה"ג בהגהת הב"י אות י"א דלענין הלכה קיי"ל כרש"י וכ"כ באות כ"ו ועיין בישו"ש פא"ט סי' קי"ג נראה מדבריו שריב"ם עומד ג"כ בשטת רש"י אלא שהוא ז"ל דחה דבריהם ואנו אין לנו אלא דברי הש"ע גם הכה"ג אות ל"א כ' שהאחרונים חלקו על רש"ל שכבר נפסקה ההלכה כרש"י ועיין בפרי תואר הקשה קושיות רבות על פי' הר"מ בר"י שמחמתו נטו הרשב"א ודעימי' מפרש"י והוא ז"ל הרבה להקשות על פירושו וסיים וז"ל ומסתברא דלא שבקינן גירסת הגאונים ואזלינן בתר שטה שלא נמצאת אלא בדברי רמב"י וכבר ידעת דדברי הגאונים דברי קבלה עכ"ל.
גם הרז"ה בספר המאור הקשה על פי' רמב"י ולא קבל פירושו יעו"ש וס"ל ג"כ כרש"י ור"ת דעשרים עופות טמאים יש להם ג' סימני (טומא') [טהרה] אלא דס"ל כשטת ר"ת ולא כשטת רש"י והנה על שטת ר"ת הקשה הישו"ש סי' קי"ג טובא דא"כ לפי דבריו שהג' סימנים אשר הם בעשרים עופות טמאים הנ"ל אחד מהם אינו דורס וזהו תימא שיהיו כולם אין דורסין וחכמי המשנה שאמרו כל עוף הדורס טמא לסימנא לא קאי אלא אמיעוטא דמיעוטא ועוד הרי נץ הכתוב בתורה דורס ואף א"ת שאין אנו יודעין מהו נץ הלא חכמי המשנה זכרוהו דרוסת הנץ ודרוסת הגס ועוד רוב עופות הטמאין דורסין עכ"ל ולכן הוא ז"ל פסק כשטת ר"מ בר"י וכבר נתבאר שהאחרונים הקשו טובא על שטה זו ג"כ א"כ מחוורתא כשטת רש"י או כשטת הרמב"ם:
והפרי תואר החזיק שטת רש"י בכל עוז ועוד דהנה כל מה שהקשו על שטת רש"י זהו מהחוש שבדקו בעופות הטמאים וא"כ אף על פי' רמב"י יש סתירה לפמ"ש התוספות דס"ב סע"ב דעוף שקורין קוונא יש לו ב' סימני טהרה והוא כוס או ינשוף א"כ זה נגד שטת רמב"י דס"ל דעשרים עופות טמאים אין להם רק סימן אחד דטהרה כו':
קיצור. וכ"ז להלכה אבל למעשה העלה הרשב"א כדעת רש"י שאין לסמוך על עוף הבא לפנינו בלא ארבעה סימני טהרה לאוכלו אלא במסורת וגם לא כמ"ש התוס' דקורקבנו נקלף או זפק הוי סימן החדש דבסימן החדש ועוד סימן אחד בין שהוא סימן בגופו בין

שהוא מה שידוע ברור שאינו דורס יש להתיר אלא כמ"ש דחיישינן דאינו דורס הוא הסימן החדש ע"כ אין להתיר אלא כמ"ש בשם רש"י כנ"ל גם לשטת הרמב"ם שהביא הריב"ש בתשו' סי' קצ"א והוא העיקר שעוף הבא לפנינו בשלשה סימנים שבגופו אין להכשיר כל שספק לנו אם הוא דורס וכ"ה גם דעת ר"ח לפ"ד הרמב"ם ולא כמו שנדחקו התוספות בשם ר"ח וכ"מ דעת הגמי"י והאגודה וכ"כ רי"ו נט"ו אות כ"א וכ"פ הטוש"ע סי' פ"ב סעי' ב' ואע"פ שמהרש"ל בישו"ש פא"ט סי' קי"ג דוחה דעת רש"י מהלכה ופוסק כשטת הרמב"י הנה הכנה"ג כ' שהאחרונים חלקו על רש"ל וכבר נפסקה ההלכה כפרש"י. והפרי תואר הרבה להקשות על פי' הרמב"י והחזיק שטת רש"י בכל עוז גם הרז"ה בספר המאור הקשה על שטת הרמב"י. ועל שטת ר"ת הקשה הישו"ש טובא:

ומעתה נבוא נידון הסימן שאינו דורס שמחמתו כ' רש"י דס"ב סע"ב ד"ה דחזייה דדרסה ואכלה דעוף הבא לפנינו י"ל שמא ידרוס כו' ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת כו' והרא"ש פא"ט סי' סמ"ך כתב בשם הרז"ה שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס וכן מסתבר וראוי לאוכלו אם ימצאו לו שלשה סימנים בגופו עכ"ל וגם הרשב"א בחידושיו הביאו אם זהו מוסכם אף לדעת רש"י וראיתי בכנה"ג בהגהת הטור אות ח' שהפרישה כתב בשם רש"ל דכוונת הרא"ש לומר דאע"ג דלרש"י לא מהני קבלת הרז"ה אפילו בשלשה סימנים משום דהוא ז"ל ס"ל דעוף זה אסור ואין לסמוך על שום סימן אלא בקבלה הרא"ש סובר דבשלשה סימנים בגופו ובקבלת הרז"ה יש לסמוך עכ"ל אך יש קושיא ע"ז מדברי הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' כ' שנראה מפורש דאסר אף בשלשה סימנים בגופו ובקבלת הרז"ה כמו שאבאר דהנה רבינו ירוחם נט"ו לאחר שהביא דברי הרא"ש שיש לסמוך על קבלת הרז"ה באופן אם נמצאו ג' סימני טהרה בגופו כתב ולפיכך זה הסיגוניא המקננת בבתים הגבוהים היא טהורה שיש לה כל סימני טהרה כמו אווז ממש וגם כף רגלה רחב כמו אווז וידוע שאינה דורסת וקבלתי שהוא עוף טהור וראיתי כמה מקומות שנוהגים בו היתר ויש מקומות שנוהגין בה איסור שסוברים שהיא חסידה הכתובה בתורה. ואין זה טעם כו' עכ"ל. הרי מלשונו נראה שעוף זה יש לו כל סימני טהרה דהיינו שלשה סימנים שבגוף א"י וזפק וקורקבנו נקלף אף שכתב כמו אווז ממש והאווז אין לו זפק כלל רק שני סימנים בגופו א"י וקורקבנו נקלף כידוע ומפורסם וכמ"ש בסה"ת סי' כ"ו וז"ל כגון הני אווזין שאין להם זפק עכ"ל וכ"כ בכלבו רסי' ק"א וז"ל ואי לא ידעינן אי דריס אע"ג דאית ביה שני סימנים טמא אי לא פשיטא ליה דלאו מין עורב הוא כגון אווזין ומינייהו עכ"ל הרי דבאווזין אין רק שני סימנין בגופו והוא בשם בעל העיטור וכמ"ש ג"כ בשו"ת תשואת חן סי' מ"ג שהשיג על הכו"פ ששגג

בזה מ"מ מדנקט כל סימני כו' מוכח שיש לה זפק ג"כ ועוד דאל"כ מהו ענין ולפיכך זה הסיגוניא כו' הרי אדרבה הרא"ש לא סמך על קבלת הרז"ה אלא כשיש לעוף שלשה סימנים בגופו אזי מהני קבלת הרז"ה על סימן הרביעי משא"כ כשאין לו רק ב' סימנים בגופו אין לסמוך כלל על קבלה זו מכמה טעמים ואווזות שאני שיש לנו מסורת שהוא עוף טהור והוא האווזא הנזכר בגמרא בדוכתי טובא א"ו עכצ"ל דס"ל לרי"ו שסיגוניא יש לה ג' סימנים בגופו ומ"ש כמו אווז הוא באמת אינו מדוקדק וכן הרש"ל בישׁ"ש סס"י קט"ו הבין בפשיטות דהסיגוניא יש לה שלשה סימנים ע"ש גבי ונפ"מ לעוף שיש לו ב' סימנים כו'. והנה הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' כ' אסר עוף הנ"ל וס"ל שזהו החסידה האמורה בתורה הרי ס"ל שאין לסמוך אף בג' סימנים בגופו ובקבלת הרז"ה והרש"ל שם תירץ דבריו משום שהרא"ש סובר דתרתי בעינן חרטומו רחב וכף רגלו רחבה שניהם ביחד אבל בחד מהני אפילו אית ליה ג' סימני טהרה לא סמכינן עלה ולכן הסיגוניאה שאין לה כ"א סימן אחד דכף רגלה רחב אבל אין חרטומו רחב אין לאוכלה וכ"כ בכנה"ג אות ל"ח בשם הדרישה והל"ח אות שכ"ג והדמש"א (דקס"ו ע"ג) והוא ז"ל עצמו כ' ול"נ דס"ל להרא"ש דלא סמכינן על קבלת הרז"ה אלא בסתם עוף שאינו מוחזק לא לטהור ולא לטמא התם סמכינן אקבלת הרז"ה דמסתמא מהטהור הם אבל בעוף שאנו מוחזקים בו דטמא לא תועיל קבלת הרז"ה לטהרו אלא ע"פ מסורת אחרים הגדולים מאותם שאמרו שהוא טמא עכ"ל הרי עכ"פ קבלת הרז"ה עדיין אינה הלכה פסוקה אף עם ג' סימנים בגופו ותירוץ דהרש"ל והל"ח הוא נגד משמעות לשון תשו' הרא"ש יעו"ש ואם היינו אומרים דהסיגוניאה יש לה סימנים רק כמו אווז אז ודאי לק"מ אך א"כ דוחק גדול דא"כ איך יעלה על הדעת להתירה בלי מסורת ברורה הא אפילו נחזיק שודאי אינה דורסת הרי א"כ יש לה רק ג' סימנים ולדעת ר"ת כ"ה בכל עשרים עופות טמאים וגם כבר פסקו כרש"י דבעינן כל ד' סימנים או מסורת כו' וצ"ע ועיין עוד בכנה"ג אות ל"ד שהביא כמה אחרונים דס"ל דהאו"ה חולק על הרז"ה, אף בג' סימנים בגופו והוא ז"ל דחה סברתן:

קיצור. הרא"ש פא"ט סי' סמ"ך כתב בשם הרז"ה שכל עוף שחרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע שאינו דורס וכן מסתבר וראוי לאוכלו אם ימצאו לו שלשה סימנין בגופו עכ"ל וכתבו בשם מהרש"ל דכוונת הרא"ש לומר אף שלדעת רש"י לא מהני זה אך מדברי הרא"ש בתשו' כלל עשרים סי' כ' נ' שאין לסמוך כלל על זה ושי"ל שהוא עוף טמא גמור והיינו החסידה האמורה בתורה והרש"ל תירץ דעוף הסיגוניאה כף רגלו רחבה אבל אין חרטומו רחב. ומדברי הכנה"ג בשם הדרישה ושאר גדולי אחרונים מובן שקבלת הרז"ה אינו הלכה פסוקה אף שיש לו ג"כ שלשה סימנים בגופו:

ה ולפע"ד י"ל דהרז"ה לשיטתי' דמפרש דורס ואוכל היינו דורס ואוכל עוף כיוצא בו כו' דומיא דארי דורס ואוכל וכדפי' ר"ת בתוספות (ד"ס ע"א). ע"כ ע"ז שפיר מסתבר הקבלה שכשכף רגלו רחבה אינו מן הדורסים וכמ"ש הכוזרי מאמר שלישי סי' י"א ושם לצבועים מדת הגבורה וכלי הדריסה והטרוף ושם לארנבת ולאיל כלי הבריחה עכ"ל ופי' הא"נ וז"ל לצבועים העופות והחיות הדורסים הנזונים מן הבשר וכלי הדריסה כמו הצפרנים והפה והשיניים עכ"ל ע"כ אם כף רגלו רחבה וחרטומו רחב י"ל שזה אינם כלים הראוים לדריסה ולכן באה הקבלה שעופות אלו שחרטומם רחב וכף רגלם רחבה אינן דורסים ר"ל שאינן דורסים העופות שאין להם כלי הדריסה אבל לפמ"ש רש"י בפי' דורס ואוכל הנזכר בסימני עופות טמאים שאינו כלל דריסה הנ"ל כ"א כמ"ש (דס"ב ע"א) ונ"ל שכל עוף הנותן רגלו על האוכל ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו הוא דריסה וכן דרך העורבים שגדלים בבתים שקורין קוקואה עכ"ל א"כ לפ"ז אף אם כף רגלו רחבה י"ל שאינו ראיה כלל שלא יתן רגלו על האוכל כו' והנה בפי' המשניות להרמב"ם משמע ג"כ כפי' רש"י וז"ל דורס הוא שיתן ידו על הדבר שהוא אוכל ואח"כ אוכל ממנו וכן עושין כל בע"ח שהם טורפים עכ"ל הרי מבואר בלשונו דדורס הנז' כאן הוא רק שיתן ידו על דבר שהוא אוכל ולא שדורס בעל חי ממש וכן פי' הרע"ו ברטנורה. אלא שמ"מ נראה מלשון הרמב"ם שזהו מנהג בע"ח הטורפין. והנה בכנה"ג בהגהב"י אות ב' כ' וז"ל וכתבו ב"ח ודמש"א דמ"ש רש"י במשנתינו הדורס האוחז בצפרניו וכו' אין פירושו שאוחז המאכל בצפרניו ומגביה בפיו מן הקרקע מה שאוכל אלא הכי פירושו אוחז בצפרניו ומגביה קצת בצפורניו מן הקרקע מה שאוכל ומגיעו לפיו ואין צפור טהור עושה כן עכ"ל:

ולפע"ד דבריהם אלו הם נגד פירש"י בגמרא (דס"ב ע"א) הנ"ל שכתב בפי' ולא ינטל כולו אצל פיו דמזה משמע שמגביה בפיו מן הקרקע מה שאוכל הפך דבריהם ועיין בהגמי"י אות יו"ד נראה דנוטה ג"כ לפרש"י בענין דורס וכ"כ בכלבו סי' ק"א בשם הראב"ד וז"ל ולשון הראב"ד ז"ל בענין הדריסה אני קבלתי עוף הדורס ברגלו מה שהוא אוכל בין חי בין מת ואפילו ירקות ה"ז דורס וטמא והעורב והעטלף עוזרים זה הפירוש שאין מכין שום עוף חי והם בכלל הדורסים וזה כמו שפירשו כל עוף שנותן רגלו על האוכל ומחזיקו ברגלו שלא ינטל כולו אצל פיו דריסה היא כמו שעושה העורב שקורין קוו"ה ואי אפשר לפרש דורס בעוף שמטיל ארס לפי שהעורב ורוב המנויין בפרשה אין להם ארס עכ"ל והנה הב"י לא הביא מהעומדים בשטת רש"י בפי' הדורס ואוכל שום פוסק כ"א שדחו דבריו אבל לפמ"ש שהרמב"ם והראב"ד והגמי"י עומדים בשטתו ודאי יש לחוש מאד

לשטה זו גם הפמ"ג במשבצות סק"א כ' שיש לחוש בפי' הדורס ואוכל לכל הפירושים א"כ עפ"ז יש ליתן טוב טעם לדעת הרמ"א בש"ע ס"ג דס"ל שאין לסמוך אפילו על ג' סימנים בגופו עם קבלת הרז"ה ושאין לשנות והיינו משום שי"ל שקבלת הרז"ה אינו מוציא מספק דורס ואוכל דשטת רש"י וכן הבין הט"ז סק"ד דרש"י לא ס"ל הא דהרז"ה וכן פי' במשבצות שם:

קיצור אפ"ל דהרז"ה לטעמיה דפי' כל עוף הדורס דומיא דארי דורס ואוכל שדורס בעל חי וא"כ כשכף רגלו רחב וחרטומו רחב אין לו כלי הדריסה וא"כ זהו ראיה שאינו דורס אבל רש"י מפרש דורס שנותן רגלו על האוכל ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו וכ"כ בכלבו בשם הראב"ד א"כ גם כשכף רגלו רחבה וחרטומו רחב יכול לעשות כן:

ו והנה בתשו' צ"צ סי' כ"ט נשאל על אווזות הבר כו' והעלה להחמיר ע"פ דברי או"ה כלל נ"ו סי' י"ח שכתב ואפילו במקצת אווזות ובר אווזות כו' יש לחוש שמא הן מהי"ט עופות כו' והכו"פ סי' פ"ב סק"ט חלק עליו שיש לאוכלן בלי פקפוק והטעם מבואר באריכות בקונטרס פני נשר שלו דכיון שיש להם ג' סימנים בגופו דלרוב הפוסקים סגי בהא אף שלא נודע לנו אם דורס או לא רק שהרא"ש והרשב"א העלו להחמיר כשטת רש"י ואחריהם נמשכו כל האחרונים מ"מ כשיש צירוף לזה קבלת הרז"ה בתרתי כף רחבה כשל אווז וחרטומו רחב ודאי יש לסמוך ע"ז זהו תוכן דבריו ובתשו' תשואת חן להגאון מ' שמשון זעליג ז"ל הלוי סי' מ"ג השיג עליו יפה מתרי טעמי וז"ל דהנה הדבר ידוע במדינתינו שאין לאווז ובר אווז רק שני סימנין בגופן אצבע יתירה וקורקבנן נקלף אבל אין להם זפק ומסתמא גם לאווז הבר כן אף שלא בדקנו בהם והנה הכו"פ לא התיר רק כשיש להם שלשה סימנין בגופן וא"כ ע"כ מה שאנו אוכלים אווזות ובר אווזות שלנו שהם בני תרבות על כרחך הוא ע"פ מסורת. אבל על בר אווזות ואווזות הבר אין לנו מסורת והאיך נתיר אותם אף לדעתו כו' והנה מכותלי דברי הכו"פ ניכר שלא בדק אווזות הבר כו' והאריך וסיים וז"ל והנלע"ד ברור דבר אווזות שלנו אין לנו מקום להתיר דמסתמא אין להם רק שני סימנין בגופן וזה לכ"ע אסור עכ"ל וכבר נתבאר לעיל דסה"ת סי' כ"ו והכלבו בשם העיטור כתבו ג"כ בפשיטות דהני אווזות אין להם רק שני סימנין בגופן. וא"כ בטלה לגמרי כל אריכות הכו"פ בהיתר (הווילדע געגנ וההווילדע ענטין) דמסתמא אין להם ג"כ רק שני סימנין בגופן ועליהם אין לנו מסורת שהם טהורים ואף שגם הם נקראים אווז הבר מ"מ הרי תרנגולא דאגמא הוא מין טמא הרי אף ששמו תרנגולא עכ"ז הוא מין טמא ועיין בכנה"ג אות ל"א שנשאל על עוף שקורין פאווען

והעלה לאוסרו והביא תחלה מפירש"י ס"פ כל הבשר דקי"ו סע"א גבי רישא דטווסא בחלבא שפירש"י טווסא פואון משמע דעוף טהור הוא. ושכן משמע בספ"ה דב"ק (דנ"ה ע"א) ברש"י ד"ה טווס אבל בפירש"י פא"ט דס"ג ריש ע"א מבואר דדוכיפת שהודו כפות הוא פואון שלבי"א נמצא פואון שלבי"א הוא מין טמא ולכן חשש שמא מה שאנו קורין פאוועו הוא פואון שלבי"א. הרי עכ"פ אף דפואון הוא עוף טהור פואון שלבי"א הוא דוכיפת שבתורה בעופות הטמאים א"כ כמ"כ אין תימה למ"ד דאווז הבר אינו מין טהור אף שאווזות הוא מין טהור אך לכאורה היה נראה ראיה מהש"ס פ"ה דב"ב (דע"ג סע"ב) ואמר רבה בב"ח זימנא חדא הוה קא אזלינן במדברא וחזינא הנהו אווזי דשמטי גדפייהו משמנייהו כו' אמינא להו אית לן בגווייכו חולקא לעלמא דאתי כו' משמע דפשיטא ליה שהן טהורים ומסתמא אווזות שבמדבר הן אווזות הבר כדאמרינן פא"ט (דס"ב ע"א) גבי פרס ועזניה דליתנהו בישוב ופירש"י אלא במדברות וכדאיתא ג"כ בפרק שירה אווז הבר המשוטטת במדבר כשרואה את ישראל עוסקין בתורה אומרת שיר קול קורא במדבר פנו דרך הוי' וי"א שזה שיר של עורב ועוד אומר עורב מי יכין לעורב צידו כו' באיוב ל"ח מ"א אבל האווז אומר שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו והוא בדברי הימים א' ט"ז ט' עכ"פ נ' דאווז המשוטטת במדבר היא אווז הבר וא"כ כיון דפשיטא ליה לרבב"ח דהן טהורים ומותרים באכילה מוכח דאווז הבר מין טהור הוא ועוד היה נ' טעם דהנה בלא"ה כיון שיש להם אצבע יתירה וקורקבן נקלף וגם כף רגלם רחבה וחרטומם רחב אשר להרז"ה הוי סימן גמור שאינו דורס ואף אם לא נחזיק זה לודאי גמור למאי ניחוש לה דאם באנו לחוש שמא אף שאינו דורס הוא מעשרים עופות הטמאים שיש להם ג' סימני טהרה ואחד מהן אינו דורס זהו רק לשטת ר"ת אבל לשטת רש"י לפמ"ש בשמו הרשב"א בחידושיו והרז"ה והתוספות (דס"ב ע"א) הרי הג' סימנים הם ג' סימנים ממש בגופו א"י וזפק וקורקבן נקלף והני כיון דאין להם זפק אינם מעשרים עופות הנ"ל אלא רק לפר"ת דאינו דורס הוא אחד מג' הסימנים הנ"ל יש לחוש וכבר נתבאר שמהרש"ל הקשה על שטה זו דהא רוב עופות הטמאים דורסים ואם באנו לחוש שמא הוא דורס והוא מין עורב ע"ז יש להשיב דאם הם לבנים אין לחוש לשיהיה עורב כמ"ש בחידושי הר"ן פא"ט דס"ב ע"א גבי למינהו להביא עורב העמקי ופרישנא דהיינו עורבא חוורא לאו חוורא לגמרי קאמר אלא שיש בו חברבורות לבנות ולפיכך נקרא עמקי לפי שאותן החברבורות נראות כעמוקות לגבי שאר הגוף שהוא שחור והוא העוף הנקרא פיגא בלע"ז שגדל בבתים אבל עוף הבא לפנינו כולו לבן אע"פ שיש בו סימני עורב ממש כ' הרמב"ן ז"ל להלכה אבל לא למעשה שבידוע שאינו מין עורב וכשר ואמרו בהגדה אם יעלה חמור בסולם

תמצא דעת בכובסין אם ידור גדי עם נמר תדור כלה עם חמותה אם תמצא עורב לבן תמצא כשרה בנשים עכ"ל ובנד"ז שיש סימן דהרז"ה שאינו דורס א"כ אף למעשה יש לסמוך שאינו עורב. ואף דלפר"ת יש לחוש שהוא ממין עשרים עופות הטמאים. ע"ז י"ל כיון דמ"מ מוכח בגמ' דאווז הבר מין טהור הוא ע"כ אין לחוש כ"כ דהא מהרש"ל לא חשש לפרש"י בצירוף דעת ר"ת ורמב"י. א"כ נהי דלא קיי"ל כן מ"מ בצירוף דעת רש"י ורמב"י נגד דעת ר"ת עם מאי דמשמע בגמרא שהוא מין טהור יש לסמוך יותר ומ"מ למעשה אין לסמוך ע"ז שהרי בגמרא דס"ב ב' מוכח דרש"י עצמו חושש בעוף שיש בו שני סימנים בגופו ואינו דורס שמא הוא מעשרים עופות הטמאים גם התוספות שם כ' על עוף שקורין קוון שיש לו אצבע יתירה וקורקבן נקלף דמסתברא שהוא כוס או ינשוף כו' ע"ש ואם משום הא דמשמע בגמרא דאווז הבר מין טהור הוא הרי ע"ז כ' בתשו' צ"צ סס"י כ"ט דאף דמשמע כן ספ"ה דב"ק (דנ"ה ע"א) אין לסמוך ע"ז דשמא אין כל אווזות הבר שוים כו':

קיצור בתשו' צ"צ סי' כ"ט העלה להחמיר באווזות הבר ע"פ דברי או"ה כלל נ"ו סי' י"ח אף שחכם א' הביא לו ראיה מהגמרא ספ"ה דב"ק (דנ"ה א') דאווז הבר מין טהור הוא אין לסמוך ע"ז דשמא אין כל אווזות הבר שוים. הכו"פ סי' פ"ב חלק עליו ובתשו' תשואת חן סי' מ"ג השיג על הכו"פ מתרי טעמי אשר האחד שהכו"פ עצמו לא התיר רק כשיש לו שלשה סימנין בגופו והרי ידוע שאווזות ובר אווזות אין להן רק שני סימנין בגופן אצבע יתירה וקורקבן נקלף וכ"כ בסה"ת סי' כ"ו והכלבו וא"כ א"א לאוכלן כ"א אותן שיש מסורת עליהן שהם טהורים לכאורה היה נראה ראיה מהש"ס פ"ה דב"ב (דף ע"ג סע"ב) להתיר אווזות הבר ויש לדחות דאין זו ראיה יותר ממה שהביא החכם בתשו' צ"צ סס"י כ"ט ועכ"ז לא סמך ע"ז הצ"צ עוד יש קצת סברות להתירן ומ"מ עפמ"ש רש"י (דף ס"ב ע"ב) נראה דיש לחוש בכה"ג שיש לו שני סימנין בגופו ואינו דורס וא"כ הא דחרטומן רחב וכף רגלו רחבה אף אם הוי כידוע שאינו דורס ויש לו שני סימנין בגופו הרי אין להתיר לרש"י:

ז אמנם כ"ז לענין אווזות הבר הנק' ווילדע גענז שהן מין בפ"ע מאווזות שלנו כדאיתא בגמרא ספ"ה דב"ק (דנ"ה ע"א) אווז ואווז הבר כלאים זב"ז אבל אווזות אלו שהן בני תרבות אלא שיש להן קצת שינוי מאווזות שלנו שחרטומן שחור' הנה מחמת זה כ' בתשו' תשואת חן הנ"ל שיש להסתפק עליהן אולי הם מבר אווזות הבר והעלה. ומנעתי את ידי לא לאיסור ולא להיתר כיון שאין להם ג' סימנים בגופן עכ"ל ובספר פתחי תשובה סי' פ"ב כ' ועיין בתשו' בית אברהם בקונטריס משפט שלום שהאריך להכשיר

האווזות שראשי חרטומן שחורות אשר קצת מחכמי הדור אסרוהו כו' והוא האריך לסתור דבריהם עכ"ל ולכאורה יש לקיים יותר דברי הבית אברהם דמהיכי תיתי נספק עליהם שהן מאווזות הבר מאחר שהן בני תרבות ושמן אווז ויש להם הסימני טהרה כמו באווז וגם מסתמא הן לבנים בכל גופן כמו אווז רק שחרטומן שחור והרי שמא מלתא היא כדאיתא לענין חגבים ושמו חגב ואף דבעינן ג"כ שיהיה שוה לחגב בכל ארבעה הסימנים ה"נ הרי הן שוין בסימנין לאווזות וגם שמו אווז ואם משום שנק' עוד בשם לווי כמו קיטאייסקע גענז [ע' מפתח]. הרי ה"נ לענין כופשני צוצייני איתא (דס"ב ב') דכשרין אפילו לגבי מזבח משום דבאתרייהו כופשני קרי להו. וה"נ י"ל דרק כאן נק' קיטאייסקע גענז ובאתרייהו נק' אווזות סתמא ועוד דאיתא (דס"ה א') אחרים אומרים שכן עם טמאים טמא שכן עם טהורים טהור ומסקינן שכן ונדמה קאמרינן ופרש"י ונדמה דומה להן במראיתו ובחידושי הר"ן דס"ב ע"א כלומר נדמה בפרצופו ומנהגו ודס"ה ע"א כ' שהרי"ף ז"ל פוסק כאחרים ולפ"ז צ"ל דנדמה דאמרינן היינו נדמה בסימנין כו' עכ"ל והאווזות אלו יש לחקור אחריהן אם הם שכן ונדמה עם שאר האווזות א"כ כיון שהם דומים ג"כ בסימנין ובמראיתן שהן ודאי לבנים כל גופן וגם בפרצופן ומנהגן וגם שמן אווז מהכ"ת נספק עליהן אך אפשר שהן רק נדמה ולא שוכן אצלם ומ"מ לא שנסמוך ע"ז לכתחלה אלא לענין לסמוך על המנהג שכבר נהגו אצליכם לאוכלן דלכאורה שי"ל שזה שנהגו כן ה"ל כמסורת אלא שבתשו' הרא"ש כלל כ' סי' כ' כתב ודע כי אני לא הייתי אוכל ע"פ המסורת שלהם כי אני מחזיק את המסורת שלנו כו' עד לא יאכלנו ע"פ מסורת אחרים הפחותים מהם עכ"ל והביאו ג"כ בתשו' מהרי"ל סי' צ"ה דמסורת אשכנז הוא עדיף כו' ע"ש י"ל התם שאני שבאשכנז יש מסורת להיפך אבל בנד"ז שלא נשמע מסורת להפך ובכמה עיירות במדינתכם מנהג פשוט לאוכלם אפ"ל דה"ל כמסורת וכמש"ש במהרי"ל אנשי מדינה או עיר אחרת שהוא מנהג פשוט שם לאוכלו כו':

ע"כ בכה"ג יש לסמוך על התשו' בית אברהם שלא לסתור מנהגן במקום שנהגו לאוכלן: קיצור. מיהו כ"ז באווזות הבר אבל הני אווזות שהן בני תרבות רק שחרטומיהן שחורין ובתשו' תשואת חן נסתפק עליהם ובספר בית אברהם האריך להתיר אותן לכן במקום שנהגו לאוכלן אין לסתור מנהגן מטעם המבואר בפנים:

הלכות דגים

סימן סא

גמרא ספא"ט לויתן דג טהור הוא כו' וחקירה נדון דג שאטריא שיש בו חדודין ובליטות אם כשנקלפים נידונין קשקשין או לא:

בגמרא ס"פ א"ט לויתן דג טהור הוא שנאמר גאוה אפיקי מגנים כו' אלו קשקשים שבו תחתיו חדודי חרש אלו סנפירין ופירש"י שחדודין ומחתכין כחרשין ובערוך ערך חד (השני) הביא המשנה פ"ב דכלים משנה ה' כסוי האלפס בזמן שהוא נקוב ויש לו חדוד טהור פי' שיוצא מן הכלי כמין קנה שיצאו ממנו המים ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר תחתיו חדודי חרס עכ"ל נשמע דבר שהוא חדוד כמו קנה זהו ענין סנפירין משא"כ הקשקשים וא"כ בדג הנקרא שאטריא שיש בו חידודין ובליטות שהן חדין כמחט ממש. והוא כן מלא חידודין ובליטות הנ"ל בכל גופו והן נקלפין רק מן השורה שעל גביו לא יכולנו לקלוף בשום אופן אך נראה לעין שהן קשקשין כ"כ רב אחד אפ"ל שאין זה קשקשים שבתורה כיון שהן חדין כמחט והרי בברייתא מבואר דרק הסנפירין הן חדין ולא הקשקשין ואי איתא דגם חידודין אלו נקראו קשקשת כיון שנקלפין א"כ מצינו ג"כ קשקשים שהם חדודי חרס וא"כ מנלן דחדודי חרש הם סנפירין:

קיצור. (קצת ראיה דקשקשים שהם בולטים כמין קנה וחדים כמחט אינן קשקשת שבתורה):

ובהרמב"ן בפירוש החומש פ' שמיני כתב ג"כ דקשקשין הם הקליפין העגולין שגלדן דומה לצפורן כו' עד כקליפי עור הדג כו' עכ"ל ובגמרא ספא"ט (דס"ו ע"ב) ובנדה פרק בא סימן (דנ"א ע"ב) אמרינן והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת מנלן דקשקשת לבושא הוא דכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש וכן פירש"י שם במשנה כל שיש לו קשקשת לבושים של דג ובפסוק בש"א סי' י"ז ה' ע"פ ושריון קשקשים הוא לבוש ות"י ושריון גלבין הוא לבוש וכתב הרד"ק והוא קילפין שתרגם קשקשת ובדברי רז"ל לובשי שריון קליפה בסנהדרין פרק חלק (דצ"ה ע"ב) הובא בערוך ערך קלף (הראשון) ופ"ק דב"ב (ד"ט ע"ב) מה שריון זה כל קליפה וקליפה ורש"י פי' ושריון קשקשים מין קשקשת דגים ובמקראות גדולות בשם פירוש רבינו ישעי' ושריון קשקשים כמו קשקש שהיא סגורה על הדג ואין ריוח בין קשקשת לקשקשת כך היה עשוי שריונו שלא היה עשוי נקבים נקבים שיוכל להכנס החץ בתוך הנקב אלא קליפת ברזל היתה נופלת בין טבעת לטבעת לסתום הנקבים עכ"ל והנה תרגום של סנפיר הוא ציצין ודקשקשת הוא קילפין דהיינו קליפות וכ"כ בגמרא פרק אין מעמידין קילפי וכ"כ בה"ג והרי"ף והשתא י"ל דלא נקרא קילפין רק כשהן קליפות ממש כמו הקשקשים שבכל דג כי קילפין:

דוגמת קליפי אגוזים קליפי רמונים עי' פ"ז דשביעית מ"ג ופ"ק דערלה מ"ח וכן ענין קלף עיין בהר"ן פ"ח דשבת גבי ומהו קלף כו' שקולפין את העור מהבשר וברש"י בתהלים סי' כ"ט ע"פ ויחשוף יערות יקלף עצי היער ובערוך ערך קלף הביא אני חשפתי את עשו ירמיה סי' מ"ט יו"ד קלפית בצליא כו' וכל זה מורה על קליפות פשוטות לא דוגמת מחטין חדודין שבשאטריא אע"פ שהן נקלפות אין זה דומה כלל לענין קליפין הנזכרים שאינם עד"ז כלל:

קיצור קשקשת לבושא הוא והתרגום קילפין וי"ל כמו קליפי אגוזים וכמו קלף וכן קליפי השריון משא"כ מחטין וחידודין אלו אף שנקלפים י"ל אין זה נקרא סתם קילפין:

ב ולכאורה היה נראה דהנך בליטות כיון דגובה להן ובולטין הרבה מעור הדג י"ל דנקרא ציץ ועיין פירש"י בירמיה סי' מ"ח ט' ע"פ תנו ציץ למואב שפירש כל דבר תלאי התולה ובולט מן האדם או מן הבהמה קרוי ציץ עכ"ל וכן פטורי ציצים הנזכר במלכים א' סי' ו' כמה פעמים. ובערוך ערך צץ אלו הן ציצין המעכבין את המילה תשובת רב האי גאון ואביו רב שרירא ז"ל בשר החופה את רוב העטרה דאמריתו אמאי אפקוהו בלשון ציצין כך הוא כל הבשר החופה את רוב העטרה אינו נקרא ציצין אלא אם נטל מקצתו הנה ושייר מקצתו הנה מעט והנה מעט אותן מעט הנותרים נק' ציצין מפני שדומה לסנפירין ותרגום סנפיר ציצין עכ"ל והרי התם נק' ציצין מצד שתולה ובולט מהבשר אע"ג שאינו נד וגם לכאורה נקלף הוא שהרי יכולים לקלפו מהעטרה ע"י הפריעה כנראה בחוש אלמא דגם דבר הבלתי נד וגם נקלף כל שתולה ובולט נקרא ציץ שהוא תרגום סנפיר וא"כ הנך בליטות היוצאים מהשאטריא שיש להן גובה הרבה ועוקצין כמחט י"ל דנקרא ציצין אע"פ שנקלפין בטורח כמו שגם ציצין המעכבין את המילה נקלפין בטורח וא"כ הם כמו סנפיר דתרגומו ציצין ולא קשקשת ומ"מ יש לחלק דגבי ציצין דמילה אינו נקלף לגמרי מהגיד רק שנקלף מעל העטרה ונשאר דבוק ע"ג הגיד שלמעלה מהעטרה ולכן יש דיעה דהציצין מעור הערלה לא מהני בהו פריעה אף שנתגלה העטרה רק צריך לכרות אותם ועכ"פ כיון שאין נקלפין לגמרי נקרא ציץ כמו הסנפירין שג"כ א"א לקולפם אבל הנך בליטות דדג שאטריא כיון שנקלפין לגמרי מהדג י"ל שאינן נקראים ציצין כלל:

קיצור (לכאורה היה מקום לומר דהנך בליטות נקראים ציצין כדפירש"י בירמיה סי' מ"ח ט' וכמו ציצין המעכבין את המילה מיהו יש לחלק דכיון דהנך בליטות נקלפין לגמרי מגופו של דג אינן נקראים ציצין):

ומ"מ כ"ז אינו טענה רק לומר דאינם נכללים בשם ציצין שהוא ענין סנפיר כיון שנקלפין אבל מ"מ אפ"ל שגם כן אינן בכלל קילפין שהוא קשקשת שבתורה והטעם הוא דסתם

קליפות הם קליפות העגולים שכתב הרמב"ן שאין להם גובה ובליטות אבל הנך קליפות אע"פ שג"כ נקלפין מעור הדג כיון דדומין למחטין או למסמורים לא דמי כלל לסתם קליפות א"כ אינן נקראים קילפין סתם אלא בשם לווי היינו קליפות העשויים כמסמורים או מסמורים הנקלפין אבל לא יוכללו בלשון קליפות בלי צירוף שם לווי דהא לא דומים כלל לסתם קליפות ובודאי שינוי קליפות אלו מסתם קליפות הדג גדול יותר מהשינוי שבין אזוב יון ואזוב כוחלי ואזוב מדברי וכה"ג לבין סתם אזוב ואעפ"כ פסלו אותם מפני שיש להם שם לווי במשנה פי"א דפרה מ"ז והובא בגמרא פ"ק דסוכה די"ג ע"א) ובפא"ט (דס"ב) וכן השינוי בין אסא מצראה לגבי סתם אסא ודאי פחות הרבה מהשינוי שבין קליפות כמסמרים דדג שאטריא ובין סתם קליפות ואעפ"כ משמע בגמרא פ"ג דסוכה (דל"ג ע"א) דהיה נפסל משום שם לווי שנק' אסא מצראה ולא אסא סתם לולי משום דבקרא לא כתיב אסא והדס כ"א עץ עבות יעו"ש וא"כ הכא דכתיב קשקשת דהיינו סתם קשקשת ולבושא א"כ קליפין אלו שיש להם שם לווי י"ל דאינן בכלל זה דנלמוד מאזוב והדס ומים פ"ו דמכשירין משנה ד' דכל היכא שהקפידה התורה על דבר אחד כמו אזוב כנ"ל בעינן שיהיה הוא הדבר כמ"ש בתורה בלי שום שם לווי וכן אמרינן גבי תורים בפא"ט (דס"ב ע"ב) אבל אם הדבר נקרא בשם התורה עם שם לווי ולא יקרא בשם התורה בלבד אמרינן דלא זה הוא מה שכתוב בתורה. וה"נ לענין קשקשת שבתורה נאמר דהיינו קילפין שנקראים קילפין סתם בלי שם לווי' משא"כ קילפין אלו שבדג שאטריע דעל כרחך צריכים הם לשם לווי קליפות כמסמרים או מסמורים הנקלפין א"כ י"ל דלא זהו קשקשת שבתורה:

קיצור. אף דאינן נקראים ציצין שהוא סנפיר עכ"פ אינן ג"כ סתם קילפין כ"א מובדלים מסתם קליפות. יותר מהבדלת אזוב יון או כוחלי או רומי או מדברי מסתם אזוב וא"כ יש להם שם לווי קליפין כמסמורים וגבי אזוב ומים ותורים אמרינן דשם לווי פסול וה"נ נימא גבי קשקשת דכיון דקשקשין אלו ע"כ לא יובנו בלי שם לווי א"כ לא זהו קשקשת שבתורה שהיא קילפין סתם כמו אזוב זה כו':

מיהו עדיין אפשר לומר כמו גבי אסא מצראה אע"ג דיש לו שם לווי כשר משום דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ:

ור"ל משום דלא כתיב בקרא הדס מכשירין אף הדס שיש לו שם לווי וא"כ ה"נ לא כתיב קילפין בקרא דנימא דקליפות שיש להם שם לווי הם פסולים. דהא קשקשת כתיב ונימא קשקשת מכל מקום כמו עץ עבות מכל מקום ואע"ג דהתרגום פירש דקשקשת הוא קילפין הרי גבי עץ עבות תרגם ג"כ הדס מיהו אפשר דזה אינו דהא אמרינן בפא"ט (דס"ב

ע"ב) כופשני צוציניי כשרין לגבי מזבח ופירש"י כופשני תורין בלשון ארמי צוציניי על שם מקומן ועיין בערוך ערך כבשן וערך צץ ופריך מיתיבי אזוב ולא אזוב יון כו' ולא כל אזוב שיש לו שם לווי והנה כופשני לא נזכר בפסוק רק תורים רק אנו קורין לתורים כופשני:

ואעפ"כ פוסל השם לווי דכופשני ולא כמו בהדס דכיון דלא כתיב הדס בקרא רק עץ עבות אין פוסל שם לווי דהדס:

והחילוק פשוט דכופשני ותורין דבר אחד הוא דמה שנקרא בלה"ק תורין נקרא בלשון ארמי כופשני דוגמת מ"ש בטוש"ע אה"ע סי' י"ז גבי חיים בובאנט ע"ש א"כ שם לווי דכופשני פוסל כמו שם לווי של תורים משא"כ גבי הדס ועץ עבות לא שייך לומר כן שאין תיבת הדס פירושו של עץ עבות ותדע שהתוס' בסוכה (דל"ג ע"א) ד"ה ואימא ה"נ כתבו תימא מאי ס"ד למיפסליה משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא הא אפילו הירדוף מכשרינן אי לאו משום דרכיה דרכי נועם עכ"ל עיין בגמרא שם (דל"ב ע"ב) ובחידושי הריטב"א שם כ' דכי קפדינן על שם לווי היינו היכא דאפקא רחמנא בשם פרטי כגון אזוב או מרור וכיוצא בהן אבל הכא כל היכא דהוה עץ עבות או שהערבה ממין הגדל על הנחל בהכי סגי דלהכי אפקא רחמנא בשם כלל (נ"ל שצ"ל בשם כולל) עכ"ל וז"ל הח"צ בתשו' סס"י קס"א ודקאמר עץ עבות אמר רחמנא מ"מ רצונו כיון דבקרא לא כתיב הדס שהוא שם העצם אלא עץ עבות שהוא שם התואר אין להקפיד על שם לווי שלו (ר"ל של הדס) כל שהוא עבות עכ"ל וביאור דברי התוספות והריטב"א והח"צ היינו שהרי פירוש עבות הוא לשון קליעה כמו שתרגם יונתן פ' תרומה מעשה עבות עובד קליען וכן ענף עץ עבות פירש"י פ' אמור שענפיו קלועין כעבותות וכחבלים וזהו הדס שעשוי כמין קליעה א"כ זה השם עבות אינו מיוחד להדס דוקא דגם שאר דברים העשויים כמין קליעה נקרא עבות כמו מעשה עבות הנ"ל וכן גם בעצים מצינו בפירוש בפסוק עצים אחרים מלבד הדס שנקרא עבות וכמ"ש ביחזקאל סי' ו' י"ג ותחת כל אלה עבותה ופירש"י לשון עץ עבות שענפיו מרובין הרי דגם אלה שהוא שם אילן סרק ולא הדס נקרא עבות כשענפיו מרובים וכן עוד סי' י"ט י"א בין עבתים פירש"י אילנות שענפיהם מרובים וכן בסי' ל"א ע"ש ובמיכה סי' ז' ג' ע"פ ויעבתוה פירש"י קליעה כו' שהעבות משולשת היא כו' וגם מ"ש ביחזקאל סי' כ' כ"ח ותחת כל עץ עבות ודאי אין הכוונה תחת עץ הדס לבד כ"א גם לשארי עצים שהם עץ עבות כמו הירדוף דהא התם הם הפך דרכי נועם ואמת ושלום וראויים להיות תחת הירדוף שהוא סם המות וגם לשון כל עץ עבות משמע כמה מיני עץ עבות רק דעץ עבות דגבי לולב בא הפירוש מקובל מפי מרבע"ה דהיינו הדס ועיין מזה

בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות במסכת ברכות וכיון דהכי הוא דלשון עץ עבות אינו שם העצם כלל להדס דהא עץ עבות כולל ג"כ שארי עצים שהם עבותים כלשון וכל עץ עבות שביחזקאל נהי דבכאן גבי לולב הפירוש והמכוון להדס לבד בדוקא מ"מ עכ"פ בהדס גופא אין שייך לפסול הדס שיש לו שם לווי דאין שם לווי דהדס חשוב שם לווי כלל לעץ עבות שהרי אפילו מין עץ אחר שאינו הדס נקרא עץ עבות סתם בלי שם לווי וכ"ש דהדס שיש לו שם לווי נקרא עץ עבות סתם ולכן כיון דבהדס שיש לו שם לווי יש דרכיה דרכי נועם והאמת והשלום אהבו כמו בהדס שאין לו שם לווי מהכ"ת יהי' פסול וגם הפירוש המקובל ממרבע"ה דענף עץ עבות דגבי לולב היינו הדס מסתמא מקובל גם על הדס שיש לו שם לווי דהא סתם בתורה וענף עץ עבות ולא כ' ענף הדס דמשמע ודאי אפילו הדס שיש לו שם לווי והפירוש המקובל דהיינו הדס בדוקא זהו למעוטי שאר מיני עץ עבות כו' משא"כ גבי כופשני דצוציני דכתיב תורים ופירושם בלשון ארמי כופשני א"כ כופשני הוא שם העצם של תורים א"כ שם לווי דכופשני זהו אינן תורים סתם כ"א תורים צוציני וכ"ז מבואר בתשו' ח"צ סי' קס"א הנ"ל רק שהוספתי ביאור מהפסוקים. והנה רבא בגמ' פא"ט (דס"ב ע"ב) תירץ. הני כופשני צוציני באתרייהו סתמא קרי להו והיינו דנקראו כופשני צוציני על שם מקומן כדפירש"י וכיון דבאתרייהו סתמא קרי להו אין זה שם לווי. ולפ"ז צ"ל גבי אזוב יון ואזוב רומי דגם באתרייהו קרי להו כן ע"כ חשוב שם לווי ובערוך ערך צץ פי' הני כובשני דצוציני עיין בערך כבשן פירוש למה קורין אותן צוציני שיש להם ציצית בראשיהן כמ"ש ויקחני בציצית ראשי עכ"ל וצ"ע דא"כ מדוע אין זה שם לווי:

קיצור שאין לומר כמו בעץ עבות כשר הדס שיש לו שם לווי כן בקשקשת כשר קילפין שיש להם שם לווי דהא י"ל כמו גבי תורים פסול כופשני צוציני להקס"ד דצוציני הוא שם לווי אע"ג דכופשין לא נזכר בפסוק כמו קילפין אלא משום דזהו שם העצם של תורים בלשון אחר משא"כ הדס אין הוא שם העצם של עץ עבות דהא גם עצים אחרים נק' עץ עבות ע"כ אף שעץ עבות דכאן המכוון הדס מ"מ אין שום סברא לפסול שם לווי דהדס דאינו חשוב שם לווי כלל לגבי עץ עבות אלא הוא הוא עץ עבות ממש בלי שום שם לווי:

ד ולפ"ז הכא גבי קשקשת דתרגומו קילפין הנה אם בפסוק במקום קשקשת היה נכתב קילפין או קליפות היה הדבר פשוט דהנך קילפין דשאטריע שבעל כרחנו יש להם שם לווי קליפין העשויים כמסמרים היו פסולים (וגם היה מקום לומר דגרע משם לווי כי י"ל שלא נקרא אותם קליפין כמסמרים אלא להפך מסמר הנקלף וזה גרע משם לווי דשם לווי

היינו כמו דבש גזין לגבי סתם דבש דמ"מ שניהם עיקר שמם דבש רק שמוסיפים בדבש גזין שם לווי דבש גזין וכך כאן אם נקראים קילפין כמסמרים דמ"מ עיקר שמם קילפין אבל י"ל שעיקר שמם מחטין ובליטות רק שהם נקלפים ג"כ וא"כ גרע משם לווי ואיך שיהי' עכ"פ זה א"א לומר שיהי' נקראים קילפין סתם בלי שום שם לווי ולפחות נקראו בשם לווי קילפין כמסמרים. וא"כ אם הי' נכתב בתורה קילפין היה הנך בליטות פסולין) אבל כיון דלא כתיב בתורה קילפין כ"א קשקשת יש לספק אם ענין קילפין לקשקשת הוא כמו כופשני לתורים שהוא שם העצם של תורים או שמא ה"ל כמו הדס לגבי עץ עבות דג"כ תרגום עץ עבות בפ' אמור הוא הדס ומ"מ באמת אין זה שם העצם ולכן גם הדס שיש לו שם לווי נקרא עץ עבות סתם בלי שום שם לווי כנ"ל והנה התרגום הוא קליפין וכן בגמרא פרק אין מעמידין (דל"ט ע"א) ובגמרא ר"פ השוחט (דכ"ז ע"ב) תדע (שמן הרקק נבראו) שהרי יש להן קשקשת ברגליהן כדגים והיינו כמ"ש התוספות פ"ק דחולין (דכ"ג ע"א) סד"ה איצטריך וז"ל וי"ל דלשון קשקשת משמע דבר שאינו שוה וחלק דבר שהיד מסכסכת בו וסנפיר כך הוא ונופל בו לשון קשקשת עכ"ל ור"ל דלכן אצטריך לכתוב סנפיר וקשקשת ללמדנו דסנפיר אינו קשקשת ועיין מזה בחה"ר דס"ו ד"ה ת"ר אין לו עכשיו הביא דברי התוספות הנ"ל וסיים ואסיקנא דקשקשת לשון מבואר הוא שהוא אלו שהוא מלובש בהן כדכתיב ושריון קשקשים הוא לבוש וכתב רחמנא סנפיר לכדתנא דבי ר' ישמעאל ומדבריהם מבואר להדיא דנהי דקשקשת לבושא הוא מ"מ אינו לבוש חלק מ"מ י"ל נהי דאינו חלק והיד מסכסכת בו מ"מ אינו כמחט ומסמור וראיה ממ"ש בגמרא פ"ק דחולין (די"ז ע"ב) בענין פגימת סכין אוגרת פסולה מסוכסכת כשרה היכי דמי אוגרת היכי דמי מסוכסכת אוגרת משתי רוחות (שיש ב' עוקצין לפגם אחד לראשו ואחד לסופו כו') מסוכסכת מרוח אחת (שאין לפגימה אלא עוקץ אחד והשני הוחלק במשחזת כו') וע"ש בהרא"ש סי' כ"ד דהרמב"ם והרי"ף מפרשים מסוכסכת בענין אחר שבדרך ירידתו אינו קורע עכ"פ גם לפירש"י לא דמי מסוכסכת לעוקץ כמחט ומסמור דגרע טובא ממסוכסכת וה"ל ודאי כאוגרת ועיין בפירש"י בשבת פרק במ"מ (דכ"א ע"א) גבי שהאור מסכסכת בהן ובערוך ערך סכסך פ"ק דב"ק (ד"ו ע"א) ובפסוק וסכסכתי מצרים במצרים בישעי' סי' י"ט ב' וסי' ט' ב' ואת אויביו יסכסך ותרגום לשון גירוי וג"כ לשון חיכוך זה בזה וכ"ז אינו נופל רק על דבר שאינו חלק ומסתבך זה בזה אבל לא על העשוי כמחטין דא"כ זה נוקב זה ומ"ש התוס' דחולין (דכ"ג) וסנפיר כך הוא י"ל כשהסנפיר שוכב שאז אינו כמחט וענין סכסוך זה דבשריון קשקשים היינו מפני שהשריון עשוי קשקשים על נקבים והם מגינים שלא יכנוס חץ בהנקבים וכדפירש"י

בעו"א במ"א סי' כ"ב ל"ד ע"פ בין השריון ובין הדבקים ועיין בד"ה ב' סס"י י"ח ל"ג במצ"ד שם פי' כמ"ש רש"י במלכים שם וכ"מ בתרגום דרב יוסף שם ורש"י שם פי' בע"א ועכ"פ מלשון קליפין ודביקים לא משמע כלל שיהיו כמסמורים רק כקליפי הצפורן רק אעפ"כ מסכסכת היד בהן מפני שהן קליפה וקליפה בפ"ע כקשקשי הדג ובכתובות פרק אע"פ (דף ס' סע"א) צנור שעלו בו קשקשים פירש"י קשים ועשבים ובב"ב פ' הספינה (ד"פ ע"ב) כגון שזב ע"ג קשקשים פירש"י קיסמין דקים. וביחזקאל סי' כ"ט ד' והדבקתי דגת יאוריך בקשקשותיך מבואר שהדגים נדבקים בקשקשת של הדג הגדול וא"כ אם יש קשקשים חדים כמסמורים בלתי אפשר שידבקו שאר הדגים בקשקשים אלו מרצונם וא"כ אין זה משל כלל אל הנמשל יעו"ש אלא ודאי משמע דסתם קשקשים היינו קליפות העגולים כמ"ש הרמב"ן וא"כ י"ל דקליפות העגולים הם שם העצם של קשקשת וקליפות כמסמורים שיש להן שם לווי אינן מועילין:

קיצור. גבי קשקשת אם היה נכתב בתורה קילפין הי' פשוט דבליטות אלו דבשאטריא לא מהני אבל כיון שנכתב קשקשת והתרגום קילפין עדיין אינו מוכרע התוספות והרשב"א פירשו דקשקשת דבר שהיד מסכסך בו:

משמע רק סכסוך ולא שהם כמחטין וכ"מ מפסוק והדבקתי דגת יאוריך בקשקשותיך:

ה ועמ"ש על הסוגיא פ"ק דבכורות (ד"ז ע"ב) ומוציא אני דבש גיזין וצירעין מפני שיש לו שם לווי והקשה הב"י סס"י פ"א וק"ל מנ"ל לר' יעקב כו' וכ"כ הפר"ת סס"י פ"א ועיין בלחם חמודות פ"ק דבכורות מ"ש בשם רש"ל בהגש"ד נ"ל דהכי פירושא מכח סברא לא מרבינן אלא חדא מילתא ואידך אסור מכל היוצא מן הטמא טמא יעו"ש ואפ"ל גם כאן כיון דקרוב לומר דקשקשת היינו קליפי הדג שגלדן דומה לצפורן אין לנו לומר ה"ה גם קליפין העשויין כמסמורין מיהו יש לחלק דשאני התם דאידך אסור מכל היוצא מן הטמא טמא. משא"כ כאן לא שייך זה והנה הה"מ ספ"א מהמ"א כתב בשם הרמב"ן וז"ל ודע אע"פ שאמר קשקשין הקבועים בו הקשקשים הם אותן הקליפות הנקלפות ממנו ביד או בכלי אבל הקבועים ואין נקלפין מעור הדג אינה קשקשת וזה ברור כתבו הרמב"ן ז"ל ולהודיענו זה שנה רבינו לשון המשנה וכתב הדבוקים בכל גופו עכ"ל הובא ב"י רס"י פ"ג וראיתי להנ"ב במה"ת חי"ד סי' כ"ח כתב אלמלי אמרה אדם אחר הייתי דן כנגדו ומה בכך שאינן נקלפים והיכן הוזכר הקילוף בבבלי או בירושלמי כו' עכ"ד ולפע"ד ד' הרמב"ן מבוארים בתרגום ובגמרא דהתרגום קשקשת קילפין וכן בגמרא פא"מ (דל"ט ע"א) קילפי וכן שריון קשקשים אמרו בגמרא קליפה וכמש"ל סעיף א'. ופירש קליפה היינו דבר הנקלף משא"כ הקבועין ואינן נקלפין אין שייך לקרותו קילפין

אע"ג דמשארז"ל גבי עופות שיש קשקשת ברגליהן כדגים והם אפ"ל שאינן נקלפין ועכ"ז נקראים קשקשת י"ל שהם רק דומים לקשקשת וכמ"ש בערוך ערך פלתה בשם פסק' דפרה רגלוי דתרנגולתא דמי לפלתא דנוני פירוש לקשקשת עכ"ל דומה דוקא ועוד אפ"ל שגם הם נקלפין בכלי וא"כ למדנו מדברי הרמב"ן דצ"ל דוקא קילפין כמ"ש התרגום וא"כ מזה י"ל דקילפין שיש להם שם לווי פסול וא"כ לפ"ז יש להקשות עמ"ש הפר"ח בק"א סי' פ"ג והובא בל"י סי' פ"ג סק"ב דגם שם י"ל דכיון דאין כשאר קשקשין א"כ ה"ל קשקשת שיש לה שם לווי ויש לחלק דהתם הקשקשת מצד עצמה דומה לשאר קילפין יעו"ש אך לכאורה מצאתי ג"כ קצת ראיה להקל ממ"ש בגמרא פ"ק דשבת (די"א ע"א) אבל בקשקשי ואברורי לית לן בה ופירש"י בירניות ומגדלים הרי קשקושי פירושו דבר הבולט הרבה וכן בערוך ערך אברורי כתב דתרגום מגדול עוז קושקא עושנא הרי קושקא פירושו מגדל וקשקושי קרוב ללשון קשקשת א"כ י"ל דגם קליפות הבולטים נקראו קשקשת וא"כ לפ"ז הנך בליטות שבדג שאטריא י"ל דנקראו קשקשת וגם לפי פשט ל' הגמרא דקשקשת לבושא הוא י"ל גם קליפות כמסמרים נקרא לבוש דגם כל מיני תכשיטין נקרא לבוש גם ממ"ש רש"י (דס"ו סע"א) בענין אלו הן קשקשים הקבועים בו יותר מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אלא בידים אבל הסנפירין הוא יכול לכשכשן משמע קצת כשאין זזין אף כשהן בולטין כמו סנפירין נקראו קשקשת כל שהם קילפי כנ"ל והנה הפר"ח סי' פ"ג ס"ק כ"ו בשם אהל מועד הביא ב' דיעות בדג אושטריאון שהוא השאטרי' אפ"ל דפליגי במה שכתבתי דהמתירין ס"ל כיון שהם נקלפים אע"פ שהם בולטים נקראו קשקשת והאוסרים ס"ל כיון דמשונה הרבה משאר קשקשים וקילפין ה"ל קשקשת שיש לה שם לווי ולא מהני וכנ"ל דרק גבי הדס מכשירין הדס שיש לו שם לווי דשם ברור דנכלל בכלל וענף עץ עבות אבל הכא אינו ברור דבליטות הנקלפים נכללו בשם קשקשת ובשו"ת שמש צדקה חלק י"ד סי' י"ד כתב שהרה"ג מהרש"א ז"ל כ' אמור לי דג האושטריאון מי התיר לך נ"ל דזה קאי על הרה"ג מ' שמואל אבוהב זצ"ל בעל שו"ת דבר שמואל שהי' באיטליא הג"ה אחר זמן ראיתי לשון הפר"ח סי' פ"ג ס"ק כ"ו כ' וז"ל כתב בספר אהל מועד הדג שקורין אושטריאון מותר ויש שאוסרין אותו והרמב"ן בדקו ושרה אותו במים רותחין ונשתיירו קשקשים הלכך מותר וגם ר"ת מתיר עכ"ל וממ"ש ונשתיירו בו קשקשין מזה משמע שאינו דג השאטריא דהשאטרי' כמדומה יש לו הרבה חדודין אלו אלא שאינן נקלפין בנקל וגם הם חדים כמסמורים משא"כ באושטריאון י"ל שנשתיירו בו קשקשים כקליפות פשוטים:

הלכות תולעים

סימן סב

בפה עיר סקווירא נהר מים (רכי') [זכים] ונמצא לפעמים בהמים השאובים בדלי אחת או שתים אחר השקפה (ג') כמין תולעים או זבובים קטנים מאד משייטים אנה ואנה מלמטה למעלה בתוך המים הנ"ל אפילו אחר הסינון אפילו על מטלית עבה לא להועיל (וחכם אחד דעתו להתיר אפילו בלא סינון להשתמש לכתחלה מטעם שנולד האיסור בתערובות ולא נוחה בזה דעתי השפל כי אפשר הם נולדים מהקרקע של הנהר או מאויר בא להמים וקשה להתיר מספק דרבנן שבריה לא בטלה כי הוא פסיק רישיה וכו' רק אפשר לדעתי הוא מזרע של דגים הנולדים קטנים מאד ובנהר דפה לא נמצא אפילו פעם אחד דגים טמאים רק דגים טהורים קטנים וגדולים ועוד אם אפשר לדון בזה אי אפשר ולא מתכוין כמבואר בהרמב"ם פרק י"ד ה' מ"א וש"ע י"ד קמ"ב לענין ע"ג ואם לחמם מקודם המים ואפילו אם לסנן הרבה מים הנצרכים לבית לכל דבר נקרא אי אפשר כמו שמבואר בתוספות פסחים (דף כ"ה ע"ב) ד"ה לא:

דדבר שיש בו טרחא יתירה נק' לא אפשר וכו' ובפרט המים ליו"ט פסח אשר משתמשים בדוחק ג' מי בארות ולרוב נמצאים לחם חמוץ או תבואה חמוצים כמעט אין י"ט פסח שלא יהי' מכשולות הלב מחמוץ) עכ"ל השאלה:

נראה הבריות ותולעים שנמצא בנהר ודאי אסורים לדברי הכל דהא ס"פ א"ט מבואר דרק מים שבבורות שיחין ומערות שהם מכונסים ככלים התיר הכתוב התולעים שבהם וע' בש"ע סי' פ"ד ס"ב ואף להיש מתירין בחריצין ונעיצין היינו כשאין נובעין משא"כ הנהר ודאי אסור התולעים והזבובים שבו וא"כ י"ל להתנהג כמ"ש הבל"י סי' פ"ד סק"ה בענין חומץ שגם אחר הסינון נמצאים התולעים פסק לבשל החומץ תחלה ואח"כ לסנן החומץ דרך בגד עב וכמ"כ אפשר לסנן בלא בישול דרך בגד עב של גיוואנט עב דאז ודאי א"א שיצאו התולעים דרך הבגד (ע"כ מצאנו):

סימן סג

הנה בתמורה דל"א א') גרסינן מלא תרווד רימה הבאה מאדם חי ר' אליעזר מטמא וחכמים מטהרין ופירש"י דאפילו בחייו של האדם נמי מטמא ר"א דאבר מן החי מטמא במגע ובמשא ובאהל כאבר מן המת בהעור והרוטב דקכ"ח. ומשמע ודאי דהלכה כחכמים וכ"פ הרמב"ם פ"ג מהט"מ ה"י:

ובגמרא עד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא ברימה דפירשא בעלמא הוא אבל ביצה דמגופא דתרנגולת הוא אפילו רבנן מודו היינו דמודו שביצת טרפה אסורה כמו דר'

אלייעזר מחשיב אפי' רימה הבאה מאדם כאבר האדם עצמו לכן כמו כן גבי ביצה הנולדה מהטרפה אפילו רבנן מודו דכגוף (הבהמה) התרנגולת] חשיבא ואיכא למידק דבפרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ז ע"א) אמר רבא עצמו שהוא מרא דשמעתא דתמורה הנ"ל. פרה שהזיקה גובה מולדה מאי טעמא גופא הוא. תרנגולת שהזיקה אינה גובה מביצתה מ"ט פירשא בעלמא הוא:

ופירש"י דבר המופרש ממנה הרי דגם ביצה נקרא פירשא בעלמא וא"כ איך אמר רבא בתמורה דרבנן לא פליגי עליה אלא ברימה דפירשא בעלמא הוא אבל ביצה דמגופא דתרנגולת הוא כו' הרי גם ביצה נקרא פירשא בעלמא לגבי התרנגולת ולא גופה ויש לתרץ דהא כבר הקשו התוספות שם אסוגיא דפרק שור שנגח הנ"ל דאומר דביצה נק' פירשא בעלמא מהא דחולין (דנ"ח סע"א) דאמרינן גופה היא ותירצו דהתם בב"ק מיירי בביצים גמורות דלא אגידי בגופה ומ"ש בחולין (דנ"ח) דגופה היא היינו דוקא אותם שמעורות בגידין שנמצאו אדומות במעי תרנגולת כו' ומ"מ לענין טרפה אפילו אותם שנולדו מיד אחר שנטרפה אסורות מגזירה דרבנן כמו שאסרו ביצה דתרנגולת נבלה כו' וכ"כ עוד התוספות בחולין פא"ט (דנ"ח סע"א) וכ"כ בחי' הרשב"א שם ובהר"ן פא"ט שם משמע דפליג על התוספות והרשב"א וס"ל דאפילו מעורות בגידין לאו גופה היא מדאוריי' אלא דכיון דאגידה בה דמיא לגופה ולדבריו צ"ל דביצת טרפה היא רק מדרבנן וכן יש ב' שיטות אלו דתוס' והר"ן בשט"מ בב"ק (דמ"ז) שם וע"ש דמ"מ ספיקה אסורה גם לשטה זו דהר"ן ועכ"פ לפ"ז א"ש ג"כ דלק"מ מסוגיא דתמורה דאמרינן אבל ביצה דמגופה כו' מסוגיא דב"ק הנ"ל כמו דלק"מ אסוגיא דחולין פא"ט (דנ"ח) כנ"ל וגם להר"ן הרי פי' דדמיא לגופה כו':

קיצור ישוב מ"ש בתמורה (דל"א) דביצה היא מגופה דתרנגולת דלק"מ מהא דאיתא בפ"ה דב"ק (דמ"ז) דביצה נק' פירשא דכבר ישבו זה התוספות בב"ק שם ובחולין (דנ"ח א') וגם להר"ן פא"ט שם אע"ג דפליג על התוס' והרשב"א ע"ש. מ"מ אתי שפיר:

ב ויש להקשות לפ"ז על סוגיא דס"פ א"ט דאסרינן דרני שהם תולעים שנמצאים בבהמה בין עור לבשר ואמרינן הטעם משום דבהמה בשחיטה הוא דמשתריא (ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהני לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן) והני מדלא קא מהני להו שחיטה באיסורייהו קיימן (ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בבהמה תאכלו נפקא לן לקמן אבל הכא באיסורייהו קיימי עכ"ל הגמ' ופירש"י שם דס"ז סע"ב). והרי בתמורה (דל"א) נתבאר דרימה נקרא פירשא בעלמא. ובפירשא בעלמא מוכח בהדיא בבכורות (דף ז' ע"ב) דלא שייך איסור

אבר מן החי וכמו שנתבאר שם באיסור דכל היוצא מן הטמא טמא דמ"מ אינו שייך בדבר שהוא פירשא בעלמא דהיינו דין עור הבא כנגד פניו של חמור דמותר מה"ט ובספר המכריע בסופו סס"י צ"ב התיר מי רגלים של סוסים וגמלים מה"ט דאע"ג דאיכא למימר דמתמצים מגופם שרו משום דלא שתו להו אינשי והוו להו כפירשא בעלמא כעור שעל פני החמור וכ"כ המרדכי בשבת פרק שמונה שרצים סי' שפ"ג משא"כ מי רגלים של חמור כיון דשתו להו אינשי לירוקנא לא נק' פירשא בעלמא ובזה מסולק קושיית המגיד פ"ד מהמ"א הלכה כ' על הרמב"ן אם לא שהרמב"ן אוסר גם במי רגלים דסוסים וגמלים ואין לפני הלכות בכורות להרמב"ן וא"כ כמו שהוא לענין איסור דהיוצא מן הטמא כך או כ"ש באיסור דאמ"ה שהוא מינא דטהור דבמה שהוא פירשא בעלמא ליכא למיסר משום אמ"ה וכ"כ הב"י סי' פ"א סד"ה חלב בהמה וז"ל ועי"ל דבמי רגלים מודה ה"ר אליעזר דלא מיתסרא משום דאתי מחי משום דפירשא בעלמא נינהו משא"כ במי חלב עכ"ל ודבריו מוכרחים מדין חלי דיחמרתא דאע"ג דזרעא דאילא הוא אמאי שרי להה"ר אליעזר מ"ש ממי חלב אעכצ"ל משום דפירשא בעלמא הוא וכ"כ הב"י בהדיא סד"ה יאלי וכ"כ בלבוש שם וכ"כ הב"ח והמעד"מ אמנם בכנה"ג סי' פ"א בהגהת ב"י אות ל"ב השיג ע"ז וס"ל דא"צ בזה לטעמא דפירשא הוא דבלאה"נ לא הוו אבר מן החי כיון דאינן ביצים שלו רק זרע שלו לא שייך בזה איסור אמ"ה ושכן משמע בערוך ערך חלי אמנם דבריו יתכנו רק לדעת הטור גבי מי רגלים ומי חלב דטהורה:

אבל לדעת ה"ר אליעזר דאוסר במי חלב עכצ"ל בטעם היתר דיאלי משום דפירשא בעלמא הוא כמ"ש הב"י וכיון שכן קשה על סוגיא דספא"ט איך אמרו דדרני משום דלא מהני להו שחיטה באיסורייהו קיימי דהיינו מאיסור אמ"ה הרי הם נק' פירשא בתמורה (דל"א) דהיינו רימה היינו דרני אמנם לסברת הכו"פ סי' פ"א בפליתי סק"ו דמחלק בענין שליא דאע"ג שבבהמה טהורה דאיכא איסור אבר מן החי היא אסורה אע"ג דהיא פירשא מ"מ בבהמה טמאה דליכא איסור אמ"ה שריא הרי ס"ל דהיתר דפירשא אע"ג דמהני לגבי היוצא מהטמא אינו מהני לגבי איסור אמ"ה לפ"ז יש ליישב הסוגיא דספא"ט דאע"ג דדרני נק' פירשא אעפ"כ אסירי משום אמ"ה:

רק אעפ"כ ס"ל לרבנן בתמורה דאינו מטמא כאמ"ה ממש כיון דאינו גופה אבל לגבי איסור אמ"ה שפיר אסור אע"ג דהוא פירשא אך באמת במחכ"ת אין לזה שחר כלל להקל באיסור דהיוצא מהטמא יותר מאיסור היוצא מאמ"ה דכל מה דלית תקנתא לאיסוריה בשחיטה חמור יותר כדאיתא בפרק בהמה המקשה (דס"ט ע"א) וכן השיגו הפמ"ג בשפ"ד סי' פ"א ס"ק י"א:

קיצור יש להקשו' מאחר שבתמו' (דל"א) מבוא' דתולעי' דהיינו רימה פירשא בעלמא הוא א"כ איך אמרו ספא"ט דדרני אסירי משום אמ"ה הא בבכורות (ד"ז ע"ב) מבואר דבפירשא ליכא משום היוצא מהטמא טמא וה"ה משום אמ"ה וכמ"ש בב"י סי' פ"א סד"ה חלב ודלא כהכו"פ סי' פ"א סק"ו דאזיל בתר איפכא:

ב אך דעכ"ז צ"ל דהנה גבי שליא דבהמה טהורה מבואר בהדיא בגמרא ס"פ כל הבשר (דקי"ג ע"ב) דהיא פירשא בעלמא ולכן א"צ קרא להוציא את השליא לגבי איסור בשר בחלב ועכ"ז משמע בהדיא במשנה וגמרא ס"פ בהמה המקשה (דע"ז סע"א) דיש בה איסור אבר מן החי וכמו שפירש"י ולא אמרינן אמ"ה הוא שגם היא ניתרת בשחיטת האם וקשה מ"ש מהא דבכורות (ד"ז ע"ב) דעור הבא כנגד פניו של חמור דמשום דפירשא הוא מותר לגמרי ועכצ"ל כמ"ש הפר"ח סי' פ"א ס"ק י"ב דמאי דקרי לשליא פירשא ר"ל שאינו בשר אבל לא הוי פרש גמור כפרש וטיט מאחר דבמחשבה שחישב עליה משוי לה אוכל אלמא דלא הוי פירשא גמור. ומש"ה שליא שיצתה אסורה מאיסור אמ"ה וכ"ה בהדיא במגיד משנה פ"ה הי"ג ושליא דחמור דמותרת היינו משום דמאיסה טפי משאר שליות וכ"מ בגמרא ס"פ בהמה המקשה דעור החמור מאיס משא"כ שאר עור בהמה א"כ מסתמא עד"ז שליא דחמור גריעא משאר שליא דבהמה וה"ל פירשא לגמרי. וא"כ עפ"ז י"ל ג"כ דהני דרני אע"ג שהם פירשא אינם כפרש וטיט ממש וכעור פני החמור הנ"ל אלא דה"ל כמו ערך פירשא דשליא בהמה טהורה וע"כ באיסורייהו קיימן מצד אמ"ה וכמו בשליא ג"כ הדין כן דשליא שיצתה אפילו בלא הולד אסורה באכילה מצד איסור אמ"ה כנ"ל ואין תימא שהקרא יבוא לאיסור כזה דהוא פירשא דהא גם בשליא אתא קרא דכל בהמה תאכלו לרבות את השליא לכן בדרני כה"ג אתא קרא לאיסורא והיינו מצד איסור דאמ"ה ועפ"ז הי' מקום לדון בענין תולעים שבקנוקנות הכבד עד אין מספר עד שא"א לחטט אחר כל הקנוקנות אם לא להטריף הכבד שבאם נסמוך על מה שאומרים העולם דנראה ממה שמעורבים ומליאים בדם סמפונות שנבראו שם א"כ יש לדון ולהתיר הכבד אף שבהכרח יתערבו בו התולעים הנ"ל. דהא כ' בהג"א ס"פ בהמה המקשה גבי שליא אינה מטמאה טומאת אוכלין וז"ל מכאן היה דן רבי יואל הלוי על שליא של נבלה או של טרפה שנתבשלה עם בשר כשרה שאין אוסרת הואיל דלא מטמאה טומאת אוכלין משום דלא חשובה אוכל שמע מינה דפירשא בעלמא הוא אע"פ דע"י מחשבה אית לה טומאת אוכלין מיהו הואיל ומעיקרא פירשא הוא שרי דלא חזי לאדם וראייתו באורך עכ"ל והסכים לזה הפר"ח שם אף שהעלה דשליא יש בה משום איסור אמ"ה דלאו פירשא גמור הוא וע"ש שהביא ראיות לזה ולדעתי אין לך ראיה מפורשת יותר מלשון

המשנה ס"פ המקשה השוחט את הבהמה ומצא בה שליא נפש היפה תאכלנה ופירש"י ולא אמרינן אבר מן החי הוא שגם היא ניתרת בשחיטת האם עכ"ל הרי מבואר שיש בה משום איסור אבר מן החי רק ההיתר משום שהיא ניתרת ע"י שחיטת הבהמה מ"מ כיון דאיכא רובא דהתירא סגי באסורה ולא בעינן ששים הרי קיל טובא משאר איסור אפילו מחצי שיעור ואפילו איסור דרבנן צריך ששים דייקא משא"כ הכא וא"כ כמ"כ אין לחוש למה שי"ל דהני תולעים הם בריה דמ"מ יהיו בטלים בששים עכ"פ מאחר דהם פירשא כשליא דודאי הא דבריה אינה בטילה לא חמיר מאיסור ששים בשאינו בריה ואדרבה י"ל איסור ששים חמור דטעם כעיקר מדאוריי' משא"כ הא דבריה אינו בטל הוא מדרבנן כ"ש דבלא"ה רבינו שמשון והרשב"א ס"ל דבריה בטלה בתתק"ס והכא ודאי יש תתק"ס נגדם ואע"ג דלא קיי"ל כוותייהו מ"מ הכא שהבריה היא כאיסור שליא ודאי יש לסמוך על זה ולא דמי לשאר תולעים נמלים דאע"ג דמאיסי והם פירשא כמ"ש בטוש"ע סס"י ק"ד ואפ"ה כל שלא נמחה גופן כי אם הבריה שלימה קיי"ל דלא בטילא ועיין בתשובות חות יאיר סי' ק"ב:

דהתם הטעם ע"ד מ"ש הפר"ח סי' ק"ג סק"א דאע"ג דמאיסי נינהו הכי אסרינהו רחמנא ור"ל דכיון דנבלה סרוחה היא מעיקרא דהוי עפרא בעלמא ואעפ"כ אסרינהו רחמנא בגזרת הכתוב וא"כ חשיבות בריה עלה כמ"ש בגמרא גבי גיד הנשה עץ הוא והתורה אוסרתו ואינו בטל משום דה"ל בריה אבל הכא בהני דרני לא אסרתן התורה בגזרת הכתוב כמו שאר נמלים רק התורה גילתה דלא מהני להו שחיטה ומשום הכי באיסורייהו קיימן כמ"ש בהדיא בגמרא ספא"ט וא"כ י"ל דאיסורם זה היינו כשליא דבהמה טהורה דג"כ נקרא פירשא ומ"מ לפי שאינו פרש לגמרי אסור אבל אינו אוסר תערובתו ועד"ז י"ל בהנהו דאסורין בפ"ע ואין אוסרין תערובתן משא"כ בנמלים ושאר בריות אפילו המאוסים כפירשא אוסרים תערובתן כל שהם שלימים משום דהתורה אסרתו בהדיא ואף לדברי הפליתי סי' ק"ג סק"א שחלק על הפר"ח במה שחלק על המ"מ מ"מ זהו רק לענין סירחון דאתי להו מעלמא כו' אבל בסירחון דידהו יודה דיש לחלק בין נמלים לנדון זה דדרני ע"ש שמחלקותם אינו נוגע לנד"ז כלל:

קיצור ולפמ"ש בגמ' גבי שליא ספ"ד וספ"ח ולפירש"י שם מוכרח דיש שנקרא פירשא ועכ"ז אינו פרש גמור ושייך בו איסור אמ"ה וכ"כ הפר"ח סי' פ"א ס"ק י"ב ולכן י"ל דדרני דספא"ט הם פירשא ג"כ עד"ז וא"כ אם א"א לבוררם מהבהמה אם לא לאסור בשרה י"ל דבטילי אע"ג דהם בריה וכמ"ש בהג"א ספ"ד גבי שליא דאינה אוסרת תערובתה ול"ד לנמלים דג"כ מאיסי וה"ל פירשא לגמרי ואעפ"כ לא בטילי כלל דהתם שאני דה"ל כגיד

הנשה דאמרינן עץ הוא והתורה אסרתו אבל הכא לא חידשה בהן התורה לאסור אותן באיסור פרטי כ"א שאין השחיטה מתרת אותן משום דיש להם חיות בפני עצמן וממילא נשארו באיסורן וא"כ ערך חומר איסורן וביטולו ה"ל כאיסור דשליא שיצתה:

ד מיהו מאחר שמצינו בגמרא בב"ק (דמ"ז) שנקרא גם ביצת תרנגולת בשם פירשא בעלמא הוא אע"ג דהיא אוכל טוב ומשובח אלא דפי' פירשא בעלמא היינו כדפרש"י שם דבר המופרש ממנה ור"ל רק שאינו מגוף התרנגולת כ"א דבר בפ"ע וא"כ שמא עד"ז יש לפרש מ"ש בתמורה דל"א גבי רימה דפירשא בעלמא הוא ר"ל שאינו כגוף האדם כלל ועד"ז י"ל ג"כ בשליא מ"ש בגמ' (דקי"ג ע"ב) פירשא בעלמא הוא דלאו גדי נינהו כדפירש"י שם אלא דמ"מ אמת הוא דשליא אינו אוכל ונופל עליו ג"כ שם פירשא כפשוטו אבל גבי דרני שמא י"ל דאוכל גמור נינהו וכמו ענין ביצה שנק' פירשא כנ"ל ועד"ז פי' הרא"ה בבד"ה (דנ"ב ע"ב) גבי כשרה שינקה מן הטרפה וע"ש במ"ה ועכצ"ל כן לדעת הראב"ד פ"ה מהמ"א הי"ג דס"ל דשליא מפני שנק' פירשא אין בה שום איסור אמ"ה א"כ עכצ"ל דדרני הם אוכל ולא פירשא ומ"ש בתמורה פירשא הוא צריך לפרש דהיינו כענין פירשא דבב"ק (דמ"ז) אלא דגבי פירשא דשליא לא משמע ליה לפרושי הכי מדאמרינן בגמ' פכ"ה (דקי"ג ע"ב) דם לאו גדי הוא שליא פירשא בעלמא הוא. מכלל דר"ל פירשא ממש דאל"כ היינו לאו גדי הוא כמו דם:

ולכאורה משמע כן לדעת הפוסקים החולקים על הרשב"א וש"ע סס"י ק"ד כמו שהביאם הב"ח היינו מהר"ם והרא"ש ושאר גאונים שאסרו הזבוב שנפל לקדרה עד ששים. ואף שרמ"א בש"ע סס"י ק"ז כ' שאין לשנות המנהג להקל וכ"כ הט"ז סס"י ק"ד איברא דהש"ך סס"י ק"ז כתב דרבו האוסרים מיהו אף להרמ"א וסיעתו יש לחלק בין זבוב ובין תולע כמבואר בש"ך סי' פ"ד סס"ק למ"ד ושגם דעת הרשב"א כן ובכנה"ג סס"י ק"ד בהגהת הטור הקשה דברי הרשב"א אהדדי ותירץ דלא כתבו הרשב"א וסיעתו דתולעת מאיס ונ"ט לפגם אלא בתולעת הבא מחוץ כלומר שלא נתהוה שם כגון תולעת וכיוצא בו שנפל לקדרה ולכל דבר האוסרו אבל תולע שנתגדל עם הפרי שנתהווה מלחלוחית הארץ אותו התולע בפרי שנתגדל בו אינו נ"ט לפגם אלא לשבח כו' וה"ה נמי תולעים המתהווים בפירות כו' עכ"ל ובשם הדרישה כ' דה"ה תולעת שבבשר ודגים וא"כ לפ"ז צ"ל דדרני שהם בהבשר עצמו נ"ט שם לשבח וכ"מ ממ"ש (אבי"ז [רבינא[ספא"ט אבלע לי ואנא איכול והגם דפירש"י שלא אראה ואקוץ בם מ"מ י"ל דאע"פ שקץ בם כשרואה אבל יש בהן טעם ולכאורה זה ראי' לפרש"י בע"א (דס"ח ע"ב) גבי עכברא דמאיס כו' דאין ר"ל נטל"פ ואף להתוס' שם דפי' דהתם ר"ל נטל"פ מ"מ כאן דאומר ואנא איכול לא משמע

כן אלא דמשום דאנינא דעתו ההפך מנפש היפה שבמשנה ס"פ בהמה המקשה אמר אבלע לי כו'. מיהו במשמרת הבית בית ד' סוף שער א' (דקי"א ע"א) משמע בהדיא דס"ל דכל תולעים כיון דבדילי אינשי מינייהו ה"ל מאיסי כעכברא אך א"כ לדבריו י"ל בהפך מאחר דדרני ג"כ מאיסי ואעפ"כ אסירי הדר הוה אינהו כנמלים ושאר בריות ואע"ג שהן פגומין ומאוסין חידשה התורה לאוסרן ואינן בטלים כשהם שלימים כשאר בריה. וא"כ ממ"נ יש להחמיר בהן [ע' מפתח]:

קיצור י"ל מה שנק' פירשא היינו דלאו מגופה אבל נ"ט לשבח ועכצ"ל כן לדעת הפוסקים המצריכים ששים אפי' נגד פליטת טעם דזבוב וכ"ש בתולע עש"ך סי' פ"ד ססק"ל וגם לפמ"ש בכנה"ג בהגהת הטור סס"י ק"ד י"ל כן בנד"ז וגם למ"ש במ"ה דקי"א יש להחמיר ה ולענין למכור הכבד לב"נ שפמ"ג סי' פ"ד במשבצות ס"ק כ"א ובשפ"ד ס"ק מ"ב כתב דדרני אסור להושיט לב"נ דעובר על לפני עור לכאורה יש להשיב דלא שייך איסור זה לבני נח דלישראל הוא דאסירי משום דלא מהני להו שחיטה ור"ל דשחיטת הבהמה לא מהני לדידהו כיון שיש להם חיות לעצמן כדפירש"י וגם בהן עצמן לא שייך בהו שחיטה כ"כ הט"ז סי' פ"ד ס"ק כ"ב לכן ממילא קיימא באיסורייהו:

וה"ל איסור זה כעין מ"ש בגמרא (דס"ט א') בעובר שהוציא ידו כו' לית לי' תקנתא לאיסוריה בשחיטה או כמ"ש (דע"ה ב') בולד הבא מבן פקועה שבא על בהמה מעליתא למ"ד חוששין לזרע האב דלב"נ לא שייכו איסורים ההם מאחר דא"צ שחיטה וה"נ נימא כיון איסור הדרני דלא מהני להו שחיטת הבהמה א"כ מה"ט גופא נימא דכשמתים הדרני בטל איסור אמ"ה שבהן לב"נ משא"כ לישראל אסירי משום דבאו מדבר הטעון שחיטה והני לא מהני להו שחיטה אע"ג דבחייהם י"ל דאסירי לב"נ ול"ד לשאר שקצים דלית בהו איסור אמ"ה כמ"ש בסנהדרין (דנ"ט). מ"מ כאן מאחר דבאו מבהמה שיש בה איסור אמ"ה י"ל שכמ"כ גם הם אסורי' כיון שיש להם חיות אכן אם מתו אמאי לא יהיו מותרין לב"נ ואיך יהיו הם חמורים לב"נ יותר מהבהמה עצמה ולא דמי לבשר שפירש מהבהמה חיה דאסור לב"נ אף לאחר שמתה הבהמה דשאני התם שהוא אח"כ כמו שהוא בעת שפירש מהחי משא"כ הנך דרני כשפירשו הם חיים ואח"כ כשמתו יהיו מותרים כדין הבהמה עצמה אלא שי"ל דא"כ גם לישראל אמאי אסורים משום אמ"ה אף כשמתו כדמשמע מפירש"י לא יהיו אסורים לישראל רק משום אינה זבוחה דהיינו נבלה ומאחר דלישראל אסורים משום אמ"ה א"כ ה"ה לב"נ:

ויש לחלק דנבלה זהו בדבר שיש תקנתא לאיסוריה ע"י שחיטה רק שלא נשחטו משא"כ דרני דלית להו תקנתא בשחיטה ליכא בהו איסור נבלה כדוגמת מינין טמאין שאין

שחיטה מועלת בהן דכתב הרמב"ם רפ"ד מהמ"א דאינו לוקה עליהן משום נבלה אלא משום בשר טמאה וה"נ הני דרני כיון דמעיקר התהוותם לית להו תקנתא בשחיטה נשארו באיסורן הראשון שהיה עליהם בחייהם דהיינו איסור אמ"ה דאיסור אמ"ה שבהם הוא איסור מוחלט כמו בשר טמאה במינים הטמאים ול"ד לשאר איסור אמ"ה שיש לו תקנתא ע"י שחיטה וכ"ז לישראל דייקא משא"כ לב"נ דגם לבהמה א"צ שחיטה א"כ גם דרני יש תקנתא לאיסור אמ"ה שבהם ע"י מיתתם אך באמת זהו דוחק דגם לישראל אע"ג דלית להו תקנתא בשחיטה מ"מ האיסור אמ"ה שבהם אמאי לא יהיה לו תקנה ע"י מיתתם ולכן אם לישראל נשארו באיסור אמ"ה גם במיתתם ה"ה לב"נ אכן אפשר לומר דמ"ש בגמרא ופירש"י באיסורייהו קיימן אין ר"ל שגם במיתתם נשאר עליהם איסור אמ"ה רק דהוו להו דוגמת שקץ האסור כיון דבאו מאיסור אמ"ה ואי אפשר שיהיו נתרים לישראל משום דלא מהני להו שחיטה ה"ל כמין שקץ דלא מהני ליה שחיטה וה"ל כמין טמא וכן משמע בהדיא לפמ"ש בירושלמי דתרומות בפרק האשה שהיתה אוכלת בתרומה ר' חייא בשם רבי יוחנן השוחט את הבהמה ומצא בה שקץ אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו אמר רבי יונה רבי הושעיא בעי מה בינה לבין זיזים שבעדשים ליתושים שבכליסים לתולעים שבתמרים ושבגרוגרות (מיני תולעים הגדילים בעדשים ושבכליסים מין קטניות שהם מותרים אם לא פירשו וחזרו) תמן בגופיהן הן ברם הכא אינו בגופו עוד שם בירושלמי אבא בר רב הונא השוחט בהמה ומצא בה חזיר מותר באכילה ורבי יונה אמר אסור באכילה מה טעמא בהמה בבהמה תאכלו ולא עוף בבהמה תאכלו ולא שקץ בבהמה תאכלו עכ"ל והנה מקודם נבאר קצת דברי הירושלמי הנה המפרש' שם הרב הגאון מהר"א כ' תמן בגופיהון הן תמן בעדשים עצמן הן גדילים משא"כ שקץ בבהמה מעלמא הגדילים בבשר עצמה אינו חייב אף בבהמה ואפילו מותרים הם עכ"ל ור"ל דטעם איסור התולעים שבבהמה הוא משום דאמרינן דמעלמא אתו כמ"ש בגמרא שלנו ספא"ט גבי קוקאיני והגדילים בבשר הבהמה מותרים הם. וא"כ ר' יוחנן ס"ל כרב שישא בריה דרב אידי לפירש"י שם ספא"ט והנה מלבד שהתוס' שם הקשו ע"ז עוד קשה טובא מה צריך קרא ע"ז ולא שקץ בבהמה אלא ודאי משמע הקרא דדומיא דבהמה בבהמה תאכלו בכה"ג ממש שקץ בבהמה לא תאכלו והיינו בדנתהווה בבהמה ממש. וכן פי' המפרש הנ"ל בעצמו אח"כ גבי ולא שקץ בבהמה דגבי חזיר ועוף וז"ל ור' יוחנן דס"ל נמי לעיל שקץ אסור היינו שאין לו ג"כ פרסות כעוף דגבי עוף מודה ר' יוחנן כדאיתא בריש בהמה המקשה עכ"ל הרי דדרשא ולא שקץ בבהמה מיירי לר' יוחנן ג"כ אפילו כשנתהווה בגוף הבהמה וא"כ תולעים שנתהוו

בבהמה מחיים דאסירי מה"ט דולא שקץ בבהמה משמע ודאי דאסורים גם כשנתהוו בגוף הבהמה ובכנה"ג סי' י"ג בהגהת הב"י אות למ"ד כ' דלא כן היא גירסתם בירושלמי דבמקום מאי דגריס הוא ורבי יונה אוסר כלומר שרבי יונה אוסר החזיר אנן גרסינן יונה אוסרה כלומר אם מצא בה דמות יונה אסורה באכילה וכן הוא גירסת רבינו ירוחם נט"ו אות ה' וכ"כ הת"ש סי' י"ג ס"ק כ"א שכן הגירסא האמיתית בירושלמי והובא ירושלמי זה ג"כ בחי' הרשב"א ר"פ בהמה המקשה ובתה"א (דנ"ו ע"א). והנה לפי הירושלמי דאיסור תולעים שבבהמה הם באיסור אחד דומיא דדמות יונה שבבהמה. א"כ אינן שייכים כלל לאיסור אמ"ה רק דה"ל כמין שקץ וא"כ אין שייך כלל איסור זה לעכומ"ז:

ואולם ש"ס דילן י"ל דלא ס"ל כהירושלמי דהא התוספות ספא"ט הקשו וא"ת דתיפוק ליה דאסירי מידי דהוה אשוחט הבהמה ומצא בה דמות יונה כו' וי"ל דשאני עובר כו' א"כ ס"ל לתוספות דלש"ס דילן לא דמי דרני לאיסור דמות יונה ודלא כירושלמי ובתורת כהנים יליף מואת נבלתם תשקצו להביא את היבחושים שסיננן י"ל דהיינו כהירושלמי דאילו תולעים שבבהמה ילפינן מבהמה בבהמה כנ"ל אך הרי הרשב"א ורבינו ירוחם שהביאו את הירושלמי משמע דס"ל דלא פליג על ש"ס דילן אלא דהש"ס דילן יהיב טעמא לאיסורם משום דגדלו באיסור אמ"ה ושחיטה לא מהני להו וה"ל כמין שקץ כמ"ש בירושלמי וכאיסור דדמות יונה ואף להתוספות מאחר שבגמרא אמרו בהדיא דטעם האיסור הוא רק משום דלא קא מהני להו שחיטה עכצ"ל דלגבי ב"נ שאין לו איסור שחיטה ומיתה מתרת לו איסור אמ"ה כמו שחיטה א"כ לא שייך אצלו איסור זה ואע"ג דלישראל נאמר שהאיסור משום אמ"ה אע"ג דמתו ע"כ צ"ל דלפי דאיסור אמ"ה זה לא דמי לשאר אמ"ה דמהני ליה שחיטה משא"כ הכא לא מהני ליה שחיטה משום הכי גם מיתה לא מהני ליה ונשאר באיסור אמ"ה לעולם משא"כ לב"נ דגם באמ"ה גמור דבהמה אית לי' תקנתא שלא ע"י שחיטה א"כ גם הני דלא קא מהני להו שחיטה מסתלק מהם איסור אמ"ה ע"י מיתתם:

קיצור ולב"נ י"ל שריא דרני כיון האיסור רק משום דלא מהני להו שחיטה והם אינן מצוים על השחיטה ולכן מיתת הדרני מבטלת איסור אמ"ה ול"ד לבשר הפורש מהחי דאסור לב"נ אף שמת החי דשא"ה דהבשר שנק' עליו איסור אמ"ה לא נשתנה משא"כ הכא בדרני חיותן אוסרן וכשמתו יהיו מותרים כמו אילו הי' שחיטה מועלת להם והא דלישראל משמע דאסורים גם במיתתן משום אמ"ה צ"ל משום דלא דמו לשאר אמ"ה כיון דלית להו שחיטה ודוחק אך י"ל דגם לישראל באיסורייהו קיימן לא משום אמ"ה כי זה בטל במיתתן רק כיון דלא אישתרו בשחיטה ה"ל כמין אסור וכ"מ בירושלמי

פ"ז דתרומות ומשמע בהרשב"א ורי"ו די"ל דלא פליגא אש"ס דילן ולהתוספות ספא"ט משמע קצת דש"ס דילן לא ס"ל כהירוש' מ"מ גם לפ"ז מאחר דהאיסור משום דלא קא מהני להו שחיטה משמע דלא שייך לב"נ:

ו ויש למצוא כה"ג איסור אמ"ה שאסור מדאורייתא לישראל ואעפ"כ לא שייך כלל לב"נ והוא מ"ש הרמב"ם פ"ה מהמ"א הי"א דהוציא העובר את ידו ומתה הבהמה וחתכו אח"כ היה לוקה משום אמ"ה דנלע"ד מוכרח דלב"נ ליכא איסור מאחר דמקור איסור אבר שיצא חוץ למחיצתו הוא מפסוק ובשר בשדה שאין שייך לב"נ וכמו טרפה אע"ג דלרבי יוחנן ס"פ גיד הנשה (דק"ב ע"ב) איסור בשר מן החי ג"כ נלמד מפסוק זה ובהדיא מבואר בגמרא פרק העור והרוטב (דקכ"א ע"ב) דאסור לב"נ וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' מלכים הי"א אך כבר עמדו ע"ז בחידושי הרשב"א והר"ן ס"פ העור והרוטב ותירץ בשם הרמב"ן דבב"נ מודה ר' יוחנן דמפסוק לא תאכל הנפש עם הבשר משמע ג"כ במ"ה ע"ש הטעם ובחי' הר"ן משמע דגם במ"ה נלמד מפסוק אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו וזה כמ"ש הלח"מ והכ"מ והלח"מ שם אשתמיט להו דברי הרשב"א גם להכו"פ סי' ס"ב סק"ג. ועכ"פ כ' הרשב"א בהדיא דפסוק ובשר בשדה לישראל נאמר ולא לב"נ וכיון שכן אבר שיצא לא שייך כלל לב"נ דל"ד לבשר הפורש החי דאסור להם מלא תאכל הנפש דהא הכא לא נפרש כלל עד שמתה הבהמה ואין האיסור [משום]אמ"ה רק משום ובשר בשדה דמיני' ילפינן יוצא ופסוק זה לא לב"נ נאמר ואין להקשות דאם איסורו רק משום ובשר בשדה איך היה לוקה עליו משום אמ"ה אע"כ הטעם משום דמיתה עושה ניפול וכמ"ש המגיד דהיינו כאלו נפל מחיים וכדפירש"י במשנה (דקכ"ז ע"ב) וא"כ גם לב"נ ליתסר משום אמ"ה דהא ודאי הא דמיתה עושה ניפול עיקרו אמרו גבי אבר המדולדל דכיון שהאבר נתלש ואי אפשר לו להעלות ארוכה ע"ז אמרו דמיתה עושה ניפול משא"כ באבר שלם או אפי' נתלש רק שיכול להעלות ארוכה אין שייך ענין עושה ניפול אלא דבאבר העובר שיצא ס"ל להרמב"ם דמיתה עושה ניפול כמו באבר המדולדל ואע"פ שהוא שלם והיינו ודאי משום דיצא ולא מהני ליה שחיטה ומשום דמרבויא דקרא חד נפקי מובשר בשדה טרפה. וא"כ כיון דפסוק זה לא נאמר לב"נ ולא שייך להם איסור יוצא כלל ה"ל אבר זה כאילו הוא בפנים ומיתת העובר מתירתו מדין איסור אמ"ה ולא שייך בזה מיתה עושה ניפול כלל מאחר דאבר מחובר הוא בשלימות. ועוד נלע"ד די"ל דדין מיתה עושה ניפול ג"כ לא שייך לב"נ דהא שחיטה אינו עושה ניפול רק מיתה עושה ניפול ובב"נ י"ל דמיתה ג"כ אינו עושה ניפול כמו שחיטה לישראל שהרי הא דמיתה עושה ניפול למדו בחולין (דף ע"ד א') ממקרא הנאמר בויקרא י"א וכל אשר יפול ופסוק

זה לישראל נאמר ולא לב"נ וכמ"ש הרמב"ן והרשב"א בפסוק ובשר בשדה ולפ"ז גם באבר המדולדל דאיתא בגמ' (דף ע"ד א') דאם מתה הבהמה לוקה על האבר וכדפסק הרמב"ם פ"ה מהמ"א ה"ו י"ל ג"כ דבב"נ ליכא לאו מאחר דהטעם משום דמיתה עושה ניפול. וזה י"ל דלא שייך להם כלל מטעם הנ"ל והפמ"ג רס"י י"ד לא כתב כן בכ"ז והיוצא מכ"ז מאחר דמצינו איסור גמור דאמ"ה לישראל שאין בו שום איסור לב"נ כמו הדין דהרמב"ם פ"ה הי"א גם הדין דהלכה ו' לפ"ד התוס' והרשב"א דאבר המדולדל שריא לב"נ א"כ מעתה לא יפלא אם בדרני ג"כ אף אם לישראל אסירי משום אמ"ה משום דלא מהני להו שחיטה דלב"נ דאין מצוים על השחיטה ליכא שום איסור כלל כנ"ל:

קיצור. וכה"ג מ"ש הרמב"ם פ"ה מהמ"א הי"א ואם מתה כו' היה לוקה משום אמ"ה נ' דאינו שייך לב"נ אף דהטעם משום מיתה עושה ניפול מ"מ היינו באבר היוצא ואיסור אבר היוצא נלמד מפסוק ובשר בשדה דלישראל נאמר ולא לב"נ כמ"ש בחה"ר ס"פ העור והרוטב ואפשר גם מ"ש הרמב"ם שם ה"ו כאילו נפל מחיים לפיכך היו לוקין עליו משום אמ"ה ג"כ אינו שייך רק לישראל כי הפסוק שממנו למדו בחולין (דע"ד א') דמיתה עושה ניפול לישראל נאמר כמו פסוק ובשר בשדה וא"כ לא יפלא אם גם איסור אמ"ה דדרני הוא כה"ג:

ז והן אמת שיש תשו' (כת"י) מאאזמו"ר הגאון נ"ע זי"ע דס"ל שאין לחלק בין דרני חיים למתים וז"ל [בסי' ט"ו] (התשובה לא"נ הרבני המופלג חריף ושנון מוה' פנחס נ"י) מהודענא אודות התולעים שבריאה לא החלטתי לאסור לאחרים כ"א להחמיר לעצמי (ר"ל שמחמיר על עצמו דאסור למוכרה לעכומ"ז ולאחרים אינו מחליט לאסור למכור לעכומ"ז אבל פשיטא דאסור להן בעצמן כ"נ מוכרח מכל התשובה). מפני שאינני סומך על שיקול הדעת להתירן מסוגיא דתמורה (דף ל"א) דפירשא בעלמא הוא ע"ש בתוספות דגם למסקנא קאי הכי (וע' בכורות דף זיין ע"ב וטוש"ע י"ד סי' פ"א ס"ג דבפירשא בעלמא אין בו משום אמ"ה) וע"כ צ"ל כמ"ש רש"י ור"ן ס"פ כ"ה (דקט"ז ע"ב) דאע"ג דפירשא בעלמא הוא אינו כפרש ממש אלא דלאו גופה הוא וה"נ רימה אינו כגוף האדם והבהמה ול"ד לביצה ע"ש בתמורה ובבכורות (דף ו') דיוצא מן הטמא נפקא לן מאת הגמל וא"כ אין לאסור לב"נ היוצא מאמ"ה אבל לפ"ד הרי"ף ס"פ כ"ה דלא ס"ל כרש"י שם לא אתי שפיר תירוץ זה וא"כ אפשר דסוגיא דחולין ס"ל דלאו פירשא הוא אלא כגוף הבהמה ואילו חתך בשר חי מגופה אע"ג שמת הבשר אח"כ כגון ריאה בחתיכת הקנה חולין (ל"ג א') ע"ש דעומד באיסורו וה"נ תולעים שבכבד ספא"ט אין איסורם מן אמ"ה בחיות עצמן שהרי אמ"ה אינו נוהג אלא בבהמה חיה ועוף ותולעים שלא פירשו

מותר לאוכלן חיין אי לא משום בל תשקצו אלא איסורן משום שנפרשו והובדלו מגוף הבהמה במה שהן חיין לעצמן שלכך אין שחיטת הבהמה מתירתן משא"כ אם לא היה להן חיות לעצמן היו ניתרין בשחיטתה כיון שלא היו נבדלים ממנה אבל חיותן גורם להיות כאילו מנחי בדיקולא וכריאה בדף ל"ב ב' ע"ש ואף שמתים אח"כ מאי מהני כיון שכבר נבדלו ומונחים בדיקולא בשעת שחיטה וגם אם היו מתים בשעת שחיטה לא מהני מאחר שכבר הובדלו פעם אחד במה שהיו חיים שעה אחת דדמי לחותך מן הטחול ומן הכליות שהם ג"כ מתים כבר בשעת שחיטת הבהמה (וע' רמב"ם פ"ה מהמ"א דין ט' ורש"י פא"ט דנ"ה ע"א ד"ה מן הטחול) ולא ידעתי מקום לחלק לב"נ בין תולעים חיים למתים מאחר שאמ"ה אינו נוהג בתולעים כלל ע' סנהדרין נ"ט א' למשרי שרצים כו' ואם יש להתירן מתים יש להתירן ג"כ חיים והכי מסתברא מסוגיא דתמורה וממ"ש התוספות ספא"ט ע"ש ומיהו ודאי לר' אליעזר המטמא רימה באמ"ה פשיטא דאסורין לב"נ אף במיתתן דאנן לא קיי"ל כדיחוייא דמדחי התם משום דמחיים אקרי רימה דהא קיי"ל ביצת טרפה אסורה כו' ואפרוח ה"ט משום דאימת קא גביל כו' ואין לחלק בין אמ"ה לבמ"ה לב"נ כמבואר בגמ' (דל"ג ע"א ודף קכ"א ב') וכ"פ הרמב"ם בהלכות מלכים וכ"כ בחי' הרשב"א ס"פ העור והרוטב עכ"ל תשו' אאזמו"ר הגאון נ"ע:

ח והנה הגם כי כשם שבין קדשי קדשים לחולי חולין כך גבהו דרכיו מדרכנו עכ"ז ראיתי לישא וליתן בדברי קדשו דהנה הוא ז"ל דימה תולעים חיים שבכבד דספא"ט לדין חתך בשר חי מגופה ולכאורה יש לחלק דהתם אין נולד איסור אמ"ה בהבשר כי אם כשמת הבשר דהיינו כשנחתך מהחי משא"כ כל זמן שהבשר חי דהיינו שהוא לא נפרש מהבהמה אין בו איסור אמ"ה דגם באבר המדולדל כיון שמחובר קצת אין בו רק מצות פרוש וריאה בחתיכת הקנה ה"ל כמתה וכן חותך מן הטחול ומן הכליות ולפיכך כיון שאיסור אמ"ה או במ"ה חל עליהם כשמתו מהיכן ישתנה אח"כ ואף שמתה הבהמה או נשחטה אח"כ מ"מ האבר והבשר לא נשתנו ואסורים משום אמ"ה מחמת שנפרשו מהבהמה כשהבהמה חיה אבל הכא נהפוך הוא שלא נאסרו משום אמ"ה רק משום שיש להם חיות והחיות לא ניתר רק בשחיטה ושחיטה לא מהני להו וא"כ לב"נ דמיתה כשחיטה הרי חיות זה יש לו היתר ע"י מיתה. ואע"ג שרבינו ז"ל נתכוין לדחות חילוק זה באומרו וה"נ תולעים שבכבד אין איסורן מן אמ"ה בחיות עצמן שהרי אמ"ה אינו נוהג אלא בבהמה חיה ועוף ותולעים שלא פירשו מותר לאוכלן חיין אי לא משום בל תשקצו אלא איסורן משום שנפרשו והובדלו מגוף הבהמה במה שהם חיין לעצמן ואין שחיטתן מתירתן כו' ואף שמתים אח"כ מאי מהני כיון שכבר נבדלו ומונחים בדיקולא

בשעת שחיטה עכ"ל ופי' דבריו דלא שייך לומר שמיתת הבעל חי מתיר איסור אמ"ה ובמ"ה שיש בו אלא כשהאיסור אמ"ה שהי' בהבעל חי הוא מצד חיות עצמו כמו בהמה חיה ועוף. ע"כ כשמת חיות זה בטל איסור אמ"ה ובמ"ה דהא עכשיו אינו חי' משא"כ בתולעים שבבהמה שמצד חיות עצמן לא שייך שום איסור אמ"ה א"כ הם חיים ומתים שוים. לכן לא שייך שמיתתן יתיר איסור אמ"ה שבהן כיון שאין זה שינוי שגם כשהיו חיים הם מצד עצמן נידונין כמתים ואע"ג שמ"מ חיותם גרם ליאסר משום אמ"ה היינו רק משום חיות הבהמה והיינו שעי"ז שהם חיים ה"ל כנפרשו והובדלו כו' אבל אין החיות גורמת עצמיות האיסור ולכן גם כשמתו אח"כ נשארו באיסור אמ"ה ולא ידעתי מנלן דע"י שהם חיים נמשך רק דה"ל כאילו נפרשו והובדלו נימא דחיות זה ה"ל כאיסור אמ"ה לפי שחיותם בא מדבר שיש בו איסור אמ"ה ולא דמי לשאר שרצים ותולעים דאין בהן איסור אמ"ה דהני שאני כיון שלידתן והתהוותן מדבר שיש בו איסור אמ"ה. דאלת"ה אע"ג שע"י חיותן ה"ל כנפרשו והובדלו אמאי יהיו אסורים משום אמ"ה מ"ש משאר שרצים דלית בהו איסור אמ"ה כמ"ש בסנהדרין (דנ"ט א') למשרי שרצים כו' דבחייהם ה"ל כמתים אע"כ צ"ל דל"ד לשאר שרצים כיון דגדלו מדבר שיש בו איסור אמ"ה וא"כ מעתה י"ל דמה"ט גופא אין נידונים חיים כמתים עד שע"י מיתתם מסתלק מהם איסור אמ"ה:

דיש חילוק בהם בין חיים למתים לא כבשאר שרצים הגם שיש לומר דהחילוק שבהן בין חיים ובין אילו לא היה להם חיות זהו רק לענין שעי"ז שהם חיים ה"ל כמונחים בדיקולא אבל אין החיות גורמת בהן איסור אמ"ה דה"ה אילו לא היה להם חיות היה בהם שייכות איסור זה ולא כשאר שרצים והיינו מפני שגדלו מדבר שיש בו איסור אמ"ה רק אילו לא היה להם חיות בפ"ע היו ניתרים בשחיטת הבהמה ועכשיו שיש להם חיות אין שחיטת הבהמה מתרת אותן משום דזה גורם דה"ל כנפרשו והובדלו מהבהמה וכאילו מנחי בדיקולא וכיון שאין החיות גורמת האיסור אמ"ה אין מיתתם מתרת אותם. כך י"ל בכוונת רבינו ז"ל והכריחו לזה לומר דאין החיות גורמת האיסור משום שבשרצים ליכא איסור אמ"ה מצד עצמו כנ"ל א"כ עכצ"ל דהחיות רק גורמת לומר דה"ל כנפרשו והובדלו ולפע"ד אין הכרח לסברא זו משם כיון דסוף סוף הני תולעים לא דמו כלל לשאר תולעים ושרצים ששאר שרצים ותולעים אין בהם איסור אמ"ה לא בחייהם ולא במותן ובאלו רצונך לומר שאפילו במותן יש בהם איסור אמ"ה והיינו מפני שנידונין כבשר הבא מדבר שנוהג בו איסור אמ"ה ולא כשאר שרצים וכיון דעל כרחנו לא דמו לשאר תולעים א"כ י"ל שיש בהם חילוק ג"כ בין חיים ובין מתים כמו הדבר שבאו

ממנו הגם שמצינו בפ"ח דפרה יש דברים שהם חמורים מן הדבר שבאו משם. וזהו ענין מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני מ"מ היכא דאתמר אתמר והיכא דלא אתמר מנלן לומר כן והיותר מכריח לזה הוא מ"ש הגמרא והני מדלא קא מהני להו שחיטה באיסורייהו קיימן וכבר כתבתי דהט"ז סי' פ"ד ס"ק כ"ב פי' דר"ל דלא שייך בהן שחיטה ולכן קיימו באיסורייהו משמע שחיותן גורמת האיסור ממש דאל"כ שהם נידונין חיים כמתים ממש לענין אמ"ה א"כ לא שייך כלל לשון דלא מהני להו שחיטה שאינן בגדר זה כלל א"ו משמע דחיותם חשוב איסור אמ"ה בחיות עצמן לפי שבאו מבהמה שנוהג בה איסור אמ"ה ואילו היה שייך בהם שחיטה היו ניתרים עי"ז. משא"כ עכשיו אסורים משום דלא מהני להו שחיטה וא"כ לב"נ דא"צ שחיטה הם מותרים וכמש"ל אות ה' באריכות ושוב ראיתי שזה אינו ראיה כלל דהא רש"י פי' בהדיא דר"ל דשחיטת הבהמה לא אהני לדידהו ולא כפי' הט"ז וי"ל דהיינו משום שהם כמנחי בדיקולא אבל מ"מ י"ל דבחייהם קרויים מתים לענין אמ"ה וה"ל כבשר שנפרש מהחי דאע"ג דהבשר כמת נוהג בו איסור אמ"ה וה"נ הם כמתים רק דחיותם גורמת דה"ל כנפרשו מיהו הרי רש"י כ' הטעם דשחיטת הבהמה לא אהני לדידהו היינו משום שיש להם חיות לעצמן וא"כ מנלן לחלק בין הפרקים לומר דהחיות גורמת רק כאילו מנחי בדיקולא אבל לא לענין שתהא סילוק החיות מתרת האיסור מאחר דסוף סוף לא דמי לשאר שרצים הגם שי"ל הטעם כדלעיל מאחר דאיסור אמ"ה שבהן אינו מצד חיות עצמן דהא אין דמן חלוק מבשרן ע' סנהדרין (נ"ט ב') וא"כ אין המיתה מתרת האיסור מ"מ אין זה מוכרח דהא גם בשרצים יש חילוק בין חיים ובין מתים שעיקר טומאה דח' שרצים אינו אלא במותם וגם לענין אכילה בחייהם בכזית ובמיתתם כעדשה כדאיתא במעילה (די"ו ע"ב) רק לענין איסור אמ"ה הקילה התורה שגם בחייהם אין בהם איסור אמ"ה אבל ללמוד להחמיר משם שגם מיתתם לא תבטל איסור אמ"ה בתולעי' שבבהמה אין ראי' משם דמ"מ הא לא דמי מת לחי אלא איסורן רק משום דלא מהני להו שחיטה וז"ש רש"י ספא"ט ואע"ג דשליל כו' משמע דאיסורן דומה לשליל אילו לא הי' בשליל לימוד מכל בבהמה והי' איסורו לא משום אמ"ה (כך) [רק]משום שלא נשחט וכך הוא בדרני וזהו מ"ש בגמ' מדלא קא מהני להו שחיטה דאף לפירש"י דהיינו שחיטת הבהמה משמע הא אם א"צ שחיטה רק מיתה כמו לב"נ דסגי לי' ע"י שמתה הבהמה מהני גם לתולעי' והיינו כיון שהם ג"כ ימותו (וכמו דרני שבבהמה טמאה י"ל מותרים לב"נ ע"י מיתת הבהמה והתולעים וכן בבהמה טהורה לב"נ). רק שחיטה לא מהני להו אלא דצ"ל מנלן דצריכי' שחיטה דהא הם תולעים שאין שייך בהם שחיטה כלל ואע"פ שגדלו בדבר הטעון שחיטה מ"מ

מאחר שאין במינו שחיטה י"ל שאין שייך להצריכו שחיטה רק דשייך בהם איסור אמ"ה וכיון שאיסור זה מסתלק ע"י מיתתם יהיו מותרים גם לישראל אלא משמע דאין מיתתם מבטלת מהם איסור אמ"ה ואפשר אין זה מוכרח דאע"ג שאין במינו שחיטה כלל כיון שבאו מדבר הטעון שחיטה אסור ולית לי' תקנתא אף שנסתלק איסור אמ"ה ומהא דאיתא במשנה פרק בהמה המקשה (דף ע"ב) בן שמונה חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין במינו שחיטה אין ראי' לזה דאף שאינו במינו שחיטה עכ"ז לית לי' תקנתא אף דלית בי' איסור אמ"ה אחר שנשחט דלא דמי ענין אין במינו שחיטה דשם לכאן שהרי שם יש לו קנה וושט כשאר הבהמות וחל עליו חיוב שחיטה וגם נקרא יש במינו שחיטה אגב אמו בגמרא (דף ע"ד א') משא"כ התולעים ה"ל כמו בשר הפורש מהחי שלא חל עליו חיוב שחיטה כלל רק איסור אמ"ה ואם האיסור מסתלק ע"י מיתתו ראוי שיהי' מותר לגמרי ומיהו אף שאין ראי' משם מ"מ י"ל דריבוי ואת נבלתם תשקצו דמרבה דרני היינו רק מה"ט דיש להם חיות ובא מדבר הטעון שחיטה ואין שחיטת הבהמה מתרת אותם וע"כ צ"ל כה"ג לפי הירושלמי פ"ז דתרומות המובא לעיל אות ה' דאוסרו באיסור שוה עם יונה שנמצא בבהמה דביונה ודאי אין איסורה משום אמ"ה אלא דה"ל איסור כמין טמא ודכוותה תולעים ה"ל כשקץ ועד"ז גם לש"ס דילן כיון שנתהוו מדבר הטעון שחיטה ולכן א"א להתירם בלי שחיטה וכיון שאין במינם שחיטה כלל אפילו אגב אמם ה"ל כמין אסור ואף לסברת התוספות ספא"ט דלעיל אות ה' י"ל כן:

קיצור מה שדימה רבינו ז"ל דרני לחותך מן הטחול ומן הכליות לכאורה אינו דומה כמש"ל אות ה' דלא דמי לבשר הפורש מן החי כו' ע"ש אך סברת רבינו דכיון שאיסורן באיסור אמ"ה אינו בחיות עצמן לכן לא שייך שמיתתן יתיר איסור אמ"ה שבהן מצד התהוותן מחיות הבהמה כיון שאין שינוי בין חייהם למיתתם לגבי איסור אמ"ה רק שחיותן גורם דה"ל כנפרשו מן הבהמה וכמנחי בדיקולא מיהו י"ל שאין זה מוכרח כיון דסוף סוף לא דמו לשאר שרצים באיסור אמ"ה א"כ י"ל דנפ"מ ג"כ בין חייהם ובין כשמתו כמו בדבר שנוהג בו איסור אמ"ה ולכאורה יש להכריח כן ממ"ש בגמרא מדלא קא מהני להו שחיטה אך ז"א לפירש"י ודלא כפי' הט"ז סי' פ"ד ס"ק כ"ב ומ"מ אין ראי' מפירש"י להפך כי י"ל כיון שאין שחיטת הבהמה מתרת אותם להכי אע"ג שמתו אסורים לא משום אמ"ה רק משום דבאו מדבר הטעון שחיטה ואין במינן שחיטה וה"ל כעין מין אסור וכמש"ל אות ה' בשם הירושלמי ועד"ז י"ל ג"כ לש"ס דילן רק לש"ס דילן הטעם משום שאין במינן שחיטה:

ועיין בתה"א בית שני ש"ג דנ"ב ע"ב בענין הוציא העובר את ידו מהו לגמוע חלבו כו' ונ"ל דהכי קא מיבעיא ליה אבר זה אין בו איסור מחמת עצמו כטרפה אלא איסורו מחמת שאין לו סימנין להתירו בהן ע"י שחיטה והרי כל הבהמה כבשר המונח בדיקולא והאבר שיצא הוא לבדו נשאר חי עכ"ל ובמשמרת הבית שם כ' וזה מן האיסור כו' שיש בו משום אמ"ה ומשום איסור טרפה ואפילו לאחר שחיטה עכ"ל ור"ל דל"ד לשאר איסור אמ"ה שבבהמה בחייה שהחלב הבא ממנה נק' בא מן הכשר כיון שע"י שחיטה יהי' כשר משא"כ חלב הבא מאבר זה נק' בא מן האיסור כיון שגם לאחר שחיטה ישאר טרפה משום שאין לו סימנים כו' נשמע דבחיי העובר יש על האבר איסור אמ"ה וע"י השחיטה אע"ג שאין לו סימנים מ"מ מאחר שאינו חי בטל איסור אמ"ה ונשאר באיסור טרפה:

וכ"כ עוד בחידושיו בפ' בהמה המקשה (דף ס"ט) וכ"כ הר"ן שם ר"פ שהוא כאבר מן החי כו' עד אבל חיותו של אבר זה אין לו תקנה עולמית עכ"ל ומ"מ נראה הפי' דר"ל דלאחר שחיטה ג"כ אסור משום שאין לו סימנים להתירו בהן וה"ל כלא נשחט בטוב דאסור משום טרפה אבל אין ר"ל דגם אז איסורו משום אמ"ה דזה אינו סברא כיון דנשחט הולד הזה י"ל ודאי עי"ז יוצא ונפקע ממנו איסור אמ"ה רק שאין השחיטה כשרה להתירו בה ודומיא דשמוטה למ"ד דהא דאין לה היתר בשחיטה לא משום שהיא טרפה רק משום שאין שחיטה בסימנים עקורים דבודאי מ"מ אחר שחיטה אין בה איסור אמ"ה ועיין בפר"ח סי' י"ד ס"ק י"א דמדמה אותם ממש זל"ז ואמנם הפמ"ג במשבצות רס"י י"ד כ' דלאחר שחיטת אמו אף דלא החזיר האבר טיהר בשחיטת אמו ולא הוי אמ"ה אף לאכילה כ"א בשר טרפה עכ"ל ולפע"ד לא משמע כן מהרשב"א והר"ן הנ"ל כי מדבריהם משמע בהדיא כשהולד חי האבר אסור ממש משום אמ"ה רק אחר שנשחט העובר אז דייקא אין על האבר איסור אמ"ה כ"א דה"ל טרפה כנ"ל משא"כ כשהולד חי אמאי החותך אבר זה ממנו לא יהי' עליו איסור אמ"ה דאף דכל הולד הוא כבשר המונח בדיקולא מ"מ מאחר שבאמת הוא חי אלא דה"ל כמונח בדיקולא לענין הדין א"כ אבר זה שגם מהדין אינו כמונח בדיקולא י"ל דה"ל אמ"ה ממש דהא לב"נ י"ל דודאי אסור משום אמ"ה ממש לרב אחא בר יעקב דלית ליה מי איכא מידי דלישראל שרי כו' וא"כ כיון שהולד חי (ודין דכל בבהמה תאכלו נאמר לישראל) אמאי לא יהי' אסור משום אמ"ה וא"כ ע"כ מודים אנו דיש בו חיות לענין אמ"ה אלא דלמדנו ממ"ש כל בבהמה תאכלו דה"ל כמונח בדיקולא לענין הדין אבל בהאבר שנשאר גם מדין כחי ממש י"ל אסור משום אמ"ה וכן משמע יותר בבד"ה להרא"ה שם דנ"ב ע"ב וז"ל הכא והכא כל זמן שהיא חיה מיתסרא היא כאבר מן החי ואפ"ה שרייא רחמנא לחלב וכיון שכן מה לי אי חד אבר

בהאי איסור קאי באבר מן החי ולא פקע מה איכפת ליה לענין חלב עכ"ל. הרי פירש בהדיא שהאבר קאי באיסור אבר מן החי ועוד ראיה ממ"ש בגמ' ספ"ק דבכורות (די"ב) אין פודין בשחוטה ובבן פקועה ס"ל לרב אשי דפודין אע"ג דה"ל כבישרא בדיקולא כיון דהשתא מיהא רהיט ואזיל שה קרינא ביה וכ"פ בש"ע סי' שכ"א ס"ד. א"כ אנו רואין אותו כחי אף דלענין שחיטה ה"ל כמונח בדיקולא. וא"כ בהאבר שאינו כמונח בדיקולא י"ל דאסור משום אמ"ה ממש רק כשנשחט הבן פקועה אז פקע גם מהאבר איסור אמ"ה והפמ"ג בנה יסודו עמ"ש הרמב"ם פ"ה מהמ"א הי"א ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו אינו לוקה אלמא דאין בו לאו דאמ"ה כלל ולא דמי כלל דהרמב"ם מירי שנחתך האבר מהעובר בעוד שהעובר עדיין בבטן אמו ולא יצא העובר לאויר העולם עדיין מש"ה אינו נחשב עדיין כחי ממש וכדמשמע מהגמרא דבכורות הנ"ל כיון דרהיט ואזיל שה קרינן ביה משא"כ קודם שיצא לאויר העולם ועיין בגמרא דחולין (דף ע"ד סע"א) ה"מ היכא דיצא לאויר העולם כו' ובתוס' דע"ה סע"א סד"ה לדברי המתיר דאפילו לרבי יוחנן כו' לאויר העולם כו' ובתוס' דף ק"ג ע"א בד"ה דאיסור חלב כו' אבל כשיצא הולד לאויר העולם וחי י"ל דמודה הרמב"ם להרשב"א והר"ן דהאבר אסור משום אמ"ה וא"כ איסור דרני יש לדמותו ג"כ לדין איסור אבר היוצא הנ"ל דכשהולד יצא לאויר וחי אע"ג דהוא כמונח בדיקולא עכ"ז כיון דרהיט ואזיל האבר אסור משום אמ"ה וכשנשחט או מת פקע ממנו איסור אמ"ה ונשאר באיסור טרפה כנ"ל כמ"כ כשהדרני חיים אסורים משום אמ"ה משום דבאו מדבר הטעון שחיטה ואין שחיטת הבהמה מתרת אותם כמו שאינה מתרת אבר היוצא וכיון שהם חיים אע"ג שאין חיותם חיות גמור לענין איסור אמ"ה מצד עצמם דבשרצים אין נוהג איסור אמ"ה ה"ז כמו הולד דג"כ אע"ג דרהיט ואזיל הרי באמת הוא כבשר בדיקולא ועכ"ז חיות זה גורם דהאבר אסור משום אמ"ה וכשמת בטל איסור אמ"ה וה"נ בדרני הנ"ל אע"ג שמצד עצמם אין חיותם חיות גמור לענין אמ"ה עכ"ז מאחר שבאו מדבר הטעון שחיטה יש בהם משום אמ"ה והיינו דייקא כשהם חיים ואין לחיות זה תקנה להיות ניתר כיון דאין לו שחיטה ומ"מ כשמתו נפקע איסור אמ"ה ונשארו באיסור כמו מין אסור והיינו ענין מין איסור אמ"ה דלית ליה תקנה בשחיטה כמו אבר היוצא ממש דמ"מ כשנשחט הולד או מת פקע איסור אמ"ה ונשאר באיסור טרפה:

קיצור. ולכאורה דומים לדין אבר היוצא וכל העובר בן פקועה דאע"ג דכל העובר כבישרא בדיקולא עכ"ז מאחר דרהיט ואזיל יש על האבר דין אמ"ה ובמיתת העובר נפקע איסור אמ"ה מהאבר ונשאר באיסור טרפה משום דאין לו סימנים שיתירוהו בשחיטה ודלא כהפמ"ג דס"ל דגם בחיי העובר אין על האבר איסור אמ"ה וא"כ ה"נ דכוותה

דאע"ג דמצד עצם חיות התולעים אם לא נתהוו מדבר הטעון שחיטה אין חיותם חיות ליאסר משום אמ"ה מ"מ עכשיו שנתהוו מהבהמה חיותם גורם ליאסר משום אמ"ה ולכן כשמתו נפקע איסור אמ"ה ונשארו באיסור דאין להם שחיטה המתרת אותם וכמו האבר הנ"ל במות העובר:

י ומ"מ אין להעמיד יסוד על סברא זו להתירם מה"ט לעכומ"ז וכן משמע בראב"ן בחולין סי' רס"ז וז"ל וכן תולעים הנמצאים בראש הבהמה אסורין דמעלמא אתו לה דרך חוטמה וכן תולעים הנמצאים במעי הבהמה אסורין דאין ניתרין בשחיטת הבהמה והיו אבר מן החי והנמצאים בתוך דגים כגון באותן דגים קטנים הנקראים גוביונש מותר דלא בעו שחיטה ובהיתר גדלו עכ"ל ונראה דהנמצאים בראש זהו פירושו לקוקיאיני שבגמרא וכדפירש"י דרך חוטמה והנמצאים במעי היינו דרני והרי פירש שהם אסורים משום אבר מן החי מיהו י"ל להפך דמדאמר והיו אבר מן החי ולא קאמר והם אבר מן החי א"כ י"ל בחייהם היו אבר מן החי וכשמתו נפקע זה אעפ"כ אסורים משום דאין להם שחיטה המתרת וכנ"ל ובבה"ג הביא ג"כ דין זה בה' דגים ששם ביאר דיני תולעים שם הביא דין דרני אסירי ולא הביאו בהלכות אבר מן החי שכתב אח"כ משמע לכאורה דכשמתו נסתלק איסור אמ"ה ונשארו אסורים משום שקץ היינו שלא נשחטו ובערוך ערך דרן דרנין שבראש הבהמה פי' תולעים שבראש הבהמה עכ"ל [ע"כ מצאנו]:

הלכות בשר בחלב

סימן סד

בשר רותח שחתכו בסכין חולבת שאינו ב"י פסק בש"ע סי' צ"ד ס"ו דבעי' קליפה ולדעת הט"ז סקי"ג והודה לו בנה"כ בעי' ג"כ ס' נגד השמנוני' והפר"ח חולק ע"ז וכ"ד הב"ח ומחלקותם תלוי' במ"ש פסחים (ע"ז א') שאני סיכה דמשהו בעלמא עבידא לי' שהרשב"א מפרש דמיירי שיש ס' ואיסור שמן ואפ"ה בעי' משהו לקלוף משום שבאותו מקום נסרך יותר ובנטף מרוטבו בעי' מטעם זה נט"מ וג"כ בדאית ס' (רק שמשום שהסיכה משהו בעלמא אין נסרך הטעם ביותר במקום בליעתו מבכל החתי' רק בכדי קליפה ובנטף מרוטב נסרך הטעם עד כדי נט"מ ומשם ואילך מתפשט בכל החתי' בשוה ובזה מתורץ קושיית הפמ"ג שהניח בצ"ע על הט"ז מן התוס' ותוי"ט בפסחים שם משינוי הלשונות יקלוף ויטול את מקומו שבאמת יש שינוי לדינא מטעם הנ"ל) ובהכי מיירי כל הסוגי' שם וכ"כ בתה"א ובמ"ה ד' קי"א ובבד"ה שם חולק עליו ומפרש דמיירי בדליכא ס' ואינו איסור שמן והנה בב"י סי' ק"ה הביא שהרמב"ם חולק על הרשב"א וס"ל כשיש

ס' לבטל האיסור א"צ נט"מ ואעפ"כ פסק שם בש"ע סוף ס"ה כהרשב"א. א"כ לפ"ז יש להחמיר כאן כהט"ז דהא בהא תליא אבל מהרא"י שם חולק ע"ז הובא בש"ך ס"ק ט"ו ומ"מ דעת הש"ך ורמ"א שם כהב"י ומ"מ נראה שאינו אלא מצד חומרא אבל עיקר הסוגיא בפסחים מראה כדעת הפר"ח ע"ש בפר"ח והלכך נהי דשם החמירו כהרשב"א בכאן יש עוד צד להקל משום דסתם סכינים י"א שהם נקיים ע' פר"ח וההג"ה שבסמ"ק דבאינו ב"י בעי' קליפה בסמ"ק שלפנינו לא קאי כלל ע"ז עיי' ב"ח וסמ"ק ולפ"ז לפוסקי' הנ"ל שסתם סכין נקי אפילו קליפה לא בעי ונהי דבזה לא סמכינן עלייהו מ"מ לענין דליבעי ס' נגד הקליפה יש לסמוך על ד' הרמב"ם ור"ב שבמרדכי סוף פג"ה ומהרא"י ומהרש"ל ומהרמ"פ שבש"ך סי' ק"ה ס"ק ט"ו וב"ח ופר"ח שבכאן דא"צ ס' נגד משהו ואם הסכין ב"י דבעי' ס' נגדו אעפ"כ יש להחמיר דבעי' נט"מ כדעת הרשב"א שבש"ע סי' ק"ה סעי' ה' ע"ש וע' ט"ז שם שכ' דבזה בעי' קליפה מצד השמנונית ולכאורה נ"ל דגם הב"ח ופר"ח מודים בזה דגם לשיטת הרמב"ם הגם דס"ל דהיכא דבעי' ס' לא בעי כ"ק מ"מ בנ"ד מצד השמנונית בעי' קליפה שלהיותו משהו אין לה כח להתפשט יותר כנ"ל לשיטתם וכ"כ הפר"ח בהדיא אמנם אפשר לדחות זה משום שטעם שבסכין מצטרף עם השמנוני' שעליו ואינו איסור משהו ומתפשט עדי ס' אם הבשר הנחתך שמן או מצד דוחקא דסכינא אעפ"י שאין הבשר שמן כדאי' בש"ך וא"כ לשיטת הרמב"ם וסיעתו שבסי' ק"ה דהיכא דהאיסור מתפשט עד ס' לא בעי' נט"מ גם בזה א"צ נט"מ ומ"מ כיון שפסק שם כהרשב"א א"כ יש להחמיר בזה דבעי' נט"מ וכ"כ הפמ"ג ובאינו ב"י סגי בקליפה ודלא כמ"ש הפמ"ג דבעי' נט"מ ולאו דוקא קתני בש"ע קליפה לשטת הרשב"א ובאמת ז"א כמש"ל שיש לחלק בענין הסרכא של הטעם בין כשהאיסור משהו שעד כ"ק בלבד הוא נסרך ביותר ומשם ואילך מתפשט בשוה כנ"ל:

סימן סה

ע' שו"ת ב"א סי' מ"ז במעשה שחתכו בסכין ש"ב מולייתא של גבינה חם שהיס"ב לאחר שהניחו אותה בכ"ש ונתערב הסכין כו' ע"ש שהאריך ולבסוף העלה להקל:

והנה כל דבריו שם ופלפולו בדין דבר גוש אם מבשל בכ"ש אי לא א"א להולמן כלל בראש מ"ש בשם הפר"ח דיש להחמיר בתערובות כלים דבב"ח משום דאתי לידי איסור דאורייתא עד"מ כאן בנ"ד שנתערב הסכין בשאר סכינים דבשר וכשישתמש לאחר זמן בזה הסכין בשר יטעום טעם החלב הבלוע כו' ע"ש וע"כ כ' דזה תלי' דאי אמרי' דכ"ש מבשל בדבר גוש וא"כ נאסר הסכין מדאורייתא אבל אי אמרי' דאינו אלא מבליע ומפליט

וא"כ אינו אסור אלא מדרבנן כו' וע"ז בנה כל פלפולו בתשובתו שם לברר אם דבר גוש מבשל או רק מבליע ומפליט וע"כ לבסוף כשהעלה דדבר גוש אינו מבשל העלה להקל גם בנ"ד באמת לא תלי' כלל נ"ד בזה כלל דלו יהיה כדבריו דדבר גוש בכ"ש אינו מבשל רק מבליע וא"כ הסכין אינו אסור אלא מדרבנן מ"מ אח"כ כשיחתוך בו בשר רותח בכ"ר פשיטא שיבוא לידי איסור דאורייתא דהא עכ"פ החלב בלוע בסכין וכשיפליט הסכין זה החלב לבשר רותח שבכ"ר הר"ז בב"ח ממש דאורייתא ומה בכך שאין הסכין נאסר מתחלה אלא מדרבנן הא אפי' סכין כשר של חלב שנתערב בסכינים ש"ב דבהא מיירי הפר"ח שם יעו"ש אפ"ה כ' שם הפר"ח שאסור משום שיבוא לידי איסור דאורייתא אע"פ שבעת התערוב' היה כשר גמור ומדבריו משמע שהבין בדברי הפר"ח שצריך שבעת התערובות יהי' אסור מדאורייתא וזה ודאי אינו כמשנ"ת גם כל מה שפלפל שם והאריך בדין דבר גוש כ"ד אינם מובנים מ"ש כל האחרונים הסכימו לדעת רש"ל ואו"ה דבדבר גוש כו' מבשל לעולם. עירב דעת האו"ה ורש"ל והם רחוקים זה מזה ע' ט"ז סי' צ"ד ס"ק י"ד העתיק בדברי האו"ה מבשל ואסור בהנאה אבל בדברי מהרש"ל מבואר רק מבליע ומפליט וכמ"ש הפמ"ג לשם ומה שהביא ראי' מדברי המ"א בא"ח סי' שי"ח ס"ק מ"ה דאסור לטוח שום או שמן על הצלי אפי' אינו אצל האש כו' י"ל דדין דצלי דהתם לא שייך כלל לדין דדבר גוש בכ"ש דפליגי האו"ה ורש"ל עם רמ"א דהאו"ה ורש"ל מיירי בבשר מבושל בקדירה ואח"כ הוציאוה מהקדירה ונתנוה בכלי קר בזה פליגא דרמ"א ס"ל דהוי ככ"ש דפשיטא וגם הסברא נותנת שנתקררה ממה שהיתה תחלה בהכ"ר כיון שהריקוהו מכלי אל כלי וכדין כל כ"ש והאו"ה ורש"ל ס"ל דל"ד לשאר כ"ש דהתם איכא דפנות המקררות כו' וכמבואר בט"ז כאן ובש"ך סי' ק"ה ס"ק ח' ובד"מ שם אבל בבשר צלי שנצלה על האש ממש הרי בשעה שהיתה על האש היתה בודאי כ"ר ע"כ גם לאחר שסלקוה מהאש דין כ"ר יש לה ממש דאיזה שינוי הי' בה שתאבד שמה הראשון כיון שלא הריקוה מכלי אל כלי ממילא טעמו וריחו וחומו לא נמר שמא תאמר שזה עצמו היא השינוי מה שסלקוה מהאש ז"א דא"כ אף בכל כ"ר שהוסר מהאש נאמר כן וזה ודאי אינו כמבואר בדוכתי' טובא ומהם בסי' צ"ה בטור קערו' ש"ב שהודחו ביורה כו' או אפי' אינה אצל האש כו' והכא נמי בבשר צלי הזה כ"ר גמור אף לאחר שהוסר מהאש כמ"ש המ"א הנ"ל והוא מדברי רש"י בשבת ק"ט ד"ה שריקא תדע דאל"כ למה המציא האו"ה ורש"ל דין זה מדעתם וסברתם הא דין מפורש הוא ברש"י הנ"ל ולא אישתמיט חד מיניהו להביא ראי' מא"ח סי' שי"ח מדין דצלי הנ"ל וגם האיך פליג הרמ"א ע"ז כאן א"ו דלא שייך הא דצלי לכאן וכ"מ מדברי הט"ז לשם ס"ק כ"ד שכ' וה"ה במעביר מעל האש

כו' דהא עדיין כ"ר הוא הרי בהדי' כמ"ש ואילו לדברי הב"א הכי הל"ל וה"ה במעבירו מעל האש דהוי כ"ש אפ"ה אסור כיון דהוי גוש גם הל"ל דזה דוקא לדברי האו"ה ורש"ל ביו"ד אבל לא לדברי רמ"א שם והאיך סתים דבריו כיון דדין זה תלי' בפלוגתי' דדבר גוש ועוד הרי הט"ז בעצמו ביו"ד בסי' צ"ד הסכים להקל בדבר גוש בלא דוחקא והאיך סתם כאן לחומרא א"ו כדפי' ולזה נתכוין המ"א לשם במ"ש וכ"ש צלי ר"ל כיון דיש דיעות בדבר גוש אפי' בכ"ש (דהיינו כשהריקוהו מהקדירה לכ"ש) מבשל וכ"ש צלי שלא הוריקוהו שהוא כ"ר ממש:

ובזה נדחה ג"כ מה שהביא ראי' אח"כ מהפקעת ביצה ע"ג סודרין דסודר שהוחם על האש הוא כ"ר ממש כמו צלי שנת':

ומה שתי' קושית המ"י מהא דסוף סוף כ"ש הוא ע"פ מ"ש רמ"א בסי' ק"ה סעי' ג' דכ"ז שלא הניח הגוש בכ"ש מבשל אבל כשמונח כבר בכ"ש אינו מבשל רק מפליט ומבליע ודבר זה אין לו שחר כלל דנחזי אנן למאן הקשה המ"י קושי' זו הא להאו"ה ורש"ל הקשה כן דהא הרמ"א באמת אין מחלק כלל בין גוש לצלול כמבואר בהדי' בסי' צ"ד ובד"מ בסי' ק"ה ואפי' אינו מפליט ומבליע כמ"ש הש"ך בסי' ק"ה בשם הת"ח דאם חתכו בשר בסכין חולבת בכ"ש שרי לגמרי רק בסי' צ"ד הצריך קליפה קצת להבשר משום שמנוניות הסכין אלא פשיטא דלאו"ה הקשה כן ואיהו ס"ל בהדי' דאפי' כשמונח כבר בכ"ש דין כ"ר יש לו בגוש כמבואר בדבריו בהדי' ושפיר הקשה המ"י מהא דסוף סוף כ"ש כו' ומה זה שתי' מרמ"א סי' ק"ה על האו"ה דפליג עליו ולבסוף מסיק דברי המ"א והאו"ה שאסור בהנאה בצ"ע וא"כ למאן תי' דעל הרמ"א מעיקרא לא קשי' ועל האו"ה הקושי' במקומה עומדת גם עיקר החילוק שכ' בשם רמ"א דכ"ז שלא הניח הגוש כו' אינו מובן כלל דמשמע מדבריו דרמ"א מחלק בין צלול לגוש כאו"ה דגוש חמיר מצלול אלא דבגוש עצמו יש חילוק כו' וזה אינו כלל ע' בד"מ בסי' ק"ה שדחה ד' מהרש"ל שם דמחלק בין גוש לצלול ותי' דהא דחם לצונן אוסר כ"ק וכן הא דדגים שעלו בקערה והא דסי' ק"ז מטעם עירוי קאתינן עלה כיון שלא היה מעולם בכ"ש כו' אבל כשמונח כבר בכ"ש אפי' גוש שרי יעו"ש הרי בהדי' דלא מחלק כלל בין גוש לצלול דאם הוא דרך עירוי קודם שהונח בכ"ש אפי' צלול אוסר כמבואר בהדי' בסי' צ"א ובש"ס וכל הפוסקים בדין חם לצונן חלב רותח לתוך בשר צונן כו' (וחלב הוא דבר צלול) ואם כבר מונח בכ"ש אפי' גוש אינו אוסר וא"כ ברור דחילוק זה דרמ"א אינו שייך כלל לתרץ בזה קושי' המ"י על האו"ה בדין דבר גוש וזה ברור:

ומה שתי' עוד ומחלק בין דוחקא וגוש מבשל וגוש בלא דוחקא אינו מבשל ודחה אותו בשתי ידים מהא דא"ח בסי' שכ"א דמותר לגמור דחיקות הריפות בעץ פרור אפי' בכ"ר לאחר שהעבירו מהאש והא הוי גוש ודוחקא ואפ"ה שרי בשבת אלמא דאינו מבשל הנה האריך ופלפל בכל תשובתו שם בדברים וחילוקים שבדה מלבו וכשמצא חילוק אמת (כי חילוק זה דדוחקא נמצא בפמ"ג סי' צ"ד) דחה הוא עצמו אותו בקש דהא דשחיקות הריפות לא שייך כלל לזה דהתם טעמא משום דכבר נתבשל כ"צ קודם השחיקה ואין בישול אחר בישול כמבואר בט"ז שם להדי' תדע דהא התם בכ"ר מיירי ואי גם בכ"ר וגוש ודוחקא לא מבשל מאן מבשל (ואם כוונתו דהתם טעמא משום דאין בישול אחר בישול וא"כ גם כאן הסכין שרי מדאורייתא דדרך בישול אסרה תורה ואין בישול אחר בישול וכמ"ש אח"כ דזה תלוי בחקירה מטעם דאין בישול אחר בישול כו' אם זה כונתו לא היה לו להקשות דוקא על האו"ה שהחמיר בגוש בכ"ש אלא גם על רמ"א יקשה כן דהא גם הוא אוסר בשחתך בסכין חולבת בשר בכ"ר ואמאי הא אין בישול אחר בישול וכן מבואר בטור ומחבר וכל הפוסקים בסי' צ"ד בתוחב כף חולבת ב"י בקדרה ש"ב דאם אין ס' הכל אסור אפי' בהנאה א"ו דבב"ח יש בישול אחר בישול וכ"מ בדוכתי' טובא) ומ"ש אח"כ וא"כ יש כאן הרבה צדדים להקל חדא שהרי הש"ע ורמ"א לא מחלקי' בין גוש לצלול ולעולם אינו אלא מבליע ומפליט ליתא שהרי הרמ"א מתיר לגמרי בגוש בכ"ש ואף אינו מבליע ומפליט כמבואר בסי' צ"ד דלהסכין די בנעיצה כו' וכ"ה בת"ח להדי' וכדלעיל וכמו בכל כ"ש שהיקל המחבר ורמ"א בסי' ס"ח וסי' ק"ה בדיעבד יעו"ש:

ומעתה שכל דבריו דחויים הכל ניחא ע"פ שטת הפמ"ג דהאו"ה מיירי בדוחקא וגוש מבשל ורש"ל מיירי בלא דוחקא אז רק מפליט ומבליע כאחת ומעתה לא יקשה קושיית המ"י מהא דפריך סוף סוף כ"ש דהתם בלא דוחקא ומדין דצלי אין להקשות דהתם בלא דוחקא ומבשל דדין דצלי לא שייך כלל לנ"ד וכמו שנת' אלא הדבר הנשאר קשה בזה הוא מהא דנותן לחמיטה ע"פ פירש הר"ש והרע"ב וכמו שהקשה הוא שם בתשובתו וע"פ מה שנת' בדין דצלי דא"ח סי' שי"ח דהוי ככ"ר לכ"ע כיון שלא הורק מכלי אל כלי א"כ יותר הקושי' חזקה בהא דחמיטה ומה שתי' הוא שם דהרמב"ם בפי' המשנה שם פי' חמיטה קערה כנים דבריו אבל בזה לא תעלה ארוכה לדברי הר"ש והרע"ב לדחותן לגמרי וי"ל דבמעשר הקילו כיון דהא גופא דהאש קובעת למעשר תקנת חכמים היא כמ"ש הרמב"ם שם משום דאין דרך לבשל ולאכול עראי ואפשר דלטוח שמן על העוגה ולהחליק פני' קים לחז"ל דהוי דרך עראי וכ"מ קצת מלשון הר"ש והרע"ב שם דעל חמיטה פי' דקמ"ל דלא חשיב בישול דהאש קובעת למעשר אבל האי לא חשיב בישול

ועל תמחוי פי' משום דהוי כ"ש ואינו מבשל משמע דדוקא תמחוי אינו מבשל אבל חמיטה מבשל שפיר וע"כ אסור לטוח שמן על הצלי כנ"ל רק דכאן גבי מעשר לא חשיב בישול וכ"ז לענין דבר גוש אם מבשל א"ל אבל לענין השאלה דהסכין שנתערב פשיטא דאסורי' כל הסכינים ע"פ הכרעת הפר"ח בסי' ק"ב דבין כך ובין כך אתי לידי איסור דאורייתא וכדלעיל ובחנם היה כל פלפולו בזה:

ובר מן כל דין הנה מה שהביא מהפר"ח הטעם משום דאתי' לידי איסור דאורייתא טעם זה הוא מתשו' מהריב"ל שהביא הש"ך והפר"ח לשם אבל הפר"ח בעצמו דחה זה דא"כ אפי' במב"מ לא יבשל קטניות כו' וע"כ העלה דעיקר החילוק הוא דבמבשא"מ איכא למיקם עלה דמילתא והוי כניכר האיסור ואיסור הניכר אפי' בדרבנן אין לו ביטול וע"כ העלה בסוף דאפי' בשאינם ב"י אין להקל כלל וא"כ פשיטא דבנ"ד אסור כל הסכינים לשטת הפר"ח אלא שהפמ"ג חולק עליו בסי' ק"ב והעלה דבטל בס' כדין יבש מבשא"מ ע"ש:

הלכות תערובות

סימן סו

אחד שחט שלשים אווזים ונמלחו על שלשה דפים מפורדים גם הקורקבנים נמלחו מפורדים ואחר שנגמר תקונם והתיכו את השומן נתנו את הדקין לעניים והביאה אשה אחת חתיכת דק אחת ובה בועא גדולה כמו אגוז קטן ומתוך הדק היה נקב לתוך הבועה וחתכתי אותה מבפנים והוצאתי הליחה קרושה ונשאר העור מהבועה וראיתי שזה הוא עור הדק (ר"ל עור הדקין) שנתעלה למעלה ובצדו הוא נקב וכמעט שהיה שומן הנשאר מעט סותמה אך ע"ג הבועה מלמעלה היה מונח דבר קרוש ואפשר שהיה מוגלא קרושה וגם ע"ז אפשר שהיה שומן סותמה אך כשהובא לפני לא היה עליה שומן כדרך שמלקטין כל השומן מן הדקין והנה נפלו לי בזה הרבה ספיקות לא ראי זה כראי זה כי לקחו מחצית השומן שעלה ערך כ"ד ליט' ועירבו לתוכם יותר מן שלשים ליט' שומן של בהמה קודם שנודע התערובות והנה הנודע ביהודה סי' מ"ט וסי' נו"ן מתיר כה"ג ממש אך לא אדע זה מפני שהוא מחשיב זה לח בלח שבה"מ לא אמרינן בשאר אסורי' חנ"נ והנה כבר קבלו הטעם כשהתחיל להתחמם שאז אפשר שלא נחשב לח בלח והנה הוא צירף ג"כ לזה להתיר מפני שהיה ספק טרפה יודיעני מר דעתו אם יש להחשיב גם כאן לספק טרפה שמא היה שומן סותמו ומצאתי בפמ"ג סי' ק"י ס"ק ל"ז בד"ה מעשה מחשיב זה לס"ט גם יודיעני מר נידון הבשר מה שעדיין עומד בס'. כי הנ"ב מ"ק סי' ל"ג

מתיר כה"ג גם במ"ב סי' ל"ז מתיר אך עלי' השיגו כבר הט"ז והש"ך ומהקורקבני' נאכל מקודם קורקבן אחד ומהראשים נאכלו שנים או שלשה גם מהכנפים נאכלו כמה קודם שנודע התערובות והי' דעתי להתיר האחרים כמבואר בש"ע סי' ק' סעי' ז' אך מפני שבאו לשאול אותם שבשלו דבר מהם קודם שנודע התערובות והנה ראוי להתיר להם כליהם כפי שמבואר בסעיף ה' וא"כ הוא תרתי דסתרי אהדדי לאחוז החבל בשני ראשים והנה הכו"פ כ' באם שהקדרה שבשלו בה עדיין בעין לא נוכל לתלות האיסור במה שנאכל והגאון בעל חו"ד החזיק בידו לכן לא אדע פשר דבר גם נולד לי ספק אחר בנידון הראשים והרגלים כי הרגלים הופשט עורם מעליהם טרם נודע התערובות ולפי דעת רמ"א הם חהר"ל וגם שהראשים אינם ראוים להתכבד אך מפני שנמלחו כולם כאחד והנה בעת תיקון הראשים שכחו לתקן שלשה ראשים ומצאו אח"כ קודם שנודע התערובות שלשה ראשים ושני רגלים שלא נתקנו ולא נמלחו ואחר שנתוודע הספק רפו ידיהם ובין כך ובין כך עברו עליהם שלשה ימים הכי נוכל לצרף זה להתיר האחרים לתלות הקלקלה במקולקל כי לדעתי הכל א' אם נאבד מן עולם או שנאסר והנה גם בזה יש תיוהא דהא אפשר בצלי אך עכ"ז יודיעני דעתו אם נאסר בענין אחר מה דינו גם יודיעני מר אם נאבד א' אחר שנמלחו יחד הלא במליחה נאסרו לכל הפחות שלשה. גם אם נתיר לתלות במה שנאכל כבר כבד הדבר לפי דעת הרמ"א שאף שנים שנים לא יאכלם אדם אחד והנה כשיתבשלו כאחד נחשב כמו שאוכלם אדם אחד גם בנדון הכנפים אם לחשוב אותם לחהר"ל גם נדון שומן הנשאר שלא נתערב גם הכבדים נאכלו מהם כמה אך מפני שנצלו בתנור כא' וקרוב הדבר שנגעו זה בזה כי הרבה היו והנה כל הנ"ל עומדים עדין בעין גם העור המטוגן ומצפים עד בא תשובתו הרמתה ובקשתי למחול ולעיין נידון כל הנ"ל ולהשיבני תשובה נכונה באר היטב בפרטיות על כל דבר ודבר:

תשובה הנה בהשומן שנתערב אח"כ עם שומן בהמה כיון שעכשיו יש בו ששים שהרי סך כל השומן מהשלשים אווזות היה מ"ח ליטרות ושומן האיסור המעורב היה חלק א' משלשים דהיינו מאווז א' וא"כ כשלקחו כ"ד ליט' מזה ועירבו יחד עם עוד שלשים ליט' שומן ה"ל ההיתר יותר משלשים על האיסור שהאיסור הוא ערך ארבעה חומשי ליטרא וההיתר סך הכל הוא ערך נ"ג ליטרות וא"כ נראה דבהפסד גדול כזה סמכינן לומר דלא נעשה נבלה ומצטרף היתר האחרון להיתר הראשון לבטל שומן אווזא האסורה כיון דמתערב הכל יפה דה"ל לח בלח וכמ"ש בש"ך סי' צ"ב סעיף ד' ס"ק י"ד גבי איסור לח בהיתר לח או חלב לשומן כו' ע"ש גבי י"א דלא אמרינן חתיכה נעשית נבלה אם נתערב איסור לח בהיתר לח ואח"כ נתערב הכל בהיתר וא"צ ששים רק נגד האיסור שנפל וע"ז

כ' הש"ך או חלב לשומן ואם משום דשומן אווזא עם שומן בהמה ה"ל מין בשאינו מינו יתבאר לקמן אות וא"ו דמ"מ כיון בלח בלח לא אמרינן חנ"נ אין לאסור יעו"ש ע"פ מ"ש הרמב"ם פט"ו מהמ"א הלכה כ"ב אך לכאורה יש סתירה גדולה לזה ממ"ש רמ"א עצמו בסי' ק"ד ס"ב בהג"ה הכל אסור אפילו יש ששים בשומן נגד כל העכבר וע"ש בש"ך סק"ו וק' אמאי אסור הא זהו תערובות לח בלח דלא אמרי' בי' חנ"נ בהפסד גדול וע"ש בפר"ח סק"ו דכתב היכא דלא אמרינן חנ"נ א"צ ששים רק נגד העכבר והגם שי"ל דרמ"א מיירי כשאין הפסד גדול אך הכו"פ שם פי' דכאן לא הוי לח בלח דתיכף נקרש כו' אפשר לסוחטו אסור כו' ע"ש וצ"ל דס"ל דלא מהני מה שיתיכוהו שיהיה נבלל יפה יפה כיון דכבר נאסר אף שלא נעשה נבלה לגמרי כמו בבשר בחלב מ"מ אין לו היתר עוד לכן חוזר ואוסר התערובות עד ס' כן משמע בכריתי שם סק"ג אפי' למ"ד לא אמרינן חנ"נ וכו' אוסר התערובות כו' ע"ש וכ"כ בפליתי שם סק"ג וחלק על הפר"ח דלעיל וזהו כדעת הרמ"א בת"ח כלל כ"ב דין ט' שכתב וז"ל אבל בדעירה עליו משמע דיש לאסור אפי' בדאיכא ששים דכל מה שמערה ונוגע בעכבר נאסר ונתערב בשאר שומן עכ"ל וא"כ לפ"ז בנ"ד נמי הכ"ד ליט' נאסרו תחלה כשנקרשו וכשחזרום והתיכום יחד עם השלשים ליטרות אז להכו"פ והרמ"א ה"ז הכל אסור אע"פ שיש ששים נגד שומן האיסור ממש והכ"ד ליטרות לא נעשו נבלה ממש מ"מ אסורים משום אפשר לסוחטו אסור ואוסר תערובתו עד ששים ועוד יש להחמיר לפמ"ש הט"ז סי' צ"ב ס"ד ס"ק ט"ו בשם רש"ל ביש"ש פנ"ה סי' ס' וז"ל מ"מ נ"ל לחלק דזהו דוקא שנתערב שלא כדרך בישול אבל אם הוא דרך בישול כו' צריך ששים נגד כל הרוטב כו' עכ"ל הרי אפי' בלח דרך בישול ס"ל דאמרינן חנ"נ וכשנתערב אח"כ בלח אחר צריך ששים נגד כולו גם הש"ך שם סס"ק י"ד הראה מקום ליש"ש פרק גיד הנשה סי' ס' הנ"ל (כנראה שמסכים עמו וצ"ע בש"ך ס"ק ט"ו דמשמע דוקא בבשר בחלב). אך מדברי רמ"א בהג"ה נראה דלא ס"ל חילוקו דהיש"ש וכמ"ש במשבצות שם סס"ק ט"ו וז"ל ורמ"א שחילק בין לח ליבש והוא סברת הראב"ד א"כ אין חילוק בין דרך בישול או צונן רק בין לח בלח או לח ביבש וכדאמרן עכ"ל וכדברי רש"ל וט"ז נראה דס"ל להכו"פ מסברת עצמו לפמ"ש בפליתי סי' ק"ו סק"ב דדוקא בלח בלח צונן לא אמרי' חנ"נ ואפשר לסוחטו אסור אבל בתערובות יי"נ חם ביין כשר חם הרי בולע טעם של יי"נ חם ומבליע כמו מחתיכה יבש וא"כ אף שירבה עליו יין כשר מ"מ הבלוע לא יצא ואפשר לסוחטו אסור כו' עכ"ל וכ"מ ממ"ש בכריתי סי' צ"ב סקט"ז דבלח בלח לא שייך ביה בליעה עכ"ל דלפ"ז בלח בלח חם דשייך ביה בליעה אמרינן אפשר לסוחטו אסור לפ"ז הי' א"ש ההיא דסי' ק"ד דרמ"א דהכל אסור

אע"פ שיש ששים נגד העכבר ולפ"ז בנדון זה נמי יש לאסור אך כבר כתבתי בשם הפמ"ג דרמ"א סי' צ"ב לא ס"ל חילוקו דהיש"ש וכן הפר"ח שם סי' ק"ד ודאי לא ס"ל כהכו"פ דלהכי הוצרך להעמיד כמ"ד דאמרינן חנ"נ בשאר איסורים וכן משמע בפר"ח סי' צ"ב ס"ק ט"ז מדכתב ומיהו בבשר בחלב אפילו לח בלח מן התורה חנ"נ כדאיתא בהדיא פכ"ה (דק"ח ע"ב) עכ"ל ושם מיירי דרך בישול ביורה רותחת מבואר דבשאר אסורים אפילו דרך בישול לא אמרינן חנ"נ וכדברי הפר"ח מבואר בש"ך שם ס"ק ט"ו א"כ נראה דאף הוא ז"ל ס"ל כן:

קיצור הנה חלב בשומן כ' הש"ך סי' צ"ב ס"ק י"ד דהל"ל לח בלח ובהפסד גדול לא אמרינן בזה חנ"נ וקשה ע"ז ממ"ש רמ"א סי' ק"ד גבי עכבר שנמצא בשומן דאמרינן חנ"נ וחילק הכו"פ דשם לא הוי לח בלח דתיכף נקרש עוד י"ל ע"פ דעת רש"ל וט"ז דדרך בישול אמרינן חנ"נ אף בלח בלח בשאר איסורים ורמ"א ופר"ח לא ס"ל חילוק זה ודעת הש"ך איך הוא צ"ע גם חילוק דהכו"פ הנ"ל נראה דלא ס"ל להפר"ח סי' ק"ד:

ב ונחזי אנן. הנה הטעם דחתי' עצמה אסור לרבינו אפרים והרשב"א מבואר בחה"ר פכ"ה סוף דף ק"ח דלכאורה קשה ע"ז הרבה כמ"ש בבדק הבית דצ"ח דהא שמואל וריש לקיש ס"ל גם בבשר בחלב אפשר לסוחטו מותר ופי' רש"י והתוס' שהחתיכה הנאסרה חזרה להתירה ומ"ש ע"ז במ"ה שא"כ מצינו הגעלה באוכלין. כ' כן לשיטתו דאינו מפרש כפירש"י ותוס' אבל לרש"י ותוס' [אין זה] קושיא כלל דאין זו הגעלה כי הגעלה צ"ל שיפלט כל האיסור דכל שנשאר מעט מהאיסור אינו מתבטל בהכלי ולפיכך לא מהני הגעלה לכ"ח:

אבל גבי אוכלין כל שנשאר מעט פחות מששים מתבטל בהמאכל וכמ"ש הבד"ה ודבריו מוכרחין ודאי לשטת רש"י ותוס' בפי' אפשר לסוחטו מותר אלא דאנן קיי"ל בב"ח כמ"ד אפשר לסוחטו אסור אבל גבי שאר איסורין למ"ד דלא אמרינן בהו חנ"נ א"כ ראוי לומר דג"כ אפשר לסוחטו מותר הגם שהם שני דברים מ"מ מאחר דראינו דשמואל ור"ל ס"ל גם בב"ח דאפשר לסוחטו מותר א"כ בשאר איסורים ראוי לפסוק כן כמו דלא אמרינן בהו חנ"נ וכמ"ש הרשב"א עצמו בחידושיו שם על דברי ר"א לא הבנתי טעם דבריו בזה לפי מה שהוא מפרש אפשר לסוחטו מותר אף החתיכה עצמה [כו'] ע"ש סד"ה קסבר אפשר לסוחטו אסור וזהו סברת הטור סי' ק"ו שכתב על הרשב"א ואיני מבין דבריו וכ"ד הבד"ה והרשב"א דלא ס"ל כן היינו משום דמפרש דגם לשמואל ור"ל דאמרי אפשר לסוחטו מותר אין הכוונה להתיר החתיכה שנאסרה שא"כ מצינו הגעלה באוכלין וכו' א"ו חתי' עצמה נשארה באיסורה כן פי' בחידושיו סוף דף ק"ח בשם הרמב"ן וכ"כ במ"ה דף ק"ח

ובת' לרמב"ן סי' קנ"א דמ"ז ע"ג ודבריו אלה הם נגד פירש"י ותוס' בפי' ד' שמואל ור"ל ורבינו אפרים הובא בחה"ר שם עם היות דמפרש כפירש"י ותוס' מ"מ ס"ל דחתי' עצמה אסורה משום דס"ל דלא שייך אפשר לסוחטו מותר רק בבב"ח אבל בשאר איסורים לכ"ע אפשר לסוחטו אסור ומ"מ לגבי חנ"נ הוא בהיפוך קילי שאר איסורי' מבב"ח וע"ש בחה"ר שהרשב"א השיג על טעם זה וכנ"ל וז"ל רבינו אפרים שם אבל דבר איסור שנבלע בחתיכה ונתן בה טעם אי אפשר לשאר החתיכות הבאות אחרי כן להצטרף עם חתי' הראשונה שנאסרה להתירה משום דכבר נבלע אע"ג דאיכא למ"ד אפשר לסוחטו מותר הא לא שייך אלא בבשר בחלב אבל בשאר איסורין לא הלכך אין להתיר חתיכה ראשונה שבלעה איסור ויש בה טעם איסור עכ"ל הובא בחה"ר שם. ודבריו אלה עולים בסגנון אחד עם מ"ש הרא"ה בבד"ה דף צ"ח סע"ב וז"ל שיותר ראוי לומר בשאר איסורין חתיכה עצמה נעשית נבלה מבשר בחלב דבשאר איסורין איכא אוסר ונאסר דהיינו מכיון שבלע ההיתר מן האיסור ראוי לומר שכבר נאסר ואינו חוזר להיתרו ואפי' נפלט כל איסור שבו בשכבר נבלע האיסור בגופו ונעשה הכל כגוף אחד אבל בשר בחלב שהוא היתר בהיתר וצירופן הוא שאוסרן אפשר שאם נתפרש צירופן בכדי שנשאר כל אחד נקי כתחלתו שיהיו מותרין כו' עכ"ל וה"ז כדברי רבינו אפרים שכ' אע"ג דאיכא למ"ד אפשר לסוחטו מותר ה"מ בבשר בחלב כו' ותמיה לי על המ"ה דף צ"ט ע"א שכ' על הרא"ה שנשתבש הרבה במה שמחמיר בשאר האיסורין כו' עד וזהו דעת רבינו אפרים ז"ל עכ"ל שהרי נהפוך הוא דדברי רבינו אפרים ממש כדברי הרא"ה שלענין אפשר לסוחטו אסור יש להחמיר בשאר איסורין אף למ"ד דבב"ח אפשר לסוחטו מותר היפך ממש ממ"ש המ"ה בשמו אלא כסברת הרא"ה רק דלענין חנ"נ לגמרי להצריך ששים כנגדה ס"ל לרבינו אפרים דלא שייך בשאר איסורים אף דאפשר לסוחטו אסור וזהו לא כהרא"ה כ"א כדעת הרשב"א והמ"ה אבל אין הרא"ה משתבש כלל במה שמחמיר בשאר איסורין דהא לענין אפשר לסוחטו כן סברת רבינו אפרים כנ"ל ומ"מ אף שהרא"ה מחמיר בשאר איסורין יותר עכ"ז כ' דף צ"ט ע"א וכן נמי לא שייך דינא דחענ"נ אלא בבלוע ע"י בישול אבל יבש ביבש או לח בלח לא והיינו מתניתן דתנן אין המדומע כו' ואין מים שאובין כו' עכ"ל. הרי אף להרא"ה המחמיר בשאר איסורין יותר מבב"ח ס"ל דבלח בלח לא שייך כלל חנ"נ וכן כתב רבינו אפרים בחה"ר שם וז"ל אע"ג דלא דמי כולי האי איסור דם וחלב שנבלע בחתיכה ליין שנפל למים ולמדומע דהתם לכשיפלו מים אחרים יכולין להצטרף וכן המדומע גבי יין ושמן ותבואה אבל דבר איסור שנבלע בחתיכה כו' עכ"ל הובא לשונו לעיל וכ"כ הב"י בשם המרדכי והוא בפרק כל הבשר סי' תרצ"ז שכ' ועתה

נ"ל להכריע כו' דודאי בכל שאר איסורין חענ"נ ודוקא בחתיכה עצמה מטעם חשיבות החתיכה כו' אבל בדבר לח רוטב כו' או כגון רוטב ברוטב כגון בנד"ז (שנשאל ראב"ן וע"ש דמיירי ברוטב רותח) דאין האיסור ניכר ונבדל כו' ולא שייך כלל למימר חענ"נ כו' ועפ"ז התרתי מעשה שבא לידי עכ"ל וכ"כ האגור בשם הרב איסרלן שהוא מהרא"י בשם הא"ז לחלק בין חתיכה שנבלע בה האיסור ובין דבר לח המעורב בהיתר כו' הובא ב"י ומתוכו מבואר ג"כ בהדיא דאפילו בדבר לח רותח הדין הכי:

קיצור מרבינו אפרים והרא"ה מבואר ג"כ דבדבר לח בלח לא שייך לומר חענ"נ וכ"ד המרדכי פכ"ה סי' תרצ"ז והא"ז הובאו ב"י ומדברי המרדכי והא"ז מובן דאף בלח רותח דינא הכי):

ומ"ש הישׁ"ש פג"ה סס"י ס' אבל מ"ש האגור בשם מהרא"י להתיר ממ"נ כו' שהרי ר"ת ור"י כו' אלמא שלא חילקו בין דבר לח לחתי' כו' וס"ל נמי כו' בכל דוכתא אמרינן חנ"נ עכ"ל אין זה מספיק דא"כ הא נגד זה תמצא ג"כ סברא יחידית לקולא דס"ל כרבנן דר' יהודה דאפילו בב"ח אפשר לסוחטו מותר וכרבה בב"ח נגד רב פג"ה (ד"ק) דלא ס"ל חענ"נ והוא הרי"ף לפמ"ש הרמב"ן במלחמות הביאו הכנה"ג סי' צ"ב בהגהת הב"י סכ"ד גם דעת הראב"ד בהשגות פ"ט מהמ"א דלא אמרינן חנ"נ אלא לריה"ו דס"ל מין במינו לא בטיל אלא כיון דרוב הפוסקים רובם ככולם לא ס"ל כן נדחה סברא זו לגמרי כמ"כ לעומת זה אף אם ר"ת ור"י ס"ל דבלח בלח ג"כ אמרי' חנ"נ אף בשאר איסורים לא ניחוש לזה כיון דג"כ רוב הפוסקים ס"ל להקל בזה ע"כ נראה דברי רמ"א עיקר ובתשו' נו"ב מהד"ת סי' מ"ט כתב שאפשר אף רש"ל לא החמיר במקום הפסד גדול. ומ"ש הכו"פ סי' ק"ו סק"ג דבלח בלח חם שייך ג"כ בלוע מלבד תערובות הוא נגד מ"ש הרשב"א בתה"א דצ"ח ע"א והלא החלב הנסחט חוזר הוא ומתערב כו' י"ל דבשר בחלב שאני כו' ע"ש ואילו להכו"פ הרי התם יורה רותחת וא"כ החלב בלוע מבשר ולא תערובות לבד א"ו לח בלח בין חם בין צונן נק' תערובות ולא בלוע וכ"מ באגור בשם מהרא"י שהביא הב"י סי' צ"ב שכתב שאין האיסור נבלע בהיתר אלא מעורב בו:

קיצור מ"ש הישׁ"ש ס"פ ג"ה על מהרא"י לק"מ דנגד ר"ת ור"י יש לצרף סברת י"א [בדעת] הרי"ף ודעת הראב"ד מ"ש הכו"פ יש להשיב עליו מהרשב"א ומהאגור:

ג רק יש לחוש משום שמקודם נקרש השומן ואז ה"ל כיבש וס"ל להכו"פ סי' ק"ד וגם הנו"ב מהד"ת סי' נו"ן דאף אם ניתך אח"כ ה"ל כיבש בלח ואמרינן חנ"נ ולפע"ד זה אינו כלל דכל הפוסקים המקילים בלח בלח כתבו החומרא רק בחתיכה כמבואר מלשון המרדכי שכ' ודוקא בחתיכה עצמה משום חשיבות החתי' כו' וכן לשון רבינו אפרים

שבחה"ר וכן לשון האגור בשם מהרא"י ויותר מזה מבואר ממ"ש הר"ן בשם הראב"ד הובא ב"י דלא אמרו חענ"נ אלא באיסור הבלוע בחתיכה כו' ואין ממש איסור זה יוצא ומתערב בחתיכות האחרות כו' אבל בלח כו' שהרי נתערב האיסור לגמרי בהיתר שנפל שם לבסוף כמו שנתערב בראשון ונמצא שאין האיסור מעורב עכשיו בהיתר הראשון עכ"ל ולפ"ז בנדון השומן אף שהתערובות נקרש תחלה כשחזר והוסיפו עליו שומן והתיכו הכל ביחד וחזר להיות משקה ולח א"כ אזי ודאי האיסור נתערב בשומן השני כמו ממש שמעורב בשומן הראשון ונמצא שאין האיסור מעורב עכשיו בהיתר הראשון כ"א בראשון ובשני בהשואה אחת וכן להרשב"א לא שייך להחמיר בנד"ז משום אפשר לסוחטו אסור משום שא"כ מצינו הגעלה באוכלין וכו' דכיון שיכולים להתיך כל השומן עד שיהי' נבלל יפה יפה א"כ ל"ד כלל להגעלה דהגעלה היא להוציא איסור הבלוע מכלי או מחתיכה ולהפרידו מהן ושתשאר החתיכה או הכלי בלא הבלוע וזה א"א להיות באוכלין כמו דלא מהני בכלי חרס משא"כ התכת השומן אינו שמוציאין הבלוע מהשומן האווזי' אלא הוא ענין תערובות ובילה וכמו שחילק בת' להרמב"ן הנ"ל בין בלע לתערובות וז"ל שהרי לא נאסר תבשיל זה מחמת בלע אלא מחמת תערובות והרי רבה עכשיו היתר על איסור וכו' ע"ש וכמו בכלי חרס אף דלא מהני הגעלה מהני היסק באור משום שאז נכלה ונשרף הבלוע כמ"כ כה"ג באוכלין דלא שייך הגעלה מהני ג"כ בתערובות לח בלח כיון שעכשיו ודאי האיסור מעורב בכל ההיתר בהשואה אחת והנה אפשר להביא ראי' לזה מהמשנה רפ"ג דטהרות הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהם משקה טופח הרי אלו תחלה (דחשובים כמשקין) קרשו הרי אלו שניים (דכיון שנקרשו חשובים כאוכלין שנגעו במשקין) חזרו ונמוחו כביצה מכוון טהור (דיצא מהן תורת אוכל וירד עליהן טומאת משקה ופרחה טומאתו כשנשתנו ואין למשקה זה מי שיטמאנו) יתר מכביצה טמא שכיון שיצאת טפה הראשונה נטמאת בכביצה כן פי' הרמב"ם והברטנורה והר"ש הקשה ע"ז כביצה מכוון אמאי טהור נימא טומאה שבהן להיכן הלכה כו' וי"ל דטהור לאו לגמרי קאמר אלא כלומר טהור מדין משקה דלא הוו ראשון אלא שני בעלמא כדין אוכל והרא"ש שם בפי' המשניות כ' על הר"ש ולא נהירא כו' וטהור לגמרי כו' וכ"נ דעת הרמב"ם פ"ט מהט"א ה"ב הרי למדו ממשנתנו שני דברים האחד דהחלב אף שכשהיה קרוש היה אוכל כשחזר ונימוח חזר עליו דין משקה נמצא נלמוד לנ"ד דאף כשהיה התערובות החלב והשומן קרוש היה עליו דין אוכל דחנ"נ מ"מ כשחזר ונמחה חזר עליו דין משקה וכשנתערב עם שומן מהותך אחר ה"ל תערובות לח בלח ולא אמרינן חנ"נ. השני למדנו מפי' הרא"ש והרמב"ם והרע"ו דאף שהיה טמא

כשהיה אוכל כשנימוח פרחה טומאתו ואם לא בא לו טומאה חדשה טהור א"כ גם כאן אין להחמיר כיון כשהיה קרוש היה עליו דין חנ"נ איך ע"י שנימוח יפרח דין נבלה ממנו דכיון שנשתנה מאוכל למשקה פרחה ממנו החומרא שיש באוכל דחנ"נ ואף לפיר"ש שם י"ל דוקא אטומאה שייך לומר טומאה שבהן להיכן הלכה משום דהא טומאה נוהג באוכלין ומשקין בשוה אבל איסור זה דחנ"נ כיון דאין שייך כ"א באוכל דהיינו בחתיכה ולא בדבר לח דהיינו משקה א"כ זה החלב שנשתנה מאוכל וחזר להיות משקה ודאי הלך ממנו דין חנ"נ דלא שייך במשקה:

קיצור אף שהשומן נקרש ואז י"ל חנ"נ מ"מ כשנימוח ונתערב בשומן אחר לח י"ל דה"ל לח בלח וראיה מהמשנה רפ"ג דטהרות:

ד ועתה נבוא לדין תשו' הרא"ש כלל כ' סי' א' בעכבר שנמצא בשומן והביאו בהגמ"ר דחולין סי' תשנ"ה ובאו"ה כלל למ"ד ס"ז אם נמצא עכבר בשומן אווזות מהותך אם יש להסתפק ששפכו מידי יום יום שומן רותח באותו כלי אז הכל אסור כו' עכ"ל וע' בש"ג פ"ה דע"ז בשם רבינו אלחנן ופי' רמ"א בהג"ה בש"ע סי' ק"ד אפילו יש ששים בשומן נגד כל העכבר וכ' הפר"ח דזהו למ"ד דאמרינן חנ"נ גם בשאר איסורים והכו"פ כ' סק"ג אפילו למ"ד לא אמרינן חנ"נ מ"מ כשעירה אותו שומן הרך אפשר לסוחטו אסור וכשחוזר ונתערב אוסר התערובות עכ"ל וכ"כ בפליתי סק"ג וזה אינו דהא דאפשר לסוחטו אסור בשאר איסורי' אף גם למ"ד דלא אמרינן חנ"נ כנז' בסי' ק"ו היינו רק בחתיכה משום דאין הגעלה באוכלין להרשב"א משא"כ בשומן שחוזר ומתערב לא שייך זה:

קיצור. (שיש קושיא אמאי אסור בעכבר שנמצא בשומן אף דאיכא ס'):

מיהו קשה אף לפמ"ש הפר"ח דזהו למ"ד חנ"נ מ"מ הרי הש"ך סי' צ"ב סקי"ד כ' דתערובות חלב בשומן הוי לח בלח וא"כ ה"ה פליטת העכבר בשומן ובלח בלח לא אמרי' חנ"נ בשאר איסורים לפ"ד המרדכי ועוד פוסקים וכמבואר בב"י סי' צ"ב בשם האגור גבי שומן דמחשיב לח בלח וא"כ אמאי כ' רמ"א בפשיטות אפילו יש ס' בשומן נגד כל העכבר אסור ובאמת עמד ע"ז בשפ"ד סק"ו ועיין במנ"י כלל כ"ב סקי"ט שהביא ג"כ בשם תשו' חוט השני סי' ס"ג שנאסר הכל ולא מהני ס' וקשה כנ"ל ויש לתרץ בשני אופנים האופן הא' משום דחיישינן שלא נתערב יפה השומן שנ"ן עם שאר השומן כי י"ל עד"מ במחצית השומן נתן טעם ונאסר שאין בו ס' ובשאר השומן לא הגיע כלל שהרי עירוי אינו דומה לכלי ראשון ואע"פ שיכולים לערבו ע"י התכה י"ל דה"ל מבטל איסור והרי אין מבטלין איסור לכתחלה וכאן ע"י שמתיכין יחד השומן הוא שנעשה ביטול האיסור מיהו י"ל דהא דאין מבטלין איסור היינו ע"י שמוסיפין עליו היתר בכדי שעי"ז

יתבטל האיסור משא"כ הכא שאין מוסיף עליו מאומה כלל ממקום אחר כ"א שמערבו יפה יפה התערובות שכבר נתערב זה שרי (ע' מפתח] וה"ל כמ"ש הרמב"ם וש"ע סי' צ"ב ס"ב וכן אם נפל לתוך המרק כו' נוער את הקדרה כו' והרי לכל הפי' שנאמרו בזה מ"מ לולי הניעור היה האיסור בלתי מעורב יפה בכל הקדרה וכמ"ש הב"י דאע"פ שהחתיכות בתוך הרוטב אפ"ה צריך ניעור כו' נמצא דע"י ניעור זה נעשה ביטול האיסור ואיך שרי אעכצ"ל כיון שאין מוסיף עליו היתר ממקום אחר כ"א שנוער ומערב יפה ההיתר שנכנס כבר בתערובות עם האיסור שגם אם לא היה נוער היה היתר זה בלתי נאכל ועכשיו ע"י ניעור זה שמתערב יפה מתבטל האיסור זהו שרי וכמ"ש הש"ך שם סק"ח ואין להקשות כו' ואיך יבטל איסור כו' י"ל דכיון דלא נודע כו' ע"ש וכ"כ הט"ז שם סק"ו הא אין מבטלין איסור כו' דכאן מיירי הרמב"ם לענין שבאמת מצטרף הכל כו' ע"ש ור"ל דכה"ג אין זה נק' מבטל איסור ולא דמי למ"ש רש"י ותוס' דק"ז למ"ד דאפשר לסוחטו מותר דהיינו דיעבד אבל לכתחלה לא דאין מבטלין איסור דהתם ודאי נק' זה מבטלין איסור שהרי הוא ע"י שמוסיף עליו ממקום אחר משא"כ הכא שרק מערב יפה יפה התערובות שכבר נתערב זהו שרי ואף שהרמ"א שם כ' ויש חולקין כו' דאינו מועיל כו' י"ל דלא משום אין מבטלין איסור אלא התם היינו משום דנעשה נבלה קודם שנתערב לכן גם אם ינער אח"כ לא מהני כיון דהוא חתי' וחענ"נ וצריך לבטל כל החתיכה אבל בנד"ז דלכשיתערב יפה לכ"ע אין שייך להצריך ס' נגד תערובות הראשונה מטעם הנ"ל א"כ משום ביטול איסור לכתחלה יש לומר אין לחוש גם להרמ"א וע' בפרי תואר סי' צ"ב סק"ח שכ' וא"ת סוף סוף האיך נוער לצרף החתי' במרק ונ"ל דאין לחוש כיון דלא ברור לן מלתא דאיכא טעם החלב במרק לא אמרי' אין מבטלין איסור לכתחלה בכה"ג עכ"ל אך לכאורה קשה ע"ז ממ"ש בש"ע סי' ק"א ס"ו אבל אם נתכוון לכך כו' והרי התם ג"כ אינו מוסיף היתר ממקום אחר כ"א מיניה וביה ואפ"ה נק' זה מבטל איסור והוא ש"ס ערוך בגיטין (נ"ד ב') ועמ"ש במ"א על המשנה דתרומות ספ"ה סאה תרומה שנפלו לפחות ממאה חולין טחנן והותירו כו' ובירושלמי הביאה הר"ש תני אף טוחן לכתחלה ומתיר כו' שכן דרך כהנים להיות טוחנין מדומע בבתיהן ודלא כהתוי"ט שם שאין זה אלא שנתגלה כו' ע"ש ואפשר לחלק דהכא שאני כיון שמעורב הוא כבר א"כ מה שנוער ומערב יפה יפה לא נק' ביטול איסור בודאי כמ"ש הש"ך סי' צ"ב סק"ח כיון שספק הוא אם יתערב שום איסור וכמ"ש הפר"ת משא"כ התם בסי' ק"א ס"ו יש כאן ביטול איסור בודאי ונ"ד דסי' ק"ד נראה דומה להא דסי' צ"ב וצ"ע:

קיצור שאף על תירוץ הפר"ח יש להקשות דלח בלח לא אמרינן חנ"נ וצ"ל דהתם משום דחיישינן שלא נתפשט בלע האיסור בכולו ולחזור ולהתיכו ס"ל להרא"ש דחשוב מבטל איסור לכתחלה אך מדברי הרמב"ם וש"ע סי' צ"ב ס"ב אם נפל לתוך המרק כו' נוער את הקדרה משמע דכה"ג לא חשוב כלל מבטל איסור:

האופן הב' י"ל משום דהנה הא דבלח בלח לא אמרינן חנ"נ יש כמה טעמים הנה במשבצות סי' צ"ב סקט"ו הביא ב' סברות היינו הרשב"א בשם הראב"ד והמרדכי מחלקי' בין שנבלע איסור בחתיכה ובין תערובות לח בלח והר"ן מחלק בין תערובות דרך בישול ובין תערובות צונן כמו מים במים ובספר תויק"ו סי' צ"ב סק"ז בד"ה והנה מדברי כ' עוד חלוקים היינו סברא א' משום דבחתי' האיסור נבלע בהיתר ולכן נעשה נבלה אבל בלח בלח אין האיסור נבלע בהיתר אלא מעורב ולכן ל"א חנ"נ וס"ל דאפי' לח בלח חם בחם לא שייך בליעה וסברא ב' דבלח בלח חם בחם יש בליעה ואפ"ה ל"א חנ"נ משום שהוא מתפשט ומתערב בשוה (ר"ל האיסור בהיתר האחרון כמו בהראשון) וסברא ראשונה שבתויק"ו הוא המובא בב"י סי' צ"ב בשם האגור בשם ה"ר איסרלן בשם הא"ז כו' וסברא האחרונה היא הר"ן כו' ות' להרמב"ן סי' קנ"א היא ג"כ כמ"ש הא"ז. לפ"ז באם נתערב פליטת יבש בלח דיש כאן בודאי בליעה י"ל להא"ז ות' להרמב"ן יש להחמיר דדוקא בלח ממש לא שייך בליעה וכש"כ להר"ן שבפמ"ג דיש להחמיר וא"כ בזה יתיישב גבי עכבר שעירה עליו שומן רותח דה"ל תערובות טעם העכבר בהשומן יש כאן בליעה ובישול וע"כ אמרינן בזה חנ"נ אמנם בתה"א דצ"ח ע"א משמע דכה"ג ג"כ נק' לח בלח דאל"כ מאי מקשה שם ע"ז דלח בלח ל"א חנ"נ מדאמרי' בגמ' חלב אמאי שרי חלב נבלה הוא וכו' והוצרך לחלק בין בשר בחלב לשאר איסורין והלא התם טעם הבשר בלוע בהחלב שהוא פליטת יבש בלח אעכצ"ל דס"ל דבשאר איסורין ל"א חנ"נ בכה"ג להראב"ד דג"ז נק' לח בלח והיינו משום שטעם הבשר יתפשט בשוה בתערובות השנייה כמו בהראשונה כו' ועיין בפכ"ה דקי"ב סע"א בתוספות ד"ה תרי גללי מ"ש ולא דמי לאפשר לסוחטו כו' וכ"כ הרא"ש שם רס"י ל"ו ובחידושי הרשב"א שם תוך ד"ה אמר רב נחמן אמר שמואל כתב וא"ת כו' דהא שומן ודם שניהם רותחים ובלעי מהדדי הא ליתא דלח ולח לא בלעי מהדדי כלל אלא בלבולי מבלבלא כו' וכ"כ בתה"א בית שלישי שער שלישי דע"ז סע"ב הא בלעי מהדדי הא ליתא דלעולם לא בלעי מהדדי אלא נבללין הן להדדי כו' וע"ש במה"ב ומכ"ז יש סיוע דבלח בלח לא נאמר חנ"נ ע"ש בתויק"ו ואם נאמר דרמ"א ס"ל כהרשב"א אזי צריך לומר דבסי' ק"ד דכ' הכל אסור לא מיירי בהפסד

גדול. או שי"ל דאפילו בהפסד גדול אסור משום דאין מבטלין איסור לכתחלה להתיכו שיתערב יפה כמש"ל באופן הא' אלא דכבר נת' שם שי"ל דאין בזה משום מבטל איסור: קיצור. עוד טעם לישוב דעת הרמ"א משום דה"ל יבש בלח דרך בישול שיש כאן בליעה וא"כ לא דמי ללח בלח מיהו ג"ז אין מוכרח:

ו ונשוב לנ"ד שהוא תערובות שומן טרפה בשומן כשרה וחזר ונתערב בשומן בהמה ה"ל לח בלח לכ"ע דלא אמרינן בי' חנ"נ בהפסד גדול זולתי להר"ן שבפמ"ג כיון דהוא דרך בישול ולא בצונן כו' וכיון שהוא מידי דרבנן יש לסמוך על הפוסקים המתירין הא"ז הובא במרדכי ובאגור בשם ה"ר איסרלן והראב"ד שבתה"א ובת' לרמב"ן כנ"ל והמרדכי ורבינו אפרים והרשב"א והרא"ה וכ"פ בתויק"ו שם סס"ק הנ"ל לסמוך ע"ז במקום הפסד גדול (ומשום מבטל איסור לכתחלה אין שייך כאן לכ"ע כיון שעירבום יחד בהיותן מהותכים יפה א"כ כבר נתבטל ועדיף מההיא דסי' צ"ב ס"ב) ואין להחמיר משום דשומן האווז לגבי שומן הבהמה הוי מבשא"מ כמ"ש בב"י סי' צ"ח דבשר עוף ובהמה שני מינין הן וכו' ובשומן הבהמה לבדו לא יהי' ששים נגד שומן אווזא הטרפה רק בצירוף שומן אווזות הכשרות [ע' מפתח דמ"מ כיון דל"א חנ"נ ה"ל כאילו נתערב יחד כ"ז בב"א דהי' מצטרפין שומן האווזות הכשרות ושומן הבהמה לבטל שומן אווזא הטרפה כיון דאין בשומן הטרפה בנותן טעם כו' וכמ"ש בב"י רס"י צ"ח בשם הרמב"ם פט"ו מהמ"א הכ"ב מין במינו ודבר אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה בה חלב אליה וגריסין ונפל לתוכה חלב הכליות ונמחה הכל ונעשה גוף אחד רואין את החלב האליה ואת הגריסין כאילו הם גוף אחד ומשערין חלב הכליות בגריסין ובאלי' אם היה א' משששים מותר שהרי אי אפשר כאן לעמוד על הטעם עכ"ל וכן בנד"ז דאף שנרגש טעם שומן אווזות בהתערובות היינו טעם אווזות כשרות אבל מיעוט טעם האיסור ודאי אינו נרגש כו' וכמו גבי שאור של חולין ושל תרומה שנצטרפו והחמיצו דשרי משום שאין באיסור לבדו כדי להחמיץ כמ"ש במשניות פ"ב דערלה ואע"ג שנצטרפו והחמיצו וה"נ אע"ג שטעם שומן האווזות נרגש בהתערובות כיון שטעם האיסור ידענו שאין בו בנותן טעם בכל התערובות מתבטל ועיין במשבצות סי' צ"ח סק"ה בשם הדרישה העולה מזה בנ"ד שנראה שהכ"ד ליט' שומן עירבום עם השלשים ליט' ע"י שהתיכום יחד וא"כ נתערבו יפה כדין לח בלח נראה שיש להתירם בהפסד כזה כפסק רמ"א סי' צ"ב ואף גם אם עירבום שלא ע"י שהותכו יחד ממש כ"א כשהותכו זה בקדרה בפ"ע וזה בקדרה בפ"ע ובהיותן נימוסים ולחים עירבום יחד בכלי א' ודאי ג"כ נתערבו בטוב ובטל האיסור בתערובות זו רק א"כ לרווחא דמלתא יש להתיכם שנית יחד אם נקל הדבר כדי שיתערבו יפה יפה בודאי:

קיצור שבנ"ד דה"ל תערובות לח בלח יש להתיר בהפסד גדול וגם משום מבטל איסור ליכא כאן לכ"ע ומ"מ יש להתיכם שנית יחד:

וכל זה בהשומן אבל בבשר האווזות נ' דמה שהוא חהר"ל אינו בטל דאף בספק טרפה פסקו כן רס"י ק"א בש"ך שם סק"ב ובט"ז סי' ק' סק"א כש"כ כאן שהאריך ההמ"ץ דאין לתלות כלל בלאחר שחיטה ומה נק' חהר"ל ומה לא נק' חהר"ל לא אכניס עצמי בזה כי ההמ"ץ עצמו יכריע בזה כמבואר בב"י ואחרונים סי' ק"א והחתי' שאינן ר"ל ודאי בטלות ועש"ך סי' ק"י סק"ל ופמ"ג שם ובמשבצות שם סק"ה ובכו"פ שהסכים להפר"ח כמו שכתבתי במ"א בזה הלשון כבש שנמצא טרפה ונתערבו ממנו חהר"ל בהרבה חתי' כשרות וכמו כן נתערב ממנו חשאר"ל בהרבה חתי' כשרות שאינן ר"ל והדין נותן דתערובות א' אסורה והב' מותרת אך ה"ז תרתי דסתרי כיון ששני התערובות הם מטרפה א' איך זה יהי' מותר וזה יהיה אסור נ' דל"ח לזה וראי' ממ"ש בסי' ק"א ס"ז דהתם תערובת אחת היא שנאסרה ע"י חתי' א' ממש אעפ"כ כשנעשים א' מהתערובות חשאר"ל היא שריא וחברותיה הר"ל אסורין וכש"כ בשני תערובות שנתערבו בהן שתי חתיכות אף שבאין מטרפה א' דהדין כנ"ל ואין לחלק כמ"ש הט"ז סי' ק"י סק"ה דהתם בסי' ק"א ס"ז לא שרינן אלא מכח ממ"נ כו' וזה שייך כשאין האיסור רק חתי' א' כו' שאז אפשר לומר שהאיסור נחתך כו' שזה אינו דהממ"נ אינו כפשוטו ממש דאילו היה ברור לנו שזו שנחתך הוא האיסור איך הי' אפשר להתירה א"ו הא דמתירין אותה משום דאמרי' דהתירה היא ואיסורא ברובא איתי' ומ"ש הפוסקים ל' ממ"נ כוונתם כיון דאילו נחתכו כולם היו מותרות עכשיו כשא' נחתכה היא מותרת או י"ל הרא"ש שם סבר דע"י תערובות נהפך האיסור להיות היתר לכן א"ש הממ"נ אבל הרי בש"ע סי' ק"ט ס"ב ס"ל דלא נהפך האיסור להיות היתר וא"כ אין כאן ממ"נ ממש וז"ל תשו' הרשב"א ח"א סס"י שכ"ה דטעמא דמלתא משום דאותו שנפצע ממ"נ מותר כדאמרן שאם אתה אומר שלא זה הוא שנפל שם הרי הוא מותר ואפילו הי' אותו של איסור כל שאין אתה מכירו בבירור הרי הוא בטל עכ"ל והפר"ח סי' ק"י ס"ק כ"ג דחה דברי הט"ז בשתי ידים וגם הכו"פ שם ס"ק י"ט הסכים להפר"ח קיצור החתיכות שאר"ל מותרים ואין לחוש למ"ש הט"ז סי' ק"י סק"ה שכבר חלקו עליו הפר"ח והכו"פ:

ואע"פ שבתשו' פמ"א ח"א סי' ק"ה הובא בפתחי תשובה סי' ק"י סק"ח לא התיר הלשונות שנאכל אחד מהן מחמת הכתף כו' ע"ש לא דמי דקולא דנאכל אחד מהם זהו קולא גדולה לספק האיסור בחתיכה זו נגד הרוב לכן לא התיר בכה"ג שנשאר מהאיסור:

אבל נד"ז דדבר שאינו חשוב חד בתרי בטיל זהו דין פשוט אין להחמיר עליהם מחמת שיש חהר"ל וע' בפ"ת סי' ק"י סק"ד מה שהביא מהפר"ח בק"א סי' ק"י ואיך הבכור שור נחלק עליו ונ' בנד"ז אף להבכ"ש יש להקל דשאני התם דהוי מלתא דתמיהא משא"כ הכא:

ובענין חהר"ל שנאכל א' מהן קודם שנודע התערובות להתיר לאכול האחרים שנים שנים אם צריך לדון על הכלי שבישלו בה החהר"ל שנאכלה כמ"ש בפליתי סי' ק"י ס"ז ס"ק כ"א וכ"ד החו"ד ואף שהפמ"ג במשבצות סי' ק"י סק"ח הניח בצ"ע אם הכלי חרס אחר מע"ל נ' שאין להקל נגד הכו"פ והחו"ד וכעין ראי' לדבר ג"כ ממ"ש במל"מ פי"ט מה' אבות הטומאה ה"א כללא דמלתא כו' דאם נטהר הב' נמצא דהאדם שאכל הא' טמא כו' ע"ש הרי אע"פ שהטהרות נאכלו אין מטהרין הטהרות השניות כיון דיש כאן שאלה על האדם שאכל הטהרות הראשונות וע"כ אמרינן מאי חזית כו' ושניהם טמאים וה"נ דומה קצת להנ"ל דיש כאן שאלה על הקדרה כו' ומ"מ צ"ע ממ"ש הרא"ש בתשו' כלל כ' סי' י"ז ותה"ד דין נאכל א' מהם לבן ברית דהרי א"א לאכול בלי בישול וא"כ צריך לדון על הכלי ואיך כ' הרא"ש בפשיטות להתיר השאר ולא הזכיר נידון אם הכלי שבישלו בה קיימת וצ"ע ומ"מ למעשה אין להקל ולקמן יתבאר דכיון דהאווזא הי' ספק טרפה יש להקל אך מ"ש עוד ומפני זה נסתפקתי בנאבד א' מהן אחר שנמלחו הכל ביחד מפני שנאסר טעם הנאבד הבלוע באחרות שנגעו בה בשעת מליחה וצריכים אנו לדון עליהם אפשר שלא נק' נאבד הגם שאם נתלה האיסור בהנאבד יתבטלו אלו ברוב כי אין איסורם מחמת עצמם ולא יאסרו מפני חהר"ל מ"מ אפשר יש להסתפק בזה אם מה שניתר ע"י ביטול נק' נאבד וסמוכות לסברא זו נוכל להביא מסי' ק"א ס"ז בנחתך א' ונתבטל מחשיבותו אין תולין לומר שהאיסור נחתך ונתבטל עכ"ל רומע"ל והנה מדבריו נראה על כרחך דמיירי שההיתר והאיסור אינן שמנים ולכן אינו אוסר במליחה מדינא עד ששים כ"א בקליפה סגי כמ"ש בש"ע סי' ק"ה ס"ט וסמכינן ע"ז בהפ"מ כמש"ש רמ"א בהג"ה ססע"י ט' ויש לסמוך כו' דאל"כ אלא שהאיסור או ההיתר היה שמן הרי מדינא נאסרו כולם כיון שנמלחו כל האווזות יחד ולא הי' ששים כו' או אולי ר"ל מעל' נמלחו הכל ביחד לא הכל ממש כ"א עשרה על דף אחד ועשרה על דף שני ועשרה על דף ג' שנמצאו לא נאסרו ע"י המליחה רק עשרה ולכן בטלים ברוב בעשרים ואיך שיהי' כיון דעכ"פ מצד המליחה יש כאן ביטול ברוב לטעם שנתפשט מהאיסור לתוך ההיתר כו' וע"ז אין שייך ענין חהר"ל וא"כ אין החששא רק מצד גופו של איסור המעורב בההיתר דהוא לא בטיל דה"ל חהר"ל וכיון שכן ודאי דבנאבד א' מהם מהני להתיר הכל מאחר דאין

החששא רק משום גוף האיסור שנתערב שאינו בטל משום דה"ל חהר"ל ולא משום פליטתו דפליטתו בטל ברוב או בששים רק גופו אינו בטל וכשנאבד גוף אחד מהן אמאי לא נתלה שהאיסור נאבד כדי להתיר האחרות וה"ז כמו עד"מ אילו נתבשלה חתי' נבלה הראויה להתכבד בקדרה בענין שיש ששים לבטל פליטותה דאעפ"כ כל החתיכות אסורות ואם נאבדה א' מהן ודאי הן מותרות לאוכלן שנים שנים ולא דמי כלל להדין דסי' ק"א ס"ז בנחתך א' ונתבטל מחשיבותו דישנו בעולם וצריכים לדון עליו אם הוא מותר אם אסור א"כ מאי חזית לומר דהוא האיסור (ואדרבה איסורא ברובא איתיה) דלמא בהפך וה"ל כשני שבילין (רק שמתירים הנחתך משום שנתבטל מחשיבותו כו'). אבל בנד"ז שהאיסור נאבד ואין צריכין לדון עליו אנו תולים לומר שהאיסור נאבד דתו לא דמי לשני שבילין וע' ש"ך סי' ק"י ס"ק מ"ד מ"ה מ"ו ואף שפליטתו ישנה בהתערובות מה איכפת לן כיון דפליטתו נתבטלה ברוב ומישרא שרי ותדע עוד דהא בלא"ה מדינא ומסברא לא היה לנו לומר שהאיסור נאבד דהא כל דפריש מרובא פריש ורובא דהתירא נינהו ורובא דאורייתא וא"כ ודאי ה"ל כמו דבר ברור שהאיסור נשאר בתוך התערובות ואעפ"כ תולין לומר שהאיסור נאבד ואין זה אלא משום דבלא"ה מדאורייי' ברובא בטיל אף שלא נאבד כלל וכמ"ש הרשב"א הובא ב"י וש"ך רק דמדרבנן אינו בטל לכן הם אמרו והם אמרו להקל בנאבד א' מהן כו' וא"כ כש"כ לגבי פליטתו דאף מדרבנן בטילה לגמרי שאינה מעכבת מלתלות שהאיסור נאבד כו' משום שפליטתו נשאר דמה בכך פליטתו נתבטלה ושריא לגמרי ובענין אם לא נאבד א' מהן אלא שנאסר אח"כ בודאי אם דינו כנאבד לכאורה נ' דמסברא דינו כנאבד דעיקר הטעם בנאבד משום שא"צ לדון עליו, וה"ה ג"כ כשנעשה איסור דשוב לא מאי חזית כו' ולא דמי למ"ש בש"ע סי' קי"א ס"ו אבל אם איסור כו' וכ"ה בסי' ר"א סע"ב אבל אם בראשונים כו' משום דהכא לא התירו רק לאוכלן שנים ואמרינן מדהא דהתירא וכו' אבל לאכול א' א' באמת אסור אפילו נאבד א' מהן והתם בסי' ק"יא ס"ו וסי' ר"א סע"ב דומה לאוכל א' א' דהתם לא שייך מדהא דהתירא וכו' ומ"מ צ"ע שוב אחר זמן רב ראיתי בפתחי תשובה סי' ק"י ס"ז סק"ז שכתב בשם תפארת למשה בשם תשו' פמ"א ח"א סי' ק"ה להקל בכה"ג ומיהו כשנאסר מצד ששהה ג"י בלא מליחה נראה דל"ד כלל לנאבד מאחר שאינו איסור מוחלט כי יש לו היתר ע"י צלייה וא"כ צריך לדון עליו וע"כ י"ל מאי חזית כו':

ט ואם האווזא שנתערבה י"ל שהיא רק ספק טרפה אע"פ שהוא חהר"ל אם נאכל א' מהן אף שנתבשל בהכלי ויש לדון על הכלי י"ל דמודה הכו"פ דמותר לאוכלן שנים שנים דאף את"ל דזה שנאכל היה האיסור יש טענות להתיר הכלי משום ס' דרבנן שהכלי אחר

מע"ל ואף שבתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ק"ג פסק שאין להתיר הכלי מ"מ הפמ"ג בדיני ס"ס סי' א' צידד להקל בלא נודע הספק עד אחר שנעשה דרבנן ובנ"ד מסתמא בישול הקורקבן בהכלי היה עם מים ועוד בשר יש כמה טענות לומר דהכלי אין בה רק איסור דרבנן אף אם היה הקורקבן ודאי טרפה דהא רש"י והרמב"ם והרמב"ן ס"ל טכ"ע דרבנן וגם מסתמא הי' עוד בשר וה"ל מב"מ דלר"ת הוי ג"כ דרבנן וגם הכלי אחר מע"ל ה"ל נטל"פ וא"כ ה"ל ספק בתרי דרבנן לכן כיון שהכלי יש לה היתר לכמה פוסקים אף אם הקורקבן שנתבשל בה היה מהתרנגולת הספק טרפה ממש א"כ אין צריכין לדון על הכלי ולכן יש להתיר שאר התערובות כמו בנאבדה ועיין בא"ח סי' תס"ז במ"א סק"מ ואף אם באמת אין הלכה כהפוסקים האלו מ"מ הרי הכא לא מה"ט לבד נתיר הכלי אלא שנסמוך עליהם לגבי היתר שאר הקורקבני' ולומר דה"ל כאילו א"צ לדון על הכלי ובכה"ג דשאר הקורקבני' ג"כ אין בהם שום חשש מדאורייתא דהא מדאורייתא ברובא בטיל רק הכל חששא דרבנן מש"ה יש לסמוך עליהם גם יש לעשות סניף דאף אם לא נאבדה א' מהן יש לצדד להקל משום ספק ראשון בגופו ספק שני ע"י תערובות בלא נודע הספק עד אחר התערובות שהיקל המ"ב אלא דלא ברירא לי כ"כ אם הוי ספק טרפה דאף שהביא מעלתו מהפמ"ג סי' ק"י ס"ק ל"ז דנק' ספק טרפה משום שמא הי' שומן סותמו אך בנד"ז שהי' מוגלא ע"ג הבועא א"כ אף אם היה עליו שומן צ"ע אי הוי סתימא מעלי' כיון שהמוגלא מפסקת בין הנקב להשומן ול"ד למחט דהיא דקה מאד משא"כ מוגלא הרבה וכמדומה שזה תולה במ"ש הב"י סי' ל"ט ד"ה כ' המרדכי בשם ר"ח דהא דאמרינן במקום רביתא כשרה ובלבד שלא יהי' שחין אבעבועות במקום הסירכא וכו' עכ"ל וצ"ל הטעם משום השחין והאבעבועות מפסיקות עד דעי"ז לא נחשב סתימת הדופן לסתימא מעליא וא"כ כמ"כ כשמוגלא מפסקת בין הנקב שבדקין להשומן אע"פ שהשומן מכסה ע"ג המוגלא י"ל דלא הוי סתימה לפר"ח אך לפי שהב"י שם כ' דהרבה פוסקים חולקים על פר"ח א"כ י"ל דבנד"ז ג"כ נחשב סתימת השומן סתימא מעליא ודבר זה צ"ע בפוסקים ומ"מ סניף מיהו הוי עוד נראה לעשות סניף דהא הב"י פסק בסי' ק"א דקורקבן ה"ל אר"ל והוא מתלמוד ערוך בכמה מקומות דאוכליהון לאו בר אינש ואע"ג דרש"ל פסק דקורקבן של אווז נק' ר"ל וכן נוהגין מ"מ כיון שנשתהה הקורקבנים כ"כ זמן רב כמה שבועות יש לצדד ג"כ דאינו ראויה כ"כ להתכבד כי אינו ראוי רק למי שדעתו יפה כו' (וכמו גבי חתי' חטאת דלא נק' ר"ל כיון שאינו ראוי רק לזכרי כהונה) כי בלא"ה הם עלולים אל הסרחון וע' פר"ח סי' ק"א ס"ק י"ט ולכן כ"ז סניף מיהו הוי להקל ולומר

דכיון דנאכל א' מהן מותרים השאר ולא לחוש אל מה שצריך לדון על הכלי. ולכן נראה דגם הקורקבנים יש להתיר לאוכלן שנים שנים:

והנה גבי טבעת כו"ם פירש"י בזבחים (דע"ד) תרתי תרתי קאמינא שימכור הטבעות שנים שנים ואם נאמר דאפי' לישראל מותר למכור כן והרי על הקונה לא התנה שישתמש בשניהם יחד דוקא א"כ י"ל דרשאי להשתמש בהן בכל א' כיון שקנה שנים שנים וכשבאו לידו אמרי' מדחדא דהתירא הא נמי דהתירא אלא דלא משמע כן בי"ד סי' ק"מ אמנם נ' דיוכל אח"כ לבשל שניהם יחד דכיון שאפילו בשיש ודאי האיסור תוך התערובות פסק רמ"א בש"ע סי' ק"ט סעי' ב' בהג"ה דכיון שנתבטל האיסור תוך ההיתר אין חוזר ונאסר כשבשלן יחד א"כ הכא אפי' לכתחלה שרי לבשלן יחד דהרי נתבטל האיסור כמו התם וגם יש שני ספיקות אם יש כאן איסור כלל בשני' אלו וגם להב"י שם בש"ע נ' דכאן שרי מטעם זה וכן פסק בספר חוות דעת סי' ק"י ס"ק כ"ח וגם המ"א סי' תס"ז סק"ד נ"ל דלא יחלוק כלל ע"ז דמותר לבשל השנים דלא כהחו"ד שהשיא דעתו לכונה אחרת אלא כונת המ"א הוא דהתם כיון שהמשהו נ"ט בכולם הו"ל כאוכל כל התערובות כא' ולא כאוכלם שנים שנים כי התם החטים והקמח נבלל ומתערב יפה יפה וא"כ בכל מצה יש מכל החטים וכן פי' אאזמו"ר נ"ע בשולחנו סי' תנ"ג ע"ש:

סימן סז

ע"ד מלאכת עשיית הצוקער ממוחל הבוריקעש וכדי להצליל המוחל מערבים בו תרי ממאה דם וגם אפר ואחר כך מסתנן והדם מאסף אליו כל הפסולת ונשאר בפ"ע והמשקה נעשי' צלולה ונעשה ממנה אח"כ צוקער:

הנה בנדון כזה מצאתי מדברים בזה גדולי האחרונים ה"ה הרמ"ע בתשו' סי' כ"ז שהחמיר במלח שמעמידי' אותו ע"י דם שלא לאוכלו בעיני' היינו לא לטבול בו צנון וכיוצא בזה אף שהדם בטל באלף במלח רק בתבשיל התיר ליתנו כשא"א במלח אחר ע"ש הביאו הפר"ח סס"י ק"ה והרדב"ז בתשו' שנדפסו מחדש חלק ג' סי' תר"ו הביאו הפר"ח סי' פ"ז סק"ז בענין צוקער שנותנים בו חלב בהמה תרי למאה ושם הפר"ח מחמיר מלאוכלו עם בשר אע"פ שאח"כ מתמעט החלב ע"י הרתיחה ע"ש בפר"ח וכן בתשו' נו"ב מה"ת סי' נ"ו:

והנה מתחלה י"ל מ"ש רמ"א בהג"ה סוף ה' י"נ סס"י קל"ד להתיר המלח שנותני' העכו"ם דם ללבנו משום דהוי לפגם והפר"ח סס"י ק"ה השיג עליו משום דבכה"ג שהמלח מתתקן ע"י הדם שהוא מעמידו לא מהני כלל מה שהוא נטל"פ ואמת ע"ז יש

לתרץ דרמ"א לא ס"ל שיהי' להדם דין דבר המעמיד ממש עד שנאמר דה"ל כאילו איתא בעיני' ולא מהני נטל"פ:

כיון שאינו רק ללבנו (ועוד דגם את"ל דה"ל כאילו איתא בעיני' אפשר אין ר"ל שרואים אנו כאילו כל המלח הוא דם אלא כאילו הדם שיש בו בתערובות לפי ערך איתא בעיני' וא"כ אי איתא בעיני' בתערובות ג"כ בטל מצד נטל"פ) אך בגוף סברת רמ"א דהדם נטל"פ לא ידעתי מנ"ל זאת דבתוס' פרק אין מעמידין (דל"ג סע"א) שמשם מקור דין זה לא נז' כלל זה וכן בפסקי תוס' שם סי' נ"ט וכן בהרא"ש שם סס"י כ"א רק ההיתר משום הדם אזיל לאיבוד ואינו נותן טעם וז"ל או"ה כלל ל"ב סעי' כ"א וכתב עוד במרדכי פרק א"מ וכן במקומות שרגילין לתת דם במלח כשמרתיחים אותו מותר דודאי בכל כך מועט לא ניכר ולא נשאר טעמו אלא הלך לאיבוד ונשרף ונתבטל ואין בו אלא הנאה בעלמא שמתלבן בו המלח עכ"ל הרי מבואר מדברי הפוסקים להפך דעיקר ההיתר משום שלא נשאר ממנו כדי נתינת טעם כי כלה ונשרף אבל לא דה"ל נטל"פ:

ב והנה הפר"ח סס"י ק"ה כ' דאולי התוס' שהתירו המלח לשטתייהו אזלי דס"ל שבדבר המעמיד ג"כ בעינן שיהי' נותן טעם ואם לאו אינו אוסר וכמו שהובא בי"ד סס"י פ"ז ע"ש בש"ך אבל לדידן דקיי"ל דדבר המעמיד אפילו באלף לא בטיל א"כ כיון דא"א לתקן המלח בלא דם מאן לימא לן דלא מקרי בכה"ג מעמיד ולפיכך ראוי לחוש לדעת הרמ"ע בתשו' סי' כ"ז הנ"ל שלא לאוכלו בעיניה עכ"ד הפר"ח וזוהי חומרא יתירה שלא להשגיח על התוס' והרא"ש והמרדכי וכל האחרונים המתירים בפשיטות ולחוש ליחידאה הרמ"ע שלא הביא דבריהם כלל וע"ז י"ל אילו שמיעא ליה לר' מ"ש הפוסקים הנ"ל הוה הדר בי' וכמ"ש בכתובות (דס"ט) בשגם שא"א לומר דהרא"ש ס"ל דדבר המעמיד בטל כשאינו נ"ט דהא כ' בפב"ת דע"א סי' ל' בענין ד' מיני מדינה וז"ל ועוד דהנהו שאני שאין גופי המאכל נעשה זולתי החמץ שיש בהן וכיון שהחמץ שיש בהן הוא מכשיר המאכל הרי הן חשובין כאילו הוא הכל חמץ עכ"ל וכ"ש בדבר המעמיד דודאי לא בטל וא"כ עכצ"ל דהיתר המלח הוא מפני שהדם לא חשיב כלל דבר המעמיד וכמ"ש האו"ה שאין ממנו רק הנאה בעלמא שמתלבן בו המלח ועפ"ז יעלה בידינו עוד ליישב מה שיש להקשות בהיתר המלח מתשו' הרשב"א הובאה בב"י סס"י קל"ד ובמג"א בה' פסח סי' תמ"ב וביאר זה אאזמו"ר הגאון ז"ל בשולחנו הט' סי' תמ"ב סעי' ו' כיון שדרך תקון המורייס הוא ע"י לחם הרי הוא חשוב ואינו בטל במורייס אפילו באלף ובקונט' אחרון שם ביאר זה ע"פ סברת הרא"ש פב"ת דע"ז סי' ל' הנ"ל וא"כ לפ"ז צ"ל אף אם הדם לא חשוב דבר המעמיד מ"מ עכ"פ דרך עשייתו הוא ע"י הדם וא"כ לא בטיל אעכצ"ל משום דהכא אדרבה אינו

חפץ בטעם הדם כלל ואין נותני' אותו רק לתועלת ליבון המלח לבד ולא נשאר ממנו שום טעם כלל ול"ד לד' מיני מדינה הנ"ל דלא שייך לומר שאינו חפץ בטעם הפת כו' כמו בטעם הדם דלחם לבב אנוש יסעד ודם נפשו של אדם קצה בו ובתשו' נ"ב מה"ת סי' נ"ו כתב דהרמב"ם ורבו הר"י בן מיגאש לית להו האי סברא דהרשב"א וכדאי הם לסמוך עליהם במידי דרבנן ועיין בתשו' הרשב"א ח"ג סי' רי"ד שבב"י סס"י קל"ד משמע דהתם לאו משום הך דינא לחוד דכל דבר שעיקרו כך אינו בטל אסר שם כ"א משום דה"ל איסור יי"נ וכל הדברי' הנעשים על ידיהן כו' לא הלכו בו אחר נ"ט כו' וזהו סברת הראב"ד הביאה בתה"א גבי איסור גבינות הע"א וא"כ אדרבה דוק מינה דבשאר איסורים הי' בטל כה"ג ואע"פ שעיקרו כך דומיא דגבינות שעיקרו כך לעשות ע"י עור הקיבה ואפ"ה הוצרך לטעם משום שכל הדברים שנעשו ע"י עכומ"ז דוקא והרשב"א כ' שהוא הישר שבטעמים א"כ מוכח דגם לדידי' רפויי מרפי לי' הדין הנ"ל דכל דבר שעיקרו כך הנ"ל שלא יהי' בטל וגם בלא"ה בנד"ז אין עיקרו כך רק בשביל להצליל המשקה לבד ולא בשביל תיקון גוף הדבר ועוד דכיון דהתוס' ורבים עמהם ס"ל אפי' בדבר המעמיד דבטל כשאינו נותן טעם א"כ אין להחמיר כ"כ בדבר שאינו מעמיד רק שדרך עשייתו כך ובפרט שיש לזה עוד צדדים להקל כנ"ל:

ומיהו כ"ז בענין המלח שנותנים בו דם מועט ביותר כמ"ש האו"ה בשם המרדכי אבל בנד"ז שהדם הוא ערך תרי למאה (לפי חשבון לס"ד הין נותנין הין ושלישית ההין) א"כ כיון דנטל"פ לא שייך לומר ע"ז כנ"ל וגם לומר שהדם נשרף ג"כ אין שייך כ"כ בנד"ז דאין הדם נשרף ע"י רתיחה בקעסיל יותר מזאפט הבוריקעש א"כ איך נקיל בזה והרי בנדון דהרדב"ז שבפר"ח סי' פ"ז סק"ז אסר הפר"ח לאוכלו עם בשר והרדב"ז לא התירו רק משום דחלב הוא היתר ונתמעט קודם שבא לכלל איסור משא"כ הכא גבי דם אך לכאורה יש להקל משום דכיון דקיי"ל מין בשאינו מינו סמכינן אקפילא והרי הכא ג"כ נודע עכ"פ מהסתם שצוקער זה טעמו כשאר הוט צוקער (ואף אם מבינים גדולים יבינו שינוי קצת הרי טעם שאינו נרגש לרוב העולם אינו טעם ועוד דגם המבינים ירגישו שינוי אבל מ"מ טעם צוקער הוא רק מין צוקער אחר) ובהוט צוקער ברור לכולי עלמא שאין נרגש בו שום טעם וריח דם כלל ולא איכפת לנו בדין אם יש ששים או לא כיון שברור לנו ממש שאין הדם בו בנותן טעם וא"צ לקפילא אלא דיש לדחות דא"כ למה הוצרכו התוס' והרא"ש והמרדכי להאריך בהיתר המלח דה"ל כזורק מים לטיט תיפוק לי' דבמלח ודאי אין נרגש שום טעם דם כמו בצוקער אעכצ"ל דזה אינו מספיק להתיר ויש לומר טעם האיסור עפמ"ש רמ"א בש"ע סי' ק"ג דבר שאינו נ"ט לא לפגם ולא לשבח אסור ופי'

הכו"פ שם דהכונה הוא ע"ד מ"ש הרז"ה בס' המאור פרק אלו עוברין גבי כותח הבבלי שהוא טעם חדש וכמו עד"מ ביין שרף אין נרגש ממש טעם הדגן רק שמהתערובות נולד טעם חדש וכך י"ל בנדון הצוקער שהרי אין בו לא טעם בוריקעש ולא טעם דם ושא"ד רק מהתערובות נולד טעם חדש לגמרי ובכה"ג צריך ששים נגד הדם ולא שייך לומר הרי אין נרגש בו טעם הדם ולמאי ניחוש לה כיון דזהו טעם חדש וא"כ א"א למיקם אטעמא אם הי' מהדם סיוע גמור לטעם זה או לא ומש"ה בעינן ס' ולכן הוצרכו התוס' ורא"ש גבי מלח לומר שהדם מועט מאד דוקא אבל לא מהני מה שאין הטעם מדם נרגש כנ"ל והן אמת שיש ג"כ לצדד להקל ולומר דנדון כזה דטעם חדש שהזכיר הרז"ה לא נק' כלל נותן טעם וכמש"ש הרז"ה דנק' היתר מצטרף לאיסור וכו' ולא טעם כעיקר דטעם כעיקר היינו שנרגש טעם האיסור ממש משא"כ טעם החדש הנולד מאיסור והיתר ה"ל זה וזה גורם וזוז"ג שרי דכיון דגוף האיסור הי' בטל לולי הטעם שטועמים טעם האיסור והכא אינו טעם האיסור כ"א זוז"ג (ופי' דברי הרמ"א סי' ק"ג היינו שטעם האיסור נרגש ממש רק שאין הטעם לשבח ולא לפגם כמ"ש הפר"ח) וכ"ש הכא דעיקר הגורם הטעם הוא המוחל מהבוריקעש והדם אינו רק כ"א להצליל וכו':

ד וראיה לדבר לכאורה ממ"ש הפוסקים בדין נטל"פ דאינו אוסר תערובתו אפילו האיסור בפ"ע מוטעם ומושבח אלא שפוגם תערובתו מותר ואין צריך שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאוכלו אלא אפילו פוגם קצת אינו אוסר תערובתו והיינו דוקא כשנתערב איסור מועט עם היתר מרובה כמ"ש כ"ז בש"ע רס"י ק"ג והנה אע"פ שהאיסור מועט וההיתר מרובה מ"מ כזית בכדי אכילת פרס הוא דאורייתא וטעם זה שפוגם רק קצת אינו מספיק להתיר מצד עצמו דכל שאינו נפסל מאכילת אדם היו לוקין עליו מדאורייתא וא"כ עכצ"ל דההיתר הוא משום דכזית בכדי אכילת פרס דאסור היינו כשיש טעמו וממשו משא"כ כשטעמו פוגם ה"ל ממשו של איסור בלא טעמו וזה מותר כל שההיתר רבה על האיסור. נמצא דעיקר ההיתר בנטל"פ משום דה"ל כאילו אינו נותן טעם כלל דהפגם מהני לומר דהטעם כמאן דליתיה דמי אבל לומר שמועיל להתיר מצד שמקלקל זה א"א לומר כיון דפוגם רק קצת אלא דמהני לומר דלא אסרה תורה טעם כזה ונשאר רק הממש של איסור בלי טעם לכן בטל ברוב כן נראה ממ"ש הרשב"א בתה"א (בית ד' סוף שער ראשון דף קי"א ע"א) וז"ל שהאיסור המועט בטל אצל היתר המרובה דבכל התורה כולה הולכין אחר הרוב ואי משום טעמו של איסור שהוא נטעם ונרגש בו כאילו הוא בעינו ונרגש בו לאסור את ההיתר המרובה אדרבה הוא פוגמו כמו שאמרנו וכמש"ל בשאר נטל"פ עכ"ל הרי עיקר טעם ההיתר דנ"ט לפגם משום ביטול ברוב. ודבריו צריכים ביאור

מ"ש דבכל התורה כולה הולכין אחר הרוב הא מין בשאינו מינו בכזית בכדי אכילת פרס אסור דאורייתא ולוקין עליו ואע"פ שההיתר רב הרבה על האיסור ועכצ"ל דכוונתו כך דמצד ממשו של איסור בדליכא נתינת טעם בטל ברוב וכזית בכא"פ דאסור היינו משום שיש טעמו וממשו והכא כיון דטעמו כמאן דליתיה א"כ נשאר ממשו והוא בטל ברוב ואע"פ דטעמו בלא ממשו אסור ולא מהני רוב עד שיהי' כ"כ שיתבטל הטעם ולא יהי' נרגש מ"מ ממשו בלא טעמו מתבטל ברוב דאחרי רבים להטות משא"כ בטעמו ולא ממשו שהטעם נרגש וה"ל כניכר האיסור כמ"ש הפמ"ג סי' ק"ג בשם הרשב"א והנה אף דהרשב"א דף קי"א כתב כן גבי דברים הפגומין מעיקרן מ"מ עכצ"ל דטעם ההיתר של דברים המשובחין אלא שפוגמי' התערובות הוא ג"כ רק משום דה"ל כאילו אין נותנין טעם כלל וממילא ממשו של איסור בטל ברוב וכן מפורש בדבריו דקי"ט ריש עמוד ב' וז"ל כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא בתערובתו מותר לפי שאינו נותן טעם דאדרבה פוגם עכ"ל הרי יסוד ההיתר דכיון דפוגם אפילו רק משהו ה"ל עכ"פ כאילו אינו נותן טעם כלל וממילא מתירין מצד ביטול ברוב והשתא אתי שפיר הקושיא שהקשו איך למדו דין היתר דנטל"פ כשפוגם רק כל שהוא מדין נבלה שאינה ראויה לגר דנפסל לגמרי ונפסד מאכילת אדם ואע"ג דהתם היינו להתירה בפני עצמה והכא הוא ע"י תערובות מ"מ אין ענין זה לזה דיש לנו לומר דכשנפסד מאכילת אדם מותר אין בפ"ע משא"כ כשפוגם רק קצת כיון דבאיסורי' קאי בפני עצמו ה"ה שאוסר תערובתו לגמרי אבל לפמ"ש א"ש דסברא הוא כיון דע"י קלקול הטעם לגמרי עד שאינו ראוי לאכילת אדם ניתר ממשו של איסור ממש אלמא דהטעם דבר גדול הוא כמו כן יש לנו לומר דטעם הפוגם קצת אף דאין בו כח להתיר ממשו של איסור מ"מ הטעם אינו אוסר עוד עכ"פ ואינו לא מתיר ולא אוסר ואין טעם אוסר אלא כשנהנים ממנו כמו שאמרו בלשון המשנה שיש בהנאתו בנותן טעם אבל כשאין הנאה כלל מטעם זה אינו אוסר עכ"פ ונשאר האיסור רק מצד ממשו של איסור. וסברא זו למדו חז"ל מדחזינן דהקפידה תורה על הטעם עד שכשנפגם הרבה מתיר הממשו של איסור ע"כ י"ל דכשאין נפגם רק מעט נהי דאינו מתיר מ"מ אינו אוסר ג"כ וכיון שנשאר האיסור רק מצד ממשו של איסור על כן כשנתערב הוא בטל ברוב כנ"ל אלא שלכאורה יש קושיא ע"ז מדין מין במינו דצריך ג"כ ששים אע"ג דליכא ענין נותן טעם כלל וה"ל כממשו בלא טעמו ועכ"ז צריך ששים ויש לחלק דשאני התם דהאיסור יש בו טעם ופולט טעמו בההיתר רק שאינו נרגש ע"כ גזרינן אטו מין בשאינו מינו וכמ"ש הרשב"א בתה"א (דף ק"ז ע"ב) וז"ל ואפילו במין במינו שאין טעם האיסור נרגש בו מ"מ כיון שבכנגדו במין בשאינו מינו נרגש

החמירו מדבריהם ואסרוהו עכ"ל הרי דבמין במינו היינו שאין הטעם נרגש אבל ודאי יש התפשטות הטעם להכי אסרוהו מדבריהם משא"כ דבר הנטל"פ ה"ל כאילו אין בו טעם כלל רק ממשו של איסור לכן בטל ברוב ועדיף מיבש ביבש במין במינו דבטל ברוב אע"ג דיכול לבוא לידי נ"ט כשיבשלוהו כ"ש הכא דא"א שיבוא לידי נ"ט' ועפ"ז י"ל בנ"ד שהדם מועט מאד במוחל הבוריקעש רק אחד בחמשים ואין נרגש כלל שום זכר בהצוקער מן דם כלל רק שבאנו לחוש כיון שאין בהצוקער ג"כ טעם בוריקעש א"כ ה"ז טעם חדש לגמרי א"כ י"ל שהאיסור הי' ג"כ גורם לצמיחת הטעם החדש הזה וע"ז י"ל לו יהי כן כיון דזוז"ג שרי א"כ טעם זה החדש לא חשבינן לי' טעם האיסור כלל כיון דמשונה ומובדל לגמרי תכלית ההרחק מטעם האיסור א"כ אין טעם האיסור רק כגורם לטעם זה עם רבים מגורמי ההיתר שהם עיקריים כנ"ל וזוז"ג שרי אפילו כששניהן גורמין בשוה כ"ש בכה"ג ונמצא נשאר לחוש רק מצד ממשו של איסור בלי טעם והוא בטל ברוב ונראה שנד"ז עדיף טובא מענין טעם חדש שהזכיר הרז"ה גבי כותח הבבלי דהתם לא נשתנה החמץ כלל אלא שמכל מקום אין טעמו נרגש כי ע"י עירוב הג' דברים חמץ ונסיובי משתנה טעמן לטעם אחר ואין הדגן ניכר בעירוב אלא שהוא מסייעו לתת לו טעם חדש ובאמת שהראב"ד ז"ל השיג ע"ז ואמר שאי אפשר שיהי' הג' שבו ממין אחר ולא יהיה טעמו נרגש בו משא"כ הכא בהצוקער פשיטא ופשיטא דפנים חדשות לגמרי באו לכאן (אפילו לגבי מוחל הבוריקעש י"ל כן מכ"ש) לגבי הדם עכ"פ:

ה ומיהו אף כי זו סברא והיתר נכון לומר דהדם בטל ברוב מצד שאין ממנו שום נתינת טעם ופנים חדשות הוא הטעם דהצוקער אעפ"כ למעשה נצרך עוד להעזר כדי להקל והוא משום דכיון דהדם הוא רק חלק אחד מחמשים לגבי ההיתר וכל עיקר נתינת הדם רק כדי להצליל המשקה שאח"כ ע"י הסינון הנה הדם ממשיך לעצמו כל זוהמא ופסולת ונבדל מהמשקה והמשקה נעשה צלולה א"כ פשיטא שאין נשאר ממנו באמת בהמשקה אח"כ חלק אחד מששים ואפשר לא נשאר בו רק חלק אחד ממאתים וכה"ג אלא דזה לא מהני להקל מצד טעם זה לחוד דהא קיי"ל גבי כחל דבכולי' משערינן משום דמאי דנפיק מינה לא ידעינן ומזה למדו הפוסקים לחתי' איסור שנפלה בהיתר דבכולה משערינן וא"כ הגע עצמך אם נפלה חתיכה נבלה לרוטב של היתר שיש בו חמשים נגד חתיכת הנבלה הרוטב אסור אע"פ שסילקו אח"כ החתיכה נבלה וזרקו לחוץ ודכוותה בנדון זה דהדם היוצא עם הפסולת לא עדיף מחתיכה שזרקוהו ודאי לחוץ ועכ"ז אוסרת עד שיהא ששים כנגד כולה ועיין הטעם במשמרת הבית דק"ו ע"א לפי שאנו רואים את

האיסור כאילו כו' פלט מעט מעט בתוך הקדרה את שלו וחוזר ובולע מעט מעט מן ההיתר שחוצה לו וכו' עכ"ל:

ואע"ג דאי אפשר שלא ישאר בהאיסור רביע או חומש שלא פלט וא"כ הי' לנו להתיר כשיש בהיתר חמשים נגד כל האיסור עכ"פ מ"מ צ"ל דלא פלוג רבנן וא"כ ה"ה ודאי בנד"ז צריך שיהי' ששים דוקא נגד כל הדם אלא כיון דמ"מ הוא רק חומרא שהחמירו מצד דלא פלוג ולא דמספקינן באמת דילמא פליטתו כשיעור כולו ממש וכמ"ש בהדיא בתה"א דקי"א ע"א שבודאי ידענו שאין פליטתו בכולהו כו' ע"ש א"כ הכא כיון דעכ"פ ג"כ אין נרגש שום זכר טעם דם כלל כנ"ל יש להתיר ולסמוך על היתר הנ"ל [ע' מפתח וה"ז כעין מ"ש הרשב"א שם בתה"א דקי"א גבי חתיכה איסור שנפל לתוך היתר מועט והכירו וזרקו דמותר כשנטל"פ ואע"ג דמשערינן בכולהו כו' הכא א"צ לשער בכולו מפני שבודאי ידענו וכו' ע"ש וה"נ י"ל כעין זה שהרי בודאי ידענו שאחר הסינון אין נשאר מהדם אחד מששים נגד ההיתר אלא דמחמירין לשער בכולו אבל כשטעמנו ואין נרגש שום טעם יש להקל ואף אם באנו לחוש לטעם חדש אין לחוש כ"כ דודאי לא יהיה ממנו טעם חדש באמת כיון שנשאר רק פחות מס' ועוד דאף לו יהי כן יש להקל כנ"ל אלא דאם באנו להעזר מקולא זו יש לחוש שמא נעשה המשקה נבלה קודם הסינון שלא הי' בההיתר ששים נגד הדם וגם אפי' למאן דאמר דבשאר איסורים חוץ מבשר בחלב לא אמרי' חנ"נ מ"מ החתיכה שנאסרה אינה ניתרת עוד כמ"ש בטוש"ע סי' ק"ו וכן הסכימו האחרונים דלא כהטור ואין לחלק בזה בין לח ליבש דדוקא לענין אם ניתוסף היתר מחלקינן בינייהו דבלח חוזר וניתר מה שנאסר משא"כ בכה"ג דנ"ד שלא ניתוסף היתר רק שהאיסור נפרד ע"י הסינון אין לחלק ולהתיר בלח יותר מביבש וא"כ לכאורה בטל סעד ועזר קולא הנ"ל מיהו זה אינו דודאי למ"ד דלא אמרינן חנ"נ רק בבשר בחלב לא בטלה סעד וקולא הנ"ל דהא דמ"מ אפילו בשאר איסורין החתיכה נשארה באיסורה הוא כמ"ש בסה"ת סי' נ"ב דהחתיכה לעולם אסורה דשמא לא פלטה כל איסור הבלוע עכ"ל ובמשמרת הבית דצ"ח ע"ב כ' ג"כ וז"ל אלא על כרחינו כיון שנאסרה שוב אינה חוזרת להכשרה דודאי נאסרה וכשנפלה בקדרה אחרת אין אנו יודעין שנסחט ממנה כל האיסור ומספק אין אנו מתירין עכ"ל ופי' דבריו ר"ל שאין אנו יודעין שנסחט ממנה מהאיסור כל כך עד שלא נשאר רק חלק א' משש. אבל אם היינו יודעין שנסחט כ"כ הי' מותר דאין ר"ל דבעינן שיסחט כולו ממש כמ"ש בב"י סי' ק"ו דא"כ אין זה ספק אלא ודאי שנשאר ממנה משהו דאטו לא תהיה כשאר הקדרה שניה שיש משהו בה מהאיסור הבלוע בחתיכה זו וא"כ מהו שכ' הסה"ת דשמא לא פלטה וכן הרשב"א כ'

ומספק כו' א"ו כוונתם באומרם כל האיסור היינו עד שיהיה פחות מחלק א' בששים שזה אינו אוסר וכיון שכן בנד"ז ודאי ידעינן שאחר הסינון נשאר מהדם פחות מחלק א' בס' כנ"ל ונמצא האיסור רק דמחמרינן לשער בכל מה שהי' מקודם הסינון ולכן מהני ע"ז הטעימה כנ"ל רק למ"ד דאמרי' חנ"נ ממש בכל האיסורין צריך לצדד להקל מטעם אחר והוא דהא קודם הסינון הי' המשקה פגומה מאד כמ"ש בדברי מעלתו מצד הדם והאפר וא"כ כיון דהי' נטל"פ לא נעשה נבלה דאע"ג שהפגם הי' מצד האפר ג"כ מ"מ אינו אוסר כדאי' בש"ע סי' ק"ג סעי' ג' ובש"ס דף ע"א אם ריבה טעם לפגם מותר ע"ש רק שבאנו לחוש מצד דהוי פוגם ולסוף משביח אחר הסינון ואז כבר נתמעט הדם כנ"ל ובפמ"ג סי' ק"ג כתב דאיסור דלסוף משביח אינו מן התורה כיון דמעיקרא הי' פוגם ע"ש:

ועוד נלע"ד לצדד היתר ע"פ סברת רבינו יונה שהביא הרא"ש פ"ו דברכות סי' ל"ה והטור א"ח סי' רי"ו וז"ל שהרי הדבש אם נפל לתוכו חתיכה של איסור ואע"פ שהאיסור נימוח בתוך הדבש כיון שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו דבש כמו דבש דיינינן ליה ומותר ה"נ (גבי מור שקורין מוסק) אע"פ שמתחלה היה דם כיון דיצא מתורת דם בתר השתא אזלינן ואע"פ שנ"ט לשבח בתבשיל עכ"ל והרי לפ"ז פשוט מאד ההיתר של הצוקער שהוא מין דבש שאע"פ שניתן לתוכו מעט דם תחלה הרי כשנעשה דבש אנו רואין שנהפך הדם להיות כמו דבש הצוקער כמו שהעיד רבינו יונה וא"כ יצא מתורת דם ומותר לפ"ז אפילו לא הי' ששים באמת בהצוקער נגד הדם ואע"פ שהרא"ש כתב עליו וז"ל ול"נ שגם ראייתו צריכה ראיה וגם המג"א סי' רי"ו סק"ג השיג עליו והניח דבריו בצ"ע וכן הפר"ח בשו"ת שבסוף ספר מים חיים סי' יו"ד כתב שדינו של הרר"י בענין הדבש אם נפל בו איסור אינו מחוור ע"ש מ"מ האלי' רבא סי' רי"ו סק"ד כ' וז"ל דעת המע"מ וט"ז להתיר וכן נראה מרבינו ירוחם וכ"פ בש"ג פ' השוכר את הפועל במס' ע"א וכתב כנה"ג שכן עמא דבר עכ"ל אמנם לכאורה השגת המג"א על הר' יונה חזקים מאד מהא דאמרינן דחלב חידוש הוא כו' אלמא דאע"ג שנהפך הדם לגמרי לטעם ומהות אחר להיות חלב ופנים חדשות לגמרי באו לכאן מ"מ הי' אסור כיון שיוצא מהדם אלמא דבתר מעיקרא אזלינן וכן מאפרוח דאי לאו ה"ט דבעידנא דגביל עפרא בעלמא הי' אסור אע"פ שנהפך ממהות למהות וא"כ למה יתיר האיסור שנהפך לדבש דלא שייך בי' הטעם הזה שבאפרוח כו' וכלל גדול הוא שהיוצא מן הטמא טמא כדאי' בי"ד סי' פ"א אך נלע"ד ליישב בטוב סברת הרר"י ז"ל והוא משום דכיון דעכ"פ נראה לכל שדרך הדבש להחזיר הדבר לתוכו כמו דבש א"כ פנים חדשות ממש באו לכאן ונקרא האיסור שנפל בהדבש לגבי הדבר שנתהוה ממנו דהיינו הפנים החדשות רק כמו גורם לבד:

וה"נ בדם שנעכר ונעשה חלב ה"ל הדם רק כמו גורם לגבי החלב וכן הביצה לגבי האפרוח אלא דאפ"ה אסירי דלא שרינן בגורם א' של איסור רק כשיש זה וזה גורם היינו איסור והיתר אז שרי אבל כשיש עכ"פ זוז"ג שרי משא"כ בתערובות איסור והיתר ממש דאסור אבל הכא דהאיסור הוה רק כמו גורם להדבר שנהפך א"כ כשיש גורם שני מהיתר שרי והכא גבי דבש שנפל בו איסור הוי זה וזה גורם היינו שהרי הדבש הוה ג"כ גורם היתר לדבר הנהפך לדבש ולפיכך שרי משא"כ גבי אפרוח שנולד מביצה טרפה ליכא גורם דהיתר ואע"ג דהפר"ח בי"ד סי' פ"ו ס"ק י"ח כתב בשם המ"מ פ"ג מהלכות מאכלות אסורות שאפרוח של ביצת עוף טמא שישב עליו עוף טהור שאסור ודאי ולוקין עליו וכו' ע"ש והפר"ח הביא ראיה מהש"ס דחולין (דק"מ סע"א) וראייתו איני מכיר דהתם אמרינן דהביצה אסורה קודם שנעשה ממנה אפרוח ע"י העוף הטהור ומה זה ראי' לדינו של המ"מ אך מ"מ דינו של המ"מ ודאי אמת דאין זה ענין זוז"ג כיון שעיקר הוא הביצה וע' בבכורות (דף ז' בתוספות שם סד"ה והא איפכא די"ל שזרע הזכר אין חשוב גורם וכש"כ בעוף טהור שיושב לבד על הביצים ואינו מזריע או י"ל כמ"ש בגמ' דבכורות (ד"ז) שם דר' יהושע למד מקרא שלא להתיר זוז"ג באמו טמאה ואביו טהור אע"ג דבכל התורה מותר זוז"ג שמא תאמר דבדינו של רבינו יונה אין שייך לקרותו גורם רק תערובות איסור והיתר וכמ"ש בתשו' הר"ן סי' ע' הביאה הב"י בקצרה בי"ד סס"י קכ"ג וז"ל שמא תאמר בנ"ד יש לו צד היתר לפי שאין החומץ בלבד גורם לצבע שיהא אלא העפצים ושאר דברים המשחירים גורמים ג"כ דהוה ליה זה וזה גורם ושרי ליתא דודאי כי שרינן זה וזה גורם היינו כשאין שם גופו של איסור שאין האיסור אלא גורם לבד אבל כל שנתערב שם גופו אי אפשר להתירו מטעם זה וזה גורם שהרי שנינו אלו אסורים ואוסרים בכל שהן ואין תערובתן מותר מטעם זה וזה גורם ולא התירו זוז"ג אלא כגון תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה שאין גוף האיסור בפת וזורעין תחתיה ירקות שאין גוף האיסור בירקות ושאור של חולין ושל תרומה נמי אע"פ שגוף השאור בעיסה גופו של איסור כבר נתבטל במאתים שאין כאן אלא החמוץ הבא בגרמתו של איסור אבל להתיר תערובות גוף [איסור]כל שלא נתבטל מטעם זה וזה גורם ח"ו והכא אי אמרינן חזותא מלתא היא הרי הוא כאילו גוף האיסור שם עכ"ל הר"ן בתשו' וא"כ לכאורה בנדון דהרר"י באנו להתיר תערובות הגוף מטעם זוז"ג אך באמת זה אינו דבודאי בתערובות איסור והיתר דעלמא פשיטא דאין שייך זה וזה גורם אבל הכא שהדבש דרכו להחזיר הדבר שנופל בתוכו לדבש א"כ כבר נשתנה האיסור למהות אחר ממש בכה"ג שייך לקרות להאיסור רק גורם ול"ד כלל לשאר תערובות וראיה לזה שהרי המג"א המשיג על הרר"י דימה זה לדברי' שנק' גורם

שהרי העיר ע"ז מענין אפרוח שנולד מביצת טרפה ומדין דם נעכר ונעשה חלב והני דמו לכאורה לדבר הנק' גורם כמו ולד הנולד מן הטרפה שנטרפה ולסוף עיברה נק' גורם בגמ' ה"ז דומה לענין אפרוח שנולד מביצת טרפה עיין בתמורה (דף ל"א ע"א) וגם ביצה שנולדה מהטרפה בשנטרפה ולבסוף עיברה (למ"ד טרפה יולדת) נק' התרנגולת רק גורם להביצה כמ"ש בגמ' חולין (דנ"ח ע"א) בדספנא מארעא חד גורם הוא וע' בחי' הר"ן לשם ועכ"פ אין תיובתא להרר"י מהמקומות שהעיר המג"א דהתם חד גורם הוא כמו חלב הבא מדם שנעכר ולא שייך לקרות גוף הבהמה גורם שני דהתירא כיון דעיקרו מהדם ה"ל הבהמה להדם כמו ארעא להתרנגולת דאע"ג דספנא מארעא נק' חד גורם או דעכ"פ גם הבהמה אין נקרא גורם דהתירא דאסורה משום אבר מן החי וכן באפרוח כנ"ל משא"כ בדינו דהרר"י הוי זוז"ג עוי"ל דאפי' אם נאמר דכיון דהפנים חדשות בא מגוף דבר האסור הוא חמור מענין גורם וכעין מ"ש בחי' הר"ן דחולין דרב אשי ס"ל דביצה לגבי תרנגולת לא נק' התרנגולת גורם לבד כיון דגופה היא ע"ש ולא דמי לולד כו' מ"מ יש ליישב דעת הרר"י עפמש"ל בשם הרשב"א בטעם ההיתר בדין איסור הנטל"פ כשיש כזית בכא"פ משום דהטעם כמאן דליתא ואז בטל ברוב א"כ ה"נ כיון שדרך הדבש להחזיר דבר שנופל לתוכו כמו דבש א"כ י"ל דאין שייך לומר שהאיסור נ"ט בהדבש דהא אדרבה הדבש מהפכו לגמרי לדבש וא"כ נשאר האיסור משום תערובות גוף האיסור ובטל ברובא (משא"כ מצד זוז"ג לא היה צריך רוב אלא משום שלא יהפכנו הדבש כשלא יהיה הרבה דבש יותר מהדבר שנפל לתוכו) וכ"ז לפלפולא אבל למעשה מי יכריע בין הרר"י להרא"ש רק דעכ"פ יש לצדד להקל בנד"ז שבלא"ה ודאי לא נשאר מהדם חלק א' משמים של ההיתר ואין נרגש טעם דם ח"ו כנ"ל מדינו דהרר"י הנ"ל יש להעיר לענין הנזכר בש"ע י"ד סי' סמ"ך בבהמה שנתפטמה מאיסור מאכל כל ימי חייה דיש להתירה בפשיטות לפ"ד הרר"י. ואף להחולקים על הרר"י יש לחלק וכ"ש לפמ"ש הפרי תואר שם דהחלב והמאכל שבקיבת הבהמה דומה לביצת אפרוח כו':

סימן סח

עוד על ענין הצוקער הנ"ל גרסינן בפ"ק דביצה א"ר מתנה עצים שנשרו כו' ותנן אין מבטלין כו' ע' ר"ן איכא מ"ד דדוקא בשיש בתנור עצים כו' ולכאורה זה נסתר מהש"ס דשבת (דכ"ט ע"א) דעביד להו כדרב מתנה כו' שעושה כן לכתחלה וא"כ מאי מהני אם יש שם עצים הרי תחלה מכיר הכלי גם מהתם נסתר מ"ש דדוקא בשאינו מכיר כו' וע'

מג"א סי' תק"ז שתירץ. ועיין בחה"ר פרק במה מדליקין (דכ"ט) סד"ה כי אדליק שכ' דהכא א"צ לבטל אלא צריך רוב כדי שלא יראה כמטלטל את האיסור כו':

ולענין ביטול איסור הנ"ל בהשאלה דצוקער י"ל דאין בזה משום מבטל איסור דהא פסק הרמב"ם פי"ד מהמ"א הי"ב והנאה הבאה לאדם בעל כרחו וכו' והיינו דקיי"ל כר' שמעון דדבר שאינו מתכוין שרי וכ"כ התוספות בשבת (פי"ד דק"י ע"ב) דבכל איסורים שבתורה קיי"ל כר"ש והכא אינו מתכוין לבטל הדם בשביל לאוכלו דאדרבה לא ניחא ליה כלל בממשו ועושים כמה תחבולות להוציאו ולנקות הצוקער אפילו מריחו וא"כ אף אם נשאר ממנו משהו ה"ל דבר שאינו מתכוין ושרי ומה שמכוין בתערובתו היינו להצליל המשקה זה שרי דהא מותר בהנאה רק באכילה הוא אסור וא"ת ה"ל פסיק רישי' י"ל לא מיבעי' להב"ח בי"ד סי' ש"א גבי כלאים דס"ל דפסיק רישי' דלא ניחא לי' שרי בכל האיסורים כמו בשבת:

ודאי שרי כאן ג"כ דהא לא ניחא לי' כלל אלא אפילו למה שהשיגו בספר שונה הלכות (דף מ"א) עמוד שני ממ"ש הרא"ש פ' שמונה שרצים סי' ט' דענין היתר דלא ניחא לי' לא שייך רק גבי שבת לבד דבעינן מלאכת מחשבת וכ"כ הרשב"א והר"ן שם הובאו בב"י באה"ע סי' ה' וע"ש בב"ש. מ"מ הרי כ' שם בשונה הלכות בשם הר"ן בחולין (דף תש"ר) דלענין הנאה אע"ג דהוי פסיק רישי' שרי כל שאינו מתכוין ע"ש וא"כ כמ"כ כשבטל האיסור בס' ונשאר רק משהו הוי רק כמו הנאה לבד ע"כ י"ל שאין אסור כשאין מתכוין אע"ג דהוי פ"ר ותו דשם כ' שי"ח על הרא"ש ובאמת שראיה של הרא"ש מזבחים (דצ"א) הוא פליאה דאדרבה משם מביא הערוך ראיה לדבריו דפ"ר דלא ניחא לי' שרי וא"כ מבואר בהדיא דלהערוך ה"ה בשאר איסורים שרי ושוב ראיתי בק"נ הרגיש זה וראיתי בחה"ר ובר"ן שלא כ' שהערוך מביא ראי' מזבחים וא"כ התוס' שכ' דעיקר ראייתו משם ודאי חולקי' ארשב"א ורא"ש ור"ן:

גם בענין דהיכא דמקלקל אפי' ר' יהודה מודה דדבר שאינו מתכוין שרי גם י"ל הכא ליכא פסיק רישי' דאפשר לא ישאר מהדם מאומה גם י"ל הכא אינו ענין למבטל איסור כיון שהאיסור נהפך לגמרי למהות אחר כנ"ל ועוי"ל כיון דהכא כל צוקער שיקנו מלאכתו נעשי' עי"ז א"כ מה בצע שיאסרו לישראל לעשות כן הצוקער ולא דמי לשאר אין מבטלין איסור שאפשר להיות בלא זה להיות כולו היתר משא"כ הכא שא"א בענין אחר רק שיש לומר בנד"ז דה"ל לא אפשר וקמכוין ע' פסחים (דכ"ו) מיהו ז"א דהכא אינו מיכוין כנ"ל ולא אפשר ולא קמכוין אע"ג דהוי פ"ר שרי כ"כ בס' שה"ל הנ"ל (דל"ט ע"ג) ותוס' כ' דלא הוי פ"ר והדין עמהם דהא אמר שם אפשר ולא קמכוין ג"כ שרי והיינו ודאי כשאינו

פ"ר אך בדרבנן משמע שם בתוס' להקל וה"נ הוי דרבנן ועיין בתוספות דבכורות (דכ"ה א') גבי שתי שערות דפרה שעיקרן מאדים וראשן משחיר דלפירש"י אף דמתכוין לחתוך השערות רק לא בשביל גזיזה וביארו כן עוד דף ל"ד ע"א (ד"ה אילימא) דאין מתכוין לגיזה אלא לתקן את הפרה וכן בהקזת דם לבכור אין מתכוין משום הטלת מום אלא משום רפואה א"כ לפ"ז ודאי ה"נ כשמערב הדם במשקה הצוקער אין מתכוין שיאכלוהו רק להצליל המשקה כנ"ל. אלא אפי' למ"ש התוס' שזה אינו נק' דבר שאינו מתכוין כיון דמתכוין לגוז וכן להטיל המום כשא"א שלא יעשה בו מום כו' מ"מ הכא שרי משום דאפשר שלא ישאר כלל מהדם כנ"ל ועוד דהוי פ"ר דלא ניחא לי' כנ"ל ועוד דלא אפשר בענין אחר ועיין בגמ' דשבת (פ"ז דע"ה) שא"ה דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי (היא) [היכי]דליציל צבעי' ופירש"י דהא דמודה ר"ש בפ"ר היינו במידי דלא איכפת ליה אי אתרמי כך והתוס' חולקי' אפירש"י ובעצי ארזים סי' ה' ססקכ"א יישב פירש"י דבמידי דלא איכפת לי' אם מתרמי או לא בזה אינו פטור רק משום משאצל"ג אבל במקום שהיה ניחא לו יותר אילו לא נעשית המלאכה כלל בזה אף בלא טעמא דמלשאצל"ג נמי יש לפוטרו וא"כ ה"נ הי' ניחא לו יותר שיפרד הדם מהמשקה ע"י הסינון לגמרי דהא הדם מקלקל הצוקער ע"כ אף אי הוה פ"ר שריא רק העצ"א מסיק דזהו רק בשבת ולא בשאר איסורין ואינו מוכרח גם י"ל דכי לא אפשר שריא עכ"פ בכה"ג:

סימן סט

נידון קדרה חולבת שהעלה הקדרה רתיחת החלב עד שזב החלב בתנור תחת ככר פת א' ויש ספק אם זב ג"כ תחת שאר ככרות:

הנה מ"ש בהג"א פב"ת דע"ז בסי' ח' ד"ה וקיי"ל דריחא וז"ל ומיהו אם זב שומן הבשר חוץ לפשטיד ונבלע בתנור אע"פ שהפת רחוקה מן הפשטיד אסור לאוכלה אפי' במלח עכ"ל הביאו הב"י סי' צ"ז ד"ה וכתוב בהג"א ולכאורה מלשון זה משמע אף שודאי לא זב מהשומן תחת הפת אפ"ה אסור ופי' הש"ך סי' צ"ז סק"ב דהטעם משום דמספקא לן אי בישול מפעפע בכל הכלי או לא כמ"ש בסי' צ"ב ס"ק ט"ז עכ"ל ור"ל דה"נ חיישינן שמא מפעפע השומן בכל התנור והט"ז שם סק"ב דפי' הטעם דחיישינן שמא הלכה הבליעה עד הפת ג"כ כוונתו הבלוע שבתוך התנור דאין ר"ל דחיישינן שמא זב השומן בעין ממש עד תחת הפת דא"כ מהו ל' הבליעה אלא דר"ל דהשומן שנבלע כאן תוך התנור פעפע והוליך בליעתו גם להלאה בתנור וא"כ מהתנור נ"ט בפת הנה עכצ"ל דהרשב"א והרא"ה בתה"א בית שלישי שע"ד דפ"ג ע"ב וסיעתם לא ס"ל הך סברא דהא הרא"ה

שם כ' דא"צ היסק דבקנוח נמי סגי משום דהוי נ"ט בר נ"ט דהתירא ואחריו נמשך הר"ן פכ"ה ד"ה עד שיוסק התנור שכתב וה"ה דסגי בקנוח כו' אמנם פכ"ש ד"ה מפני הרגל עבירה הביא סברת הרא"ה רק בשם אי נמי מפני שדרכו להסיקו ואין דרכו לקנחו נקט היסק ובמשמרת הבית שם חלק על הרא"ה דהיסק ממש בעינן והיסק גמור יפה כו' ויש שפירש משום שטיחת השומן לחה ואין התנור מתקנח מהשומן יפה וי"א לפי שסתם תנורים אית בהו קרטופני והשומן נדבק בין הבקעים ואי אפשר לקנחם יפה ולפיכך צריך היסק והרמב"ן ז"ל פירש כן הטעם שמא לא יקנחנו יפה עכ"ל. וא"כ לפ"ז בנדון דהג"א שלא נבלע שומן בעין תחת הפת רק שהגיע פעפוע לשם א"כ עדיף מנתקנח ולכן אף המשמרת הבית דס"ל דקנוח לא מהני היינו משום שא"א לתנור להתקנח יפה ואיכא שומן בעין או משום גזירה שמא לא יקנח וא"כ הכא דמעולם לא הי' שומן בעין תחת הפת וה"ל כמקונח יפה יפה מתחלתו הרי ה"ל נ"ט בר נ"ט דהתירא גם מהתוס' דזבחים פרק דם חטאת (דצ"ו ע"א) ד"ה ואם טש שכ' בשם ר"ת דא"א לו לתנור להתקנח יפה כו' והוי בעין כו' וכ"כ התוספות בחולין פכ"ה (דקי"ב ע"א) ד"ה הלכתא דגים והתוס' פרק כ"ש (דף ל' סע"א) ד"ה דלמא וכשלא זב כלל שומן תחת הפת לא שייך לומר כן ושוב ראיתי בפמ"ג בשם הכו"פ סס"י צ"ז שהתיר באמת מהאי טעמא אם לא זב תחת הפת ממש וגם כבר קדמם בזה הגאון מו"ה עוזר ז"ל כנדפס בשו"ע שנדפסו בסלאוויטא שנת תק"פ דהג"א כתבו כן בשם א"ז ומרדכי ולשטתייהו אזלי דס"ל דנ"ט בר נ"ט אסור בבישול וצלייה אפילו דיעבד הביאו הרמ"א רס"י צ"ה לכן כיון שנבלע השומן בתנור הולך ומפעפע עד תחת הפת ונבלע בו אבל הרמ"א ג"כ לשטתו אזיל דפסק שם בסי' צ"ה דאפילו בבישול וצלייה שרי בדיעבד נ"ט בר נ"ט הלכך אם זב רק תחת הפשטידא אף שמפעפע דרך התנור אל הפת הוי נ"ט בר נ"ט דהיינו מן השומן אל התנור טעם אחד ומהתנור לפת טעם שני והכל דהתירא דשרי הפת אפילו בחלב כו' עכ"ל יעו"ש ואף למ"ד נ"ט בר נ"ט אסור בצלייה יש לחלק דהתוספות שם לא דימו זה לצלייה רק אם טחו האליה על התנור ממש רק שחזר ונתקנח דכיון שהי' על התנור ודאי ישנו עכ"פ בלוע תוך התנור משא"כ הכא יש עוד ספק שמא לא הגיע הפעפוע תוך התנור כלל כנגד מקום הפת כלל שהרי הש"ך ג"כ כתב רק דמספקא לן אי בישול מפעפע בכל הכלי או לא כו' ובכו"פ שם סס"י צ"ז כתב שהש"ך סותר דברי עצמו דלקמן סי' קכ"א ס"ק י"ז העלה לעיקר דאם בישל במקצת כלי מותר להשתמש בצד שני בלי הגעלה ש"מ דאינו מפעפע עכ"ל הכו"פ וצ"ע דשם מיירי בכלי מתכות אך י"ל דלענין זה אין נפקותא:

ומעתה בדין שאלתו בקדרה חולבת שהעלה הקדרה רתיחת החלב עד שזב תחת ככר א' הנה אם ברור שלא זב תחת שאר הככרות הרי מותרים לאוכלם אפי' עם בשר לדעת הגאון מו' עוזר ז"ל והכו"פ כנ"ל ואפי' הש"ך י"ל שיודה בחלב דדוקא בשומן י"ל שיפעפע לא כן בחלב שאינו מפעפע כלל לא כמו שומן וחלב. וכן מוכרח בתה"א בבית ד' שער א' בסוגיא דטפת חלב שנפלה ע"ג חתיכה דס"ל דחלב אינו מפעפע ולכן אינו מתפשט מחתיכה לחתיכה וכדמסיק בדף ק' ע"א מאיסור מפעפע כו' כחלב של כליות או שומן נבלה כו' מכלל דטפת חלב אינו מפעפע וכ"כ הש"ך בשמו בסי' צ"ב סק"ג אולם במשמרת הבית דקי"א כ' בשם סה"ת דחלב מפעפע מ"מ לא דמי לשומן כי החלב אינו מפעפע רק משום שיש בו שמנונית חמאה ול"ד לחמאה ממש ושומן הוי כמו חמאה אך כשיש ספק שמא זב החלב תחת שאר הככרות לכאורה יש לאסור הככרות אע"ג דהוי ס"ס שמא לא זב ואת"ל דזב שמא לא יבואו לאוכלו עם בשר כיון שיראו להזהר אפ"ה לא מהני ולענ"ד הי' נ' להקל בזה ע"י טעימה שיטעמו שאין בהן טעם חלב דבכה"ג ליכא איסור רק מחמת גזירה אולי לפעמים יתן טעם ומ"מ יאכלנו כמ"ש הכו"פ ולא שייך לגזור הגזירה רק כשלשו במתכוין עם חלב כמעשה שבגמ' או עכ"פ גם בשוגג אם ודאי זב חלב תחתיו וקנסו שוגג אטו מזיד אבל בשיש ספק שמא לא זב חלב כלל תחת הככרות יש להתירו ע"י טעימה ולאוכלו בחלב ולא עם בשר עכ"פ וע' בתוס' דזבחים ובפסחים (פכ"ט דל"א) ד"ה ואפילו במילחא שמשם יש סיוע לפסק זה דכמו בריחא אף למ"ד דריחא מילתא היא ואסור לאכול הפת בכותח מ"מ שרי לאוכלו במילחא ולא חיישינן שמא יבא לאוכלו בכותח כיון דאפי' יבא אין כאן איסור חמור כ"כ:

א"כ כמ"כ היכא דיש ספק שמא לא זב תחת הפת כלל וגם טעמוהו וליכא טעם חלב דזהו ראי' שלא זב תחת הפת א"כ לא חמיר איסורו יותר מריחא ושרי לאוכלו במילחא עכ"פ וע' בת"ח כלל ל"ו ס"ט שנסתייע ג"כ מהתוספות למשוך מזה איזה צד קולא לענינו ע"ש ואע"פ שבפליתי רס"י צ"ז פסק דלא סמכינן על טעימה לא דמי דאיהו קאי על דין הש"ע באפה פת בתנור שטחו באליה וא"כ ודאי הי' בליעה בתנור תחת מקום שאפו בו הפת משא"כ בנדון זה דהוי ספק שמא לא הלך הבליעה לאותו מקום שתחת שאר הככרות כנ"ל ע"ז י"ל דמהני טעימה כנ"ל:

סימן ע

בגמ' (ס"ט א'). איבעיא להו נפל לגו חלא מאי (מי אמרינן החומץ טעמו קשה ואין השרץ מפיגו לתת בו טעם) א"ל רב הלל לרב אשי הוה עובדא בי רב כהנא ואסר רב כהנא

א"ל ההוא אימרטוטי אימרטט (לחתיכות דקות קטנות ושרץ איסורו בכעדשה כטומאתו וחיישינן דלמא בלע חתיכת שרץ בהדי חומץ) ועיין בנדה (דנ"ו ע"ב) גבי אימרטוטי אימרטט משמע כן ועיין בחולין פג"ה (דף צ"ב סע"ב) גבי רבה ממרטט לי' ופירש"י משרש אחריו וכתב הר"ן ההוא אימרטוטי אימרטט פירש"י ז"ל ושרץ שיעורו בכעדשה דחיישינן דלמא בלע חתיכת שרץ בהדי חומץ ובודאי דהכי אמרינן במעילה (פ"ד דט"ז ע"ב) בשרצים המובדלים דהיינו בשמונה שרצים שאיסורן כטומאתן אבל תימא הוא למה הוצרך לכך דהא אף בשאר איסורין יש לחוש לפחות מכזית דהא קיי"ל כר' יוחנן דאמר בפרק בתרא דיומא (דע"ג) דחצי שיעור אסור מן התורה ותו קשיא עליו אי משום הכי אמאי אסריה רב כהנא ליעבריה במסננת ולשתרי לכך פירשו ההוא אימרטוטי אימרמט שהוסר צמרו (ונראה שזהו דוגמת מה שהביא בערוך ממ"ש בשבת פ"ד (דמ"ט ע"א) ממרטא דביני אטמי ופירש"י מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה כו' להכי קרי לי' מרטא דלאו בר גיזה הוא וכן פ"ה דב"מ (דס"ח) ואת הרחלות מפני שגוזזות ושוטפות ומורטות) וכיון דחזינן דשהה טובא איכא למיחש דלמא חורפא דחלא מהדר ליה לטעמא לשבח ואע"ג דחלא ושכרא צונן בצונן הוא כיון דשהה טובא הוה ליה כבוש שהוא כמבושל (ור"ל שמזה שהוסר צמרו ניכר ששהה טובא תוך החומץ ועל כן יש לחוש דלמא חורפא דחלא מהדר ליה לטעמא לשבח) והראב"ד ז"ל פי' שאין העכבר פוגם אלא מחמת צמרו וזה שהוסר צמרו משביח ולא נהירא כלל עכ"ל והמרדכי כתב הביאו באו"ה כלל ל"ב סי' ט"ו וז"ל אם אימרטוט ונחתך בענין שאין יכול לבררו ולהוציאו אסור הכל דדלמא חתיכה כעדשה נשאר בו והוי בריה וע"י שסיננו במסננת של בגד שרי דמה לי אפקי' שלם ומה לי אפקי' נמרט ובלבד דאפקי' כולה ואם נימוח בתוכו לגמרי אז בטל בששים עכ"ל המר' וכ' או"ה וז"ל ודוקא במשקה לפי שאפשר לסננו ה"ל כדשיל"מ (במאכל נראה (חסר קצת) ובד"מ סי' ק"ד סק"ב כ' בשמו וז"ל אבל במאכל מותר אפילו יש לחוש שנשאר בו איסור גם במשקה אין לחוש רק בשרץ דיש לחוש שמא ישאר בו כעדשה שהוא שיעור טומאתו הואיל ותחלת ברייתו הוי כעדשה מקרי בריה ואינו בטל משא"כ בשאר איסורין עכ"ל הד"מ הנה מבואר דס"ל דשאר איסור שאינו בריה בטל אפי' בחומץ שיכולים לסננו וח' שרצים די"ל דכעדשה מהן הוי בריה אינן בטלים בכה"ג: אבל במאכל שא"א לבררן בטלים והנה הר"ן חולק ע"ז בודאי וס"ל דבמשקה גם שאר איסורין אף שהן פחות מכזית אינן בטלים אך במאכל לא נתבאר בהר"ן איך דעתו בזה ועמ"ש לקמן בזה בשם הרשב"א בתה"א והגר"א סי' ק"ד סק"ו כ' אבל דעת רש"י כמ"ש התוספות בזבחים (פ"ח דע"ב א') ד"ה וליבטלו ברובא דכל דבר שאסור פחות מכזית הוי

בריה כשיעור איסורו כמו גיד ול"ק מנמלה דמובדלין דוקא כו' והוי כמו נמלה שלימה ודעת רש"י נכון עכ"ל ובאמת מ"ש דכל דבר שאסור בפחות מכזית הוי בריה אינו כן בתוספות אלא וז"ל אע"ג דלית ביה כזית אלא כל שהוא בעלמא כו' דטעמא דבריה משום דהוי כאילו פירש בין גדול ובין קטן כו' וא"כ הכא כיון דשיעורן בכעדשה עכ"פ א"כ י"ל דלא הוי בריה דבריה משמע בין גדול בין קטן אפילו מכעדשה אך לפמ"ש הט"ז רס"י ק' חשיבות דבריה שלא תהיה בטלה דכיון דמן התורה יש חשיבות דהיו לוקין על אכילתן אפילו הוא פחות מכזית כו' ע"כ החמירו רבנן בתערובות שלהן עכ"ל וכ' הפמ"ג שהוא מאו"ה כלל כ"ה ד"ב א"כ לפ"ז הרי גם כאן יש חשיבות דהיו לוקין על אכילתן בפחות הרבה מכזית דהיינו בכעדשה ואף שיש להן שיעור עכ"פ אינו בערך השיעורים של רוב איסורי תורה אמנם הט"ז עצמו כאן סי' ק"ד כ' בפשיטות דכעדשה דשרץ לא חשיב בריה ושכ"כ באו"ה כלל כ"ה ד"ב דלא עדיף מכזית מן הנבלה דלא חשיב בריה ואפילו כזית משמנה שרצים הנ"ל לא חשוב בריה וסיים שם באו"ה נמצא שאין קרוי בריה עד שיהיה בו ג' דברים בריית נשמה ונוצר באיסורו ושיחלק ואין שמו עליו עכ"ל ועיין בהרא"ש בחולין פג"ה סס"י ל"ג. וקשה דהאו"ה סותר א"ע למ"ש כלל ל"ב סי' ט' דדלמא חתיכה כעדשה נשאר בו והוי בריה עכ"ל והובא לעיל ובסה"ת סי' נו"ן משמע כמ"ש באו"ה כלל כ"ה ד"ב שכ' ומורינו רבינו מפרש דכל דבר ששמו עליו כו' שוב ראיתי בתפל"מ סי' ק' שיישב דברי או"ה דלא סתרי אהדדי דבכלל כ"ה ד"ב מיירי שאין הכשיעור עדשה שלם אף דלענין מלקות אין חילוק מ"מ לא חשיב בריה כו' מ"מ הוא עצמו נוטה לדברי האומרים דאינו חשוב בריה ושאפילו אברים שלהן שאיסורן בכל שהוא כמ"ש בתה"א דק"י ע"ב ובתוספות דפ"ד דמעילה (דט"ז ע"ב) אפ"ה י"ל דלא חשיב בריה ע"ש וכ"ד המנ"י בכלל פ"ה סעיף י"ז ס"ק י"ז וז"ל דמשמעות כל הפוסקים דכה"ג לא חשיב בריה וכמ"ש המ"כ ח"ב פ"ג ויותר היה נ"ל דכוונת רש"י וסיעתו דאף דקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה מ"מ כיון דאיכא רק איסור בעלמא ואינו מושבע עליו מהר סיני כמ"ש הרמב"ם פ"ה מה' שבועות ובש"ע י"ד סי' רל"ח וע"ש בש"ך סי' רל"ט ס"ק י"ט על כן לא גזרו כולי האי שמא יבוא לפגוע באיסור עצמו בשאר איסורים כיון ששיעורן בכזית משא"כ בשרץ דאיכא למיחש שיבוא לפגוע באיסור ששיעורו בכעדשה והוא איסור דאורייתא גמור לכן חששו וכ"מ קצת בש"ג פב"ת דע"א עכ"ל המ"י ובזה יש ליתן טעם לתרץ דברי או"ה ממה שהקשה עליו הרמ"א בד"מ סי' ק"ד סק"א במה שחילק בין משקה למאכל דמשמע מדבריו דבמאכל מותר ומתבטל אפילו יש לחוש שנשאר ממנו כעדשה כו' וכן בת"ח כלל פ"ה סוף דין י"ז כ' על או"ה ואע"ג דהוא חילק

בין אם נפל למאכל או למשקה אין חילוקו נראה וכ"נ מדברי הב"י עכ"ל ולפמ"ש מאחר דאין ע"ז דין בריה ממש רק משום דהוי איסור מדאורייתא גמור כמ"ש המ"י:

ע"כ בשנתערב במאכל אין לחוש לזה כיון שא"א לבררו ולהוציאו מן המאכל מתבטל וכמו כזית מן הנבלה דג"כ מתבטל בששים זיתים מן הכשרה וכעין מש"ש האו"ה כלל ל"ב דין יו"ד אבל אם נאבד עד שאינו מכירו להוציאו אפילו בכזית מהשמונה שרצים בטל שפיר כשאר איסורים בששים אחרי שאינו שלם כדאי' לעיל בתשובה חילוקי דברים שאינן מתבטלים עכ"ל ור"ל כמ"ש בכלל כ"ה ד"ב וזה דלא כהתפל"מ וע' בכלל ל"ב ד"ו משמע בהדיא ג"כ לא כפירושו דשם א"א לומר דתיבת שנתרסק קאי ג"כ על כשיעור עדשה מח' שרצים דא"כ קאי ג"כ על כזית מנבלה ע"ש וזה אי אפשר וא"כ כשנתערב במאכל ה"ל כמו נאבד עד שאינו מכירו להוציאו לכן בטל מאחר שאינו עכבר שלם ורק במשקה כיון שאפשר לסננו ולהוציאו אינו בטל אף שעכשיו אינו ניכר מ"מ כיון שיש לחוש שיבלע חתיכת שרץ בהדי חומץ והחומץ הוא משקה א"כ אפשר אינו מבטל השרץ כי אוכל ומשקה הן ב' דברים ולא דמי לציר שע"ג הירק פב"ת דיומא (ד"פ סע"ב) דמצטרפין משום דאכשורי אוכלא הוא משא"כ הכא אבל במאכל שפיר מתבטל כיון דאין לו דין בריה ממש ומ"ש הרשב"א בתשו' סי' ק"א הובאה ב"י סס"י ק"ד אהא דתנן רפ"ח דתרומות והובאה בגמ' פ"ח דנדה או שטעם טעם פשפש כו' דחיישינן שמא פשפש עומד בפיו בפני עצמו ואי אפשר לו לברור בתוך פיו ולפיכך זורקה עכ"ל הרי אף שהוא עם המאכל בתוך פיו אינו בטל כלל כשעומד בפני עצמו צריך הבנה דהא הרשב"א עצמו כ' בתה"א הובא ב"י סי' קט"ו אעפ"י שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפ"ע בטלים בשיעורן שכל שאין אתה יכול לברור כו' ואפ"ל כונתו עומד בפני עצמו שעומד שלם ולא נתרסק שאז אפילו הוא מעורב אינו בטל כדין בריה וכ"נ מדברי הרשב"א בתה"א בית ד' ש"א דק"י ע"ב שכ' וז"ל ומיהו לאו דוקא בשרצים המובדלים שאפילו בשאר האיסורים שנתערבו ביין ושמן וחומץ וכיוצא בהן יש לחוש אפילו לפחות מכזית שהרי חצי שיעור דאורייתא דקיי"ל כר' יוחנן דאמר הכי כו' הלכך ליעבריה במסננת ולישתרי עכ"ל הרי ביאר דדוקא שנתערבו ביין ושמן וחומץ וכיוצא בהן והיינו כדמסיים ליעבריה במסננת. אבל בשנתערבו תוך מאכל מתבטלים אף משרצים המובדלים. אלא שבזה חולק על או"ה ע"פ פירש"י והיינו שגם בשאר איסורים יש לחוש לכה"ג דהיינו אפילו בחצי שיעור כיון שנתערבו במשקים יין וחומץ כו' וכ"כ בתה"ר שם וז"ל עכבר שבבתים וכיוצא בהן מאיס אלא שחשו לו חכמים בזמן שנפל לתוך השכר או לתוך החומץ שמא משביח וצריך ששים לבטלו ולבטל גם פליטתו עכ"ל הרי כתב וצריך ששים

לבטלו משמע דגופו ג"כ בטל בששים והיינו ודאי בשנחתך אלמא דמתבטל וצ"ל דמיירי בשא"א לעברו במסננת כגון שנתערב במשקה ובמאכל:

קיצור. נתבאר ב' שטות א' או"ה ומשמעות המרדכי דחתיכה משמונה שרצים שנפלו למשקין צריכה סינון מספק שמא נשאר כעדשה דהוי איסור גמור דאורייתא משא"כ בשאר איסורים אין חוששין כ"כ דחצי שיעור אין חוששין מספק כזה ובאוכלין שא"א לברר הכל בטל ב' הרשב"א ס"ל דגם שארי איסורין במשקין צריכין סינון ובדבר עב הכל בטל מ"ש הגר"א דכעדשה מן השרץ חשוב בריה אין משמע כן מהתוספות וכ"ד המנ"י דמשמעות כל הפוסקים דכה"ג לא חשיב בריה:

ב ורבינו ירוחם סוף נתיב ט"ו אות כ"ט דף קי"א ע"ב בדפוס קאפוסט עכבר או שום שרץ שנפל לתוך חומץ כו' ואם נמוח השרץ אפילו תוך מעל"ע משערים בששים כו' ודוקא בחומץ ובשכר דחיישינן דלמא אשבוחי משבח אבל ביין ושמן ושאר משקין נטל"פ הוא ומותר אפילו אם שהה זמן מרובה ומשליכו אם הוא שלם והשאר מותר ואם נמוח מעבירו במסננת כו', וכמ"כ במבושל כו' ואם נמוח משערים אותו בכולו בס' עכ"ל הנה לא הזכיר כלל הדין דאם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו הכל אסור ולא מהני ס'. והנה התוספות דס"ט ע"א כתבו יש לתמוה עכשיו כו' והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש כו' וכ"כ הרא"ש שם סי"א והיינו אימרטוטי אימרטט ואפילו יפגום הדבש השרץ מיהא אסור והתירוץ כי הם ע"ד עצמות החמור מותרים וכ' התפל"מ בסי' ק' אף דדבורה אינה משמונה שרצים וא"כ מהו הקושיא וצ"ל דס"ל להתוספות והרא"ש דאין הטעם משום בריה וכמ"ש הרשב"א והר"ן וה"ה חצי שיעור אלא משום שניכר בתוכו כמ"ש הדרישה וט"ז עכ"ל ומ"מ אפשר לומר משום דדבש אינו מאכל אלא משקה אף שנקרש כמ"ש במס' טהרות פ"ג מ"ב וצ"ע בא"ח סי' קנ"ח [ע' מפתח עכ"פ מזה ראיה דס"ל להתוספות דאף ברוטב עב אינו בטל אף חצי שיעור מיהו הש"ך בנקה"כ תירץ דהתוספות שם מקשין דעינינו רואות שרגלי הדבורים מעורבים בדבש ואוכלין הדבש עם רגלי הדבורים ור"ל כיון דעינינו רואות לא שייך ביטול כלל והטור כ' ואם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו הכל אסור ופי' הב"י וז"ל קאי אמאי דכ' ברישא שאם יכול לסננו במסננת טעמו בטל בס' והשתא קאמר שאם נתחתך בענין שאינו יכול לבררו כגון שהי' השכר או החומץ מעורב במאכל עב שא"א לסננו הכל אסור עכ"ל וכ"כ הד"מ דלהטור אפילו נתערב במאכל אינו בטל וכ' דהיינו דוקא בח' שרצים הנ"ל וכ"כ הב"ח וז"ל ואם הי' השכר מעורב במאכל עב שא"א לסננו הכל אסור ומיהו דוקא בח' שרצים המובדלין דאיסורו כטומאתו אבל בשאר איסורין אם אינו יכול לבררו שרי והיינו דכ'

רבינו בסתם בסי' ק"א דאם נתרסקו בטלי דתו לא חשיבי דבכל ענין שרי אם נתרסקו ואפילו נפל לרוטב עב וא"א לבררו עכ"ל אבל הישׁ"ש פג"ה סי' מ"ט כ' וז"ל ואם נתחתך בענין שלא יוכל לבררו הכל אסור כו' ואפילו פחות מכעדשה מ"מ חצי שיעור אסור מן התורה ואין היתר אלא בנמוח לגמרי עכ"ל מדאסר אפילו בחצי שיעור א"כ ה"ה בשאר איסורים. וזה דלא כהפר"ח סק"ג שהשוה דעת מהרש"ל לדעת רמ"א והב"ח ומהתוספות והרא"ש פב"ת דע"א (דס"ט) הנ"ל משמע כמ"ש מהרש"ל וצריך להבין דזהו נגד או"ה וגם נגד הרשב"א דס"ל דבמאכל מתבטלים וא"א לומר דלא קיי"ל כהרשב"א דהא קיי"ל בבריה שאם נחתך ממנה אבר מתבטלת במאכל כמשנ"ת בסי' פ"ד גבי עבר ובישל תוך יב"ח דפסקו שם הטוש"ע כהרשב"א ואין לומר משום דהתם הספק שמא נמוח לגמרי דא"א לומר כן דהא גם הסה"ת העומד בשטת התוס' כ' סי' נ' והני מילי כשהוא שלם ואז קרוי בריה כדאמרינן ריסק ט' נמלין ואחד חי דדוקא אחד חי והיינו שלם ואפילו מת קרוי בריה אבל מקצתן חתוכין אפילו ישנן עם ההיתר בטלים בששים עכ"ל הרי דאפילו הוא אינו נמוח רק שנחתך קצתו בטל בס' במאכל מיהת וכ"כ שאר הפוסקים כמ"ש בטור וב"י סי' ק' וא"כ מ"ש רוטב עבה שמעורב במאכל אמאי לא יבטל המאכל את החתיכות שרץ ואין לתרץ דהתם מיירי במאכל שהוא כעין הבריה והוי כמו מין במינו אבל שאר מאכלים שאינן דומים להבריה אין מבטלים כלל הבריה אפילו נחתך ממנה קצת משום דכיון שאין דומין זל"ז הרי אין מבטלים זא"ז דא"א לומר כן שהרי א"א לצייר במאכלים דהיתר שיהיה דוגמת זבוב או נמלה והנה הרשב"א במשמרת הבית דק"ה כ' דאפילו עכבר ממש מתבטל גופו כשהוא נתערב במאכל ואינו מכירו בין המתבשלין והבד"ה כ' דא"א שלא יכירו אבל בבריה קטנה דאינה מכירה יודה דשייך בה ביטול לולי דבריה אינה בטלה אבל כשנחתך אבר בטלה וכמש"ל. והש"ך בנקה"כ תירץ דהכא שנתערב במשקה גזרו שמא יפגע בגוף האיסור והביא ראיה מריא"ז בש"ג וזוהי השטת או"ה שנת"ל אך אינו מספיק דהם מיירי במשקה דוקא דאז אין שייך ביטול (דהא הוי) יבש בלח ממש הלכך חששו מספק שמא יפגע כו' משא"כ במשקה שיש בו מאכל דא"כ נתבטל החתי' שרץ ממש וא"כ מ"ש משאר איסורים גמורים של תורה דכשמתבטלים כדינן בס' או ברוב אין חוששין שמא יפגע כו' עס"י ק"ט:

קיצור נת' הטור כ' דכשא"א לסננו אסור ופי' הב"י כגון שכר המעורב במאכל וס"ל לרמ"א וב"ח דדוקא בח' שרצים הדין כן ומהרש"ל ס"ל דה"ה אפילו בשאר איסורים ויש להקשות על כולם מדקיי"ל בריה שנחתך ממנה אבר בטלה ואפילו בריה ממש בטלה בתתק"ס לרשב"א ותי' הנק"כ דחוק דבמאכל שאני דראוי שיתבטל לגמרי:

ג אך הפר"ח פי' דמיירי שנפל לרוטב עבה שהרוטב הזה דין לח יש לו אע"פ שהוא עבה וא"א לסננו (ולא מיירי ברוטב שיש בו מאכל דא"כ החתיכה שרץ מתבטלת במאכל מדין יבש ביבש) והחתי' שרץ יש לו דין יבש ולכן אינו מתבטל שהרי ע"י מישוש ידים ירגיש בממשו של איסור ויכירנו וה"ל איסור הניכר ואין לו ביטול עכ"ד וע"כ צ"ל דהיינו אפילו א"א לבררו ולהוציאו מ"מ נאסר דכיון דשייך בי' הכרה ע"י משמוש ידים אע"פ שא"א לברר כולו באמת אוסרים הכל והט"ז כ' ג"כ כעין זה והנה באמת יש ראיה לשטה זו מלשון ואסר רב כהנא דאילו להרשב"א דהיינו עד שיסננו לא שייך איסור דה"ל למיתני תקנתא כדאמר רפ"ק דעירובין ימעט ובדאורייתא נמי תני תקנתא אבל לפי' זה א"ש דמיירי שהחומץ היה עב ביותר כעין שמרי חומץ וכ"מ מהתוס' גבי רגלי דבורים וישוב נקה"כ ע"ז הוא דוחק אך הט"ז הקשה לעצמו מהרשב"א בתה"א בית ג' ש"ו דף פ"ו ב' גבי קום הובא ב"י סי' קט"ו שאע"פ שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה בטל במיעוטו שהביטול ברוב בעלמא אינו מצד שהמיעוט מתערב עם הרוב כו' אלא אע"פ שזה עומד בפ"ע וזה עומד בפ"ע בטלין בשיעורן שכל שאין אתה יכול לברר דבר מתוך דבר אילו היית אוסר הרוב מפני המיעוט נמצא שאין המיעוט בטל כו'. כש"כ בקום שבחמאה שאי אתה יכול לברור אותו מתוך החמאה דרוב כל האיסורין המתבטלין ברוב בטלין בכיוצא בזה עכ"ל והרי קום בחמאה הוא לח ביבש ומכירו ואעפ"כ מתבטל כיון שא"א להפרישו אין אוסרין הרוב מפני המיעוט כו' ותירץ דבעכבר יש לחוש שמא יאכל חתיכת האיסור בפ"ע בשלמא יבש ביבש נהפך האיסור להיתר כו' וג"ז דחוק דממ"נ כמ"כ כאן נהפך האיסור להיתר כיון דמתבטל ברוב כה"ג לפ"ד הרשב"א גם הרשב"א לא ס"ל כמ"כ אפי' במין במינו הא דנהפך כו' וצריך להבין להט"ז הא דמבשא"מ יבש ביבש בטל אעפ"י שהן מובדלין בעצם וי"ל שאני התם דמיירי שא"א להכירן כלל לכך אע"פ שמובדלין בעצם הם מתבטלים משא"כ הכא כ' שיכולים להכירו כו' לפ"ז אם א"א להכירו בטל לכ"ע אע"פ שהוא מבשא"מ ובכך יש ליישב ההיא דבריה שנתחתך ממנו קצת דבטל דמיירי כשא"א להכירו ועדיין צ"ע מקמח חטים בקמח דשעורים דבטל ובביצה פ"ה (דף ל"ח ב') משמע חטים בשעורים מתבטלים אע"פ שיכולים להכיר בין קמח חטים לקמח שעורים וכ"ש בין חטים לשעורים ולהרשב"א א"ש דא"א לברר:

קיצור. נת' הפר"ח ס"ל יבש ברוטב עבה אע"פ שא"א לברר אינו מתבטל וקשה מקום בחמאה דהוי לח ביבש ובטל לרשב"א ותירץ ט"ז דשם כשאוכל ורואה קום זורק הקום והכא יש לחוש שיאכל החתי' בפ"ע וג"ז דוחק דעכ"פ כשיאכל החתיכה עם הרוטב

אין איסור דבטל ולהט"ז ופר"ח ג"כ כשא"א כלל להכיר האיסור עכצ"ל דבטל אע"פ שמובדלין בעצם כמבשא"מ:

ד והנה אף להרמב"ם גבי קום נראה דשרי דהב"י כ' התם דוקא משום שהקום ניכר משא"כ הכא שא"א להכיר הבריה וע' סה"ת סי' נ' די"ד סע"ד מקצתן חתוכין הרי אינו דומה למאכל ומ"ש מיבש בלח כו' עכצ"ל לכאורה לא כהפר"ח ועיין בש"ע אזמו"ר בה' פסח סי' תס"ו ס"ט לפי שהוא דומה לתערובות יבש בלח כו' ובסעיף יו"ד כ' שאינו דומה לתערובות יבש בלח כו' ונראה שזה תולה במ"ש עוד מזה בי"ד בסוף השו"ת ד"ה מ"ש בש"ך י"ד סי' ק"ט וז"ל ולפ"ז י"ל שגם יבש בלח אינו מתבטל לעולם אף אם אין האיסור ניכר כלל אפילו ע"י משמוש ידים וכמ"ש במ"כ ס' התערובות ח"ב פ"ג בתירוץ הב' ודלא כמ"י שחלק עליו והסכים למ"ש הט"ז ופר"ח סי' ק"ד כתירוץ הא' שבמ"כ שם דהאיסור ניכר ע"י משמוש ידים ע' פר"ח וממ"ש הש"ע סי' ק' ס"ג מבואר דדוקא משום בריה אסור עכ"ל. וזהו חומרא גדולה כי המרדכי ואו"ה והרשב"א ורי"ו כולם מפרשים בפנים אחר וגם הש"ך וט"ז מחולקים בזה ואיך נתפוס חומרא יותר מהט"ז וכ"ש לפי' הרשב"א והר"ן בהא דאימרטוטי אימרטט אין מוכרח כלל כל הדין דיבש בלח רק לפירש"י והתוס' הדין זה יש לו שרש אבל לא להחמיר כ"כ ונגד הש"ע סי' ק' וע' בתשו' חו"י סס"י ק"ב והמ"י כלל פ"ה סעיף י"ז ס"ק נ"ז בהפ"מ מיקל אף כהש"ך נגד פר"ח וט"ז אף היכי דניכר האיסור אלא שא"י לבררו לא אסור רק בשמנה שרצים ולא בשאר איסורין וע"ש בכלל כ"ב דין יו"ד ס"ק כ"ג ועמ"ש לקמן סעיף חי"ת:

ע"פ הנ"ל אפשר להתיר ענין הקרוט שבדקוהו מתולעים כנהוג ורחצוהו ועשוהו ואח"כ נודע שיש מין תולעים דקים מאד כמראה הקרוט ממש וצריכי' בדיקה דעכ"פ עכשיו א"א להכיר בינם ובין הקרוט וא"כ בטל מדאורייתא רק החשש משום בריה וע' כו"פ סי' ק' המציא י"ל מילבען אינם ברי' כיון שאין אסורין מתחלת ברייתן רק אח"כ כשפי' כמ"כ כאן את"ל דלא קיי"ל כשמואל בדין קישות שהתליע באיביה ב' חיזק דעת האומרים דבאלף בטל ג' שמא נימוחו או ימוחו בבישול ומ"מ בזה צ"ע אך במה שאינו בריה י"ל כנ"ל:

ה ולענ"ד נ' כמה ראיות דהדבר מתבטל אפילו אם ניכר קצת כל שאי אפשר לבררו או אפילו רק טורח גדול. הא' שנינו רפ"ב דכלאים כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט וכ' הר"ש רובע הקב הוא אחד מכ"ד לסאה שהסאה ששה קבין ימעט אותו מין אחר המעורב עד שיפחות מרובע ויתבטל בתוך הסאה ומותר לזרוע ולא מיתסר משום זורע כלאים עוד כ' הר"ש ירושלמי כיצד ימעט או יוסיף על סאה או יפחות מרובע לא כן

אמר רבי אבהו בשם ר' יוחנן כל האסורין שריבה עליהן שוגג מותרין מזיד אסור ומשני תמן אתה מרבה לבטל איסור תורה ברם הכא אתה מרבה לבטל מפני מראית העין ופי' הרא"ש שם פ"ב סי' א' דמדאורייי' חד בתרי בטיל כיון דלא ערבו כדי לזרוע וא"צ למעט אלא מפני מראית עין כו' והתוי"ט הקשה וז"ל ותמיהא לי מלתא דלא שייך ביטול ברוב אלא כשאין ניכרין דבניכרין אין שייך לומר ביטול וכ"פ בש"ע י"ד סי' ק"ט ובת"ח רס"י ל"ט ובשני מיני תבואה הרי ניכרין וכ"ש בתבואה וקטניות דבמתניתין דלקמן ונ"ל כו' אלא שחכמים כו' ע"ש ולא משמע כדבריו מלשון הרא"ש שכתב הטעם דחד בתרי בטל אבל ביטול חד בתרי מיהו צריך מדאורייתא. וא"כ איך יקרא זה ביטול כיון שהן ניכרים וכן משמע מדברי הרשב"ם פ"ו דב"ב (דף צ"ד ע"א) שבד"ה סברוה:

כ' חשוב הוא מן התורה ולא בטיל וכו' ואח"כ במסקנא בד"ה כרובע דהכא דמי שניהם. בטלים מן הדין הרי שמדין ביטול ברוב נגעו בה ויש להקשות על הירושלמי איך מקשה מדין שמרבה ומבטל במזיד יותר ה"ל להקשות דאין כאן ביטול כלל כיון שניכר המין ואפשר לבררו שהרי ר' יוסי אומר יבור אעכצ"ל דמ"מ כיון שטורח גדול הוא לברר ע"כ חשוב ביטול לענין כלאים גם שנינו רפב"ת דכלאים צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר כו' ונראה דאף שטרפן זה בזה אפשר להכיר ולברור כמה חלקים צמר גמלים בפ"ע מצמר רחלים ועכ"ז חשוב ביטול וגדולה מזו מבואר בירושלמי שם הובא בטוי"ד רס"י רצ"ט מי שנתערב לו צמר עם פשתן מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן כו' ועיין במרדכי פכ"ש שר"ת הביא ראיה מדין משנה זו לדין ביטול חמץ קודה"פ ע"ש סי' תתנ"ה. והנה גם בפ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) גבי בשחבטן ופירש"י וסכך כשר רבה עליו ומבטלו דמדאורייתא כל מילי ברובא בטיל כו' וכבר הקשו הר"ן והריטב"א שהרי אפשר להסיר האיסור שהאיסור הוא אילן מחובר וסכך הכשר הוא התלוש ואעפ"כ חשוב ביטול ומה שתירץ הר"ן הביאו המג"א סי' תרכ"ו סק"ג משום דשם מדינא בפלגא כשר סגי אינו מובן דהא אפשר שגם פלגא לא יהיה המשל כשהכשר הוא ד' חלקי עשרה מכל גג הסוכה והפסול שני חלקי עשרה או ג' חלקי עשרה א"כ הוא בטל ברובא ומצטרף להכשיר הסוכה לפ"ד רש"י ור"ת והרי ליכא גם פלגא סכך כשר וא"כ ע"כ מדין ביטול ברוב נגעו בה ואיך הוא בטל כיון שאפשר להסירו א"ו דכה"ג נמי חשיב ביטול שוב ראיתי בש"ע אאזמו"ר הגאון ז"ל סי' תרכ"ו ס"ד וס"ט מ"ש ליישב זה: והריטב"א בחידושיו פ"ק דסוכה (ד"ט ע"ב) ד"ה אמר רבא כ' ואע"ג דבאיסור שאפשר להתכבד אינו מתבטל (ונ' שהוא ט"ס וצ"ל שאפשר להכירו) מכיון דמדינא כי מצמצמים ליה לא בעינן רובא אלא דחיישינן לסכך פסול שיהא עומד במקום אחד וכיון דמעורב

ברובא סמכינן שמתערב בכל כאיסור הנופל ברוב לח בלח ומתבטל כיון שאין בו כדי צלתו מרובה מחמתו עכ"ל וע' בחמד משה סי' תרכ"ו סק"ב האריך להשיג על המ"א וכ' ובדקדוק כ' רמ"א שם בהג"ה שאינן ניכרין כו' דאילו ניכר לא שייך ביה ביטול ואף כי מ"מ לא הוה ביטול מעליא ר"ל מפני שאפשר להכירן כו' והביא מ"ש התוס' ד"ט ע"ב בד"ה הא:

כיון דמינכרין ולא מערבין כו' וכ"כ דט"ו ע"ב ד"ה והא אפשר. כיון דאינן מעורבין זה בזה וניכר כל אחד בפ"ע כו' דכשחבטן דלעיל שעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול הי ניהו כשר עכ"ל. והרי עכ"ז אפשר להכירן תומ"י ע"י שיסיר הסכך וישאר האילן וענפיו עומדים בפ"ע ועכ"ז בטל וע' פמ"ג במ"א שם סק"ג דבאיסור כה"ג אינו בטל במכש"כ ממ"ש בש"ע יו"ד סי' צ"ח ס"ד בהג"ה וטבע החלב להקפיא כו' ע"ש ולפע"ד דין זה דחבטן דומה להא דכל סאה שיש בה רובע כו' דבטל בפחות מרובע אע"פ שאפשר לבררו וחנם נדחק התוי"ט ר"פ שני דכלאים הן אמת שיש לומר שיש לחלק בין ביטול ברוב בשאר איסורים ובין איסורי מאכלות אף שלפ"ד ר"ת במרדכי פכ"ש שהביא ראיה מכלאים לחמץ נראה דאינו מחלק מ"מ מצינו גדולי הפוסקים מחלקים ביניהם כמ"ש במרדכי פ"ק דביצה סי' תרמ"ח בשם רשב"ם לחלק ביניהם לענין ביטול איסור לכתחלה אך מהירושלמי רפ"ב דכלאים הנ"ל לא משמע כרשב"ם דא"כ מאי מקשה מהא דר' יוחנן דמיירי באיסורי מאכל להא דכלאים וא"א לומר דכלאים ה"ל ג"כ איסור מאכל. שהרי כלאי זרעים מותרים באכילה כדאיתא במשנה רפ"ח דכלאים ועכ"פ מזה נלמוד דגם באיסורי מאכל אין להחמיר כ"כ טובא והיינו כשהאיסור מעורב תוך מאכל שאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר לכן אף שאפשר להכיר קצת מהאיסור כמו כשאין המאכלים שוים ממש י"ל דבטל כיון שא"א להסיר כל האיסור. דכיון דאשכחן באיסורי' אחרים בטל האיסור תוך ההיתר אף שהוא בענין שאפשר לבררו לגמרי ע"י טורח כמו רפ"ב דכלאים הנ"ל ופ"ק דסוכה א"כ גם באיסור מאכל יש לומר דבטל היכא שא"א להסירו כולו אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י מראית העין ע"י טורח כיון שא"א להסיר כולו וכ"ש כשהוא בענין שא"א להכירו ע"י מראית העין כ"א ע"י מישוש ידים וזה דלא כהט"ז ופר"ח כ"א כדעת הש"ך בנקה"כ דלא החמירו בעכבר רק משום דכעדשה הוי שיעור מלקות:

קיצור ראיה מרפ"ב דכלאים דאיסור מתבטל ברוב היתר אף שע"י טורח אפשר לבוררו וכן רפב"ת דכלאים ופ"ק דסוכה רק התם לא מיירי באיסורי מאכל אך גם באיסורי מאכל י"ל שעכ"פ אין להחמיר היכא שא"א כלל לברר האיסור מההיתר אף כשע"י טורח אפשר להכיר מקצת דמקצת מן האיסור אבל א"א לברור ולהסיר כולו י"ל דבטל:

ועוד נ' ראיה לזה ממתניתין פ"ב דטבול יום מ"ג הובאה בגמרא פ"ג דפסחים (דף מ"ד ע"א) ובפ"ו דנזיר (דף ל"ו ע"א) המקפה של תרומה (תבשיל קפוי ועב של תרומה כגון דייסא והשום והשמן הנתונין בו לתבלין היו של חולין. רש"י) ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן (דמקפה עיקר וטבול יום פוסל את התרומה רש"י) המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו (וברש"י דנזיר שם כ' אית דאמרי דפי' במקצתן היינו בשום ושמן של תרומה אבל לא במקפה דחולין דטבול יום שוויוהו רבנן שני ואין שני עושה שלישי בחולין ואית דאמרי מאי במקצתן אפילו במקפה של חולין דכיון דערובי בחד מנא דמי ליה כמאן דנגע בתרומה עצמה עכ"ל) והוינן בה מקום מגעו אמאי פסול הא בטלי להו תבלין ברובא (דקסבר דימוע מדרבנן הוא דאסור כלומר דמדאורייתא חד בתרי בטיל והא דתרומה בחד ומאה דרבנן הוא תוספות בנזיר בשם רש"י דפסחים) ואמר רבה בר בר חנה דימוע מדאורייתא הוא) מה טעם הואיל וזר לוקה עליה בכזית כו' וכ' התוספות בנזיר (וכ"ה בפסחים בקוצר) וקשה לר"ת דמדפריך ולבטול ברובא משמע שהשום והשמן אינו בעין דדבר שהוא בעין אינו מתבטל ולא משמע הכי דקתני ונגע טבול יום במקצתן משמע דאשום ואשמן קאי ולא אמקפה מדלא קתני במקצתה כו' לכן נראה לר"ת דאיירי שהשום והשמן מפוזרין על המקפה וניכרין כו' עוד כ' התוספות בפי' הואיל וזר היה לוקה עליהן בכזית ולאו דוקא נקט לוקה דהא תרומת שום מדרבנן אלא ה"ק הואיל וזר לוקה עליהן בכזית אילו היתה תרומה דאורייתא דין הוא להחשיבה ולא יתבטל אגב המקפה ולע"ד אין צורך לידחק דהא יש בה שמן ותרומת שמן הוא מדאורייתא עוד כ' וא"ת לימא ר"ל יתרץ הואיל וזר לוקה בכזית אם היה מלקט וצובר משם כזית (ולעולם אין היתר מצטרף לאיסור. וגם א"צ לאוקמי בכזית בכא"פ) ואומר ר"י דאין דרך אכילתו בכך ומשום האי טעמא לית לן למימר שלא יתבטל אגב המקפה עכת"ד וכ"כ התוספות בפסחים שם ד"ה לאו משום ומשום אם היה מלקט כו' כיון שאין דרך אכילה בכך עכ"ל יעו"ש ובשט"מ דנזיר שם כ' נראה לפרש דהכא מיירי בשום ושמן שהוא בעין מפוזרין על פני המקפה אבל אין מעורבין בתוכה כו' עכ"ל אבל הר"ש בפי' המשנה פ"ב דטבול יום מ"ג האריך ופי' וז"ל משמע שהשום והשמן מעורבין במקפה ואין מקומן ניכר דמקשינן התם אסיפא מקום מגעו אמאי פסל ופי' שם בקונטריס אמאי פסל הא בטלי להון תבלין ברובא וכו' משמע מתוך פירושו שאין השום והשמן בעין ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב כו' ור"ת וריב"א גרסי בפסחים מקום מגעו אמאי פסול הא לא הוי כביצה ומוקמי לה בשהשום והשמן בעין כו' ואי אפשר לקיים פי' זה כו' ונלע"ד פשוט דאף לפי' ר"ש בפירש"י

דמיירי שאין השום והשמן בעין היינו שאינן מפוזרין על פני המקפה מלמעלה. אלא מעורבין בתוכה אבל בתוכה ודאי יש שום בעין רק שנידך. אבל ודאי מובדל הוא גם למראית העין מן הדייסא שהיא המקפה שכאשר נקח בכף מתוך המקפה יהיה ניכר ודאי קצת חתיכות שום אלא שא"א לברר השום ולהסירו דא"כ תתקלקל הדייסא לגמרי ולכן בכה"ג שפיר הוא בטל ומ"ש ודבר שהוא בעין אינו מתבטל ברוב זהו כשהוא בעין מפוזר על פני המקפה מלמעלה שאזי אינו מעורב בתוכה כלל אבל כשמעורב בתוכה אף שאפשר להכיר מקצתו ע"י הנ"ל בטל לגמרי ודוגמת מ"ש התוספות בנזיר ובפסחים ואור"י שאין דרך אכילתו בכך ומשום ה"ט לית לן למימר שלא יתבטל כו' כנ"ל וה"נ כיון שאין דרך כלל ללקוט ולברר השום מתוך המקפה. ע"כ לית לן למימר שלא יתבטל וכ"ש הוא מדברי התוספות דהא התוספות כתבו כן אף לשטתם שהשום והשמן מפוזרים ע"פ המקפה והוא בעין אעפ"כ כתבו כיון שאין דרך אכילתו בכך כו' כ"ש וק"ו כשהשום והשמן מעורבין תוך המקפה ממש שללקט השום מן המקפה קשה מאד וגם יתקלקל ויופסד המקפה וגם א"א כלל ללקט כולו דבכה"ג הוא בטל בודאי ונלע"ד ראיה לזה ממשנה שלימה ספ"ו דנדרים (דנ"ג ע"ב) מן המקפה אסור בשום (של מקפה) ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה. וע"ש בהרא"ש דהיו רגילין ליתן בכל מקפה שום א"כ עכ"פ על כרחך אפשר לברור ולהכיר השום של מקפה מתוך המקפה שהרי ר' יוסי מתיר בהשום של מקפה כשלא יאכל מן המקפה:

קיצור מדאמרינן פ"ג דפסחים הא בטלי להו תבלין ברובא אף דפר"ש שהשום אינו בעין היינו שאינו ע"פ המקפה ואין מקומן ניכר כ"א מעורב בתוכה אבל [בתוכה] ודאי (הוא) [יש] שום ואעפ"כ בטל כיון שא"א להסירו מתוך המקפה וראיה ממשנה ספ"ו דנדרים: ושוב מצאתי בחוות דעת סי' ק"ד סק"א הביא ג"כ ראיה זו ומ"ש דמיירי שהשום והשמן בעין רק א"א לברר השמן מהמקפה כו' הנה אף שכוונתו אחד כמ"ש דר"ל שהם בעין אבל אין מקומן ניכר כ"א מעורבים בתוכה עכ"ז לא ראה לשון הר"ש שפי' שזה נקרא שאין השום והשמן בעין כו' ומ"מ המכוון של הר"ש ג"כ כמ"ש שממשו של השום בעין תוך המקפה ולא נמוח וראיה דהא הגמרא מסיק דלוקה עליהן משום שיש כזית בכדי אכילת פרס וגבי כבכא"פ אין לוקין עליו אא"כ יש טעמו וממשו פרק בתרא (דע"א דס"ו ושם פירש"י ממשו שהוא בעין לאפוקי חלב שנמוח נק' טעמו ולא ממשו ע"ש בפירש"י ס"ו ב' גם הר"ש בטבול יום פ"ב שם גבי כזית בכא"פ כ' ועוי"ל דאפילו במינו נמי כבכא"פ דאורייתא דלא בטיל ברובא אע"ג דלא מינכר כו' דסתמייהו בחטים או בשעורין של תרומה איירי דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואי אכיל כבכא"פ חייב ולא דמי

למיעוט הנמוח ומתחבר עם הרוב מתבטל עכ"ל וא"כ לפ"ז גם בשום שבתוך המקפה מסתמא ג"כ לחודיה קאי הגם דהוא מין בשאינו מינו מ"מ לשון כבכא"פ משמע כה"ג וכ"כ הפר"ח בה' פסח דלרש"י וסיעתו כל שהאיסור הוא מחוי ואינו בגופו מקרי טעמו ולא ממשו וא"כ מאחר שכאן אמרו שהיה לוקה עליו משום כבכא"פ ע"כ היינו שאינו מחוי ואעפ"כ היה מתבטל אם אין כזית בכא"פ ע"כ צ"ל דבכה"ג נמי מתבטל האיסור. רק שאם הוא כבכא"פ אינו בטל והחוות דעת למד מזה דכמ"כ אף שאין כלל כבכא"פ אלא שיש מהאיסור שיעור שלוקה עליו אם היה בפ"ע כמו עדשה מן השרץ לא בטיל ואין הנדון דומה כלל דכשיש כזית בכא"פ שאני דבכה"ג האיסור אינו מתבטל בהיתר אבל כשיש ששים מן ההיתר נגד האיסור:

אלא שהאיסור יש בו כשיעור שלוקין עליו מה בכך הרי כזית מן הנבלה בטל בששים של היתר א"כ גם כאן י"ל דמתבטל. כיון דאי אפשר לברר האיסור מן ההיתר א"כ מתבטל וזהו שטת או"ה והרשב"א דלעיל אות א' שבמאכל עב מתבטל אף כעדשה מן השרץ ומכל מקום י"ל להחמיר בזה כהש"ך:

קיצור עוד ראיה דענין השום שבמקפה מיירי שהוא בעין ולא נימוח לגמרי מאחר דהיה לוקה אכזית בכא"פ וצ"ל ממשו היינו שלא נמוח דברי הח"ד שדימה שיעור כעדשה לכזית בכא"פ אינו דומה כלל ומ"מ יש להחמיר בכשיעור:

ח ועוד ראיה ממשנה פ"ד דתרומות (מ"ח) ר' יהושע אומר תאנות שחורות מעלות את הלבנות כו' אע"ג שהאיסור ניכר מאד וכ' הר"ש דמפרש הטעם בירושלמי משום דאם רצה טוחן ומתיר כלומר שאם דורסן מתערב הכל ועולה ואף דרע"ק פליג מ"מ הרי מודה בשאינו ידוע מה נפלה כו' והכא שהאיסור כבר מעורב בהיתר וא"א להסירו עדיף טובא ויודה רע"ק דבטל גם מה שפסק הרמב"ם כרע"ק אינו מוכרח דהא בנדרים פרק נערה (דע"ד א') דפליגי ר"א ור' יהושע ורע"ק כ' הר"ן שם דע"ה א' וכיון דקלסיה בן עזאי לרע"ק וזכנהו לר"א ור' יהושע בדינא דלא אהדרו ליה מידי נקיטנא כוותיה עכ"ל וכ"כ הרא"ש שם סי' יו"ד משמע הא לאו הכי היה הלכה כר' יהושע דהלכה כרע"ק מחבירו ולא נגד רבו בפרק הכותב (דף פ"ה). ומה שהעיר ע"ז אאזמו"ר הגאון ז"ל מדין אשה הדרא לקביעותא שבפ"ב דנזיר (דף י"ב ע"א) המובא בפר"ח סי' ק"י ס"ק י"ג לא הבינותי כי הנה עיקר פי' קבוע היינו שהאיסור ניכר וידוע במקומו וגבי אשה כ' התוספות בנזיר שם ונהי דלא קבוע לגמרי מ"מ דמי קצת לקבוע ולפע"ד א"צ לזה דשם י"ל דהוי קבוע לגמרי שהרי האשה עצמה יודעת שנתקדשה וא"כ היא יודעת שאחותה אסורה לזה ואפשר ע"ז חשוב האיסור קבוע ואף את"ל דזהו אינו וה"ל קבוע דרבנן כהא דאמרינן

פ"ח דזבחים (דע"ג סע"א) גזירה שמא יקח מן הקבוע אף שא"י האיסור ומעורב רק כיון דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי א"כ כיון דאינו בטל חשוב קבוע ועיין מזה בסה"ת סי' נ"א ודוקא כי האיסור ניכר כו' שייך לומר כל קבוע כו' והא דמשני כו' גזירה כו' לאו דוקא כו' אלא כו' משום דבעלי חיים לא בטילי כו' וכה"ג באשה דלא גרעא מבעלי חיים דלא בטלי לכן ה"ל קבוע ומה ענין זה לדבר איסור שאינו חשוב ומתבטל אילו נתערב מין במינו להכי גם כשנתערב מבשא"מ כיון דא"א לבררו ולהוציאו משם דומיא דמקפה ושום שפיר מתבטל ומה ענין זה לאשה שהוא דבר שאינו בטל ועוד זאת גם לדברי קדשו אין ללמוד מזה לחצי שיעור דאשה פשיטא דדומה לאיסור שלם כמו כעדשה מן השרץ וחמור מיניה דחשוב בריה לדברי הכל משא"כ בשנחתך האיסור לחתיכות פחות מחצי שיעור אין דומה לשם כלל ועוד ראיה הנה בסה"ת סי' חמשים כ' אבל מין בשאינו מינו צריך ששים בהיתר אפילו בדבר יבש כו' ואם מכירו יסיר האיסור ואם אינו מכירו כגון שנחתך בחתיכות קטנות בטל בששים עכ"ל והאי אם אינו מכירו כגון שנחתך כו' א"א לומר שהוא בענין שדומה לגמרי לשאינו מינו. דא"כ היינו מחוי שנזכר שם אלא מיירי שנחתך כ"כ לחתיכות קטנות עד שא"א לברר כולו ושישאר המאכל מין מאכל כ"א יופסד וכענין השום במקפה כנ"ל וכן פי' באו"ה כלל כ"ג סי' ח' וז"ל והטעם (ר"ל למ"ש סה"ת דבעינן ששים) משום דמין בשא"מ חמור יותר מבמינו אף בדבר יבש שאין נ"ט זה בזה לפי שנקרא דבר שיש לו תקנה דיכול קצת להכיר האיסור ולהסיר ומ"מ בטל שפיר בששים דמאחר שהוא כ"כ מועט (ר"ל רק אחד משששים) ואינו מוצאו נקרא שפיר דבר שאין לו תקנה עכ"ל וע' בספר חמודי דניאל ה' תערובות סי' כ' מה שהקשה על הפר"ח סי' ק"ב סק"ח וסי' ק"ט ס"ק ד' כגון חתיכה שבלועה מחלב כו' מסוגיא דגמרא רפ"ח דזבחים (דף ע"ד) דחתיכה דבשר בחלב היה בטלה לולי שהיא חהר"ל ולפמ"ש בשם או"ה לק"מ דהכא לא דמי כלל למכיר האיסור כיון שעתה אינו מכירו וא"א להכירו כ"א ע"י טורח גדול ועיין בא"ח סי' תס"ו ס"ד ובח"י שם דהפירור יבש אינו מתבטל בקמח ופי' אזמ"ו נ"ע דה"ל כיבש בלח ובאמת מאחר ששם אחר הריקוד א"א להכיר האיסור בשום אופן אין להחמיר כלל לולי מצד האומרים דחוזר וניעור אבל עכ"פ יש ליתן ע"ז דין קמח חמץ שנתערב בקמח דפסח ואינו ענין לדין יבש בלח:

קיצור. עוד ראיה ממשנה פ"ד דתרומות שאינו ענין לדין אשה הדרא לקביעותא פ"ב דנזיר (י"ב) גם ראיה מסה"ת סי' נ' ואו"ה כלל כ"ג דין ח"י גם קצת ראיה מהקושיא שהקשה החמודי דניאל על הפר"ח סי' ק"ט סק"ד מזבחים ע"ד לפ"ז אין להחמיר בדין הנזכר בש"ע א"ח סי' תס"ו ס"ד ויש להתיר לאפותו קודה"פ:

סימן עא

בענין ספיקא דאורייתא אם הוא לחומרא מן התורה כדעת הרשב"א בתה"א בית רביעי שער א' דף ק"ב ע"א דעת סה"ת סי' ע"ו הוא ודאי כהרשב"א כמש"ש ומורי רבינו מפרש דנתערבה קאי שפיר אספיקה דכיון דמן התורה אסורה כו' וגם לר"ת דמפרש דנתערבה קאי אודאה דאילו אספק טרפה שנתערבה אמאי אסורה ה"ל ספק ספיקא ס"ל ג"כ דספיקא אסורה מן התורה אלא דבהא פליג על ר"י דמ"מ כיון שנתערבה איכא שני ספקות ולא ס"ל דספיקא חשובה כודאי אבל ודאי ס"ל דהספק הראשון אסור מה"ת אלא דס"ל דמ"מ כיון שנתגלגל עכשיו להיות שני ספקות הותרה ומה גם דמדאורייתא בלא"ה אפילו ודאי איסור חד בתרי בטיל:

לכן כשיש ג"כ ס"ס שריא גם מדרבנן:

גם מהסוגיא פ"ג דבכורות (דף כ' ע"ב) דפליגי ר' יהושע ורע"ק אם חלב פוטר מהבכורה אע"ג דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות דעכ"ז ס"ל לרע"ק דחלב אינו פוטר וחיישינן למיעוטא אעכצ"ל שלדברי שניהם ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה ורק כיון דאיכא רובא פוטר לחד תנא ואידך פליג וחייש אף למיעוטא מדרבנן אבל אי ספיקא דאורייתא אינו אסור מן התורה רק מדרבנן איך יעלה על הדעת לאסור גם ברובא ואין לומר דהתם היינו טעמא משום דאיכא חזקה דמסייע למיעוטא דאוקמא הבהמה בחזקת שלא ילדה כמו שכתבו התוספות שם בשם ר"ת הנה כיון שחולבת אתרעי החזקה ועוד דמיעוטא אפילו בהדי חזקה לא חשוב כרובא ולא הוי אף כפלגא ופלגא כמ"ש בתה"א דף ח' במשמרת הבית שם דף ז' ע"ב וז"ל וההיא דיבמות פרק בתרא כו' ואמרינן אתי מיעוטא דמפילות וסמוך לחזקה והוי פלגא ופלגא כו' אי בעי אמינא דההיא ר' מאיר היא כו' אבל לרבנן מיעוטא כמאן דליתיה דמיא ועוד אפילו את"ל דרבנן אפילו לרבנן אמרה כו' עוד אני אומר דשאני ההוא מיעוטא דהתם כו' משום דאותו מיעוט מרע הרוב ממש כו' עכ"ל. ור"ל דה"ל תרי מיעוטי מיעוט שאין מתעברות ומהרוב דמתעברות יש מיעוט מפילות היוצא מזה שיש סברות דלרבנן לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה כו' וא"כ אם בפלגא ופלגא מדאורייתא שריא כסברת הרמב"ם הכא גבי רובא ומיעוטא היה ראוי שיהיה שרי' לכ"ע גם מדרבנן ועוד דהתוספות שם כ' שי"ל דאין שם חזקה בהדי מיעוטא כי יש ג"כ חזקה לנגד. וכמ"ש ג"כ התוספות ר"פ בתרא דיבמות (דקי"ט סע"א) ד"ה מחוורתא גבי מטעמא דחלב לא מיפטרא אע"ג דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות אלמא חיישינן למיעוטא אע"ג דליכא חזקה בהדי מיעוטא כו' וכ"כ הרא"ש שם סי' א' וע"ש במ"ש ומיהו קשה מדאמרינן פ"ג דבכורות כו' ומאי פריך שאני התם שחזקה

מסייע להמיעוט כו' ועוד קשה כו' ע"ש שהכריח מהגמרא דגבי רוב בהמות אין חולבות אא"כ כו' ליכא חזקה המסייעת למיעוט ומקור דברי הרא"ש הוא מדברי התוספות פ"ג דבכורות (דף כ' ע"ב) גבי ויש לתמוה אהא דפריך הכא לר' יהושע כו' ומאי קשה בההיא דיבמות ליכא חזקה בהדי מיעוטא כו' וכ"ד התוספות פ"ק דחולין (דף י"א סע"ב) ד"ה לרבי מאיר וגם ה"ל חזקה העשויה להשתנות כמו ספ"ד דקדושין (דע"ט ע"ב) ביומא דמישלם שית וה"נ הרי רוב בהמות יולדות וכן מדאמרינן יצתה מליאה חוששת אף דמ"מ רובא להתירא כדאי' בהדיא בבכורות (ד"כ ע"ב) וכמו שהביא בחה"ר ביבמות שם דר' יוסי ור"ש ס"ל דכה"ג חשוב רובא ומה שדחה דברי ר' יוסי ור"ש אינו נראה כיון סוגיא דבכורות הנ"ל כותייהו עכ"פ מזה ג"כ מוכח כהרשב"א דספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה ולא כהרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן דא"כ ברובא אין שום מקום לחוש וגם כיון ר' מאיר חייש למיעוטא ולמשמעות סוגיא פרק כסוי הדם משמע דהוא מן התורה מדאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע לי' רובא א"כ כש"כ לרבנן ספיקא דאורייתא לחומרא הוא מן התורה ואף למ"ש התוס' חולין י"ב דר"מ חושש למיעוטא מדרבנן מ"מ ספיקא דאורייתא ודאי לר"מ מה"ת מאחר דמדרבנן חייש גם למיעוטא ובספיקא דאורייתא לא שמענו פלוגתא בין רבנן לר"מ א"כ ודאי לרבנן ג"כ ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה:

גם יש להוכיח דבספק שקול מוקמינן אחזקה לרבנן מאחר דלר' מאיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה עכ"פ לרבנן ג"כ י"ל סמוך פלגא של הספק לחזקה ואיתרע ליה הך פלגא השניה מיהו י"ל טעם להאומרים דבספק שקול לא מעמידין על החזקה כיון לפעמים גם ברובא מחמירין כמו בענין יצתה מליאה חוששת וסמוך חזקה לפלגא לא הוי כמו רובא ממש מיהו לר' מאיר י"ל לא מוקמינן אחזקה בספק שקול כיון דחייש אף למיעוטא בדליכא חזקה לא לכאן ולא לכאן רק בדאיכא חזקה להתירא אז דוקא לא חייש למיעוטא פב"ת דיבמות (דף קי"ט ע"ב) משום דאז נחשב המיעוט כמו מיעוטא דמיעוטא א"כ דוקא למיעוטא לא חייש בכה"ג אבל לספק שקול משמע ודאי דחייש אף בכה"ג דהא לא נחשב כמיעוטא דמיעוטא רק כמיעוטא לבד ומ"מ מזה גופא משמע דלרבנן בספק שקול וחזקה להתירא יש להקל וכן בחדושי הרשב"א הקשה ביצתה מליאה אף למ"ד דלא חיישינן שמא הפילה נצרף החזקה לשוק עם הפלגא דנקבות ונתירה לשוק ותירץ כיון דודאי נתעברה ליכא חזקה כו' עכ"פ ס"ל דחזקה מהני בספק שקול:

גם מדחיישינן לספק דרוסה ולא מוקמינן אחזקה ואם ספק דאורייתא אינו אסור כ"א מדרבנן אע"ג דליכא חזקה א"כ כשיש חזקה היה צ"ל מותר גם מדרבנן ומ"ש התוספות

משום דשכיחא נדחקו בזה משום דס"ל בספק שקול מוקמינן אחזקה הגם דספק דאורייתא לחומרא מן התורה עכ"ז ס"ל דמוקמינן אחזקה מן התורה ע"כ נדחקו דספק דרוסה שכיחא אבל א"כ מ"ט דמ"ד אין חוששין לספק דרוסה אלא י"ל דטעמו דס"ל להפך שאין הספק שקול כי ספק אם דרס ואת"ל דרס שמא אינה טרפה ומ"ד דחוששין אף אם נאמר דס"ל דדרוסה שכיחא כמ"ש התוספות מ"מ כיון שיש נדרסי' שאינן טרפות א"כ ה"ל רק ספק שקול וא"כ קשה אם ספק שקול אינו אסור כ"א מדרבנן א"כ אמאי לא מוקמינן אחזקה אע"כ ספק שקול אסור מן התורה ולכן אף כשיש חזקה אסור מדרבנן או אפשר גם מדאורייתא היכא דאיתרע החזקה וע' ת"ש סי' כ"ט סס"ק א' וע' חה"ר פ"ק דחולין (דף יו"ד) ד"ה ולענין כל ספק בשחיטה וכדאמרינן (דף נ"א) מתקיף לה רבינא כו' ע' חו"ד ריש דיני ס"ס סס"י ק"י שהביא ראי' להרמב"ם מסוטה כ"ט והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל דאמרינן כשנגע בודאי ולא כשיש ספק וכה"ג אמרינן דם ולא כתם ובירושלמי כי ישבו אחים בודאי ולא בספק מ"מ גבי דם ולא כתם משמע דרק שם גילה התורה כן ע"ש בס"ט סס"י ק"צ:

עוד נ"ל ראיה גדולה דספק דאורייתא אסור מן התורה מדין קבוע דהיינו ט' חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת מהן ואינו ידוע מאיזה מהן לקח ספיקו אסור בפ"ק דפסחים (ד"ט ע"ב) ופירש"י שאין הולכין בו אחר הרוב אלא נדון כמחצה על מחצה ומדאוריי' הוא כדפירש"י שם ד"ה ולקח מאחת מהן ובתוס' שם סד"ה היינו תשע חנויות והשתא ק"ו מה הכא דהוי רוב גמור שמן השחוטה הוא כיון תשע חנויות כולן מוכרות בשר שחוטה כו' אפ"ה כיון דקבוע הוא נחשב כמחצה על מחצה ואסור מן התורה כ"ש וק"ו כשיש ספק שקול ממש אם הוא בשר שחיטה או בשר נבלה דאסור מה"ת מחמת הספק וכן מבואר בהדיא בספ"ק דכתובות (דט"ו ע"א) דקבוע הוי מדאורייתא דאפילו תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהם חשוב זה ספק אף להקל בספק טומאה ברה"ר יעו"ש ומדאורייתא מנלן כו' ע"ש וגם מדאמרינן שם אילימא מתשעה חנויות כו' התם לחומרא. ור"ל דלמא מדאורייתא כל קבוע לאו כמחצה על מחצה דמי לקולא להקל בספיקו אלא אזלינן מדאורייתא אחר הרוב והכא גבי תשע חנויות כו' דדייני ליה כספק זהו לחומרא ואם ספק דאורייתא מה"ת להקל אפילו בספק שקול איך יחמירו כשיש רוב להקל רק מחמת דין קבוע ואין לומר דהתם ה"ל כמו איקבע איסור וכמו חתיכה משתי חתיכות דמייתי אשם תלוי דזה אינו דכיון שיש רוב ממש להקל לא חשוב איקבע איסורא. ע"כ ודאי קיל זה משאר ספק שקול ממש ועיין בש"ך סי' ק"י ס"ד ס"ק כ"ב דס"ל דהרשב"א והה"מ מקילים בספק דקבוע יותר מבספק פשוט

והנה מסוגיא פ"ק דחולין (ד"ט ע"ב) דרצה לדמות ספק איסורא לספק סכנתא שלא להעמיד הספק על החזקה והשיבו אביי דע"כ יש לחלק בין איסורא לסכנתא דהא ספק טומאה ברה"ר טהור ואילו ספק מים מגולים אסורים א"ל התם הלכתא גמירי לה וא"כ מדהוצרך הלכתא לטהר ספק רה"ר ש"מ שאר ספק דאורייתא לחומרא מן התורה אלא דלא דמי לספק סכנתא וגם בפרק כיסוי הדם (דפ"ו ע"ב) אמרו אם אמרו ספק טומאה לטהר יאמרו ספק איסור להתיר וכיון אפילו ספק טומאה ברה"ר לטהר הוא ע"י הלכתא גמירי לה א"כ בספק איסור ודאי איסורו מה"ת שוב ראיתי מזה בשו"ת מהרי"ט חלק שני חלק יו"ד סי' א' דף ח' ע"א שהקשה כן ותירץ אבל התירוץ דחוק גם ממש"ש מהרי"ט בתשו' סי' ב' בשם המרדכי שיש כמה מקומות בגמרא דאפילו בשני ספיקות אין מתירין הגם שכ' ליישב עכ"פ מזה משמע ג"כ דבחד ספיקא האיסור מן התורה דאם גם בחד ספיקא אין איסור תורה כ"א איסור דרבנן לא הי' ראוי כלל להחמיר כשיש שני ספיקות ממש כמו שהביא שם אף שיש איזו פקפוק על הס"ס עכ"ז לא הי' ראוי להחמיר א"ו חד ספיקא אסור מדאורייתא ואין ניתר מן התורה אלא כשיש שני ספיקות לכן כשיש לפקפק על הס"ס אסרו:

והנה במש"ל להביא ראי' מקבוע ראיתי בפמ"ג סי' ק"י בשפ"ד ס"ק י"ד כ' ואף להרמב"ם ז"ל שסובר ספיקות דאורייתא מדרבנן הוא מ"מ הכא גבי קבוע מודה דאסור מה"ת ומשום דאיקבע איסורא וה"ט דאשם תלוי וכדבעינן למימר לקמן בעזה"י בקונט' הספיקות עכ"ל נשמע דמבאר דספק דקבוע חמור מספק שקול וזה הפך ממ"ש הש"ך ס"ק כ"ב אבל באמת זה דוחק דלא נק' איקבע איסורא רק בשני חתיכות לא בכה"ג דתשע חנויות כו' אלא דחידוש הוא דהתורה אסרה בקבוע אבל אין חמור משאר ספק שקול וע' פמ"ג בכללי ס"ס סעיף כ"ה:

והנה התוספות פ"ב דכתובות (דכ"ב ע"ב) סד"ה באשם תלוי א"נ לאו אשם תלוי ממש קאמר אלא כלומר באיסור אשם תלוי עכ"ל וכ"כ עוד פ"ד דכריתות דף י"ז ב'). הרי ר"ל אע"ג דליכא חיוב אשם תלוי משום דלא דמי לחתיכה משני חתיכות כ"א לחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן מ"מ יש כאן איסור אשם תלוי. מבואר דספיקא דחתיכה א' ספק של חלב ספק של שומן הוי ג"כ איסור תורה והנה בכריתות פ"ד (די"ז ע"ב) למ"ד דבעינן חתיכה משני חתיכות יש ג' טעמים האחד דבעינן מצוות וזהו דעת רבא הב' ר' זירא משום שתי חתיכות אפשר לברר איסורו ופרש"י ד"ה אפשר לברר דאשם תלוי אינו בא אלא להגין מן היסורין עד שיוודע לו כו' הלכך שתי חתיכות כו' אבל חתיכה אחת ואכלה אי אפשר לברר ור"ל דלכן אין שייך אשם תלוי שבא להגין על היסורים

עד שיוודע לו ובחתיכה א' שאי אפשר שיוודע לו אין אשם תלוי מגין וא"כ מבואר מזה דלטעם זה אין חילוק לענין חומר הספק בין חתיכה א' לשתי חתיכות דהא דבחתיכה א' אינו מביא אשם תלוי אינו כלל מפני קלות הספק כלל רק משום שאין אשם תלוי מגין על ספק זה וצ"ל דהמסייעי' סברת הרמב"ם זהו רק לר"נ דס"ל הטעם משום איקבע איסורא וא"כ חמור זה הספק יותר אבל קשה דהא לר"נ בשתי חתיכות ואכל א"י את הראשונה ואח"כ אכל ישראל את השנייה חייב משום דאיקבע איסורא מעיקרא וחייב ודף י"ח סע"א מבואר דלרבנן פטור בכה"ג ורבי מחייב א"כ לרבנן פטור בכה"ג מאשם תלוי אף שלענין חומר הספק אין שייך כלל לחלק בין אכל הא"י את הראשונה ובין שתיהן קיימות ואעפ"כ פטור מאשם תלוי ובודאי דבכה"ג הספק הוא מדאורייתא לכל הדיעות שהרי ספק זה הוא חתיכה משתי חתיכות רק דלענין אשם תלוי פטור משום דבשעת האכילה ליכא שני חתיכות אף שהספק הוא מדאורייתא א"כ כמ"כ מהסתם גם בחתיכה א' משתי חתיכות האיסור הספק הוא מדאורייתא דממה שאינו מביא אשם תלוי אין שום ראיה לומר שאינו ספק האסור מה"ת כיון דגם בשתי חתיכות הדין כן כשנאכל אחד מהן תחלה ושם בודאי הספק אסור מן התורה דאיקבע איסורא וחמור טובא ודאי מדין דאיסור קבוע אך הנה הרמב"ם פוסק כרב נחמן וכרבי ולא כרבנן בפ"ח מה' שגגות ה"ד ולפ"ז אפשר לקיים סברת הרמב"ם דגבי חתיכה א' קיל הספק מבשני חתיכות אף שנאכל א' מהן אבל כבר השיגו הכ"מ שם כיון דרבא דבתרא הוא לא ס"ל כרב נחמן ור' זירא סבר כוותיה וס"ל כרבנן דפליגי על רבי ודאי ראוי להיות הלכה כרבנן נגד רבי וכר' זירא ורבא וראיתי להלח"מ כ' טעם לדברי הרמב"ם ע"פ משנה פ"ה חלב ונותר לפניו ולע"ד י"ל תנא זה ס"ל כמ"ד דבחתיכה א' משתי חתיכות ג"כ חייב דהכי ס"ל לברייתא בנדה פכה"י דף י"ד ע"ב וכ"פ רב אסי פ"ד דכריתות (די"ז ע"ב). ואף גם אם מתניתן רבי היא יש לפסוק כרבנן דפליגי על רבי משום שהם רבים ועוד דרבא ור' זירא דבתראי נינהו פסקו כן:

והנה פ"ק דכתובות (ד"ט ע"א) מאי קמ"ל תנינא האומר לאשה קדשתיך והקשה בשט"מ הלא שם איסור ודאי שכשאומר קדשתיך לפי דבריו אסורה עליו ודאי י"ל ע"כ נאמן לשווייה אנפשיה חד"א אבל הכא אף אם נאמן הוא רק איסור ספק והוה אמינא שבאיסור ספק אין נאמן וצ"ל דכיון דאיסור ספק הוא ג"כ מן התורה ע"כ שפיר שייך מאי קמ"ל כיון דא ודא איסורא דאורייתא הוא אבל להרמב"ם דאיסור ספק הוא רק מדבריהם א"כ טובא קמ"ל דגם באיסור שמדבריהם נאמן לשווייה אנפשיה חד"א ומדפריך בפשיטות מאי קמ"ל משמע ודאי דגם איסור ספק הוא מה"ת:

ובתוספות שם ד"ה ואיבעית אימא וא"ת אכתי ס"ס הוא שמא באונס שמא ברצון ואת"ל ברצון שמא כשהיא קטנה ופתוי קטנה אונס הוא כו' וי"ל דשם אונס חד הוא עכ"ל וכ"כ בשט"מ שם ובודאי דיש כאן יותר מספק שקול להתירה דאף דאונס אינו ספק שקול מ"מ הספק שמא זינתה בעודה קטנה ברצון או באונס ה"ל ודאי ספק שקול וכשנוסיף ע"ז הספק שמא זינתה בגדלות באונס אף אם היה רק מיעוטא לגבי רצון דגדלות י"ל סמוך מיעוטא לפלגא דבקטנותה זינתה ברצון או באונס וה"ל רובא ובשלמא אם ספק שקול אסור מן התורה להכי אף שיש כאן רובא הבא משני ספיקות להתירא כיון דשם אונס חד הוא לא הוי ס"ס גמור ואסורה אבל אם גם בספק שקול אין כאן איסור תורה רק מדבריהם וא"כ הכא שיש כאן כמו רובא להתיר י"ל דאין להחמיר גם מדבריהם א"ו מוכח מכאן ג"כ דספק שקול אסור מן התורה ובעינן דוקא שני ספיקות והכא אין זה ס"ס גמור אף דעדיף מספק שקול והנה הרמב"ם פ"ג מהא"ב הלכה ב' ס"ל דקטנה יש לה רצון להאסר על בעלה וכ' ההמגי"ד שהוציא דינו מפ"ק דכתובות ואיבעית אימא כגון שקיבל בה אביה קדושין פחות משלשה שנים ויום א' וקשה דאכתי שני ספיקות נינהו כו' אלא ש"מ שאפילו קטנה שזינתה ברצון נאסרה על בעלה עכ"ד וע' מזה במנחת יעקב בדיני ס"ס סעיף י"א ס"ק כ'. וי"ל הרמב"ם לשיטתי' אזיל דספק דאורייתא אינו אסור אלא מדבריהם ולכך אין מספיק תירוץ התוספות דשם אונס [חד[הוא וכמ"ש לעיל דאם אסור רק מדבריהם יש להתיר בכה"ג כיון דמ"מ יש כאן יותר מספק שקול דהא יש שני צדדים להקל ולכן הוצרך לומר דקטנה שזינתה ברצון נאסרה לבעלה וע"כ אין כאן שני ספיקות כלל א"כ לפ"ז כל הפוסקים דס"ל דפיתוי קטנה אונס הוא ולא נאסרה לבעלה כדאיתא ביבמות פרק ד' אחין (דל"ג סע"ב) פיתוי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרא שרי א"כ לדידהו הרי יש שני צדדים להקל רק דשם אונס חד הוא עכצ"ל דס"ל בפשיטות דספק דאורייתא איסורו מן התורה ממש. ולהכי בעינן ספק ספיקא וכיון דשם אחד הוא אף שההיתר קרוב יותר מן האיסור לא מהני שאין זה ס"ס ממש:

ענ"ל ראיה ממ"ש בגמ' פסחים פרק אלו עוברין (דף מ"ד ע"א) איתיביה שתי קדרות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהם שתי מדוכות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין שאני אומר תרומה לתוך תרומה נפלה וחולין לתוך חולין נפלו ואי אמרת כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר ופרש"י ותלינן לקולא בעון מיתה ודילמא תרומה לתוך חולין נפל וכי אכיל לה איכא כבכא"פ כו' ע"ש ואס"ד הא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו מן התורה א"כ מאי פריך כ"כ בפשיטות אמאי אמרינן שאני אומר הא מן התורה שריא ורבנן אסרו הספק א"כ הכא

י"ל כיון הקדרה של חולין יש לה חזקת היתר לזרים מצטרפין החזקה עם הפלגא של הספק שמא חולין נפלו לכן אמרינן שאני אומר מה גם לדעת הרמב"ם פ"א מה' חמץ ה"ו על תערובות איסור כזית בכא"פ אע"פ שלוקין עליו אין חייבין עליו כרת:

א"כ לא דמי לאכילת עצם האיסור לבד בלי תערובות וכ"מ קצת ממ"ש בגמ' דפסחים שם וכזית בכא"פ דאורייתא הוא א"ל אין אי הכי אמאי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בכותח הבבלי והרי ר"א ג"כ אומר דבכותח הבבלי אין בו כרת כמבואר שם דף מ"ג ע"א וא"כ ה"ל להש"ס להקשות דאם כזית בכא"פ דאורייתא אמאי גם לר' אליעזר אין בו חיוב כרת אלא צ"ל כמ"ש הרמב"ם והיינו דאע"ג דכבכא"פ הוא דאורייתא אף לחיוב כרת זהו כשאוכל האיסור בלי תערובות כי אם ששוהה באכילתו כדי אכילת פרס אז י"ל חייבין עליו כרת ג"כ אבל בשנתערב הכזית בשאר אוכל בכדי אכילת פרס י"ל אף שלוקה ע"ז מ"מ אין חייבין עליו כרת וא"כ מאי מקשה הש"ס כ"כ בתוקף ואי אמרת כבכא"פ דאורייתא אמאי אמרינן שאני אומר הא י"ל דשפיר אמרינן שאני אומר משום כיון דהא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו כ"א מדרבנן וא"כ הכא שיש להקדרה חזקת היתר לזרים וגם כבכא"פ בתערובות קליש מאיסור בעין לענין מיתה וכרת להכי אמרינן שאני אומר ולא החמירו חכמים לאסור ספיקו בכה"ג ואף שהתוס' ביבמות פרק הערל (דפ"ב סע"א) ד"ה שתי קופות אחת של חולין כו' חילקו בין ברייתא זו ובין המשנה דתרומות פ"ז משנה ה' בדין שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו ידוע לאיזה מהן נפלה דשם שפיר יש חזקה לקופה של חולין להעמידה בחזקת היתר לומר אוקי חולין אחזקתייהו אבל בהברייתא שתי קופות כו' ולפניהם שני סאין כו' לא שייך כולי האי לומר אוקי חולין של הקופה אחזקתייהו כו' ור"ל כיון דודאי נפלה סאה א' לתוך הקופה רק שאינו ידוע אם היא תרומה או חולין הנה כתבו רק לא שייך כולי האי לומר כו' אבל מודים שאין לדחות החזקה לגמרי כיון מה שנפל לתוכה הוא ספק שמא של חולין נפלו י"ל מעמידין החולין של הקופה אחזקתייהו וכ"נ דעת הירושלמי דתרומות שם שזהו שוה לדין המשנה דתרומות פ"ז משנה ה' שהרי התוספות ביבמות שם לשטתייהו כתבו דאפשר דבדין המשנה דתרומות אפילו ר"ל שרי בלא רבייה דסמכינן אחזקת חולין שבקופה ולהכי לא פליג אמתניתין אלא אברייתא עכ"ל והרי הר"ש בתרומות שם כ' ומיהו אמתניתין נמי פליגא עלה בירושלמי ר' יוחנן וריש לקיש עכ"ל א"כ להירושלמי שוה החזקת היתר בדין הברייתא שבגמ' דפסחים (דף מ"ד ע"א) וביבמות (דפ"ב ע"א) כמו בדין המשנה ה' פ"ז דתרומות הנ"ל וכיון שכן לשטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא אינו מדאורייתא כ"א מדרבנן תגדל הקושיא על

הש"ס דפריך בפשיטות איך אמרינן שאני אומר ומהו הקושיא כיון שיש חזקת היתר וכבכא"פ דאינו שוה לאיסור בעין י"ל שלא אסרו חכמים זה הספק א"ו מוכרח דספיקא דאורייתא הוא לחומרא מדאורייתא לכן פריך בפשיטות איך אמרינן שאני אומר שא"א להתיר בשום פנים איסור ספק דאורייתא אף שיש חזקה ואף לד' התוס' שם ביבמות שאין זה חזקה כולי האי מוכח כן כמ"ש ועיין בירושלמי ר"פ בתרא דיבמות ספק אחד מדבר תורה להחמיר משמע בהדיא דספק דאורייתא לחומרא הוא מדבר תורה וכן הוכיח עוד בקה"ע שם:

סימן עב

מקור דין זה דספק דרבנן ע"י גלגול לא אמרינן ביה ספק דרבנן לקולא אינו כמו שחשבת שהרמ"א בד"מ סי' נ"ז חידש סברא זו מדעתו כ"א תלמוד ערוך הוא פ"ק דביצה דף ג' ע"ב) גבי וספיקה אסורה ואם נתערבה באלף כולן אסורות וע"ש בתוספות ד"ה ואחרות דהפשט הפשוט משמע דהאי ואם נתערבה אספיקה קאי וכ"כ התוס' בזבחים (פ"ח דף ע"ב תחלת עמוד ב') וז"ל דקתני וספיקא אסור ומוקי לה בספק טרפה וקתני נתערבו באלף כולן אסורות עכ"ל וכן פסק בסה"ת סי' ע"ו ובסימני סה"ת סי' ע"ד דביצה ספק טרפה כו' ונתערבו אפילו באלף כולן אסורים כאילו נתערב וודאו של איסור וכמ"ש ג"כ בש"ע יו"ד סי' ק"י ס"ט ובש"ך סי' ק"א ס"ק ב' והרי אף שהאיסור בעצם הביצה הוא ספק דאורייתא מ"מ עכשיו שנתערבה הוא ספק דרבנן דלו יהא ודאי איסור דאורייתא הרי חד בתרי בטל מדאורייתא וא"כ האיסור על כל הביצים רק מדרבנן והרי יש כאן ספק שמא הביצה כשרה וה"ל ספק דרבנן אע"כ כיון שע"י גלגול בא לו שהוא דרבנן לא אמרינן ביה ספק דרבנן לקולא וקושיא זו שיהי' בטל מצד ספק דרבנן הקשה המ"כ שהביא הב"י סי' נ"ז בענין ספק דרוסה שנתערב שאינה בטילה וז"ל ועוד קשה והלא אפילו בודאי דרוסה שנתערבה היה מותר מן התורה ברוב רק מדרבנן אסור בדבר שבמנין וא"כ כל העדר בספק דרבנן והיה לנו להקל עכ"ל ומה שמקשה המ"כ על ר"י ולכאורה היה לו להקשות זה על הגמרא דביצה (ד"ג) הנ"ל אך י"ל המ"כ לא מקשה על הגמרא משום דבגמרא יש לדחות דהפירוש כמ"ש ר"ת דנתערבה באלף לא קאי אספיקה אלא אודאה:

כמ"ש התוספות בביצה שם בשמו וכן בזבחים שם ומ"מ משמע מהתוספות שם ושם דס"ל עיקר יותר דאספיקה קאי ועיין מזה בתה"א בית רביעי שער שני (דקי"ד סע"ב ודקט"ו) שכן פי' ר"י הזקן בעל התוספות דאספיקה קאי והביא ג"כ פירוש ר"ת דאודאה קאי ושם (דף קט"ז ע"א) הקשה מזבחים פרק התערובות על שטת ר"ת יעו"ש גבי מ"ש

וקשיא לי כי ליכא רובא נמי הא איכא בכל חד וחד שבתערובות שני ספק ספיקא כו' וזה כדעת רבינו יצחק ז"ל עכ"ל ומ"ש אח"כ וי"ל עוד כו' הרי הוא כגופו של איסור אין זה מוכרח וכן הבד"ה דף קט"ו ע"ב ס"ל בפשיטות דאספיקה קאי כפירוש ר"י וע"ש במ"ש הבד"ה ולישנא אחרינא אליבא דרבינו יצחק ז"ל. ולכאורה המשנה רפ"ח דזבחים נתערבו בכלאים או בטרפה כו' ירעו עד שיסתאבו וימכרו ופי' בטרפה היינו בספק טרפה כמ"ש בגמרא (דף ע"ד ב') כגון דאיערב בנפולה ופרש"י ספק טרפה היא וכן דרוסת הזאב ג"כ י"ל ספק טרפה היא כיון דמהני לה בדיקה וא"כ קשה דה"ל ספק ראשון בגופו וספק שני ע"י תערובות או דה"ל ספק דרבנן כנ"ל בשם המ"כ וא"כ אמאי ירעו עד שיסתאבו הא יש בכל א' רק ספק דרבנן או שני ספיקות בדאורייתא אלא מזה משמע כשטת ר"י הזקן דנתערבה באלף כולן אסורות דרפ"ק דביצה קאי על ספק טרפה ואע"פ שיש ליישב בדוחק מ"מ פשטא דמלתא משמע כשטת ר"י ויותר משמע כן בתוספות דזבחים שם (דף ע"א) ד"ה ובטרפה והקשה רבינו אפרים כיון דלא ידיעא מה מועלת כאן רעייה דלמיכלה אי אפשר משום ספק טרפה כו' ע"ש ואמאי אי אפשר הא יש כאן רק ספק דרבנן ולקולא או שני ספיקות בדאורייתא דלאכילת אדם שריא לשטת ר"ת דנתערבה רק אודאה קאי ולא אספיקה דבשלמא לגבי אכילת מזבח י"ל בקדשים החמירו או דמזבח ה"ל כאדם אחד וס"ל כמ"ש רמ"א בש"ע סי' ק"י סעיף ח' ומ"מ אין לאדם אחד לאכול את כולן כו' (וגם זה אינו מוכרח דעכ"פ סגי בשאחד מהן ירעה עד שיסתאב דאז לא יאכל המזבח את כולן) אבל למכור לחולין ודאי לא שייך האי טעמא דבאמת לא ימכרו לאדם אחד כ"א לשני בני אדם וא"כ מאי מקשה רבינו אפרים אע"כ פשיטא להו כשטת ר"י הזקן ולכן לא מצא תירוץ רק משום שיש לה בדיקה לאחר שחיטה גם על החילוק שבין נודע הספק הראשון קודם שנתערב ובין לא נודע עד שנתערב יש הרבה חולקים אלא ס"ל דאין החילוק תלוי בזה אלא במציאות דאם במציאות הענין א"א לבוא השני ספיקות אלא בבת אחת מקילין והוי ס"ס כו' אבל אם במציאות הענין אפשר לבוא הספק הראשון קודם השני כגון ההיא דספק טרפה שנתערבה אע"ג שלא נודע לנו האיסור אלא אחר שנתערב לא הוי ס"ס עיין מזה ג"כ בכנה"ג סי' נ"ז בהגהת הב"י אות קי"ט והקושיא שהקשית ע"ז מדברי הרי"ף פרק כל שעה שאני התם דשני הספיקות נולדו ובאו כאחד ממש ר"ל בשעה שנולד הספק על החטים שבתבשיל דה"ל ספיקא דאורייתא אז ג"כ נולד הספק דרבנן על התבשיל וה"ל כדין ביצת ספק נבלה בי"ד סי' פ"ו ס"ג בש"ך שם ס"ק י"א והיינו משום שברגע זו שנולד הספק בשחיטה על התרנגולת דה"ל לגבי התרנגולת ספק דאורייתא ואפילו ספק בשחיטה באותה רגע ממש נולד על הביצה רק ספק דרבנן לכן

הביצה מותרת וכבר האריך בזה בספר שער המלך על הרמב"ם פרק יו"ד מה' מקוואות כלל ששי:

סימן עג

שאלה ריאה שנמצא בה תר"ל ונתערבה בין ב' בהמות אחרות מהו:
תשובה לכאורה נ' דתר"ל כודאי איסור משווי' לי' כמ"ש הב"י סי' ל"ז והב"ח מדאמרי' ריש נדה כיון דאיכא תר"ל כודאי טומאה דמי והתם מדמה איסור לטומאה בענין זה עכ"ד וא"כ גם כשנתערב באחרי' לא בטל ע"פ מ"ש השו"ע סי' ק"א בדין חהר"ל ודבר שבמנין ע"ש בפליתי סק"ה ובפמ"ג וט"ז סק"ו אמנם המעיין ברמב"ם פ"ה מתרומות (ה' כ"ד) גבי חביות שהחמיצה כ' מכאן ואילך ס' ובפ"י מה' מקוואות הל' ה' במקוה שנמדד ונמצא חסר כ' שטהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות ור"ל טומאה ודאית וא"כ יש לחלק בין איסור לטומאה דבאיסור תר"ל אסור רק מספק ולא ודאי וכ"כ המל"מ אמנם בס' שער המלך בה"ת שם חלק עליו ודעתו דאיסור וטומאה שווים כדמוכח מפשטא דגמרא שם ההיא דחביות יעו"ש ואף על פי כן גם לדבריו מ"ל דתר"ל שבטרפות לא חמיר (מ"מ) משום דבפ"ז ממעשר ה"ד כ' ה"ז חושש כו' ותמה המל"מ שם דהא בגיטין (ל"א) מדמי להו למקוה דהוי ודאי משום תר"ל והניח בצ"ע דבר זה. והפר"ח בספר מים חיים לגיטין ספ"ב ישב קושי' זו דשאני מקוה דאיכא למימר חסר ואתאי כדאיתא בריש נדה אבל הכא גבי אבדו שנגנבו או אבדו לגמרי בב"א דליכא למימר אבד ואתאי כו' ולפמ"ש אין לנו עכ"ל ובאמת שזהו ג"כ ד' התוס' חולין לחלק בין סכין שנמצא פגום למקוה מה"ט ובהא א"ש נמי מ"ש הרמב"ם פ"א מה"ש הכ"ד דהוי ס' נבלה אע"פ שיש שם ג"כ תר"ל כמו במקוה אלא דהתם נמי לא שייך חסר ואתאי וכ"ד הפמ"ג סי' י"ח סק"א. והנה מכ"ז יש ללמוד דדווקא בתר"ל דמקוה וכיוצא הוא דהו"ל ודאי איסור משום שיש ריעותא א' גדולה מאד שהיא ריעותא דודאי חסר ואתאי משא"כ כשאין ריעותא כזאת לא חמיר מס' אף שיש ריעותא ברורה שהרי אבדו לפנינו כ"ש בריעותא דטרפות שאין שום אחד מהן ריעותא ברורה כנ"ל שאפי' עכשיו אין כאן טרפות כלל דודאי אע"פ שהחמירו הפוסקים לאסור בזה לא חמור מס' טרפות וא"כ בנתערב יש להקל אם לא נודע הטרפות עד לאחר שנאסר התערובות בהפ"מ עכ"פ כמסקנת הפמ"ג סי' ק"י לסמוך בזה ע"ד המ"כ שבב"י סי' נ"ז ועוד י"ל להקל אף שלא בהפ"מ כי לכאורה איך למדו הראב"ד ור"י להחמיר בתר"ל מההיא דנדה דשא"ה שיש ריעותא א' ברורה משא"כ בזה כו' הנה הת"ש סי' ל"ט סק"א כ' דסירכא תלויה או כסדרן היא לא נקרא ריעותא כלל ולכן ספק אם הסירכא

בכסדרן כ' אפי' לפ"ד הרשב"א ור"י דס"ל דבס' שקול לא אוקמי' אחזקה וה"נ ס' שקול הוא אי כסדרן אפ"ל משום דהרשב"א והרר"י לא קאמרי הכי אלא דוקא היכא דיש ריעותא שהוחל הטורף אלא שמסופקים אם נגמר שאע"פ שאינו רק ס' טרפות וס' שקול מ"ה לא מוקמי' אחזקה כיון שהיה הטורף ויש כאן ריעותא משא"כ בס' כסדרן והנה מדבריו אתה למד דסירכא כסדרן אע"פ שיש עוד ריעותא והוא מה שיש להסתפק שמא לאו כסדרן היא מותרת לגמרי אלא שאין ללמוד מזה לשאר תר"ל כיון דכאן ענין אחד הוא שם סירכות חד הוא סובר עכ"פ סירכא כסדרן עם עוד ס' שאינו כסדרן קיל מריעותא דהוחל הטורף והנה הריעותא דהוחל הטורף קלה היא מריעותא דמקוה אף אם גם זאת חסר ואתאי שהרי (שם) יש ריעותא ברורה לפניך שהרי חסר לפניך רק שד"ס הוא על הזמן וידוע דמחזקי' איסור מזמן לזמן מדאורייתא כדמוכח בנדה (ד"ד) משא"כ בענין הוחל הטורף יש להסתפק שמא לא נגמר עכ"פ וכן הוא בגמרא להדי' (דמ"ג ע"ב) התם לא אתיליד ריעותא פי' בישב לה קוץ בוושט משא"כ בשוחט בסכין ונמצאת פגומה אתיליד ריעותא הרי דסכין שנמצאת פגומה נק' ריעותא אע"ג דלא שייך חסר ואתאי כנ"ל אבל ישב קוץ בוושט אע"פ שזהו הוחל הטורף כמ"ש הרשב"א לא נק' אתיליד ריעותא אלא שזהו לעולא ואנן קיי"ל דלא כעולא מ"מ נשמע מזה דהריעותא דהוחל הטורף לא הוי ריעותא ברורה כנמצא' פגומה ועוי"ל דגם למסקנא דלא קיי"ל כעולא לא מה"ט הוא אלא משום דחיישי' לס"ד והיינו משום דשכיחי כמ"ש התוס' או משום דלא מוקמי' אחזקה בס' שקול כל שיש ריעותא דהוחל הטורף אפי' שזה ריעותא קצת לפ"ד הרשב"א והרר"י א"כ לעולם לאו ריעותא היא גבי ריעותא דסכין פגומה שהרי תי' בזה סתמא דגמרא ולא מוכח כלל דלמסקנא ניידי מזה רק מהא דאמרי' קסבר עולא אין חוששין לס"ד עולא דווקא ולא אנן ומש"ה ניידי ממרי' בישב לה קוץ בוושט ועוד שד' הראב"ן והרשב"א לפסוק כעולא גם בזה וחילקו בין ישב לה קוץ בוושט ובין ס"ד ע"ש וא"כ מוכח מזה עכ"פ שמיקרי לא אתיליד ריעותא כי היכי דלא תקשי' מסכין פגומה ולפ"ז כיון דלא שמעי' בריש נדה דאמרי' כיון דאיכא תר"ל כודאי טומאה דמי אלא בדאיכא ריעותא עצומה שהרי חסר לפניך וגם חסר ואתאי ומוכח ג"כ מד' הרמב"ם פ"ז מה' מעשר ה"ד דהיכי דהריעותא קלה היא במקצת כגון היכא דלא שייך לומר חסר ואתאי ולבסוף (שהיא) ריעות' ברור' ויש עוד ריעותא אינו אסור רק מספק והיינו ג"כ לענין אם שוחט בסכין ונמצאת פגומה שגם שיש חזקת איסור דבהמה בחיי' כו' שהיא ג"כ ריעותא מדאורייתא כידוע דחזקה מדאוריי' ויש ג"כ ריעותא דסכין פגומה שנק' ריעותא בא"ט כנ"ל אעפ"כ אינו אסור רק מס' היכא שיש חזקה לנגדו העמד סכין ע"ח וכמ"ש פ"א

מה"ש ה' כ"ד אבל מנ"ל להחמיר בתר"ל היכא דהריעותא קלה מאד כגון סירכא בכסדרן ובתוך הבועא או סירכא תלויה מתוך הבועא שהרי סירכא בכסידרן קלה עכ"פ מסירכא שהיא ס' כסידרן וסירכא שהיה ס' כסידרן קלה מאד מריעותא דישב לה קוץ בוושט שהיא הנק' הוחל הטורף כנ"ל בשם הת"ש סי' ל"ט סס"ק א' וכבר נת' דריעותא דהוחל הטורף קלה מריעותא דסכין פגומה ואנן לא שמעי' דתר"ל הוא ס' איסור אלא בהצטרף עוד ריעותא לריעותא דסכין פגומה וכה"ג דההיא דפ"ז ממעשר ה"ד אבל בשאר ריעותא לא שמעי' והרי ריעותא דסירכא בכסידרן קלה ממנה ג' מדריגות ועוד שגם ריעותא הב' שנצטרפ' עם הריעותא דסכין פגומה היא גדולה יותר משאר ריעות' כי היא חזקת איסור דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת וכ"ה בענין המעשר שהריעותא הא' בחזקת איסור דהעמד טבל ע"ח וחזקה דאורייתא היא והב' היא כריעותא דסכין פגומה בכה"ג הוא דאמרי' שבהצטרף שניהם יחד נגד חזק' היתר ה"ל איסור מס' משא"כ בתר"ל שבטרפות ששניהם קלים מריעותא הנ"ל וא"כ מנ"ל דאמרי' להו נגד חזק' היתר דמשנשחטה בחזק' היתר עומד וי"ל דבכה"ג מותר לגמרי שהרי בגמרא לא אמרי' אלא כיון דאיכא תר"ל כו' והרי על ריעותא גדולה מריעותא דסירכא בכסידרן הנ"ל אמרו בפא"ט דמ"ג ע"ב הכא לא אתיליד ריעותא כנ"ל וכיון דנק' לא אתיליד ריעותא א"כ בהצטרף עוד דבר אין לאסור כלל אלא שאף שאין ללמוד איסור מההיא דנדה בתר"ל דטרפות אעפ"כ אין ללמוד היתר ממש משם ולומר דדוקא בשם הוא דמחמירין משא"כ בריעותא הלז שאמרו עליהם בגמרא דלא מקרי ריעותא כלל משום שיש לחלק דהתם דוקא הוא דבעי ריעותא ברורה לפי שהחזק' איסור שהוא הריעותא הא' אם היותה דאורייתא שחזק' דאורייתא היא מ"מ הנה כבר נסתלקה חזקה זו ע"י שנתעסקו בה לבטלה כמו חזקת טומאה נסתלק ע"י הטבילה וכן איסור דבהמה בחיי' כו' נסתלקה ע"י עסק השחיטה שהרי בעת הטבילה [והשחי'] היה המקוה והסכין בחזק' והם סלקו החזק' איסור לגמרי וכאילו לא היה מעולם ואח"כ כשנולד ריעותא בהמקוה והסכין יש להעמידם ע"ח היתר שלהם ולא הזכיר הישנות הוא חזק' איסור של הטמא לבהמה שכבר נסתלקו אלא שלפי דהא בהא תליא שכשיש ריעותא בהמקוה והסכין ממילא לא נסתלק החזקת איסור על כל פנים אין להעיר החזק' איסור שנסתלק אלא על פי ריעותא ברורה בהמקוה והסכין שאז היא מעירה ריעותא הא' שנסתלק ובלעדה אין להעיר' משא"כ בתר"ל שבטרפות כמו סירכא תלויה מתוך הבועה ששני הריעותות עודם בתקפם ולא נסתלקו ובאים יחד לפנינו לדון עליהם שפיר י"ל דאפי' ריעותא קלה מצטרפי' לחברתה להיות תר"ל וחילוק זה למדתי מרבינו סי' ס"ק מ"ו ע"ש ובמקום אחר הבאתי סמך לזה מהא דאיתא פא"ט שבהכא לא

אתחזק איסורי' כו' יעו"ש אך אע"פ שאין להביא ראי' לתר"ל שבטרפות מההיא דנדה מ"מ כיון שאין ראי' לא לאיסור ולא להיתר מהיכן יהא החיוב לאיסור שאילו היה ראי' לנו לאסור ממ"א לא היה לנו להתיר מההיא דנדה אבל כיון שממ"א אין לנו ראי' לאסור וגם משם אין ראי' לא היינו חייבי' לאסור לכאורה גם בת"ש סי' ל"ז ס"ק ט"ו מצאתי שכ' שמנדה אין ראי' לאסור למעיין ולא ביאר הטעם ואולי כוונתי לדבריו הקדושים אלא שכ' הת"ש שמ"מ יש דמיון כו' ולענ"ד י"ל דכך כונת הפוסקים דהתם בעי' ריעותא ברורה כדי לעורר לנו את הראשוני' שנסתלקו ממילא (דהיינו) [או] דוקא כששניהם באים בב"א לא בעי ריעותא ברורה כנ"ל ובודאי שאין לנו לזוז מד' הפוס' רבותינו ז"ל שהסכימו דתר"ל אסור כי דקדוקם תורה ומ"מ ודאי לא חמיר כטרפות דלכ"ע אסור מדאורייתא וכנ"ל ב' הרמב"ם פ"ז מה' מעשר והפר"ח לגיטין והרמב"ם פ"א מה"ש הכ"ד שפ' כן בתר"ל הנז' בטהרות זולתי במקוה וגם לפע"ד יש דמיון קצת להא דאמרי' בנדה (ד"ג) כיון דאיכ' שרצים דגופי' כתר"ל דמי ומ"מ מדפי' רש"י ותוס' שם וקשי' לשמאי ולא להלל מבואר דבכה"ג אינו אלא ספק ולא ודאי כבמקוה ונשמע מזה דבתערובות יש להקל בלא נודע התר"ל עד לאחר שנודע התערובות משום דה"ל ס' אחד בגופו וב' בתערובות שמותר לפ"ד המ"כ שבב"י סי' נ"ז והמ"ב והט"ז ואע"פ שלפ"ד הפמ"ג אין להקל כ"א בהפ"מ מ"מ בכה"ג יש להקל שוב מצאתי בתויק"ו סס"י ל"ז דדעתו להקל בתר"ל כשיש צד להקל עוד ע"ש:

סימן עד

שאלה שבשלו בשר טרפה עם גרופין ואחר גמר הבישול היתה עדיין בתנור איזה עת בלא בישול ולקחו הקדרה בידים והעמידו על איזה מקום ולקחו מעליון הקדירה בלא עירוב בקדרה מקודם ושפכו כף אחת על טעליר פאקאשטנע:

יפה הורה כת"ר להתיר הקערה ואין לפקפק ע"ז כלל כי הנה אפילו בעירוי דכ"ר ממש רק שנפסק הקילוח אע"פ שדעת הש"ך בפשיטות דצריך קליפה במאכל וגרירה בכלי עכ"ז הפר"ח בסי' ס"ח סס"ק י"ט כ' וז"ל לשטת המחבר וההג"ה שפוסקים דעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה מינה דכשפוסק הקילוח דלא מיקרי עירוי שאינו אוסר כלל אלא דינו ככלי שני ממש שאינו מפליט ומבליע כלום לפי שטתם ז"ל וכן מוכח להדיא מדברי ההג"ה לקמן בסי' צ"ב סעי' זיי"ן וכן נראים הדברים באמת לפי שטתם ז"ל עכ"ל ואף שהראיה מסי' צ"ב ס"ז יישבו האחרונים ע' פמ"ג סי' צ"ב שם בשפ"ד ס"ק ל"ד מ"מ יש לדבר בזה ואכמ"ל ומה שהקשה הפר"ח על זה מסוגי' דפרק כיצד צולין דמשמע

דאפי' עירוי שנפסק הקילוח אוסר יש לתרץ דהתם הקרבן פסח הוי רותח ע"י האור וקילוח מרותח ע"י האור אף שנפסק הקילוח ה"ל ודאי כעירוי מכ"ר שלא נפסק הקילוח כמבואר בש"ע סי' צ"ב סעי' ט' ובש"ך שם ס"ק ל"ח וט"ז סק"ל ובתה"ד שממנו מקור הדין ואין מזה ראי' לעירוי דכ"ר שנפסק הקילוח ושוב מצאתי שתירץ כן בספר חמודי דניאל הלכות כלי ראשון סס"י א' ותמה על קושיית הפר"ח גם בספר בית ישראל מצאתי שכ' סס"י צ"ב אמ"ש הש"ע בסעי' ט' צריך גרירה וז"ל צ"ע אם נפל על כלי חרס אם הקדרה אסורה כמו גבי קליפה עכ"ל הרי נסתפק בזה ואע"ג דנראה דנוטה להחמיר כן הוא ודאי בעירוי דכלי ראשון ממש אבל בנדון זה שהוא ספק אם הוי כ"ר יש להקל עכ"פ בעירוי שנפסק הקילוח וגם להפר"ח המחמיר אפילו בכ"ש אפשר לצדד להקל מאחר דיש לספק אם היס"ב והנה נלע"ד שיותר יש הכרעה לומר דלא הוי הכף כ"ר מכמה טענות הא' דלא ברירא מלתא שהי' היס"ב ברוטב שבקדרה וליכא להעמידה כ"כ אחזקה קמייתא דאין לך חזקה העשויה להשתנות יותר מזה מאחר שלא היתה אצל האש בשגם דאתרעי שלקחה האשה הקדרה בידיה בלא מטפחת. הב' והוא העיקר שלא שהה כלל הכף בתוך הקדרה ובכה"ג נוטה הסברא יותר שלא נעשית הכף כ"ר עיין בש"ע של אאזמו"ר הגאון ז"ל ה' פסח סי' תנ"ב סעי' ד' שהרי"ף מצריך להשהות כו' ואף החולקים כ' להשהותו מעט עכ"פ בכדי שיהי' פנאי להרותחין ליכנס לתוך עובי הכלי כו' ע"ש וע"ש סעי' ג' ורגילות כשמכניסין כו' וה"נ י"ל ע"י הכנסת הכף נתמעט קצת חום הרוטב במקום הכנסת הכף כיון שבלא"ה מקודם נח מרתיחתו ולכן כיון שלא שהה הכף יש לצדד יותר צד הקולא דלא הוי הכף כ"ר גם בעיקר דברי הט"ז סס"י צ"ב שכ' דהתוספות נסתפקו בזה נלע"ד דאדרבה דמלשון התוס' משמע דהספק הוא בענין אם הקערה שוהה בתוך המחבת עד שמעלה רתיחה כו' ע"ש אבל באם אינו שוהה כלל עד שמעלה רתיחה י"ל דודאי אינו נק' כלי ראשון גם אע"פ שאין למידין הלכה מפי מעשה עכ"ז סיפר לי הרב המנוח המפורסם מוהר"ר מיכל שהי' מ"ץ דק"ק נעוויל איך ששאל פעם א' מכאאזמו"ר הגאון ז"ל על ענין שהוציאו דייסא מכ"ר לכלי שני והוא דבר גוש ותחבו כף לתוך הקאשע מה דינו ואמר לו בזה"ל שיש לו הרבה ראיות נגד הסברא דא"צ להשהות הכלי בכ"ר כו' אלא דכיון דנפיק מפומי' דר"י דלית דין בר נש ע"כ אין להורות כנגדו ח"ו אך דוקא בעובדא כוותי' דר"י ולא ללמוד מזה למקום אחר עכ"ל ולא ידעתי תוכן התשו' על שאלה הנ"ל אך עכ"פ נראה מזה שכשלא שהה כלל בכלי יש לנטות לצד הקולא טפי מלהחמיר אף שבש"ע שלו סי' תנ"א סכ"ח עשה מזה ספק שקול בשגם שבנ"ד אף אם הוא ספק שקול יש להקל כשנפסק הקילוח עכ"פ כנ"ל

וע' פמ"ג סי' ס"ח ד"ה דין הרביעי ואף אם יש כאן ספק שמא לא נפסק הקילוח. הרי יש כאן שני ספקות בדאורייתא שמא אין הכף כ"ר כנ"ל ואת"ל דהוי כ"ר שמא נפסק הקילוח בשפיכה מהכף לטעליר ושרי מדאורייתא וא"ת אכתי אסור מדרבנן הרי אדרבנן יש ספק שמא אינו כ"ר ועיין בש"ך בדיני ס"ס אות י"ו דמה"ט התירו ההערינג כשיש ס"ס בדאורייתא וספק א' בדרבנן ע"ש אבל הספק דשמא עירוי אינו מבליע אפילו כדי קליפה כ' הפמ"ג סי' ס"ח ד"ה הדין השלישי שאין לצרפו לס"ס ונוסף עכ"ז כיון דהכלים אחר מעל"ע ה"ל נטל"פ א"כ אין לחפש כל כך חומרות דאף שכ' בתשו' מהריב"ל ח"ג סי' ק"ג שנשאל אם בישלו ספק טרפה אם יש להתיר הכלים אחר מעל"ע מצד ספק דרבנן והעלה להחמיר כיון שעיקר הספק בדאורייתא מ"מ שאני הכא שמעיקר הדין אין להחמיר לכן אין לחפש חומרות וע' בשמ"ח סי' ב' סעי' י"ח שהיקל לפעמים אחר מעל"ע אלא דהכא יש להקל אפילו תוך מעת לעת כנ"ל רק שמ"מ כיון שמתירין מצד ספק ספקא היה נכון להשהות מעת לעת כיון שספק ספקא זה יש לו היתר מדאורייתא לגמרי אחר מעת לעת ולכן יש להשהות מעל"ע ודיעבד אם נשתמשו תוך מעל"ע ג"כ אין שום קפידא מדינא מה גם שכת"ר כ' שקרוב לודאי שנפסק הקילוח וא"כ ליכא חששא דאורייתא לדעת הפמ"ג וכיון שהוא רק מדרבנן א"כ מדרבנן לא יהיה היתר גם אחר מעל"ע ול"ד למ"ש הש"ך סי' ק"ב סק"ח:

עוד קיצור מענין הנ"ל הנה אין הפנאי מסכים להעמיק העיון בראשונים רק בהמעט שראיתי בזה ודאי יפה הורה כת"ר כי הפמ"ג סי' ס"ח ד"ה הדין הרביעי כ' בעירוי מכ"ר שנפסק הקילוח יש להקל בספקו והרי נדון זה יש כאן ספק והיינו ספק שמא הכף לא חשוב כלי ראשון כלל כיון שלא שהה תוך כ"ר וכמ"ש הט"ז וכ"כ כאאזמו"ר הגאון ז"ל בא"ח ה' פסח בסי' תנ"א סעי' כ"ח ולא אמרו דעירוי מבליע אלא בעירה לתוכו רותח וכ"ש בכ"ר כזה שאינו מעלה רתיחות (וגם לא ברור ממש שהיה רותח עד שהיס"ב דאף אם מקודם היה היס"ב הרי אין כאן חזקה כ"כ שאין לך חזקה העשוי' להשתנות גדולה מזו כיון שאינו על האור מה גם דהדפנות של הקדרה ודאי לא הי' היס"ב וא"כ יש לספק שמא בהעירוי לא הי' היס"ב) ועיין בו בסי' תנ"ב סעי' ד' שהרי"ף מצריך להשהות כו' ואף החולקי' כ' להשהותו מעט עכ"פ בכדי שיהי' פנאי להרותחין ליכנס לתוך עובי הכלי כו' ע"ש א"כ ג"ז יש לצרף אם לא שהה הכף בכלי כלל וע"ש סעי' ג' ורגילות כשמכניסין כו' מיד נחים כו' וה"נ י"ל שע"י הכנסת הכף נתמעט החום קצת מגדר כ"ר במקום הכף לכן אם ודאי נפסק הקילוח הרי הדין פשוט כן לפ"ד הפמ"ג דבתראי הוא ואף אם יש ספק שמא לא נפסק הקילוח הרי יש כאן ע"ז שני ספיקות שמא אינו כ"ר

מצד שלא שהה ושמא נפסק הקילוח (והספק דשמא עירוי אינו מבשל אפילו כ"ק כ' הפמ"ג שם ד"ה הדין השלישי שאין להקל לצרפו לס"ס) וא"ת הא מדרבנן אפילו נפסק הקילוח אסור כ"ק הרי ע"ז יש ספק א' שמא אינו כ"ר וכה"ג שיש ספק א' בדרבנן וס"ס בדאורייתא הוי ס"ס ושרי כמ"ש הש"ך בסי' ק"י בדיני ס"ס אות י"ו בשם כמה פוסקים וכש"כ הכא בכלים שאחר מעל"ע כל השקלא וטריא רק באיסור דרבנן ואף שהענין נודע מיד כשהיה חששא דאורייתא מ"מ עכ"פ אין לחפש בזה חומרות ועיין בשמלה חדשה סי' ב' סעי' י"ח שהיקל לפעמים בספק דפלוגתא לסמוך להתיר הכלים אחר שישהה מעל"ע אע"ג דס"ל שהעיקר כהמחמירים מכש"כ בכה"ג דנ"ד שיש להקל אחר מעל"ע עכ"פ כיון שאפי' תוך מעל"ע נראה להקל מדינא לפ"ד הפמ"ג כנ"ל:

הלכות פת ושלקות

סימן עה

ע"ד הסמעטעני של א"י הנה לכאורה יש למצוא היתר ע"פ דעת הש"ך בנקה"כ סי' קי"ב גבי הא דכותח של א"י שבש"ע שם סעי' י"ב וכ"ד הפר"ח שם ונסתייעו מהמרדכי פ"ק דחולין ומ"ש בגמ' דע"ג (דל"ה ע"ב) דקבעו לי' לכמכא אסור תירוץ בנקה"כ שם דכותח שבימי הש"ס היה בענין אחר מכותח שהזכירו הפוסקי' המתירים ור"ל דבימי הש"ס היה מחלב או מנסיובי דחלב' ולכן אסור משא"כ כותח שבפוסקים הוא מחלב נקפא ועומד (דהיינו סמעטענא) ועוד תירץ בע"א:

אבל הט"ז סי' קי"ב סק"ט חלק ע"ז ופי' דאין היתר כלל בכותח אא"כ עשוי בחלב שישראל רואהו ע"ש והאחרונים נ' מסכימים להט"ז ע"ש בס' בל"י גם מפרש"י בחומש פ' וירא ופ' האזינו נ' דסמעטעני הוא בכלל חמאה א"כ א"א להקל בו יותר מבחמאה עכ"פ וזה שובר לסברת נקה"כ בשם ב"ח:

ושוב ראיתי ג"כ במנחת יעקב כלל ע"ה ס"ק י"א שכתב דהעיקר כמ"ש הט"ז ודבריו נכונים ומוכרחים מכמה סוגיות בש"ס וגם הנקה"כ שצידד להקל היינו ליישב דעת הפוסקים ולא להלכה עכ"ד גם הביאו הבל"י ולחה"פ תשו' פרח מטה אהרן ח"ב סי' ל"ג דמסיק להחמיר בליגא גרה ר"ל חלב נקפא חמוץ כו' (דהיינו בלשונינו סמעענא) ולא ראיתי להאריך בכ"ז. דכ"ז הי' נפ"מ במקום שאין מנהג אבל מאחר שהמנהג פשוט להחמיר בכל מדינות אלו (אם לא ההולך במקום שאין ישראל מצויין כלל דאז אפשר שעת הדחק העצום שאני ואף גם זאת דוקא כשאי אפשר כלל כו') אין אחר המנהג כלום וכמ"ש בשו"ת עה"ג סי' פ"ח לענין חמאה וכ"פ בשו"ת נו"ב מה"ת סי' ס"ו:

ובפרט מנהג כזה שהוא בדבר שנחלקו הפוסקים ונהגו כד' המחמיר אין לו התרה בשום ענין וידוע מ"ש בגמ' אמנהג חזק שאפי' אם יבוא אליהו אין שומעין לו לבטלו שכבר נהגו העם בסנדל:

אך ראיתי במכתב רומע"ל ששלח לו א' בר אוריין ושמו הרבני המופ' מ' יעקב נ"י שדן את עירכם כמו עיר שאין בה מנהג לפי שנתיישבה מחדש וזה אינו וכמ"ש הפר"ח בא"ח סי' תצ"ו בדיני המנהגות סעי' י"ט בשם הרשב"א והר"ן שכ' דמדפרכי' בגמרא בבבא מציעא פרק הפועלים (דף פ"ג ע"ב) ונחזי מהיכא קאתו כלומר וינהגו כמנהג, אותו מקום שבאו משם מהכא שמעינן דכל עיר חדשה אם נודע רוב אנשים מהיכן באו הכל כמנהג אותו מקום שבאו משם עכ"ל וכן פסק רמ"א בח"מ סי' של"א סעיף א' בהג"ה וז"ל לא היה מנהג בעיר אבל רוב אנשי העיר באו ממקום שיש מנהג אזלינן בתר מנהג העיר שבאו משם עכ"ל וכל אנשי מקום רומע"ל הם באו או ממדינתינו או מוואלין ולענ"ד ודאי המנהג שוה בוואלין כמו במדינתינו להחמיר וא"כ א"א להם להתיר בשום ענין בעולם עיין תשב"ץ ח"ג סי' יו"ד וחלק רביעי סי' ל"ב:

סימן עו

שאלה מהרה"ג ר' יצחק אייזיק הלוי מהאמי' חוהמ"ס תק"פ לפ"ק א' מבני הישוב בנסעו לעיר על יו"ט עזב את פרותיו לעבדו ולשפחתו הא"י שיחליבם בכלים הכשרים של ישראל (ועשה כן שהיה סובר שמותר לעשות כן) מה דין החלב ההיא או הגבינות שנעשה ממנה וגם דין הכלים:

תשובה הגבינות והחמאה יש להתיר בדיעבד אף שלכתחלה אין היתר כלל להניח הפרות לחלוב בשביל ישראל הן מצד חלב שחלבו א"י כו' (דאע"ג דבמדינתנו אין מצוי כלל חלב טמא ומקילים בזה מאד פוסקים ראשונים ואחרונים מ"מ יש לחוש בודאי לדעת ר"ת שסומך הטעם משום ניקור ואע"ג דהשתא אין נחשים מצויים וכמו שמקילים בגילוי בשא"ד מ"מ הדבר פשוט שיש לחוש בודאי למ"ש הפוסקים משום שיש כאן עוד טעמים ואיכא למגזר אטו היכי דשכיחי נחשים:

עב"י בשם סמ"ק והוא הדין דמהאי טעמא נמי איכא למגזר אטו היכא דשכיחי חלב טמא וגם יש לחוש באמת גם לדידן שיחלבו דבר טמא למלאות המדה אשר תחסור) וגם שאסור להניח כלים כשרים בשביל החלב אצל הא"י ועוד טעמים אחרים נזכר בפוסקים דלא קפדי אמנקיותא בחלב וכו' באופן שאין ספק שלכתחי' אין שום היתר לעשות כן אך מי שעשה כן באונס או בשוגג אמיתי ולא במזיד יש להתיר החמאה והגבינות שנעשו מן

החלב ההוא (אך לא החלב כמו שהוא אם לא יעשו ממנו חמאה וגבינות) מחמת שהוא חמאה וגבינות של ישראל באמת אלא רק שהא"י עשאה א"כ לא היה בכלל גזירת חז"ל שגזרו ואסרו חלב וגבינות של עובדי כוכבים כמ"ש בפוסקים וכיון דגזר' אין כאן וטעם הגזרה אין כאן נמי לדידן אין לאסור בדיעבד אך מי שעשה כן במזיד אין להתירם לו כלל ולאחרים יראה המורה אם אין לחוש לתקלה לעתיד לבא יש להתירן והכלי שהיה בהן החלב אם הא"י שהניחו בבית הישראל מבשל ואוכל בבית הישראל (ולא היה אז ימי העינוי שלהם) אזי הכלים אסורים אפי' דיעבד (ואעפ"כ החמאה והגבינות מותרים) אם לא שהיו הכלים [שבהן]החלב מרובים ובני הבית של הא"י מועטים שאז הכלים שהי' בהם החלב מותרים והנשארים אם גם הם הרבה בכדי לבטל ברוב את הכלים הנכנסים בחשש תשמיש הא"י בדבר האיסור יהי' מותרים ג"כ וא"ל אסורים:

אך כשהיה בימי העינוי (במקום שאין מצויין דגים טמאים בכפרים אך במקום שמצויים אין חילוק בין ימי העינוי) או כשאין הא"י אוכל ומבשל בבית הישראל יש להתיר גם כל הכלים וטוב שלא להשתמש בהם עד לאחר מעל"ע ואף במקום שהכלים אסורים מה שנתבשל בהם מותר (דסתם כלי עכו"ם אינם ב"י) ולענין שאר כלים אם המפתח ביד ישראל די אפי' לכתחלה אם אין הא"י מבשל ואוכל בבית הישראל ואם הוא מבשל בבית ישראל המחמיר לעשות חותם תע"ב והמיקל לא הפסיד אם לא בסקאווערדס וסכינים יש לחוש קצת ולהטמינם גם בחדר הסגור לכתחלה ובדיעבד [חסר קצת] אם יש בבשר או בהשומן סי' או ט"ע להכירן ודאי מותר וא"ל יש לדקדק בדבר לפי הה"מ והענין שאז יש על מי לסמוך ולהתיר במפתח לבד ויש עוד היתר לכלים להכניס חוט או משיחה באזני כלים או בסביבותיהם ולקשרם יחד בקשר משונה קצת וכן מועיל קשר משונה אפי' לבשר ושומן שלא להצטרך אפילו לכתחלה אלא מפתח לבד:

הלכות יין נסך

סימן עז

מהו הדין ליין נסך מאחר שאינם עובדי כוכבים תשובה בעבודת כוכבים (דף ס"ד ע"ב) דגר תושב אף שאינו עובד כוכבים ואפילו קיבל עליו לקיים כל המצות חוץ מאכילת נבלות ושלא מל יינו אסור בשתייה והיינו משום חתנות כמ"ש בתוס' שם ד"ה אין מפקידין שאין לאוסרו כי אם משום חתנות עכ"ל רק בהנאה מותר משא"כ בעובד כוכבים דיינו אסור בהנאה משום לתא דיין שנתנסך לעכומ"ז עבב"י רס"י קכ"ג אבל גר תושב אין שייך לאסור יינו משום יי"נ כיון שאינו עובד כומ"ז וע"כ יינו מותר בהנאה

אבל עכ"ז אסור בשתייה משום חתנות שזה אסור כל שלא מל וטבל (כמבואר בתורה פ' וישלח) וכ"כ הרשב"א בתה"א בית חמישי סוף שער הראשון וז"ל ומ"מ כל שאסור משום חתנות הוא אסור שהרי בכלל חתנות הוא ולפיכך אף יינו אסור בשתייה עכ"ל ועיין בש"ע י"ד סי' קכ"ד ס"ב ובב"י שם ד"ה גר תושב:

ומ"ש הרמב"ם פי"ב מהא"ב דין ה' שהבא על בת גר תושב אין קנאין פוגעין בו היינו שאין בו דין קנאין פוגעין בו אבל איסור גמור הוא שהרי היו מכין אותו כו' ועוד שזה בבא עליה בלא חתנות רק בזנות דאקראי אבל דרך חתנות אסור ושוה כמו בשאר אומות שהרי הטעם כי יסיר לרבות כל המסירין וראי' מע"ג פ"ד (דנ"ח ע"א) דאפי' מל רק שלא טבל חשוב נכרי הבא על בת ישראל וע' טור רס"י י"ו מה שהשיג על הרמב"ם דפסק כר"ש והנה גם לרבנן הרי מבואר ספ"ג דקדושין (דס"ח ע"ב) דלא תפסי בה קדושין מדכתיב ואח"כ תבא אליה ובעלתה וגם ולדה כמותה ובודאי דגם בבת גר תושב הדין כן כמבואר מהא דע"ג פ"ד (דנ"ח ע"א) הנ"ל וא"כ הנפקותא בין ר"ש לרבנן צ"ל לכאורה לענין מלקות דעל לאו לא תתחתן היה לוקה משא"כ על ואח"כ תבא כו'. והעצ"א סי' ט"ז סק"ב כ' דלהטור אין איסור תורה כו' ע"ש. ואנ"ל מאחר דאין קדושין תופסים בה כלל א"כ ודאי זהו איסור תורה כו'. וגם ממ"ש בתורה פ' וישלח כנ"ל:

סימן עח

בדין יין שנפתח על הדרך ממוכס א"י בתשו' מהרי"ל סי' ל"ח מדדו בקנה כו' אפילו בשתי' כו' ואח"כ כ' יש להתיישב בדבר ולכאו' י"ל כיון בגמ' פסיק רב כר"ש אע"ג דהש"ס מסיק ואין הלכה כר"ש מ"מ צד הוא לסמוך על הר"ר חזקי' בכה"ג דס"ל דאפילו לת"ק שרי עכשיו בשתיי' ומה גם בנד"ז דהוי ספק יותר מבמהרי"ל כי שמא פתחו במקום מוכס ישראל וע"ד טפה החוזרת דכ' מהרי"ל בטל בס' י"ל ג"כ עוד צד מחמת הספק ועוד דבהרא"ש הביא חד מ"ד בירוש' דאין העו"כ עושה יי"נ בפיו. וה"ל כעין מ"ש משום ר"ש מיקל אע"ג דאין הלכה ועוד [אם]כי טפה החוזרת מפיו אוסר אבל אם לא החזיר מהליווער לחבית כ"א מה שנפל מהליווער כשפסק למצוץ כיון שרחוק מפיו אינו רק כמו נצוק ועט"ז סי' קכ"ד סכ"ג בשם הר"ן וע"ד העו"כ המוליך י"ל כמ"ש בסי' ק"ל ס"א בהג"ה כ"ש דאפילו שתה ע"י קנה חלול אין לחוש להט"ז ומהרי"ל וכנ"ל ועוד כי בנ"ד המוכסן כשהעלה במינקת לא ידע שהוא יין ועס"י קכ"ד סי"ט בהג"ה הואיל כשהכניסה לא ידע כו' וגם נ"ד טרדא כמדדו ול"ד לאגרדמי' דנתכוין לשתי' וכמ"ש במהרי"ל שם הא נמי טריד:

הלכות כלי היין

סימן עט

(משנה דכ"ט ע"ב) נודות העובדי כוכבים ומזלות. (פירש"י נודות של עור עכ"ל ובשופטים סי' ד' י"ט את נאוד החלב פי' המ"צ שם כלי מה ובש"א סי' י"ו כ' ויקח ישי חמור לחם ונאד יין וביהושע סי' ט' ד' ונאדות יין בלים ומבוקעים כו' משמע שהם של עור לכן שייך בו לשון בלה. ובתלים סי' קי"ט פ"ג כי הייתי כנאד בקיטור פירש"י כנאד של עור המתייבש בעשן והמתורגמן כ' דתרגום נאד זיקא ובתלים ת"י שם זרנוקא והערוך בערך זק. השלישי וז"ל בסוף גמרא דפרק ר' ישמעאל דמסכת עכומ"ז (דף ס' ע"א) זיקא בין מליא בין חסרא שריא ובמשנה פ"ט דמקואות משנה ה' ועל של זקקין אינו חוצץ פירוש נודות והרע"ו במקוואות שם פי' זקקין נושאי נאדות של עור. וכן בערוך ערך זרנקא הביא הש"ס ס"פ חזקת (דף ס' סע"א) זרנקא אמר לכו פי' חמת עשוי מעור למלאות בה מים מן הבור וכן פירש"י שם) וקנקניהן (חרס) ויין של ישראל כנוס בהן (הכניס בהן יין לקיום) אסורין ואיסורן איסור הנאה. דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה:

והלכה כחכמים וכמ"ש הרמב"ם פי"א מהמ"א הט"ו נודות העובדי כוכבים ומזלות וקנקניהן שהכניסו בהן העכומ"ז יינן אסור ליתן לתוכן יין עד שיישנן י"ב חדש כו' ואם נתן לתוכן יין קודם שיטהר אותם ה"ז אסור בשתייה עכ"ל וכ' המ"מ שם נודות כו' וחכמים אומרים כו' וידוע דהלכה כחכמים עכ"ל וכ"כ הלח"מ שם וצריך להבין שיש חילוק בין פרש"י ובין הרמב"ם דרש"י פירש ויין של ישראל כנוס בהן שהכניס בהן יין לקיום משמע הא אילו לא הכניסו לקיום אין הדין כן:

והרמב"ם כתב ואם נתן לתוכן יין ולא התנה שהכניסו לקיום משמע אע"פ שאינו לקיום הדין לחכמים דאסור בשתייה:

קיצור דרש"י פי' שהכניס יין לקיום והרמב"ם כ' אם נתן לתוכן יין:

ב ועיין מזה בהרא"ש סי' כ' והביאו הטור סי' קל"ז וז"ל ומיהו כתב א"א ז"ל אם הוא כלי שאינו מכניסו לקיום לא נאסר אא"כ עומד בו יינו של ישראל כ"ד שעות:

אבל בדבר שמכניסו לקיום יראה מלשון רש"י שנאסר בו היין מיד עכ"ל (ע' בהרא"ש שם דכונתו דאם הכלי הוא שמכניסו לקיום אפילו נתן בו ישראל יין לפי שעה נאסר ואם הכלי אינו מכניסו לקיום וישראל הכניס בו יין לקיום י"ל ג"כ נאסר אף שהוציאו אחר שעה דכל שיש בו צד מכניסו לקיום נאסר מיד). והב"י בד"ה ומ"ש אבל בדבר שמכניסו

לקיום כ' וז"ל ומ"מ כ' הרא"ש שאין לשונו של רש"י מוכיח לפרש כן בדבריו דאם הכניס בהן יין לקיום נאסר לאלתר ולפיכך כתב רבינו יראה מלשון רש"י דיש צד לומר שסובר כן אבל אינו מוכרח בדבריו עכ"ל הב"י:

קיצור אם הכלי אינו מכניסו לקיום וגם הוא לא הכניס היין לקיום אינו נאסר היין אפילו בשתייה אא"כ עמד בו היין כ"ד שעות אז אסור בשתייה ומותר בהנאה ואם הכלי מכניסו לקיום אפילו לא הכניסו בו יינו אלא לפי שעה י"ל דנאסר מיד בשתייה ואינו מוכרח ואפשר דה"ה אם הכלי אינו מכניסו לקיום רק זה האיש הכניס בו יינו לקיום:

והר"ן כ' וז"ל ויין של ישראל כנוס בהן כתב רש"י ז"ל הכניס בהן יין לקיום ולא ידעתי למה כתב כך. אפשר דס"ל אפילו לר' מאיר אין יין שבתוכו אסור בהנאה אא"כ הכניסו לתוכו לקיום ומלשון כנוס דאיך לה עכ"ל משמע דס"ל דלחכמים דרק אסור בשתייה ולא בהנאה אפילו לא הכניסו לקיום הדין כן וקשה דהרא"ש דקדק מלשון שאין היין נאסר לאלתר אלא שלא פירש לנו הגבול ויראה לומר שצריך שישהה בתוכו מעת לעת ואם הוה ס"ל להר"ן כן לא היה קשה לו על רש"י למה כתב כך. ומ"מ יש לדחות כי פי' הכניס בהן יין לקיום מורה על זמן רב ולא על מעת לעת לבד ע"כ ע"ז כתב ולא ידעתי למה כתב כך ואע"פ שברבינו ירוחם נתיב י"ז תחלת חלק שלישי משמע דכששהה מעל"ע חשוב מכניסו לקיום. כי ז"ל שלא נאסר היין כי אם במכניסו לקיום כלומר ששהה בתוך הכלי מעת לעת עכ"ל ובאגודה פרק אין מעמידין סי' כ"ג כתב וז"ל נודות הכותים וקנקניהם ויין ישראל כנוס בהן אסורין ואיסורן איסור הנאה וחכ"א אין איסורן איסור הנאה פירש ר"י דמיירי דליכא ששים וטעמא דרבנן דלא החמירו כל כך בפליטת הכלי כיון דבלוע הוא בתוכו עכ"ל:

משמע ג"כ דמיירי כששהה היין בתוך הכלי עד כדי שיפלוט הבלוע בתוכו מ"מ לשון מכניסו לקיום משמע ודאי זמן נכון וכמו כל ששהה שלשים יום באדם נתברר שהוא בן קיימא בפירש"י פי"ט דשבת (דקל"ה סע"ב) וכל שלא שהה שלשים יום עדיין י"ל שמא אינו בן קיימא משמע פי' קיימא הוא שיתקיים כן זמן רב ועיין בספר ג"פ רס"י קכ"ו לענין כותב בדבר של קיימא משמע ג"כ ענין של קיימא שיתקיים כן זמן רב ובמסכת פאה פ"א מ"ד שנינו כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגידוליו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפאה והובא בפסחים סף"ד (דנ"ו ע"ב) ופירש"י ומכניסו לקיום שמתקיים ימים רבים ובנדה פרק בא סימן (ד"נ ע"א) פירש"י ומכניסו לקיום שאדם יכול לאוצרו וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה בפאה שם וז"ל ופירוש מכניסו לקיום ר"ל אפשר בו להיות אצור וכמוס באסמי' להוציא מכללו הירקות כולם שאין לנו לחייב בפאה

אלא דבר הנאצר כגון החטה והשעורה כו' עכ"ל. א"כ מכ"ז נשמע דשהייה מעל"ע אינו חשוב כלל מכניסו לקיום א"כ י"ל דהר"ן שכתב על רש"י למה הצריך מכניסו לקיום לא יחלוק עמ"ש הרא"ש דאינו נאסר בשתיה בפחות ממעת לעת רק שא"צ מכניסו לקיום ובתשו' הרמב"ם לחכמי לוניל הובאה בכ"מ פי"א מהמ"א הי"ח כ' וז"ל אינו מכניסו לקיום אפילו נשתהה בו י"נ יום או יומיים כו' וזה כמ"ש דמכניסו לקיום היינו זמן רב: קיצור לכאורה משמע מהר"ן דמיד שהכניס ישראל לתוכו יין נאסר בשתייה ומיהו אינו מוכרח דתמיהתו רק שא"צ מכניסו לקיום דמשמע ימים רבים כענין ומכניסו לקיום פ"א דפאה מ"ד ודלא כרי"ו אבל לעולם צריך שישהה עד שיפלוט הכלי לתוך היין וכ"כ באגודה:

ד אך קצת קשה על הרא"ש דהא בחד סגנון תני נודות וקנקניהם והקנקנים הם של חרס. ופירש"י (דל"ג ע"א) דאע"ג דנודות שהן של עור בכניסת יין זמן מועט לא בלע עור אבל כלי חרס בלע לאלתר א"כ אפ"ל כמ"כ לענין פליטה דכלי חרס פלט ג"כ מקודם מעל"ע וא"כ מדגבי קנקנים א"צ שיהיה היין כנוס בהן מעל"ע י"ל כמ"כ גבי נודות דהא בחד דינא כלל להון והנה נודות יש בהן ב' דיעות דרבינו אליהו בתוספות דל"ב סע"ב ס"ל דנודות הן כלי שמכניסין בו יין לקיום ור"ת הקשה לו מן ההלכות גדולות שפירשו הני מילי נודות שאין מכניסין לקיום ומתניתן נודות העובדי כוכבים ע"כ מיירי בשהן אסורים משום שנשתמש בהן העובד כוכבים ביין כמבואר בדברי הרמב"ם פי"א הט"ו ובטוש"ע רס"י קל"ז ולכן לדברי רבינו אליהו מיירי אפילו נשתמש בהן רק פ"א כיון שצריכים מלוי וערוי משום שהם כלי שמכניסין בו יין לקיום א"כ נק' כלים אסורין ואם כנס ישראל לתוכן יין נאסר לר"מ בהנאה ולחכמים בשתיה ומ"מ צ"ע כיון דמ"מ ליכא שום בליעת יין בהכלי וי"ל דמ"מ אסור מדרבנן למר בהנאה ולמר בשתייה ולדברי האומרים דנודות אינן מכניסן לקיום וגבי כלי שאין מכניסו לקיום אם נשתמש בהם יין סגי בשכשוך והדחה א"כ ע"כ צ"ל דמתניתן מיירי שנתן לתוכן הישראל יין קודם הדחה וכן פירש הר"ן פב"ת במתניתן נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור והאי אסור בהנאה נמי קאמר דאי לאוסרו בשתייה למה לי עכבת יין אפילו אין בו עכבת יין נמי אסור בשתייה שכיון שמשפך זה היה צריך הדחה ולא הדיחו ודאי שאוסר היין בשתייה אלא לענין איסור הנאה קאמרינן ומש"ה דוקא כי אית ביה עכבת יין הא לאו הכי לא עדיף מנודות העובדי כוכבים וקנקניהם שאין אוסרין יין הכנוס בהם בהנאה אלא בשתייה לדברי חכמים עכ"ל הנה מובן מפירושו דמפני שהכלי היה צריך הדחה ולא הדיחו אסור

היין בשתייה אך ק"ל ע"ז דא"כ מ"ט דר"מ דכאן אוסר בהנאה והתם גבי משפך מצריך עכבת יין לאסור בהנאה ע"כ נראה לכאורה דהכא לא מטעם שלא הודח הוא כ"א מצד פליטת הכלי כמ"ש בשם האגודה וכ"כ הר"ן כאן בפירוש המשנה עכ"פ לדברי הר"ן שם משמע דהטעם בנודות הוא מפני שלא הודחו ע"כ אסור היין שכנס בהם בשתייה. ולפ"ז נאסר מיד ולא בעי מעל"ע ודלא כהרא"ש דלעיל מאחר דטעם האיסור שכיון שלא הודח חיישינן למעט מזעיר יין שנשאר על דופני הכלי מבפנים אף שהכלי נגוב ואין בו עכבת יין. א"כ א"צ שיעור כלל דמיד שהכניס בו הישראל יין כשר נתערב בו הבעין מעט יין של העובד כוכבים ונאסר:

ה אך עוד כ' הר"ן שם ואחרים אומרים דהאי אסור בשתייה קאמר דכי לית ביה עכבת יין אפילו בשתייה שרי שאע"פ שהוא מחוסר הדחה כיון שהוא כלי שאינו מכניסו לקיום מכיון שיבש יי"נ שעליו אם נשתמש בו אינו אוסר את היין אפילו בשתייה וכ' הרמב"ן ז"ל שאין זה נראה אלא במשפך שאין היין מתעכב בו אבל בכסי וכיוצא בהן לא עכ"ל א"כ לפ"ז קשה גבי נודות של העובדי כוכבים כיון שהוא כלי שאינו מכניסו לקיום מכיון שיבש יי"נ שעליו אם כנס לתוכן ישראל יין היה הדין שאין אוסר אף בשתייה ומ"ט דחכמים דאסרי בשתייה הן אמת דלפמ"ש בשם הרמב"ן שאין זה נראה אלא במשפך כו' יש לחלק בין נודות למשפך אך הב"י סי' קל"ז כ' וז"ל כתב רבינו ירוחם כלי שאין מכניסו לקיום שנשתמש בו עובד כוכבים ונתייבש ואח"כ נשתמש בו ישראל בלא הדחה מותר ומ"מ לכתחלה צריך הדחה כך דקדקו המפרשים מהך דמדד לתוך צלוחיתו של עובד כוכבים כו' וכבר כתבתי כן בסימן קכ"ו בשם קצת מפרשים עכ"ל הרב"י ע"ש סד"ה י"א דנצוק. ותמיהני ששם לא הביא רק דברי הר"ן בשם הרמב"ן שאין זה נראה אלא במשפך והרי ריו"ו אומר כלי שאינו מכניסו לקיום כו' ולא משפך בדוקא והוא ברי"ו ני"ז ח"ג:

ע"כ נראה העיקר דהכי גבי נודות וקנקנים שבמשנה פלוגתא דר"מ ורבנן אינו שייך כלל לענין משפך דהתם רק משום היין שע"ג דפנות המשפך מבפנים הוא החשש אבל הכא החשש משום הבלוע בתוך הכלי והיין שנתן בו ישראל ג"כ עמד שם משך מה עד שבלע מפליטת הכלי כמש"ל בשם האגודה וכ"כ הר"ן במשנה נודות העובדי כוכבים וז"ל וחכמים אומרים אין איסורן איסור הנאה שאין איסור בלוע שבהם אוסר יין שלנו בהנאה ודיו ליאסר בשבילם בשתייה עכ"ל:

קיצור. גבי נודות י"א דחשיבי מכניסו לקיום וי"א דאין מכניסו לקיום וכן עיקר ולדיעה ראשונה הן נאסרין מיד ולדיעה שנייה צ"ל הטעם משום שלא הודח הנוד והעיקר אפילו

הודח רק דמיירי שהכלי בלוע מיין כי מכניסו לקיום הוא זמן רב ביותר אבל בלוע הוא ע"י יום או יומיים:

והנה מבואר בגמרא (דל"ב ע"א) דר"ג שתה בעכו יין של ישראל הכנוס ברוקבאות של עובדי כוכבים ורוקבאות היינו נודות כדפירש"י תרגומו של חמת רוקבא והוא של עור וכ"כ הרשב"א בתה"א בית חמישי שער ששי דקנ"ג ע"א וז"ל ורוקבאות היינו נודות כו' והקשה בתה"א שם וז"ל וא"ת אם הדבר כן שאין מכניסין את הנודות לקיום כו' מפני מה נחלקו על ר"ג כל סיעתו ששתה יין הכנוס בתוכם כלומר אחר שכשוך וי"ל דסיעתו סבורים דנודות מכניסן לקיום הן ולפ"ז קיי"ל כר"ג דמעשה רב כו' ולפי האיבעית אימא בגמרא שם לדברי תנא אחד הודו לו כל סיעתו עכ"ד אבל הרמב"ם ושא"פ פסקו כסתם מתניתן ומיירי שנשתמשו בהן עד שבלועים מיין אף אם אינן מכניסן לקיום וכנ"ל סעיף ד' ממכניסו לקיום דבמסכת פיאה ולקמן (דל"ג ע"ב) כובי הוה אינו מכניסו לקיום ובב"מ פא"נ דף ס"ד סע"ב כגון דארו עבדי דמרקד בי כובי פירש"י ליצן היה ומרקד בחנויות לשתות יין משמע דדרך היין לעמוד בחנויות בכובי ואפ"ה לא חשיב מכניסו לקיום וע' עוד מענין כובי בפרק במה טומנין דמ"ח ע"א ובפרק אלו מציאות (דכ"ה ע"א) פרש"י כובא גיגית ולקמן ס"פ ר' ישמעאל (ד"ס ע"א) משמע שהוא כלי גדול פתוח שדרך היין לעמוד בו ועיין פרק אע"פ (דף ס"א סע"א) מנחא ליה אפומא דכובא וע' לקמן (דנ"ז סע"ב) הוה יתיב חמרא בדוולא כו' שדייה לדנא אפ"ל כמ"כ כובא הוא כענין דוולא דהכי איתא שם (ד"ס ע"א) עובד כוכבים אדנא וישראל אכובא כו' ודוולא היינו דלי כמבואר ממ"ש בב"מ פרק האומנין (דף ע"ז ע"א) האי מאן דאוגר אגורי לדוולא כו':

סימן פ

ז"ל רבינו ירוחם ני"ז ח"ג נאדות העובדי כוכבים גרודים חדשים מותרים ישנים מזופפים אסורים פירש"י נאדות של עור גרודין בלי זפת והם חדשים שנשתמשו בהן זמן מועט מותרים דלא בלע עור בזמן מועט אבל כלי חרס בלע בזמן מועט ואסורים (ולכן גבי קנקנים חדשים מותרין היינו חדשים ממש שלא נתן בהם עדיין כלל כמ"ש רש"י והתוספות) ישנים מזופפין כלומר ישנים שנשתמש בהן זמן מרובה בלי זפת או מזופפין אפילו בזמן מועט כי בלע עור בזמן מרובה אפי' בלי זפת או בזפת אפילו בזמן מועט ולפ"ז הפירוש קנקנים וכוסות של עובדי כוכבים מזופפין אפילו חדשים בעו עירוי שמא נשתמש בהן העובד כוכבים ונאסר בכך ואפילו שלנו אם נגע בהן בעוד יין טופח עליו צריך עירוי עכ"ל וצ"ל לפרש"י בישנים שעמד בהן יין זמן מרובה כמה הוא זמן מרובה.

ואפ"ל דזהו תולה בענין שהביא הב"י רס"י ק"ה גבי כבוש דהמרדכי כ' דכבוש מקרי ששהה כבר שלשה ימים הוי ככבוש כו' כדאמרינן קנקנים של עכומ"ז ממלאן ג' ימים ומערן מעל"ע וכפולטן כך בולען כו' ובשם הריב"א כ' דביום ולילה מעל"ע נקרא כבוש וכ"כ הרא"ש פרק אין מעמידין סי' כ' א"כ לפרש"י י"ל או ג' ימים או מעל"ע וה"ה אם הג' ימים היו לסרוגין וכן המעל"ע תחלה חצי מעל"ע ואחר יום עוד חצי מעל"ע חשוב בולע וכמ"ש כה"ג לענין מילוי ועירוי בש"ע סי' קל"ה סעיף י"ט ואע"פ שלא היו שלשה ימים אלו רצופין אין בכך כלום כו' א"כ ה"ה לענין בליעה דכפולטו כך בולעו כו' ועיין ש"ך סי' הנ"ל ס"ט ס"ק כ"ד וסעיף י"ג ס"ק ל"ג ואין דבריו מחוורין אלא העיקר כד' העט"ז שהביא בס"ק כ"ד וכ"נ מדברי המרדכי שבב"י רס"י ק"ה הנ"ל והי' אפ"ל דאע"ג דפסקו כהריב"א דבמעל"ע נקרא כבוש זהו לגבי אוכל ששורה באיסור לח כמו בשר בחלב אבל לגבי שיאסר הכלי י"ל בשלשה ימים כמ"ש המרדכי כמו שחילקו הפוסקים בין כלי ובין אוכל לענין מלח דאין מליחה לכלים בש"ע סי' ע' ס"ב בהג"ה ובט"ז שם סק"ז ובסס"י ק"ה סעיף י"ב י"ג וה"נ אפשר לחלק לענין כבוש ועיין ט"ז רס"י ק"ה והנה התוספות הקשו על רש"י וז"ל וע"ק דגם מתוך שמעתין משמע דדבר שאינו מכניסו לקיום אם אינן זפותין אפילו ישנים משכשכן במים ודי בכך דהנהו כובי דפומבדיתא דאנסו ביה פרזק רופילא ורמא בהו חמרא וקאמר לקמן (דף ל"ג סע"ב) כל דבר שאין מכניסו לקיום משכשכן במים ומותרין ואין סברא לומר שלא הניח בו העכומ"ז יין אלא פעם אחת עכ"ל וכ"כ קושיא זו בהרא"ש סי' כ"א וז"ל הר"ן וכן הדין היוצא לנו משטתו של רש"י ז"ל דכלי עור ועץ אע"פ שאין מכניסן לקיום כל שנתיישנו ביד עוכומ"ז צריכין עירוי אינו נראה דהא אמרינן בסמוך (דל"ג ע"ב) הני כובי דארמאי דבר שאינו מכניסו לקיום הוא וכל דבר שאינו מכניסו לקיום משכשכן במים ואינו חושש וכן נמי חצבי שחימי ופתואתא דבי מיכסי משום דהוה ככלי עץ וכמו שאפרש בס"ד אמרינן בסמוך דכיון שאין מכניסן לקיום משכשכן במים ומותרים כו' וכן מעשים בכל יום בכוסות של עץ שנתיישנו ביד עכומ"ז שמשכשכין אותן ושותים בהן עכ"ל ומשמע מהתוספות דכובי הם של עור וכ"מ בתה"א (דקנ"ג ע"ב) ואפשר לתרץ דברי רש"י בשני אופנים האחד י"ל דגבי נודות ישנים חיישינן שנשתהה בהם יין של העוכומ"ז שלשה ימים דאפי' אינן רצופין מצטרפין וכל ששהה שלשה ימים ודאי צריכין עירוי וע' ש"ך סי' קל"ה ס"ק ל"ג רצה להחמיר בזה דאפילו עירוי לא מהני לכ"ע אף שאין דבריו נראין מ"מ ס"ל לרש"י דעכ"פ עירוי ג' ימים בעינן דכפולטו כך בולעו ולכן בעינן שכבולעו כך פולטו כנ"ל וצע"ג מדוע יחלוקו התוס' והרא"ש והר"ן על רש"י בכה"ג וא"כ לפ"ז לק"מ מהנהו כובי דדף ל"ג ע"ב שיש לומר

ששם לא שהה בהם היין שלשה ימים מעל"ע ובפחות מג"י מעל"ע אפשר ס"ל לרש"י דא"צ מילוי ועירוי דהא ליכא כאן כבולעו כך פולטו האופן השני י"ל דרש"י לא כתב כן דישנים אסורים רק גבי נודות שהן של עור ורכים לבלוע יותר משל עץ לכן ישנים אסורים וצריך מילוי ועירוי אבל הכובי שהם של עץ כמ"ש הרא"ש סי' כ"א אבל כלי עץ כו' כגון כובי וחלתא כו' ע"ש מודה רש"י דאף ישנים [אינם]אסורים שאינן נוחין ליבלע כ"כ והרי ר"ת עצמו בתוספות (דל"ג ע"א) מסיק לחלק בין נודות של עור ובין כלי עץ א"כ מאי מקשים על רש"י ומ"מ אם נשתהה היין כשיעור כבישה בכלי של עץ דהיינו ג' ימים מעל"ע לפ"ד המרדכי י"ל ס"ל לרש"י וכל הפוסקים דצריך מילוי ועירוי וזה מוכרח לדעת הש"ך סי' קל"ה ס"ק ל"ג הנ"ל, וא"כ בלא"ה לק"מ על רש"י מהנהו כובי דלדידהו מי ניחא אם שהה בהן יין ג"י מעל"ע אמאי א"צ מילוי ועירוי אע"כ מיירי דלא שהה כ"כ וא"כ גם לפירש"י ניחא ודוחק לומר דלדידהו אפילו בכה"ג א"צ מילוי ועירוי דקשה קושיית המרדכי דהא כפולטו כך בולעו ואפשר ליישב לומר דס"ל כמ"ש הר"ן לפי שהכשר המים של מילוי ועירוי אינו מטעם שיפליטו את הכלי מהיין שהרי לא מצינו בשום מקום שהצונן יפליט אלא ודאי אין המים מכשירין אלא מפני שמפיגין היין הנבלע בתוך הכלי ומבטלין טעמו עכ"ל בד"ה איבעיא להו מהו לתת לתוכן שכר:

הלכות עבודת כוכבים

סימן פא

בדין נשוכים מזאב שוטה וכומר עכומ"ז אומר שיש לו רפואה ע"י שישתו מים שיתן לתוכן אפר משריפת עכומ"ז שלו שיעשה כדמותה וישרפנה ויתן האפר במים:

איתא בפסחים (כ"ה) חוץ מעצי אשרה מדלא חילקו משמע אפילו העכומ"ז שהוא רוצה לרפאותו בהם הוא תלשם והביאם לו והגם שהתוס' שם כ' נראה לר"י דמיירי כגון כו' וכ"כ בפסקי תוספות שם ובאגודה והר"ן שם נחלק ע"ז והביא ראי' מהירושלמי אך גם להתוספות בשם ר"י כשאומר שאילן אחר מאותו המין לא יועילנו אלא אשרה בלבד אסור משמע אפי' העוכמ"ז הוא תלשם והביאם לו וכמו דיהבי טעמא משום דאתי למיטעי בתר ע"ג ולאימשוכי בתרה וכמ"ש הר"ן בשמם שם ובפ"ב דע"ג וק' הא משנה שלימה שנינו ספ"ג דע"ג כיצד מבטלה קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט אפילו עלה הרי זו בטילה וא"כ כיון שנטל העלה מאשרה ביטל כל האשרה ואמאי אסור ועוד דאפילו בשפייה לצורכה דאינה בטילה מ"מ פסקו הרמב"ם והטוש"ע כמ"ד בגמ' דהשפאים מותרים א"ו צ"ל דזה אינו ביטול כלל כי זה דעכומ"ז יכול לבטל הע"א שלו

היינו כשמבטלה ועושה בה דבר שנראה ממנו שאינו נוהג בו עוד מנהג אלקות כמו קירסם וזירד הנ"ל או קטע ראש אזנה וכה"ג וענין ביטול זה הוא דמשוי כלא כלום זכר לדבר בביטול הגט הרי הוא כחרס ובביטול חמץ ליבטל כעפרא דארעא ותדע דהביטול צ"ל גדול יותר מגררה וזרק בה את הצואה כו' ועיין ברמב"ם פרק ח' מהע"א ובתוי"ט פ"ד דע"א מ"ד וא"כ בנד"ז שתולש עצים מהאשרה לרפאות בהן חולי הרי אדרבה נותן בה ממש ומחשיבה מאד שיש בכחן לרפאות שלא כפי הטבע וכמ"ש התוס' בשם ר"י לכן אין זה ביטול כלל ול"ד כלל להא דשפייה לצורכה דמ"מ השפאין מותרין דהתם פרש"י בע"א (דמ"ב ע"א) דמיזרק זריק להוולא פלח להו. משא"כ הכא נותן בה חשיבות גדול ואי משום ששורפם ונותנם לתוך המים כיון שזהו לומר שעי"ז יתרפא השותה א"כ אין זה ביטול ודוגמא לדבר להבדיל באלף אלפי הבדלות גבי מגלת סוטה שאמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים כדי לעשות שלום כו' שאין מחיקה זו ביזוי השם ח"ו אדרבה ואדרבה שעי"ז נראה גודל כח השם לעשות פלאות כו' וע' בהרמב"ם פ"ו מה' יסוה"ת ה"ז דרך השחתה כו'. ובהגמי"י שם אות ב' מותר למחקן שלא היתה כוונתו אלא לתקן וכש"כ בכה"ג שעי"ז מרפא נפש דאין זה ענין ביטול ועוד ראי' מתלמוד ערוך פ"ג דע"א (דמ"ח סע"א) דרמי בי' שיכרא כו' עד הלכתא כשמואל ופסקו כן הרמב"ם וש"ע י"ד סס"י קמ"ב סעיף י"ב וצריך לחלק בין זה לנטל ממנו מקל או שרביט משום דשאני הכא דאדרבה מחשיבה שהשכר שותי' ביום אידם ע"כ אין זה ביטול משא"כ כשלוקח לשתותם שלא ביום אידם ודאי היא בטילה עי"ז וכמ"ש בגמ' שם ואין טועמין מפירותיה דוקא הא לאו הכי ודאי הי' בטילה כמו נטל ממנו עלה לצורכו. ואפשר לומר דעלה דוקא משא"כ ע"י נטילת פירות אינה בטילה אם נוטלם למוכרם לצורכה ומיהו לא משמע כן מהרמב"ם פ"ח שכ' דחוק האשרה הוא ששותי' פירותי' ביום אידם ע"ש ואיך שיהי' כש"כ בנד"ז שאין זה שום ביטול כלל וכלל וא"כ ודאי אסור אפילו הי' הרפואה בדוקה אפילו לסברא ראשונה שבש"ע סי' קנ"ה ס"ב כו' ואין לדמות ענין זה לפמ"ש המרדכי רפ"ג דע"א בשם ראבי"ה והובא בש"ע רס"י קמ"א ס"א בהג"ה שתולין בצואר לזכרון לא מיקרי כו' דשאני התם שעשוי רק לנוי או לזכרון לבד משא"כ הכא שעושהו לפעול בו ה"ז דרך ע"א כו' ותדע דלכאורה דברי המרדכי הם נגד המשנה בע"א (דנ"א ע"ב) ע"א של עכומ"ז אסורה מיד אפילו קודם שתיעבד וכ"פ בש"ע רס"י קל"ט סעיף א' וא"כ לכאורה ק' על המרדכי מה בכך שלא השתחוה לו מ"מ זהו ע"ז של עוכומ"ז שאסורה מיד וליישב ד' המרדכי צריך להקדים מה שנחלקו הרשב"א והר"ן פ"ג דע"א גבי דין המשנה (דמ"ב ע"ב) רשב"ג אומר שעל המכובדין אסורין כו' וכ' הר"ן ע"ז וגרסינן בירושלמי כו' זהו

דעת הרשב"א ז"ל ולפיכך כ' הרב ז"ל שכל הכלים שיש בהן צורת כו' ולי הי' אפשר דהירוש' ה"ק כו' והובאו ב"י סי' קמ"א ד"ה ומ"ש וכ"ז בסתם ובש"ע שם סעי' ב'. ונ' בב"י וש"ע שם דס"ל שהעיקר כדעת הר"ן וא"כ עפ"ז יתיישב דעת ראבי"ה דס"ל ג"כ כהר"ן דאפילו צורה שעובדין אותה אינה נאסרת מיד אא"כ עשאה ע"ד לעובדה משא"כ כשעשאה לזכרון בעלמא ולהרשב"א אין חילוק וא"כ בנד"ז שעושאו ע"ד לרפאות בו ה"ז עושאו דרך ע"א דלא גרע מהא דעושין ע"ג כלים המכובדים ואף את"ל שיש לחלק דבכלים המכובדין עושה הצורה ע"ד לעובדה משא"כ הכא עושה ע"ד לשורפה מ"מ הרי שריפה זו גדולה היא א"כ יש לדמותה לע"א של עוכו"ז שאסורה מיד ע' רמב"ם בפי' המשניות במשנה זו משעה שפסלו כו' וע' בש"ע של הגאון מווילנא סס"י ק"נ מ"ש וכ' בתה"ד שם דאף באותן כו' הרי החמיר טובא אף באותן שעושין רק לזכרון כו' וגם בהריב"ש סס"י רנ"ה כ' דבע"א אפילו איסור דרבנן אסור לרפואה אפילו במקום סכנה כו' וכיוצא בזה מבואר בב"י סי' קנ"ז בד"ה גרסינן בס"פ בן סורר כו' ע"ש:

וכל זה אפילו היה הרפואה מומחה אבל בנד"ז שהוא רק דרך קמיע שאינו מומחה הרי אסר מהר"מ מרוטנבורג בהגמי"י פי"ד מה' מאכלות אסורות להאכיל חצי שיעור מאיסור שרץ שאינו רק ל"ת אפילו לחולי גדול שיש בו סכנה ע"ש כיון שאין הרפואה ידועה או ע"פ מומחה הובא בד"מ וש"ע סס"י קנ"ה וכ"ש וק"ו באיסור ע"א דחמיר טובא וכ"ז מדינא:

אבל בדרך עצה ג"כ פשיטא ופשיטא שאין ראוי ליל ח"ו אחרי התהו אשר לא יועילו ואין בזה ממש כלל רק שיצא שכרם בהפסדם ח"ו שעי"ז לא יבקשו רפואה אחרת בסמיכתם על ההבל כ"א ראוי שיסע א' מהם או מעירם לדאקטער מומחה לבקש ממנו עצה על מיחוש זה וה' ישלח דברו וירפאם כמ"ש במשנה ספ"ג דר"ה היו מתרפאין והנה עד שלא בא תשובתי לקח א' מהן הרפואה הנז' מהכומר ואחר איזו ימים מת ורובם ככולם לא לקחו המים ממנו ועם היות יש מהן שמתו אמנם הרבה מהן חיו:

הלכות רבית

סימן פב

בענין ראובן שהיה חייב מעות לשמעון ומכר ראובן לשמעון סחורה בזול כדי שיאריך לו שמעון יותר הזמן מהפרעון ואריכות השאלה נאבדה וגם אריכות התשובה עד ססע"י ה' נאבדה:

ו אך כ"ז אם מכר הלוה למלוה הסחורה במעות מזומנים או אפילו בהקפה רק שהוא בענין שאף אחרי נמכר הסחורה להמלוה מ"מ נשאר הלוה חייב עדיין סך להמלוה מלבד הסחורה שנחלטה לו עד שיש כאן לומר שעבור זה שממתין לו החוב הוא מוזיל לו והרי כאן רבית דכללא דריביתא אגר נטר לי' ולא שייך אגר נטר אא"כ שגם אחר שנחלט הסחורה למלוה נשאר הלוה דהוא המוכר חייב להמלוה דהוא הלוקח מלבד הסחורה הנחלט למלוה דאז יש כאן אגר נטר שהלוקח דהוא המלוה ממתין מעות ההלואה דנשאר חייב לו הלוה אחר המכירת הסחורה ג"כ והמתנה זו הוא עבור הרבית שנותן לו המוכר דהוא הלוה במה שהוזיל לו הסחורה אבל אם מכר לו הסחורה בעבור כל החוב שהי' חייב לו כגון שהי' חייב לו מאה זוז לשלם לזמן ר"ח ניסן וקודם הזמ"פ מכר הלוה סחורה זו עבור המאה זוז הנ"ל והמלוה קיבל סחורה זו עבור חובו א"כ אף שהלוה הוזיל במקח של סחורה זו בפחות הרבה מהשער לא מיבעיא דאין כאן ר"ק אלא אף רבית דרבנן גמורה י"ל דליכא דאף שהוזיל לו הרבה והוי כרבית מ"מ כיון שאין כאן שום אגר נטר מאחר שהלוה שילם כל חובו למלוה ע"י סחורה זו א"כ ליכא ריביתא שהרי בשעה שנתהוה מהות הרבית אז מסתלק מלהיות לוה שלו ורבית הוא דוקא אגר נטר רק שי"ל דהוי כמו רבית מאוחרת שנותן לו ומוזיל לו בשביל שהי' חייב לו מכבר והנה ענין זה הוא תלמוד ערוך פא"נ (דס"ג א') בברייתא דר' אושעיא הרי שהיה נושה בחבירו מנה כו' עד יש לו מותר וכ' בנמוק"י בשם הרמב"ן דכיון דבהלואה אינו פוסק אא"כ יש לו אפילו בשלא יצא השער יכול לפסוק כו' וכ' עליו הרשב"א ז"ל דדבריו אמת דכיון שיש לו אזולי הוא דמוזיל גביה עכ"ל הובא ב"י רס"י קס"ג א"כ משמע דיכול להוזיל גביה כמה שירצה דאמאי לא מאחר שמעתה אין כאן שום אגר נטר ולא דמי להא דתנן ולא ישכור ממנו בפחות דשאני התם שעדיין חייב לו וכה"ג חילקו התוס' (דע"ג ב') ד"ה ושפכי וע', בספר שער משפט סי' קס"ו סק"א אך בבעה"ת שמ"ו ח"ה סי' ח' כ' והוא שיעשה על עצמו כשער שבשוק כו' והג"ית שם עמד ע"ז ותירץ דכשפוחת מהשער מוכחא דמשום ההלואה מוזיל כו' וכ"כ בפנ"י דס"ג דרש"י לא ס"ל כהרמב"ן. ולכאורה יש קושיא ע"ז מעובדא דרבינא (דע"ג ב') ושפכי ליה טפי כו' אחולי הוא דקמחלי גבך ופירש"י הואיל ולא פסקת כו' ובשו"ע סי' ק"ס ס"ד בהג"ה חילק דדוקא במכר שרי כה"ג אכן הגי"ת שמ"ו ח"ד סי' מ"ו הביא דהתוס' (דף ע"ג ב') סד"ה ושפכי מתירים אפי' בהלואה ע"ש כיון שמעתה שוב אין חייב לו ואפילו להאוסרים בהלואה י"ל דאינו רבית מאוחרת כדמשמע מלשון הרא"ש שבב"י רס"י ק"ס ולבי מהסס כו'. הא דלא אסור רבית מאוחרת כו' אבל אם בשעת הפרעון נותן לו יותר מתחזי כרבית אפילו בסתם י"ל דהיינו רבית

מאוחרת וכ"מ בהה"מ פ"ד מה"מ הובא בשע"מ סי' ק"ס סק"א וע' בעה"ת ח"ג דין י"א והב"י רס"י קס"א כ' בשם הרשב"א דרבית מאוחרת קיל מאבק רבית:

ועתה אבואה לד' כת"ר מ"ש שמא הוה זה ס"ס ספק כר"ת כו' הנה עד כאן לא פליג ר"ת על רש"י רק גבי משכונה דבית כמ"ש התוס' (דס"ד ב') אבל היכא שהלוה על הבית כו' אבל היכא שאינו מלוה על הבית מודה לרש"י דאסור לשכור ממנו בפחות אמנם התוס' (ד"ע) ד"ה אין מקבלין כ' דהוא רבית דרבנן לפר"ת מיהו היינו משום דזימנין דלא שקיל מידי או נופל או נשרף או שלא יצטרך לו וזה שייך רק בשכירות דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף והגוף של המשכיר משא"כ כשמוכר לו סחורה בפחות ממקח השוה עבור שהלוה לו א"כ אין בזה שום תיוהא דאף אם ישרוף הסחורה אח"כ מ"מ הרי בשעת המכר נתן לו ריווח ודידי' נשרף דא"כ בכל רבית נימא הכי שמא ישרוף הרבית אח"כ וזה פשוט וא"כ אין שום ראיה דפליג ר"ת על הפוסקים שהובאו למעלה דבמוזיל לו במכר עבור שהלוהו נחשב ר"ק כשיש כאן זול הנמכר טובא בפחות מהשער שבשוק ומ"ש כת"ר ואת"ל כרש"י שמא הלכה כהורו רבותי שברמב"ם הרי כ' הש"ך קס"ו סק"ח שרוב הפוסקים חולקים ע"ז וע' ש"ך סס"י קע"ז ב' תשו' מהר"א ששון דבאיסור רבית אזלינן בתר רובא דהפוסקי' אף להוציא מיד המוחזק וכ"ש להחזיק וגם מ"ש דבשני ספיקות מוציאין ממון אין כן דעת האחרונים ע' בכנה"ג בח"מ סי' כ"ה וכבר נתבאר דכ"ז כשנשאר חייב לו סך נכון גם אחר שנמכר הסחורה כנ"ל אבל אם ע"י מכירת הסחורה סילק כל החוב א"כ אף שהוזיל לו ה"ז כרבית מאוחרת ולא רבית דאורייתא כלל ואף שבדברי כת"ר כתוב לאמר שמכר ראובן הסחורה לשמעון בזול כו' כדי שיאריך לו שמעון עוד יותר הזמן מהפרעון ונמצא ל"ד כלל לשאר רבית מאוחרת שנותן בסתם או לאחר סילוק החוב ואומר בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי משא"כ בנד"ז שאומר בפירוש כדי שיאריך כו' מ"מ לא הוי רבית דאורייתא כיון שבמכירה זו מסלק החוב ולא נשאר אגר נטר. א"כ מ"ש כדי שיאריך כו' היינו שממילא יהיה כן מאחר שמסולק ממנו ואינו עוד לוה שלו וא"כ לא הוי רק רבית דרבנן:

ח ומ"מ אף דהוי רבית דרבנן י"ל שאין צריך ראובן ליתן לשמעון המעות שלקח יותר מכפי שמכר לו דהא גם גבי מקח שנעשה באיסור דרבנן כגון פוסק על הפירות עד שלא יצא השער או שהוסיף במקח משום אגר נטר קיי"ל בי"ד סס"י קע"ה ובח"מ סי' ר"ח דאין צריך ליתן לו רק כפי השער של היתר ומה שהוסיף א"צ ליתן לו אע"ג דאינו רק אבק רבית רק ששם בח"מ סי' ר"ח כ' הב"י בשם תה"ר דבפוסק עד שלא יצא השער ונתייקר דא"צ המוכר ליתן לו רק כשער של עכשיו מ"מ הלוקח יכול לחזור בו ולקבל

מעותיו וה"נ כן הוא דשמעון הקונה אין רשאי ליקח הסחורה רק כפי המקח השוה שהיה בעיר בעת הפסיקה אבל מה שהוזיל לו א"צ ליתן אע"ג דהוי רק רבית דרבנן מ"מ לא מפקינן זה מהמוכר דומיא דפוסק על הפירות עד שלא יצא השער דאע"ג דקנה בא' מדרכי ההקנאות לא מפקינן מהמוכר כ"א כשער היוקר דעכשיו ולא כפי הפסיקה וה"נ אין לראובן ליתן לשמעון רק כפי המקח השוה שהיה בעיר בסחורה זו ולא מה שהוזיל לו ראובן אמנם ג"כ אם ירצה שמעון יכול לומר שאם כן אינו רוצה בהמקח כלל וחייב ראובן להחזיר לו מעותיו ומ"ש כת"ר דאם נאמר שאין ראובן צריך ליתן לו המעות שלקח יותר מכפי שמכר לו אז יהי' סילוק מהמקח הנ"ל בלא זוזי וכל סלוקי זוזי אפוקי מיני' הוא כדאמר רב אשי בב"מ פא"נ (דס"ז ע"א) אין הנדון דומה לראי' דסילוקו בלא זוזי דרב אשי היינו שינכו לו מן הקרן שלו עבור מה שאכל בתורת ריוח וניכוי מן הקרן היינו ודאי אפוקי מיניה משא"כ בנדון זה שהקרן שלו יסלק לו בשלימות רק הריוח מה שלקח ראובן יותר מכפי שמכר לו זה לא יתן לו ואין זה כלל אפוקי מיניה כ"א אדרבה שלא יתן לו מה שאינו שלו כי ריווח זה הוא אבק רבית כיון דראובן הוזיל לו מהמקח וזהו האבק רבית דאסור ללוה ליתן למלוה ואע"ג שכבר נתקיים המקח בא' מדרכי ההקנאה כדמוכח בהדיא מדין הנ"ל דפוסק על הפירות ואח"כ נתייקר דא"צ ליתן לו אע"ג שקנה בקנין גמור רק כפי שער דעכשיו ולא מה שהוזיל לו כנ"ל והיינו ודאי משום דאין זה כלל אפוקי מיניה כיון שהקרן שלו מחזירים לו בשלימות רק הריוח שהיה מרויח אין נותנים לו וזה אינו נק' אפוקי מיניה כן מוכרח לומר לדברי רב האי שהביאו הרא"ש פא"נ ובטוש"ע סס"י קע"ה ט אלא דאכתי איכא למידק אע"ג דלא דמי ממש להא דרב אשי דאיהו מיירי בניכוי מהקרן רק שאין מנכים לו עבור מה שאכל בתורת ריווח כו' ואין זה ענין לנדון זה כלל דהוי רק ניכוי הריוח שלא הגיע לידו עדיין מ"מ מאחר דקיי"ל דאבק רבית אין מוציאין ממלוה ללוה כמבואר ממימרא דרב אשי הנ"ל ובגמ' (דס"ב) וא"כ סחורה זו שקנה שמעון מראובן אע"ג דהוזיל לו ועשה בזה איסור דרבנן מ"מ הסחורה היא נקנית לשמעון כיון שקנה אותה בקנין גמור המועיל וא"כ אף שהיא מונחת אצל ראובן וראובן עוסק במכירה הו"ל כפקדון דשמעון שהפקיד ביד ראובן למוכרו דהפקדון והמעות הבאים ממנו כל היכא דאיתנהו ברשות שמעון הם וא"כ לכאורה הו"ל אפוקי מיניה ממש דמה לי מיניה או מנפקד שלו ואע"ג דהנפקד הוא ראובן התופס לעצמו י"ל דכשם דאם תפס מבית שמעון ממש מפקינן מיניה ה"נ כשתפס מסחורת שמעון המונחת אצלו וכעין שפירש"י בפסחים (דל"א ע"א) ד"ה שאני התם דמה לי אני מה לי אחר כו' וה"נ י"ל כן דכשם שאין לוי שמגיע לו א"ר משמעון יכול לתפוס מסחורה זו דשמעון

שתח"י ראובן ואי תפס מפקינן מיניה כך גם ראובן עצמו לא יוכל לתפוס מסחורה זו כיון דקנויה היא לשמעון בק"ג המועיל דמקח שנעשה באיסור רבית המקח קיים אפילו אם היה רבית דאורייתא כש"כ כשאין כאן רק רבית דרבנן וכיון שהמקח קיים ה"ז ברשות שמעון ואיך יוציא ראובן ממנו הא"ר דרבנן ואין לומר דא"כ גם על רבינו האי גאון וכל הפוסקים הנמשכים אחריו והטוש"ע ח"מ סי' ר"ח וי"ד סי' קע"ה יקשה לנו דא"כ גבי פוסק על הפירות עד שלא יצא השער ונתייקר אח"כ כיון דמיירי שקנה הלוקח בקנין גמור המועיל (ולא בקנין המועיל רק למי שפרע כמש"ש בפי') א"כ הפירות הם בחזקת הלוקח ממש א"כ כשאינו נותן לו המוכר ללוקח כפי הפסיקה רק כשער היוקר ה"ז אפוקי מיניה ממש וא"ר אין מוציאין ממלוה ללוה ואיך פסקו בפשיטות דאין ליתן לו רק כשער היוקר יש לחלק דהתם כיון דמיירי שאין למוכר הפירות דאילו יש לו אע"פ שלא יצא השער מותר לפסוק וכיון דע"כ צ"ל דלא היה לו הפירות א"כ אף אם יצוייר שקנה בקנין גמור ושמהני קנין בכה"ג אף שאין לו הפירות (וצ"ע בח"מ סי' ר"ט ס"ו) מ"מ אין זה רק ע"ד חיוב שהמוכר מחוייב להעמיד ללוקח פירות אלו. אבל לא שייך שהפירות שקנה המוכר אח"כ הן ממש של לוקח. כ"א הן של מוכר כיון דלא היו בעת הקנין רק אח"כ באו להמוכר ומ"ש רב האי דקנה הלוקח בק"ג ר"ל שמחויב המוכר להעמיד לו הפירות משא"כ בנד"ז שהיה לראובן הסחורה ומכרה לשמעון בק"ג א"כ הסחורה קנויה לשמעון ממש וחילוק זה בין חיוב גמור ובין אם הוא של הלוקח ממש הוא מבואר בגמ' פרק הזהב (דמ"ה ע"ב) האי נקנה בכסף בכל מקום שהוא נתחייב גברא מיבעיא לי' כו' ע"ש וגבי מוכר פירות עד שלא יצא השער לפמ"ש בשו"ע סי' ר"ט ס"ו א"א כלל לצייר קנין גמור כ"א ע"ד חיוב שנתחייב גברא ע' ב"י שם בסע"י ו' אבל בלשון חיוב כו' וכיון שכן י"ל דמשו"ה ס"ל לרב האי דא"צ להמוכר ליתן ללוקח רק כשער שאח"כ ולא כפי הפסיקה ואין זה אפוקי מיניה כלל מאחר שהסחורה אינה קנויה לו ממש כ"א שנתחייב גברא ואע"פ שהוא חיוב גמור מ"מ אין זה אפוקי מיניה ממש רק שמפקיעים החיוב והפקעת החוב אף אם הוא חוב גמור נפקע בקל יותר מלהוציא ממנו ממש דלא אמרו רק שאין מוציאין מהמלוה משא"כ הכא הוא עדיין אצל הלוה רק שנתחייב לו כו' והרי בכל א"ר נתחייב הלוה למלוה או הלוקח למוכר ואעפ"כ אין מוציאין ממנו משא"כ בנד"ז כשהסחורה נקנה ללוקח ממש מדינא יש לומר דה"ז כאילו בא לידו ולרשותו וכשיעקל ממנה כלום ה"ז אפוקי מיניה ממש ולא דמי ג"כ [להאדתני רב ספרא ברבית דר"ח בגמ' (דס"ב ב') ובש"ע סי' קס"ג ס"ג דלדעת הרמב"ן כשמסלק לו מעות לא יתן רק כ"ד סלע ומעכב סלע הכ"ה לעצמו אע"פ שמחוייב לו סלע זה בחיוב גמור קודם שנעשה

ההערמת רבית וא"כ הוא אפוקי מיניה ממש י"ל דמ"מ אין זה רק הפקעת החוב משא"כ בנד"ז הוא אפוקי מעות שלו ממש ולא דמי להלוהו ודר בחצירו דלרבינו אפרים וסיעתו מנכה לו מההלואה דהתם ג"כ מחוסר גובייניא כי היה רק חוב אלא דמ"מ אין לחלק כן מסברא די"ל ג"כ להפך דלא אמרו אלא דאבק רבית אין מוציאין מהמלוה ממש אבל כל שהוא עדיין ברשות הלוה דהוא המוכר אף שנקנה להלוקח דהוא המלוה כיון דמקח זה שבו נעשה הרבית הוא עדיין ברשות המוכר אין זה אפוקי מיניה דהלוקח ממש כיון שעדיין לא תפס המלוה המקח שבו הרבית לידו ממש וא"ר אין נעשה שלו אלא כשתפס ממש ולא כשהוא עדיין אצל הלוה משא"כ בשאר מקח שאין בו רבית ודאי כשקנה אותו בק"ג הוא שלו לכל דבר אף שמונח ברשות המוכר:

ומצאתי ראיה שהדין כסברא זו האחרונה ממ"ש הטור י"ד סי' קע"ז בשם הרמ"ה על ענין רב עיליש גברא רבא שבגמ' (דס"ח ע"ב) וז"ל אבל באינש אחרינא דלא אתחזק בהכי כתב הרמ"ה דייניין לשטריה כפשטיה והוה שטר שיש בו רבית ואם יש הפסד יקבל (ר"ל הנותן העיסקא) החצי כפי תנאו ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום עכ"ל הרי שאין מקבל ריוח אף גם מהפלגא דפקדון ואע"פ שהוא רק אבק רבית ולא אמרינן דריוח זה הוא כאילו תפוס בו כיון דהוא בהפלגא דפקדון והו"ל אפוקי מיניה אלא עכצ"ל דכיון שהוא עדיין אצל המתעסק דהוא הלוה אע"פ שהוא אצלו רק כדרך פקדון אין זה כלל אפוקי מיניה דהמלוה וגם ממ"ש הב"י שם בשם הנמוק"י שחילק בין גברא רבא לאינש אחרינא בגוונא אחריתא דבאינש דעלמא אי קדים מארי עיסקא ר"ל הנותן העיסקא) ותפס (הריוח דפלגא פקדון כ"ה בשט"מ בשם הראב"ד שמשם מקור דברי הנמוק"י) לא מפקינן מיניה אבל בגברא רבא כיון דפשיטא לן דלאו באיסורא אתני אע"ג דתפס מפקינן מיניה עכ"ל הרי דוקא אם תפס הריוח לא מפקינן מיניה הא אם לא תפס אין לו הפלגא ריוח אא"כ יתן לו שכר טרחו לדעת הרמב"ן בשט"מ ולא אמרינן דהרי הוא כאילו תפס כיון דהוא אצל המתעסק בתורת פקדון והו"ל אפוקי מיניה וכ"פ בשו"ע סי' קע"ז סכ"ה כהרמ"ה (וע"ש בש"ך דאפילו אם יתן לו שכר טרחו לא מהני וזה לא כהרמב"ן) וכן מבואר ג"כ מתשו' הרא"ש כלל פ"ח סי' ח' הובאה ב"י סי' קע"ז ובט"ז שם סעי' כ"א ס"ק כ"ו (ואגב אורחא נימא בתשו' זו דלכאורה ה"ז ביש לו מצי לאוזיל גביה ושם הי' לשמעון חטים וצ"ל משום דהוזיל גביה חטין אלו כדי שיתן לו עוד עיסקא על שאר חטים כמבואר שם ול"ד למ"ש כלל פ"ט ס"ט גבי גבינות דהוי ר"ק דהתם הוזיל כדי שילוה לו ע"כ הוי ר"ק אבל הכא הוזיל כדי שיתן לו עיסקא וצ"ע) ואין לחלק עוד בין פלגא פקדון שבעיסקא לפקדון גמור ולומר דפקדון גמור הוא יותר ברשות המפקיד

מפלגא פקדון שבעיסקא דעדיין אינו בחזקתו לבד כיון דצריך חלוקה דהא ליתא דהא גם אפילו הפלגא מלוה הוא בחזקת הנותן קצת כמ"ש בגמ' פ"ט דב"מ (דק"ד סע"ב) מיהו לכאורה לענין קדושי אשה ודאי יש נפ"מ דהמקדש בעיסקא י"ל שאינה מקודשת דמאן פלג לך ע' באה"ע סי' כ"ח סעיף י"ח ובש"ע י"ד סי' קע"ז ססע"י כ"ג מ"מ לא נראה כלל לחלק בהכי. ועוד דהא בלא"ה י"א דאפילו קבל המלוה אבק רבית אם תפס הלוה משל מלוה לא מפקינן מיניה כמו שהובא בטור סי' קס"א בשם הראב"ד ונהי דאנן לא קיי"ל הכי היינו דוקא כשהגיע הא"ר להמלוה ממש אבל בעודו אצל הלוה ולא הגיע ליד המלוה עדיין כלל כנדון הזה שהוזיל לו סחורה אע"פ שהמלוה קנה הסחורה בק"ג מ"מ הרבית שיש בזה יעמוד ביד הלוה אע"ג דהוי רק אבק רבית או רבית מאוחרת ודי בזה ושומר נפשו ירחק מזה ויפרוש מהאיסור ויגיע לו עושר:

קיצורים א בדין ולא ישכור ממנו בפחות מבואר בהרמב"ם רפ"ו מה' מלוה דהוי ר"ק והיינו בשקוצב הדבר שפוחת לו עד שיחזור לו הלואתו כמש"ש וקצב הדבר שפחת לו משא"כ בשוכר בסתם בפחות הו"ל כמשכנתא בנכייתא דחצר דהוי א"ר כמ"ש שם הלכה ז' וכן אם משכן חצרו וכיוצא בזה בניכוי הוה א"ר עכ"ל וברש"י י"ל דבכל ענין הוי ר"ק ומהריב"ל ח"א כלל ח' סי' נ' הוכיח מל' רש"י דמדמה זה למשכנתא בנכייתא א"כ הוי א"ר:

ב במשנה ו' תנן ג"כ מפני שהוא רבית ושם כ' התוס' דלפי' רש"י הוי רבית דרבנן לכן יש לומר דכמו"כ הוא במשנה ב' גבי ולא ישכור ממנו בפחות והיינו משום שלא קצב הדבר שפוחת אך הרמ"ז פי' במ"ב דהוי ר"ק וכ"מ שהבינו התוס' ד"ע ע"ב ד"ה אין מקבלין שכתבו והיינו רבית דרבנן לפי' ר"ת מבואר דלפירש"י דמחלק בין נכייתא דבית לנכייתא דשדה הוי ר"ק אך י"ל דהיינו כשקצב וכמ"ש הרמב"ם:

מדין הנז' בגמ' ס"ה ב' לא תמכרנה אלא לי בדמים אלו דכ' הב"י ורמ"א סי' קע"ב דהוי ר"ק וכ"כ בשט"מ בשם ריטב"א יש להכריח דלא בעינן שיקצוב הדבר שפוחת ואף לפמ"ש סי' קע"ב ס"ד סקכ"ט בשם הב"ח דהוי א"ר זהו משום דהוי צד אחד ברבית ע"ש מה שאין כן גבי ולא ישכור ממנו בפחות:

ד ולא דמי לטרשא דהתם הכל ממכר משא"כ הכא שיש צד הלואה אע"ג שהרבית בא דרך ממכר יש לומר דהוי דאורייתא וגם הרמב"ם י"ל דלא בעי קצץ רק בדבר שאין לו שער קצוב כשכירת בית אבל בדבר שיש לו שער קצוץ י"ל דמודה ובש"ך סי' קע"ג סק"ו הביא מחלוקת בדין זה:

ובעל שער משפט פסק דהוי ר"ק:

ה וע' בתשו' מהריב"ל ח"א סי' מ"ט וסי' נ' דמסכים כן לדינא ומה שהביא ראיה לנגד מהגמ' ובעה"ת יש תירץ ע"ז כדפי' הגי"ת שער מ"ו ח"ג סי' כ"א בד"ה וכן אסרו חכמים שלא יאמר:

ו אך אם ע"י מכירת סחורה שוב אין נשאר חייב למלוה כלל א"כ ודאי אפילו מוזיל לו אין כאן ר"ק ולהתוס' דע"ג ד"ה ושפכי י"ל דמותר לגמרי ולנ"י הוי כעין א"ר:

ז בלא ישכור ממנו בפחות משמע לר"ת אינו רק א"ר אף בלא הלוה על הבית מ"מ במוזיל לו סחורה במכירה י"ל דמודה דהוי ר"ק:

ח ומ"מ גם ברבית דרבנן א"צ המוכר ליתן להלוקח הריוח וראיה מח"מ סי' ר"ח וי"ד סס"י קע"ה:

ט אלא דאכתי יש לחלק קצת דהתם לא קנה הלוקח רק לענין שנתחייב הלוקח להעמיד לו הסחורה אבל כשקנה הסחורה ממש י"ל דהו"ל כאפוקי מיניה ומ"מ נראה דאין לחלק:

י ומצאתי ראיה ממ"ש בשו"ע י"ד סי' קע"ז סכ"ה ואם יש בו ריוח לא יקבל כלום ע"ש ובלא"ה הרי הראב"ד מחמיר יותר:

סימן פג

לענין רבית שנאמר בפ' כי תצא לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך איך הדין באינם יהודים עתה:

תשובה נקדים הקדמה כתוב בתורה פ' בהר כ"ה ל"ה גר ותושב וחי עמך נצטוינו מזה שגר תושב מצוים אנו להחיותו והיינו כמו ישראל ממש שנאמר בו ג"כ זה הלשון וחי עמך שם פסוק ל"ו וחי אחיך עמך ומזה למדו חז"ל שחייך קודמין לחיי חבירך כמבואר בב"מ (דס"ב ע"א) קודמין לבד דהיינו כשבידו אחד קיתון של מים כו' אבל כשיש לו כדי חיותו מצווה ומחויב ליתן לגר תושב וכמ"ש בת"כ פ' בהר ע"פ וחי עמך וארז"ל פסחים (כ"א ע"ב) דליתן מתנה לגר בחנם הוא קודם וחיוב יותר מלמכור לעובד כוכבים בכסף מלא והיינו מדכתיב וחי עמך ע"ש ולכן ג"כ יש בו משום ביומו תתן שכרו כמו בישראל ממש בפ"ט דב"מ (דקי"א ע"א) ואעפ"כ לענין רבית מבואר במשנה וגמרא פא"נ (דף ע' עמוד ב' ודף ע"א סע"א) דגר תושב מותר להלוותו ברבית כמו בעובד כוכבים משום דגבי רבית כתיב אחיך דהיינו ישראל והטעם כי הלואה ברבית הרי זהו טובת הלוה ג"כ ומרצונו הטוב נותן זה משום שעי"ז ירויח עוד יותר בפרט כשהרבית רק כפי דינא דמלכותא ולכן אינו דומה לאונאה דשם לא ידע שמתאנה ולא מחיל משא"כ הכא שנותן מרצונו הטוב כמבואר בב"מ (דס"א ע"א) ולכן בגר תושב מותר רבית בין ללוות

לו בין להלוות ממנו אע"פ שאונאה אסור ומטעם הנ"ל עכ"ז רבית שרי ורק לאחיך ממש נאסר רבית וחייב להלוותו בחנם ממש ועכ"ז עכשיו מפני שנתמעט הפרנסה התקינו עניני עיסקא לעשות אופן היתר שיוכלו להלוותו ברבית כמו ע"ד שהתקין הלל פרוזבול. משום שראה שאם לא כן יעברו על דברי תורה:

והנה גר תושב הוא שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ושבע מצות כמ"ש במס' ע"ז (דס"ד ע"ב) וע"כ הא"י עתה שמאמינים ביחוד הבורא רק שאוכלים מאכלים האסורים לנו ואינן נמולים אנו מצוים בהם וחי עמך כמו בישראל. וכ"ש שאסור להונות אותם אבל עכ"ז ברבית שרי בין ליתן להם רבית בין להלוות להם כיון שנותן הרבית מדעתו ורצונו רק לא יותר משיעור הרבית מדינא דמלכותא כדי שאז הוא אצלו קרוב לשכר ורחוק מהפסד וגם נגד זה אנו נותנים להם ג"כ רבית וקאי ע"ז למען יברכך ה' לפי' מ"ע ספורנו בפ' כי תצא דהיינו שלא נבגוד בו לשנות התנאי והפסיקה ויסלק לו הרבית לכן לענין וחי עמך הם ג"כ בכלל כיון שאינם עו"כ ומאמינים בבורא עולם והשגחתו וגומלים טוב וחסד ע"כ חייבים אנו לדרוש שלומם וטובתם אך בהנוגע לעניני רבית אין איסור בכך כנ"ל:

סימן פד

גמרא (דס"ד ע"ב). והא ה"ל קרוב לשכר ורחוק מהפסד כו' צ"ל דהא בדין פוסק על הפירות כשיצא השער ה"ל יותר קרוב לשכר ורחוק מהפסד שהרי שם ודאי צ"ל לו פירות טובים ולא גרועים ולא יקבל ממנו יין שהחמיץ כלל:

וגם שנינו ופוסק עמו כשער הגבוה ר"ל שאם יוזל המקח ממה שהשער עכשיו יתן לו כאותו השער הזול ואם יהיה המקח יקר יותר ממה שהשער עכשיו יתן לו כשער שפסק עמו עכשיו כמ"ש הפרישה דלא כש"ך סי' קע"ה דהא מדאמר ריה"ו אע"פ שלא פסק עמו כו' מובן דאע"ג שפסק עמו כשער של עכשיו הדין כן ומריה"ו נשמע לרבנן בפוסק עמו כשער הגבוה וכ"מ בהגמ"ר דב"מ פא"נ סי' תל"ג וז"ל מיהו גבי פוסק עמו על הגדיש קתני דפוסק עמו כשער הגבוה דמשמע דכל האחריות על המוכר עכ"ל ור"ל בין תקפה בין זולא וא"כ מדוע לא הקשה הש"ס שם והא ה"ל קרוב לשכר ורחוק מהפסד אך כמ"כ יש להבין בהא דגמרא (דע"ג ב') א"ל רבא מברניש לרב אשי חזי מר דקא אכלי רבנן רבית דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי ליה בטבת כו' ופירש"י ועדיין לא יצא השער מבואר דביצא השער על היין מותר לפסוק עמו בתשרי אע"פ דלא מבחרי ליה עד טבת רק בלא יצא השער אע"ג דיש לו הוה קשה ליה לכן פירש"י דלא דמי פסיקה על יין לשאר פוסק

על הפירות שהיין רגיל להחמיץ ושמא שלו החמיץ מובן דלפירש"י לענין זה יש לו גרע מפוסק על השער אף דלגבי שאר ענינים יש לו עדיף כמו דמשמע בהא דמאן דיהיב זוזי לקיראה דביש לו יכול לפסוק עמו גם בפחות מהשער ולהוזיל לו מ"מ לענין זה משמע להפך והטעם י"ל דגבי פוסק על השער היינו אף שאין להמוכר יין כלל כעת או אף שיש לו יוכל למכור יין שלו וליתן לו יין שיקנה אח"כ וע"כ יכול המוכר לקבל עליו כל האחריות שאם יחמיץ היין יהיה ההפסד עליו וכמו דיוכל לפסוק עמו שיקבל עליו ג"כ יוקרא וזולא כנ"ל וכ"כ התוספות (דס"ד ע"ב) ד"ה האי וז"ל וא"ת תיקשי ליה אמתניתן דיצא השער פוסקין דהתם נמי אין הלוקח מפסיד כלום בתקיפה וי"ל דשאני התם כיון דאין הפירות מבוררים ללוקח אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק מהפסד עכ"ל וס"ל לרש"י דגבי יש לו ה"ל הפירות כמו מבוררין ללוקח אלא דגבי פוסק עמו על הגדיש של חיטין שאני שאין רגיל בהם קלקול אבל היין רגיל להחמיץ ושמא שלו החמיץ ולכן הוצרך שם לתירוץ מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא אלא דזהו רק עד טבת אבל הכא דמיירי אף שקובע הזמן לקבל ממנו בניסן דאז לא שייך תירוץ הנ"ל ע"כ שפיר הקשה האי קרוב לשכר ורחוק מהפסד הוא ותירץ דכיון דמקבל עליה זולא ה"ל קרוב לזה ולזה:

קיצור שטת רש"י להפריש בין היתר דפוסק על השער ובין היתר דיש לו לענין הפסיקה על היין דבפוסק על השער חייב המוכר ליתן לו יין טוב משא"כ גבי יש לו אין היתר רק מתשרי עד טבת ואם פסק בתשרי לקבל בניסן אין ההיתר אלא ע"י שהלוקח מקבל עליו זולא:

ב וחילוק זה בין טבת לאחר טבת מבואר בהגמ"ר דב"מ פא"נ סי' תל"ב וז"ל ודוקא שנמצא חלא לאחר טבת אבל בטבת או קודם חייב להחזיר אע"ג דלא התנה ואע"ג דמשך דאחמרא יהיב זוזי כדלקמן עכ"ל וכ"כ באגודה פא"נ סי' פ"א וז"ל שרי ליה לאינש למימר הי לך ארבעה זוזי דמי חביתא אי תקפא ברשותך אי יוקרא או זילא ברשותי דכיון דמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא ודוקא שנמצא חומץ לאחר טבת אבל בטבת או קודם חייב להחזיר אפילו לא התנו ואע"ג דמשך דאחמרא יהיב זוזי כדלקמן עכ"ל ומובן כיון דההיתר אפילו לא התנו א"צ לקבל עליו זולא ואפ"ל דה"ל כדין פוסק על השער דמותר לפסוק ג"כ כשער הגבוה. דדוקא במתנה לקבל אחר טבת צריך לקבל עליה זולא:

קיצור. לחלק בין דין זה להדין דלקמן (דע"ג ב') הוא החילוק בין לקבל אחר טבת או בטבת ומקודם. מבואר בהגמ"ר פא"נ סי' תל"ג ובאגודה פא"נ סי' פ"א:

ג ושטה ב' הוא שטת התוספות דאין מחלקין בין פוסק על היין לפוסק על התבואה וכמ"ש הריטב"א בשמם דהא סתמא קתני שפוסק על הפירות ואפילו יין בכלל וקתני

נמי ועל העביט של ענבים משום דהוי כיש לו ותו דקתני בריש פרקין ויין אין לו הא יש לו יין או שבא איסרו לידו מותר עכ"ל הובא בשט"מ דע"ג ב' אלא ס"ל דפוסק על הגדיש או על היין ויש לו יין אינו דומה לדין זה דהאי דיהיב זוזי אחביתא דחמרא ולא לדין דלקמן (דע"ג ב') גבי רבנן דיהבי זוזי אחמרא וז"ל ומיהו נראה קצת דפוסק על הגדיש הוי דומיא דפוסק על שער שבשוק שאין הלוקח מפסיד בשום ענין ומ"מ לא קשה דהתם יכול המוכר ליתן לו חטים אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאוכלם ולא מהני יש לו אלא להיתר פסיקה בלבד ורבנן דיהבי זוזי אחמרא משמע דקלקול אחר בר מחימוץ הוה מקבלי היינו לפי שהיו סומכין על יין של בעלי בתים דוקא ולא היו יכולים לקנות מן השוק יין אחר וליתן להם עכ"ל וכ"כ האגודה סי' פ"א הנ"ל וז"ל האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא פירש ר"י הא דפוסק עמו על הגדיש שאין הלוקח מפסיד אם תתקלקל התבואה התם יכול המוכר לתת לו פירות אחרים אם ירצה ויכול לאוכלם ויכול ליתן לו פירות אחרים ולא מהני יש לו אלא להיתר פסיקה ולהכי אפילו נתקלקלו חייבים לשלם אבל הכא היו סומכין על זה היין ולא היה יכול לקנות מאחרים ליתן לקונה יין אחר עכ"ל:

קיצור:

לפ"ד ר"י בתוספות ובאגודה דין פוסק על הגדיש וכן אפילו על היין הדין כפוסק עמו על שער שבשוק וכל הקלקול על המוכר ודין דרבנן דיהבי ד' זוזי אחביתא דחמרא ודין דכאן מיירי שהיו סומכין על זה היין דוקא שממנו יתנו להם ואזי הדין כדלעיל ססע"י א':

ד ושטה ג' הוא שטת הנמוק"י בשם הרשב"א וז"ל אחביתא על חביות ידוע הוא נותן לו כיון דעל זה ממש נתן לו נמצא דאי תקפה נתבטל המקח והלואה היא כו' דבשלמא אי לא הוה חבית ידוע הוה כפוסק על הפירות ביש לו וכו' ע"ש וכדבריו מבואר בשט"מ כאן בשם הרמב"ן וז"ל ואקשי רב שרביא האי קרוב לשכר כו' ותימה הוא דהא היינו פוסקים על הפירות במקום שיש לו שאם נפסדים למוכר וכענין ששנו בתוספתא פ"ו למה זה דומה לנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות ונגנבו או אבדו חייב באחריותן אם פחתו או הותירו חייב להעמיד לו ומאי קשיא ליה לרב שרביא (ועמש"ל סעיף א' שרש"י דע"ג ב' תירץ דשאני יין שרגיל להחמיץ כו') ונראה דהא חביתא דחמרא איתא בעין וא"ל הילך ארבעה זוזי אהך חביתא ואי תקפה ברשותך ותחזור לי מעותי כו' עכ"ל ולפ"ז י"ל כשלא אמ"ל אחביתא ידוע כ"א דומיא הא דרבנן יהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי ליה בטבת אף שהיו סומכין על זה היין ולא היה יכול הבעה"ב לקנות יין אחר וליתן לו כמש"ל ססע"י ג' בשם התוספות עכ"ז כיון שלא היה אחביתא ידוע א"צ לטעם הנזכר

כאן כיון דמקבל עליה זולא אלא סגי בטעם הנזכר בגמרא שם ואפשר לאו דוקא במבחרי ליה בטבת הדין כן כ"א גם אחר טבת הדין כן וא"צ כאן לתנאי שיקבל עליו הלוקח זולא ובזה יש ליישב דעת הטור סי' קע"ג מותר להקדים כו' וכן מותר להקדים מעות של חבית ידוע של יין ולהתנות עם המוכר שאם יזול כו' עכ"ל הרי ברישא לפי שאינה חבית ידוע א"צ לקבל עליו זולא ואעפ"כ אם החמיצה החמיצה למוכר אפילו עד ניסן יעו"ש וס"ל דטבת לאו דוקא ויש פנים לדבר לשטת הרמב"ן והרשב"א והנמוק"י הנ"ל ועיין ש"ך סי' קע"ג סעיף י"ג ס"ק כ"ה מ"ש לתרץ דברי הטור שהתוספות כתבו וטבת לאו דוקא ותמהני דא"כ דס"ל כהתוספות יקשה הדין דמאן דיהיב זוזי אחביתא דחמרא אמאי צריך לקבל עליה זולא שלכן הוכרחו התוספות לפרש דתקפה לאו היינו החמיצה והטור מפרש דתקפה זהו החמיצה וכמו שהקשה הב"י ולכן צ"ל התירוץ להטור דהיינו טעמא משום דיהיב זוזי אחביתא ידוע וכתירוץ הרשב"א והרמב"ן כנ"ל ועיין בפרשב"ם פרק המוכר פירות (דצ"ז ע"א) הביא הגמרא דפא"נ (דע"ג א') לקשרו עם הא דריב"ח שם אך א"כ קשה על הרשב"א והרמב"ן דהא שם מיירי בחבית ידוע כמו שאומר אבל בקנקנים של מוכר וא"כ איך פוסק דאם החמיצה מצי אמ"ל הא חמרך והא קנקנך א"כ ה"ל קרוב לשכר ורחוק מהפסד וי"ל דהא אסיקנא הכא דאם קבל עליו אחריות זול שפיר דמי וה"ל קרוב לזה ולזה והתם פשיטא דקיבל עליו אחריות זול שהרי לקחה לרשותו ועוי"ל דהרמב"ן והרשב"א ס"ל דכל שמשך הלוקח את המקח שוב לא שייך רבית כלל דכל רבית הוא אגר נטר וכאן ליכא אגר נטר כלל שאינו ממתין לו מעותיו כלל שכבר נקנה לו לגמרי היין עבור המקח וכש"כ התם בפרק המוכר פירות (דצ"ח ע"א) דכבר קיבל היין לביתו ממש אע"פ שהתנה עמו שאם תחמיץ יתבטל המקח אין זה רבית כלל דיין קונה ממנו ולא חומץ ולא קאמרי הרמב"ן והרשב"א דבחביתא ידוע חיישינן למחזי כרבית זהו רק כשנתן מעות ולא משך כו' ומה שהתוספות הביאו ראיה דאפילו במשך הדין כן כדאמר לקמן (דף ע') גבי עיסקא כו' י"ל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דמכר גמור לא דמי כלל לעיסקא שהרי העיסקא היא פלגא מלוה ממש ומה שיוכל להתנות שאם יהיה הפסד כו' אין זה דומה לתנאי דנד"ז שהוא מכר באמת רק שמתנה שלא יחמיץ כו' וה"ל כהא דתנן פרק המוכר פירות (דצ"ח ע"א) ואם אמ"ל יין מבושם אני מוכר לך חייב להעמיד לו עד העצרת וה"נ בשאר יין בתנאי מפורש:

קיצור. שטת הרמב"ן והרשב"א והנמוק"י וכ"ד הטור דדוקא כשנותן מעות על חביות ידוע ואומר שאם תחמיץ יהיה ברשות המוכר אזי צריך לקבל עליו זולא אבל בפוסק על יין שיש לו הגם שלא יוכל ליתן לו יין אחר ה"ל כדין פוסק על הפירות ביש לו וזהו הדין

דלקמן (דע"ג ע"ב) וס"ל להטור דלאו דוקא ומבחרי ליה בטבת אלא ה"ה בניסן וכמו בפוסק על הפירות דהא הם אין מחלקין בין פירות ליין והא דבפרק המוכר פירות מבואר אפילו בחביתא ידוע בקנקנים דמוכר אם א"ל למקפה והחמיצה היא ברשות המוכר י"ל אפילו לרב שרביא ניחא דהתם כיון שכבר משך המקח לביתו אין שייך ענין אגר נטר כלל ואינו ענין להלואה כלל:

ה ושטה ד' ראיתי בשט"מ דע"ג ב' בשם הריטב"א מדברי התוספות על הקושיא דלעיל סעיף א' מ"ש מפוסק על הפירות כשיצא השער ומדין פוסק על הפירות ביש לו ותירץ דהתם כל שקובע לו זמן על נתינת הפירות הזמן הוא לטובתו של מוכר ואילו רצה המוכר לתת לו תוך הזמן הרשות בידו ומוכרח הלוקח לקבל וא"כ המכר נגמר מיד כו' אבל האי עובדא דדף ע"ג ב' מיירי שהתנו הלוקחים עם המוכרים שלא יוכלו לתת להם יין עד טבת דמבחר נפשיה וכן הוא ענין האי מאן דיהיב זוזי אחביתא דחמרא כו' שהתנה שלא יתחייב לוקח לקבל עד הזמן שקבע כו' וכ"כ בשם תלמיד הר"פ ולפ"ד שאר שיטות דלעיל נ' בפוסק על השער או יש לו יוכל הלוקח לקבוע זמן שלא יקבל עד קביעת זמן ההוא:

קיצור. שטה ד' דבפוסק על השער או יש לו קביעות הזמן רק לטובתו של מוכר לבד ואם רוצה ליתן תוך הזמן מחויב הלוקח לקבל לכן הכל באחריות המוכר. משא"כ הכא שקביעות הזמן לטובתו של לוקח ע"ז הקשה רב שרביא ותירץ אביי וכן בדף ע"ג ב' ולשא"פ גם בפוסק על השער או יש לו י"ל רשאי להיות קביעות הזמן לטובת שניהם. שכל אחד יוכל לעכב על חבירו מלקבל או ליתן עד הזמן שקבעו:

סימן פה

א משנה המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית לכאורה ממ"ש לעיל בגמרא (דס"א סע"ב) עד כאן רבית קצוצה מכאן ואילך אבק רבית אפשר ר"ל בכל המשניות שבפרק זה הוי אבק רבית א"כ גם כאן י"ל דהוי רק אבק רבית ואע"ג דהמשנה מיירי בחצר דקיימא לאגרא כדמוכח מהא דאומר ולא ישכור ממנו בפחות וכמ"ש התוספות סד"ה אבל חצר מ"מ כיון המשנה מיירי בהלוהו ודר בחצרו ולא שפסק עמו הליני ודור בחצירי כדמשמע לשון המשנה המלוה כו' לא ידור משמע שזהו אחר ההלואה וכן תופס הש"ס בפשיטות מדפריך על רב יוסף בר מניומי מאי קמ"ל תנינא המלוה את חבירו כו' וכיון שכן להכי אפילו בחצר דקיימא לאגרא לא הוי רק אבק רבית לבד כמ"ש הרי"ף אבל הלוהו ודר בחצרו דלאו אדעתיה דהכי

אוזפיה אבק רבית הוה ואינו יוצאה בדיינין. וראיתי בשט"מ בשם הריטב"א דהלשון מפני שהוא רבית משמע רבית קצוצה וזה אינו שהרי בהלוהו ודר בחצרו ליכא ר"ק כנ"ל ועוד הרי שנינו לקמן אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית והיינו אבק רבית לפירש"י שם ע"ש בתוס' דף ע' ד"ה אין מקבלין והנה התוספות שם כתבו ואע"ג דקתני לעיל לא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן לפר"ת כו' ואינו מובן דגם לפירש"י הדין כן מטעם הנ"ל דהמשנה מיירי בהלוהו ודר בחצרו וכנ"ל אך בהלויני ודור בחצרי פסק הרי"ף דה"ל רבית קצוצה וז"ל אבל להוציא ממנו בדיינין בהלויני ודור בחצרי מפקינן מיניה אגרא דה"ל רבית קצוצה עכ"ל וכ"ד הרמב"ם רפ"ו מה' מלוה וכ"כ הנ"י בשם הרשב"א וכ"כ בשט"מ וכן מוכרח מהא דסוף ערכין (דל"א ע"א) ואינה רבית ופירש"י ואינה רבית גמורה דרבית לא מיקרי אלא ע"י הלואה ולא ע"י מכר הרי ע"י הלואה כה"ג חשוב רבית גמורה וכ"מ ממש"ש בגמרא והתניא ה"ז רבית גמורה וכו':

קיצור בהלויני ודור בחצרי והחצר קיימא לאגרא ה"ל ר"ק לכ"ע:

ב בעל אך בענין ולא ישכור ממנו בפחות יש לחקור אם הוא ר"ק או א"ר והנה לפמ"ש בגמ' (דס"ז ע"א) גבי משכנתא מאי דהוי רק א"ר ולא ר"ק משום דלא קץ ליה ופירש"י ולא קץ עמו לאכול פירות לשם רבית א"כ הכא נמי אם לא קץ ליה שידור בהבית לשם רבית ואף אם התנה הלויני ודור בחצרי אם אמר דור בחצרי בכך וכך אף שהוא בפחות מהמקח י"ל לא נק' קץ ליה רבית עכ"פ אך לרבינא שם דאע"ג דלא קץ ליה הוי ר"ק א"כ כמ"כ גבי בית י"ל הוה ר"ק אם ידוע שהמקח בפחות הרבה מכמו שהוא. אע"ג דהתוספות שם ד"ה פירי מפרשים דרבינא דאפיק פירי לא משום דהוי ר"ק כ"א משום מחילה בטעות מ"מ הרי"ף ס"ל דלרבינא הוה ר"ק וכמ"ש בנ"י שם וכ"מ פשטא דגמרא. אלא דס"ל דהיינו באתרא דמסלקי אבל באתרא דלא מסלקי ה"ל א"ר וא"כ גם בבית י"ל כן דאם הוא באופן דלא מצי מסלק ליה עד כלות הזמן ה"ל רק א"ר מיהו יש לחלק בין בית לשדה כדחילק רש"י והרמב"ם ועיין בפירש"י (דס"ב רע"ב) דזימנין שאינן עושים פירות שהכרמים לוקין אין זו רבית קצוצה. משא"כ גבי ודור בחצרי פירש"י כאן אבל כאן זה נהנה תמיד ואין כאן ספק כו' וא"כ גם לענין ודור בחצרי בנכייתא בפחות י"ל ג"כ הוה ר"ק במכ"ש ממ"ש הש"ך סי' קס"ו סק"ו שדעת הרמב"ם והסמ"ג והראב"ד דבאומר הלויני ודור בחצרי אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא ה"ל ר"ק א"כ כש"כ הכא בחצר דקיימא לאגרא בפחות הרבה מהמקח וכן פסק הרמב"ם בהדיא רפ"ו וכדלקמן ואף להחולקים שם גבי חצר דלא קיימא לאגרא כמ"ש בנ"י שם זהו משום דליכא נשך

כלל דכיון דלא קיימא לאגרא לא נשיך ליה מאומה ואין רבית בלא נשך כמ"ש בגמרא ר"פ א"נ משא"כ הכא יש כאן נשך גמור מיהו בסי' קע"ב מוכח בנכייתא הוה רק א"ר כ"ד רוב הפוסקים שם. ואפ"ל שם מיירי שלא קצץ עמו בפירוש לומר הרי שכירות הבית שוה עשר סלעים והלויני ודור בחצרי עבור ג' סלעים. דבכה"ג י"ל חשיב ר"ק אלא אמר לו סתם הלויני ודור בחצרי בנכייתא ג' סלעים לשנה וכה"ג יש חלוק גבי טרשא בין סתם למפרש וכן פסק הרמב"ם רפ"ו מה' מלוה וז"ל וכן המלוה את חברו והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזור לו הלואתו או ששכר ממנו בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזור לו הלואתו כו' ה"ז רבית של תורה ויוצאה בדיינין עכ"ל והה"מ כ' ע"ז וז"ל משנה שם (דף ס"ד ע"ב) ומבואר בה' שכל שהתנה בשעת ההלואה הוא רבית קצוצה וכתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל דדוקא בחצר שהיא עשויה לשכר עכ"ל ורי"ו במשרים נ"ח ח"א כ' דהלויני ודור בחצרי הוי ר"ק ולא הזכיר מ"ש הרמב"ם שכמ"כ בשכר ממנו בפחות וקצב כו' והתוספות פ"ב דבכורות (די"ז ע"ב) כתבו וז"ל ולפ"ה נמי נהי דלא ידור בחצרו חנם הוי רבית דאורייתא כמו בתי ערי חומה דהוה רבית דאורייתא מה שמשכיר בפחות מיהו מסתבר לא הוי דאורייתא עכ"ל וע"ש ברי"ו חלק ה' בנכייתא דבית הביא י"א ויש מתירים אך ע"כ שם מיירי דלא קצב הדבר שפוחת כו' וצ"ע דאם בקצב הדבר שפוחת הוי ר"ק איך בנכייתא שפוחת הרבה אף שאינו מפרש יהיה מותר לגמרי. והרמב"ם באמת ס"ל שם דהוי א"ר אמנם להמתירים שם א"י אם אעפ"כ בקוצב הסך שפוחת יהיה ר"ק דא"כ הרי בנכייתא כיון שניכר בעליל שפוחת הרבה מחמת הלואה איך יהיה שרי לגמרי לפחות ה"ל א"ר:

קיצור בהלויני ודור בחצרי בפחות מהמקח הקצוב אם אינו מזכיר שפוחת מהמקח עבור זה י"ל ה"ל רק אבק רבית אבל אם אומר הרי המקח מהשכירות סלע לחודש והלויני ודור בחצרי עבור חצי סלע לחדש י"ל דה"ל ר"ק:

וז"ל השט"מ ואיכא דמותיב אשמעתין היכי תנן ולא ישכור הימנו בפחות והא רבינא אכיל משכנתא בנכייתא ורש"י ז"ל פי' דההיא במשכנתא דשדות וכו' ובעל הלכות נמי כתב ומאן דמוזיף זוזי לחבריה ושקיל מיניה ביתיה במשכנתא ויהיב ליה אגר ביתיה בפחות אסור דתנן המלוה את חברו כו' וזה נראה כדברי רש"י ז"ל כו' ויש מפרשים ולא ישכור ממנו בפחות שלא יאמר לו דור בחצרי במחצית שכר ולאו מלתא היא דהא פשיטא כו' ותניא בתוספתא היה חייב לו מעות והשכיר לו בית מדינר לחדש והיה יפה סלע בחדש אסור והתירוץ הנכון דמשכנתא כיון דמפיק דמי עלה כזביני דמי כו' עכ"ל משמע מהשט"מ דבאומר דור בחצרי במחצית השכר ה"ל ר"ק ובדיני דהתוספתא כיון

שאינו קוצב הפחת אע"ג דפוחת לו טובא י"ל ה"ל רק א"ר אך מתשו' מהר"מ שהביא המרדכי ר"פ א"נ סי' שי"ו וששאלת על הבחור שהלוה לך מעות כו' אם מתחלה היה התנאי ביניכם שילוה לך מעות ואתה תתן לו הוצאה והוא יחזור עם בנך אע"פ שהיית נותן לו הוצאה בשביל שיחזור עם בנך כו' כיון שאתה קצבת ליתן לו היציאה ה"ל ר"ק כו' עכ"ל:

מוכח דס"ל גבי הלויני ודור בחצרי בפחות ה"ל ר"ק דהא התם א"א לומר שמה שיתן לו הוצאה זהו עבור ההלואה לבד שהרי התנה עמו שיחזור עם בנו וכדאי היה ההוצאה עבור זה לבד א"כ רק חלק מהיציאה עבור ההלואה וה"ל כענין לא ישכור ממנו בפחות רק שמ"מ אפ"ל דדמי לשוכר ממנו במחצית השכר דה"ל קצבה וה"נ מחצית ההוצאה משמע שנקצב עבור ההלואה אבל אם משכירו בפחות בלי שאומר כן אף שאומר בפי' הלויני ואני משכיר לך הבית בדינר לחדש יש להסתפק אם מוכרח מתשו' מהר"מ דכה"ג חשוב ג"כ ר"ק אף ששכירות הבית שוה סלע לחדש ובתשו' מהריב"ל ח"א כלל שמיני סי' מ"ט כ' על תשו' מהר"ם אמנם יש לתמוה האיך הפריז מהר"ם על מדותיו לומר דהוי רבית קצוצה דהוי סגי דלהוי רבית דרבנן כיון דלא קץ אבל מי הוא זה כו' לחלוק על מהר"מ כו' ובסי' נו"ן ביאר ד' מהר"ם דס"ל דאע"ג שמערב מעות ההלואה עם דבר אחר דהיינו החזרה עם בנו אפ"ה היכא דלא היה נותן ההוצאה עבור החזרה עם בנו לבד כ"א בצירוף ההלואה חשוב ליה ר"ק והקשה ע"ז מהא דתנן ומפריז על שדהו ואינו חושש משום רבית ואמרינן עלה אבל אינו מפריז על חנות ועל ספינה אע"ג דקץ עבור תוספת ההלואה ה"ל רבית דרבנן כיון שעכ"פ מעורב בשכר החנות כ"כ בעה"ת ע"ש במהריב"ל שהביא מהטור סי' קס"א דבשוכר הבית בפחות הוי ר"ק ושלא ראה כן בפוסק אחר ותמיהני שהוא ברמב"ם רפ"ו:

סימן פו

מה שדימה הט"ז סי' קע"ז ס"ו ס"ק [י"ב] דינו דה"ר ישעי' לחכירי נרשאי אינו דומה דגבי ח"נ הלוה חוכר שדה שהיא שלו גם עכשיו רק שממושכנת ביד המלוה לכן כששוכרה ה"ל כעין רבית לכל מר כדאית ליה אבל הכא המקבל קונה הריוח של הפלגא פקדון ומיהו אם בשעת קבלת העיסקא קוצץ י"ל דדומה לח"נ אבל אם אחר זמן קונה הריוח של הפלגא פקדון י"ל דל"ד לח"נ מטעם הנ"ל ועוד טעם דהכא קונה כן מעצמו משא"כ התם המלוה מכריחו שהרי שם אם לא יחכור השדה לא יניחו המלוה לעבדה נמצא המלוה נושכו בנשך ותרבית ואעפ"כ רבו האומרים דאינו נחשב ר"ק כיון שממושכן אצל המלוה

בהיתר משא"כ הכא אין ביד הנותן העיסקא להכריח להמקבל שיקנה ממנו ריוח של הפלגא פקדון כ"א הוא מעצמו רוצה כן וא"כ ע"כ זהו מפני שלדעתו שיהי' ריוח יותר ממה שפוסק וקוצץ לו לכן י"ל דשרי וכ"נ בפשיטות דעת מהרמ"ל בתשו' סס"י קל"ה שהתיר בזה בפשיטות ולא עלה ע"ד מהדין דחכירי נרשאי וע"כ הוא מצד שני טעמים הנ"ל דקונה חלק של חבירו ממש וגם מי מכריחו ועוד גם בח"נ יש סברא בגמ' דאם שהתה ביד המלוה ואח"כ חכרה הלוה שרי ונהי דהתם אמרינן ולא היא כו' זהו גבי קרקע שניכר לכל שהיא בעצם של הלוה משא"כ הכא ועוד נראה דהכא בנד"ז שקנה בזול יותר מכפי הפסיקה הראשונה שבשעת העיסקא התנה עמו למחצית שכר ושכר עמלו ושיהיה הברירה בידו אם ירצה לפטור מהשבועה יסלק לו עד כלות העיסקא ריוח עבור הפלגא פקדון חמשים רובל. ואחר כך אחר כמה חדשים קנה ממנו חלקו עבור עשרים רובל נמצא לא שייך לומר דאיגלאי מלתא למפרע שהוא הלואה ברבית כמ"ש רש"י גבי חכירי נרשאי דה"ל ר"ק מה"ט ולשא"פ ה"ל א"ר מה"ט או הערמת רבית דהכא ליכא למימר כן שהרי פוחת לו הרבה מהריוח ממה שפסק עמו תחלה ע"ד הברירה בידו א"כ מוכרח מזה דעכשיו נתחדש הרצון אצל המלוה למכור חלקו ולפחות ולהמקבל העיסקא נתחדש הרצון לקנות עבור שפוחת לו א"כ חשש מחזי כרבית קצוצה ודאי ליכא הכי אף לפירש"י דהא הפסיקה לכתחלה היה בהיתר גמור ועכשיו נתחדש שקונה חלק חבירו בפחות הרבה מהפסיקה לכן לא מחזי ודאי כרבית קצוצה גם לפירש"י א"כ כ"ש לשא"פ דס"ל דבח"נ ליכא רק א"ר י"ל בכה"ג דנד"ז אף אבק רבית ליכא ועוד דהב"י רס"י קס"ד הביא שהריב"ש סי' של"ה משמע דס"ל כמאן דשרי ח"נ במשכנתא דסורא ואף שהב"י פסק כהאוסרים מ"מ הכא דהפלגא פקדון הוא לגמרי של הנותן עיסקא וגם העיסקא היה בהיתר גמור ואחר זמן קונה הריוח מהפלגא פקדון י"ל דעדיף מח"נ במשכנתא דסורא דהתם עדיין עצם השדה היא של הלוה ועכ"פ מפני שהקנייה היה בזול הרבה מבשעת הפסיקה י"ל דשרי:

אך ק' על מהרמ"ל דהרי לפי הפסיקה ראשונה היה צ"ל האחריות מפלגא פקדון על הנותן ועכשיו שקנו ממנו חלקו כפי הפסיקה שלשים זהובים כל האחריות עליהם א"כ ה"ל מלוה ונותנים לו שכר עבור המתנת המעות וצ"ל כיון מנפשייהו עשו כן ה"ל כמו מתנה וה"ל כדין טרשא דר"נ מיהו גם מתנה י"ל אסור בעוד הפלגא מלוה בידו מלוה וע' שער משפט סי' קע"ז הקשה על תשו' רמ"א סי' פ' אך בנד"ז שפוחת לו הרבה מהפסיקה י"ל דשרי:

סימן פז

הנה מ"ש רומע"ל לדמות זה לדין שבח"מ סי' פ"א ס"ל המתעסק בשל חבירו ונותן לו ריווח בכל שנה ולבסוף טוען שלא היה ריווח כו' אינו נ"ל כלל לדמות זה לזה דשם נתן בתורת ריווח ואמר שהרוויח וכאן בעת שנתן לה הכת"י על הקרן וריווח ל"ה רו"כ כשימכור הפשתן הרי ידוע שעדיין לא הרוויח כלל כי העיסקא דאלף רוכ"ס ידוע שהוא הפשתן שקנה והפשתן עדיין לא נמכר א"כ הוא קרוב לשכר וקרוב להפסד לכן אין זה ענין כלל לדין דסי' פ"א ס"ל הנ"ל. ומסתמא בעת שהיו מתריזים זע"ז שהיא בקשה ממנו מאה רוכ"ס כפי השטר העיסקא שנצרך ליתן ריוח מאה רו"כ להפטר מהשבועה והוא רי"ב לא רצה בשום אופן ליתן עד שנתפשרו ממאה על ל"ה מסתמא בתוך טענותיו עמה הי' מבואר שאין שום ריווח כלל דאל"כ שהי' מודה שיש ריווח על חלקה שלשים וחמשה רו"כ א"כ יש ריווח שבעים רוכ"ס, ודאי היה הדרך ארץ שיתן עכ"פ השבעים רו"כ בשלימות כדי להפטר מהשבועה וכדרך כל מקבלי מעות על עיסקא בהיתר כפי התיקון שלפעמים מפסידים ממעותיהם ונותנים כל שיש היתר ליתן כדי שילוו לו מעות בעיסקא להבא כו' שמזה פרנסתו כו' א"כ כיון שלא נתן כת"י על ריווח רק על שלשים וחמשה רו"כ ע"כ לא הודה כלל שיש ריווח על חלקה כן כ"א ודאי הי' טוען שאין ריווח כלל או אפשר גם הפסד אלא שאעפ"כ רוצה להיות ישר ולכן הוא חסד ממנו שנותן ל"ה רו"כ ריווח כן נראים הדברים וא"כ אין זה ענין כלל להדין שבח"מ סי' פ"א ס"ל דהתם הטעם שכבר נתן בתורת ריווח והודה שיש ריווח ואיך יהיה נאמן לחזור ולהוציא וזה נוגע לדין דהנך גינאי בפ"ק דגיטין (דט"ו ע"א). משא"כ בנד"ז לא הודה כלל כ"א שנתפשר ליתן אף שאין מגיע ממנו וגם ידוע ברור שעדיין לא ידוע עכ"פ שיש ריווח שהרי לא נמכר הפשתן וגם עדיין לא נתן הריווח ולא הקרן רק נתן כת"י:

קיצור שדין זה שנתפשר ליתן ל"ה רו"כ ריווח ולא ידוע עדיין שיהי' ריוח. אינו ענין כלל לדין דסי' פ"א ס"ל ולכן אם באנו להמשיך הדין רק משם הי' הדין נותן בנד"ז שישבע ויפטור מהריווח כדין שאר כל מקבל עיסקא. ואם יביא עדים שהיה הפסד וזה העסק הוא ממעות שקיבל מחותנה המנוח ז"ל היה הדין לנכות חלקה בהפסד:

ב אך מ"ש מעל' לדמות זה לענין מקבל עיסקא שבזמן כלות העיסקא רוצה לקנות חלק פלגא ריווח מהנותן היינו מחצה מריוח שיהי' בהפשתן וקנה חלקה בסך שלשים וחמשה רוכ"ס וסבר שירויח בזה והוא הפסיד הרי הוא כשאר הקונים דעלמא שקנו פשתן וסברו שירויחו ואח"כ הפסידו היעלה על הדעת שיוכלו לחזור אח"כ מהמקח כיון שההפסד פחות מכשיעור אונאה ושהה יותר מכדי שיראה לתגר או לקרובו לכן

אחר שקנה חלקה בקגא"ס אפילו לכשיברר בשני עדים שהפסיד בהפשתן לא יועיל לזה וכן מבואר בתשו' מהר"ם לובלין סי' קל"ה אות באות ממש זת"ד רו"מ ולפע"ד זה הדין נכון אך תנאי יש בדבר היינו אם בעת שהושווה עמה על הריווח כנ"ל היה העסק קרוב לשכר היינו שעכ"פ לפי השער הקצוב אז על פשתן היה אפשר שיהי' בהפשתן ריוח והיה עכ"פ רחוק מהפסד אזי הדין נכון כמ"ש רו"מ אכן אם בעת שהושווה עמה היה רחוק משכר וקרוב להפסד היינו אם לפי השער הקצוב של פשתן בשעת ההשוואה היה עומד להפסד. א"כ הרי אין זה דומה כלל לקונה פשתן מחבירו דהכא לפי העיסקא יש לה להפסיד בהפשתן וזה המקבל העיסקא שקונה ממנה חלקה ופוטרה מההפסד וגם נותן לה ריוח ל"ה רוכ"ס הוא רק מפני טובת ההלוואה ומפני שנתחייב בהשט"ע ריוח מאה רוכ"ס ומפני זה הוכרח להשוות על ל"ה רו"כ כי זילא ליה למיקם בדינא ודיינא שעי"ז לא ילוו לו עוד מעות כנהוג. וא"כ י"ל שאין המקח כלום שהרי לפי השער יש הפסד והוא נותן לה גם ריוח ה"ז רבית ונשך אך אם היה התנאי שתמתין לו משך זמן רב עד שיתעלה השער אזי י"ל דה"ל כדין טרשא רס"י קע"ג הגם דשם מבואר בשומתו ידוע אסור ע"ז י"ל כאן אין שומתו ידועה כ"כ וגם אפ"ל בעיסקא יש להקל קצת עיין טור סס"י קע"ז המקבל עיסקא והפסיד ולא הודיעו אלא נתעסק ומילא הקרן כו' אבל אם היא התנה עמו שימכור מיד י"ל יש בזה דין רבית אם היה ידוע להנותן והמקבל שיש הפסד בהפשתן והוא מקבל ריוח ואף אם זהו רק א"ר כמשי"ת לקמן מ"מ אין הקנין כלום:

ג אך מ"ש הרב ר"א נ"י דזהו ר"ק והצעטיל שנתן לה הוא שטר שיש בו רבית קצוצה שכלל את הקרן עם הרבית ג"כ אינו נכון כלל דר"ק אינו אלא אם קצץ לו רבית בשעת הפסיקה משא"כ הכא הפסיקה היה בהיתר גמור שהנותן מקבל פלגא באגרא כו'. רק בשעת הסילוק שהיה עומד הפסד ואעפ"כ גמר שלא יפסיד הנותן וגם שיתן לו ריוח א"כ כיון בשעת הסילוק נתן לו רבית זה ולא בשעת הקציצה אין זה רבית מדאורייתא כלל וכמ"ש הב"י סי' ק"ס קרוב לסס"י בד"ה אי אוזיף מאה דבתר מעיקרא אזלינן ולכן אם אוזיף מאה במאה ובשעת הסילוק המאה עולים ק"כ דיש כאן נשך ורבית אעפ"כ כיון מעיקרא בשעת הפסיקה לא היה בזה רבית כלל אין זה נשך מדאורייתא כלל וה"נ אף אם נאמר שבשעת הסילוק יש כאן רבית גמור דומיא דמאה בק"כ כיון דמעיקרא בשעת הפסיקה היה בהיתר אין זה כלל רבית דאורייתא והא דגבי משכנתא בלא נכייתא י"א דהוה ר"ק אע"ג דלא קץ ליה הרבית עיין בגמרא (דס"ז ע"א) דמשמע בגמרא ב' דיעות בזה התם שאני דעכ"פ בשעת הפסיקה היה איסור היינו שיאכל הפירות משא"כ הכא שהפסיקה היה בהיתר גמור כנ"ל אין בזה ר"ק לכ"ע אף אם בשעת הסילוק נתן לו ריוח

ולכאורה י"ל דיש לו דין רבית מאוחרת דאע"פ שנותן לו מעות ומפרש בשביל מעותיך שהיו בטילות אצלי אין זה רבית גמור כמ"ש במשנה ס"פ א"נ מיהו זה אינו דהתם מיירי כשנתן לו אחר שהחזיר לו מעותיו אבל אם נותן לו כן בשעה שחייב לו המעות אינו נק' רבית מאוחרת כמ"ש הטור סס"י קס"ו א"נ י"ל דלא מקרי רבית מאוחרת כו' ע"ש ובב"י שם ומ"מ י"ל דנהי דאינה רבית מאוחרת אינה ג"כ ר"ק כ"א אבק רבית כמש"ש הטור אסור אך בב"י רס"י ק"ס בד"ה ולא רבית שבשעת הלוואה כתב דאילו בעוד שמעותיו בידו רבית ממש היא משמע קצת דה"ל כמו ר"ק מיהו אף לו יהי כן הכא שאני דשם (נתן) לו מעות ממש בשביל ההלואה אבל כאן שנותן לה בשביל חלקה בריוח אף שבאמת אין ריוח כ"א גם הפסד מ"מ הרי א"א לו אא"כ יברר בשני עדים ושישבע ש"ח וכל זמן שלא רצה לברר בעדים יש לה טו"ת עליו על מאה רוכ"ס. א"כ מה שנתן לה אין זה נשך ממש ולכן לכל היותר אין זה רק אבק רבית לבד:

ד אך אם נחליט עכ"פ שזהו אבק רבית א"כ אע"ג שעשו קגא"ס אינו כלום דה"ל נעשה באיסור א"ר וגבי א"ר לא מהני אא"כ כבר נתן הלוה להמלוה ומדעתו ורצונו אבל כל שלא סילק עדיין אף שקבל קנין לסלק לאו כלום הוא כמבואר בב"י סי' קס"א בד"ה כתוב בסה"ת דכל א"ר דבשטר מנכה ליה ולא מגבינן מיניה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי וכ"כ הרי"ף וכ"ש בקנין לבד ועוד ראיה דהטור שם כ' דהראב"ד ס"ל דאבק רבית אף שסילק הלוה למלוה אם חזר ותפש הלוה משל המלוה אין מוציאין מידו ונהי דהרא"ש שם חולק עליו דהיינו דכיון דכבר נתן לו מדעתו ה"ל כשלו אבל בנד"ז שקבל רק קנין לסלק הא"ר פשיטא דלא דמי לכבר נתן לו ולכן אין מוציאין מהלוה וכה"ג אמרינן בגמרא וכי מותר ללוות סאה בסאה במקום שקנו מידו (פ"ק דב"מ דט"ו ע"א) הביאה הרשב"א בתשו' הובאה ב"י סס"י קע"ב ואם כן מה שמעל' סילק המעות שהושלש תח"י להמלוה נ' דהדין נותן שמוציאין בחזרה מהמלוה ללוה כמ"ש בב"י סי' קס"א שם בד"ה כתב הרא"ש ובשם הריב"ש סי' ש"ה שכתב אין ספק שאם הגבו ב"ד האבק רבית מן הלוה למלוה לא עשו ולא כלום כו' וחוזרין ומוציאין כו' וכבר דנתי כן הלכה למעשה עכ"ל הריב"ש שם בב"י ולכן אם בשעה שנתן לה הצעטיל על הקרן וריוח שלשים וחמשה רוכ"ס היה ידוע שהעיסקא עומדת להפסד וידוע שמעות שקבל בעסקא הניח בעסק הפשתן א"כ קרוב לומר דה"ל אבק רבית ואף שי"ל כיון שהיה מחוייב להביא עדים שיש הפסד ולא הביא אפשר לומר שלא היה ניכר הא"ר מ"מ אם יביא גם עכשיו עדים שבשעת ההשוואה היה עומד הפסד בהעיסקא א"כ איגלאי מלתא שבהצעטיל הי' א"ר וא"כ הקנין לא מהני וא"כ איך יוציאו ממנו בעל כרחו אבק רבית מחמת הצעטיל והקנין

זה ודאי לא נהירא כלל ולכן מה שפסק מעל' שאם הי' עם הצעטיל קג1א"ס אזי אף אם יברר ריי"ב בעדים שהיה לו הפסד אין לו דבר לתבוע מאתה אין הפסק אמת לפע"ד היינו שאם יברר גם עכשיו שגם בעת הפסיקה והצעטיל הי' העיסקא עומדת להפסד לפי השער של פשתן אז דא"כ איגלאי מלתא שזהו אבק רבית:

ולא מהני ע"ז שום קנין ושטר להוציא מהלוה שמאחר שיש הפסד והוא טוען שזהו נשך ותרבית איך יוציאו ממנו בע"כ מחמת צעטיל וקנין:

ה אח"כ השגתי תשו' מהרמ"ל סי' קל"ה שכ' רומע"ל שמבואר בו אות באות כדברי רומע"ל. ולפע"ד אין הנדון דומה כלל דשם איתא בהשאלה שבשעה שקנו מקבלי העיסקא מראובן השליש ריוח שלו בשלשים זהובים היה נראה בעיני מקבלי העיסקא שיעלה ריוח יותר ויותר משלשים זהובים לחלק ראובן הנותן וא"כ אף שאח"כ נשתנה הדבר והיה הפסד בהסחורה אינו כלום וע"ז פסק סוף תשובתו אבל בנ"ד שהביאו הסחורה לביתם וראו בה והעריכו אותה שכשימכרו אותם יהיה להם ריוח גדול והלכו וקנו מהנותן חלקו כו' אפילו אם היה להם עדות ברורה שהיה אח"כ הפסד בהסחורה כו' מה לו להמוכר בכך עכ"ל. לא כן בנד"ז שעל כרחך בעת שנתן לה הצעטיל על ל"ה רו"כ ריוח הי' ידוע שאין העיסקא עומדת לריוח דאל"כ מדוע הניחה לו ששים וחמשה רו"כ שהרי היה צריך ליתן לה ריוח מאה רוכ"ס לפי כתיבת העיסקא ומדהניחה לו שני שליש מהריוח ע"כ צ"ל שהי' ידוע שהעסק גרוע מאד וא"כ לא דמי כלל לנדון דמהרמ"ל דשם ליכא שום חשש רבית. כיון שהעיסקא היתה במעלה עליונה והם ראו שיש להם ריוח בזה נגד חלק שליש ריוח שלו כו' ע"כ מה שקיימו ליתן לו שלשים זהו' כפי הפסיקה אין בזה חשש דחשש רבית כלל. וכיון שקנו ממנו בקנין והקנין הוא בהיתר גמור אין לאחר קנין כלום א"כ מה שנשתנה אח"כ אין זה שייך להמוכר אבל בנד"ז שבשעת הפסיקה אחרונה היתה העיסקא גרוע מאד עד שלכן מחלה לו שני שלישי הריוח מחלקה א"כ כיון שניכרים הדברים שהעיסקא נשתנית לגרעון לכן אם יברר בעדים עכשיו שבשעת פסיקה הנ"ל היתה העיסקא עומדת בגרעון כ"כ עד שעומד להפסד מהקרן ולא לריוח כלל א"כ מה שמחל לה הפסד שלה וגם עוד נתן לה צעטיל ע"ס ל"ה רוכ"ס זהו כעין רבית עבור ההלואה ונהי שאמרנו לעיל שאין זה ר"ק עכ"ז אינו דומה כלל לנדון דתשו' מהרמ"ל שהקנין היה בהיתר גמור כנ"ל משא"כ כאן איגלאי מלתא שהקנין היה על נתינת אבק רבית ואין מוציאין מן הלוה למלוה והצעטיל והקנין לאו כלום הוא להוציא עי"ז אבק רבית ואם הוציאו בהכרח הלוה בלי רצונו מדעתו כ"א ע"פ דיינין לא עשו ולא כלום כמ"ש הריב"ש כנ"ל:

ו אך אף שמתשו' מהרמ"ל אין ראי' אפ"ל עוד צד זכות כיון בשעת הצעטיל אף שידוע שהיה עומד להפסד עכ"ז אם רצה לסלק הרבית ל"ה רו"כ אין כאן איסור אף א"ר שהרי צריך לברר בשני עדים שיש הפסד וכ"ז שלא יברר ולא ישבע מחוייב לסלק א"כ רשאי לסלק לה בשלימות וגם ליתן ריוח וכיון שהיה רשאי ליתן ריוח י"ל גם קנין וחיוב מהני ואף שעכשיו יברר בעדים ואיגלאי מלתא דהוה א"ר מ"מ כיון בשעת הקנין נתחייב על דבר שהי' מותר לו אז י"ל מהני הקנין ומ"מ אין זה מוכרח דהרי עכשיו נתגלה שהוא א"ר א"כ א"א להוציא ממנו מחמת קנין (ועוד אם הם ידעו ג"כ שיש הפסד לא הי' צריך עדים דלא איברו סהדי אלא לשקרי כו') שנתן שלא רצה לברר והרי עכשיו מברר וידוע שזהו א"ר:

מ"ש רו"מ בתשובתו פעמיים שבתשו' מהרמ"ל סי' קל"ה מבואר אות באות כדברי רו"מ במח"כ זהו שלא בהשגחה דשם הפסיקה שהברירה בידם ליתן לו שליש ריוח או שלשים זהובים וכשאח"כ בחרו ונתנו שטר ליתן שלשים זהובים אז היה העיסקא במעלה עליונה שהיה נראה להם שיעלה הריוח שליש שלו יותר ויותר משלשים זהובים וע"ז פסק דמה שאחר הקנין נשתנה הדבר אינו כלום כמ"ש בסוף תשובתו אבל בנ"ד כו' ריוח גדול והלכו וקנו מהנותן חלקו כו' אח"כ הפסד כו' יעו"ש לא כן בנד"ז שעל כרחך בעת שנתן לה הצעטיל על ל"ה רוכ"ס ריוח היתה העיסקא של הפשתן גרוע דאל"כ מדוע הניחה ומחלה לו שני שלישי הריוח מהפסיקה ראשונה שהיה מאה רוכ"ס ועכשיו מחלה ס"ה מהמאה והושוו רק על ל"ה אין זה אלא מפני שראו שאין העיסקא עומדת כלל לריוח וא"כ לא דמי כלל להא דמהרמ"ל דהא הכא יש לחוש שלא היתה העיסקא עומדת כלל לריוח כ"א גם להפסד שלכן מחלה סך רב מהריוח ומה שאעפ"כ הסכים ליתן ל"ה. זהו מחמת ההלואה ומפני שמחלה לו שני שליש ריוח לכן אין ללמוד נדון זה כלל מתשו' מהרמ"ל ותמיה בעיני על רו"מ שידמה דבר לדבר שאינו דומה כלל וא"כ אם יברר מקבל העיסקא ע"פ עדים שגם בעת שנתן הצעטיל על ל"ה רו"כ ריוח היה הפשתן רחוק משכר וקרוב להפסד לפי השער הקצוב לפשתן בזמן ההוא א"כ זה שיחייבוהו לשלם לה הקרן בשלימות וגם ריוח ל"ה רו"כ זהו ודאי אבק רבית עכ"פ ואיך יוציאו ממנו זה והוא טוען שאינו רוצה ואם משום הצעטיל והקגא"ס שנתן זה אינו כלום דבאבק רבית לא מהני שום שטר וקנין עד שיתן לו המקבל מדעתו ורצונו כמבואר בב"י סי' קס"א בד"ה כתוב בסה"ת וגם מובן כן ממ"ש הטור שם מחלוקת הראב"ד והרא"ש לכן מה שפסק מעל' בסכינא חריפא וז"ל שבאם שיבורר שהיה קגא"ס אזי אף אם יברר מקבל העיסקא שהיה לו הפסד אין לו דבר לתבוע מהנותן עכ"ל אין זה נכון כי אם יברר שגם בעת שנתן הצעטיל

והקנא"ס היתה העיסקא עומדת להפסד לפי השער הקצוב אז וא"כ מה שיחייבו אותו לשלם כפי הקנא"ס הוא לכל הפחות אבק רבית ועל א"ר ג"כ לא מהני שום קנין כלל כנ"ל ומה שהוציאו ממנו אף ע"י ד"ת י"ל שאינו כלום כמ"ש בתשו' הריב"ש סי' ש"ה שהובא בב"י סי' קס"א בד"ה כתב הרא"ש וז"ל אין ספק שאם הגבו ב"ד הא"ר מן הלוה למלוה לא עשו ולא כלום כו' וכ"פ בש"ע שם [ע' מפתח]:

סימן פח

נשאלתי בהלואות שלנו שאנו מלוים על היתר עיסקא כתיקון חז"ל פלגא באגרא כו' אם מעכב דייקא הכתיבה שיכתבו זה בכתב בעדים או בח"י המקבל עכ"פ איך שקבל ממנו בה"ע ואיך שכשיסלק ריוח סך הקצוב יהי' פטור מת"ע הנ"ל או אם התנו בעל פה לבד שנותן לו על ה"ע נמי סגי לסלק איסור רבית ולכאורה מדינא אין מקום לחלוק בין כת"י לאמירה בע"פ אלא רק שהיה קשה עלי להורות היתר בזה משום שכשמתני' בע"פ אין מבארים כ"כ איך שמקבל ממנו בעיסקא פלגא באגרא וכו' ושאר הפרטים ודמי טפי לרבי' משא"כ כשכותב ומבאר הענין בפי' וידוע שצריך שיבין מ"ש בו ועכשיו בלמדי מס' כתובות מצאתי ת"ל שיש שרש בגמ' לעשות חילוק בין כתב לבע"פ והוא מדאמרינן בפ' אע"פ (דנ"ו) טעמא דכתבה לו אבל בעל פה לא ונדחקו שם המפרשי' במה הוא החילוק בין כתב לבע"פ דהא בכל מקום הודאה באמירה סגי והריטב"א ז"ל תי' בשם רבו דכיון דהכא ודאי לא פרעה אלא מלתא בעלמא קאמר' לי' כי כתב מהודא' דילה שטרא אז חשבינן לי' כהודאה גמורה וכפרעון אבל כשלא עשו כן אלא באמירה מוכחא מלתא דערמה הוא דעביד כו' וסיים שפי' זה נראה לו נכון ויבא לשון התלמוד כפשוטו ועפ"ז יש להקיש ג"כ לנ"ד והוא דבודאי היכא שנותן לו באמת על עסק למחצית שכר ודאי דא"צ כתב ודי באמירה לבד לסלק איסור רבית. משא"כ בהלואות שלנו שבאמת הכל יודעים שאין מתכווני' כלל לעסוק בשותפות אלא שזה מלוה וזה לוה ממש ורצונו ליתן לו רבית אלא שלסלק האיסור הוא פוסק עמו על עיסקא. ונהי שמ"מ זה מהני לסלק האיסור כיון שבאמת אם לא ירויח יוכל לפטור עצמו מהרבית ע"י שבועה ומה שאח"כ משלם ואינו נשבע אין זה רבית רק עבור השבועה מ"מ כיון דהוי כמו הערמה ע"כ י"ל ג"כ ע"ד הנ"ל דכי כתבי שטרא מן ענינם אז חשבי' לי' כעיסקא גמורה לסלק האיסור אבל כשלא עשו כן אלא באמירה מוכחא מלתא דערמה הוא כו' וע"כ לכתחלה ודאי יש ליזהר לכתוב השט"ע דייקא ואין די באמירה בעלמא ובדיעבד צ"ע כיון שיש שם פירושי' אחרים להראשוני' ז"ל יש לסמוך עליהם אם הבין עכ"פ המקבל ענין העיסקא

וההיתר דאל"כ אפי' בכתב לא מהני אלא דבכתב י"ל שמסתמא ידע אבל אם הי' הפסיקה בע"פ צריכין לחקור אח"ז אם ידע או לא:

סימן פט

שאלה מי שהי' חייב מעות לחבירו ואח"כ פסק עמו חוב זה שיהי' עיסקא למחצית שכר אי שרי:

תשובה ממהרש"ל פ"ח דב"ק ס"ע הובא בש"ך י"ד סי' קע"ז ס"ק ט"ו ומ"א נ' דש"ד דדוקא ע"י אמירה לא נשתנה הא בכתיבה ש"ד וצ"ע דמ"מ במה קונה המלוה את הסחורה ובח"ד שם כ' דלא מהני לשיקנה סחורה של הלוה ורז"ל סעי' מ"ג כ' להפך וראייתו מדין מעמידין מלוה על פירות ביש לו וע' תוי"ט ר"פ א"נ הטעם וצל"ע דהא שם להרשב"ם ורא"ש אסור לקבל מעות כמ"ש בסי' קע"ה וכ"פ רז"ל סעיף כ"ח א"כ ה"ה הריוח וצ"ל דשא"ה שגם הלוה נוטל חצי הריוח משא"כ התם (וא"כ) [ואם] אין להלוה סחורה וקונה מאחר דעת הח"ד סק"ז דשרי מדין שליחות ואין כן דעת רז"ל סעי' מ"ג וע' בל"י ס' ה' רבית ובלה"פ והסוחרים כו':

סימן צ

גרסינן בפרק בס"ו רבא אמר כו' וכ' בחידושי הר"ן שם לשטתו וז"ל ותירץ אביי דאסתר ק"ע היתה כו' וכיון דלא עבדא שום מעשה ואפילו היתה ערוה ממש דאורייתא אין לה כו' מאחר שאפשר כו' מה תועיל כו' הלא לא יהרגוה אלא שיעשו בה מעשה בע"כ כו' ורבא תירץ הנאת עצמן שאני לא בא לחלוק אמאי דאמר אביי כו' אלא שבא לחדש שאפילו במקום שעושה מעשה כל שהוא להנאת עצמן אין לה כו' היכא דלא הוי עריות ממש דאורייתא אבל בתוס' ז"ל מפרשים כו' עד ורבא פליג עליה דאביי ואמר דא"א גמורה כו' בפרהסיא אע"ג דאינה עושה מעשה ראוי כו' אלא טעמא דאסתר כו' דלהנ"ע היתה כו' עכ"ד ואפשר להתוס' ג"כ תירץ דרבא משום דודאי היה לה לחוש שיכריחנה לעשות מעשה ובכה"ג לא א"ש תירוצו דאביי והרי ע"ז גרסינן אף נערה המאורסה תיהרג כמ"ש התוס' בפסחים פכ"ש (דכ"ה ע"ב) ור"י אומר דשפיר גריס תיהרג כו' לכן תירץ ה"ע שאני וא"כ אפשר אף אם יכריחנה כו' אין חייבת למסור א"ע כמ"ש בעל המאור ר"פ כ"ש והר"ן שם בשמו אך קשה דאי ס"ל להתוס' כן א"כ מדוע נערה המאורסה תיהרג ואל תעבור אף שמכריחה שתביא הערוה עליה מ"מ הרי הוא להנאת עצמו כו' והגם שאפשר לתרץ בדוחק דמיירי כמ"ש במלחמות שם כשהאנס מצוה עליה שתיבעל לאחר ותעשה

מעשה בכה"ג לאו ק"ע היא ולא להנאת עצמן של אנס כו' מ"מ דוחק הוא קצת וע' תוס' פב"ת דיומא (דפ"ב רע"ב) לתירוץ ראשון רבא פליג אאביי דלענין פרהסיא לא מהני ק"ע אף דמהני לענין ג"ע ואם כן כיון דעל כל זה הנאת עצמן מהני אם כן י"ל דמהני אף אי עבדא מעשה ואינו מוכרח דיש לומר דלא מהני רק בצירוף הטעם דלא עבדה מעשה ולתירוץ ב' שם רבא לא פליג כלל אאביי אלא מוסיף טעם שני ומזה משמע ג"כ דטעם שני מועיל אף אם מכריחה לעשות מעשה דאל"כ אלא דלא מהני רק בענין כשהיא ק"ע א"כ כיון דמודה דטעם דאביי סגי מהו התועלת מההוספה של הטעם שלו והנה בחי' הר"ן בסנהדרין שם ד"ה רבא אמר הביא דעת הרז"ה ונחלק עליו דבהנך ג' עבירות ל"מ הנ"ע כו' וקשה איך יפרש דעת התוס' דס"ל דאסתר הי' ק"ע ואעפ"כ אמר רבא ה"ע שאני וצ"ל כנ"ל דמפרש דרבא אתירוצו דאביי סמיך לענין ג"ע דהטעם משום ק"ע היתה רק דלענין פרהסיא לא סגי בהא וע"ז מתרץ ה"ע שאני:

ויש לעיין דבכתובות פ"ק (ד"ג ע"ב) אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ליום הרביעי תיבעל לטפסר תחלה א"כ לפ"ד הרמב"ן נק' זה להע"ד ולא להנ"ע שהרי הגוזר והאנס אינו נהנה כלל כ"א הטפסר ובשט"מ שם כ' דהענין מורכב מלהע"ד ומהנ"ע להע"ד כיון דאומר הנשאת ליום הרביעי שכן פי' רש"י ולהנ"ע שנהנה הטפסר אכן לפ"ד הרמב"ן הנ"ל אין זה רק להע"ד ולא הנ"ע כיון שאין כאן הנ"ע של האנס. וע' בירושלמי שם אמתניתין האוכל אצל חמיו ביהודה כו' ומלכותא שמעה מוכח דודאי הגוזר והמאנס אינו הנהנה כו' וגם שעיקר הגזירה משום שיהודה הרג את עשו א"כ אינה להנאתו א"כ קשה איך אמרינן ולדרוש להו דאונס שרי בשלמא לאביי ניחא דק"ע היתה וכמ"ש התוס' שם סד"ה ולדרוש להו אבל לרבא לפי התירוץ דפליג עליה דאביי אלא דאין היתר רק משום הנ"ע שאני א"כ הכא ליכא הנ"ע. גם לפ"ד השט"מ יש בזה ג"כ להע"ד והנ"ע וצ"ל התוס' יתרצו כשטתם שם ד"ה בתולה לאו דוקא ברביעי וכו' שאין מתכוין אלא להנאתו וכו' עכ"ל אבל לפמ"ש השט"מ שם בשם רש"י דדוקא ברביעי קשה ועוד אפילו לשטתם קשה שהרי אין כאן הנ"ע של האנס כו' וצ"ל דס"ל כמ"ש השט"מ דמורכב שני דברים וכיון שיש בזה ג"כ הנ"ע לכן שרי אף לרבא ומזה יצא לנו הדין דכל שיש בזה הנ"ע אף שיש בו ג"כ להע"ד אינו חייב למסור א"ע ואפשר הענין בהא דכתובות דהגוזר שאינו נהנה כלל א"כ מכוין להע"ד מיהו המאנס בפועל דהיינו הטפסר הוא מכוין להנאתו וכיון שזה המאנס בפו"מ מכוין רק להנאתו אף שהגוזר מכוין להע"ד אזלינן בתר המעשה של המאנס וא"כ אפשר אף אם עושה מעשה דהא לגבי להע"ד או פרהסיא לא מהני לרבא טענה דק"ע כלל רק הנ"ע ומ"ש התוס' שם משום דק"ע הם זהו בשביל ענין ג"ע דבזה לא

מהני ה"ע לפ"ד כמה פוסקים אבל לענין שאר עבירות דמהני ה"ע א"כ י"ל אף שמורכב ג"כ מלהע"ד נידון כהנ"ע לרבא דאין לומר דלרבא גם בשאר עבירות ל"מ בפרהסיא או בשעת הגזירה אלא בדאיכא תרתי ק"ע וה"ע דהא גבי הני קוואקי ודימוניקי יש בזה מעשה כדאומר היכי יהבינן להו דאין לומר דהתם הישראל לא עשה שום מעשה כלל כמו ק"ע רק הכותי נוטל הכלי א"כ מהו שאומר לאביי דאי לא תימא הכי כו' א"ו מיירי שעושה מעשה ונותן לו וכ"מ בחידושי הר"ן שם ד"ה רבא אמר וע' ט"ז סי' קנ"ז סק"ה וש"ך שם ס"ק י"א א"ו כיון דהוא להנ"ע שרי אלא דלגבי ג"ע לפ"ד הפוסקים דלא מהני ה"ע צריך לומר שם התירוץ משום ק"ע גם לרבא אבל לענין פרהסיא דלא מהני ה"ט לבד צ"ל ג"כ טעם ה"ע וא"כ הכא גבי תיבעל לטפסר דמורכב ג"כ מלהע"ד צ"ל אעפ"כ לגבי האיסור דשעה"ג ופרהסיא מהני כיון שיש בו ג"כ ה"ע ולגבי ג"ע הטעם דק"ע מהני ובנדון שנשאל ודאי מורכב עכ"פ מה"ע שע"י ההלבשה יהיה כאזרחי הארץ ולא יחזיקו א"ע כגרים שהשרים מקפידים ע"ז ודוגמת מ"ש הר"ן שם בחי' סד"ה חוץ שאין רצון המלכים להוביר השדות אף שאין דומה ממש או שחפץ להיות כמו במדינות שהולכים בשוה ועי"ז יש אהבה כו' וזהו הנאתו שלא יבדלו א"ע מהם או מדוע הולכים במשי ומייקרים א"ע וא"כ יש לצדד כנ"ל ועוד דעכ"פ בהמאנס י"ל שאין מכוין להע"ד וע' במלחמות פ' בס"ו בסוף דבריו בשם הראב"ד וכל היכא דלא לעבורי הוא כהנאת עצמן דמי עכ"ל אך לפי תירוץ השני דתוס' דרבא לא פליג כלל אאביי א"כ י"ל לעולם היכא שמורכב מב' דברים דנין בו להחמיר ובכתובות שאני שם הטעם משום ק"ע כדאביי אך גם לפ"ז יש לצדד. דהנה איתא בגמ' פ"ק דתענית (ד"ח ע"א) אוקים שמואל עליה ודריש ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו כו' ואעפ"כ והוא רחום יכפר וגומר וע' ברבות כי תשא פמ"ב דקאי אפילו בשעה שאמרו נעשה ונשמע כו' וכ"ה בפ' במדבר פ"ז (דף רכ"ג ד'). ואעפ"כ מצינו שנחשב זה למעלה ושבח מה שאמרו כן בפיהם עכ"פ כדאיתא ברבות ס"פ כי תבא שגם ע"ז אמר הקב"ה מי יתן והיה לבבם זה כו' ע"ש (דף רצ"ח ד') וע' בשה"ש רבה בפסוק זאת קומתך (דל"ה ע"ד) בפסוק כי לא יזנח לעולם (דף ע"ו א') בשני מקומות כו' בסיני פעלו בפיהם ולא בלבם כו' יבא פה שבסיני ויכפר כו' הרי אף שלבם לא נכון עכ"ז גם הפה הלא דבר הוא א"כ הכא כיון שאומרים בפה מלא שאין רצונם לנגוע בדת ח"ו י"ל דג"כ מלתא היא ול"ד כלל לשעת הג' דאומר עבור על דתך והכא נהפך הוא וא"כ כיון דגם בלב יש ג"כ גם ה"ע אזלינן בתר הפה ועוד דעיקר הטעם בשעת הג' שלא ירגילו להמריך כו' וכיון שאומר לשמור הדת י"ל לא שייך כן ועוד אפ"ל דהנה גבי ק"ע היתה יש כמו ב' טעמים הא' כמו שפי' רש"י אינה עושה מעשה

הוא עושה בה מעשה. ולכאורה י"ל דתליא בפלוגתא פ"ק דשבת (די"ח ע"א) גבי שביתת כלים דרב יוסף אמר לב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא ואעפ"כ מוגמר וגפרית שרי משום דלא קא עביד הכלי שום מעשה כו' ובפי' רש"י ולב"ש כיון דמונחים בגווה היינו מעשה דיליה. מיהו קיי"ל ודאי כב"ה דבכה"ג לא נקרא מעשה כלל אך ק"ק התם הכלי מינח נייח לגמרי אבל בבע"ח א"א לומר כן ולכן לכאורה צריך לצרף לזה טעם ב' והוא מ"ש בחי' הר"ן שם וז"ל שאחר שאפשר לאנוס אותה בע"כ ולעשות בה מעשה מה תועיל אם מוסרת א"ע להריגה הרי לא יהרגוה ויעשו בה מעשה בע"כ עכ"ל. ואף שטעם זה שייך באיש ג"כ מ"מ התם אינו בקל כ"כ שיתקשה ושידביקוהו ועוד דהתם עושה מעשה גמור אבל הכא הכל להפך שאינה עושה מעשה כלל רק כמו מסייע וגם יכולים לעשות בה המעשה בקל בע"כ ע"כ נק' ק"ע ולזאת גם כאן י"ל בשלמא אם היה העונש שאם לא יעשה המעשה יהרגוהו שפיר יש לומר יהרג ואל יעבור אבל הכא כו' בכלל זה היינו הך ביתר שאת שיוכרח לעבור על כמה עבירות כו' ח"ו. א"כ מה יועיל אם לא יעבור כו'. והו"ל לענין זה כעין ק"ע ודוגמת זה מצינו חילוק ברז"ל בין הריגה לאלמלא נגדוהו כו' וה"ה הכא דהוי תרתי נגדוהו בגוף ונפש וע' כה"ג בפ' במה טומנין בהר"ן כיון שיכולים לבטל ממנו בע"כ כו' אך התוס' שם פי' בע"א וגם לדבריהם יש לצדד כיון כבר כמה אלפים הלבישו כו' ועוד יש לצדד עפמ"ש השאילתות בענין ערקתא אינו ענין ללבושים כו' אף שבש"ש שם דא"א לומר כפירושו לגירסא שלנו לשנויי ערקתא מ"מ אפ"ל דהנה מהרי"ק שקל"ז כ' ופשיטא דלא עדיף איסור דרבנן אף כי עביד מעשה מאיסור דאורייתא בדלא עביד מעשה כו' דקרקע עולם היתה כו' כש"כ באיסור דרבנן ואפילו עביד מעשה עכ"ל ובאמת דבריו תמוהים דודאי עדיף דהא גבי קרקע עולם לאביי אינו צריך למסור א"ע ואף אם אין האונס מתכוין להנאתו ואף בפרהסיא וכדמוכח ג"כ מהא דכתובות הנ"ל ולדרוש להו דאונס שרי ואילו גבי ערקתא דהו"ל איסור דרבנן חייב למסור א"ע א"כ עדיף ועדיף לכן א"א לתרץ דברי מהרי"ק כ"א לפי השאילתות בענין ערקתא דהוי משום לתא דעכום"ז לכן אף הדרבנן שלו חמור כשאר איסור דאורייתא ואולי יותר ע' פ"ק דסוכה (דט"ז) ולכאורה היה אפשר עוד לצדד ולומר דהנה כל סוגיא הנ"ל לר"א אבל לרי"ש דמוקי ולא תחללו גבי פרהסיא דעכום"ז אפשר בשאר עבירות אף בפרהסיא אינו מחויב ליהרג ואף דקיי"ל כר"א ולא כרי"ש. י"ל זהו מפני חומר עכום"ז וג"ע כו' אבל לענין הנוגע מפלוגתתם בשאר עבירות אולי יש לצרף דעתו לסניף לענין שלא למחות ביד המקילים אך באמת זה אינו כי התוס' בעכום"ז (דנ"ד) ושאר דוכתי והרא"ש פרק א"מ וכל הפוסקים כ' דלרי"ש אין חילוק בין עבודת כוכבים לשאר עבירות

כלל שבפרהסיא גם בשאר עבירות יהרג ואל יעבור ותדע עוד דהא לענין שעת האונס ח"ו ודאי רי"ש ג"כ מודה מאחר דהטעם שלא ירגילו להמריך כו' וא"כ מסתמא ה"ה בענין בפרהסיא:

סימן צא

גרסינן סנהדרין פ"ז (דנ"ב ב') כדרך כו' ובגמ' שהרי אמרה תורה כו' ורבנן כיון דכתיב כו' וכ' התוס' ד"ה אלא:

וי"ל דהתם קאמר כו' אבל הכא כו' ובפ"ק דעכומ"ז (די"א א') ד"ה ואי האריכו בזה והיוצא מדבריהם דאע"ג דאמרינן התם אלא דכ"ע שריפה לאו חוקה היא אלא חשיבותא הוא. אפ"ה נכלל בפסוק ובחוקותיהם לא תלכו והטעם דשרי משום דכתיבא באורייתא כמ"ש ובמשרפות אבותיך כו' נשמע מדבריהם דגם דבר שהוא משום חשיבות נק' חוקותיהם רק שאינו חק לעכומ"ז ועד"ז הוא ענין מיתת סייף כדרך שהיו עושין נק' ג"כ ובחוקותיהם ואע"פ שיש לזה טעם אמנם שטת הר"ן בחידושיו בסנהדרין כאן וז"ל ורבנן כיון דכתיב סייף באורייתא י"מ שהטעם בזה לפי שהתורה קדמה להם ואינו מספיק שבכל הדברים ג"כ י"ל שלא קדמו הם אלא הטעם הנכון שהתורה אסרה כל מנהג מיוחד לנמוסי עכומ"ז שמא ימשך האדם אחריהן כמותן וכן נמי אם הכותיים נהגו באיזה מנהג שאין לו מבוא בדרכי הטבע ולא נתאמת הנסיון העושה אותן יש בו משום דרכי האמורי וכדאמרינן במס' חולין ספ"ד בשלמא טוענו באבנים כו' הרי נת' שהתלמוד לא היה תמה למה טוענין האילן באבנים דדבר טבעי הוא להכחיש האילן כו' אלא סוקרו בסקרא למה כלומר שזה הענין הוא מדרכי האמורי שאין לו מבוא בדרכי הטבע ולא נתאמת הנסיון ומתרץ כדתניא וטמא טמא יקרא כו' וע' בחי' הרשב"א ספ"ד דחולין שם ובשבת ס"פ במה אשה וכ"כ הר"ן פ"ק דעכומ"ז גבי שורפין על המל' ולא מדרכי האמורי אינה מדרכי האמורי לחוש לל"ת כמעשיהם לפי שלא אסרה תורה אלא חוקות של עכומ"ז ודברים של הבל ובטלה וכולן יש בהם סרך עכומ"ז אבל דברים של טעם שרי ובשריפה על המל' טעמא איכא לשרוף לכבודן כלי תשמישן לומר שאין אדם אחר עשוי להשתמש במה שנשתמש בו הוא עכ"ל ולכאורה קשה על הר"ן מנ"ל להתיר דברים של טעם דהא אמרינן בסנהדרין דדוקא משום דכתיבא באורייתא כו' משמע הא לאו הכי אסור אע"ג שיש בו טעם וקושיא זו הקשה הגר"א בי"ד סי' קע"ח סק"ו על הר"ן וכ' שדבריו תמוהים שהם נגד סוגיא דסנהדרין הנ"ל וצ"ל דהר"ן ס"ל דמ"ש הגמ' כיון דכתיב באורייתא לאו דוקא אלא כיון שהוא דבר שיש בו טעם שרי וראייתו מהא דאמרינן בשלמא טוענו באבנים

כו' וקצת ראי' דהא התוס' בע"א שם סד"ה ואי העלו דסייף אינו כתיב בהדיא ולכן פליג ר' יהודה ואעפ"כ לרבנן שרי אלא העיקר משום שיש לזה טעם דקופיץ הוא מיתה מנוולת גם התוס' שם כ' ורבנן סברי דאיכא טעמא התם משום דקופיץ מיתה מנוולת כו' הרי הוצרכו לסברא דאיכא טעמא אלא דבעינן ג"כ דכתיב קצת ולהר"ן הכל תלוי בהא דאיכא טעמא ואפשר יש לזה סיוע מסוגיא דע"א שלא הזכירו משום דכתיבא או י"ל דס"ל דדוחק לחדש דב' חוקות הן כדפי' ר"י ע"כ י"ל דסוגיות מתחלפות הן דלסוגיא דסנהדרין (נ"ב) שריפה הוי חוקה ואפ"ה שרי משום דכתיבא באורייתא לאו מינייהו גמרינן ולסוגיא דפ"ק דעכומ"ז (די"א) י"ל דלאו חוקה היא כלל כיון שיש בו טעם משום חשיבותא וא"ש דמודה גם ר' יהודה בשריפה מטעם זה אע"ג דטעמא דכתיבא לא ס"ל וא"צ למה שכ' התוס' בע"א שם סד"ה ואי דלר' יהודה סייף אינו כתיב בקרא כו' וע' עוד מענין ובחוקותיהם בחולין ס"פ השוחט (דמ"א ע"ב) והנה הרמב"ם רפי"א מה' עכומ"ז אין הולכין בחקות כו' לא ילבש במלבוש המיוחד להן כו' וכ' הכ"מ שהוא מהת"כ פ' אחרי מות ומהספרי פ' ראה וז"ל הספרי הובא בילקוט פ' ראה ע"פ ופן תדרוש שלא תאמר הואיל והן יוצאין באבטיגא אף אני יוצא באבטיגא הואיל והן יוצאין בארגמן אף אני יוצא בארגמן הואיל והן יוצאין בקלוסין אף אני יוצא בקלוסין עכ"ל ונרשם שם פי' מין מלבוש חשוב. תרגום וכובע נחשת על ראשו וקולסא דנחשא וכן בערוך ערך קלס הביא ג"כ שהוא ענין מגן גם בערך ארגמן הביא שהוא בגד חשוב וז"ל הת"כ פ' אחרי פי"ג דין ה' ובחקותיהם לא תלכו וכי מה הניח הכתוב שלא אמרו והלא כבר נאמר לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש וגו' וחובר חבר וגו' ומה ת"ל ובחוקותיהם לא תלכו שלא תלכו בנימוסות של הרומיים בדברים החקוקים להם כגון תיטריות וקרקסאות והאסטריות (ופי' הקרבן אהרן בשם הערוך שהם בתי משתאות שלהם ונגינות שותי שכר) ר' מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים (בתוספתא דשבת) ר' יהודה בן בתירה אומר שלא תנחור ושלא תגדל ציצית ושלא תספר קומי שפה ושמא תאמר להם יש חוקים ולנו אין חוקים ת"ל את משפטי תעשו ואת חקתי תשמרו כו' עכ"ל ללכת בהם עשם עיקר כו' שלא תאמר למדתי חכמת ישראל וכו' ת"ל ללכת בהן אינך רשאי ליפטר מתוכן כו' ובספר יראים סי' פ"ח כ' וז"ל ובחוקותיהם לא תלכו פי' אפילו אינן עבירות אלא מעשים וחוקים שהורגלו הרומים לעשות כן לשם תורה שלהן הזהירה תורה עליהן וחכמים פירשו מה המעשים והחוקות שהורגלו לעשות לשם תורה בפרק במה אשה ובתוספתא דשבת מונה כל מה שהיתה קבלה ביד חכמים שהיה מחוקותיהם ואין להוסיף עליהם כי אינן מסברא רק בקבלה עכ"ל הובא בהגמי"י ר"פ י"א אמנם הסמ"ג לאוין סי' נ' כתב

שלא ללכת בחוקות היונים והרומאים לא במלבושיהן ולא במנהגיהן כו' שיהא ישראל מובדל מן העובד כוכבים במלבוש במנהג ובדבור עכ"ל וע"ש במהרש"ל בשם אגודה וכ"כ החנוך ס"פ קדושים והנה בצפניה סי' א' ח' ועל כל הלובשים מלבוש נכרי אך רש"י פי' שם תכשיטי עכומ"ז וכ"כ בת"י ובמצודת דוד פי' כפשוטו דרך החשובים היה ללבוש מלבוש שהוא זר ומשונה מיתר מלבושי העם והראב"ע הובא ברד"ק פי' מלבוש נכרי כנגד כל העם דרך גאות ובפ"ג דברכות (ד"כ ע"א) דהוות לבישא כרבלתא בשוקא פירש"י שם לבוש חשוב ובערוך ערך כרבל פי' בגד אדום כו' שאין דרך בנות ישראל להתכסות בו שהוא פריצות ומביא לדבר עבירה עכ"ל והנה מהרי"ק שפ"ח העלה ודקדק מלשון רש"י בסנהדרין (דף ע"ד) דפי' כגון שיש צד יהדות בדבר כו' משמע דאפילו הנהיגו ישראל במלבוש אחד והעכומ"ז במלבוש אחר אם אין מלבוש הישראלי מורה על היהדות או על הצניעות יותר מאותן שהעכומ"ז נוהגים בו אין שום איסור לישראל ללבוש לבוש הנהוג בין העכומ"ז כו' והביא ראיה ממעילה (די"ז) שלא הוצרך אלא לספר קומי כו' עוד הביא ראיה מחולין (דק"ו) גבי מים ראשונים האכילו בשר חזיר כו' קסבר שעכומ"ז היה ואי איתא שהישראל יצטרך להיות מובדל בלבושו כו' ע"ש והובאו דבריו ב"י סי' קע"ח ועש"ך סי' קע"ח סק"ד שהשיג יפה על ראייתו זו האחרונה ומ"מ לכאורה יש קצת ראיה למהרי"ק מהמשנה פרק במה אשה (דף ס"ה ע"א) ערביות (נשים ישראליות שבערב) יוצאות רעולות (דרך הערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהן חוץ מן העינים וקרי לה בלשון ערבי רעולות היינו הרעלות דכתיב בספר ישעיה סי' ג') מדיות (נשים ישראליות שבמדי) יוצאות פרופות (שמעטפות בטלית כו') וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה וכן פי' בערוך ערך ערב והרע"ב פי' ערביות בנות ישראל שבערביא יוצאות רעולות מעוטפות כו' כדרך הערביות הרי דנשי ישראל היו לובשים כדרך הערביות וכ"מ ממ"ש רש"י דרך הערביות כו' ומשמע שאין בזה איסור דובחוקותיהם לא תלכו אך יש לדחות דשאני לבוש הזה שהוא מנהג צנועות לכסות פניהם שלא יביטו עליה הבחורים ועיין בפרק ר' ישמעאל (דנ"ח סע"א) אתא ההוא גברא כו' לסוף איגלאי מלתא דעו"כ הוא משמע שלא היה משונה במלבוש מהן ויש לדחות שהוא שינה עטיפתו ובמדרש רבה פ' וישלח שינו עטיפתן הובא ב"י סס"י קנ"ז מבואר דהיו מובדלים בלבושיהן והנה מהת"כ פ' א"מ המובא לעיל ודאי אין קושיא על מהרי"ק ואדרבה אפשר היא סיוע לו דלא נאסר אלא העריות וכה"ג וכן שלא לגדל ציצית שכל אלה הוא מנהג פריצות וע' בגמ' סוף סוטה ובקדושין (דע"ו סע"ב) ובפ"ג דעכומ"ז (דכ"ט א') פירש"י לבלוריתו שהוא מגדלה לעכומ"ז וגם מהספרי אין ראיה רק לשלא יתדמה להן במיני מלבושים החשובים אבל

לא בסתם לבוש גם כשאינו מכוין להתדמות וכבר פי' מהרי"ק שהן דברי' של שחץ וגאוה וגם מדברי הרא"ם בס"י יש ראי' לדבריו אבל בדברי הרמב"ם וסמ"ג והחנוך הוא צריך לידחק גם מדברי הראב"ע שבצפני' סי' א' קשיא עליו והנה הגר"א סס"ו קע"ח השיג עליו וז"ל וגם דברי מהרי"ק אינן נראין מסוגיא דסנהדרין (דנ"ב ב') הנ"ל א"ל ר"י והלא כבר נאמר ובחקותיהם כו' והא סייף טעמא איכא כנ"ל וכן שורפין על המלכים ודאי טעמא איכא כמ"ש הר"ן ואפ"ה פריך דאלת"ה כו' אלא דודאי הכל אסור רק דוקא ללמוד מהן אסור כו' אבל מלבוש שהיינו לובשין בלא"ה מותר עכ"ל ועמש"ל מענין סוגיא דעכום"ז (די"א). אך אפ"ל עוד דשאני סייף שהוא דבר שאירע לפרקים להמית המחוייב מיתה וכן לשרוף על המלכים זה יש לקרות חוקה אבל הלבושים שכל אדם מוכרח להיות מלובש עכ"פ יהיה איך שיהיה אין שייך לקרותו חוקה דהא הכרחי הוא ולא שייך לקרות חוקה רק כגון בלורית וכה"ג שהוא דבר שאין צורך בו ואין בו הכרח עכ"פ וכן אפילו לשרוף על המלכים אע"פ שיש בו טעם משום חשיבות מ"מ כיון שאין זה מוכרח שייך לקרותו חוקה ועד"ז מ"ש בספרי אבטיגא וארגמן וקלוסין שהם מיני לבושים שאין הכרח בהן להמון העם כ"א למי שרוצה לנהוג סלסול בעצמו ולהתחשב א"ע לגדול הערך יש לקרותו חוקה וגם בספרי לא דרשו זה מחוקה אבל הלבושים הפשוטים שלא סגי בלאו הכי י"ל אין זה ענין כלל לחוקותיהם אא"כ יש בהן פריצות ככרבלתא דפ"ג דברכות ודומיהן ואעפ"כ לדברי הרמב"ם והסמ"ג והראב"ע הוא אסור כיון דצריך שיהא הישראל מובדל כו' כנ"ל וגם אפילו מדברי הר"ן בחדושיו בסנהדרין (דנ"ב) המובא לעיל משמע לאסור שהרי כ' שהתורה אסרה כל מנהג מיוחד לנמוסי עכום"ז שמא ימשך האדם אחריהן כמותן ועוי"ל סמך דכתיב ס"פ קדושים ואבדיל אתכם מן העמים. והנה גבי שבת אומרים המבדיל בין קדש לחול. צ"ל שינוי לבושים בשבת (דקי"ג ע"א ודקי"ד א') מניין לשינוי בגדים כו' ומ"מ אפשר יש עוד ראיה למהרי"ק ממה שפי' רש"י בפרק בס"ו (דע"ד ב') שאין כאן מצוה אלא מנהג כו' הרי אע"ג דבשינוי זה איכא צד יהודית אפ"ה אינו מצוה א"כ כ"ש בשאר בגד שאין בו ל"ת דבחקותיהם ל"ת והרי הרב"י סי' קנ"ז דלהרמב"ם י"ל שזו מל"ת היא כו' שאין מדמין כו' ע"ש א"כ מדברי רש"י מבואר דלא ס"ל כן והיינו כמהרי"ק שאין בזה ל"ת איברא מ"ש עוד מהרי"ק שם סוף ענף ב' וענף ג' דבדוקא נקט הרי"ף שהעכום"ז היו עושין אדומות והיהודים שחורות כו' אבל אם כו' וניחא השתא כו' הובא ב"י רס"י קנ"ז אם ר"ל דבאופן שהיהודים נוהגי' בלבני' יעבור ואל יהרג אשתמיטתי' התוס' במקומו בפרק בס"ו שם (דע"ד ב') שפי' ר"ת דהרצועות של עכום"ז היו שחורות ושל ישראל לבנות וכ"כ עוד בב"ק (דנ"ט ע"ב) וכ"כ הרשב"א

בתשו' סי' תי"ט והרי בכה"ג אין שייך טענת מהרי"ק דהא אדרבה אלעזר זעירא היו גם רצועותיו שחורות אלמא דאין ברצועות לבנות צניעות כ"כ. וצ"ל דאע"ג שאין בשינוי זה כלל מל"ת דובחוקותיהם ל"ת אפ"ה כיון שנהגו כן לשנות ויש צד יהודית בדבר חייב למס"נ בפרהסיא ע"ז והערוך ערך ערקא פי' ישראל קושרין שחורה משום דמאבלי אירושלים כו' לשווייה לבנה עכ"ל ובשאלתות סי' מ"ב פי' ערקתא דמסאנא באופן אחר לגמרי הביאו מהרי"ק סקל"ז. אך בשאילת שלום שם אות נ' כתב שלגירסתינו לשינוייא ערקתא א"א להעמיד פירושו ובבה"ג ה' עכומ"ז כ' אפילו ערקתא דמסאנא דאיסורא דרבנן הוא ולא מינכרא מלתא וזהו קצת כלשון השאלתות שכ' ג"כ דאיסורא דרבנן הוא ע' שט"מ דב"ק (דנ"ט) שם בשם המאירי פי' מחודש:
וע' בשט"מ ספ"ק דביצה:

סימן צב

הנה הריב"ש בתשו' סי' י"ז נשאל על היהודים שהולכים בשיירא בגמלים כו' שהן צריכים לחלל שבת בפרהסיא כו' והשיב להתיר לצאת בשלשה ימים ראשונים מן השבוע כו' שאז אם יהיה לו סכנה ויצטרך לחללו מפני פקוח נפש מותר הוא כו' ונשען בזה על פי' בעל המאור ספ"ק דשבת (דף י"ט) גבי אין מפליגין בספינה כו' ולדבר מצוה יוצאין אפילו בפחות משלשה ימים קודם השבת וכ"כ עוד שם סי' י"ח ובסי' ק"א כ' שהן צריכים לעשות תמיד בספינה לקשור הווילון ולהתירו ושאר מלאכות האסורות מן התורה אלא מפני הסכנה מותרין הם ולפירושו אף כשהספינה של ישראל ומלחיה וחובליה כולם ישראלים והם בעצמם העושים המלאכה מותר כל שהוא שלשה ימים קודם לשבת כו' וה"ה להפריש במדברות כו' שהן עצמן עושין החלול כו' ולדבר מצוה אפילו בע"ש בכל ענין הוא ואפילו כשישראל עצמו עושה החלול כו' עכ"ד ותוכן סברתו צ"ל כיון שבשעה שעושה החלול שבת בהיתר הוא עושה משום פקוח נפש א"כ אף שמכניס א"ע בידים למדה זו שפורש למדברות כו' שרי כשמכניס א"ע בג"י הראשונים שבשבוע ולדבר מצוה אפילו בע"ש וכן פסק בתשב"ץ חלק א' סי' כ"א וקשה ע"ז מהא דאיתא במנחות פ' התכלת (דמ"א א') טצדקי למיפטר נפשך מציצית ופי' רש"י תבקש תחבולות לפטור עצמך מציצית ואמרינן ע"ז ענשיתו אעשה בעידן ריתחא ענשינן וע' בהגמי"י סוף ה' ציצית פר"י דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים במלבושים של ארבע כנפות אף בלא מצוה ולפיכך היו ראויין ליענש כו' עכ"פ לגבי לעבור על מצות ל"ת י"ל ודאי כשעושה טצדקי שיוכרח לעבור על מל"ת גדול עונו יותר מטצדקי למיפטר נפשך

מעשה אף מבימיהם שהיו רגילים כו' ואיך יהיה שרי להכניס א"ע בזה ואפשר לחלק דהתם שאני שעושה כן בלי דבר המכריחו אבל הכא שמוכרח לצאת למדברות לחיי נפשו לפרנסתו י"ל אין שייך כ"כ ע"ז טצדקי כו':

קיצור סברת הריב"ש והתשב"ץ אף שמכניס א"ע בידים לדבר שאח"כ יהיה מותר לו לחלל שבת שרי. ושקשה ע"ז מטצדקי כו' ויש לחלק דהכא מוכרח לזה:

ב ובתשו' מהריב"ל ח"ב סי' נ"ג כ' דלכאורה הרי"ף חולק ע"ז ממ"ש ועוד מאי איריא שלשה ימים אפילו טפי נמי כו' וכן נראה שהבין הב"י רס"י רמ"ח שחלק על מהרי"ק שרש מ"ה וכתב ואשתמיטתי' למר תשו' הרמב"ם וכ"נ שהבין הד"מ ס"ק א' דע"פ דברי הריב"ש יש לקיים מ"ש מהרי"ק וא"כ הב"י שכתב דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל מ"ש מהרי"ק צ"ל דחולקים ג"כ על הריב"ש וכ"כ הב"י סס"י ת"ד ד"ה כ' מהרי"ק מיהו רמ"א בש"ע שם ס"א ואפילו במקום כו' ס"ל כהריב"ש וכ"כ הט"ז שם סק"ג והמ"א סק"ד והנה מהריב"ל שם כ' וז"ל ונהי דמההיא דאין מפליגין בספינה כו' אין להוכיח כו' (ר"ל דינו של הריב"ש) מ"מ מההיא דאין צרין מוכח בהדיא דמותר כו' ומה שאפשר לתרץ כו' דההיא דאין צרין על עיירות ליכא חלול שבת בודאי כו' אבל איה"נ דהיכא דאיכא חלול שבת בודאי כו' עכ"ד וע' בהריב"ש סי' ק"א וההיא דאין צרין כו' ובמלחמות הרשות הוא כו' וכ"כ הב"י רס"י רמ"ט בשם הירושלמי הדא דתימא במלחמת הרשות כו' ובתשו' הרדב"ז ח"ד סי' ע"ז כ' ובעיקר ההוראה נ"ל כי רבים חולקים על רז"ה כו' והביאו המ"א סק"י ואזמו"ר נ"ע סי' רמ"ח סי"ג כ' שיש להחמיר כדבריהם רק שאין למחות ביד המקילים כו' והאליה רבא ס"ק י"ב כ' שראיות הרדב"ז דחויין כו' ומ"ש הא"ר דבירושלמי מחלק באמת דבמלחמת מצוה מותר אפילו בע"ש צ"ע דהב"י רס"י רמ"ט העתיק אבל במלחמת חובה כו' מיהו הטור כ' מלחמת מצוה כו':

קיצור. (במהריב"ל דהרי"ף חולק על דינו של ריב"ש וכ"ד הב"י ומ"מ מהריב"ל הביא ראיה לריב"ש ודחאה. ורמ"א והא"ר פסקו כהריב"ש ומדברי אזמו"ר נראה שיש להחמיר):

ומ"מ אף למהריב"ל נראה שהאיסור מדרבנן ע' בדברי אזמו"ר סי' רמ"ח סי"ג כשקרוב לודאי התירו א"כ לפ"ז אף בודאי גמור ע"כ צ"ל אין איסור מדאורייתא דמדאוריי' אין לחלק בין ודאי גמור לקרוב לודאי ואפשר ראיה לזה ממ"ש בגיטין פ' השולח דף מ"ד סע"א) אבל הכא איסורא דרבנן הוא והרי מפקיעו מן המצות שמחויב בהן מדאורייתא ומדוע נקרא איסור דרבנן וע' תוס' שם ע"ב ד"ה נטייבה שבגמ' בכורות (ל"ד) יש סברא דחמיר טפי מאיסורא דאורייתא מה"ט וברש"י פ"ב דמ"ק (די"ג ע"א) דכל זמן שהוא

ברשות העו"כ אינו עוסק במצות ועכ"ז נק' רק איסורא דרבנן וצ"ל הטעם כיון כשהוא ברשות העו"כ מה שאינו עושה המצות אינו עובר אדאורייתא אם אנוס הוא אלא שגורם לו עכשיו לזה גרמא זו אין בה איסור דאורייתא ויש להעיר מגרמא בניזקין ומדין מכוין מלאכתו במועד דאע"ג דמלאכה זו שריא בחוה"מ מ"מ כשמכוין לזה אסור כ"ש הכא שעושה פעולה שיוכרח לעבור אדאורייתא וע' בהרמב"ם פ"ח מה' עבדים דין א' פסק בעיא דגיטין (מ"ד) להקל וכ"פ גבי בכור פ"ב מה' בכורות דין ז' (י"ל גם למהריב"ל האיסור מדרבנן ויש דמדומי ראיה מגיטין (מ"ד סע"א) ומ"מ אין לסמוך ע"ז) ולפ"ז בנד"ז שמוכר א"ע לעבודות שלפעמים מוכרח לחלל שבת ויו"ט י"ל ג"כ האיסור דרבנן למהריב"ל אם לא יעבור על ל"ת בשאט נפש לתאבון אך זה אינו מוכרח:

והנה מתחלה י"ל דזה דומה למש"ש חוץ מן המצות מהו דדוקא התם מפקע ליה מכל המצות משא"כ הכא מניחים אותם לקיים הד"ת רק לעת הצורך צריכים לעשות ועוד י"ל דדומה למכרו לשלשים יום אף שכאן שנים רבות מ"מ עכ"פ הו"ל לזמן ע' בש"ע י"ד סי' רס"ז סעיף פ' בהג"ה וע' ב"ח שם סעי' נ"ב ביאר דאיסורא דרבנן הוא ומיהו י"ל עבד שאני ע"ש:

וגם י"ל דהו"ל כדין מכרו לכותי ע"ש ובבאה"ט בי"ד סי' רס"ז פי' חוץ מן המצות היינו שלא יבטלו משום מצוה וראיה ממוכר עבדו לחו"ל דאינו מבטלו רק ממצות התלויות בארץ ולענין הנוגע לגוף ע' ב"ק פ"ח (דצ"א) דאיכא מ"ד דאדם רשאי לחבל בעצמו כו' ואע"ג דלא קיי"ל כן כמ"ש הרמב"ם רפ"ה מה' חובל ובישו"ש פ"ח דב"ק סנ"ט הביא שהטור בשם הרמ"ה פסק כהברייתא א"כ בכה"ג דאין כאן חבלה כלל י"ל דאין שייך איסור זה:

קיצור. (בנד"ז להריב"ש י"ל אין איסור גם למהריב"ל יש לצדד):

ויש להעיר מענין על ידך נטרד דואג כו' פרק חלק (דצ"ה) וה"נ זה אפשר לגרום שיעבור על עבירות חמורות וע' שו"ת צ"צ סי' ו' וסי' צ"ג כיון דמדעתו מוסר נפשו כו' אך יש לחלק בין הנושאים דעון חמור טפי כדפירש"י בפ' תצא כ"ג ט' שהמחטיאו קשה כו'. אכן י"ל כיון ממנ"פ מוכרח א' ליקח עבודה זו א"כ רשאי לשכור בחריקאי אחר מרצונו הטוב כיון שאין החשש רק משום שמא יצא לתרבות כו' א"כ כיון שסוף סוף יש חשש זה על אדם א' וזה מרוצה מהכ"ת יהיה אסור דכיוצא בזה כ' התוס' פרק בס"ו (דע"ד ע"ב) מאי חזית דדמא דחברך סומק טפי כו' כיון דלא עביד מעשה וה"נ נק' לא עביד מעשה כיון זה מרוצה ואין ברור כלל שיעבור על איסור:

ומשום גרמא בעלמא אין לחוש אך כשאין שייך הממ"נ הנ"ל כ"א רק לחוש לחששות בעלמא אזי בכה"ג י"ל אינו רשאי דעכ"פ יש כאן חשש על ידך כו' וע' בח"מ בב"י סס"י תכ"ו בשם הירושלמי ועד"ז י"ל דמשום חששא בעלמא שלו אין רשאי לעשות מעשה ודאי בחברו אף מרצונו הטוב ול"ד לשכירת שאר שליח בצ"צ סי' הנ"ל דהתם מנהגו של עולם בכך וע' גיטין פרק השולח (דף מ"ה ע"א) אלא חורא כו':

קיצור (מענין על ידך נטרד כו' לכן י"ל משום חששא אסור אבל כשיש ממנ"פ אין שייך כן לפמש"ש בתשו' צ"צ ס"ו וסצ"ג):

אך עדיין אפילו כשיש הממנ"פ צע"ג מהא דלמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה פ"ט דב"ב (דקנ"ו ע"א) כ"ש כה"ג כדאמרינן פ' אין מעמידין (דכ"ו) שלא יהא ממונו חמור כו' ועוד דעבדא כמקרקעי דמי ע' בהרא"ש פ"ק דב"ב סס"י י"ד מדרבנן כו' מדאורייתא כו' ואפשר מה שאינו מוכר בנכסי אביו פחות מבן עשרים הוא מדרבנן מיהו (דקנ"ו א') אמרו רבנן כו' משמע הא מה שאין מכירתו מכירה זהו ד"ת מיהו מלשון הה"מ פכ"ט דין י"ג שהחכמים לא תקנו כו' משמע שזהו תקנת חכמים א"כ לפ"ז י"ל עבדי אביו יכול למכור גם פחות מבן עשרים ועוד דדוקא עבדי כמקרקעי דמי אבל בבן חורין י"ל דאינו כקרקע שהרי עבד עברי אינו נקנה כקרקע בשטר רק עבד כנעני כמ"ש בקדושין (דכ"ב ע"ב) וא"כ י"ל מוכר עצמו אין ללמוד ממוכר נכסי אביו דקרקעות ולכן גבי עבד עברי לא שמענו דאינו יכול למכור א"ע פחות מבן עשרים כו' מיהו י"ל מטעם אחר דבעבד עברי אוקמי אדאורייתא. אך עדיין י"ל הסברא דלא יהא ממונו קרקע חמור מגופו זה ודאי אין סברא אם לא שנאמר כיון שהוא דבר שאינו מצוי לא תיקנו בו ע"ד שכ' הה"מ פכ"ט ממכירה די"ג בשם הרשב"א או שי"ל כיון שמתנה מתנתו מתנה כמ"ש בגמ' שם ובכל הפוסקים שאם לא הגיע לו הנאה גדולה לא היה נותן כו' א"כ גם על גופו י"ל דאדרבה מתוך שהוא דבר גדול ועצום יותר מקרקע דנכסי אביו א"כ אף למכור יכול דאם לא הגיע לו הנאה גדולה כו' ומ"מ וכי מפני שאנו מדמין כו' מאחר שראינו, שחז"ל אמרו שלדבר א' יש לו דין קטן וגבי קטן מצינו אפילו פיתוי קטן אונס הוא א"כ איך יש לסמוך על רצונו בדבר גדול כזה:

רש"י פרק בס"ו (דע"ב ב') וא"ת מעשה דשבע ב"ב כו' התם משום דאפילו לא מסרוהו לו היה נהרג בעיר כשיתפסנה יואב כו' והביאו הרא"ש ספ"ח דתרומות ומ"ש רש"י והכי מפרש בתוספתא דתמורה הוא ט"ס וצ"ל בתוספתא דתרומות כדאיתא שם ספ"ו וע' קצת דוגמא לזה בח"מ סי' רס"ד ססע"י ה' כגון שהיה שריפה בעיר כו' ובסי' שפ"ח ססע"י ד' שכיון שעמד האנס כו' וא"כ עד"ז י"ל כאן אם הוא בענין שאם לא יקנהו זה ימצא לו

קונים א"כ י"ל לא שייך כלל לפני עור כמ"ש הסמ"ג בלאוין סי' קס"ח וכיון דאיכא ג"כ רוב שלא יחטא כ"כ בכה"ג ג"כ י"ל דליכא לפני עור כמ"ש בנדרים (דס"ב ע"ב) רוב עצים להסקה ניתנו וא"כ י"ל דלא שייך כ"כ הא דעל ידך נטרד כו' בהצטרף הני תרי טעמי: וקרוב לזה כ' הגר"א בי"ד סי' קנ"א סק"ד:

סימן צג

אם יש לאסור גילוח הזקן במספרים כעין תער ואף שלא כעין תער וכמ"ש בשם האריז"ל הובא באה"ט ובל"י (ובתשו' דברי יוסף שהקהל דק"ק רצו להכריח האשכנזים הבאים לשם שלא יגלחו כלל פיאות הזקן):

גרסינן בגמ' פ"ח דנזיר (דף נ"ח ע"ב) א"ר מיקל אדם כל גופו בתער (ואין בו משום לא ילבש גבר שמלת אשה רש"י וצריך לחלק בין דבר זה להא דאיתא פרק המצניע (דצ"ד ע"ב) במלקט לבנות מתוך שחורות שאסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה וכמ"ש בטוש"ע סס"י קפ"ב די"ל שאני הכא דאינו ניכר בפרהסיא כי הגוף לבוש בבגד ועוד דהשער מצער אותו משא"כ במלקט לבנות מתוך שחורות לא שייך כ"ז וע' בב"י סי' קפ"ב ד"ה ואם ליקט מ"ש בשם הראב"ד והא לא מינכרא מלתא כו' אני אומר דמשכח' לה דמינכרא כו' ולעיל מיניה בד"ה לא תלבש אשה אבל דברים הנסתרים מן העין כו' אשה שגלחה את ראשה כאיש היה לוקה מפני שהוא דבר הניכר לעין אבל איש שהעביר בית השחי ובית הערוה כיון שהוא דבר שאינו נראה כלל מודה ראב"י שאינו אסור מה"ת כו' עכ"ל משא"כ לשא"פ דס"ל כת"ק דראב"י אפילו במידי דמינכרא ליכא לאו מדאורייתא כ"א מדברי סופרים מ"מ לענין איסור דרבנן גופא יש לחלק לר"ת וסיעתו בין העברת שער בית השחי ובית הערוה דשרי לדידיה אף כעין תער ובין מלקט לבנות מתוך שחורות דאסור ע"כ צ"ל משום דמלקט לבנות מתוך שחורות זהו מבחוץ והוי מלתא דמינכרא משא"כ בשער בית השחי דהוא דבר המכוסה דלרב שרי מה"ט במספרים אף כעין תער כיון שאינו נראה כלל:

קיצור החלוק בין הא דשרי בשער בית השחי ובית הערוה במספרים כעין תער ובין איסור מלקט לבנות מתוך שחורות היינו משום הוי מלתא דמינכרא כי מלקט מראשו או מזקנו משא"כ שער בית השחי ובית הערוה אינו ניכר מיהו התוס' ביבמות (דף מ"ח ע"א) חלקו בענין אחר משום דאינו עושה משום יפוי והוצרכו לזה משום דבמלקט לבנות אסור אף אם לא מינכר כגון שנשאר עוד הרבה שערות לבנות ומ"מ לפמ"ש הב"י החילוק כיון שהוא במקום הניכר שפיר נכון ג"כ החילוק שכתבתי) ושוב ראיתי שהתוס' ביבמות

פ' החולץ (דמ"ח סע"א) כתבו לחלק בענין אחר וז"ל ואין דומה לתקוני אשה שאין זה משום יפוי אלא משום צער כו' וכ"כ הרא"ש פרק מצות חליצה סי' ח' והלא אינו דומה לשמלת אשה דאינו עושה כדי ליפות אלא להציל מן הצער כו' עכ"ל ונראה דהוצרכו לזה משום דבמלקט שערות לבנות מתוך שחורות אסור אפילו ג"כ לא מינכרא כלל כמ"ש הראב"ד הובא ב"י ד"ה ואם לוקט) מיתיבי המעביר (שער שבבית השחי תחת אצילי ידיו) בית השחי ובית הערוה ה"ז היה לוקה (משום לא ילבש גבר כדדרשינן בסמוך תוס') הא בתער הא במספרים והא רב נמי בתער קאמר כעין תער (שגזז במספרים סמוך לבשר כעין תער) וכתב בשט"מ אהא דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער אפילו בית השחי ובית הערוה ולא מיירי באיש זקן למאי דס"ד השתא דבתער ממש קאמר תוספות חצוניות ומשני כעין תער במספרים סמוך לבשר אף כעין תער שרי רב אבל לא תער ממש ונראה דאף במלקט ורהיטני אסור דבמספרים דוקא נקט תלמודא ה"ר עזריאל ז"ל עכ"ל השט"מ לפ"ז עולה הפסק דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער היה לוקה מדאורייתא משום לא ילבש גבר ואעפ"כ מותר להעביר שם השער במספרים אף כעין תער ומיהו במלקט ורהיטני אסור והנה מ"ש השט"מ ולא מיירי באיש זקן למאי דס"ד השתא דבתער ממש קאמר ור"ל אבל לפי המסקנא דבמספרים כעין תער קאמר קאי אפילו באיש זקן ואפשר כונתו דכל גופו כולל אפילו פאת זקנו נלע"ד שזה אינו דבכלל גופו אינו כלל הראש והזקן כיון דאיכא בהו לאו מיוחד בפ"ע משא"כ בשער כל גופו וגם בלא"ה בפי' גופו אין הראש בכלל ע' פב"ת דסוטה (דמ"ה ע"ב) נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר ועוד ראיה ברורה מדאיתא שם (דף נ"ט ע"א) אמר רב נחמן בנזיר מותר ופי' התוס' להעביר בית השחי ובית הערוה דקסבר אחר שנזיר מעביר כל שער ראשו לא חשוב נוי ותקון לגבי אותו האיש להעביר בית השחי ובית הערוה עכ"ל נשמע דעד כאן לא מיירי במעביר שער ראשו כלל רק שער גופו לבד א"כ לא מיירי ג"כ במעביר שער זקנו כלל וע' תוספות פ' החולץ (דמ"ח סע"א) כל גופו מראשו ועד רגליו הא סתם כל גופו אינו במשמע ראשו וזקנו כלל ועוד דגם הנזיר כשמגלח אינו מגלח פאת ראשו ופאת זקנו ח"ו רק שער ראש נזרו לבד ועוד איני מבין מה תיקן השט"מ דאף דאינו זקן הרי יש לו פאות הראש ואיך אפשר שיגלח פאות הראש כמו שא"א גלוח פאות הזקן ואדרבה להתוס' ורא"ש ועוד פוסקים לוקה בפאות הראש אף במספרים כעין תער ועכ"פ בתער לוקה לד"ה וע"כ צ"ל דמיירי במגלח שער גופו לבד ולא פאות הראש א"כ מיירי ג"כ באינו מגלח פאות הזקן והיינו דרב מיירי רק בגופו ולא בראש וזקן ועוד דהנה הש"ך סי' קפ"ב סק"ד עמש"ש בש"ע סעיף ג' מי שמגלח כל שער שבו מראשו ועד

רגליו י"א שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה וע"ז כתב הש"ך וז"ל מראשו כו' לאו דוקא דהא נת' בסימן שלפני זה דאסור להקיף ראשו וזקנו אלא ר"ל מראש גופו עד סוף גופו עכ"ל א"כ כש"כ בהא דרב דלא נזכר ראשו כלל כ"א כל גופו דודאי אין ראשו בכלל ובאמת שדברי הש"ך לא נהלם לי דמקור הדין דהשו"ע סעיף ג' מבואר בתוס' דיבמות (דמ"ח סע"א) ובהרא"ש פרק מצות חליצה סס"י ח' ושם בתוס' משמע בהדיא דאיירי במגלח גם שער ראשו מדכתבו ולא משמע דאיירי במצורע דפשיטא הוא אלא במגלח לרפואה עכ"ל ומדבעי למימר דאיירי במצורע מובן דהיינו משום דמצורע הוא דמגלח כל שער שבו ואפילו פאת ראשו וזקנו לכאורה יש לומר התוס' כ"כ בשם הגאונים דס"ל בשחי ובית הערוה אסור במספרים לגמרי כמ"ש הרשב"א בתשו' סי' ק"ו ובפאות הראש וזקן ס"ל דשרי במספרים ע"כ מיירי במגלח כל שערו ממש ובמספרים ואזי שרי גם שער בית השחי ובה"ע וכ"מ ד' הסמ"ג שהביא הב"י ולא כהב"י שהקשה עליו דאפילו בתער שרי דזה א"א שיהיה בכל שערו אך באמת א"א לומר כן וכ"ד כל האחרונים דהגאונים לא מיירי במגלח פאות ראשו וזקנו ח"ו ועוד דהא בפאות ראשו ס"ל להתוס' עצמן ריש מסכת שבועות דגם במספרים חייב וכ"כ בפסקי תוס' שם וכ"פ הרא"ש פ"ג דמכות סי' ג' וכ"כ הטור בשמו סי' קפ"א וא"כ איך הביאו דין דתשו' הגאונים אם יפרשו דמיירי במגלח גם פאות ראשו זה אי אפשר אלא הפי' שמגלח כל שער ראשו לבד הפאות וכן כל שער זקנו לבד פאות הזקן בכה"ג נמי נקרא מראשו ועד רגלו וכן פי' בק"נ פ' מצות חליצה ס"ק ל"א דהיינו דומיא דאמר רב נחמן פרק שני נזירים (דנ"ט ע"א) בנזיר מותר כיון דמגלח שער ראשו ג"כ אף שמניח פאות הראש וכל הזקן והגם דאמרינן ולית הלכתא כותיה הכא שרי משום דמגלח ג"כ לרפואה או י"ל משום דנזיר אינו מגלח זקנו כלל והכא מיירי במגלח ג"כ זקנו רק שמניח פאות הזקן בכה"ג ס"ל דשרי ובזה מתורץ מה שהקשו הישׁ"ש ביבמות פמ"ח סי' י"ז והב"ח ושכנה"ג דא"כ מאי פריך הגמ' על רב דהא רב אמר מיקל אדם כל גופו ובכה"ג שרו הגאונים דליתא דרב לא מיירי רק בכל גופו והגאונים מיירי במיקל מראשו ועד רגלו לבד פאות הראש ופאות הזקן ועכ"פ מכ"ז נלמוד דפי' כל גופו היינו רק גופו ולא מיירי בראשו כלל:

קיצור. לרב המעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער לוקה מדאורייתא משום לא ילבש גבר ואעפ"כ במספרים אף כעין תער דהיינו סמוך לבשר מותר והנה לכאורה אפשר לדקדק מדברי השט"מ דגם בזקן שרי בכה"ג ומפרש מ"ש רב מיקל אדם כל גופו גם הזקן אבל באמת זה אינו דבכלל גופו אינו ראשו בכלל כן מוכרח בגמ' (דנ"ט ע"א) ג"כ מוכרח ממ"ש התוס' ביבמות (דמ"ח סע"א) בשם הגאונים:

ובמ"ש הגאונים מראשו ועד רגלו היינו לבד פאות הראש ופאות הזקן:
ב אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה מיתיבי העברת שער (של כל גופו כגון שבבית השחי ושבבית הערוה אינה מדברי תורה ואת אמרת דלוקה) אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מאי לוקה (דאמרי מכות מרדות מדרבנן) נמי דקאמר מדרבנן וכ' התוס' והוי מצי לסיוע מברייתא דלעיל (סעיף א') אלא ניחא ליה לשנויי מאי לוקה מדרבנן דלא ליפלגו ברייתות אהדדי ר' יוחנן אף במספרים אוסר ומשמע דר' יוחנן פליג אדרב עכ"ל התוס' וצריך להבין אם רק במספרים כעין תער אוסר ר' יוחנן או אף במספרים שלא כעין תער אוסר ולכאורה מלשון התוס' שכתבו ר' יוחנן אף במספרים אוסר ולא פירשו דוקא כעין תער משמע דר' יוחנן אוסר בכל ענין. וכ"מ בתוס' (דנ"ט סע"א) בד"ה בעא מיניה גבי וכן נראה מדקאמר והא גדיל ומאי קושיא יטלנו במספרים שמזה מוכח דאפילו שלא כעין תער אסור דאם זה שרי א"כ מהו הקושיא והא קא גדיל ומצער ליה לאינש הלא פשוט דאם שרי ליטול במספרים אף שלא כעין תער אין כאן שום צער וכן מוכרח יותר ממה שמתרץ גבול יש לו ופירש"י כיון שגדל יותר ממה שאדם יכול לסובלו נושר מאליו והרי זהו ודאי כשגדל הרבה וא"כ למה הוצרך לזה הלא עדיפא הול"ל דיטלנו במספרים שלא כעין תער דזה יוכל לעשות אף כשאינו גדל כ"כ וא"כ אין כאן שום נדנוד צער וע' בלח"מ פ"ה מה' נזירות דין י"א דלהרמב"ם כל שלא נשאר בהשערות כדי לכוף ראשן לעיקרן נקרא כעין תער ולהתוס' אינו כן אלא כעין תער היינו סמוך לבשר וע' במשנה פ' בא סימן (דנ"ב ע"ב) שתי שערות כו' כדי שיהיו ניטלות בזוג דלהרמב"ם בפי' המשנה שיעורא רבא דכולהו הוא כדי לכוף ראשן לעיקרן וכ"פ בשו"ע אה"ע סי' קנ"ה סעי' י"ח כדי שיהיה ניטלות בזוג הוא שיעורא רבא דכולהו וע' במל"מ פ"ב מה' אישות דין י"ו מ"מ ודאי יכול ליטלו במספרים שלא כעין תער מקודם זמן הגבול שיש לו שנושר מאליו ובפרט לשטת התוס' וא"כ לתרוצי כן על קושית והא קא גדיל ומדלא משני הכי ש"מ דבאמת במספרים בכל ענין אסור וכ"מ עוד בתוס' ד"ה חזינא וכ"מ עוד מהאבעיא מהו לחוך בבית השחי בידו כדי להעביר את השער וא"ל דאסור וא"כ כש"כ וק"ו במספרים שלא כעין תער דהא מבואר בטוי"ד סס"י ש"צ ומיהו דוקא בשינוי כגון בידיו או בשיניו אבל במספרים או בסכין אסור והוא מהש"ס פ"ג דמ"ק (די"ח ע"א) וע' בטוא"ח סי' תקל"ב א"כ מוכח דמספרים חמור מבידו מפני שזהו דרכו בכך וידו הוא שינוי א"כ הכא דאסור לחוך בידו לכן ק"ו דאסור במספרים ולכן אפילו למאי דמסיק ולית הלכתא כותיה ופי' התוס' דקאי על לחוך מ"מ נראה דאין זה שייך להיתר מספרים דלא קרב זה אל זה כדמוכח מהש"ס דמ"ק וטויו"ד

הנ"ל וגם רש"י מפרש דהא ולית הלכתא כותיה לא קאי כלל על לחוך ע"ש וכ"פ בשו"ע סי' קפ"ב ס"ג דאסור לחוך בידו כו':

קיצור התוס' כתבו דר' יוחנן אוסר אף במספרים ומשמע דאפילו שלא כעין תער ויש לזה כמה ראיות בגמרא:

ג איכא דאמרי אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן (דבהדיא מפרש ר' חייא משום לא ילבש גבר שמלת אשה ואשה דרכה בכך שהוא ניוול לה כשיש לה שער) המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה משום לא ילבש גבר שמלת אשה מיתיבי העברת שער אינה מד"ת אלא מד"ס וכ' התוס' ולא מצי לשנויי דר' יוחנן נמי מדברי סופרים קאמר דנסיב ליה לטעמיה מקרא ומשני הוא דאמר כי האי תנא דתניא המעביר בית השחי ובית הערוה ה"ז עובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה ותנא קמא (דסבר דאינה אלא מד"ס מאי דריש בהאי לא ילבש) האי לא ילבש גבר מאי דריש ביה מבעיא ליה לכדתניא לא יהיה כלי גבר על אשה מאי ת"ל כו' ראב"י אומר כו' ע' ב"י סי' קפ"ב ד"ה לא תלבש דלת"ק לא אסר מדאורייתא אלא שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים אבל כל שאינו הולך ויושב בין הנשים לא מיתסר מדאורייתא. וכמ"כ העברת שער בית השחי ובית הערוה אינו אסור מדאורייתא לת"ק דומיא דהלבשת איש שמלת אשה כשאינו הולך ויושב בין הנשים ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן ס"ל כראב"י ומשמע לענ"ד (דמ"ש) (דמ"מ) אינו לוקה לר' יוחנן וראב"י אא"כ העבירו בתער ע' מפתח] דאין לומר כיון דהאיסור הוא משום לאו דלא ילבש גבר שמלת אשה א"כ גם במספרים שייך ה"ט דליתא דהא לרב (דנ"ח סע"ב) מבואר בהדיא בתער ממש אסור מדאורייתא משום לא ילבש גבר. ובמספרים כעין תער שרי לגמרי א"כ גם לר' יוחנן אין לנו לומר דלוקה מדאורייתא רק בתער ממש ובתוס' ד"ה חזינא מסיק ג"כ דבמספרים מדרבנן אסור אלא שממ"ש לכל הפחות משמע שהיה סברא שגם מדאורייתא אסור אבל מ"מ העלו דמדרבנן אסור וכן מבואר בסמ"ג לאוין סי' סמ"ך ע"ש בכל הסימן ובספר יראים סי' צ"ו והיש"ש ביבמות פרק מצות חליצה סי' י"ז ס"ל דלפי האיכא דאמרי לוקה לר' יוחנן אף במספרים כעין תער וכ"כ הק"נ שם בהרא"ש סי' ח':

קיצור. לפי איכא דאמרי ס"ל לר' יוחנן דאסור מדאורייתא כראב"י והעיקר דהיינו בתער ות"ק פליג דאינו מדאורייתא:

ד וגרסינן בגמ' אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא חזינא ליה לר' יוחנן דלית ליה (שער בית השחי) וכתבו התוס' והוא גופא מחייב בהעברתן. ומדלא משני במספרים שקליניה דלכל הפחות מד"ס אסור לר"י אף במספרים ועמש"ל סעיף ב' דהיינו אפילו במספרים

שלא כעין תער ההוא דאתחייב נגידא קמיה דר' אמי איגלאי בית השחי (כי הוו משלחי בהפשט מאניה לנגדיה) חזייה דלא מגלח אמר להו ר' אמי שבקוה דין מן חברייא הוא (דידע דאסור להעביר בית השחי) וכ' התוס' משמע נמי הכא דמדרבנן נמי אסור אף במספרים בבית השחי ובבית הערוה אבל בשאר האברים לא מצינו איסור עכ"ל לפ"ז נלע"ד דמשמע דאף במספרים אפילו שלא כעין תער אסור כמ"ש חזייה דלא מגלח משמע דאינו מגלחם כלל אע"פ שהרב"י רס"י קפ"ב לא כתב כן ואחריו נמשך הישו"ש שם ולפ"ז לענין הלכה לגירסא זו הנה לרב המעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער לוקה ומ"מ במספרים כעין תער שרי לגמרי ור' יוחנן פליג ואמר דאסור מד"ס בין במספרים בין בתער ולפי האיכא דאמרי לר' יוחנן בתער לוקה מד"ת ובמספרים אסור מד"ס:

וא"כ כיון לר' יוחנן ס"ל לפי האיכא דאמרי דאסור מד"ת וכן ס"ל לרב י"ל דקיי"ל כן אע"ג דזהו כראב"י ות"ק פליג ולחד לישנא ס"ל לר' יוחנן ג"כ דאסור רק מד"ס מ"מ יותר יש להשוות הלשון דרב ור' יוחנן ס"ל שוה דהיינו לפסוק כאיכא דאמרי כ"פ הסמ"ג לאוין סי' סמ"ך והספר יראים סי' צ"ו אבל הרי"ף והרמב"ם ס"ל דהעברת שער אינו מד"ת אלא מד"ס והתוס' פ"ד דיבמות (דמ"ח סע"א) הביאו ראיה דהאיסור רק מד"ס ממ"ש ומפיבושת בן שאול לא עשה רגליו כדלקמן ומלבד שיש בזה פירוש אחר כדלקמן עוד זאת מצאתי בחי' הריטב"א שם שכ' שי"ל דקרא דמפיבושת היינו שלא גילח שער בית הערוה במספרים דזה שרי מדאורייתא דהא דאסור מדאורייתא היינו בתער וביש"ש ביבמות פמ"ח סי"ו ס"ל ג"כ דהלכה דאסור מדאורייתא ולענין מספרים לרב שרי ולר' יוחנן אסור לב' לישני וא"כ רב ור' יוחנן ודאי הלכה כר' יוחנן רק אח"כ איתא בעי מיניה רב מר' חייא מהו לגלח אמר לו אסור וכ' התוס' הבעיא בתער ממש ואסר לו תער ומספרים שרי א"כ כיון ר' חייא ס"ל מספרים שרי י"ל הלכה כן כרב ור' חייא אך רש"י פי' מהו לגלח במספרים בבית השחי וכן הכריחו התוס' ספ"ד דיבמות (דמ"ח סע"א) מדפריך והא קא גדיל והלא יכול לגלח במספרים ע"ש לפ"ז מוכרח דאפילו שלא כעין תער אסור דאל"כ ישאר הקושיא מאי פריך והא קא גדיל הרי גם כשיגלח במספרים שלא כעין תער לא יהיה צער כו' ומאיבעיא זו דרב יש ראיה לגירסת בה"ג והרי"ף דלקמן דלרב. ג"כ אסור בבית השחי אף במספרים דהא פשיט ליה ר' חייא דאסור ואיך אמר הוא דשרי ולגרסתינו ג"כ כתב הישו"ש שי"ל שאחר שפשט לו ר' חייא דאסור מסתמא קיבל ממנו שוב מצאתי בכנה"ג בי"ד סי' קפ"ב שהביא כן מתשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ו דאוסר בבית השחי ובבית הערוה במספרים שלא כעין תער ודלא כהב"י וכ"מ בהרמב"ם סוף ה"י ומותר כו' במספרים משמע לא בית השחי וכו' וכן משמע ממ"ש עוד בעא

מיניה רב מר' חייא מהו לחוך (בבית השחי בידו כדי להעביר את השיער) א"ל אסור א"כ כ"ש במספרים ואע"ג שהתוס' כתבו ולית הלכתא כוותיה דר' חייא מ"מ כיון דר"ח אינו סובר דבמספרים שרי שהרי אוסר אפילו לחוך א"כ הדרינן לכללין רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכבר כתבתי כ"ז לעיל ס"ב וז"ל הרשב"א בתשו' הנ"ל שאלתם עוד בלחוך הוא דאסור בבית השחי ובית הערוה אלא רב משום דאוסר להקל כלל בבית השחי ובבית הערוה קמ"ל דבשאר אברים מותר ואפילו במספרים כעין תער אבל שחי וערוה כלל כלל לא, ותדע לך דאם איתא דשרי רב בית השחי ובית הערוה כלל טפי הו"ל לאשמועינן כחא דהתירא בדידהו אלא מדלא אשמועינן התירא בדידהו ש"מ דלעולם אסורין להקל כלל ועוד דבהדיא אמרה ר"ח לרב דגרסינן התם בעא מיניה רב מר' חייא מהו לחוך אמר לו אסור בבגדו מאי אמר לו מותר ומדלחוך אסור כ"ש במספרים שלא כעין תער ומדההיא בעיא דבעא מיניה מהו להקל (הג"ה בגירסתינו מהו לגלח ומ"מ אין נפקותא דגם לגירסא זו הראיה שפיר עכ"ה) ואסיר ליה שמעינן ליה מדאמר ליה רב והא קא גדיל ומצטער ואמר ליה בר פחתי גבול יש לו מאי קשיא ליה לרב ומאי קא צריך לאהדורי ליה הכי דהא כיון דאפשר להעביר במספרים אע"ג דאינו כעין תער הא לא מצטער אלא ודאי פשיטא דבכל ענין אסור עכ"ל תשו' הרשב"א ופי' בכל ענין היינו ודאי אף אם לא יקוץ רק חצי אורכן וכה"ג הכל אסור דכ"ז מוכרח מהראיות האלו. והנה אע"ג דהרשב"א נראה דס"ל כגירסת בה"ג כי קאמר רב בשאר אברים משא"כ לגירסתינו מתיר רב לגלח בשחי וערוה אפילו במספרים כעין תער מ"מ הראיות שהביא מתשובתו דר' חייא לרב מוכרחות הן גם לגירסא שלנו דעכ"פ ר' חייא השיב לו דכלל כלל לא אלא שנצטרך לומר דרב לא קיבלה מר' חייא כמ"ש התוס' פ"ד דיבמות (דמ"ח ע"א) וא"כ לו יהי כן כיון ר' יוחנן ס"ל ג"כ לא כרב לב' לשונות שנאמרו אליבא דר' יוחנן כמ"ש התוס' בנזיר (דנ"ח סע"ב ודף נ"ט ע"א) ד"ה חזינא א"כ ודאי לית הלכתא כרב נגד ר' יוחנן ור' חייא וע' בהרי"ף פ' אלו טרפות גבי גלודה הובא ב"י סי' נ"ט והדברים ק"ו לנד"ז. גם הסמ"ק סי' ל"ג כתב דבתער יש בו לאו ובמספרים כעין תער מדרבנן הוא דאסור ואפילו שלא כעין תער בעל נפש לא יעביר עכ"ל הרי למעשה ס"ל להחמיר כתשובת הרשב"א אלא דהרשב"א אוסר כן לכו"ע:

קיצור לכאורה נראה לפסוק דהעברת שער בשחי וערוה אסור מד"ת ומ"מ י"ח וס"ל דאסור רק מד"ס. ולענין במספרים נראה ג"כ דאסור אף שלא כעין תער כמ"ש בתשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ו וראיותיו מוכרחות:

ה התוס' ספ"ד דיבמות (דמ"ח סע"א) ס"ל דהלכה כרב דמותר בשחי וערוה במספרים ע"ש עד ושמא רב לא קבלה מר"ח ור"ת מפרש כו' וכ"כ הרא"ש פ' מצות חליצה סי' ח' וז"ל האגודה ביבמות ס"פ החולץ סי' מ"ה לא עשה רגליו לא עשה שפמו פר"י שיער בית השחי ובית הערוה במספרים ובהלכות גדולות אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר שער בית השחי ובית הערוה ה"ז לוקה כי קאמר רב בשאר אברים ובשאר אברים מי שרי כי קאמר רב במספרים ולפ"ז בית השחי ובית הערוה אסור אפילו במספרים ולפי הלכות גדולות כתב אלא הא בתער הא במספרים והדר משנוייא קמאי וא"כ בית השחי ובית הערוה במספרים מותר ע' פב"ת דנדרים עכ"ל וע' באגודה סוף נזיר סי' י"ב דאף במספרים כעין תער שרי לרב והנה התוס' הביאו ראיה לזה ממ"ש שמואל ב' י"ט כ"ה ומפיבושת בן שאול לא עשה רגליו פי' שלא גילח שער הערוה לישנא מעליא וכן פירש"י בשמואל שם ובפמ"ח דק"ג ע"א אכן התרגום יונתן תרגם לא שטף רגלוהי וכן פי' הרד"ק שם. גם רש"י ספ"ד דיבמות שם פי' לא עשה רגליו לא קצץ צפורני רגליו וצ"ע לדעת התוס' נהי דנאמר דרב לא קבלה מר"ח או שנאמר דגם בר' חייא אין מוכרח כן עכ"פ רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן והרי רש"י ותוס' בנזיר שם פי' דר' יוחנן אוסר אפילו במספרים כמשנ"ת למעלה וצ"ל דס"ל לא כפירש"י ותוס' דנזיר אלא דר' יוחנן לא מיירי רק בהעברת השער בתער וע"ז ס"ל דלוקה מד"ת לחד לישנא או מד"ס אבל עכ"פ מצי סבר להא דרב דבתער כעין מספרים שרי ותדע שהרי הקשו בגמ' על רב מהך ברייתא דתניא המעביר שער בית השחי ובית הערוה היה לוקה ופשטא דברייתא משמע דהיה לוקה מד"ת קאמר ואעפ"כ משני כי קאמר רב במספרים כעין תער אלמא שי"ל דאע"ג דבתער אסור בל"ת של תורה אעפ"כ במספרים כעין תער שרי לגמרי גם מד"ס א"כ מעתה יש לומר דר' יוחנן לא פליג כלל על רב וכן מבואר בהדיא בס' יראים סי' צ"ו שפוסק כר"י כפי האיכא דאמרי דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה היה לוקה דבר תורה ואעפ"כ פסק כרב וסיים וז"ל והעברת שיער דאמר ר' יוחנן לוקה על ד"ת ותנא ד"ס בהעברת תער קאמרי אבל במספרים שרי דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומפרש במספרים כעין תער פי' מגולח יפה עכ"ל וכן מתבאר בהדיא מדברי הסמ"ג לאוין רס"י ס' שכ' א"ר יוחנן כו' לוקה כו' סבר לה כר"א בן יעקב כו' והלכה כראב"י וכן תרגם אונקלס הרי ס"ל דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה מד"ת ואעפ"כ פוסק אח"כ כרב דבמספרים כעין תער שרי והא דלוקה היינו בתער וכנ"ל:

קיצור. שהתוס' והרא"ש והאגודה פוסקים דשרי להעביר בשחי וערוה במספרים ואפילו כעין תער ויצטרכו לומר דר' יוחנן לא פליג בזה על רב:

ו אכן דוחק הוא בפי' הסוגיא לומר דר' יוחנן ס"ל כרב דא"כ מהו דאמרינן אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא חזינא לר' יוחנן דלית ליה והרי יכלו לומר דבמספרים כעין תער שקליניה דשרי לגמרי כן וכ"מ ממ"ש בגמ' גבי שבקוהו דין מן חברייא הוא וכדלעיל. וצ"ל דיפרשו מן חברייא הוא שרק החברים נמנעים מזה ולא מדינא כעין שכתב הב"י בשם הר"ן אלא דהר"ן מפרש דמיירי במקום שנהגו בענין שאין בו משום לא ילבש גבר כו' להכי רק החבירים מחמירים כן והם מפרשים כן בכל מקום משום דמדינא קיי"ל כרב ויותר נראה שאף לדבריהם שפסקו כרב עכ"ז יש לתפוס דר"י ור"ח אוסרים אלא דס"ל הלכה כרב משום דפשט הפסוק לא עשה רגליו משמע כן כנ"ל או משום שי"ל דר' יוחנן אוסר בתער מד"ת ע"כ מחמיר גם במספרים כעין תער משא"כ לרב י"ל דגם בתער אין איסור מד"ת ע"כ במספרים כעין תער שרי לגמרי כן נראה להעמיד דבריהם אף שהסמ"ג לא פי' כן דאל"כ אלא שנאמר דגם לר' יוחנן ור"ח שרי לגמרי הוא דוחק עצום בפי' הגמ' גם לגירסא שלנו ע"כ מוטב לומר דס"ל דהלכה כרב בזה אף דר' יוחנן ור' חייא פליגי וכמ"ש התוס' דיבמות (דמ"ח) בהדיא ושמא לא קיבלה מר' חייא והנה כל זה הוא אף לגירסא שבש"ס שלפנינו והוא גירסת רש"י ותוס' וס"י וסמ"ג:

והוא ג"כ גירסת הערוך כמ"ש בסמ"ג לאוין סי' ס' ומתוך זה יתבאר דמ"ש הטור וב"י רס"י קפ"ב בשם ר"ת אינו מוסכם אף לגירסא זו כי ר"ת פסק בפשיטות כרב נגד ר' יוחנן ואין כן דעת התוס' בנזיר דהא ר' יוחנן גם ר' חייא נראה דפליגי עליה וכמש"ל באריכות דאסור גם במספרים וכבר כתבתי לעיל סעי' ד' דהרשב"א הכריח דאף שלא כעין תער אסור וכ"ד הסמ"ק וכ"ש לפי גירסת בה"ג והרי"ף וסיעתם והביאוהו ג"כ התוס' בנזיר (דנ"ט א') וז"ל הרי"ף פ"ג דמכות אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער (אם הכביד עליו שערו מיקל אותו בתער נ"י) מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה ה"ז לוקה (משום לא ילבש גבר שמלת אשה ומתרגם לא יתקן גבר בתיקוני אתתא) כי קאמר רב בשאר אברים אבל בית השחי ובית הערוה לא אמר ושאר אברים מי שרי (בתער) והא תניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים כי קאמר רב במספרים (וכתב הנ"י יש מפרשים בשאר אברים מותר במספרים וכדמפרש כעין תער וכה"ג בבית השחי ובית הערוה אסור ויש שגורסים אלא כי קאמר רב כו' וחוזר בו מתירוץ ראשון ובכל מקום התיר במספרים אפילו כעין תער שמגלח סמוך לבשר ובתער ממש אף בשאר אברים אסור מד"ס ובית השחי ובה"ע אסור מן התורה) וכי תניא ההיא בתער והא רב בתער קאמר אימא כעין תער אמר רב חייא בר אבא א"ר יוחנן המעביר שער בית השחי ובית הערוה לוקה מאי לוקה מדרבנן ההוא דאתחייב כו' מה להקל כו' מהו לחוך כו' וכבר

כתבתי לעיל שמזה למד בתשו' הרשב"א סי' ק"ו דאפילו במספרים שלא כעין תער אסור בבית השחי ובית הערוה ובבה"ג שלנו גריס והאמר רב חייא בר אבא א"ר יוחנן כו' מזה מוכח כגירסא אלא כי קאמר רב כו' שלפ"ז בכ"מ התיר. ולכן פריך כו' ומ"מ קשיא מהו הפירכא דלמא רחב"א אמר ר' יוחנן בתער דוקא קאמר והנה בטור סי' קפ"ב וי"א דוקא בשאר הגוף מותר במספרים אבל של בית השחי ושל בית הערוה אסור וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל כו' כתב הב"י הוא לפי גירסת בה"ג וכבר מבואר ממש"ל שאפילו לגירסא דידן מבואר בתוס' (דנ"ח סע"ב ודף נ"ט ע"א) דלר' יוחנן אסור גם במספרים ובודאי דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. כ"ש שגם ר' חייא משמע דס"ל כן וכ"פ בש"ג פ"ג דמכות דבבית השחי ובבית הערוה אסור גם במספרים ומש"ע הרב"י אבל שלא כעין תער כו' כבר כתבתי שהכנה"ג הביא תשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ו דס"ל אפילו שלא כעין תער והביא ראיות לזה וא' מהן ממ"ש בסמוך אסור לחככו בידו כו' ועוד ראיות עצומות כמש"ל גם בישׁ"ש ביבמות (פמ"ח סס"י י"ז) כ' וז"ל ומצאתי במגדול עוז וז"ל כתבו רבותינו משעמדנו על דעתינו לא העברנו ברזל על בשרינו אפילו במספרים כלל וכלל לא בראש ולא בגוף מן השפה ולחוץ עכ"ל ולכן מ"ש בש"ע רס"י קפ"ב דבמספרים כעין תער אסור והוא ממ"ש בב"י וז"ל סד"ה ומ"ש וי"א ומ"מ משמע שכל מספרים האמורים בענין זה כעין תער הם אבל שלא כעין תער אפילו בבית השחי ובית הערוה שרי דבכה"ג לא הוי תיקון אשה כלל וכ"נ מדברי הרא"ש וסמ"ג עכ"ל והרב"י לא ראה תשו' הרשב"א שכ' ופסק להדיא הפך מזה בראיות ברורות ואילו שמיעא ליה הוה הדר ביה כדאמרינן כה"ג בכתובות פרק מציאות האשה (דס"ז) כש"כ שפשט הגמרא (דנ"ט ע"א) והתוס' שם משמע כן כדברי הרשב"א וכמש"ל סעיף ב' וסעיף ד' וכ"מ דעת הרי"ף והרא"ש פ"ג דמכות והרמב"ם שאסרו במספרים ולא הזכירו היתר שלא כעין תער:

קיצור כי אף לגירסא שלנו מה שפסקו התוס' ביבמות דשרי בית השחי במספרים כעין תער הוא דוחק ונגד פשט הסוגיא דר' יוחנן אוסר וכ"ד הסמ"ג. וכ"ש לפי גירסא דהרי"ף ובה"ג דגם רב אוסר במספרים וכ"ד הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ומ"ש הב"י דהיינו דוקא כעין תער זהו נגד פסק הרשב"א והסמ"ק וכן משמע הסוגיא דגמ' (דנ"ט ע"א) והרב"י לא ראה תשו' הרשב"א:

ועתה נבוא לדין גילוח הזקן אם שרי במספרים כעין תער או שלא כעין תער או דאסור לגמרי מד"ס:

הנה לכאורה מהא דרב דלעיל סעי' א' דמשמע דס"ל דהמעביר שער בית השחי ובית הערוה בתער לוקה מדאורייתא משום לא ילבש גבר ואעפ"כ מותר להעביר שם השיער

במספרים אף כעין תער מיהו במלקט ורהיטני אסור א"כ לכאורה יש לדקדק מכאן לענין פיאות הזקן דג"כ אינו חייב אלא בתער שאעפ"כ מותר ללקט במספרים אף כעין תער דמ"ש מיהו במלקט ורהיטני ודאי אסור מדרבנן אע"ג דנק' השחתה בלי גילוח במכות (דכ"א א') וא"כ ה"ה בסך נשא דלא כתשו' נו"ב מהד"ת סי' פ"א וע' בלח"מ פ"ה מה' נזירות דין י"ב. אך קשה דא"כ הו"ל לרב להשמיענו רבותא יתירה דמיקל אדם גם פיאות הזקן במספרים כעין תער וכן שאר גופו דהוי רבותא יתירה אע"ג דבהדיא נאמר ל"ת בתורה ע"ז ולא תשחית כו' אפ"ה שרי וכ"ש בשער גופו דלא נת' זה בפירוש בתורה שיהי' לאו בזה ואיכא תנאי דס"ל שאין זה רק מד"ס לבד ומדלא השמיענו זה רב רק בכל גופו ולא בפיאות הזקן משמע דבזקן אסור במספרים כעין תער עכ"פ ותיובתא דהב"י סי' קפ"א בסופו דמתיר אפי' כעין תער וגם ממ"ש החינוך וכמו שנראה הענין כן במסכת נזיר. מבואר דס"ל ג"כ שאין להקל בפיאות הזקן יותר מבבית השחי עכ"פ דאל"כ אנה נזכר במסכת נזיר שאסור לגלח פיאות הראש במספרים כעין תער. א"ו יליף ק"ו משיער בית השחי אלא דס"ל כהב"י דבשיער בית השחי ג"כ לא אסור רק במספרים כעין תער עכ"פ למדנו מדבריו דאין להקל בפיאות הזקן יותר מבבית השחי ולא כהב"י וכן מבואר בספר החינוך פ' קדושים סי' רנ"ב וז"ל שלא לגלח פיאות הזקן שנאמר ולא תשחית את פאת זקנך כו' דיני המצוה כגון מה שארז"ל שאין החיוב אלא בגילוח של תער שנאמר ולא תשחית גילוח שיש בה השחתה דוקא וזהו תער כן פירשו ז"ל וכ' הרמב"ם ז"ל ואם גלח במספרים פטור נראה מדבריו דדוקא פטור הוא אבל אסור לעשות כן ואפשר שיהי' כן במגלח במספרים כעין תער וכמו שנראה הענין כן במסכת נזיר עכ"ל הרי זה הפך מדברי הב"י שמפרש דמ"ש הרמב"ם פטור הוא לאו דוקא אלא דמותר והרא"ה מפרש דפטור אבל אסור וכן בדין שבכמה מקומות בדינים אלו שנזכר פטור והיינו דאינו חייב מלקות ומ"מ אסור והרב"י לא ראה דברי החינוך בזה מדלא הביאו וכ"ש לגירסת הרי"ף דאומר כי קאמר רב בשאר אברים כו' כי קאמר רב במספרים וכ' הנמ"י בשם י"מ אבל בבית השחי ובית הערוה אסור אף במספרים כעין תער וכן פסק הב"י בשו"ע ואם איתא דבפיאות הזקן כה"ג שרי למה ליה למימר כי קאמר רב בשאר אברים לימא כי קאמר רב בפיאות הזקן א"ו דבפיאות הזקן לא קילי מבית השחי ובית הערוה וחמירי מיניה וכן יש להוכיח מלישנא קמא דר' יוחנן (דנ"ח סע"ב) דס"ל דהעברת שער בית השחי ובית הערוה אפילו בתער אינה מד"ת וכת"ק דלקמן (דנ"ט ע"ב) ואעפ"כ אוסר מד"ס אפילו במספרים וגם לוקה מדרבנן ע"ז ג"כ א"כ כ"ש וק"ו בפיאות הזקן דהלאו מפורש בדאורייתא בתער שגם במספרים אסור מדרבנן ולוקה מדרבנן דאיך נימא יציבא בארעא

כו' דאין לתרץ דהתם משום לא ילבש גבר הוא מדרבנן א"כ אין לחלק כ"כ בין מספרים לתער משא"כ בדאורייתא זה אינו דהא הרמב"ם כתב שגם השחתת פיאות הזקן נאסר משום שעושין כן עכומ"ז וא"כ אם בלא ילבש גבר החמירו מדרבנן גם במספרים כ"ש בהנ"ל ועוד דגם בהעברת פיאות הזקן יש ג"כ האיסור דלא ילבש גבר וכדלקמן סעיף ח' וגם אין לתרץ עפמ"ש בגמ' פ' אע"פ (דף נ"ו סע"א) וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה די"ל זהו רק בדבר שבממון אבל באיסורין ודאי ל"ל הכי ועוד דגם שם יש לומר דלא קיי"ל כן ע' בהה"מ פי"ב מה"א ה"ו וע' בגמ' פ' הזהב (דנ"ה ע"ב) וכי עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה הרי דפלוגתא דר"מ ורבנן הוא וע' בהר"ש פ"א דדמאי מ"ב שבירושלמי מוקי מתניתין דדמאי הנ"ל דלא כר"מ אבל עכ"פ אף לר"מ לא עשו חיזוק יותר משל תורה וא"כ אי איתא דבשל תורה ממש שרי במספרים אמאי יעשו חכמים חיזוק לדבריהם בשער בית השחי ובית הערוה יותר ממה שעשו חיזוק בשל תורה א"ו משמע דבפיאות הזקן לכ"ע אסור מד"ס גם במספרים ור' יוחנן ורב פליגי בשער בית השחי ובית הערוה דר' יוחנן מחמיר הכא כמו בשל תורה ואוסר אף במספרים ורב מיקל הכא במספרים כיון דגם בתער אין האיסור רק מד"ס שוב ראיתי בישו"ש פי"ב דיבמות (סי' י"ז) חילק בין פיאות הזקן ובין שער בית השחי דבפיאות זקן בהשחתה תליא ולכן שרי במספרים אפילו כעין תער אבל הכא משום לא ילבש גבר כו' אין חילוק ולענ"ד אין דבריו נראים כלל מאחר שלא נמצא בגמ' דמותר בפיאות הזקן במספרים רק שאינו חייב א"כ יש לנו לומר דאדרבה חמור משער בית השחי ובית הערוה כאשר השכל מורה כן וכנ"ל וכן בסמ"ג לא נזכר קולא בפיאות הזקן יותר משער בית השחי ובית הערוה ועמ"ש מזה לקמן ולפמש"ל ס"ב דלר' יוחנן אסור בבית השחי ובבית הערוה במספרים אף שלא כעין תער א"כ ה"ה וכ"ש גבי פיאות הזקן י"ל כן וכמשי"ת סעי' ח':

קיצור שיש להוכיח מהא דרב דגם בפיאות הזקן אסור מדרבנן במספרים כעין תער דלא כהב"י וכ"פ בס' החינוך פ' קדושים סי' רנ"ב ודקדק כן מדברי הרמב"ם ומהש"ס דנזיר וכן יש להוכיח ג"כ מלישנא קמא דר' יוחנן דנ"ח סע"ב:

ח וכ"ש שיש להוכיח מאיכא דאמרי לר' יוחנן דס"ל בשחי וערוה דלוקה בתער מדאורייתא ומדרבנן אסור גם במספרים כנ"ל סעיף ג' א"כ ודאי דכמ"כ בפיאות הזקן אסור ג"כ במספרים אע"ג דאינו חייב מדאורייתא אלא בתער הרי הכא גבי שער בית השחי ובית הערוה ג"כ אינו חייב מדאורייתא אלא בתער כנ"ל ואעפ"כ מד"ס אסור גם במספרים א"כ כש"כ וק"ו בפיאות הזקן דהוא דבר של פרהסיא דודאי אסור כמ"כ במספרים מד"ס ויש לומר דלוקה ע"ז מדרבנן וגם להתוס' ספ"ד דיבמות דס"ל דהלכה

כרב ועמש"ל סעיף ו' דסבירא להו דהלכה כרב בזה אף דר' יוחנן ור' חייא פליגי א"כ אף אם נודה להם בזה דהלכה כרב מטעמים דלעיל מ"מ כיון דר' יוחנן ור"ח אוסרים גם במספרים ודאי דלכ"ע בפיאות הזקן אסור גם במספרים דאי איתא דבפיאות הזקן שרי לגמרי במספרים ואפילו כעין תער לא יתכן כלל שר"ח ור' יוחנן יחמירו בזה בשער בית השחי ובית הערוה מה גם להאיכא דאמרי דמדאורייתא לוקה ע"ז והיינו בתער לבד כמ"ש הסמ"ג והס"י בעצמן ובמספרים כעין תער שרי מדאורייתא א"כ מדוע יאסרו ר' יוחנן ור' חייא בזה מד"ס מה שלא אסרו כן בפיאות הזקן וא"כ לפי מה שנת"ל סעיף ד' וסעי' ו' דהרשב"א אוסר בשחי וערוה גם במספרים שלא כעין תער א"כ כש"כ שכן ראוי שיהי' הדין גם בפיאות הזקן ועוד נראה דבפיאות הזקן מלבד הלאוין שבהם מצד עצמן שייך ג"כ אותו איסור עצמו דלא ילבש גבר כו' שהרי ארז"ל פ"י דשבת (דצ"ד ע"ב) ובמכות (ד"כ ע"ב) במלקט שערות לבנות מתוך שחורות שאסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה וכ' הרמב"ם פי"ב מה' עכום"ז ה"י המלקט שערות לבנות מתוך שחורות מראשו או מזקנו משילקט שערה אחת לוקה מפני שעדה עדי אשה וכן אם צבע שערו שחור משיצבע שער לבנה אחת לוקה עכ"ל והראב"ד השיגו דלא מחוור שיהי' לוקה באחת כו' משמע דבהרבה שערות דמינכר מלתא מודה לו דאסור מד"ת:

ובחידושי הריטב"א במכות שם ד"ה ומודים חכמים לר"מ כ' דאם אסור מדאורייתא או מדרבנן תליא בפלוגתא דראב"י ורבנן בפ"ח דנזיר (דנ"ט ע"א) הנז"ל וס"ל להרמב"ם דצובע הרי הוא כמלקט וע' בכ"מ ובב"י סס"י קפ"ב ופשוט דכ"ש מגלח שער זקנו במספרים כעין תער הוי יפוי כמו צובע ועדיף מיניה דטעמא דצובע שחור ומלקט לבנות שעי"ז נראה בחור והוי נוי לגבי תיקוני אשה וכ"ש במגלח השער לגמרי א"כ פשוט דבהעברת שער הזקן שייך אותו איסור דבית השחי ובית הערוה אלא דכאן אין להזכיר איסור זה כיון שיש איסור גדול יותר היינו הלאו ולא תשחית כו' ויש בו חמשה לאוין לכן היכא דליכא הלאו כמו במלקט לבנות מתוך שחורות או בצובע זקנו מבואר בהדיא דשייך הלאו דלא ילבש גבר ואדרבה חמור כאן לאו זה ג"כ יותר מבשער בית השחי ובית הערוה לדעת הרמב"ם דס"ל שם דהעברת שער אינה מד"ת אלא מד"ס וגבי מלקט לבנות מתוך שחורות מראשו או מזקנו ס"ל דהיה לוקה דבר תורה והיינו מפני דראשו וזקנו הוי פרהסיא ס"ל דאסור מדאורייתא לראב"י דקיי"ל כוותיה וכמ"ש ג"כ הריטב"א משא"כ בבית השחי ובית הערוה דהוי בית הסתרים ס"ל דליכא איסור דלא ילבש גבר מדאורייתא וכמ"ש הב"י סי' קפ"ב וכמש"ל סעי' א' וא"כ לפ"ז בהעברת שער זקנו במספרים כעין תער דאינו חייב מדאורייתא משום לאו דפיאות הזקן יש לחייבו

משום לא ילבש גבר מדאורייתא ממש דמ"ש מצובע זקנו שהוא כדי להראות בחור דהיה לוקה מדאורייתא וכ"ש כשמגלחו לגמרי כעין תער עכ"פ ואף שלא כעין תער י"ל דהוי כמו צובע זקנו דמ"מ עי"ז ודאי נראה בחור א"כ כיון ר' יוחנן ור"ח אסרו בבית השחי ובית הערוה במספרים כ"ש וק"ו בפיאות הזקן אף אם היינו אומרים דמצד לאו דפיאות הזקן הוא מותר גמור ראוי ויחוייב שיאסרו משום לא ילבש גבר ולפ"ז צ"ל מ"ש במשנה דמכות ואינו חייב עד שיטלנו בתער כו' דאפי' במספרים כעין תער יתחייב משום לא ילבש גבר כו' וי"ל דתנא משום לאו דהשחתת פיאות הזקן מיירי ולא מיירי בלאו דלא ילבש גבר ועוד דלת"ק דנזיר (דנ"ט ע"א) ליכא בזה לאו כלל א"כ הו"ל לפחות כדין שיער דשחי וערוה ונוסף ע"ז איסור הלאו דפיאות הזקן וא"כ אסור במספרים כעין תער לכ"ע ולהרשב"א אפי' שלא כעין תער ודבריו נראים עיקר:

קיצור שיש להוכיח כמ"כ מהאיכא דאמרי וכן לשטת התוס' ועוד יש בזה ג"כ הלאו דלא ילבש גבר ביותר מבשחי וערוה ע"כ מה"ט י"ל ג"כ דאסור וא"כ במספרים כעין תער ודאי אסור אך העיקר דאף שלא כעין תער אסור:

ט אך לכאורה יש לדקדק לפמ"ש הנ"י פ"ג דמכות בשם רב שרירא גאון ועתה אינו עדי הנשים בלבד כו' ע"ש א"כ אף שמתנאה בזה כיון שנהגו כן כל האנשים אין בזה משום לא ילבש גבר כו' דבעינן דוקא עדי שהנשים לבד מתנאות בו א"כ י"ל בגילוח הזקן לא שייך לא ילבש גבר כו' כיון דליכא עדוי זה בנשים שהאשה אין לה זקן אך זה אינו דא"כ במלקט לבנות מתוך שחורות מזקנו מדוע יתחייב וכש"כ בצובע זקנו הא עידוי זה ליכא בנשים כלל שהנשים אין להם זקן ורש"י פי' במכות (ד"כ ע"ב) במלקט לבנות כו' שמתנאה עצמו בנוי אשה וצ"ע איך דומה לנוי אשה הא האשה אין לה שער כלל מגולה שתצטרך ללקט לבנות מתוך שחורות ולומר דכל נוי שמתנאה א"ע חשוב לא ילבש גבר זה א"א דא"כ יהיה חייב כשלובש מלבוש יפה מאד והב"ח הביא הספרי פ' כי תצא וכי מה בא הכתוב ללמדנו שלא תלבש אשה כלים לבנים ואיש לא ילבש בגדי צבעונים ת"ל תועבה דבר הבא לידי תועבה כו' אלא דבאמת זהו דעת ת"ק דפרק שני נזירים (דנ"ט ע"א) ע"ש ולכן אין משם ראיה א"ו בעינן נוי אשה כמ"ש שמלת אשה ונראה דהענין לפי שהאשה אין לה שער בזקנה ע"כ אף אם היא זקנה אם היא נאה נראית כבחורה כי שער ראשה מכוסה ולכן המלקט לבנות בכדי שיהא נראה בחור ה"ז חשוב נוי אשה ממש אף שבה אין שייך הפרט הזה דמלקט לבנות כו' מיהו זה אינו דהא איתא פרק המדיר (דע"ב ב') דבחצר אין איסור לאשה לילך ראשה פרועה וכ"כ התוס' שם ובהג"א שם בשם מהרי"ח וכ"כ הר"ן שם ובשט"מ שם וע' באה"ע סי' כ"א סעי' ב' ובא"ח סי'

ע"ה במ"א שם ססק"ד וא"כ שייך באשה מלקט לבנות מתוך שחורות משער ראשה לכן לפירש"י דמלקט לבנות הוי מתנאה בנוי אשה ממש מיהו י"ל דהא העברת שער שייך ג"כ באשה והוא שער בית השחי ובית הערוה לכן אע"ג העברת שער הזקן אינו שייך באשה כיון דעכ"פ העברת שיער הוא מתיקוני אשה א"כ כמ"כ העברת שער הזקן חשוב נוי אשה שהרי עי"ז נראה בחור תדע דהא מלקט לבנות מתוך שחורות לא שייך באשה בזקן כ"א בשער ראשה ואעפ"כ באיש חייב ע"ז גם בשער זקנו וחשוב נוי אשה אע"פ שהפרט הזה לא נמצא באשה א"כ כמ"כ בהעברת שער הזקן כיון דהוא בעצם ענין שעי"ז נראה בחור א"כ חשוב נוי אשה אף שהפרט הזה אינו באשה כיון דענין העברת שער הוא מתיקוני אשה בשער בית השחי ובית הערוה והעברה זו הוא נוי לאשה כדאיתא בסנהדרין (פ"ב דכ"א סע"א) ויצא לך שם בגוים ביפיך ביחזקאל סי' י"ו ד' שאין להם לבנות ישראל לא שער בית השחי ולא בית הערוה ובחי' הר"ן שם הקשה וא"ת א"כ נערה יוצא בסימנים היכי משכחת לה איכא למימר ששערות מועטין היו להם ולא היו במקום שיוכלו להזיק כו'. וע' פ"ק דגיטין (ד"ז סע"ב) בתוס' ד"ה נימא ובפירש"י ד"ה נימא ודרכן היה להסיר את השער א"כ ודאי גם כשיש להם שם שער ומסירין את השער זהו נוי ויופי להם דהא נקרא ביפיך אלמא זהו יפוי וכן איתא פ"ק דמ"ק (ד"ט ע"ב) גבי ועושה אשה תכשיטיה מעברת סרק על פניה שלמטה כדי להעביר שער שלמטה ולא כהב"ח סי' קפ"ב ס"ה שכתב אבל הסרת שער בית השחי ובית הערוה אינו לנוי אלא להסיר הלכלוך והמיאוס כו' ועוד כיון עכ"פ מנוי האשה הוא מה שהיא מתנאה להראות בחורה ולא זקינה דהיינו מה שמלקטת לבנות מתוך שחורות א"כ כל ענין שהאיש מתנאה להיות נראה בחור ולא זקן כגון שמלקט לבנות מתוך שחורות אף בזקנו וכ"ש כשמגלח הלבנות והשחורות שנראה בחור ה"ז מתנאה בנוי אשה וכן אף אם כל שער זקנו שחור עכ"ז כשמגלחו נראה בחור יותר וזהו מנוי האשה ממש וראיה לזה מצאתי בב"י סס"י קפ"א (בד"ה וכתב א"א הרא"ש ז"ל) בשם הר"ר יונה באגרת התשובה וז"ל אמנם תחת הגרון אינו אסור מן התורה לפי שאין שם פיאה אבל אסרו חכמים להעביר שער בתער בכ"מ בגוף ואפילו על זרועותיו לפי שדומה לתיקון הנשים אבל מותר להעביר במספרים עכ"ל הרי ס"ל בהדיא דאף תחת הגרון שאין שם איסור כלל משום פיאות הזקן עכ"ז שייך בו האיסור דלא ילבש גבר דדומה לתיקון הנשים אלא דמשמע מיניה דמדמה זה לשאר אברים ולא לבית השחי ובית הערוה מדכתב ואפילו על זרועותיו כו' משמע דלהא דומה ועוד דמסתמא ס"ל כהרי"ף וסיעתו דבבית השחי ובבית הערוה אפילו במספרים אסור רק בשאר אברים מותר במספרים שכ"ד רוב הפוסקים וגם הרשב"א בתשו' סי'

ק"ו מחמיר יותר ולכן כיון שכ' אבל מותר להעבירו במספרים משמע שדומה לשאר אברים ולכאורה זה סותר למ"ש דבהזקן אף היכא דליכא שום איסור פיאות הזקן מ"מ לא גרע מבית השחי ובית הערוה ויש לתרץ דתחת הגרון שאני שאין השערות ניכרין כ"כ ועוד דכשאין מגלח זקנו רק תחת הגרון אין בזה נוי כ"כ ואין נראה כבחור עי"ז כיון שכל פיאות זקנו מלאים שערות אבל בהעברת השיער מכל הזקן לא גרע ממלקט לבנות כו' והו"ל ודאי כדין מעביר שער בית השחי ובית הערוה וגם י"ל דחמור מיניה לדעת הרמב"ם מפני שהוא מידי דמינכר בגילוי גמור ודברי הט"ז סי' קפ"ב סק"א תמוהים לענ"ד ונחזור לענינינו כיון דבפיאות הזקן י"ל שיש ג"כ אותו האיסור דבשער בית השחי ובית הערוה ונוסף ע"ז לאו דפיאות הזקן א"כ נראה שגם רב אינו חולק על ר' יוחנן רק בבית השחי ובית הערוה דשם הוא דמתיר במספרים. אבל בפיאות הזקן ודאי גם רב לא יקיל יותר מכפי דס"ל ר' יוחנן בשער בית השחי ובית הערוה ואף אם היינו אומרים דבהעברת שער הזקן אין נוי רק כמו בשאר אברים מ"מ מצד לאו דבפיאות הזקן ראוי לאסור ג"כ במספרים כמו שאסרו בבית השחי ובבית הערוה אף דעיקר האיסור שם הוא בתער ולא כהיש"ש והק"נ פי"ב דיבמות דס"ל שלפי האיכא דאמרי לוקה מדאורייתא אף במספרים כעין תער דהא בתוס' לא משמע כן ממ"ש דלכל הפחות אסור במספרים מד"ס ועוד כיון דרב מתיר זה לכתחלה במספרים כעין תער והקשו עליו בגמ' מברייתא דלוקה ומחלק בין תער למספרים כעין תער שי"ל הפי' דבתער לוקה מדאורייתא ואעפ"כ במספרים כעין תער שרי לרב א"כ נהי דר' יוחנן ור"ח אסרי גם במספרים מ"מ י"ל דהיינו מד"ס ואין לנו לעשות פלוגתא רחוקה בחנם מעצמינו לומר דלהאיכא דאמרי לוקה לר' יוחנן ע"ז מן התורה מה שמתיר רב לגמרי א"ו גם להא"ד לא לקי מדאורייתא רק בתער ממש כמו דס"ל לרב ג"כ ברייתא זו דלוקה ממש וי"ל מדאורייתא אלא דבהא פליגי עליה דרב דס"ל לר' יוחנן שמד"ס אסרו במספרים בין כעין תער ואפילו שלא כעין תער כמו שהכריח הרשב"א בתשו' סי' ק"ו וז"ל ומדלחוך אסור כ"ש להקל במספרים שלא כעין תער ומההיא בעיא נמי כו' והא קא גדיל כו' א"ו פשיטא דבכל ענין אסור עכ"ל הרי עשו סייג לאסור גם במספרים אף שלא כעין תער אע"ג דאיסור הל"ת בתער דוקא א"כ ודאי גם בפיאות הזקן יש לומר כן ביותר מטעם הנ"ל וגם כאן איכא הטעם לא להתדמות לעכומ"ז כמש"ל בשם המדרש וכמ"ש הרמב"ם רפי"ב ובאמת פסק הרב"י בש"ע לאסור בבית השחי מספרים כעין תער ולהתיר זה בזקן תמוה מאד ולא נמצא כלל בראשונים שמיקל בזקן יותר מבשחי דהמקילים בזקן מספרים כעין תער ודאי ס"ל כר"ת וסיעתו דמתיר בשחי מספרים כעין תער כמו שהביא הב"י רס"י קפ"ב וכמו שפסק כן בספר

יראים להר"א ממיץ סי' צ"ו ומשמע מדבריו לכאורה סי' צ"ד דגם בזקן הדין כן. אבל עכ"ז לא הזכיר בפירוש בזקן כלל כמו שהזכיר בשחי בסי' צ"ו והאוסרים בשחי מספרים דהיינו הרי"ף והרמב"ם הם ס"ל שבזקן אסור במספרים וכמבואר בהדיא מלשון הרמב"ם פי"ב דגבי זקן כתב פטור ולא כתב מותר כמ"ש לעיל מיניה גבי פיאות הראש ואח"כ גבי שער הגוף כתב מותר ובאמצע בדין פיאות הזקן כתב אם גלח במספרים פטור משמע ודאי דאינו מותר כלל כנ"ל ואף הסמ"ג דהביא דעת ר"ת גבי שחי עכ"ז גבי זקן לא הזכיר שום לשון מותר כלל וע' סמ"ק סי' ל"ג וסי' ע' אסור בשחי כעין תער ואף שלא כעין תער החמיר וזהו כתשו' הרשב"א מ"מ גם בזקן לא הזכיר היתר כלל ע"ש סי' ע' ומסתמא ס"ל גם בזקן כמו בשחי ומ"ש הר"פ שם אבל במספרים מותר היינו תחת הגרון ומ"ש סי' ע"א ולא דמי לזקנו הכל קאי על איסור תורה דהיו לוקין עליו:

קיצור ראיות שגם בגילוח הזקן שייך לא ילבש גבר:

ובזה יתיישב קושיית הב"י שהכריח דמ"ש הרמב"ם גבי פיאות הזקן דאם גלח במספרים פטור דמשמע דאיסורא איכא דמותר מבעיא ליה דומיא דהקפת פיאות הראש וע"ז כתב הב"י דסירכא דלישניה דמתניתין נקיט ולאו דוקא דלכתחלה נמי שרי ודבריו אין נכונים כלל במחכ"ת מאחר דהרמב"ם דקדק לעיל מיניה לכתוב ומותר בהלכה ו' וכן אח"כ בהלכה ט' ובאמצע בהלכה ז' גבי פיאות הזקן לא כתב שמותר כ"א דאם גילח במספרים פטור מורה באצבע דאיסורא איכא לגלח גם במספרים ודבריו לקוחים מהתוספתא דמכות (פ"ג) ואינו חייב עד שיטלנו בתער נטלו ברהיטני או במספרים פטור משמע בהדיא רק פטור ממלקות דכל הפרק קאי על ואלו הן הלוקין אבל פשיטא דאינו מותר ח"ו ועוד דהא התוספתא השוה מספרים לרהיטני והנה אפילו לרב דמתיר בבית השחי מספרים כעין תער עכ"ז כתב בשט"מ דדוקא מספרים אבל במלקט ורהיטני לא כמש"ל סעי' א' וא"כ למדנו דאפילו דהיכא דשרי מספרים כעין תער עכ"ז רהיטני לא שרי וא"כ אף את"ל דבפיאות הזקן ג"כ שרי מספרים כעין תער עכ"ז ודאי ברהיטני לא כמו בבית השחי לרב עכ"פ וא"כ ע"כ מ"ש בתוספתא נטלו ברהיטני או במספרים פטור עכצ"ל דפטור אבל אסור הוא ולא פטור ומותר והרי התוספתא השוה מספרים לרהיטני עכצ"ל דגם במספרים אסור ולכן דקדק הרמב"ם לכתוב פטור ולא מותר ח"ו וכמו שהבין ג"כ הרא"ה בס' החינוך מדבריו כנ"ל ויוכל להיות שאסור מדאורייתא וכמו שמצינו בפטורי דשבת בפטור אבל אסור שיש מהן דאסורים מדאורייתא כמו בכותב אות אחת וע' בשו"ע אאזמו"ר ז"ל ה' שבת סי' ש"מ ס"ה ועכ"פ גבי רהיטני אסור בהדיא בשט"מ גבי בית השחי אף לרב דשרי במספרים כעין תער א"כ ודאי כמ"כ בפיאות הזקן אף לכל היותר

מקילים לא שרי במלקט ורהיטני וא"כ הרי התוספתא משוה רהיטני למספרים עכצ"ל גם במספרים אינו רק פטור ממלקות ולא היתר ח"ו ואמנם הקושיא שהקשה הב"י מ"ש מפיאות הראש לכאורה קושיא אלימתא הוא דהא אדרבה יש מחמירים יותר בפיאות הראש מדאורייתא דאפילו במספרים כעין תער חייב א"כ מדוע יהיה קיל להרמב"ם שם בפיאות הראש יותר מפיאות הזקן לענין מספרים ולפענ"ד מלבד שיש לחלק דפיאות הראש כיון שמגיעים לפיאות הזקן שמתחילים סמוך להם בגובה הלחי מצד ימין ומצד שמאל ע"כ י"ל שם התיר ללקט במספרים כשמגיעים לפיאות הזקן וע' בבל"י סי' קפ"א סס"ק א' בשם האר"י כתב כשמגיעים פיאות הראש למקום הזקן ממש שוב אין עליהם שם פיאות הראש ואפשר פירש כן כוונת הרמב"ם. ואפ"ל הרמב"ם מתיר אף כשמגיעים להתחלת פיאות הזקן שבלחיים העליונים והאריז"ל לא התיר רק כשמגיעים להזקן ממש דהיינו במקום פיאות לחי התחתון אך אף אם נאמר שהרמב"ם התיר ללקט פיאות הראש במספרים גם מקודם שמגיעים אל פיאות הזקן יש טוב טעם למה שאסר לגלח פיאות הזקן במספרים והיינו משום דהרמב"ם ראה שבבית השחי ובית הערוה אסור אף במספרים וכמו שפסק כן בהלכה ט' לא נראה לו בשום סברא ואופן שיהי' גילוח פיאות הזקן קיל משער בית השחי והיינו משום דמלבד החמשה לאוין שבגילוח הפיאות מצד עצמן ס"ל בפשיטות שיש בזה ג"כ משום לא ילבש גבר שמלת אשה דהא מבואר בגמ' דמה שעושה תחבולה שיהי' נראה כבחור ולא זקן זהו מנוי אשה ועובר בזה על לא ילבש גבר דהיינו טעמא דמלקט לבנות מתוך שחורות כנ"ל בפרש"י דשבת (דף צ"ד ע"ב) שלא יהיה נראה כזקן ודרך הנשים הוא להקפיד על כך ולהתנאות וכן במכות (ד"כ ע"ב) א"כ כמ"כ וכש"כ במגלח כל זקנו שעי"ז נראה בחור ה"ז ממש נוי הנ"ל דמלקט לבנות ועדיף מיניה דמעביר הזקן שעי"ז יצא למראית העין מכלל זקן לכלל בחור ואף דמלקט לבנות ישנו באשה וגילוח הזקן ליכא באשה עכ"ז הרי גילוח זהו כמלקט לבנות מתוך שחורות באיש וגדול ועדיף ושייך יותר לנוי שיראה בחור וא"כ היינו הך ממש וכמש"ל סעיף ט' משא"כ בפיאות הראש ליכא למימר כן שע"י גילוח זה נראה בחור ולא זקן שהרי פיאות הראש יש לבחור כמו לזקן א"כ אף אם לא יגלחם יראה בחור וכן אף שיגלחם לא יראה שהוא בחור ואינו זקן מאחר שבפיאות הראש שוה הבחור והזקן ורק בפיאות הזקן שהם אינם אצל בחור אלא רק אצל זקן אז שייך לומר שע"י גילוח הזקן לא יהי' נראה זקן כ"א בחור ע"כ בגילוח פיאות הזקן כיון שיש בגילוח זה ענין תיקוני אשה א"א להקל בו יותר מבשער בית השחי משא"כ בפיאות הראש לא שייך זה כלל כנ"ל ואינו מתיקוני אשה ועוד טעם אחר דהא אשה אין לה זקן ויש לה פיאות

הראש כידוע ובגמ' מבואר ג"כ כן בקדושין (דל"ה ע"ב) וזהו"ע צדעא ובת צדעא המבואר בגמ' דשבת פ' המוציא יין (ד"פ ע"ב) דהיינו שער הצדעים שהצדעים הם פיאות הראש אלא שהאשה משכבת אותן הפיאות ומכסה אותן ע"י השבכה והקישורים שלא יפריחו ויצאו לחוץ דשער באשה ערוה אבל יש לה אותן הפיאות ובביתה עם בעלה מותרת לילך באופן שיראו השערות חוץ לצמתה. רק בחוץ אסורה ודלא כתשו' מהר"מ אלשקר סי' ל"ה וא"כ בביתה לפעמים נראים שער צדעיה והוא נחשב מנוי האשה א"כ במה שהאיש מגלח פיאותיו במספרים אין בזה נוי אשה כלל דהא אדרבה נוי אשה הוא להפך שיראה פיאות הראש שלה שהשיער נוי לאשה וכדאיתא בגמ' פ"ד דנזיר (דכ"ח) שיכול לומר אי אפשי באשה מגלחת יעו"ש אלא דאסורה בגילוי שער משום שער באשה ערוה אבל אי אפשר להכחיש דנוי הוא לה א"כ האיש המגלח פיאות הראש אין זה מנוי האשה כלל דהא הנוי באשה במקום זה הוא להפך ולולי שהיתה אסורה להראות שערה משום שער באשה ערוה היתה מגלה שערה לנוי וא"כ במה שמגלח פיאות הראש אינו לובש שמלת אשה כלל אבל גילוח פיאות הזקן זהו נוי אשה ממש דלבד שעי"ז נראה בחור עוד זאת שמתדמה לנוי האשה ממש שהאשה אין לה שער הזקן כלל כ"א האיש יש לו זקן ובזה ניכר הבדל בין איש ובין אשה וזהו מנוי האשה מה שאין לה זקן שעי"ז נראית תמיד בחורה אף אם היא זקינה ארבעים שנה ואילו היה לה זקן אזי כשהיתה שלשים או ארבעים שנה היה נראה זקנתה א"כ מנוי האשה הוא מה שאין לה שער הזקן כלל ולכן כשהאיש מגלח הזקן מתנאה בנוי אשה ממש שהרי עי"ז נדמה בפרט זה לאשה שאין לה זקן ע"כ לובש שמלת אשה ממש ולכן אפ"ל דאף לת"ק דר"א בן יעקב דס"ל דהעברת שער בית השחי אינו אלא מד"ס ואין בזה לא ילבש גבר מדאורייתא ופי' הסמ"ג לאוין סי' ס' דמפרש המקרא כפשוטו שלא ילבש איש מלבושים המיוחדים לנשים כגון צעיף וקיינסא וכיוצא בו לשבת בין הנשים לניאוף וראב"י נמי מודה בזה לת"ק רק דראב"י ס"ל דאף ביפוי שמיפה א"ע בנוי שדרך הנשים להתנאות בזה אף שעי"ז אינו דומה לאשה כלל כגון מלקט לבנות מתוך שחורות חייב וע"ז פליג ת"ק דאין החיוב אלא במלבושי אשה ממש שעי"ז יכול לשבת בין הנשים לניאוף כנ"ל וא"כ לפ"ז גילוח הזקן הוא ממלבושי האשה ממש ודומה להלבשת הצעיף כיון שהאשה אין לה זקן וכשיהי' לו זקן גלוי לכל שהוא איש ולא אשה וכשמגלח זקנו יוכל שיחשבו שהוא אשה אם ילבש ג"כ מלבושי האשה נמצא גילוח הזקן זהו לא גרע מלובש א' ממלבושי אשה ממש כמו הצעיף דלוקה עי"ז אף לת"ק דראב"י אלא שמשמעות המפרשים דלת"ק דראב"י אין חיוב לאו ממש בלובש מלבושי נשים עד שילבש וילך וישב בין הנשים אבל בלבישה

לבד כ"ז שלא ישב בין הנשים אין עובר על ל"ת ממש ודייקו לה מדכתיב כי תועבת ה' כל עושה אלה ותועבה זהו כשישב בין הנשים זולתי בחי' הריטב"א פ"ג דמכות ד"ה ומודים חכמים ד"כ ע"ב כתב וז"ל ודבר זה אפילו בחול אסור משום שנאמר לא ילבש גבר שמלת אשה לישנא דמשום שנאמר משמע דלא איסור תורה קאמר אלא איסורא דרבנן ואתיא כרבנן דפליגי עליה דראב"י דאמרי במסכת נזיר דלא ילבש גבר שמלת אשה כפשוטו בבגדים המיוחדים לנשים ולא שום זיון אחר עכ"ל משמע מדבריו דמלבוש המיוחד לנשים גם לת"ק חייב בלבישה זו לבד ומ"ש כי תועבת היינו שזה מביא לידי תועבה דוגמת כי יסיר את בנך או שעי"ז בא לידי הרהור תומ"י ע"י הלבישה כמ"ש בפנ"י בפי' התורה פ' תצא ולא נחלקו על ראב"י אלא בדבר שאינו מלבוש אשה רק זיון באשה כלי זיין ובאיש מלקט לבנות מתוך שחורות דאינו מלבוש אשה ממש כי גם באנשים שייך זה רק שהאשה דרכה בנוי זה לייפות א"ע ע"ז ס"ל לת"ק כיון דזה אינו הגורם שישב בין הנשים אינו חייב ע"ז מהתורה ואף להפוסקים דלת"ק דראב"י אינו חייב במלבושי אשה מ"מ עכ"פ לראב"י דמודה בזה לת"ק ג"כ ודאי מלבושי אשה ממש חמיר טפי ממה שמתנאה בנוי אשה כמ"ש בפוסקים ואיכא לאו בזה ודאי לראב"י עכ"פ שכן ת"א וכן פסק הרמב"ם והש"ע א"כ גילוח הזקן שדומה במקום הזקן לאשה לא קיל מהלבשת הצעיף וחמור מיניה שעושה מעשה כן בגופו ולא בלבושו לבד אלא שעדיין יש לומר כיון שנשאר ניכר שרשי השערות ואין הסנטר חלק כמו באשה אפ"ל שאין זה כלובש לבוש אשה לגמרי שיהי' חייב מלקות מן התורה משום לא ילבש גבר כו' אבל עכ"פ ודאי עדיף ממלקט לבנות מתוך זקנו ולכן ס"ל לרמב"ם בפשיטות דחמור מבית השחי ע"כ אף במספרים אסור משא"כ בגילוח פיאות הראש התיר במספרים משום דשם ס"ל דאין שייך בזה לא ילבש גבר שמתראה בחור שהרי הבחור והזקן שוים בפיאות הראש בהשוואה אחת וגם האשה יש לה בעצם פיאות הראש כנ"ל:

קיצור השגה על הב"י שהשיא כוונת הרמב"ם לדיעה אחרת נגד פשט לשונו המורה באצבע להפך שבפיאות הזקן אסור מספרים ג"כ וקושייתו מ"ש מפיאות הראש יש לתרץ דבשער הזקן שייך לומר דמלבד איסור השחתת הזקן חשוב ג"כ מנוי אשה יען שעי"ז נראה בחור ולא זקן ועדיף ממלקט לבנות וכמו מלקט לבנות ושחורות דנראה בחור יותר ולכן א"א להקל בו יותר משיער בית השחי דהוא ג"כ משום דהו"ל נוי אשה ואסור במספרים ג"כ וזהו נוי אשה יותר משא"כ פיאות הראש הרי הם שוים בבחור וזקן א"כ לא שייך לומר שע"י גילוח הפיאות נראה בחור ולא זקן:

ועוד טעם אחר להפריש בין פאות הראש ובין פאות הזקן דגלוח פאות הראש אינו נוי אשה דהאשה יש לה פאות הראש ולולי איסור שער באשה ערוה אדרבה נוי שלה להראות שער הצדעים שלה שהן הפאות דהשיער באותו מקום זהו מנוי האשה אלא דאסור משום שער באשה ערוה א"כ עכ"פ גלוח פאות הראש אינו שייך לנוי אשה אבל גלוח פאות הזקן זהו מנוי האשה ממש שבאשה אין שום שער הזקן וכך הוא הנוי באשה שבמקום זה אין גידול שער ועי"ז נראית תמיד כבחורה ואילו היה לה זקן היה נראה זקנתה ולא היה זה נוי וכיון שהעדר השער בזקן הוא מנוי האשה א"כ האיש המגלח זקנו מתנאה בנוי אשה ממש ועוד דחמור ג"כ ממתנאה בנוי אשה דודאי הלובש מלבוש אשה כמו הצעיף חמיר טובא ממתנאה בנוי אשה שיש סברא דאפילו לת"ק דראב"י דס"ל מלקט לבנות אינו אסור מהתורה י"ל דלובש צעיף אסור מה"ת ואף לרוב הפוסקים דלת"ק גם זה אינו חיוב מלקות עכ"פ לראב"י דהלכתא כותיה זהו חמור טובא ולוקה ע"ז כמבואר בשו"ע ואפי' בלבוש אחד לבד וא"כ גלוח הזקן אף במספרים כעין תער הרי עי"ז מתדמה בפרט זה לאשה שאין לה שערות הזקן והו"ל כלובש הצעיף וחמיר מצעיף דהוא מעשה בהגוף ממש שבפרט זה נדמה בגופו לאשה אף שאינו דומה גמור לעומד מקרוב ממש מ"מ הו"ל כמו דומה ממש ועוד שגם בלבוש הצעיף עדיין נשארו כמה לבושים שניכר שאינו אשה ומכל הני טעמי ס"ל להרמב"ם שא"א להתיר בזקן אף במספרים במכש"כ משיער בית השחי:

קיצור עוד טעם דגלוח פאות הראש אינו נוי אשה דהא האשה יש לה פאות הראש אבל גלוח פאות הזקן זהו מנוי האשה וגם הו"ל כלובש מלבוש אשה:

ומ"מ מה דמשמע מדברי הרמב"ם להקל בפאות הראש יותר מבבית השחי שהתיר ללקט פאות הראש במספרים פי"ב ה"ו ובבית השחי אסור אף במספרים זה ג"כ קשה שיעשה פאות הראש כדין שער שבשאר האברים למטה ממדריגת שער בית השחי ומנליה זה וגם קשה עליו מה שהקשיתי לעיל סעי' ז'. דא"כ כשאומר כי קאמר רב בשאר איברים כו' ובמספרים הול"ל כמ"כ בפאות הראש דזהו רבותא גדולה יותר משאר אברים כו' ובפרט הרבותא שהם קילי משער בית השחי כו' א"ו האמת יורה דרכו דבפאות הזקן ואף בפאות הראש שאיסורן מבואר בתורה בזה לא איירי רב להתיר אף במספרים במכ"ש משער בית השחי ולא איירי רב רק בשער בית השחי שלא הוזכר איסורו בתורה או בשער שאר האברים כו', ובלא"ה בענין פאות הזקן חלוקים עליו כמה גדולי הראשונים דס"ל דאף מדאורייתא אסור בפאות הזקן במספרים כעין תער כמ"ש הטור בשם הרא"ש וכ"כ הב"י בשם התוס' וכ"כ רי"ו:

ולכאורה אפ"ל מ"ש הרמב"ם ומותר ללקט היינו במספרים שלא כעין תער וגם זה צ"ע מ"ש מבית השחי להרשב"א ולכן צ"ל כמ"ש לעיל דר"ל אחר שיגיעו להתחלת פאות הזקן:

יא והנה לענין נזיר שנאמר תער לא יעבור על ראשו ס"ל לר' יונתן דג"כ אינו חייב עד שיטלנו בתער במסכת נזיר (דל"ט ע"ב) וכן סובר ר' אליעזר כדפירש"י (דמ"א ע"א) ד"ה ראשו והתוס' (דל"ט ע"ב) בד"ה ר' יונתן ובודאי א"א לומר דשרי לכתחלה לר"א ור' יונתן במספרים כעין תער ואף שלא כעין תער דהא כתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד כו' ולקח את שער ראש נזרו כו' ואם היה מותר לגלח במספרים אפילו שלא כעין תער וכ"ש כעין תער א"כ אם גילח כן סוף יום כ"ט איך יקיים המצוה זו וגלח הנזיר כו' ולקח את שער כו' דהיא ודאי מצוה וגבי נזיר ממורט שאין לו שער פליגי ב"ש וב"ה בנזיר פרק שלשה מינים (דמ"ו ע"ב) דלחד לישנא לב"ש אין לו תקנה וכן ס"ל לר"א ולחד לישנא לב"ה אין לו תקנה וא"כ זה שגילח במספרים יום כ"ט הוי קרוב לנזיר ממורט ולר"א אין לו תקנה כלל מיהו זה יש לדחות דנזירות ממורט היינו שאין לו שום שער כלל אבל זה אף שגלח במספרים נשאר בו שרשי השערות ויכול לגלחן בתער וא"כ י"ל זה נקרא וגלח וע' בנו"ב מהד"ת חלק יו"ד סי' פ' שאילה כזה ודעת הנו"ב שם דשפיר חייבים ע"ז משום וזקנם לא יגלחו ע"ש ומכאן ראיה לדבריו אבל עכ"ז הרי משנה שלמה שנינו פ"ו דנזיר (מ"ג) גלח או שגלחוהו לסטים סותר שלשים יום ובודאי גם ר' יונתן ור"א ס"ל כן והגם שזה מיירי בשגלח בתער מ"מ מדצריך שלשים יום ע"כ דלכתחלה אסור לגלח במספרים ועוד דבהדיא אמרינן בגמ' פ"ו דנזיר (דל"ט ע"ב) נזיר שגלחוהו לסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר מבואר אם שיירו פחות מזה סותר ובודאי ר' יונתן ור"א לא פליגי ע"ז הרי מבואר דאסור לגלח במספרים אע"פ שאינו חייב אלא בתער ואיסור זה מדאורייתא הוא שהרי סותר נזירותו מדאורייתא וכן משמע בהדיא בספרי פ' נשא ר' יונתן אמר אינו לוקה את הארבעים עד שיטלנו בתער משמע דוקא פטור ממלקות אבל אסור א"כ אמאי לא נימא כמ"כ בפאות הזקן דתנן ואינו חייב עד שיטלנו בתער אינו חייב דוקא אבל איסורא איכא דהיינו פטור אבל אסור שזהו פי' אינו חייב:

קיצור לר' יונתן דאינו חייב בנזיר עד שיטלנו בתער וגם מחמת וגלח את כל שערו כשנשאר כדי לכוף ראשן לעיקרן סגי דיעבד ואעפ"כ לכתחלה אסור לגלח כלל א"כ ממ"ש ואינו חייב אינו מוכח דמותר כ"א איסור גמור דאורייתא א"כ גם בפאות הזקן דאינו חייב עד שיטלנו בתער עכ"ז י"ל דאיסורא איכא אף מדאורייתא לגלח במספרים דמ"ש שער פאות הזקן משער נזיר:

והנה התוס' שם בנזיר (דל"ט ע"א) פירשו הטעם דסותר שלשים יום וז"ל וטעמא דסותר שלשים יום משום דבעינן נזירות כשיעלה לו תגלחת של מצוה כדי שיהיה שערו גדל כפי שראוי לגדל כסתם נזירות דהיינו שלשים יום עכ"ל:

והשתא אם הנזיר רשאי לגלח במספרים שלא כעין תער וזה יגדל בג' או בד' ימים להתוס' דבגמ' שם מוכח דבשבעה ימים אתי גידול שערו כדי לכוף ראשן לעיקרן א"כ הגם שגידול פרע דנזיר הוא שלשים יום אבל בשעת תגלחת א"צ שיהיה השער רק כפי גדולו ערך ג' או ד' ימים לא יותר לפ"ד התוס' הנ"ל א"כ יסתור רק ג' או ד' ימים להתוס' וגם להרמב"ם לא יסתור רק שבעה ימים דמה בכך דסתם נזירות שלשים יום כיון שמותר לו לגלח לכתחלה במספרים שלא כעין תער כל משך הנזירות א"כ אין עיקר גידול השער דנזירות רק מה שגדל בג' או ד' ימים שהרי גידול השער היותר מזה מותר לגלח בכל יום ומדאמרי דסותר שלשים יום משום כדי שיהיה שערו גדול בעת הגלוח כפי שראוי לגדל בסתם נזירות ע"כ מוכרח דלכתחלה אסור לגלח השער לגמרי והיינו מדאורייי' ממש שהרי הא דסותר שלשים יום הוא מדאורייתא וכן משמע עוד בנזיר פרק שלשה מינין (דף מ"ד סע"א) גבי בעינן גידול שער והא ליכא דאל"כ נימא ק"ו מיין שלא יסתור רק ג' או ד' ימים יעו"ש:

קיצור. מר' יונתן גבי נזיר ראיה דאע"פ שאינו חייב עד שיטלנו בתער עכ"ז אסור לגלח כלל אף במספרים:

יב והנה אף לרבי יאשיה דס"ל דנזיר חייב אף על מספרים עכ"ז משמע שם בנזיר (ד"מ ע"א) דאינו חייב אלא כעין תער כשמעבירו סמוך לעיקרן אבל שלא כעין תער אינו חייב אף לרבי יאשיה וכ"פ הרמב"ם פ"ה מה' נזירות דין י"א וע"ש בלח"מ דין הנ"ל להתוס' כעין תער הוא סמוך לגוף ממש ולהרמב"ם כשלא הניח כדי לכוף ראשן לעיקרן נקרא כעין תער ועכ"ז המצוה שלא יגלח כלל ויגדל פרע לגמרי שלשים יום וראיה מהא דגלח סותר שלשים יום וא"כ י"ל כמ"כ גם בפאות הזקן אך לכאורה לרבי יאשיה י"ל טעם נכון ע"ז לחלק בין פאות הזקן לשערות הנזיר והוא משום הא דבנזיר המצוה שלא יגלח כלל אלא יגדל פרע מדכתיב קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו כדאי' בגמ' דנזיר (דל"ט ע"ב) דמקשה מזה על ר' יונתן משמע אבל לר' יאשיה ניחא דאף שאינו לוקה אלא כעין תער מ"מ מצות עשה הוא לגדל פרע לגמרי שלשים יום וכמ"ש התוס' שם בד"ה תנו רבנן וכן הרמב"ם ריש ה' נזירות מנה מצות עשה שיגדל הנזיר פרע וכן הסמ"ג בעשין סי' קכ"ו וכ"כ הרא"ה בספר החנוך פ' נשא רס"י שע"ד וז"ל ולשון המכילתא גדל פרע מצות עשה עכ"ל וא"כ יש לחלק דדוקא התם בנזיר דאיכא קרא דגדל פרע ילפינן כן

משא"כ בפאות הזקן דליכא קרא ע"ז יש לומר דליכא איסור כלל במספרים אבל הא לר' יונתן ליכא קרא ע"ז גם גבי נזיר כדאי' בגמ' שם (דל"ט ע"ב) דפריך לר' יונתן והכתיב קדוש יהיה למימרא דאם גלח לו בתער קאים עליה בעשה ול"ת ופי' התוס' ד"ה קדוש יהיה גדל פרע ומשמע דאיסור עשה מיהא איכא במעבירין ומשני דכי מגלח בתער ראשו לאו ועשה אבל שלא בתער גם כי גילח הכל ליכא לאו ולא עשה עכ"ל הרי מבואר דלר' יונתן ליכא מ"ע בנזיר שיגדל פרע דהמ"ע קדוש יהיה גדל פרע היינו שהוא מ"ע ול"ת שלא יגלח בתער והרמב"ם והסמ"ג והרא"ה דכתבו שהוא מ"ע שיגדל פרע היינו משום דהרמב"ם פוסק כר' יאשיה אך אנו נביא ראיה מדברי ר' יונתן דס"ל דליכא מ"ע שיגדל פרע. ואעפ"כ אסור הנזיר מלגלח במספרים כלל כמו שהוכחנו למעלה מדסותר שלשים יום אף לרבי יאשיה וא"כ מ"ט לא נאמר גם בפאות הזקן כן:

קיצור והנה לר' יאשיה יש לכאורה טעם טוב לחלק בין שער נזיר לפאות הזקן דבשער נזיר הטעם דאסור לגלח כלל הוא משום שיש ע"ז מ"ע והוא קדוש יהיה גדל פרע משא"כ בפאות הזקן אבל לר' יונתן מוקי הקרא קדוש יהיה גדל פרע לענין שלא יגלח בתער בגמ' (דל"ט ע"ב) וא"כ ליכא בנזיר מ"ע שיגדל השער ואעפ"כ אסור לגלח כלל וכלל וא"כ מ"ט לא נאמר גם בפאות הזקן כן:

יג אך י"ל דהתם גבי נזיר הטעם משום דצריך שהשער שהיה בו בשעה שקיבל עליו הנזירות יהיה בו ג"כ בעת תגלחת הטהרה כדמשמע בהסוגיא שם דל"ט ע"ב) גבי ואי סלקא דעתך מלתחת רבי לסתור משום דשקליה מיניה להההוא שער דאקדיש בשעת נזירותו ע"ש בפירש"י ושם עמוד א' בד"ה למאי נפקא מינה וכ"כ התוספות ד"ה ושיירו בו וזה ששיירו בו כדי לכוף אין זה משער שהיה לו משעת קבלת נזרו אלא צמח בו אחר כן וסותר אחרי שלא נשתייר מאותו שער שהוא בקבלת נזרו עכ"ל וא"כ אפשר מפרש מ"ש וגלח הנזיר כו' את ראש נזרו היינו שיגלח השער שהקדיש דהיינו השער שהיה בו בעת קבלת נזרו וא"כ לפ"ז מבואר דאע"ג דלענין מלקות אינו לוקה עד שיטלנו בתער עכ"ז כל שנתגלח השער שהיה בו בעת שקבל הנזירות אף שנשאר בו כדי לכוף ראשן לעיקרן לא קיים מצות נזירות וסותר נזירותו אך הנה בלח"מ פ"ה מה' נזירות דין י"א הקשה על הרמב"ם והתוספות שנראה מדבריהם דלא ס"ל סוגיא זו שהם פסקו דאם גלח והניח כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר נזירותו אף שנתגלח השער שהיה בעת שהקדיש דהא מלתחת רבי והוא מבואר בהרמב"ם רפ"ו מה' נזירות וז"ל נתגלח רוב ראשו בין בתער בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכוף ראשן לעיקרן בין בזדון בין בשגגה אפילו גלחוהו לסטים באונס סותר שלשים יום עכ"ל וכ' הכ"מ ומ"ש כדי

לכוף ראשן לעיקרן בפרק שלשה מינים (דל"ט ע"ב) נזיר שגלחוהו לסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר עכ"ל ודבריו תמוהים כמו שהקשה הלח"מ פ"ה הי"א דהא הגמ' תירץ ברייתא זו דמיירי לאחר מלאת וכו' אלעזר עכ"פ הרמב"ם ס"ל כן וכ"ד התוספות (ד"מ ע"א) ד"ה ובתער. ולכאורה י"ל טעם לדבריהם דהא תגלחת אף בנזירות מרובה אינו סותר אלא שלשים יום וא"כ בשעת תגלחת מצוה לא יהיה בו כלל מאותו השער שהיה בעת שהקדיש וקיבל הנזירות. א"כ מוכרח דזה אינו מעכבת ויש לחלק דלא איכפת לן אלא שיהיה בו בעת תגלחת שער של תחלת שלשים יום לכן אין משם ראיה לדחות סוגיא המפורשת ושפיר הקשה הלח"מ:

והנה הלח"מ תירץ כיון מדברי רב חסדא (ד"מ ע"א) מוכח היכא דנשאר כדי לכוף ראשן לעיקרן [אינו סותר] א"כ נדחה הסוגיא (דל"ט ע"ב) דפשיט דמלתחת רבי ולפע"ד דבריו אמת בצד אחד דנדחה הפשיטותא דלעיל אבל לא מטעמיה דאמרינן מלעיל רבי דזהו נגד החוש שהוכיחו שם דמלתחת רבי אעכצ"ל דס"ל דאף שלא נשאר מהשער שהיה בו בשעת התחלת נזירותו כיון שנשאר שער ממה שגדל במשך נזירותו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר כאשר כן משמע ג"כ במד"ר ובירושלמי [פ"ו ה"ג דאיתא במד"ר פ' נשא פרשה יו"ד (דר"מ ע"ד) (מבואר כדבריהם וז"ל וא"כ למה נאמר תער ללמדך שאינו סותר לא זוג ולא מספרים אלא תער עכ"ל וכ' בקה"ע שם בירושלמי בתוספות סד"ה מיכן שאינו סותר וז"ל והשתא דשמעינן מהירושלמי דכל שאינו לוקין עליו פשיטא דאינו סותר ואתיא הך ברייתא דמייתי בבבלי (דל"ט ע"ב) נזיר שגלחוהו לסטים ושיירו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר כפשטא ואפילו תוך מלאת דאע"ג דמלתחת רבי כל שנשתייר כדי לקיים מצות גילוח אינו סותר דאתער או כעין תער קפיד קרא ואזדא לה קושיית הלח"מ פ"ה מה"נ הלכה י"א ע"ש עכ"ל וכיון הירושלמי וגם רב חסדא בתלמודנו (ד"מ ע"א) נראה דלא ס"ל התירוץ שבגמרא (דל"ט ע"ב) לכן פסקו כן התוס' והרמב"ם ומה גם כי תירץ ההוא דוחק מאד להוציא הברייתא מפשטא:

וכיון שכן נחזור לענינינו ונאמר דאע"פ שלענין קיום מצות תגלחת סגי אף כשנשאר רק כדי לכוף ראשו לעיקרו שהוא כשיעור מה שגדל בשבעה ימים ואעפ"כ לכתחלה אסור לו לגלח אף במספרים אף אם יניח כדי לכוף ראשן לעיקרן אלא כלל וכלל לא כל שלשים יום א"כ לפ"ז מוכח דאע"ג דליכא שום לאו ולא שום מ"ע שלא יגלח במספרים ושפיר יוכל לגלח ולהביא קרבנותיו במלאת נזרו אף אם יגלח במספרים רק שישאר כדי לכוף ראשן לעיקרן אעפ"כ אסור לו לכתחלה מדאורייתא לגלח במספרים ולהניח כדי לכוף ראשן לעיקרן שמעינן מיניה דהיכא דאמרה תורה תער לא יעבור על ראשו היינו

ללקות אבל איסורא איכא גם במספרים אף שלא כעין תער כלל א"כ אמאי לא נימא גם בפאות הזקן כן דלא תשחית את פאת זקנם ופאת זקנם לא יגלחו לא נאמר אלא למלקות אבל איסורא איכא אף במספרים ואף שלא כעין תער:

קיצור. י"ל בנזיר הטעם דאסור לגלח במספרים משום דצריך שבשעת תגלחת יהיה בו השער שהיה בעת קבלת הנזירות אך הרמב"ם והתוס' לא ס"ל כן וכ"מ בירושלמי פ"ו דנזיר ה"ג דלא בעינן דיעבד שיהיה בו השער שהקדיש אלא כשיש משער נזירות כדי לכוף ראשן לעיקרן שפיר דמי וכ"כ בקה"ע שם ולא כטעם של הלח"מ ואעפ"כ אסור לגלח אף במספרים אף קצת מאורך השער א"כ (שם) גם בפאות הזקן י"ל כן ולפ"ז יש איסורא דאורייתא מלגלח במספרים אף שלא כעין תער ועוד עכ"פ מוכרח דמלשון אינו חייב עד שיטלנו בתער אינו מוכח כלל דשלא בתער שרי:

יד ועוד ראיה דבנזיר אינו מגלח כלל אף לר' יונתן ור"א דתנן פ"ק דנזיר (דף ד' ע"א) מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער כו' נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל. ובגמרא שם (סוף ע"ב) אבשלום נזיר עולם היה כו' ומגלח א' לשנים עשר חדש כו' (וע"ש בפירש"י אבל שאר נזירי עולם מגלחים א' לשלשים יום דהו"ל בהכי כובד עכ"ל והמל"מ פ"ג מה' נזירות הלכה י"ב כתב ולא ידעתי מי הכניסו לרש"י לתגר זה וכ"פ הרמב"ם שם דנזיר עולם מגלח א' לשנים עשר חודש) וע"ש (ד"ז ע"א) ההפרש בין נזיר עולם בין נזיר לעולם דנזיר עולם מיקל א' לי"ב חדש ונזיר לעולם אינו מותר בתגלחת כל ימיו וע"ש במשנה (ד"ח ע"א) פלוגתא דרבנן ורבי וכ"כ בשט"מ שם (ד"ח ע"א) בד"ה והלכתא כת"ק וז"ל ותלתא מיני נזיר נינהו חד דמקבל עליו נזירות הרבה ומגלח כל שלשים יום ואידך נזיר עולם דאבשלום כגון דאמר הריני נזיר עולם דאמרינן הכביד שערו מיקל בתער אבל כל ראשו לא היה מגלח כו' ואידך אם אמר הריני נזיר מאה שנה או הריני נזיר לעולם דאינו מגלח לעולם ולא מיקל כל ימיו משערו כו' עכ"ל וכן מתבאר מדברי רש"י (ד"ז ע"א) בד"ה אלא נזיר לעולם ובתוס' (ד"ח ע"ב) בד"ה הרי זה נזיר כו' ובד"ה אמר מאה שנה ודף (ח' סע"א) בתוס' ד"ה הכא ובתוי"ט משנה ה' ד"ה רואין והנה בפי' הכביד שערו מיקל בתער פי' התוס' ולא מגלח לגמרי כאבשלום שלא גילח לגמרי שהרי נתלה בשערו עכ"ל וביאר דבריהם התוי"ט שהרי מעשה תלייתו סמוך למעשה גלוחו היה עכ"ל וע' תוי"ט משנה ה' סד"ה רואין הביא ראיה לפי' התוס' ולכאורה היה נ' לפרש ענין מיקל ר"ל שאם השער ארוך חותך מחצה אורכו או יותר ונשאר השער קצר ואז אינו כבד עליו שהרי הכובד זהו כשלא גלח כלל יב"ח כנ"ל וא"כ כשמגלח באופן שמעמידו על שער כפי הגדל בשלשים יום או בשני שבועות אין כאן שום כובד אך א"כ

איך מיקל בתער הול"ל במספרים דהתער משחית את השער לגמרי וחותכו עד סמוך לעיקרו ממש. אלא פי' מיקל בתער מצאתי בשט"מ דף ד' ע"א וז"ל דוקא מיקל שמגלח מקצת שערו אבל כל שערו לא דלשון מיקל משמע הכי ועוד אבשלום שנתגאה בשערו לא מסתבר לומר שהיה מגלח כל שערו למאי דאמר בגמ' שהי' מגלח כל שבוע או כל שלשים יום ועוד הרי נתלה בשערו ודוקא בתער אבל במספרים לא עכ"ל א"כ כיון דוקא בתער ולא במספרים הפי' שהיה משחית השער לגמרי בתער אך לא בכל הראש אלא היה משייר קצת שער שלא גלחו כלל ודוגמת שיער פאות הזקן בכל אדם כך הנזיר עולם היה משייר קצת שערות בראשו שלא גילחם כלל ומה שגלח גילח בתער לגמרי וע' פי' מיקל בתער בב"י בי"ד סי' ש"צ בד"ה כל אלו שאמרו יעו"ש בשם הרמב"ן בספר תורת אדם משמע באופן אחר היינו כמש"ל שחותך כל השער מחצה ארכו ומה שמיקל בתער ולא במספרים כדי שיהיה שינוי שהחותך מן השער קצתו אין דרכו בתער וא"א לגלחו כהוגן אלא בזוג של מספרים ומשום שהוא שלא כדרך המתגלחין ובשינוי מותר עכ"ל אך א"כ איך נתלה בשערו וכ"מ בפי' המשניות להרמב"ם פ"ק דנזיר גבי מיקל בתער ולא תחשוב זה הפך מה שאמר תער לא יעבור על ראשו לפי שהפסוק הזה אינו בנזיר עולם כו' וכ"מ בגמ' שם (דף ה' ע"א) גבי מאי איכא ביניה לשאר אחוהי ואם הוא חותך רק חצי אורך השער איכא בינייהו טובא כו' ובב"י סי' ש"צ איתא וכ' ר"י מיקל בתער פי' שיחתוך מלמטה עיקרי השער כדי להקל מעליו אבל לא במספרים פי' שיחתוך מזנבות השער שזה נראה לעינים אבל תחת שערו אינו נראה עכ"ל והוא בריו"ו נכ"ח ח"ב ופי' זה נראה כמ"ש השט"מ גבי הכביד שערו מיקל בתער ועכ"פ כל י"ב חדש אינו מגלח כלל וכלל לא בתער ולא במספרים שלא כעין תער דאם היה מיקל במספרים אף שלא כעין תער לא היה מכביד שערו דהרי א"כ היה שערו תמיד רק כמו שגדל שערו שבוע אחד א"ו לא היה נוגע בשער כלל לכן ביב"ח נקרא הכביד שערו ולפירש"י אפילו בשלשים יום נק' הכביד שערו ונזיר שמשון ונזיר לעולם אין נוגעין בהשער לעולם כדתנן הכביד שערו אינו מיקל ולר' יונתן יגדל הקושיא מדוע יחמירו כ"כ בזה יותר מפאות הזקן דהחיוב שוה דאינו חייב עד שיטלנו בתער מאי שנא דפאות הזקן שרי ליטול במספרים והכא אסור לגמרי ואי משום קדוש יהיה גדל פרע הרי ר' יונתן מפרש מ"ע זו רק שלא יעבירנו בתער כמ"ש בגמ' (דל"ט ע"ב) למימרא דאם גלח ליה בתער קאים עליה בעשה ול"ת וע"ש ברש"י ובתוס' בד"ה הכתיב ועוד דנזירות שמשון יפלא יותר הלא בפסוק שופטים סי' י"ג ה' נאמר ומורה לא יעלה על ראשו ופי' מורה היינו תער דוקא כדאי' ברבות נשא פ"י (דרל"ט ע"ב) ומורה לא יעלה על ראשו כמה דתימא תער לא יעבור על ראשו למה

נק' שמו של תער מורה שאין השער מתייראי אלא מן תער שהוא מגלח גלוח של השחתה כמד"א ולא תשחית את פאת זקנך הרי מפורש שאין הלאו אלא בתער וא"כ אמאי הכביד שערו אינו מיקל וסובל כובד גדול כל ימיו יקיל במספרים שלא כעין תער וכבר הוכרחנו מלשון הכביד שאינו מיקל כלל וכ"ש לדברי השט"מ דאף נזיר עולם אינו מיקל רק בתער ולא במספרים א"כ כש"כ נזיר שמשון שאינו מיקל לעולם ומגופא דמתניתן מוכח הא דאינו מיקל דהרי במספרים נקרא ג"כ מיקל כדאי' בגמ' דנזיר (דנ"ח ע"ב) אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומסיק דהיינו במספרים ומ"ש בתער ר"ל כעין תער הרי דגם זה נקרא מיקל ובודאי אף שלא כעין תער נקרא מיקל רק דרב מתיר אפילו כעין תער אבל הכא ששנינו אינו מיקל היינו כלל וכלל לא ומדוע יסבול כל הכובד העצום כל ימי חייו. והנה הכא גבי נזיר שמשון ונזיר לעולם א"א לומר הטעם משום דבעינן שבשעת גילוח הטהרה יהיה בו השער שהקדיש דהא הם אינן מגלחים לעולם כלל גם נזיר עולם אינו מגלח לעולם כ"א מה שמיקל אחת ליב"ח מיהו גבי נזיר עולם י"ל מה שמיקל זהו וגלח כיון שמיקל בתער אבל גבי נזיר שמשון ונזיר לעולם הרי אינם מגלחים לעולם א"כ מדוע אינם מקילים במספרים שלא כעין תער אעכצ"ל דכיון שבתער הוא חייב גם במספרים איסורא איכא אף שלא כעין תער כלל אלא ודאי אף דאין חיוב מלקות אלא בתער מ"מ כיון שכונת התורה בזה ששערו יש בו קדושה ושלא ישחיתנו אף שהלאו והמלקות אינו אלא בתער אבל איסורא איכא לגלח כלל וצריך שיגדילו לגמרי ודוגמא שאין חיוב מן התורה באוכל טרפה אלא בכזית ומ"מ אף כחצי שיעור אסור וע' במל"מ רפ"ד מה' שבועות מענין חצי שיעור ובשו"ת ח"צ סי' פ"ו כ' ולפ"ז בכל שאר איסורי תורה כגון התולש שער אחד בנזיר או בשבת או מוציא פחות מכשיעור אין בו איסור תורה כלל כו' א"נ י"ל דאף דבכל השיעורין נמי פחות מכשיעור אסור מן התורה כו' עכ"ל וה"נ י"ל כן ונק' ג"כ חזי לאצטרופי היינו אם היה מגלח בתער היה חייב היינו ע"י שהיה משחיתו מעיקרו וה"נ כשמשחית מקצתו אסור דזה המקצת קודם שגילחו היה מצטרף להנותר לחייבו ועכ"פ בנזירות מוכרחים אנו לומר כן וא"כ אמאי לא נאמר כן בפאות הזקן שהקפידה התורה שלא להשחיתם א"כ יש כעין קדושה בזה השער ואדרבה חמור משער נזיר ע"ד שאמרו במשנה רפ"ז כה"ג ונזיר יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם וה"נ איסור גלוח פאות הזקן הוא לעולם משא"כ בנזיר שאחר הנזירות יש היתר וגם אינו לאו השוה בכל וגם קיל יותר מפאות משום שישנו בשאלה כמ"ש בגמ' פ"ק דיבמות (ד"ה ע"א), וא"כ אף שהחיוב מלקות היה רק בתער אבל נאמר שהמכוון והאיסור שיגדל שער פאות זקנו כמו הנזיר בשערות ראשו

וכמו גבי בית השחי כתב הרשב"א בתשו' סי' ק"ו דאסור להקל כלל כו' דבעא מיניה מהו להקל ואסר לו כמ"כ וכש"כ שי"ל כן בפאות הזקן דאסור להקל כלל:
קיצור. כמו נזיר עולם אינו מיקל כ"א אחת לי"ב חדש ונזיר לעולם אינו מיקל כלל אע"פ שהחיוב אינו אלא בתער וזהו מדאורייתא וגם נזיר עולם כשמיקל אחת ליב"ח אינו מיקל במספרים כלל כ"א מגלח קצת מהשערות בתער א"כ י"ל כמ"כ בפאות הזקן דהן מקצת הזקן שאין להקל בהן כלל אף במספרים:
יד (טו] ובודאי מצינו בתורה ובכתובים ששערות הזקן יש להם מעלה כמ"ש בפ' שמות ג' י"ו לך ואספת את זקני ישראל ובמתן תורה ויבא משה ויקרא לזקני העם ובפ' בהעלותך אספה לי שבעים איש מזקני ישראל ומניין נודע כ"כ שהם זקנים היינו ע"י שערות הזקן כפשוטו וכדאיתא במשנה ספ"ק דברכות (דף י"ב ע"ב) אמר ר' אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ופירש"י ולא זקן ממש כו' והיינו כמ"ש בגמ' פרק תפלת השחר (דכ"ח ע"א) אמרה ליה לית לך חיוורתא ופירש"י אין לך שערות לבנות של זקנה ונאה לדרשן להיות זקן ההוא יומא בר תמני סרי הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיוורתא ופירש"י י"ח שורות של זקנה היינו דקאמר ראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה למדנו מזה דפי' זקנים הוא כפשוטו ג"כ שזקנם לבן ועי"ז נראה לכל שהם זקנים א"כ למדנו מזה דפאות הזקנה יש בהם שבח ומעלה כענין מ"ש במד"ר פ' חיי ס"פ נ"ח אמר רב שמואל בר יצחק אמר לו הקב"ה אני אומנתי גומל חסדים תפסת אומנתי בא לבוש לבושי ואברהם זקן בא בימים וכ' המ"כ ולבוש לבושי זה הקב"ה נק' עתיק יומין ולבוש זה היינו שערות לבנות של הזקנה וכמשארז"ל בסנהדרין פ' חלק (דק"ז ע"ב) ע"פ ואברהם זקן עד אברהם לא היה זקנה כל דחזי לאברהם אמר האי יצחק כל דחזי ליצחק אמר האי אברהם בעא אברהם רחמי דלהוי ליה זקנה שנאמר ואברהם זקן בא בימים וכ"ה בגמ' פ"ז דב"מ (דפ"ז) ומהרש"א שם בח"א הקשה מדכתיב קודם באנשי סדום מנער ועד זקן כו' ותירץ דודאי הזקנה ע"ש רוב שנים היה כבר בעולם אלא שלא היה בעולם הזקנה הניכרת בלבון השער כו' וע"ז ביקש רחמים להיות הזקנה ניכרת בלבון השער כו' ע"ש וע' במדרש תנחומא ר"פ חיי שרה וא"כ כונת המד"ר בא לבוש לבושי זהו ענין לבון שער הזקנה שהוא לבושו של הקב"ה שנאמר בו ועתיק יומין יתיב כו' ואין זה סותר למ"ש רז"ל ספ"ק דיבמות ומי איכא זקנה קמיה קוב"ה דהא מ"מ נק' עתיק יומייא והיינו דפי' מי איכא זקנה ר"ל שהוא ית' למעלה מגדר הזמן אלא שנקרא כן עד"מ וכבר מבואר ענין זה בזהר באדרא דנשא שם פי' שזהו"ע שהתורה נתנה באש שחורה ע"ג אש לבנה ושם (דק"ל סע"ב) ווי למאן דאושיט ידיה בדיקנא יקירא עלאה כו' ואין זה חומרא

אלא כמ"ש בש"ס דנזיר (דנ"ט ע"א) שאפילו לחוך בידו בשער בית השחי אסור וס"ל להזהר דכ"ש וק"ו בפאות הזקן וכן מוכרח ממ"ש בפסוק בש"ב סי' יו"ד כדלקמן סעיף י"ט ועכ"פ מובן מזה דבפאות הזקן יש בהן כעין קדושת שערות הנזירות ולכן יש ללמוד זה מזה דכמו בנזיר אע"פ שאין החיוב והלאו אלא בתער או במספרים כעין תער עכ"ז כונת הצווי הוא שלא יגע בהשער כלל כל ימי נזירותו כיון שיש בו קדושה כמ"כ ממש פאות הזקן שנקרא לבושו של הקב"ה וכן ארז"ל בים נדמה להם כבחור ובמ"ת נדמה להם כזקן. וע' רבות שמות פ"ה ע"פ ונגד זקניו כבוד בכמה מקומות מצינו שהקב"ה חולק כבוד לזקנים כו' ובמד"ר פ' אמור פ"ל ד"א פרי עץ הדר זה אברהם שהדרו הקב"ה בשיבה טובה שנא' ואברהם זקן ונאמר והדרת פני זקן וכבר מבואר ההידור באברהם הוא שערות הזקנה ממש שהלבינו וכמו שמוכח ג"כ מהא דראב"ע א"כ אף שהחיוב מלקות הוא רק בהשחתה בתער עכ"ז המכוון שלא ליגע כלל בפאות הזקן לפי שיש בהם קדושה שהם לבושו של עתיק יומין וכמו האיסור בשערות הנזיר מהאי טעמא ממש. וכן ודאי המצוה מפני שיבה תקום והיינו אף שאינו חכם כ"א סתם זקן בקדושין (דל"ה ע"ב) והיכר השיבה למרחוק א"א רק ע"י שערות הזקן וא"כ אם איתא דשפיר דמי לגלח שער הזקן אף במספרים א"כ לא יוודע כ"כ שהוא זקן ובטלה מצות מפני שיבה תקום: קיצור ואם משום דבשער נזיר יש קדושה הלא כמו"כ הזקן יש בו שבח ומעלה שהקב"ה נק' עתיק יומין וע' לקמן סעיף ט"ז דיש גבי שערות הזקן גם כן קדושה ועוד דא"כ בטלה מצות מפני שיבה תקום:

טו (טז) מיהו י"ל דכל ראיה זו מנזיר זהו לר' יונתן ור"א דס"ל דבנזיר ליכא לאו אלא בתער וס"ל דקדוש יהיה גדל פרע קאי ג"כ רק על תער כמש"ל וכיון שאעפ"כ מוכח דנזיר אסור לו ליגע בהשערות שלו כלל שפיר יש לומר ללמוד כן לפאות הזקן אבל לר' יאשיה ודאי דנזיר שאני דכתיב ביה קדוש יהיה גדל פרע שזהו מ"ע שיגדל השער לגמרי כמ"ש לעיל שהרמב"ם והסמ"ג והחנוך מנאוה בתרי"ג וז"ל הרמב"ם בספר המצות במ"ע סי' צ"ב שצונו שהנזיר יגדל שער והוא אומרו ית' קדוש יהיה גדל פרע ולשון מכילתא קדוש יהיה גדל בקדושה גדל פרע מ"ע כו' עכ"ל וכ"כ התוספות (דל"ט ע"ב) בד"ה ת"ר ת"ל קדוש יהיה גדל פרע שמצוה לגדל שער ועובר בעשה אי מגלח ממנו כלל גם כי אינו קוצצו לגמרי מעיקרו עכ"ל וא"כ י"ל דוקא בנזיר דכתיב קדוש יהיה גדל פרע אמרינן כן אבל בפאות הזקן דליכא קרא כזה י"ל דכל שאינו משחיתו בתער רק במספרים שרי אך לו יהי כן דמרבי יאשיה ליכא הוכחה הא מרבי יונתן איכא הוכחה ור' אליעזר סבר לה כר' יונתן כמבואר בגמ' (דמ"א ע"א) וכמש"ל והרי ר"א ות"ק שניהם הושוו בפאות הזקן

דאינו חייב כ"א בגלוח שיש בו השחתה ואינו חייב על מספרים כ"א בתער אלא דר"א ס"ל דמלקט ורהיטני עבדי ג"כ השחתה כמו תער כמבואר במשנה וגמ' פ"ג דמכות (ד"כ ע"א ודכ"א ע"א) וא"כ לר"א ודאי יש ללמוד משערות הנזיר לפאות הזקן כמו לר' יונתן דאע"ג דהחיוב בשניהם אינו אלא בגלוח שיש בו השחתה וכמ"ש ומורה לא יעבור על ראשו עכ"ז המצוה והאיסור שלא יגלח כלל דמ"ש דהא לר"א ליכא קרא ע"ז בנזיר דקדוש יהיה גדל פרע קאי רק על תער כנ"ל וכיון דלרבי אליעזר יש ללמוד כן מנזיר לפאות הזקן הא כמ"כ לת"ק דר"א דפ"ג דמכות דלא פליגי רק אם חייב במלקט ורהיטני אבל בשאר ענינים לא פליגי דאם פליגי הול"ל במשנה דלר"א איסורא איכא לגלח במספרים כמו בנזירות ולת"ק אין בזה איסור א"ו דבזה אין ביניהם הפרש כלל וכלל ולא נחלקו רק בענין מלקט ורהיטני אי עבדי השחתה והיה חייב מלקות ע"ז או לא וא"כ כיון לר' אליעזר אסור בפאות הזקן גם במספרים אע"פ שאינו קוצץ השער לגמרי רק שאינו חייב כ"א בקוצצו לגמרי ודאי ברור דכמ"כ לת"ק דר"א דבהא לא פליגי כלל:

קיצור והגם שראיה זו רק לרבי יונתן דס"ל דבנזיר ליכא לאו רק בתער ומיהו הרי ר"א ס"ל כר' יונתן ורבי אליעזר ורבנן לא פליגי גבי זקן דאינו חייב רק בגילוח שיש בו השחתה:

טז י"ז ועוי"ל דגם לר' יאשיה יש לדמות זה לנזיר הגם דבנזיר הטעם משום דכתיב קדוש יהיה גדל פרע הא גבי פיאות הזקן מבואר בגמ' שאנו לומדים פאת זקנם דישראל ממ"ש גבי כהנים ופאת זקנם לא יגלחו כמ"ש במסכת נזיר (ד"מ ע"ב ודנ"ח ע"ב) ובפ"ק דקדושין (דל"ה ע"ב) והנה גבי פאת זקנם דכהנים נאמר ג"כ לשון קדושה כמ"ש בנזיר קדוש יהיה והיינו מ"ש בפ' אמור כ"א ה' ו' ופאת זקנם לא יגלחו כו' קדושים יהיו וגבי נזיר אפשר דהלימוד שלא יסיר השער בשום דבר הוא מתיבת קדוש יהיה כמ"ש ברש"י בנזיר (דל"ט ע"ב) דלר' יאשיה הפירוש קדוש יהי' שלא יסירנו בשום דבר להכי כתיב קדוש עכ"ל וגם מלשון המכילתא שהביא הרמב"ם בספר המצות סי' צ"ב קדוש יהי' גדולו בקדושה משמע מזה ילפינן גידול השער אלא דגדל פרע זהו מ"ע ובגמ' בפסחים פכ"ש (דכ"ג ע"א) קדוש יהי' גדל פרע גידולו קדוש פירש"י שער נזיר וכן הוא בקדושין ס"פ האיש מקדש (דנ"ז ע"ב) קדוש יהי' גידולו קדוש וכן פ"ק דתענית (די"א סע"א) ולשמואל הא אקרי קדוש ההוא אגידול פרע קאי ולכן פי' בזהר פ' תזריע (דמ"ח ע"ב) דקדושה בשערא תליא מדכתיב קדוש יהיה גדל פרע ובפ' נשא דקכ"ז ע"ב. וא"כ כמ"כ גבי כהנים דכתיב קדושים יהיו סמוך לפסוק ופאת זקנם לא יגלחו נאמר דקדושים יהיו נכלל שלא יסיר השער בשום דבר שהגם דלאו אינו אלא בגילוח שיש בו השחתה הרי גם בנזיר כן שהלאו לר' יאשיה ג"כ אינו אלא במספרים כעין תער ומ"מ מקדוש יהיה ילפינן שעובר בעשה

אי קוצץ ממנו מעט אף שלא מעיקרו דקדוש יהי' שיגדל השער כמ"כ בפי' קדושים יהיו דגבי כהנים נאמר שבא לרבות שיגדל פיאות הזקן ולא יקצץ אותן כלל אף שלא מעיקרו וע' ברש"י ובהרא"ם שם דקדושים יהיו קאי על מ"ש שם תחלה והגם כי ראיתי בספרי פ' נשא בד"ה כל ימי נדר נזרו קדוש יהי' זו קדושת שער אתה אומר זו קדושת שער או אינו אלא קדושת הגוף כשהוא אומר קדוש הוא לה' הרי קדושת הגוף הא מה ת"ל קדוש יהי' זו קדושת שער עכ"ל א"כ דוקא גבי נזיר אמרינן קדוש יהי' זו קדושת שער משום דעל קדושת הגוף יש פסוק אחר קדוש הוא לה' אבל הכא גבי כהנים יש לומר קדושים יהיו היינו קדושת הגוף ולא קאי כלל אקדושת שער דפיאות הזקן אך י"ל מקודם שלמדנו בנזיר דשייך קדושת שער שפיר היינו אומרים כן דקדוש יהי' היינו רק קדושת הגוף אבל אחר שלמדנו מנזיר דיש קדושת שער והוא לפי שנאמר בו מ"ע תער לא יעבור. א"כ מעתה בפיאות הזקן שנאמר לא יגלחו וסמיך ליה קדושים יהיו י"ל דהיינו קדושת הגוף וקדושת שער וכן מפורש בגמ' דנזיר פרק שני נזירים (דנ"ט ע"א וע"ב) דבגילוח הזקן דכהנים יש עשה ול"ת היינו ל"ת פאת זקנם לא יגלחו ועשה דקדושים יהיו לאלהיהם ע"ש בפירש"י (דנ"ח סע"א) ד"ה יכול אף כהן מצורע וכן כתבו התוס' פ"ק דיבמות (ד"ה ע"א) ד"ה מה וד"ה ואכתי וד"ה שכן וכ"כ בקרבן אהרן פ' מצורע פרשתא ב' פ"ב הלכה ד' וכיון דקדושים יהיו הוא מ"ע שלא יגלח הזקן א"כ יש לילף מקדוש יהיה גדל פרע דנזיר דר"ל שיניחנו לגדל לגמרי ולא יגע בו ברזל כלל וה"נ גבי פאת זקנם דכהנים ופאת זקנם דישראל ילפינן בגזירה שוה מפאת זקן דכהנים הרי אף לר' יאשיה קרוב לומר שיש לימוד פאת זקן משער נזיר וכש"כ לר"א ורבי יונתן כנ"ל:

קיצור:

דגם לר' יאשיה יש ללמוד כן דאע"ג דלדידי' הטעם משום גבי נזיר נאמר קדוש יהי' גדל פרע י"ל מקדוש יהיה ג"כ מוכח קדושת השער שלא יגלחו אף במספרים כמ"ש בספרי קדוש יהיה זו קדושת שער וכ"מ במכילתא וא"כ הא גבי פאת זקן דכהנים נאמר ג"כ קדושים יהיו בגמ' דנזיר (דנ"ח ע"ב) וא"כ כהנים אסורים לגמרי בגילוח פיאותי הזקן אף במספרים כמו שער נזיר וא"כ כמ"כ גבי פיאות זקן דכל ישראל דהא פאת זקן דישראל אנו לומדים ג"כ מפאת זקן דכהנים קדושין (דל"ה ע"ב) ובנזיר (ד"מ ע"ב ודנ"ח ע"ב):

יז [י"ח] ועוד ראיה ממ"ש ביחזקאל סי' מ"ד פסוק כ' גבי כהנים וראשיהם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם וע' מפסוק זה בגמ' פ"ב דתענית (די"ז ע"ב). פ"ו דנדרים (ד"נ ע"א) פ"ק דנזיר (ד"ג ע"א) פ"ב דסנהדרין (כ"ב ב'). פ"ט דסנהדרין (דפ"ג ע"ב) רבות פ' נשא (דרל"ב ב' דרמ"א ד') והנה רש"י ביחזקאל שם פי' וז"ל שלא יגלחו

להעביר את כל השער וגם לא ישלחו דהיינו גידול שער אלא כסום יכסמו ככוסמת הזו שסדורין בשבולת ראשו של זה בצד עיקרו של זה כך שמעתי ויתכן לפרשו לשון מדת דבר השוה לא גזיזת ראש ולא גידול שער אלא במדה שוה עכ"ד. ובגמ' ספ"ב דסנהדרין מאי כסום יכסמו את ראשיהם תנא כמין תספורת לולייניות כו' וכ' התוס' שם ד"ה כסום יכסמו פי' כעין כוסמת הגדל כך שבלין ראשו של זה בצד עיקרו של זה עכ"ל וכ"כ הרא"ש פ"ו דנדרים (דנ"א ע"א) הביאו הכ"מ פ"ה מה' כלי המקדש דין ו' וכתב הרמב"ם שם ואינו מספר בתער אלא בזוג ראש שערה זו בעיקר זו כו' וכ"ה בתרגום יונתן ורישיהון לא יגלחון כו' ספרא יספרון ית ראשיהן הביאו הרד"ק ביחזקאל שם ובספר מכלול ובשרשים להרד"ק פירשו דברי התרגום שלא יגלחו ראשם בהעברת תער כו' אלא יספרו ראשיהם בדרך השוה והנראה מכ"ז שתספורת זו היינו במספרים ולא בתער וגם אינו אפילו במספרים כעין תער ולא אפילו שלא כעין תער אלא שמשייר מן השער כדי לכוף ראשן לעיקרן וכמ"ש במצ"ד שם שיגיע ראשו של זה בצד עיקרו של זה אשר לפ"ד הרמב"ם פ"ה מה' נזירות דין י"א זהו הנקרא מספרים שלא כעין תער כמ"ש ואם הניח ממנה כדי לכוף ראשה לעיקרה אינו לוקה שאין זה כעין תער עכ"ל והלח"מ שם הביא דלהתוס' דנזיר בפחות מזה נקרא שלא כעין תער דכעין תער לא נקרא] אלא כשקצצה מעיקרה נמצא להתוס' הי' הכה"ג מספר באופן שיניח מהשער יותר ממספרים שלא כעין תער דהיינו כדי לכוף ראשן לעיקרן והנה רש"י ס"ל דלאו דוקא הכה"ג אלא אף הכהנים ההדיוטות בכלל מצוה זו משום דקרא אמר בלשון רבים כסום יכסמו את ראשיהם כ"כ הר"ן בחידושיו ספ"ב דסנהדרין והוא ז"ל נחלק על רש"י שזה אינו מצוה אלא לכה"ג דוקא ושכ"ד התוספות ולפ"ז אם איתא דהפאה והזקן מותר לכתחלה לגלח במספרים והרי כהנים וישראל שוין בזה כמו שמבואר פ"ק דקדושין (דל"ה ע"ב) א"כ לפ"ז יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ר"ל על מה שבא הציווי בתורה בפירוש שלא יגלחו דהיינו פאת זקנם ופאת ראשם יהי' מותר לכתחלה לגלח במספרים כעין תער או שלא כעין תער עכ"פ והיינו יציבא בארעא ועל שער הראש שלא בא בתורה שום אזהרה ע"ז לא לכה"ג ולא לכל הכהנים יהי' אסור לגלח עד שישייר כדי לכוף ראשו לעיקרו לרש"י בכל הכהנים ולתוס' בכה"ג מיהת וזה דבר שאין השכל מקבלו אף שיהיה שוה דין שער הראש לפיאות הראש והזקן דא"כ נעקר מצות התורה שעושה הפרש ביניהם כש"כ שא"א לומר שיש בזה חומר יותר מבגילוח הזקן שגילוח הזקן לפי דעת השו"ע מותר אפילו כעין תער אף בכהנים ואף בכה"ג ושיער הראש אסור בכהנים או בכה"ג עכ"פ עד כדי לכוף ראשן לעיקרן שהוא יותר משלא כעין תער להתוס' זה תמוה וזר א"ו דלכתחלה

יש איסורא מיהא שלא לגלח פיאות הראש אפילו במספרים כלל ואפילו שלא כעין תער כמשנ"ת לעיל גבי העברת שער בית השחי ובית הערוה לדעת תשובת הרשב"א ח"א סי' ק"ו הובא בכנה"ג סי' קפ"ב בהגהות הב"י ועוד ראיה מדין איסור תגלחת באבל שהוא שלשים יום ולמדו זה בגמ' פרק ואלו מגלחין (די"ט ע"ב) שלשים יום מנלן יליף פרע פרע מנזיר כתיב הכא ראשיכם אל תפרעו (ע' בגמ' דף י"ד סע"ב) וכתיב התם גדל פרע שער ראשו מה להלן שלשים יום אף כאן שלשים יום והדבר פשוט שהאבל אינו מגלח שער כלל אף במספרים ח"ו וקשה איך ילמוד זה מנזיר הא בנזיר גופא לר"א ור' יונתן הקרא דגדל פרע מיתוקמא בתער דוקא ולא במספרים כמש"ל וא"כ גדל פרע היינו שלא יגלחנו בתער ומנלן לאסור באבל ובמנודה ובמצורע אף במספרים ואף שלא כעין תער א"ו דמ"מ גם לר"א ור' יונתן איסורא איכא בנזיר אף במספרים אף שלא כעין תער ולמדו חכמים מזה לאבל ומנודה ומצורע ולפ"ד כמה פוסקים זהו איסור תורה א"כ אמאי לא נאמר כמ"כ בגילוח פיאות הזקן דנהי דאין הלאו כ"א בתער עכ"ז אסור לגלחו כלל שהרי כך אנו רואים בכמה דינים דאיסור גילוח שער שאע"פ שאין החיוב כ"א בתער עכ"ז האיסור הוא שלא ליגע בשערות כלל לא בתער ולא במספרים ומ"ש במסכת שמחות פ"ז שהאבל אסור כל שלשים בתגלחת זקנו ג"כ משמע לכאורה דבאינו אבל שרי פשוט דזה קאי על כל שער זקנו לבד וחוץ מחמש פיאות הזקן:

קיצור עוד ראיה מכסום יכסמו את ראשיהם לרש"י כל הכהנים ולתוס' ושאר מפרשים רק כה"ג שלא היה מגלח אלא בענין שמשייר בהשער כדי לכוף ראשן לעיקרן והוא יותר משיעור מספרים שלא כעין תער. וא"כ בלתי אפשר בשום אופן לומר דפיאות הזקן קילי מתספורת שער הראש דכה"ג א"ו בפיאות הזקן אסור ליגע כלל וכלל בברזל ועוד ראיה מדין איסור תספורת דאבל ומנודה ומצורע דאסור ליגע במספרים ג"כ וכ"ש שהדין כן בפיאות הזקן:

יח [י"ט] לכאורה היה נראה אולי יצא ההיתר ממ"ש בת"כ פ' מצורע פרשתא ב' פרק שני הלכה ד' לפי שיש בראש (דנזיר) מה שאין בזקן (דכהנים וכה"ג) ובזקן מה שאין בראש שהראש אסור במספרים ובתער (כדתנן פרק שלשה מינים נזיר שגלח בין בזוג בין בתער או שסיפסף כל שהוא חייב) והזקן אינו אסור במספרים ובתער (וזקן אינו אסור במספרים כבתער דאין איסורו אלא בתער כדתנן לקמן פ' קדושים כו' יכול אפילו גלחו במספרים יהא חייב ת"ל כו') עכ"ל לענינינו הביאוהו התוס' פ"ק דשבועות (ד"ב סע"ב) והעתיקו ג"כ שהראש אסור במספרים כבתער ומדאומר אין איסורו במספרים כבתער משמע לכאורה שבמספרים אינו אסור כלל וא"כ הוא מותר לגמרי דהא אינו

אומר אינו חייב אלא אינו אסור אבל באמת אין זה כלום דהא לישנא דאסור היינו ג"כ מה שאסור מדאורייתא באיסור ל"ת כדאמרינן בגמ' בחולין פרק השוחט (דל"ב) אמר רבא אלו אסורות קתני יש מהן נבלות ויש מהן טרפות והיינו הכל איסור לאו דאורייתא ממש ועד"ז מש"כ בת"כ שהראש אסור במספרים כבתער היינו מה שאסור מן התורה כמו בתער ממש והיה לוקה ע"ז ומה שאינו לוקה בנזיר אע"פ שאסור מה"ת לא קחשיב דהא במספרים שלא כעין תער אינו לוקה בנזיר ואיך אומר שהראש אסור במספרים כבתער הלא אם גילח בזוג שלא כעין תער אינו חייב כבתער אע"כ כאן קורא אסור מה שאסור מה"ת והיה לוקה ע"ז זה נקרא אצלו אסור והיינו במספרים כעין תער שע"ז היה לוקה בנזיר משא"כ בזקן דאינו אסור במספרים כבתער ר"ל שאינו לוקה אפילו על מספרים כעין תער אבל מאיסורא גרידא שאין לוקה עליו לא קמיירי ושפיר י"ל דבזה דומה לראש דנזיר שגם בראש דנזיר אין מספרים שלא כעין תער דומה לתער ואינו לוקה אבל אסור וכמ"כ הוא בזקן ובזה שוו ראשו דנזיר לפיאות הזקן ואף לגירסא דידן בת"כ במספרים ובתער המכוון כן דאינו אסור בל"ת במספרים כמו בשער נזיר שאסור בל"ת והיה לוקה עליו ואין להוציא ממשמעות זו שום היתר נגד לשון המשנה ואינו חייב:

קיצור מהת"כ אין שום קולא דמ"ש והזקן אינו אסור במספרים כוונתו שאינו איסור שלוקין על זה וע' לקמן סעיף י"ט ג"כ ראיה לזה:

יט [כ'] ולכן לפענ"ד לא נמצא מקום שיומשך מזה ההיתר כ"א ע"פ דעת המרדכי בפסחים ר"פ כ"ש סי' תקמ"ה וז"ל כתב רבי אבי העזרי דכל איסורין שבתורה שרי לאוכלן שלא כדרך הנאתן או כו' דהכי א"ר יוחנן שאם הניח חלב כו' וכ"ש אוכל חלב חי שהוא פטור בגמ' פסחים (דכ"ד ע"ב). והא דנקט פטור לאו דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי דשבת הוא דפטור אבל אסור כו' וכ"כ בקיצור דינים דמרדכי שבסוף האלפסי דחולין סי' תקמ"ו ונשמע דס"ל דכל פטור שבאיסורין דלאו מאיסורי שבת הוא פטור ומותר ולפ"ז יש לומר דכמ"כ באיסור גילוח הזקן דלאו מאיסורי שבת הוא א"כ היכא דאינו חייב דהיינו פטור וכמ"ש הרמב"ם שאם גלח במספרים הוא פטור א"כ לפ"ד אבי"ה הוא ג"כ מותר אך הרי מהר"מ בהגמי"י פי"ד מהמ"א פי' בהדיא דהוא פטור אבל אסור וכ"כ בפשיטות במל"מ פ"ה מה' יסוה"ת דין ח' רק הביא שהתוס' ס"ל דשרי ובאמת בגמ' דפסחים גבי הא דא"ר זירא אף אנן נמי תנינא אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים ואילו מתותים תאנים ורמונים לא מ"ט לאו משום דלא קאכיל להו דרך הנאתן ובודאי פשוט דנהי דאין לוקין עליהם איסורא מיהא איכא וע' בחי' הרשב"א בקדושין פ"ב (דנ"ו ע"ב) גבי המקדש בערלה ס"ל ג"כ

דנהי דאין לוקין איסורא איכא וכ"כ התוס' עצמן פ"ג דשבועות (דכ"ב ע"ב ודכ"ג סע"ב) וכ"כ הריטב"א פ"ב דקדושין שם והר"ן שם גם בשער המלך פ"ה מה' יסוה"ת הביא ראיה ממתניתין ר"פ כ"ש דקתני התם עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכיריים הרי בהדיא דשלא כדרך הנאתו אסור לפחות מדרבנן דהא פשיטא דחמץ אין דרך הנאתו להסיק בו תנור וכיריים כו' וע' בתוס' פ"ק דפסחים (ד"ה סע"א) בד"ה ואומר שנראה מדבריהם לפי התירוץ השני דשלא כדרך הנאתו אסור מה"ת למעיין שם וא"כ לפ"ז מ"ש התוס' פכ"ש (דכ"ח ע"א) ד"ה ותנן ואינו אסור אלא כדרך הנאה עכצ"ל ואינו אסור מה"ת קאמר והמל"מ נסתפק בפי' ואינו אסור שבתוס' ומזה ראיה למש"ל דמ"ש בת"כ והזקן אינו אסור במספרים כבתער דר"ל ואינו אסור מה"ת ללקות עליו כבתער כנ"ל ומ"ש שמואל כל פטורי דשבת היינו לאשמועינן דהנך תלת הם פטור ומותר כדמשמע בתוס' ובחידושי הרשב"א שם ואף את"ל דקמ"ל שכולם פטור אבל אסור היינו משום דפטור מקרבן חטאת אבל מה שפטור ממלקות ארבעים אין רבותא כלל מה שמ"מ אסור וע' בהר"ן בסנהדרין (דכ"א ע"א) פי' מצמצם היה שלא יעלה א' מן השערות על חבירו גם בגמ' פ"ק דשבת (ד"ט ע"ב) משמע ודאי דתספורת זו לא היה בתער ע"ש גבי גזירה שמא ישבר הזוג והנה אע"ג דניקף לא חייב מלקות אם אינו מסייע מ"מ פשיטא דאסור לגדול להניח א"ע שהאשה תגלח את זקנו או עכומ"ז כמ"ש בטור וב"י סי' קפ"א ובשו"ע שם סעי' ד' הרי דאף דהיכא דאינו חייב יש איסור גמור א"כ אמאי לא נימא כן בענין מספרים ובתוס' פ"ק דב"מ (ד"י סע"ב) מבואר דעובר על לאו ממש. וכ"ה בהדיא בגמ' פ"ג דמכות (ד"כ ע"ב). א"כ אין מזה ראיה למספרים דאין ע"ז לאו מ"מ איסורא ודאי י"ל דאיכא מכל הראיות שכתבנו ועכ"פ כיון מהמשנה ואינו חייב אין מוכרח שום היתר לגלח במספרים וע' כה"ג במשנה פ"ז דסנהדרין (דף ס"ו ע"ב) אינו חייב עד שתהא נערה בתולה כו' ע"ש א"כ איך אפשר לומר היתר נגד הסוגיא דנזיר (דנ"ח ע"ב ודנ"ט ע"א) דגם בשיער בית השחי ובית הערוה יש איסור לגלח דודאי משמע דכ"ש וק"ו אלף פעמים בפיאות הזקן דיש בהם תרתי כמש"ל ועוד ראיה מהגמ' פ"ג דמ"ק (די"ח ע"א) בפירש"י ואם בקשו ממנו שפה התיר להם דאין בהם משום בל תשחית פאת זקנך ואי איתא דבמספרים שרי אפי' בזקן ממש א"כ למה הוצרכו להתיר (שלא) יגלחו במספרים שהרי כל עיקר שאלתם בשביל שלא יעכב האכילה וסגי במספרים ג"כ וכמו שכ' התוס' (דנ"ט סע"א) בענין והא קא גדיל דמוכח מזה דאף במספרים אסור כמ"כ כאן והנה בתוספתא דמכות פ"ב מבואר במלקט ובמספרים פטור משמע רק פטור ממלקות אבל אסור ולכן מצינו במקרא שלא היו מגלחים זקנם כלל בשמואל ב' סי' יו"ד פסוק ה' ויאמר המלך

שבו ביריחו עד יצמח זקנכם ושבתם וכ"ה בד"ה א' סי' י"ט פסוק ה' וכתב הרד"ק ולא אמר לגלח חצי האחר כי לא היה מנהגם לגלח הזקן ואפילו במספרים אלא השפם לבד אא"כ משום צער ואבל כמו שאמר מגולחי זקן וקרועי בגדים וחרפה הוא גלוח הזקן אלא שנהגו כן באלה הארצות עכ"ל והביאו בכלי יקר והיינו משום די"ל דנהי דאינו חייב אלא בתער אבל איסורא איכא אף במספרים ואף שלא כעין תער דאל"כ לא הוצרכו לישב שם ביריחו דעד שיצמח שיהי' רק במספרים כעין תער א"צ זמן כ"כ א"ו לא היו מגלחים כלל ועתה כיון שאח"כ החמירו רז"ל יותר מבימי דוד שהרי לשטת התוספות ספ"ד דיבמות (דמ"ח סע"א) הי' מותר אז לגלח שיער השחי והערוה ואח"כ אסרו חכמים ואמרו דהמגלח היה לוקה מכת מרדות ואיך נאמר שבמה שנהגו איסור בימי דוד שלא לגלח הזקן אפילו במספרים ושזה היה כלימה מאד גם מה שגלחו אותם באונס היה זה חרפה גדולה עד שעוררו מלחמה על זה יתירו זה אח"כ פרושים לגמרי לגלח במספרים זה ודאי לא ניתן ליאמר אלא ודאי נהי דחיובא ליכא רק בתער איסורא מיהו איכא אף במספרים ואף שלא כעין תער ומה שהביא הרד"ק דמשום צער ואבל רשאי לגלח זקנו ממ"ש בירמי' סי' מ"א ה' שמונים איש מגולחי זקן וקרועי בגדים ונצטרך לומר דגילחו במספרים לע"ד אינו ראיה שי"ל שגלחו הזקן לבד חמשה פיאות הזקן שזה שרי אף בתער ומנהגם היה שלא לגלח כלל רק משום צער ואבל היה המנהג אצלם לגלח השער כמ"ש באיוב סס"י א' ויקרע את מעילו ויגז את ראשו וע' מזה פ"ג דמ"ק (דכ"א ע"א) והיינו שגילחו שלא במקום הפיאות וכמ"כ גילחו הם זקנם שלא במקום פיאות הזקן:

קיצור שי"ל הפוסקים שדקדקו ממ"ש ואינו חייב דמותר נמשכו אחר דעת המרדכי פרק כל שעה סי' תקמ"ה דפטורי דלאו בשבת הם פטור ומותר אך כבר חלקו עליו ראשונים ואחרונים וגם כאן בדינים אלו מבואר בטוש"ע כמה ענינים דפטור אבל אסור ראיה ברורה שבימי דהע"ה לא היו מגלחים זקנם כלל וכלל אפי' במספרים שלא כעין תער ומ"ש הרד"ק שזהו רק מנהג והביא ראי' מירמי' סי' מ"א ה' שהיו שמונים אנשים מגולחי זקן לאבילות על חורבן בהמ"ק זה אינו ראיה שי"ל שהיו מגלחים לבד מחמשה פיאות הזקן ועוד ראיה ג"כ מסוגיא פ"ג דמ"ק (די"ח ע"ב):

כ [כ"א] ומ"ש בטוא"ח ה' ר"ה סס"י תקפ"א ומגלחין זקנם והוא מהירושלמי פ"ק דר"ה ה"ג ע"פ ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים הובא בהרא"ש סוף ר"ה ג"כ פשוט דהיינו הזקן לבד החמשה פיאות וכיון שיש כמה דיעות מה הן הפיאות ע"כ ודאי א"א ליגע בזקן כלל וזהו טעם האריז"ל שהביא הבית לחם יהודה סי' קפ"א סק"ב וז"ל ובזקן לא היה מגלח כלל לא בתער ולא במספרים לא למעלה ולא למטה ולא בשום מקום

כלל כו' עכ"ל משום דס"ל דפיאות הזקן חמירי לפחות כשיער בית השחי וס"ל כמ"ש הרשב"א בתשו' סי' ק"ו דבבית השחי אסור ליגע אפילו במספרים כלל וגם ס"ל שעכשיו אין לידע ברור הפיאות ועוד ס"ל שיש לנהוג כמ"ש בפסוק בש"ב סי' יו"ד כנ"ל ע"כ לא הי' מגלח כלל לא בתער ולא במספרים מדינא:

ועוד ראיה דהנה בנו"ב מהד"ת חי"ד סי' פ' המציא א' חכמה להרע לגלח בתער הזקן ע"י שיגלח במספרים תחלה והמחבר דחאו ולכאורה מסוגיא דנזיר (דל"ט ע"ב) משמע דאם לא נשתייר בהשער כדי לכוף ראשו לעיקרו לא נקרא תגלחת כלל וא"כ יהיה דברי החכם להרע קיימים ח"ו. וא"כ היעלה על הדעת שנמצא היתר מהתורה לגלח הזקן בתער ע"י תחבולה כהנ"ל א"ו דלכתחלה אסור לגלח אפילו במספרים לכן א"א תחבולה הנ"ל ואם עשה תחבולה הנ"ל י"ל דבזמן שהמלקות היתה נוהגת היה חייב ג"כ מלקות:

תוכן התשובה א' לבאר שגם בשער בית השחי אסור במספרים אף שלא כעין תער. אח"כ יבאר דכ"ש בפיאות הזקן מתרי טעמי חדא דבית השחי הוא רק דרבנן ופיאות הזקן דאורייתא הב' שאותו איסור דלא ילבש שייך גם בפיאות הזקן אח"כ יבאר ראי' מנזיר דאע"ג שלא היה לוקה כ"א בתער עכ"ז אסור מדאורייתא לספר אף במספרים ע' פרק כ"ה אינו עובר עליו ואסור אף שיש ומותר עכ"ז היינו גבי אינו עובר אבל גבי ואינו חייב שפיר י"ל דאסור כמו בנזיר:

תוכן התשובה מסעיף א' עד ססע"י ו' נתבאר דר"ת מתיר בשיער בית השחי ובית הערוה במספרים והיינו כרב לגירסא דידן ונתבאר דגם לגירסא דידן רבי יוחנן אוסר אף במספרים ולכן יש קושיא על ר"ת דרב ורבי יוחנן קיי"ל כר' יוחנן והבה"ג והרי"ף הביאו הגירסא בענין אחר ולדבריהם גם רב אוסר אף במספרים וכ"פ הרמב"ם והרא"ש וכ' הרב"י דהכי נקטינן מיהו כתב שכל מספרים האמורים כאן כעין תער הם אבל שלא כעין תער שרי ובמח"כ אשתמיטתיה תשובת הרשב"א ח"א סי' ק"ו הביאה הכנה"ג דאוסר במספרים אף שלא כעין תער ואפילו בידו וכל הסוגיא דנזיר (דנ"ט ע"א) מורה כן ובודאי אילו ראה הב"י תשו' הרשב"א הוה הדר ביה גם כי הרשב"א הביא ראיות ברורות לדבריו מהגמרא והב"י לא הביא שום ראיה לדבריו רק כתב כן מסברא בעלמא:

מסעיף ז' עד ססע"י יו"ד נתבאר דפיאות הזקן ודאי חמירי משיער בית השחי ובית הערוה ומוכח כן מהא דרב דאמר מיקל אדם כל גופו במספרים כעין תער משמע אבל לא פאות זקנו וראשו וכ"ש לגירסת הרי"ף שכן פסק בש"ע רס"י קפ"ב לפ"ז מוכרח הכרח גמור דבפאות הזקן ג"כ לא קילי מבית השחי דאל"כ לל"ל כי קאמר רב בשאר אברים נימא במספרים ואפילו בפיאות הזקן וכן מוכח מהא דר' יוחנן דאוסר בשיער בית השחי אפילו

במספרים ואף שלא כעין תער אם בפיאות הזקן כה"ג שרי. זה תמוה דיציבא בארעא כו' ועוד בכלל מאתים מנה ר"ל אותו איסור שבבית השחי ישנו בגילוח הזקן ג"כ ביתר שאת דלא גרע ממלקט שערות לבנות מתוך שחורות רק שנוסף עליו ג"כ חמשה לאוין משא"כ בבית השחי (ולכן) (והיאך] פסק הש"ע להקל בפיאות הזקן יותר מבבית השחי ובית הערוה תמוה גם מה שהקשה על הרמב"ם שכ' פטור דמבואר ולא מותר לק"מ דדברי הרמב"ם נכונים דיש חומר בגלוח הזקן מבגלוח פיאות הראש מצד לא ילבש גבר ודברי הרמב"ם מבוארים דאין שום היתר לגלח פיאות הזקן אף במספרים רק מה שהיקל הרמב"ם בפיאות הראש יותר מבבית השחי ע"ז ודאי קשה מיהו ע"ז חולקים כמה גדולי הראשונים וס"ל דאף מדאורייתא אסור במספרים כעין תער:

סעי' י"א י"ב [עד סעי' כ' כ"א] יתבא' דמלשון המשנ' ואינו חייב עד שיטלנו בתער אין משמע שום היתר לגלח אף במספרים שלא כעין תער רק שלא היה לוקה את הארבעים אלא בתער דהא כה"ג באיסור גילוח שער הנזיר לרבי יונתן פ"ו דנזיר (דל"ט ע"ב) אינו חייב עד שיטלנו בתער וגם מ"ע קדוש יהיה גדל פרע היינו רק שלא יטלנו בתער ועכ"ז אסור לנזיר לגלח אפילו במספרים ולא לבד במספרים שלא כעין תער אלא כלל כלל לא דאל"כ מדוע אם גילח סותר שלשים יום. והגם שי"ל דהתם הטעם כדי שבשעה שיגלח יהיה בו השער שהקדיש כדאיתא בגמרא שם. זה אינו מספיק דהא בנזירות מאה יום אין סותר רק למ"ד יום א"כ א"צ שיהי' בו השער שהקדיש וא"כ בנזירות מרובה יהי' רשאי לגלח במספרים עד שבעים יום ועוד דהרמב"ם פ"ה מה' נזירות דין י"א והתוספות ע"פ הירושלמי פ"ו דנזיר ה"ג ס"ל דא"צ שיהי' בו השער שהקדיש (והגם שאפשר ס"ל דזה ג"כ נקרא שער שהקדיש כיון שנשאר עכ"פ כדי לכוף ראשן לעיקרן מכללות השער שהקדיש א"כ גם בגילוח במספרים י"ל כן) ועוד דיהי' איך שיהי' עכ"פ מוכרח דמלשון ואינו חייב אינו במשמע שבפחות מזה מותר א"כ גם בפיאות הזקן י"ל כן שהרי לא שנינו רק ואינו חייב עד שיטלנו בתער מ"מ איסור גמור איכא גם במספרים אף שלא כעין תער כ"א כלל כלל לא כמו בנזיר וק"ו משיער בית השחי לדעת תשו' הרשב"א סי' ק"ו שדבריו עיקר והנה ר' אליעזר ס"ל כרבי יונתן פ"ו דנזיר (דמ"א ע"ב) והרי ר' אליעזר ורבנן לא פליגי פ"ג דמכות לענין גילוח הזקן דאינו חייב אלא על גילוח שיש בו השחתה ולר' אליעזר צ"ל חיובא הוא דליכא כ"א בגילוח שיש בו השחתה הא איסורא איכא וכמו בנזיר לר' יונתן וכנ"ל א"כ גם לת"ק דר' אליעזר י"ל כן דבהא לא פליגי וראיה ג"כ מנזיר שמשון ונזיר לעולם שאין מקילים שערן כל ימיהם ובהם לא שייך הטעם דבשעה שיגלח יהיה בו השער שהקדיש דהא אינו מגלח לעולם וא"כ מ"ט אינו מיקל במספרים.

כיון אינו חייב אא"כ מגלח בתער א"כ שמענו אף היכא דחיובא ליכא איסורא איכא אף מדאורייתא בנזירות כמ"כ אפ"ל גם בפיאות הזקן:

וגם לרבי יאשיה פ"ו דנזיר (דל"ט ע"ב) לכאורה אין ראיה משער נזיר לפיאות הזקן דלדידי' גבי שער נזיר ילפינן מקדוש יהיה גדל פרע שלא יגלח כלל אף במספרים כ"א לגדל השער משא"כ בפיאות הזקן מ"מ הרי מבואר פרק שני נזירים (דנ"ח סע"א) דגבי ופאת זקנם לא יגלחו גבי כהנים יש ג"כ ל"ת ועשה היינו עשה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם וכ"כ התוספות פ"ק דיבמות (דף ה' ע"א) ד"ה מה וד"ה ואכתי וד"ה שכן וכיון דקדושים יהיו זהו מ"ע שלא לגלח הזקן א"כ יש ללמוד מקדוש יהיה דר"ל שיניחנו לגדל לגמרי ולא לגלחו אפילו במספרים אף שלא כעין תער דאין לחלק משום דשם כתיב גדל פרע משא"כ הכא דהתם גבי נזיר עיקר הלימוד שלא יסיר השער כלל הוא מתיבות קדוש יהיה כמ"ש ברש"י פ"ו דנזיר (דל"ט ע"ב) מיהו בפסחים פכ"ש (דכ"ג ע"א) קדוש יהיה גידולו קדוש וא"כ עכ"פ גבי כהנים קדושים יהיו דקאי ג"כ שלא לגלח הזקן י"ל כנ"ל גבי קדוש יהי' דנזיר ומבואר בגמרא קדושין (דל"ה ע"ב) ונזיר (דף מ' ע"ב ודנ"ח ע"ב) דילפינן פאת זקנם דישראל ממ"ש גבי כהנים ופאת זקנם לא יגלחו וכ"ה במקומו בגמרא פ"ג דמכות (דכ"א ע"א):

ועוד ראיה ממ"ש וראשיהם לא יגלחו כו' כסום יכסמו את ראשיהם ביחזקאל סי' מ"ד כ' דהיינו שמשייר מן השער כדי לכוף ראשן לעיקרן עיין רש"י ביחזקאל שם ובגמרא בסנהדרין ס"פ כהן גדול ובהרמב"ם פ"ה מה' כלי המקדש דין ו' ובת"י ובהרד"ק ביחזקאל שם ונמצא מניחים יותר גם ממספרים שלא כעין תער וא"כ איך בגילוח שער הראש שלא נזכר ע"ז איסור בתורה יצטרך להניח שער כדי לכוף ראשן לעיקרן ולפירש"י קאי זה על כל הכהנים ובפיאות הזקן יהיו מותרים במספרים כעין תער להב"י ושלא כעין תער להרמ"א סי' קפ"א ססע"י יו"ד זה תמוה בתכלית הזרות א"ו בפיאות הזקן שנזכר ע"ז בכהנים לאו ועשה אסורים לגלח לגמרי וכמו בשיער דנזיר ובשער הראש שלא נזכר ע"ז שום איסור בתורה ע"ז נאמר ביחזקאל וראשיהם לא יגלחו כו' כ"א כסום יכסמו כו' וכיון שנתברר שהכהנים בפיאות הזקן והראש אסורים לגלח במספרים אף שלא כעין תער וכלל כלל לא א"כ ה"ה בפיאות הזקן דישראל דהא הושוו זה לזה מגזרה שוה ועוד ראיה מהפסוק בשמואל ב' סי' יו"ד פסוק ה' שבימי דוד המע"ה לא היו כל ישראל מגלחים זקנם כלל וכלל א"כ מסתמא יש בזה איסור גמור. והרד"ק שם כ' שזהו מנהג שהיו נוהגים כן שלא לגלח השער אפילו במספרים א"כ גם לדבריו מנהג שנהגו כן אבותינו

מזמן קבלת התורה עד עתה א"א להתירו ח"ו מכ"ש שי"ל שאינו מנהג לבד כ"א איסורא איכא וכן מוכח משם שזה היה נחשב להם לחרפה גדולה: